

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

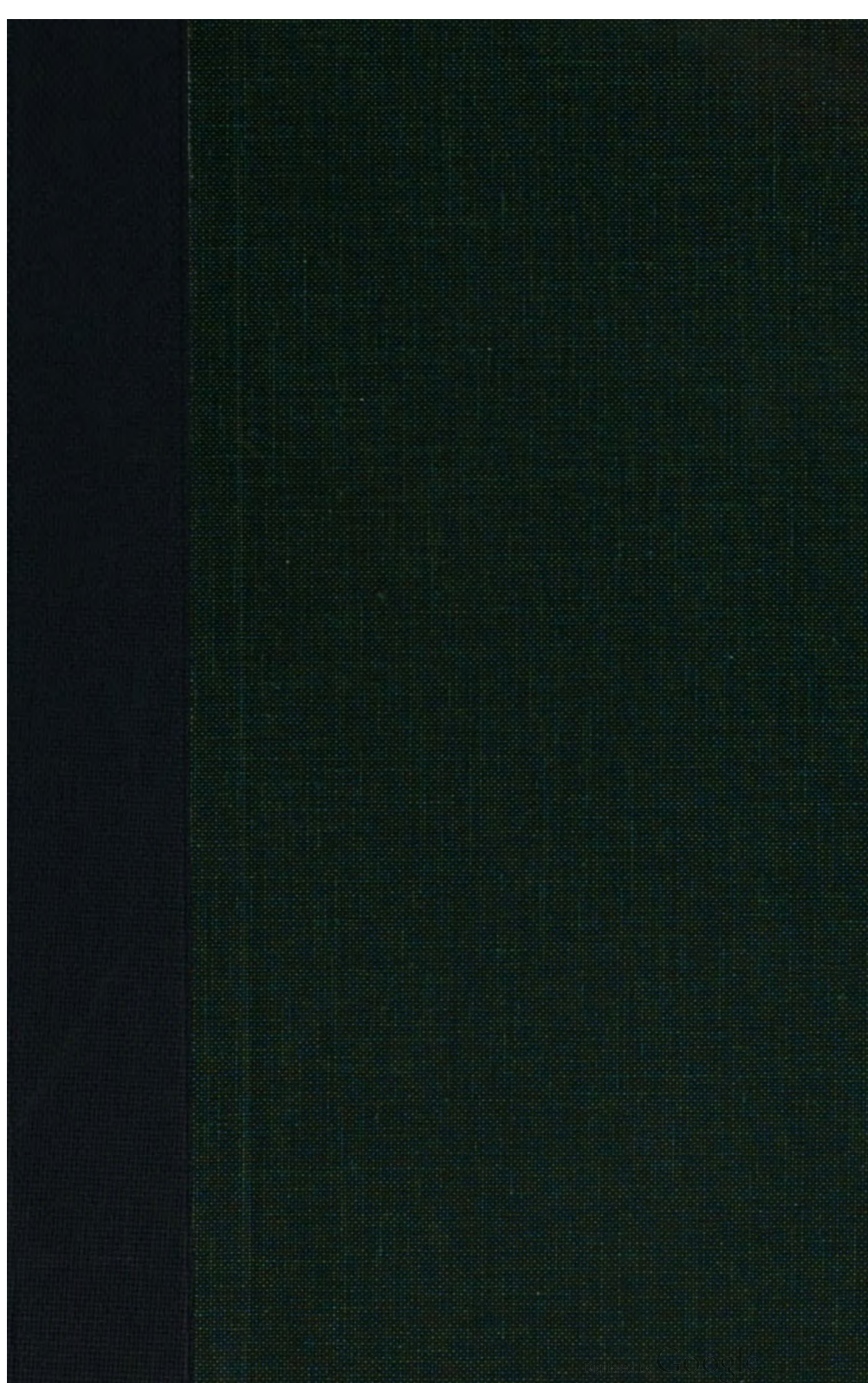
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

L 9

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
JAMES JACKSON HIGGINSON
(CLASS OF 1857)
OF NEW YORK

JUNE 15, 1917

D. MAGNI AUSONII

BURDIGALENSIS

OPERA OMNIA.

VOL. II.

D. MAGNI AUSONII

BURDIGALENSIS

“OPERA OMNIA”

EX EDITIONE BIPONTINA

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN SECUNDUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1823.

Harvard College Library
June 15, 1917
From the Library of
James J. Higginson
New York

Vel tria potanti, vel ter tria multiplicanti,

tria pocula, vel multiplicet tria ter, ut conficiat cubum ex impari ternario numero

NOTÆ

quæ facile solvi non possit. Cujus quidem legis meminisse eum oportet, qui Griphum Ausonii volet intelligere, ne Scaligerum imitatus, ordinem requirat in iis quæ ordinem excludunt.

* Plura de Gripho si velis, consule Athen. lib. x. cap. 17. Ceterum Ausonii Griphum allegat Divus Ambrosius apud Alucinum Epistola ad Lugdunenses Fratres, annotante Desposio. In eo Edyllio reconditam et velo ænigmatum summatam doctrinam agnoscit Jos. Scaliger Epistola 199. Andrææ Schotto observat. lib. II. cap. 34. elegans et acutum dicitur Poëmatum. De hoc et apud Minoem habentur versus illi non inficeti: 'Ter lege ter doctum lepido sub carmine ludum, Lector. Inhumana sed procul invidia. Ter pure lecto recreaberis ipse libello. Ter lege, ter doctus; ter tibi gratus erit. Jam si me audieris, facito licet ante periculum: Ter lege, ter lecto, ter quoque doctus eris.'

Griphus] Γρίφος et Γρίπος Griphus seu Gripus, proprie Rete piscatorium est, δίκτυον, ut exponit Suidas. Est etiam, ut ait ille, δύσκολος καὶ συμπεπλεγμένος λόγος, ὃ ἔχων πάθος ἐν αὐτῷ μὴ φαινόμενον. 'Difficilis et implicatus sermo, habens in se sensum non apparentem.' Hoc posteriori significato, qui metaphoricus est, hic accipitur. Hujusmodi ænigmata seu sermones obscuros Latini, teste Gellio lib. XII. cap. 6. 'scirpos' olim appellarunt. Super mensa ut plurimum inter potandum proponi solita erant ejusmodi ænigmata, pœna in eum qui non solveret proposita grandioris poculi exsiccandi.

1 Ter bibe, vel, &c.] Horat. Ode 19. lib. III. jam citata: 'Tribus aut no-

Delph. et Var. Clas.

vem Miscentur cyathis pocula com-modis.' Mystica lex de qua loquitur, Græcula lex est, ἡ τρία πῖνε, ἡ μὴ τέτταρα, 'vel tria bibe, vel non quatuor;' scilicet, si tria pocula superes, ad novem usque pergendum. Ad hanc legem respicit Petron. cum ait: 'Excusare cœpit moram: quod amica se non dimisisset, tribus nisi potionibus a lege siccatis.

* Ter bibe] Auctor Minos, in appendice Apologetica pro Ausonii Gripho, totum illud argumentum Joanni Vassorio Theologo minime probatum fuisse, vel propter initium Carminis ludicrum, quasi de bibendo ad numerum præciperetur. At vero Poëta auspicatus a ludicris, statim ad penitiora omnium fere disciplinarum penetratorem lectorem deducit.

* Totiens ternos] Supple scyphos. Docet Plinius Hist. lib. XXVIII. Demetrium condidisse volumen de quaternario numero, et quare quaternarii cyathi sextarlii non essent potandi.

* Sic mystica lex est] Vel ter bibe, vel novies. Ter, inquit Acron ad Horat. Od. 19. lib. III. propter Gratiæ quæ lætitiā dabant, novies propter Musas. Similiter Varro conviviarum numerum debere a Gratiarum incipere numero, et progredi ad Musarum numerum censuit. Nil necesse est cum Minoë per 'mysticam legem,' aliud arcanum intelligere, quod quasi sanctum atque religiosum aliquo tegatur involucro. Longe petita quæ addit, Poëtam alludere ad numeros Pythagoricos, etsi non ignoro ternarium numerum a Pythagoræis crebro usurpatum, adhibitum quoque a Veteribus in sacris sæpissime.

Anson.

2 K

Imparibus novies ternis contexere coebum.

Juris idem tribus est, quod ter tribus, omnia in istis.

Forma hominis cepti, plenique exactio partus, 5

Quique novem novies fati tenet ultima finis.

multiplicato novies. Tria tantundem possunt quantum ter tria. Cuncta in istis comprehenduntur. Figura hominis inchoati, et expulso foetus maturi, et spatium novies novem annorum quod terminat vitam humanam. Tres sunt fratres generati

~~~~~

4 'Omnia in istis] Castigandum, *omnis in istis Forma hominis cepit*. Nam plane vetus liber, quo usus sum habebat: *cepit*: non ut vulgo *cepti*.' Scalliger. Vid. inf. et Not. Var.—6 'Ita legea, non ut hodie ex correctione Fr.

NOTE

3 *Imparibus novies ternis, &c.*] Revera ex novem in tria ductis fit secundus cubicus numerus 27. cum primus sit 8. est quippe apud Arithmeticos numerus quadratus qui ex aliquo numero in seipsum ducto oritur, ut 4. ex 2. per 2. multiplicatis. 9. ex 3. in 3. ductis, &c. Cubicus autem numerus est, qui ex numero quadrato, et radice ejus invicem multiplicatis exsurgit, ut 8. ex 4. in 2. et 27. ex 9. in 3. ductis. Miror autem unde Scalligero videri potuerit Ausonius existimasse numerum 9. esse cubum. Neque enim quicquam in toto hoc poemato occurrit quo hoc invicte probare possit.

Cebum] Antiquae pro *Cubum*, sic mœrus pro murus unde pomerium. Sic a pœna factum est punio, sic Mysia Mœsia est appellata. Sic a Pœnus, Punicus, &c. Est autem cubus corpus solidum sex quadratis superficiebus æqualibus comprehensum, cujus appellatio ad numerum quoque hujusmodi translata est, qui, ut jam dixi, duplici multiplicatione alicujus alius producit.

* *Imparibus novies ternis contexere coebum*] Hunc locum non ita facilem mire illustrat ex Praelo Mathematico Claudius Minos. Vult ergo hic Poëta idem judicium esse, sive quis triaumat, sive ter tria, sive novies ternas:

quia licet inde oriantur tres numeri, scilicet tria, novem, et viginti septem, inter se distincti specie, duorum tamen posteriorum radix est ternarius. Rursus si novem ducas in tria, vel sumas novies ternas, habebis viginti septem, numerum scilicet cubicum, cujus radix est idem ternarius numerus.

* 4 *Juris idem tribus est quod ter tribus*] Ternario et novenario eadem inest potestas. Martianus Capella lib. vii. cum Triadis perfectionem dicit, hanc inter alias rationem assignat, quod perfectos gignit Senarium ac Novenarium.

Omnia in istis, &c.] Reponit Scalliger: *omnis in istis forma hominis cepit*. Sed nihil necesse est lectionem hanc sollicitare, planus est sensus quem exposui in Interpretatione.

5 *Forma hominis cepti*] Quia quamseptimo die, juxta Hippocratem in lib. *περὶ αἰώνος*, forma hominis in foetu jam appareat; tamen plenior foetus conformatio, juxta eundem lib. de natura foetus, masculi quidem trigesimo die, hoc est, terdeno fit, foemini vero quadragesimo secundo, hoc est, ter quartodecimo.

Plenique exactio partus] Nono scilicet, hoc est, ter termo mense exacto.

6 *Quique novem*] Ex Platonica metatis graduum definitione annum octo-

Tres Ope progeniti fratres, tres ordine partæ,
Vesta, Ceres, et Juno, secus muliebre, sorores.
Inde trisulca Jovis sunt fulmina : Cerberus inde :

ex Rhea, tres eorum sorores muliebris sexus consequenter genitæ sunt, scilicet Vesta, Ceres, et Juno. Ex eodem numero sunt trifida fulmina Jovis, ex eodem

~~~~~

Silvii : *Quemque novem.* Scaliger.—7 *Parcæ* Vulg. Vetus liber : *partu*.—8 Sic et Mss. Codices habent ; antea, vel *sexus* legebatur, vel *decus*.—17 Sca-

NOTE

gesimum primum, qui ex ter tribus, sive novem per novem ductis oritur, vitæ humanæ terminum ponit. Sed verius Isidorus : 'Sexta ætas est senectus, quæ nullo annorum tempore finitur.' Vide plura apud Censor. de die natali cap. 14. quod est, de annis climactericis.

7 *Ope*] Et Saturno. Jupiter scilicet, Neptunus, et Pluto, cum sororibus quas mox enumerat. Idem scribit Diodorus Bibliothecæ lib. v. ubi Cretica explicat.

Tres ordine partæ, &c.] Ovidius in Fastis. 'Ex Ope Junonem memorant, Cereremque creatam Semine Saturni, tertia Vesta fuit.'

8 *Secus muliebre*] Sexus muliebris. Sic 'virile secus' apud Sallustium.

* *Secus muliebre*] In quibusdam vulgatis habetur *Decus*, et *Sexus* apud Sylvium qui ex Prisciano tradit apud veteres Latinos *Sexus* in neutro reperiri. At vero cum Mss. retinendum *Secus*, quod apud Plautum ac Sallustium, eodem quo hic sensu, legitur. Nec enim, si leges *Sexus*, ratio metri constabit, ut et in Epigram. LXX. 'Corrupt totum qui puerile secus.'

9 *Inde trisulca Jovis, &c.*] Servius ad hunc Virg. versum Eclog. VIII. 'Numero Deus impare gaudet, aut quemcumque superiorum' inquit 'juxta Pythagoreos, qui ternariam numerum perfectum summo Deo assignant, a quo initium, et medium, et

finis est; aut revera Hecaten dicit; ejus triplex potestas esse perhibetur. Unde est: 'tria virginis ora Dianæ.' Quamvis omnium prope Deorum potestas triplici signo ostendatur: ut Jovis trifidum fulmen, Neptuni tridens, Platonis canis tri-ceps. Apollo idem Sol, idem Liber. Vel quod omnia ternario numero continentur; ut *Parcæ*, *Furiæ*; Hercules etiam trinocitio conceptus; *Musæ* ternæ.'

* *Trisulca Jovis sunt fulmina*] Quæ huc ex Servio post Tollium affert Interpres noster, nihil ad rem. Quin et operam male perdere ceteri fere Interpretes mihi videntur, dum inquirunt cur fulmina Jovi potissimum tribuantur, ejus ratio patet cuivis attendenti. Nos potius edocere debuissent cur fulmina illa dicantur 'trisulca,' non solum Ansonio, sed et Varroni apud Nonium VI. 2. Ovidio Amor. II. 5. vers. 52. Senecæ in Hercule Cæthæ, &c. Sunt qui contendunt sic appellari a tribus, quæ Hist. lib. II. cap. 51. Plinius recenset, fulminum generibus. 'Ipsorum,' inquit, 'plura genera traduntur, Quæ sicca veniunt, non adurant, sed dissipant. Quæ humida, non arunt, sed infuscant. Tertium est, quod clarum vocant, mirificæ maxime naturæ, quo dolia exhauriantur, intactis operimentis, nulloque alio vestigio relicto.' Plerique censent vocari

Inde tridens: triplexque Helenes cum fratribus ovum. 10
 Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos:
 Et totiens terno cornix vivacior ævo.
 Quam novies terni glomerantem sæcula tractus
 Vincunt æripedes ter terno Nestore cervi:
 Tres quorum ætates superat Phœbeius oscen, 15

Cerberus triceps, ex eodem tridens, furca Neptuni: et tergeminum ovum Helena et fratrum ejus. Nova lana purpurea implevit ter fusos vitæ Nestoris, et cornix superat vivendo toties tria sæcula. Quam cervi aripedes superarent tribus terni Nestoris ætatibus, etiam si viveret per circuitum novies trium sæculorum; quorum cervorum tres ætates avis Phæbi prætergreditur, quam avem vetus avis Indica

NOTÆ

‘trisulca,’ quod Jnpiter, Neptunus, Pluto, quanquam diversis regionibus, communem habeant potestatem. His aut illis fortasse accederem, aliudve quippiam proponerem, nisi Barthius ad III. Stat. Sylv. p. 39. moneret ‘quadrisulca’ etiam dicta fuisse. Verum quacumque de causa appellata sint ‘trisulca,’ sic vocata fuisse constat: quod arbitror satis esse ad hujus ænigmatis enodationem.

10 *Triplexque Helenes cum fratribus ovum*] Epig. lvi. quod de iisdem est. ‘Intos, tergemino nasci quos cernis ab ovo.’ Sunt tamen qui dicant duo ova fuisse, ex quorum uno Castor et Helena, ex altero Pollux et Clytæmnestra nati sint.

11 *Ter nova Nestoreos, &c.*] Hic tres hominum ætates vixisse perhibetur. Sed in iis finiendis variant interpretes. Alii tres ætates intelligunt tria sæcula, alii ter nonaginta annos, alii tantum ter triginta, ætatem intelligentes hominis adulti, non extincti. Ex his quæ sequuntur, tria sæcula intellexisse Ausonium manifestum est.

* *Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos*] Per purpuram ter novam intellige fila Parcarum; rem tamen obscuris, quam Poëtæ solent, exponit, ut qui Griphium scribat.

12 *Et totiens terno, &c.*] Hæc et

quæ sequuntur ex fabulosa Hesiodi ætatum supputatione sunt, de qua Plinius Nat. Hist. lib. vii. cap. 48. ‘Hesiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabulose (ut reor) multa de hominum ævo referens, cornici novem nostras attribuit ætates, quadruplum ejus cervis, id triplicatum corvis. Et reliqua fabulosius in Phœnice ac Nymphis.’ Ex hac supputatione Nestor vixerit annos ccc. circiter, sen sæcula III. Cornix vivat sæcula IX. Cervus xxxvi. Corvus sæcula cviii. Phœnix, juxta nostrum auctorem, sæcula dccccxxii. quæ omnia quam fabulosa sint nemo non videt. Eadem repetita infra ex Hesiodo videbis in Edyllio de ætatibus animalium.

14 *Æripedes...cervi*] Καλκρόδες ἑλαιοφοί, hoc est, λαχρόπνοδες juxta Hesychium, ‘quibus validi et celeres sunt pedes.’ Non autem quibus revera ‘ænei.’ Sunt qui *aripedes* pro *æripedes* legant, et interpretentur æreïs seu ventosis pedibus, hoc est, celerimis: quod coincidit cum eo quod habet Noster in de ætatibus animalium ‘alipedem.’

15 *Phæbeius oscen*] Corvus quem ex albo fecit Apollo nigrum. Vide Ovid. lib. II. Metam.

* *Phæbeius oscen*] Corvus Phæbo

Quem novies senior Gangeticus anteit ales,
Ales cinnameo radiatus tempora nido.

novies superat; avis, inquam, illa quæ reparat ætatem suam in nido et cinnameo

liger legendum monet: *nimbo*. Vid. inf. Vulgatam lectionem tuetur [Ale-

NOTE

avis sacra. 'Oscen,' vocalis, quasi ore canens. Corvos autem vocales esse tradit Macrobius lib. Saturnal. II. ubi narrat corvum a quodam edoctum Cæsari Augusto dixisse: AVE CÆSAR IMPERATOR. 'Oscen' in anguriis dicitur avis illa quæ garritu aut voce facit auspicium.

16 *Gangeticus...ales*] Phœnix circa Gangem Indiæ fluvium versans. Ultra Indiam ipsam in locis inaccessis habitare eum fingit Claudian. Epig. I. de Phœnice.

* *Gangeticus anteit ales*] Si fides Ausonio, plusquam novem sæcula viveret Phœnix, qui juxta Ovid. Metam. lib. xv. ubi complevit vitæ quinque sæcula, finit ævum in odoribus. At vero, ut omittam quod Plinius lib. XIII. cap. 4. scribit Phœnicem dictum esse ab arbore, non arborem ab avi; totam de Phœnice fabulam Andreas Schottus his momentis refellit. 1°. Quod illam qui narrant, minime sibi constent. 2°. Quod nemo sit qui profiteatur verum Phœnicem a se visum. 3°. Quod Deus in illis Jobi, in quibus majestatem suam atque potentiam ex naturæ operibus commendat, hoc non fuisset omissurus quod tam admirandum foret. 4°. Denique, quod nec S. Paulus de Resurrectione mortuorum agens I. Corinth. cap. 15. rationem tam obviam reliquisset intactam, apud Corinthios maxime quibus notissimum erat quicquid hac de ave jactatur. Ipsam consule Heptæm. Diatrib. 13. et Donati Marcelli Dissertatiunculam de

eadem avi ad lib. VI. Annal. Tacit. cap. 33. Totum igitur de Phœnice commentum symbolicum est. Sane apud Horum Phœnix Solis symbolum est.

17 *Cinnameo radiatus tempora nido*] Phrasis sensu carens, nisi sic intelligas: 'ales radiatus tempora' auri fulgore circa colla micante (ut ait Plinius) 'in nido suo Cinnameo. Neque enim radiatus nido dici potest. Mendum subesse putat Scalger, et pro nido reponit nimbo, quod interpretatur: Sparsione quadam rubri fulgoris, quo collum Phœnicis, et caput velut asperum est. Cuperus lib. II. Observ. cap. 16. eodem modo reponit, sed nimbum intelligit lucem illam divinam, qua Deorum capita solent cingi, quamque cum reliquis honoribus adulatores Imperatoribus suis tribuerunt. Tollius suspicabatur legendum esse *Cyaneo*, hoc est, cæruleo *nimbo*, inductus Eustathii Antiocheni verbis in Hexæmero, ubi de Phœnice loquens ait, auro et purpura ipsius alas distinctas esse, caput autem ejus circulo seu corona Cyanea nativa cingi. Ego, si conjecturam quoque nostram afferre licet, existimaverim mendum, si quod sit, esse in voce radiatus pro qua legerim libens reditius, vel reparatus, vel reparans sua tempora, &c. Hoc est, in nido e cinnamis aggestis composito et radiis solaribus incenso, ad novam vitam renascens. Alcimus Avitus: 'Hic quæ donari mentitur fama Sabæis Cinnama nascuntur, vivax quæ

Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ:
Tres Charites: tria Fata: triplex vox: trina elementa.

structo. Hecate triformis est, tres sunt vultus Virginis Dianæ. Tres Gratia sunt. Tres Parca. Vox triplex. Triq Elementa. Tres Sirenes in Sicilia,

~~~~~

ander in Tabulam Marmoream, nec non Salmasius ad Solinum.—19 Alii libri :

NOTE

colligit ales, Natali cum fine perit, nidoque perusto, Succedens sibi quæ sita de morte resurgit.' Claudian. de Phœnice: 'Arentes tepidis de collibus eligit herbas, Et cumulum texens pretiosa fronde Sabænm, Componit bustumque sibi, partumque futurum.' Hunc postremum sensum exposui in Interpretatione.

* *Radiatus tempora nido*] Non placet emendatio Interpretis nostri, pro *radiatus* reponentis *reparatus* vel *redivivus*. Neque enim puto sic Poëtam locutum fuisse; immo contendo sic loqui non potuisse, Griphum scribentem, cujus prima lex, ut in Proœmio diximus, obscuritas quædam et recondita eruditio. Quid vero magis tritum quam Phœnicem e cineribus suis reparari? Igitur, quam respuit, Scaligeri et Cuperi lectio, pro *nido* reponentium *nimbo*, sola videtur admittenda, nec dubito quin ipse admisisset, saltem eo sensu quo Cuperus exposuit, si rem attentius paulo expendisset. Scaliger *nimbus* intelligit auri fulgorem circa Phœnicis colla micantem. Cuperus, non uti vult noster gravissime deceptus, lucem divinam qua Deorum capita solent cingi, at 'in Phœnice apicem et Cristas' *nimbus* interpretatur juxta illud Plinii lib. II. cap. 37. 'In capite paucis animalibus, nec nisi vulncribus, apices, diversi quidem generis: Phœnici plumarum serie, medio eo exeunte alio; id est, velut Harduinus exponit, e medio

apice inferiore, altero emicante apice. Certe *nimbus* Ansonius quoque circa Phœnicis tempora sen caput ipsum ponit. 'Radiatus tempora nimbo.'

18 *Tergemina est Hecate, &c.*] Lib. IV. *Æneid*. 'Tergeminamque Hecaten, tria Virginis ora Dianæ.' Vide de hoc Cælius Rhodiginus, et Servium ad superiorem versum *Æneidos*.

* *Tergemina est Hecate*] Apollinis soror, triplici nomine, in cælo Luna, in terris Diana, in Inferis Proserpina appellata: at præterea Hecate. Ergo nomine quadruplici, non triplici. Immo Hecate nomen non fuit, sed cognomen, inde additum quod centum polleret virtutibus, aut centum placaretur victimis. Hæc diserte Ruæus ad lib. *Æneid*. IV. v. 511.

* *Tria virginis ora Dianæ*] Post Maronem Poëta noster per 'Hecaten' et 'Dianam' idem dixit, diverso expressit modo. 'Hecaten' per tria nomina; 'Dianam' per tria capita. Docet sentem Orpheus dextrum caput Equi, sinistrum Canis, medium rustici hominis fuisse. Quæ de tribus Dianis ex Tullii lib. III. de Nat. Deor. narrat nugator Sylvius, ad pompam sunt duntaxat.

* 19 *Tres Charites*] Quæ cum antiquitus vestitæ essent, inciderunt, ut ait Lloydius in recentiores tanquam in latrones a quibus spoliatæ sunt.

Tria Fata, &c.] Sic etiam Parcas appellat Apuleius lib. de mundo, in fine. 'Sed tria Fata sunt,' inquit; 'numerus cum ratione temporis faciens, si potestatem earum ad ejus-

Tres in Trinacria Siredones; omnia terna:

20

quæ habent omnia triplicia, sunt enim tres aves, tres semideæ, tres semivirgines:

~~~~~

terna elementa.—20 'Memini in veteri libro me illum versum ita legere: *Tres in Trinacria Siredones: omnia trina.* Ergo quas alii *Sirenes*, ipse *Siredones* vocat. Et vera est illa lectio. Alioqui inconcinna erat. Dictæ enim sine dubio *Siredones* quasi *σειραιδόνες*. Amplector etiam: *omnia trina.*' Scaliger. Vid. inf. *Sirenides* omnino scribendum monet Vossius. *Omnia terna*

NOTÆ

dem similitudinem temporis referas. Nam, quod in fuso perfectum est, præteriti temporis habet speciem: et quod torquetur in digitis, momenti præsentis indicat spatia: et quod nondum ex colo tractum est, subactumque cura digitorum, id futuri et consequentis sæculi posteriora videntur ostendere.' Nomina Parcarum fuerunt Atropos, Lachesis, et Clotho.

* *Tria Fata*] Tria Stoicorum principia, de quibus in primo de placitis Plutarchus, Jovem nimirum, Naturam, et Fatum videtur Minos intelligere. Etsi cum Sylvio vult quoque referri posse ad Fata Trojana quæ dicebantur tribus inesse, Palladio scilicet, Rhesi equis, et Laomedontis sepulcro; quod mihi non displicet, ntpote haud minus reconditum.

Triplex vox] Acuta, gravis, et media.

Trina elementa] Ex eorum Philosophorum placitis, qui ignem negabant esse quartum Elementum, et tria tantum admittebant, Terram, Aquam, et Aërem. Nostra ætate Cartesius tria tantum admisit elementa, sed alia a vulgatis.

* *Trina elementa*] Quæ ut referret ad ternarium ex Lucretii sententia dixit trina: 'Principio maria ac terras cælumque tuere, Quorum naturam triplicem, tria corpora Memmi, Tres species tam dissimiles, tria talia texta Una dies dabit exitio,' &c.

20 *Siredones*] Sic Scaliger ex ve-

teri codice. Vinetus *Sirenes*, Vossius *Sirenides*, et intelligit scopulos, sive petras quas inhabitaverunt Sirenes, auctore Servio. Assentior Scaligero veteris libri lectionem retinenti. Quid prohibet, *Σειραιδόνες* dici pro *Σειρήνας*, sive illud simpliciter formetur, ut a κλέος κληδών, ab ἔνθος ἐνθηδών, &c. Sive, ut vult Scaliger, dicantur *Σειραιδόνες* quasi *σειραιδόνες*.

* *Tres in Trinacria Siredones*] Sirenes, et Celedones, Κηληδόνες: qua voce putat Jacob. Delechamp. Pindarum intellexisse Sirenas. Athenæus tamen lib. vii. easdem cum Sirenibus non facit, sed eodem modo quo illæ canentes. Eustathius Iliad. ii. nescire se fatetur utrum epithetice hoc verbum usurparit, an vero alia quædam φθυσὶ δαίμωνια intellexerit; potuit certe Ausonius ita Sirenes nominare. Hæc Desposius. Servius ad quintum Æneid. tradit Sirenes secundum fabulam tres in parte virgines fuisse, tres volucres, Acheloi fluminis et Calliopes Musæ filias, et primo juxta Pelorum, deinde in Capreis insula habitasse; harum unam voce, alteram tibiis, alteram lyra canere. Secundum veritatem meretrices fuisse, et quoniam trans-euntes ad egestatem ducebant, inferre naufragia fictas fuisse. Tres numerari dicit Fulgentius in Mythol. propter triplicem voluptatis illecebram, quæ cantu, aut visu, aut consuetudine homines allicit. Ceterum

Tres volucres, tres semideæ, tres semipuellæ:

Ter tribus ad palmam jussæ certare Camœnis,

Ore, manu, flatu: buxo, fide, voce canentes.

Tres sophiæ partes: tria Punica bella: trimestres

Annorum cœlique vices: noctisque per umbram

25

Tergemini vigilæ: ter clara instantis Eoi

jussæ sunt contendere pro victoria cum ter tribus Musis, cantantes ore, manu, spiritu: tibia buxæ, chorda, et voce. Tres sunt partes Philosophiæ. Tria bella Carthaginiensia. Tempestates anni et mutationes cœli sunt singulæ trium mensium: et tres vigilæ excubant in singulis vigiliis noctis: excubitor cujus tarditate

NOTÆ

Raphaël Fabretti de Aquæ ductibus p. 107. observat Deas illas quæ plures colebantur, terno ut plurimum numero fuisse. Sic Sirenes, Furias, Harpyias, Hesperides, Stympthalides, Gratiæ, immo etiam Sibyllas. At tamen eundem numerum Veteres non usque secuti sunt, ut jam vidimus ubi de Gratiis.

Omina trina] Nequaquam in sententiam vado Scaligeri legentis hic: *omina trina*, et intelligentiæ triplex ominandi genus ex sternutatione, supercilli palpitazione, seu salissatione, et aurium tinnitu. Docta quidem sunt quæ hic affert, sed nequaquam apposita huic loco. Manifestum est enim nihil aliud velle hic Ausonium, quam in Sirenibus omnia trina observari, quod sint tres volucres, tres semideæ, tres semipuellæ, &c. Quorsum hic *omina* importune interseret?

21 Tres volucres] His Hyginus partem inferiorem gallinaceam et alas tribuit.

Tres semideæ] Acheloi scilicet fluvii, et Calliopes Nymphæ filiæ his nominibus, Parthenope, Ligea, et Leucosia.

Tres semipuellæ] Scilicet mulieres formosæ superne, turpiter atrum in piscem desinentes, quæ erat earum vulgatio forma in picturis.

22 Ter tribus, &c.] Pausanias in Bœoticis, et Stephanus de Urbibus in verbo *ἄρρεα* memorant Sirenas a Junone impulsas, inter oppidum Cretæ *Ἀρρεα* et mare, in loco, cui *Μουσείον* postea nomen fuit, cum Musis de cantu contendisse, Musasque, cum vicissent, evellisse victis Sirenibus alas, et ex eis sibi coronas fecisse, et ab illa pennarum amissione, quam Sirenes passæ sunt, oppido factum nomen *Ἀρρεα*. Ipsæ vero Sirenes doloris impatientia in mare sese præcipites dederant, et ex illo maris factæ sunt incolæ.

23 Ore, manu, &c.] Singula sic componere: 'ore,' voce; 'manu,' fide; 'flatu,' buxo, hoc est, tibia buxæ.

24 Tres sophiæ partes] Naturalis, moralis, et rationalis seu logica, ex Lærtio in Præfatione, Seneca in principio lib. xiv. Epistolarum, Plutarcho Probl. Sympos. lib. ix. Apuleio in de Dogmate Platonis, &c.

* *Tres sophiæ partes*] Præter allegatos ab Interprete nostro Scriptores, Philosophiam in tres partes tribuant Aristot. lib. Phys. ii. Cic. Academ. i.

Tria Punica bella] Primum, secundum, tertium, apud Livium et alios rerum Roman. scriptores.

26 Tergemini vigilæ] Per singulas noctis vigilas; ut unusquisque ex-

Signa canit serus deprenso Marte satelles.

deprehensus est Mars in adulterio, ter manifeste significat cantu adventare diluc-

defendit Tollius.—27 *Depenso* legit Scaliger ex vet. cod.—31 Vetus cod.

NOTÆ

cubet per horam. Tres enim erant in unaquaque vigilia horæ.

* *Noctisque per umbram Tergemini vigiles*] Locus admodum salebrosus. Certe nemo quem noverim hactenus rem tetigit. Vinetus et Scaliger explicant: cum sint quatuor vigiliæ, in singulis ternos vigiles fuisse, quemque pro sua hora excubasse. At ex Vegetio lib. III. cap. 8. quatuor virorum vigiliæ extitisse, et singulos vigiles tribus horis excubasse constat. Hoc, lib. v. Dial. 9. de Militia Romana, vidit Lipsius, qui ut se expediat, aliter legendum suspicatur, mutatque nulla auctoritate nixus *tergemini in tergemina*. 'Umbra,' inquit, 'tergemina, non ipsi vigiles, id est, horæ ternæ in vigiliis, quod clarum.' Sed cum ipse fateatur audacius paulo dictum; quanquam eo se negat offendi; ac præterea nusquam occurrit lectio quam proponit, alia demum opus est interpretatione. Puto igitur Ausonium in animo habuisse excubias tres apud Quæstorem seu ad ejus tutelam fieri solitas, ut patet ex his Polybii lib. vi. *Ἰσχυρταὶ δὲ ὡς ἐνταῦς τοῖς φυλάκας παρὰ τὸν ταύραν*, &c. Immo arbitror eum respexisse veterum Græcorum morem, quos noctem in tres partes duntaxat secuisse plurima innunt Homeri ac Theocriti loca; vel Hebræorum, quos constat noctem in tres vigilias partitos fuisse antiquitus, quarum primam vocabant 'initium vigiliarum;' alteram 'mediam;' tertiam denique 'vigiliam matutinam:' donec ipsi quoque, at Romanis duntaxat temporibus, quatuor vigiliæ constituerent.

Ter clara instantis Eoi] Parrhasius, et post eum Silvius Ambianus, et Vinetus de Gallo Gallinaceo intelligunt, ex Luciano fabulam narrante in 'Somnio seu Gallo:' ad quam fabulam respexisse hic Ausonium nequaquam dubito: quicquid in contrarium afferat Scaliger, (qui *depensio* pro *depresso* legit, et de diluculi significatione a buccinatore facta interpretatur,) aut Mariang. Accurs. qui Corvum mavult quam Gallum, eo quod, ut ipse ait, Corvus ter salutet Auroram, (quod probat loco Sidonii ad Domitium,) nec legerit a quoquam traditum Gallos ter matutino cantu Solem adventantem salutare. Non legerat scilicet illud Theocriti Idyll. xiv. *Ὀρνίθες τρίτον ἔρρι τὸν ἑσχατὸν ἑρβρον ἑαίδον*. 'Galli tertium jam ultimum diluculum caneant.' Sed operæ pretium est fabulam ex Luciano referre. Adolescentulus quidam fuit *Ἀλεκτρυόν*, id est Gallus nomine, Marti adamatus, quem is, cum Venerem adiret, quoniam Solem potissimum metuebat, ne si e sublimi conspexisset, Vulcano se proderet, excubias agere ad ostium jubebat, ut ejus indicio certior fieret quando emergeret Sol. Cum autem aliquando somno oppressus egregius ille excubitor stationem deseruisset, Sol secure dormientes apprehendit Martem et Venerem, ac Vulcano indicavit, qui reti ferreo circumdatos ceteris Diis exhibuit deridendos. Quæ ex contumelia dolens Mars, somnulosum suum satellitem in avem cognominem mutavit iisdem armis, ut in capite pro galea cristam obti-

Et qui conceptus triplicatæ vespere noctis,
 Jussa quater ternis affixit opima tropæis.
 Et Lyrici vates numero sunt Mnemosynarum, 30
 Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbi :

lum. Et ille qui conceptus est per umbras noctis triplicatæ, appendit quater tribus tropæis spolia opima quæ jussus erat petere. Et poëtæ Lyrici sunt totidem, quot Musæ, quas Phœbi manus olim habuit tantum tres, sed Citharæon dedicavit

NOTÆ

neret. Qua de causa Galli, quo se Marti purgent, cum jam nihil opus est, simul atque Solem exorientem senserunt, multo ante vociferantur, atque illius exortum prænuntiant. Hæc legere est apud Lucianum. Quæ quam apposita sint ad hunc Ausonii locum, nemo erit, qui non videat.

* *Ter clara instantis Eoi, &c.*] Vix possum non probare Scaligeri sententiam, qui legit *Depenso Marte*, hoc est, castris Martis depensis, locumque interpretatur de quarta vigilia, in qua tubicen instantis lucis ter signum tuba canit. Pendet enim, inquit, versus a priore, ubi de vigiliis sermo est. Verum, ut memini Poëtam scribere Griphum, cujus ea est natura, ut neque seriem neque ordinem admittat, quique, Ausonio ipso testante, nisi obscurus esset, nihil foret, iis accedo qui locum explicant de Alectryone Martis Satellite, id est, Comite, qui serus cecinit, scilicet postquam a Sole Mars deprehensus est. Minus ista coherent cum superioribus: (coherent tamen per allusionem ad signa castrensis:) ideoque magis Gripho competunt.

28 *Et qui conceptus, &c.*] Intelligit Herculem. Vide Plauti Amphitruonem.

29 *Quater ternis*] Labores Herculis duodecim intellige.

* *Jussa quater ternis, &c.*] Labores Herculis duodecim, de quibus Anonymus in Anthologia, et alibi Poëta noster.

Opima] Supple spolia. Quæ, quid sint, notum ex rerum Roman. scriptoribus, ea nempe quæ dux Populi Rom. hostium duci manu sua detrahit.

30 *Et Lyrici vates, &c.*] Vide Notas nostras ad Epigramma XXXII.

Mnemosynarum] Ita vulgo legitur: Heinsius vero reponit *Mnemonidarum*. Mnemosyne, quæ memoria est, mater fuit Musarum. Phædrus: 'Ego quem Pierio mater enixa est jugo, In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi Fœcunda novies artium peperit chorum,' &c.

* *Mnemosynarum*] Musarum, quas enixa est Mnemosyna, id est, memoria: quo figmento Poëtæ significant, memoria et gigni et ali eruditionem. Vide Plutarc. *repl. walden byronis*.

31 *Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbi*] Hinc conjici potest simulacra Apollinis ita fieri solita, ut dextra manu Musarum imagunculas sustinerent, ut in multis signis victoriarum simulacra manu dextra sustineri videmus.

* *Tenuit quas dextera Phœbi*] Hinc noster Interpres Apollinis simulacra ita fieri solita conjicit, ut dextra manu Musarum imagunculas sustinerent. Conjecturæ obstat quod lib. i. Saturnal. Macrobius tradit, ea nempe simulacra dextra manu Gratias gestare, non Musas. An Veteribus Musæ Gratiarum nomine aliquando nuncupatæ sunt? An vero Apollinis simulacra Musarum quoque imagunculas sustinebant? Hic hærare me fateor, ac

Sed Citheron totiens ternas ex ære sacravit
Religione patrum, qui sex sprevisse timebant.

toties tres annos, ob religionem patrum, qui verebantur sex ex illis rejicere. Ludi

solis.—32 Sic Parisiense novum, et Lugdunense vetus exemplar. Aldus Manutius, quod Silvius monuit, edidit: *Sacravit totiens ternas ex ære Citharon.* Et Lilius Gyraldus in priore Syntagmate de Musis castigabat: *Sed Sicyon totiens ternas ex ære sacravit.*—33 'In veteri libro legitur: *qui sex prævisse timebant*: mendose, ut apparet. Ego lego: *præmissee*.' Scaliger: Qui postea margini sui libri ascripserat: *qui sex sprevisse timebant.* Et sic omnino legendum monet Floridus. 'Cum Iodocus Badius pro *sex sprevissee*, se *sprevisse* edidisset, Michael Humelbergius *sex pertissee* emendandum putavit. Sed Lugdunensis vetus codex *sex prævissee* habebat: quod ad illud, *sex spre-*

NOTE

desiderare Poëtam ipsum interpretem. Ternarius Musarum numerus nihil habet quod negotium facessat. Sectatur Ausonius recondita, utpote qui Griphum scribat. Consentunt enim veteres Poëtæ de novenario Musarum numero. Vide quæ ad eam inventa, Edyll. xx. annotamus.

32 *Sed Citheron totiens ternas, &c.*] Græce tamen Κίθαριν non Κίθαρον scribitur mons ille Bæotiz. Sed ὀρυπαῖος illius parum studiosus Ausonius similiter Clytemnestra scripsit pro Clytemnestra a Græco Κλυταιμνήστρα in Heroibus: 'Vindicem adulterii cum Clytemnestra necet.' Ter primum Musas Aloïdæ constituerunt. Pierus Macedon longo post tempore ter ternas constituit. Quod Ausonius hic innuit in Cithærone factum. Pausanias in Bæoticis, ubi rem diserte explicat, ait id contigisse Thespiis: hæc sententiarum diversitati occasionem dederit locorum vicinitas.

33 *Religione patrum qui sex sprevisse timebant*] Sic omnino legendum. Hæc ex Varrone sumit Ausonius. Ex illius certe libris qui perierunt hæc repetiit D. Augustinus lib. ii. de Doctrina Christiana, locum hunc optime explanantia: 'Non audiendi sunt,' inquit, 'errores gentilium su-

perstitionum, qui novem Musas Jovis et Memoriz filias esse finxerunt. Refellit Varro, quo nescio utrum apud eos quisquam talium rerum doctior, vel curiosior esse possit. Dicit enim civitatem nescio quam (nec enim recolo nomen) repetendum ex Pausania 'locasse apud tres artifices ternas simulacra Musarum, quæ in templo Apollinis dono poneret: ut quisque artificum pulchriora formasset, ab illo potissimum emeret. Itaque contigisse, ut opera sua illi artifices æque pulchra explicarent: et placuisse civitati omnes novem: atque omnes emtas esse, ut in Apollinis templo dedicarentur. Quibus postea dicit Hesiodum Poëtam imposuisse vocabula. Non ergo Jupiter novem Musas genuit, sed fabri tres ter ternas fecerunt. Tres autem propterea civitas illa locaverat, non quia in somnis ea viderat, aut tot se cujusquam illorum oculis demonstraverant, sed quia facile erat animadvertere omnem sonum, qui materies cantilenarum eat, triforem esse natura. Aut enim editur voce, sicut eat eorum, qui faucibus sine instrumento canunt: aut flatu, sicut tubarum, et tibarum: aut pulsu, sicut citharis, et tympanis, et quibusdam aliis, quæ percutiendo

Trina Terentino celebrata trinoctia ludo :
 Qualis bis genito Thebis Trieterica Baccho. 35
 Tres primas Thracum pugnas tribus ordine sellis
 Juniadae patrio inferias misere sepulcro.

Tarentini exhibentur per ter tres noctes : quemadmodum triennalia sacra exhibentur apud Thebus Libero bis nato. Filii Junii inferiis ad patris sepulcrum mittendis exhibuerunt tria prima praelia Gladiatorum Thracum, tribus certaminibus

visse propius accedit. Vinetus.—36 'Mirum est, quod ego legi in veteri exemplari: *Tres primas Pheacum pugnas &c.* Non enim potest dici commentitia lectio, aut ficta esse librario, neque frustra a vulgata discrepare.' Scaliger. Vid. Not. Var. 'Mendosum puto quod *Pheacum* pro *Thracum* scriberet vetus codex.' Vinetus. Tollias ex vet. exemplar. pro *sellis* corrigit, *bellis*.—37 Andream Schottus legend. putat: *Iliada*. Alii patri... sepulto.—38 *Illa le-*

NOTÆ

sonora sunt.' Hactenus D. Augustinus. Ex novem igitur æque elegantibus Musarum simulacris religioni duxerunt tres tantum dedicare, rejectis et spretis aliis sex. Atque hinc est quod novem consecrarunt. Hujus Varronis loci meminit etiam Servius ad illud Virg. Ecl. iv. 'Nymphæ noster amor Libethrides:' ubi: 'sane sciendum,' inquit, 'quod Varro tres tantum Musas esse commemorat: unam quæ ex aquæ nascitur motu: alteram, quam æris icti efficit sonus: tertiam, quæ in ærea tantum voce consistit.'

34 *Trina Terentino, &c.*] Ludos sæculares intelligit, qui per tres noctes celebrari primum cepti sunt in Ditis et Proserpinæ honorem a Valeso, seu Valesio quodam Sabino; (unde Valeriæ familiæ nomen;) Deorum monitu apud Tarentum seu Terentum, (locum prope campum Martium situm,) liberorum suorum valetudinis restituendæ causa; celebratis, ad deosam illic a Romanis bello adversus Albanos aram, sacris Diti et Proserpinæ, ut fusius narrat ex Zosimo et aliis Politianus Miscellan. cap. 58. quem vide et Rosin. Antiquit. Rom. lib. v. cap. 21.

* *Trina Terentino, &c.*] Super his ludis consule Herod. lib. iii.

* 35 *Bis genito, &c.*] Fulmine percussa Semele, Bacchus, qui maternos menses nondum compleverat, eos in Jovis femore complevit. Fabula est notissima.

Trieterica] Sacra triennalia in Liberi patris honorem tertio quoque anno fieri solita etiam nocte, unde Nyctelia ἀπὸ τῆς νυκτὸς dicta sunt, et ipse Liber Νυκτέλιος.

36 *Thracum*] Gladiatorum. Sic lege, non *Pheacum*. Superflua sunt et extra rem, quæ de Phæacibus hic Scaliger. Thraces pro Gladiatoribus passim usurpari, quod gladiatorum ferax Thracia esset, quis nescit?

* *Tribus ordine sellis*] Ita Sylvius, Scaliger, Minoæ, et alii. Tollius legit *bellis*, quem noster in Interpretatione sua secutus est. Utramvis lectionem retineas, intellige ludos ter instauratos fuisse. Kirchman. lib. de Funer. Roman. 4. tria bella interpretatur de tribus gladiatorum paribus a Junii datis.

37 *Juniada patrio, &c.*] Filii Junii Bruti, non primi illius cum Publicola Consulis, sed alterius Bruti ad annum ab urbe condita 490. de quibus

Ille etiam thalamos per trina ænigmata quærens,
 Qui bipes, et quadrupes foret, et tripes, omnia solus,
 Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis 40
 Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.
 Trina in Tarpeio fulgent consortia templo.

consequenter repetitis. Illa quoque Sphinx, quæ nuptias proponebat ei, quæ solveret ænigma triplex, nempe quis esset bipes, et quadrupes, et tripes, hæc omnia unus, territavit Bæotiam, cum esset triformis, avis scilicet, leo, puella; avis aliis, bellua pedibus, virgo vultu. Cætus trium numinum micat in templo Capito-

gendum monet Scaliger: quod exhibent edd. Delph. et Toll.—44 Qui saxu

NOTÆ

sic Valer. Max. lib. ii. ubi de institutis antiquis: 'Gladiatorum munus primum Romæ datum in foro Boario, Appio Claudio, M. Fulvio Coss. Dederunt Marcus et Decimus Bruti, funebri memoria patris cineres honorando.'

* *Juniada patrio inferias misere sepulcro*] Andræas Schottus Observat. lib. ii. c. 33. legendum putat *Iliada*, ut de Anchise Ilii filio intelligatur, in cuius exequiis pueri in tres turmas divisi Trojanum agmen luserant, ut ex Virgilio lib. v. patet. Quis enim, inquit Schottus, quis tandem ille Juniadæ? Dicere potius debuisset, qui illi Juniadæ? Vox enim est in recto casu. Juniadæ autem illi filii sunt alterius Junii Bruti, de quibus Valer. Max. lib. ii. et Livius lib. xvi. qui si totus extaret, non esset divinandum quæ sint tres illæ pugnæ et sellæ, de quibus versu superiore. Inferiæ vero sunt sacra mortuorum quæ Inferis solvuntur. Docet Servius morem fuisse in sepulcris virorum fortium captivos necari. Quod postquam crudele nimis visum est, placuisse Gladiatores ante sepulcra dimicare, qui a bustis Bustuarii dicti fuerunt. Inferias tribus fieri ex Volaterrano docet Sylvius, sacrificando Diti, spar-

gendo flores tumulo, ludos et epulos dando.

38 *Ille [Illa] etiam thalamos, &c. quærens*] Non sibi, sed Jocastæ, quæ interpreti ænigmatis illius, Bæotiam a Sphinge liberaturo, seipsam cum sceptro Thebarum uxorem promiserat. Ænigma porro illud de homine expositum ab Œdipode, qui deinde Jocastam matrem insciens uxorem duxit. Cetera Jocastæ domus infortunia notiora sunt, quam ut hic a me referantur.

40 *Aoniam*] Ea proprie pars Montana fuit Bæotiæ, a qua tamen tota Bæotia Aonia dicta est, ut et Musæ Aonides, a fonte Aone ejusdem regionis Musis consecrato, teste Stephanus.

* 41 *Sphinx*] Ex Typhone et Chimæra nata, teste Hesiodo in Theogonia. Sphingem tradit Lactantius dici ἀνδρὸς τοῦ σφύγγου, stringere, eo quod suis ænigmatibus hominum mentes perstringeret.

42 *Trina in Tarpeio, &c.*] Tria numina cellas habebant in Capitolio, Jupiter, Juno, et Minerva, in quorum tutela urbs erat.

* *Trina in Tarpeio, &c.*] Turnebus Advers. lib. iii. cap. 1. per 'tria consortia' recte intelligit Jovem, Junonem, Minervam: siquidem Tarqui-

Humana efficiunt habitacula tergenus artes,
 Parietibus quæ saxa locat, quæ culmine tigna,
 Et quæ supremo comit tectoria cultu. 45
 Hinc Bromii quadrantal, et hinc Sicana medimna.
 Hoc tribus, hoc geminis tribus explicat usus agendi.
 In Physicis tria prima, Deus, mundus, data forma.
 Tergenus omnigenum, genitor, genitrix, generatum.
 Per trinas species trigonorum regula currit, 50

linò. Artes triplicis generis elaborant domos hominum, ea scilicet quæ struit parietes e lapidibus, ea quæ ponit tigilla in fastigio, et ea quæ inducit parietibus ultimum ornatum tectorii. Ab eodem numero oritur quadrantal vini, et ab eodem oriuntur medimni Siculi. Illud in usu hominum continet tres modios, hi vero continent bis tres. In rebus naturalibus tria principia occurrunt, Deus, mundus, et forma ipsi impressa. In omni generatione tria sunt, genitor, genitrix, et genitum. Regula triangulorum pergit per tres eorum species: est enim triangulum vel æqui-

Vulg.—47 ‘Lege: hæc g. tribus, ut est in optimis membranis.’ Tollius.—50

NOTÆ

nus Priscus in Sabinos ultimo bello decertaturus, iis tribus templum voverat, quod tamen morte præventus ne inchoare quidem potuit; inchoavit autem Tarquinius Superbus, absolvit demum Populus Romanus, et per Horatium Pulvillum consecravit. Hoc idem indicat Servius ad lib. II. Æneid. ubi ait ‘delubrum’ appellari, quod uno tecto plura amplectitur numina, quia uno tecto diluitur, ut et Capitollum, in quo esset Jupiter, Juno, Minerva.

• *In Tarpeio templo*] In Capitolio, quod antea vocabatur Tarpeius Mons a Tarpeia ibi Sabinorum scutis oppressa.

43 *Tergenus artes*] Cæmentaria, quæ lapides cædit et aptat in parietibus; Materiaria, seu lignaria, quæ materiam seu lignum tabulatis et tectis deasciat; et Tectoria seu Trullissatoria, quæ parietes tectorio seu albario opere inducit.

46 *Quadrantal*] Volusius Mæcianus JCtus: ‘Quadrantal, quod nunc plerique Amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo.’

Sicana medimna] Numero multitudinis. Dicitur enim *medimnus*, et *medimnum*. Mensura est sex modiorum capax. Sicanum tamen medimnum quinque tantum cepisse modios probat Budæus lib. v. de Asse, cum Atticus et Romanus sex caperent.

48 *Deus, mundus, data forma*] ‘Mundum’ hic materiam mundi intellige. Principia enim illa, ut patet ex Plutarcho lib. I. de placitis Philosophorum, erant *Θεός, ἔλεν, ἰδέα*, Deus, materia, forma.

50 *Trigonorum*] Secundam hujus vocis corripit licenter, quæ natura longa est, a Græco *τρίγωνον*. Manil. Astron. lib. II. ‘Et quæcumque tamen dicuntur signa trigona.’

Æquilatus, vel crure pari, vel in omnibus impar.
Tres coit in partes numerus perfectus : ut idem
Congrege ter trino per ter tria dissolvatur.
Tres primus, par, impar habet, mediumque : sed ipse
Ut tres, sic quinque et septem quoque dividit unus, 55

laterum, vel æquicrurium, vel inæquale in omnibus lateribus. Numerus perfectus coalescit in tres partes : ita ut idem multiplicatus ter dividatur in ter tria. Numerus ternarius primus habet par, impar, et medium : at ipsa unitas quæ est in medio, dividit etiam quinarium, et septenarium, et collocata in toto numero ter

Vulg. linea pro regula.—53 'Cum grege ter trino] Vetus liber : *Congeret et trino.* Lege : *Congrege ter terno.* *Congrege* etiam legendum monet

NOTÆ

51 *Æquilatus, &c.*] ἰσόπλευρον æquilaterum triangulum, cujus latera omnia æqualia sunt.

Crure pari] ἰσοσκελὲς, cujus duo paria inter se latera.

In omnibus impar] ἄκαληρον, ex tribus imparibus lateribus constans.

52 *Tres coit in partes, &c.*] Numerus perfectus (ut optime observat Tollius, contra Scaligeri sententiam) hic non alium intelligit Ansonius quam ternarium. Nec solus id existimavit Auson. Sic enim Mart. Capella : 'Trias vero princeps imparium numerus, perfectusque censendus. Nam prior initium, medium, finemque sortitur : et centrum medietatis ad initium, finemque interstiorum æqualitate componit.' Eadem habet Plutarchus in Problem. Convival. Tres partes in quas coit sunt tres unitates ex quibus constat.

Ut idem Congrege ter trino, &c.] Hæc omnia quæ sequuntur de ternario, quæ Vineto Cimmeric tenebræ visa sunt, non triangulo punctorum Scaligeri, sed hoc quadrati novenarii schemate, mirum quam facile ponantur ob oculos.

a b c Sit d, ⊙, e, ternarius
 • • • cui duo alli ternarii a, b, c, : f, g, h, sic addatur hinc inde, ut quadratam aream designent.
 d° ⊙ • e
 • • • Esto ⊙ quadrati centrum, primo positi ternarii media unitas. His positis ad singula veniamus.

53 *Ut idem Congrege ter trino]* Ternarius d, ⊙, e, cum ternariis a, b, c, & f, g, h.

Per ter tria dissolvatur] Vel in eodem ternarios, vel in ternarios, a, d, f : b, ⊙, g : c, e, h. Aut etiam in diagonium ternarium a, ⊙, h, et angulares ternarios b, c, e : et d, f, g : aut rursus in alterum diagonium c, ⊙, f, et angulares b, a, d, et g, h, e.

54 *Tres primus, par, impar habet, mediumque]* 'Par' binarium d, e : 'impar' ipsum ternarium d, ⊙, e : 'medium' unitatem ⊙.

55 *Sed ipse Ut tres, sic quinque, et septem quoque dividit unus]* 'Ipse unus,' ipsa unitas ⊙ 'dividit,' media est, et æquales hinc inde partes relinquit in numeris sequentibus 'tres : 'puta ternarium primo positum d, ⊙, e :

Et numero in toto positus sub acumine centri,
 Distinguit solidos cœbo pergente trientes,
 Æquipares dirimens partes ex impare terno,
 Et paribus triplex medium: cum quatuor et sex,
 Bisque quaternorum secernitur omphalos idem. 60
 Jus triplex, tabulæ quod ter sanxere quaternæ,
 Sacrum, privatum, et populi commune quod usquam est.

trium in puncto centri, dividit solidos quaternarios cubo crescente, dividens duas partes æquales ex ternario impare numero, et posita in medio trium numerorum parium, cum distinguitur eadem unitas quasi umbilicus, in quaternario, et senario, et octonario. Jus quod tabulæ ter quatuor constituerunt, triplex est, sacrum scilicet, privatum, et quod commune est semper toti populo. Triplex genus est inter-

~~~~~
 Scaliger.—55 Qui medius quinque et septem Vulg.—57 Cubo pereunte Vulg.

NOTÆ

‘Sic quinque’ quinarium b, d, g, e, ☉, vel a, f, g, c, ☉, vel a, d, h, e, ☉, vel alium quem similem. ‘Et septem quoque’ puta septenarium a, d, b, ☉, g, h, e, vel a, d, f, ☉, c, e, h: aut similem alium.

56 *Numero in toto*] In toto novenario quem mox improprium cubum appellat, ‘cœbo pergente,’ cum sit tantum quadrata superficies numeri cubici 27.

Positus sub acumine centri] Unus scilicet, seu unitas ☉ in puncto centri totius quadrati posita.

57 *Distinguit solidos, hęc. trientes*] Intellectus loci hujus duplex esse potest. Primo per trientes intelligere possumus quaternarios geminos, puta a, d, f, g: et b, c, e, h: inter quos media est unitas centri ☉, et eos quodammodo dividit. Quaternarius porro dicitur triens respectu assis duodecim unciarum, ad cujus normam cetera plerumque solebant dividere, ut hæreditates in libris Jctorum, aliaque multa. Posset et secundo modo sic intelligi, ut trientes essent ternarii ipsi, quorum unusquisque tertia pars est novenarii, de quo hic agitur, puta ternarii a,

☉, h: c, ☉, f: d, ☉, e: b, ☉, g, quos omnes unitas ☉, in centro quadrati posita medios dividit.

58 *Æquipares dirimens partes ex impare terno*] Puta duas unitates d, et e, ex impare terno d, ☉, e.

59 *Cum quatuor*] Puta, a, f, b, c, vel b, d, g, e.

Et sex] Puta, a, b, c, f, g, h: vel a, b, d, g, h, e.

60 *Bisque quaternorum*] Octo a, b, c, d, f, g, h, e.

Secernitur omphalos idem] Eadem unitas ☉, in centro eorum omnium distincta videtur quasi *ὀμφαλος*, umbilicus, in medio corpore hominis.

61 *Tabulæ quod ter ... quaternæ*] Duodecim illæ tabulæ, ex quibus jus omne civile Romanorum fluxit, a Decemviris perscriptæ. De quibus vide Livium lib. III.

Et populi commune] Publicum, quod ad statum Rei Romanæ spectat, sub quo sacrum etiam complectitur Ulpianus, de Juris divisione. Vide Instit. Justiniani Tit. 1.

* 62 *Sacrum, privatum, et populi commune*] Hic species cum genere permiscet Poëta, ut ad ternarium ac-

Interdictorum trinum genus: unde repulsus
Vi fuero, aut utrobi fuerit, quorumve bonorum.
Triplex libertas, capitisque minutio triplex.
Trinum dicendi genus est, sublime, modestum,

65

dictorum, scilicet interdictum unde vi expulsus fuero, interdictum utrobi fuerit, et interdictum quorum bonorum. Libertas est triplicis generis, et minutio capitis triplex est. Triplex est character orationis, sublimis, medius, et humilis. Triplex

Cæbo pergente ed. Ascensiana, et vetus liber.—64 'Sic vet. cod. Nimis vero, quam inscite atque inconsulte immutatum furto legitur pro fuero.'

NOTÆ

commodet. Et illud est fortasse quod dixit in Epistola se 'quibusdam oblatibus abusus.' Jus enim dividitur in Publicum et Privatum; et sub publico jure Sacrum continetur.

63 *Interdictorum trinum genus*] Interdicta, judicia sunt de possessione, quasi interim dicta seu pronuntiata, dum de proprietate penitus cognoscatur. Quoniam autem de possessione agi tripliciter potest: nempe de possessione quam amiseris recuperanda; de possessione quam habeas retinenda; et de possessione quam nondum apprehenderis adipiscenda; inde est, quod triplex interdictorum genus a Præ tore pro dicitur est, quibus, a primis uniuscujusque, in Præ toris edicto, verbis, nomina indita sunt. Et recuperandæ quidem possessionis interdictum, 'unde vi.' Retinendæ, 'ut possidetis,' et 'utrobi.' Adipiscendæ, 'quorum bonorum' fuit appellatum.

65 *Triplex libertas*] Intellige non quam habent ex sese ingenui, sed quam per manumissionem libertini consequuntur. De qua Imperator Instit. Tit. 5. De libertinis §. 3. 'Libertinorum autem status tripartitus antea fuerat. Nam qui manumittebantur, modo majorem et justam libertatem consequabantur, et fiebant cives Romani: modo minorem, et

Delph. et Var. Clas.

Latini ex lege Junia Norbana fiebant: modo inferiorem, et fiebant ex lege Ælia Sentia dedititii.' Sed Justinianus unam tantum voluit esse libertatem, majorem scilicet, et justam, quæ cum civitate esset conjuncta, ut videre est eodem in loco.

* *Triplex libertas*] Census, vindicta, testamentum, ut ait Boëthius ad Topic. Cicer. Duas tantum posuit Corn. Tacitus.

Capitisque minutio triplex] Maxima, qua aliquis simul et civitatem, et libertatem amittit, ut in iis qui servi pœnæ efficiebantur; minor sive media, cum civitas quidem amittitur, libertas vero retinetur; quod accidit ei cui aqua et igni interdictum fuerit, vel qui in insulam est deportatus. Et minima, cum retenta civitate et libertate, status tantum mutatur. Pnta cum filius familias, qui sub potestate patris erat, juris sui per emancipationem efficitur; aut contra paterfamilias per arrogationem in patris adoptivi potestatem transit.

* *Capitisque minutio triplex*] Prioris status mutatio, quæ triplex est, maxima, media, et minima. De his fuse Interpres noster: fusius pro more suo Sylvius; quem ob eam rem et merito sane Scaliger nugatorem appellat.

66 *Trinum dicendi genus est*] Triplex
2 L

Et tenui filo ; triplex quoque forma medendi,
 Quoi logos, aut methodos, cuique experientia nomen.
 Et medicina triplex, servare, cavere, mederi.
 Tres oratorum cultus, regnata Colosso

70

etiam est genus medicinae, illud cui ratio, aut illud cui methodus, aut illud cui experientia dedit nomen. Triplex quoque est munus medicinae, conservare valetudinem, prospicere morbis impendentibus, curare praesentes. Tres sunt ornatus ora-

.....

Accursius.—68 Quæ logos Vulg. Conjicit Vinetus : Cui logos, uti et Silvius

NOTÆ

character apud Rhetoras, sublimis, medius seu mediocris, et humilis seu simplex, quem 'tenui filo' appellat Ausonius.

* *Trinum dicendi genus*] Copiosum cui dignitas est et amplitudo. Gracile cui venustas subtilitasque. Medium utriusque particeps. Homerus tribuit copiosum et magnificum Ulixi; Menelao subtile et cohibebitum; mistum atque moderatum Nestori.

67 *Triplex quoque forma medendi*] Dogmatica, Methodica, et Empirica seu experimentalis. Serenus Sammonicus : 'Quod logos, aut Methodus, simplexque Empirica paugit, Hoc liber iste tenet, diverso e dogmate sumtum.' λόγος ratio : μέθοδος via brevis : ἐμπειρία experientia.

* 68 *Quoi logos, aut methodos, &c.*] Lege cum Sylvio logos et methodos. Triplicem sectam intellige ; namque Medicorum scientia, quæ 'mortalibus utilissima' est, in tres partes scinditur : τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. D. Hieron. ad Paulinum.

* 69 *Et medicina triplex*] An ista eadem significant quæ triplex forma medendi, ut Sylvio, Minoi, ceterisque placet ? Minime. Posteriora de artis objecto interpretor, quod triplex est. 'Servare,' seu incolumem præstare. 'Cavere,' seu morbis occurrere. 'Mederi,' seu morbos depellere.

70 *Tres oratorum cultus*] Tria sunt genera Oratorum apud Ciceronem in Bruto, et Quintilianum lib. xii. Institit. Oratoriarum : 'Attici,' pressi, et integri : 'Asiani,' inflati, et redundantes : 'Rhodii,' medii, et velut ex aliis misti.

* *Tres oratorum cultus, &c.*] Cultus quidem Atticus, qui integer et pressus. Asianus qui inflatus et inanis, in scena primum a Poëtis, deinde in foro ab oratoribus usurpatus. Rhodius denique veluti medius Atticum inter et Asianum, et ex utroque mistus. 'Neque enim,' ut ait Quintilian. lib. xii. cap. 10. 'Attice pressus, aut Asiæ abundans, ut aliquid habere videatur gentis, aliquid auctoris. Æschines enim ... intulit eo studia Athenarum, quæ, velut sata quædam cælo terraque degenerant, Atticum illum saporem peregrino miscuerunt.'

Regnata Colosso] Soli, qui tutela fuit Rhodiorum, ut ex eorum nummis apparet, altera parte Rosam, Ῥόδον, a quo Rhodii denominati, altera Solem exhibentibus, cui Colossus, ingentem illam, et quasi unum ex orbis miraculis celebratam statuam, ex ære in foro suo posuerant. Unde hic Colossus pro Sole accipiendus est, ut monet Scaliger.

Quem Rhodos, Actææ quem dilexistis Athenæ,
Et quem de scenis tetrica ad subsellia traxit
Prosa Asiæ, in causis numeros imitata chororum.
Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria, terra, aqua, flamma.
Triplex sideribus positus, distantia, forma. 75

torum, ille quem Rhodus Soli sacra dilexit, ille quem amavistis, o Athenæ Atticæ, et ille quem oratio Asiatica a theatro deduxit ad severa tribunalia, imitans in causis grandis pedes chororum in Tragædiis. Inde est tripus Orphei, quoniam tria sunt rerum principia, terra, aqua, ignis. Tria observantur in astris, situs scilicet eo-

legend. existimat.—74 ‘Orpheus in tripodes: quia sunt tria, terra, aqua, flamma’] Sic reperit scriptum Silvius: itaque habent omnia, quæ vidimus, nova exemplaria: sed vetus Lugdunense, hinc pro in: et flamma, nisi fallor, pro flamma. Vix enim potuit legi huius verbi finis. Orpheus autem ego in genitivum Orpheos mutarem, ut a Tereus est Tereos in vita humana: ac sic legerem: Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria, terra, aqua, flamma. Tripodesque pro τριπόδες acciperem.’ Vinetus.—75 Sic interpungit Tollius. Vid. inf.

NOTÆ

71 Actææ] Vel Atticæ, ut verti, vel littorales seu ad maris littus positæ: ἀκτῆ, littus, acta.

* 72 Tetrica ad subsellia] Ubi sedere solent Iudices severi. Nam testatur Servius in vii. Æneid. Tetricum montem esse in Sabinis asperrimum, unde tristes appellari ‘tetricos.’

73 Numeros . . . chororum] Rhythmus quendam, id est, legem pedestris orationis intelligit Scaliger, quales sunt numeri Chororum; ut Pindarici, qui propterea Horatio dicuntur numeri ‘lege soluti.’

74 Orpheus hinc tripodes] Sic Vinetus ex Ms. Lugd. vestigiis, qui ‘Orpheos’ ab Orpheus in patrio casu, ut a Tereus, Tereos, in vita humana, infra: ‘Tereos incesti.’ ‘Tripodes’ autem, id est, τριπόδες, pro tripus τριπύς in singulari positum putat, ut apud Hesiodum in Operibus et Diebus τριπόδες, ἑκταπόδες, ὀκταπόδες inveniuntur, pro τριπύς, ἑκταπύς, ὀκταπύς. Quid sit tripus ille Orphei, satis patet ex sequentibus, tria scilicet

rerum principia, quæ mox exprimit. Sed quare ea sub tripodis nomine, aut forma exprimat, non ita liquet. Liqueret magis fortasse, si Orphei opera omnia, atque in his præcipue, ea quæ de rerum principiis scripsit, ad nos pervenissent; reperiremus in iis forsitan, tribus his principiis, terra, igne, et aqua, seu ut habet Suidas, nocte vel Chao, tanquam tripode totam sustineri rerum naturam, aut aliquid simile quod ad hunc locum faceret. Sed quoniam opera illa intercederunt, conjecturis locus relinquendus.

75 Triplex sideribus, &c.] Amplexus sum Tollii sententiam, omissis Scaligeri explicationibus; omnino interpungendum est post forma: et intelligendus locus, ut exposui in Interpretatione.

* Triplex sideribus, &c.] Sic interpungunt Sylvius et Minos, ut ad Sidera quoque referatur ‘Et modus,’ a quo incipit versus alter: Triplex sideribus positus, distantia, forma, Et modus, &c. Et cum hic sint quatuor,

Et modus, et genitrix modulorum musica triplex,
Mixta libris, secreta astris, vulgata theatris.

rum, distantia, et constellatio. Tres sunt modi, et Musica ipsa parens modorum triplex est, ea quæ libris inserta est, ea quæ semota a nobis in sideribus observatur,

NOTÆ

ut ad ternarium reducant, 'positum' absurde interpretantur considerationem. Triplex, inquit, astrorum consideratio: quæ distantia sit, quæ forma, quæ harmonia. At vero cum apud Lucretium, Tullium, aliosque melioris notæ scriptores 'positus' idem sit ac 'situs,' ista proponere refellere est. Nec magis arripet emendatio quam proponit Minos ex Praio sno, cujus tanti facit in Mathematicis iudicium, ut apud ipsum plus non valeat Euclidis auctoritas, at qui metricas leges parum noverat. Reponit igitur, *Et motus*. Quæ vox etsi helle, ut ait, huic loco cohæreret, rejicienda tamen, quod ea admissa metri ratio nullatenus constat. Nam sequitur: 'Et genitrix,' &c. Tollius quem noster secutus est, nodum solvere se arbitratur alia distinctione. Legit ille: *Triplex sideribus positus, distantia, forma*. Deinde conjunctim: *Et modus, et genitrix modulorum musica triplex*. Acutum sane commentum. Quis autem ista intelligat absolute dicta: 'Triplex sideribus.' Illud est, ni fallor, nodum secare, non solvere. Legendum igitur arbitror, ut dixi Sylvium et Minoem legere, seu potius, ut illi, interpungere, et ad siderum positum, *la situation*, referenda 'distantiam,' 'formam,' et 'modum.' Et sane a posito liquet pendere siderum 'distantiam.' Rursum ab eodem situ pendet 'forma,' non quidem in se spectata, sed aliorum siderum respectu. Quis enim dubitat variare phases, quæ siderum aliquatenus forma sunt, pro positu? 'Modum' denique seu concentum e positu pendere auctor est Pythago-

ras, qui apud Censorin. cap. 13. totum hunc mundum tradit musica ratione factum, septemque stellas vagas motum habere *επρωθμον*, et intervalla musicis distantis congrua, ac sonitus reddere, pro sua quemque altitudine, ita concordæ, ut dulcissimam concinant melodiam, &c. De illa ipsa harmonia Poëta inferius: 'secreta astris,' &c. An quæ afferro meliora sint notatis, nodumve nodo et ipse permutaverim, lectoris esto iudicium.

Positus] In Zodiaco, vel extra Zodiacum, in Boreali, vel in Australi cœli parte, &c.

Distantiæ] Vel siderum inter se comparatorum; vel distantia a primo puncto Arietis, hoc est, longitudo eorum in cœlo; vel distantia a Zodiaco, hoc est, eorum latitudo.

Forma] *Μόρφωσις*, forma signi seu constellationis quam stella cum aliis quibusdam stellis constituit, ut Delphini, Aræ, Coronæ, Canis, Ursæ, Arietis, &c.

76 *Et modus*] In Musica triplex. Intellige primarios modos, Dorium, Phrygium, Lydium, a quibus alios profuxisse volunt.

* *Et genitrix modulorum Musica triplex*] Musica definitur a Cassiodoro bene modulandi, numerorumque scientia, distribuiturque in Harmonicam, Rhythmicam, et Crusmaticam. Tres etiam Musicæ partes facit Plutarchus lib. de Music. Diatonon, Chroma, et Harmoniam. Quin et 'modulus triplex:' Doricus qui severus gravisque; Lydius qui acutus et luctui accommodatus; Phrygius qui luxus et furoris plenus.

Martia Roma triplex, equitatu, plebe, senatu.
Hoc numero Tribus, et sacro de monte Tribuni.
Tres equitum turmæ: tria nomina nobiliorum.

80

et vulgaris illa quæ adhibetur in scenis. Roma Martia constat e triplici ordine, Equitum, Plebis, et Senatus. Eodem numero fuere Tribus Romanæ, et Tribuni creati in monte sacro. Tres fuerunt turmæ equitum: tria nomina nobiliorum.

NOTE

77 *Mixta libris*] Rhythmica. Consideratio scilicet pedum et numerorum in oratione sive stricta, sive soluta.

Secreta astris] Harmonica orbium cælestium motio, mundana Musica Boëthio.

Vulgata Theatris] Quæ fiebat voce, fidibus, flatu, ut supra jam vidimus, ubi de certamine Musarum, et Sirenum.

79 *Hoc numero Tribus*] Pompon. lib. 1. ff. tit. de origine Juris, et omnium Magistratuum, &c. §. 20. 'Iisdem temporibus, cum plebs a patribus secessisset, anno fere septimo decimo post Reges exactos, Tribunos sibi in monte sacro creavit, qui essent plebei Magistratus: dicti Tribuni, quod olim in tres partes populus divisus erat, et ex singulis singuli creabantur: vel quia Tribuum suffragio creabantur.' Eadem habet Dionys. Halicarn. lib. 11. ubi Romulum ait, in tres partes divisa universa multitudine, singulis præclarum aliquem virum ducem præposuisse: deinde unamquamque rursus in decem partitum, totidem fortissimos viros eis præfecisse. Has triginta Curias, illas ter Tribus vocasse. Hæ Tribus appellatæ sunt Rhamnensis, Tatiensis, et Lucerum. Rhamnensis, a Romulo ipso; Tatiensis a Tito Tatío, Sabinorum rege; Luceres vel a Lucumone, vel a Luco Asyli in quem multi, fuga delati, civitate donati fuerant. Eadem nomina Centuriæ equitum ex iis Tribubus delectæ retine-

runt. Amplificatus deinde variis temporibus Tribuum numerus, ut ex Hist. Rom. scriptoribus videre est. Sed nihil hæc ad hunc locum.

Et sacro de monte Tribuni] Contra hanc Ausonii, et Pomponii loco supra laudato, opinionem, non tres in monte sacro Tribunos, sed duos creatos esse (C. Licinium, et L. Albinum) qui tres Collegas sibi creaverint, auctor est Livius lib. 11. cap. 33.

80 *Tres equitum turmæ*] Rhamnensium, Titiensium, vel Tatiensium, et Lucerum, de quibus supra. Sed juvat Servii verba afferre ad hunc Æneidos versum lib. v. 'Tres equitum numero turmæ, ternique vagantur Ductores.' 'Rem Romanæ militiæ,' inquit, 'suo inserit carmini: nam constat primo tres fuisse partes populi Rom. unam Tatiensem a Tito Tatío duce Sabinorum, jam amico post fœdera, alteram Rhamnetum a Romulo, tertiam Lucerum, quorum, secundum Livium, et nomen, et causa in occulto sunt. Varro tamen dicit, Romulum dimicantem contra Titum Tatium, a Lucumonibus, hoc est, Thuscis, auxilia postulasse; unde quidam venit cum exercitu, cui, recepto jam Tatío, pars urbis est data: unde in urbe Thuscus dictus est vicus. Horat. Ac Thusci turba impia vici. Ergo a Lucumone Luceres dicti sunt. Ergo in tres partes divisus erat populus, adeo ut, qui etiam uni præerat parti, Tribunus diceretur: unde etiam sumtus dati a populo, Tributa nominantur.'

Nomina sunt chordis tria : sunt tria nomina mensi.
 Geryones triplex ; triplex compago Chimæaræ.
 Scylla triplex, commissa tribus, cane, virgine, pisce.
 Gorgones, Harpyæque, et Erinnyes agmine terno.
 Et tres fatidicæ, nomen commune, Sibyllæ :

85

Chordæ designantur tribus nominibus. Mensis habet tria nomina. Geryon est tergeminus. Chimæra compingitur ex tribus naturis. Scylla tergemina est, compacta e tribus, scilicet e cane, e puella, et e pisce. Gorgones, et Harpyiæ, et Furia triplici sunt caterva. Et tres sunt vaticinatrices, Sibyllæ appellatæ communi

*****

et Not. Var.—82 *Geryones triplices*, antiqui libri duo, et prima Parisiensis

NOTÆ

Tria nomina nobiliorum] Prænomen, nomen, agnomen ; quibus aliquando addebatur cognomen ; ut Publius, Cornelius, Scipio, Africanus.

81 *Nomina sunt chordis tria*] In tetrachordis veterum musicorum *ὑδάτη* gravis, *μέση* media, *ψήνη* acuta : sed de his videndi veteres musici, et ad eos Meibomius.

Sunt tria nomina Mensi] Scilicet dies omnes mensium a Kalendis, Nonis, et Idibus denominantur.

82 *Geryones triplex*] Sic Græcis *Γηρυόνης*, non *Γηρύων*, dicitur rex ille Hispaniæ cum tribus corporibus et senis brachii, quem Hercules vicit, et ejus abduxit boves.

Triplex compago Chimæaræ] Ex Leone scilicet, Capra, et Dracone.

* *Triplex compago Chimæaræ*] Monstrum trifforme Chimæra fuit : 'Prima leo, postrema Draco, media hispida capra,' ut refert Hesiodus in Theogonia. De Chimæra, atque omnino de rebus Mythologicis, ad fidem historiæ revocatis, adi librum non semel, nec unica lingua versum, neminique satis legendum, cui titulus : *Explication des Fables*, a clarissimo viro Banier, Regiæ Hum. liter. Academiæ socio conscriptum.

83 *Commissa tribus*] Compacta ex

tribus. Virg. 'Delphinum caudas utero commissa luporum.' Scyllæ fabulam vide apud Ovid. *Metam.* lib. xiv.

84 *Gorgones*] Tres, Medusa, Euryle, Stheno.

Harpyæ] Ocypete, Aëlo, Celæno.

* *Harpyæ*] Sic dictæ ἀπὸ τοῦ ἀπράξω, rapere. Sidonius Apollinaris *Epist.* vii. 'Harpyas' vocat sanguinarios pecuniæ raptores et exactores : quod etiamnum obtinet.

Erinnyes] Furia tres, Megæra, Alecto, Tisiphone.

* *Erinnyes*] Eumenides sive Furia tres, Alecto, Megæra, Tisiphone, Acherontis et Noctis filia, uno partu editæ, quas Poætæ finxerunt Inferos habitare ; sed tormenta scelestæ mentis esse Antiqui voluerunt.

85 *Et tres fatidicæ, nomen commune, Sibyllæ*] Decem ex Varrone, Eusebio, et aliis recensent Lactantius et Suidas. Capella eas ad duas redigit ; at Solinus, vetustissimos Græcorum secutus, tres omnino fuisse ait ; quem sequitur Noster : ideo autem 'nomen commune' ait, quia, ut refert ex Varrone Lactantius, 'omnes femina vates Sibyllæ sunt a Veteribus nuncupatæ.'

Quarum tergemini fatalia carmina libri:
 Quos ter quinquorum servat cultura virorum.
 Ter bibe. Tres numerus super omnia, ter Deus unus.
 Hic quoque ne ludus numero transcurrat inertī,
 Ter decies ternos habeat, deciesque novenos. 90

nomine: quarum libri continentes versus fatales, sunt numero tres: quos Religio quindecim virorum observat. Pota ter. Numerus ternarius est supra cuncta, tres personæ sunt unus Deus. Hoc etiam ludicrum poema ne absolvatur aliquo numero versuum nullius virtutis, habet versus ter decies tres, aut decies novem.

ed.—83 Vulg. *commista*.—88 Vetus cod. *tres*. Vid. inf.—90 Mavalt Tollins: *deciesse*.

NOTÆ

86 *Tergemini fatalia carmina libri*] Sibyllini libri, quibus Imperii Romani fata contineri credebant, tres fuerunt, teste Gellio. Unum tantum ponit Plinius, alii novem.

87 *Ter quinquorum, &c.*] Quindecim viri, libris Sibyllinis inspicendis, quos adibant quasi oraculum, cum Dei immortales publice consulendi erant, ut ait A. Gellius lib. i.

88 *Ter bibe*] Ibi desinit, unde sumat exordium.

Ter [tres] Deus unus] Hæc ex Athanasii symbolo, et Catholicæ Ecclesiæ doctrina. *Tres* omnino ponendum; non autem *Ter*.

89 *Ludus*] Griphus hic de ternario numero.

Número transcurrat inertī] Numero versuum absolvatur, qui nullam in se ternarii vim habeat.

90 *Ter decies ternos habeat, deciesque novenos*] Nonaginta scilicet versus, quot revera habet hoc poemation.

Quos quidem duplici modo numerat, ut sint decies ter tres, vel decies novem, quod in idem recidit. Mallem ergo hic cum Tollio *deciesse*, quam *deciesque*.

* Superest ut Poëtæ nostri argumentum a morosulorum hominum censura vindicem, quibus, præter seria, cuncta displicent: quasi vero nihil permittendum esset optimis ingeniis, aut arcum semper Apollo tenderet. Sunt et Musis sua ludicra, nec parum ars laudanda, cum ex jocosis captantur seria, ut captavit Ausonius in Gripho præsertim, ex quo Poëmatio, ut recte ait Minos in Appendice Apologetica, plus ceperis fractus, quam ex aliorum quorundam numerosissimis paginis. Cetera quæ lusit, ut Epist. 'de Strenis' ad Ursulum, 'de ostreis' ad Theonem, non tam lusit ad ingenium ostentandum, quam ut cum amicis animi recreandi gratia jocaretur.

XII. TECHNOPÆGNION.^{1 a}AUSONIUS PACATO^b PROCONSULI. 337.

SCIO mihi apud alios pro laboris modulo laudem non posse procedere. Quam tamen si tu indulseris, ut ait Afranius in *Thaide*,^c

Majorem laudem,^d quam laborem invenero.^a
Quæ lecturus es, Monosyllaba^e sunt, quasi quædam puncta sermonum: in quibus nullus facundiæ locus est, sensuum

Novi me non inventurum apud alios gloriam parem meo labori. Quam tamen si benigne concesseris, reperero plus gloriæ quam laboris, quemadmodum dicit Afranius in Thaide. Ea, quæ mox leges, sunt Monosyllaba, veluti quædam puncta orationum: in quibus nullus est locus eloquentiæ, nulla est comprehensio sensuum,

////////

1 Hanc Epistolam primus in suis Diatribis Accursius Mariangelus edidit. Quæ et in vetusto Lugdunensi libro fuit, hoc titulo, *Præfatio Technopægnii*.
—2 Sic legendum monet Scaliger.

NOTE

^a *Technopægnion*] Vocis hujus Etymon vide infra, in fine hujus Epistolæ.

^b Vocis Etymon habes apud Interpretem nostrum, qui et Gyraldi de hoc poematō judicium refert. Vox 'Technopægnion' est ab Ausonio ficta, nec alibi, quod sciam, occurrit.

^c *Pacato*] Hic est Latinus Drepanius Pacatus, de quo jam in *Præfatione Ludi septem Sapientum*.

^d *Ut ait Afranius in Thaide*] Unus ex decem comicis qui post Livium Andronicum claruerunt; Terentio junior, ut patet ex eo Afranii versu quem allegat Vossius: 'Terentio non similem dices quempiam.' Afranii, Cæcillii, Terentique opera dulces Latini sermonis facetias floruisse tradit lib. i. Vell. Paterculus. Togatis excellentissime Afranium auctor Quintil. lib. x. cap. i. at moribus fuisse perditis; unde idem Quintil. ait: 'Utinam non inquinasset argumenta puerorum fœdis amoribus, mores suos fassus.' Menandrum præcipue imitatus est, et ab ipso permulta se sumsisse non diffitetur, ut in Comitalibus, ubi obtrectatoribus suis respondens ait: 'Fateor, sumsi non a Menandro modo, Sed ut quisque habuit, quod conveniret mihi: Quod me non posse melius facere credidi.' Interciderunt ejusdem scripta, nisi quod a veteribus Grammaticis quædam ex fabulis variis loca proferantur: quæ vide inter veterum Poëtarum fragmenta, ubi miraberis verum ab Ausonio laudatum: 'Majorem laudem, quam laborem invenero,' desiderari, saltem in edit. Londin.

^e *Majorem laudem*] Hic est versus senarius ex Afranii comœdia togata, cui nomen Thais.

^f *Monosyllaba*] Verba unius syllabæ.

nulla conceptio, propositio, redditio,^f conclusio, aliaque sophistica,^g quæ in uno versu esse non possunt: sed co-hærent ita, ut circuli catenarum separati. Et simul ludicrum opusculum texui, ordiri majuscula solitus:^h sed in tenui labor,ⁱ at non tenuis gloria, si probantur. Tu facies, ut sint aliquid.^k Nam sine te Monosyllaba erunt, vel si quid minus. In quibus ego, quod ad usum pertinet,^l lusi: quod ad molestiam, laboravi. Libello Technopægnii nomen^m dedi: ne aut ludum laboranti, aut artem crederes defuisse ludenti. Vale.

nulla propositio, nulla redditio, nulla illatio, neque alia ad Sophistas pertinentia: quæ omnia nequeunt reperiri in uno tantum versu; verum sic connexa inter se sunt, ut annuli catenarum divisi ab invicem. Atque una compositi opusculum ludicrum, ego assuetus inchoare paulo maiora: verum labor meus collocatur in parva re, at laus quam inde referam non erit parva, si hæc placeant. Tu efficies ut sint alicujus pretii. Absque te enim erunt tantum Monosyllaba, aut si aliquid potest esse tenuius. In quibus componendis, quod spectat ad utilitatem eorum, ego nugatus sum: quantum autem ad difficultatem, laboravi. Libellus hic inscriptus a me est Technopægnion: ne existimares me laborando non luisse, vel ludendo non adhibuisse artem aliquam meo ludo. Vale.

NOTÆ

^f *Propositio, redditio*] Græci Rhetores *πρότασις* et *ἀνταπόδοσις* dicunt. Locum habent in partibus orationis omnibus quæ duplices sunt, ut in similitudine, dissimilitudine, diversis, comparatis, &c. quæ in dissolutis hujusmodi versibus locum habere vix possunt.

^g *Aliaque sophistica*] Rhetorica, seu declamatoria. Declamatores enim Græcis *σοφισταί* dicti; talis Libanius et alii.

^h *Ordiri majuscula solitus*] Hinc licet inferre Technopægnion non nisi post Mosellam, aliave maiora, scriptum fuisse.

ⁱ *Sed in tenui labor, &c.*] Virgiliannum est lib. iv. Georg. 'In tenui labor; at tennis non gloria, si quem Nomina læva sinunt,' &c.

^k *Tu facies, ut sint aliquid*] Sic

amicis, quorum iudicia experiri se velle profiterentur, insidiari solet Poëtarum genus, ut vel nugas suas ipsis approbent.

^l *Quod ad usum pertinet*] Quasi dicat, si quæras cui bono, cui usui sunt hæc nugæ? respondebo nulli, et me in iis scribendis nullius utilitatem spectavisse, sed tantum lusum, et oblectationem meam. Si vero quæras quam molestum mihi fuerit hæc scribere, respondebo, me in iis scribendis plurimum laboris exhausisse.

^m *Technopægnii nomen*] Quod est a Græcis vocibus, *τέχνη*, ars, et *παιγνιον*, lusum puerilis. Hinc Lilius Gyraldus lib. i. de poëtis: 'Est Technopægnion (apud Ausonium Gallum) ludicrum quidem poëma, verum multa arte compositum.'

AUSONIUS PAULINO SUO.³ 338.

MISI ad te Technopægnion, inertis otii mei inutile opusculum. Versiculi sunt monosyllabis cœpti, et monosyllabis terminati.^a Nec hic modo stetit scrupæa difficultas,^b sed accessit ad miseriam cogitandi, ut idem monosyllabum, quod esset finis extremi versus, principium fieret insequentis. Dic ergo et, o mora, o pœna!^c rem vanam quippe curavi:^d exigua est, et fastiditur: inconnexa, et implicatur: cum sit aliquid, vel nihili deprehenditur.⁴ Laboravi

Misi ad te Technopægnion, inutile opusculum mei ignavi otii. Metra sunt inchoata a vocibus monosyllabis, et desinentia in voces monosyllabas. Neque aspera illa difficultas constitit intra hos terminos, verum additum est ad molestiam inveniendi monosyllaba, ut idem monosyllabum vocabulum, in quod ultimum metrum desmeret, evaderet initium sequentis. Dic igitur etiam, o mora, o supplicium! Scilicet curam impendi rei inani: parva est, et tamen habet tedium; dissoluta est, et tamen unitur: licet sit alicujus operæ, tamen invenitur etiam nullius pretii.

*****

3 Neque in Lugdunensium, neque in Mariangeli vetusto libro fuerunt hæc literæ, quas ad Paulinum scripsit Ausonius.—4 'Locus hic vereor, ut non sit integer in nostris codicibus: quorum alii habent: *O pœna rem vanam quippe cura exigua est, et fast.* alii: *rem vanam quippe curavi: exigua est et fast.*' Vinetus. 'Tametsi hic me minus oculatum esse deprehendam, videre tamen videor distinguendum esse: *o mora, o pœna! rem vanam quippe. cura exigua est ... vel nihili deprehenditur:* aut, *nihili velut depreh.* non absurde autem scriptus alter: *rem vanam quippe curavi.*' Tollius.

NOTÆ

* Nil ambigo Paulinum eundem esse cui plures Ausonius inscribit Epistolas: ibi de Paulino multa disseramus.

^a *Monosyllabis cœpti, et terminati*] Hinc apparet non totum Technopægnii opus ad Paulinum misisse Ausonium, sed hoc tantum poemation quod sequitur.

^b *Scrupæa difficultas*] Festus: 'Scrui dicuntur aspera saxa, et difficilia attractatu.' Hinc malui vertere *aspera*, quam *enigmatica*, ut Vinetus. Quid enim hic Ænigmaticum sit, non video. Plurimum certe esse asperitatis nemo non videt. Vinetus apud Gellium perperam legit *scrupos*, cum *scirpos* debuisset legere; hoc eum in

errorem induxit. Locus Gellii est lib. xii. cap. 6. 'Quæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam e nostris veteribus scirpos appellaverunt,' &c.

^c *O mora, o pœna!*] Non hic 'pœnam' pro labore, ut Vinetus, intelligo, sed pro eo, quod apud Latinos semper significat, supplicio scilicet; et moram pro tempore et labore in nugis inutiliter collocato: ut sensus sit, o labor seu opera male insumata, sed quæ suum ipsa supplicium, culpæ suæ pœnam secum ferat, temporis male collocati laborem ioanem.

^d *Rem vanam quippe curavi*] Hæc est lectio Ms. codicis unius, quam ut aptissimam secutus sum.

tamen, ut haberet aut historicon quippiam, aut dialecticon.* Nam poëticam, vel sophisticam levitatem necessitas observationis exclusit. Ad summam, non est quod mireris: sed paucis literis additis, est cujus miserearis:† neque æmulari velis.‡ Et si huc quoque descenderis, majorem molestiam capias, ingenii et facundiæ detrimento, quam oblectationem, imitationis affectu. Vale.

Dedi nihilominus operam ut contineret aliquid vel historicum, vel dialecticum. Nam angustia legis mihi observandæ prohibuerunt ne insererem nugas aliquas poëticas, aut sophisticas. Denique nihil hic est quod mireris: verum insertis pauculis literis, est cujus miserearis, et quod non cupias imitari. Ac si in hujusmodi etiam opus incubueris, plus percipias molestiæ, ex eo quod nullus in eo locus sit ingenio ac eloquentiæ tuæ, quam voluptatis ex cupiditate æmulandi. Vale.

NOTE

* *Aut dialecticon*] Quod dissertationem aliquam habeat. Suspiciatur Vinctus *didacticon*, hoc est, quod doceat; bene.

† *Non est quod mireris; sed &c. cujus miserearis*] Paronomasia.

‡ *Est cujus miserearis: neque æmulari velis*] Sic et saniores viri eorum

miserentur qui ut nomina invertant, se ipsi excruciant, nec eosdem æmulari vellent. Talia fere scripserunt Græci, Securim puta, Alas, Ovum, &c. Quæ miror ad nos usque pervenisse, deperditis Menandri aliorumque fabulis.

VERSUS MONOSYLLABIS CŒPTI, ET FINITI, ITA UT A
FINE VERSUS AD PRINCIPIUM RECCURRANT. 339.

RES hominum fragiles alit, et regit, et perimit	fors.
Fors dubia, æternumque labans: quam blanda	
fovet	spes.
Spes nullo finita ævo: cui terminus est	mors.
Mors avida, inferna mergit caligine quam	nox.

Fortuna nutrit, et gubernat, et destruit res fragiles hominum. Fortuna, inquam, incerta, et perpetuo vacillans: quam spes blandiens sustentat. Spes nullo tempore circumscripta, cui mors finis est. Mors rapax, quam nox premit tenebris Tartarus.

NOTE

* 2 *Blanda foveat spes*] Respexit sane Poëta Eleg. Tibulli 7. lib. II.
† *Finirent multi leto mala. Credula*

vitam Spes foveat, et melius cras fore semper ait. Spes alit agricolas, &c.

Nox obitura vicem: rémeaverit aurea cum	lux.	5
Lux dono concessa Deum, cui prævius est	Sol.	
Sol, cui nec furto Veneris latet armipotens	Mars.	
Mars nullo de patre satus, quem Thressa colit	gens.	
Gens infræna virum, quibus in scelus omne ruit	fas.	
Fas hominem mactare sacris: ferus iste loci	mos.	10
Mos ferus audacis populi, quem nulla tenet	lex.	
Lex naturali quam condidit imperio	jus.	
Jus genitum pietate hominum, jus certa Dei	mens.	
Mens, quæ cœlesti sensu rigat emeritum	cor.	
Cor vegetum mundi instar habens, animæ vigor ac	vis.	15
Vis tamen hic nulla est: verum est jocus et nihili res.		

reis. Nox, inquam, cessura loco, quando dies aureus redierit. Dies datus nobis munere Deorum, quem Sol præcedit. Sol cui Mars bellipotens, ne in adulterio quidem Veneris, potest esse absconditus. Mars genitus sine patre, quem natio Thracum veneratur. Natio hominum indomita, quibus jus est ferri in omne genus criminum. Jus est immolare hominem in sacris. Hic est mos crudelis illius regionis. Mos crudelis gentis ferocis, quam nulla lex coërcet. Lex, inquam, quam justitia tulit dominatione sua naturali. Justitia orta ex pietate hominum; justitia quæ procul dubio est mens Dei. Mens quæ imbuat cogitatione cœlesti cor dignum illa. Cor illud vividum quod habet figuram mundi, quod est animæ virtus et robur. Nullum tamen robur est in his versibus: sed tantum lusus, et res nullius pretii.

5 Observant Accurs. et Vinet. legi in Ms. cod. *Nox sortita vices.*—7 Codex antiquus: *furto in Veneris.*—16 Ms. quidam *tantum* pro *verum*, non male, judice Florido.

NOTÆ

7 *Furto Veneris*] Lege ex Ms. *furto in Veneris*, et intellige adulterium, in quo Mars cum Venere deprehensus et irretitus a Vulcano est: de hoc, in Gripho, ad hæc verba, ‘serus deprehensus Marte satelles.’

8 *Mars nullo de patre satus*] Junonis sine patre filius. Vide Ovid. l. v. *Fastorum*.

Quem Thressa colit gens] Et cui homines immolat, teste Pomp. Mela lib. 11. de situ orbis, et Ansonio infra.

15 *Mundi instar habens*] Figuram mundi. Fere rotundum cor est, ut mundus.

16 *Et nihili res*] Poëmaticon eadem voce ‘res’ absolvit, a qua inchoaverat.

PRÆFATIO MONOSYLLABORUM TANTUM IN FINE
POSITORUM.¹ 340.

UT in vetere verbo est, Sequitur vara vibiam:²² similium

Quemadmodum fertur veteri adagio, *Vara sequitur vibiam: ego subnecto nugæ*

nugarum subtexo nequitiam. Et hi versiculi monosyllabis terminantur, exordio tamen libero, quanquam fine legitimo.^b Sed laboravi, ut quantum ejus posset apud aures^a indulgentissimas, absurda concinerent, insulsa resiperent,

carminum similes superioribus. Hi quoque versus finiuntur vocibus monosyllabis, initio tamen libero, quamvis termino legi astricto. Sed studui, ut, quantum impetrari posset apud aures benignissimas, hæc natura sua absona consonarent, insipida

*****

1 Lemma est in veteri libro: *Præfatio Monosyllabarum tantum in fine positarum.*—2 *Sequitur ver hyenem* Vulg. In pervetere libro exaratum extat: *Sequitur vara vibiam, similium nugarum subtexero nequitiam.* Vid. inf. et Not. Var.—3 *Ut quantum posset videri apud* Vetus scriptura: *ut quantum ejus possent apud aures:* et paulo post, *inepta pro inamara, hiulca codex Tilianus*

NOTÆ

* *Sequitur vara vibiam*] Pro hoc editiones vulgatæ habebant: *sequitur ver hyenem*, perperam corruptum insectia librorum, qui nec 'varam' nec 'vibiam' intelligebant. Quomodo etiam legit Erasmus. Restitutum est ex veteri Ms. in quo legitur *sequitur vara bibiam*, &c. Quod proverbium ex veteribus Glossis Mss. in quibus hæc leguntur: 'Varam vibia. Perticæ duæ sunt inter se colligatæ, quæ asserem sustinent. Unde proverbium: Vibia varam sequitur.' Scaliger sic exponit: 'Vara,' inquit, significat perticam ab summo furcillatam, ut colligimus ex illis Glossis: (et ex Vitruv. lib. x. cap. 19.) 'Vibia' autem perticam transversam, quæ furcillæ illi imposita et colligata est. Quare si 'vara' cadat, et 'vibiam' simul cum illa cadere necesse est. Unde recte dictum: *varam vibia sequitur*, &c. Sed unde dicta sit *vibia*, inquit idem, et utrum *bibia*, ut in Ausonio, an *vibia*, ut in Glossis, scribendum sit, nescio. Mihi sufficit et proverbium, et ejus interpretationem ex veteri Grammatico indicasse. Proverbium quadrat in eos, qui cum uni vitio indulerint, deplorata omni verecundia, et profligato pudore, ad

alia præcipites feruntur, quasi omni jacta bonorum alea, &c. Deinde aliam explicationem affert: Sed præstiterit, inquit, duo nomina propria interpretari vibiam, et varam. Nam vibii, et vari nomina gentilitia Romæ. 'Vara vibiam:' hoc est, τὸ δμῶν τῆ θυοῦ ἐνέρας. Hæc Scaliger. Liceat post tanti viri expositiones, nostram afferre. Pro *bibiam* quod in Ausonio Ms. supra laudato legitur, legi posse facili mutatione b. in v. putem tam *biviam* quam *vibiam*, quod habent Glossæ Scaligero laudatæ: et *biviam*, valgam interpretor, hoc est, auctore Festo, quæ crura habeat extrorsus obtorta et incurva, ut bivium referant, et quæ incedendo bina quodammodo itinera pedibus ambobus calcet, sicque jure dicatur bivia. Vari autem, teste eodem Festo, Valgis contrarii sunt qui crura habent introrsus incurva. Unde facilis et apertus proverbii sensus, *sequitur vara biviam*, seu valgam, vitium unum aliud post se vitium trahit, nugas aliæ nugæ sequuntur. Qui sensus est Ausoniani hujus loci.

^b *Quanquam fine legitimo*] Et legi astricto, ut semper in monosyllabam vocem desinat.

hiulca congruerent: denique haberent et amara dulcedinem, et inamœna venerem, et aspera lævitatem.⁴ Quæ quidem omnia quoniam insuavis materia devenustat, lectio benigna conciliet. Tu quoque mihi tua crede securior, quippe meliora: ut, quod per⁵ adagionem^c coepimus, proverbio finiamus, et Mutuum muli scabant.^{6d}

Æmula Diis, naturæ imitatrix, omniparens ars,
Pacato^e ut studeat ludus meus,^f esto operi⁷ dux.
Arcta, inamœna licet,⁸ nec congrua carminibus lex,

saperent, abrupta connecterentur: denique ut et amara haberent suavitatem, et integrata leporem, et impolita expositionem. Quæ cuncta, quia materia injucunda deturpat, oportet ut lectio indulgens reddat grata. Tu etiam committe mihi confidentius tua carmina, utpote meliora meis: ut finiamus adagio quod inchoavimus a proverbio, et Muli sese invicem fricent.

O ars imitans Deos, æmulatrix naturæ, omnia producens, ut lusus hic meus placeat Pacato, sis dux meo operi. Hæc lex quanquam stricta, insuavis, neque con-

*****

pro hiulcula.' Vinetus.—4 *Aspera lenitatem* Vulg.—5 '*Sed ut quod per* Vulg.—6 *Mutuum muli scabant*] Ita vet. liber, non *scabant*: quanquam bonum est *scabant*: emenda, *scabunt*.' Scaliger. *Scabant* legendum monet Accursius.—7 *Labor hic meus, esto operi* Vulg. Vetus liber: *ludus meus est operi*.—8 Tertius ille Is. Vossii liber: *Arte inamœna licet*: et mox duo optimi: *fando, pro fandi*.

NOTE

^c *Per adagionem*] Proverbium 'sequitur vara,' &c. de quo supra.

^d *Mutuum muli scabant*] Proverbium tunc locum habens, cum improbi atque illaudati se vicissim mirantur ac prædicant; ut cum indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus vicissim laudat, quales illi fratres apud Horatium: 'Frater erat Romæ Consulti Rhetor, ut alter Alterius sermone meros audiret honores, Græchus ut hic illi foret, huic ut Mutius ille,' &c. Petitum a Mulorum (quod et cetera jumenta factitant) consuetudine, ut sese invicem dentibus scabant. Similia huic: 'Senes mutuum fricant, et tradunt operas mutuas, et manus manum lavat,' vel *fricat*, &c.

^e *Mutuum muli scabant*] Super hoc adagio consule Beroald. Annot. cap. 2. ubi tamen perperam hic legendum vult, *scabunt*. Patet enim e contextu pendere vocem illam a conjunctione 'ut.' Ejusdem adagii meminit in Epistolis Symmachus, ubi ait: 'Mutuum scabere mulos, cui proverbio ne videar esse confinis, præconium virtutum tuarum presso dente restringo.'

^f *Pacato*] Latino Drepanio Pacato, cui opusculum hoc dicat, ut in Præfatione seu Epistola nuncupatoria observavimus supra.

^g *Ludus meus*] Lectio hæc est veteris codicis. Vulgati libri multi habuerunt *labor hic meus*, quod ferri etiam potest.

Judice sub tanto fandi tamen accipiet   jus.
 Quippe et ridiculis data gloria, ni prohibet   fors.

niens versibus, tamen obtinebit veniam loquendi apud tantum judicem. Laus enim sua conceditur etiam ludicris rebus, nisi fortuna vetat.

DE MEMBRIS. 341.

INDICAT in pueris septennia prima novus   dens
 Pubentes annos robustior anticipat   vox.
 Invicta et ventis, et solibus, est hominum   frons.
 Edurum nervi cum viscere consociant   os.
 Palpitat irrequies, vegetum, teres, acre, calens cor.   5
 Unde vigent sensus, dominatrix quos vegetat mens,
 Atque in verba refert modulata lege loquax   os.

Dens renovatus ostendit in pueris aetatem septem annorum: vox vegetior prævenit annos pubertatis. Frons hominum est patiens ventorum, et Solis. Nervi connectunt os durum cum carne. Cor vividum, rotundum, acre, calidum, movetur sine quiete. A quo sensus vigorem accipiunt, quos animus dominator vivificat, et os garululum transfert in voces numeris circumscriptas. Fel cæculum, quam parva pars

4 'Et durum nervi] Valde mihi placet, quod in secundo Vossiano legatur, *Edurum nervi*, &c. Sic ut *Edurum* sit, valde durum: et videtur alias superesse copula, cum singuli pæne versus distincti sint.' *Tollius*.—6 Idem Vossian. codex: *quis*.

NOTÆ

1 *Indicat in pueris*, &c.] De hoc consimiliter Hippocrates lib. de septimestri partu, et Gell. lib. iii. affirmant, anno pueri septimo, primos ejus dentes cadere, et alios renasci.

* *Septennia prima novus dens*] Hæc juxta Solonis sententiam, cujus extat apud Clementem Strom. lib. vi. Elegia, qua ætatem mutationes per septennia fieri docet. Primo quidem septennio dentes novos apparere, altero pubertatem oriri, tertio densam barbæ segetem, &c.

2 *Pubentes annos*] Decimum quartum completum: quod pubertatis tempus Imperator statuit naturam secutus ducem, sublato turpi more adolescentium corpora nuda inspec-

endi, ad dignoscendam eorum pubertatem, ut refert ipse Instit. 'Quibus modis tutela finitur.' Vox porro ut Plinius refert lib. ii. c. 51. roborari incipit anno decimo tertio.

* 3 *Invicta*, &c. *hominum frons*] De miro pellis artificio consule quæ habet vir Cl. Fenelon in libro quem inscripsit 'de existentia Dei,' part. 1. Ibi multa Ansonii Carmen 'de membris' illustrantia.

4 *Edurum*] Id est, valde durum.

Nervi] Tendines intellige, quibus insertiones musculorum in ossa fiunt.

Cum viscere] Cum carne musculorum, quæ viscus, et pulpa dicitur.

* 7 *Modulata lege loquax os*] Ea modulatio ex duobus maxime proficisci-

Quam validum est, hominis quota portio, cœruleum fel!
 Quam tenue, et molemq̃ uantam fert corpoream crus!
 Pondere sub quanto nostrum moderatur iter   pes! 10

hominis, quantæ virtutis est! Quam exile est crus, et quantam corporis massam sustinet! Sub quanto onere pes regit nostrum incessum.

NOTÆ

tur; scilicet e lingua quæ plectri   8 *Cæruleum fel*] In parva vesicula fungitur vice, ac tremulis valvulæ jecori adhærente contentum. motibus.

INCONNEXA. 342.

SÆPE in conjugiiis fit noxia, si nimia est   dos.
 Sexus uterque potens, sed prævalet imperio   mas.
 Qui recte faciet, non qui dominatur, erit   rex.
 Vexat amicitias, et fœdera dissociat   lis.
 Incipe, quicquid agas: pro toto est prima operis pars.   5
 Insinuat cœlo, Diisque inserit emeritos   laus.
 Et disciplinis conferta est, et vitiis   urbs.
 Urbibus in tutis munitior urbibus est   arx.
 Auro magnus honos, auri pretium tamen est   æs.

Sæpe peccatur in matrimoniis, si dos est amplior. Sexus uterque validus est, sed masculus præpollet imperio. Ille rex erit qui bene aget, non autem qui imperat ceteris. Lis torquet amicitias, et dijungit societates. Quodcumque facere vis, incipe mature: nam principium operis est loco totius. Laudatio inserit cœlo, et miscet Superis eos qui illam meruere. Civitas repleta est bonis artibus, et malis. In urbibus munitis, arx munitior est ipsis urbibus. Magnus habetur honos auro, aurum tamen

*****

1 Ita vetus liber: alii: in *conjugibus*. Idem vetus liber: *rex* pro *dos*.—
 8 In veteri libro invenit Scaliger: *Rex* pro *arx*.—12 *Pro nitet, manet* erat in

NOTÆ

1 *Fit noxia, si nimia est dos*] *Juvenalis*: 'Intolerabilis nihil est quam fœmina dives.' Vide *Plautum Aulul.* act. 3. scen. 5. et *Martial.* lib. VIII. Epigram. 12.

2 *Fit noxia, &c.*] *Noster* exponit, peccatur. Exponendum puto, nocet: nempe marito cui a divite fœmina

jurgii causæ continuo inferuntur: juxta illud *Juvenalis Sat. vi.* vers. 460.

3 *Qui recte faciet, &c.*] Desumtum ex *Epistola 1. Horatii*.

5 *Pro toto est prima operis pars*] *Huc facit illud Horatianum*: 'Dimidium facti qui cœpit habet.'

Longa dies operosa viro, sed temperies	nox,	10
Qua caret Æthiopum plaga, pervigil, irrequies	gens,	
Semper ubi æterna vertigine clara nitet	lux.	

æstimatur ære. Dies longa laboriosa est homini, verum nox illam temperat. Quæ nocte regio Æthiopum destituitur, quæ natio semper vigilat sine quiete, ubi lux clara fulget semper perpetua circumversione.

vetusto codice.

NOTÆ

10 *Nox Qua caret Æthiopum, &c.*] Hallucinator Ausonius, qui Æthiopi-
bus dies absque nocte tribuit. Ha-
bent illi, utpote sub zona torrida po-
siti, noctes fere semper diebus æ-
quas.

12 *Semper ubi aeterna vertigine, &c.]*
Hoc de illis verum, qui sub mundi
polis habitant (si quos habent regio-

nes illæ incolas, quæ sunt æternis
damnatæ pruinis) quibus Sol non æ-
terna quidem, sed continua semestri
vertigine fulget, sex postea menses
sub terra latens. At non hoc Æthi-
opibus convenit, ut ex orbis descrip-
tione, et doctrina spherica demon-
stratur.

DE DEIS. 343.

SUNT et coelicolum **Monosyllaba.** **Prima** Deum **Fas,**
Quæ Themis est Graiis. **Post** hanc Rhea, quæ
                   Iatii **Ops.**
Tum Jovis et Consi **germanus.** **Tartareus** **Dis.**

Sunt etiam nomina Deorum monosyllaba. Primum numinum monosyllaborum est Fas, quod appellatur Themis a Græcis. Post illud est Rhea, quæ dicitur Latinis Ops. Deinde Inferus Dis, frater Jovis et Neptuni. Et Vis regina Deorum, soror

1 *'Sunt et caelicolum]* Lege: *Sunt etiam divum Monosyllaba prima Deum: Fas:*
nam male hodie legitur: *Monosyllaba prima Deum Fas.* Scaliger. Minus
recte, ut opinor: quls enim conjunxerit: *Divum Deum?* dein, nisi *prima*
scripsisset Ausonius, qua ratione intolisset: *post hanc Rheæ?* Tollius.—
3 *Censors* pro *Consi* habuit liber vetus Lugdunensis: ut monnit Jacobus

NOTÆ

1 *Prima Deum Fas*] *Observa* 'Fas'
femineum, cum *Deum* Themidem
significat. '*Primam Deum*' appel-
lat; antiquissima quippe fuit, cœli
filia, Jovis soror, et oracula Delphis
et in Parnasso habuit ante Apollinem.
De hac plura vide apud Liliū Gy-
Detoh. et Var. Clus. A

raldum Syntagm. 15.

2 Rheu] Et Cybele, Latinis Ops, et magna mater, et mater Pessinnantia. Cetera ejus nomina vide apud Lil. Gyrald. Syntagm. 4.

3 Consi] Vide Epigram. LXIX.

Delph. et Var. Clus.

AUSON.

2 M

Et soror et conjux fratris, regina Deum	Vis.	
Et qui quadrijugo curru pater invehitur	Sol.	5
Quique truces belli motus ciet armipotens	Mars:	
Quem nunquam pietas, nunquam bona sollicitat	Pax.	
Nec cultor nemorum reticebere, Mænalide	Pan,	
Nec Genius domuum, Larunda progenitus	Lar.	
Fluminibusque Italis præpollens sulfureus	Nar.	10

Jovis, et uxor fratris sui. Et Sol pater, qui vehitur curru tracto a quatuor equis. Et Mars bellator, qui excitat feros tumultus belli: quem nunquam Pietas, nunquam bona Pax afficit. Neque omittis a me, o Pan Mænali præses, habitator sylvarum, neque tu o Lar salte Larunda, ædium Deus. Neque Nar olens sulfur, superans

Cujacius in capite decimo libri quinti Emendationum.—7 Tò bona a duobus

NOTE

4 *Regina Deum Vis*] Vis seu Violentia Stygis filia est in Theogonia Hesiodi; at hic 'Vis Deum regina,' est Juno, Jovis et soror et conjux, quam 'Vim Deorum' appellat, ad illud Virgilii respiciens lib. *Æneid.* vii. 'Cælestum Vis magna jubet,' ubi Junonem intelligendam sentiunt veteres interpretes, ut et in hoc: 'Vel quæ portenderit ira Magna Deum.'

5 *Quadrijugo curru*] Quatuor Solis equi ab Ovid. memorantur l. ii. *Metam.* Pyrous, Eons, et Æthon, quartusque Phlegon.

8 *Mænalide Pan*] Mænalus mons est Arcadiæ Pani sacer.

9 *Nec Genius domuum*] Apuleius noster in de Deo Socratis: 'Est et secundo significatu species Dæmonum animus humanus, emeritis stipendiis vitæ, corpori suo abjuranus. Hunc vetere Latina lingua reperio lemurem dicitatum. Ex hiæc ergo lemurebus, qui posterorum suorum curam sortitus, placato et quieto numine domum possidet, Lar dicitur familiaris.' Eadem habet Mart. Capella. 'Lares' tamen ex Mercurio et Lara seu Larunda Nympha genitos crediderunt. Vid. Ovid. libro

secundo, Fast. et Lactant. libro secundo, Divin. Institut.

* *Nec Genius domuum, Larunda progenitus Lar*] Lares alii privati, qui suam quisque domum servare putabantur, quibus Veteres porcos immolabant, ut patet ex Horat. Ode 33. lib. iii. et lib. ii. Sat. 2. 'Præstites' quoque dictos tradit Ovid. v. vers. 129. 'Quod præstent oculis omnia tuta suis.' Lares alii publici, qui et 'Compitales' appellati, quod compitis præessent. Utrosque suscepit Mercurius ex Larunda Naiadum una, Almonis fluvii filia, quam compressit dum jussu Jovis eam in Inferos duceret. Ovid. Fast. ii. 'Fitque gravis, geminosque parit qui compita servant, Et vigilant nostra semper in æde Lares.'

10 *Sulfureus Nar*] Virg. 'Sulfureus Nar albus aqua.' Umbræ fluvius est, hodie *Negra*, teste Leandro. Hic pro fluminis Deo ponitur.

* *Sulfureus Nar*] Umbræ fluvius, cujus aquæ Virgil. *Æn.* vii. Plinius lib. iii. cap. 12. sulfureæ. Quin et, Servio teste, ideo Nar appellatus; Sabini enim lingua sua Nar dicunt Sulfur. Fluit autem e montibus Ami-

Quæque piat Divum perjuria, nocticolor   Styx.
 Velivolique maris constrator Leuconotos   Libs.
 Et nunquam in dubiis hominem bona destituens   Spes.

Auvios Italia. Et Styx tenebricosa, quæ expiat perjuria Deorum. Et Leuconotos Africanus, qui sternit aquor velivolium. Et bona Spes nunquam deserens hominem in rebus angustis.

optimis Mss. abest.—13 'Hominum bona] Forte melius: *hominem*.' Tollius. Vid. inf.

NOTÆ

terninis, et a Velino lacu per quem transit, ingenti fragore emittitur.

11 *Quæque piat Divum perjuria, nocticolor Styx*] Id sortita honoris, ut ejus Dii timeant jurare et fallere numen, propter victoriam Stygis filiæ, quæ Diis astiterat in bello Gigantum; ob quod Jupiter statuit, ut qui Deorum fefellisset ejus numen, anno uno et diebus novem ab ambrosia et nectare prohiberetur. 'Nocticolor' dicitur ab obscuritate Inferorum.

12 *Velivolique maris*] Mare Vellivolium dicitur, quod in eo naves velis volent, ceu aves pennis in aëre.

Constrator Leuconotos Libs] Lenconotos, quem Libem appellat, ventus est Notum inter et Favonium flans ab occiduis Libyæ partibus, Italiæ respectu. Albus dicitur Horatio, lib. 1. Od. 7. 'Albus ut obscuro deterget nubiæ cælo Sæpe Notus, neque parurit imbres Perpetuos,' &c. Ex quo intelligere licet quid velit Ansonius, cum eum maris constratorem appellat, scilicet innuit eum placide flando, et nubes pellendo, mare tranquillum et planum reddere, ac aptum navigationi. Sic apud Virgil.

lib. v. *Æneid*. 'Placidi straverunt æquora venti.' Hoc est, plana fecerunt, quæ prius intumuerant. De vento autem Libe hic tanquam de Deo loquitur.

13 *Hominem bona destituens Spes*] Omnino accedo ad mentem Tollii, qui legit *hominem*, non *hominum*, sicque expressi in Interpretatione, et excudendum curavi: de Spe quoque ut de Dea hic loquitur.

* *Bona destituens Spes*] Notum Veteribus Spem Deam fuisse, quam apud Romanos a Calatino consecratam auctor Cic. lib. 11. de Legibus cap. 11. Illam putabant mortalibus singulis, simul atque nascerentur, cum bono genio adesse. Talis conspicitur ejus effigies in aureo Hadriani Imperatoris numismate. Fœmina fuit stans, institæ laciniam sinistra manu non nihil attollens. Dextera in cubitum elata pateram proferens, in qua repositum vas in floris similitudinem, cum hac inscriptione: *SPES P. R.* Alteram Spei, quam putat Rusticæ effigiem, affert Broukhus. ad v. 6. Tibul. lib. 1. Eleg. 1.

DE CIBIS. 344.

NEC nostros reticebo cibos, quos priscus habet mos,

Neque tacebo nostra alimenta, quæ antiquus usus habet, quibus sal marinum

Irritamentum quibus additur æquoreum	sal.
Olim communis pecori cibus atque homini	glans,
Ante equidem campis quam spicea suppeteret	frux.
Mox ador, atque adoris de polline pultificum	far, 5
Instruxit mensas quo quondam Romulidum	plebs.
Hinc cibus, hinc potus, cum dilueretur aqua	puls.
Est inter fruges morsu piper æquiparans	gith.
Et Pelusiaco de semine plana, teres	lens.
Et duplici defensa putamine quinquegenus	nux. 10

adjungitur ad excitandam famem. Quondam glans erat esca communis pecori et homini, certe priusquam fruges aristis contentæ, ipsi præsto essent in arvis. Deia ador affuit, et far pulti faciendæ aptum ex tenui farina adoris, ex quo plebecula Quiritium olim adornavit mensas. Ex eo sibi parabant cibum, et potum, diluendo pultem aqua. Inter fruges est gith æquans sapore piper cum manditur. Est et lens plana et rotunda, orta semine Pelusiaco. Et nux quintuplicis generis protecta

~~~~~

2 *Æquoreus* in Tiliï libro.—3 Tres scripti: *Communis pecorique olim cibus atque homini glans*.—8 Alii: *git* sine spiritu.—10 Duo optimi: *quinquegenis*.

NOTE

5 *Mox ador*] *Genns* est farris et frumenti apud Festum, Nonium, et Servium.

De polline] Pollen tenuissima farina est, quæ volitat dum succernitur.

6 *Instruxit mensas*, &c.] Plin. lib. xviii. *Natur. Histor.* 'Pulte autem non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum: quoniam inde et pulmentaria hodieque vocantur.'

7 *Cum dilueretur*] Ad potum scilicet.

8 *Morsu piper æquiparans gith*] Plin. lib. xix. cap. 8. 'Gith pistrinis, anisum et anethum culinis et medicis nascuntur.' Idem lib. xx. c. 17. 'Gith ex Græcis alii Melanthion alii Melanspermon vocant. Optimum quam excitatissimi odoris, et quam nigerrimum. Medetur serpentium plagis et scorpionum.' Ruellius de stirpibus lib. iii. c. 51. 'Gith Officinæ Nigellam Romanam appellant, rura nostra poërette quasi piperaceam dicunt, quod odoratam piperis modo

referat acrimoniam, aut quia piperis vice in multis ntantur.'

* *Morsu piper æquiparans gith*] Legunt alii sine aspiratione. Vetus Bibliorum Interpres reddidit *git* Esaiæ 28. quod Græce *μαλδύγιον* dicitur. Hispanorum est *Axenus* si Antonio Nebriassensi fides Quinquag. cap. 20. quod semen, inquit, in eodem agro cum cumino satum, utrumque uberius provenit. Columella in horto: 'Famosaque tunc Coriandro Nascuntur, gracilique melanthia nigra cymino.' Ad quam fertilitatem respexit Propheta dicto loco. *Desposius*.

9 *Et Pelusiaco*, &c. *lens*] Pelusium oppidum, et unum ex Nili ostiis septem, ubi lens optima nascebatur. Virg. Georg. lib. 1. 'Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis.'

10 *Quinquegenus Nux*] Quinque illa nucis genera sunt apud Dioscoridem et Plinium, Juglans, Avellana, Amygdala, Castanea, et Pineæ nux.

Quodque cibo et potu placitum, labor acer apum, mel.
Naturæ liquor iste novæ: cui summa natat fæx.

gemino involucro. Et mel jucundum esu et potu, productum assiduo labore apum. Liquor hic est naturæ singularis: cui fæx in summo natat.

NOTÆ

11 *Potu placitum*] In Hydromeli, et Mulso.

12 *Cui summa natat fæx*] Macrob. Saturn. lib. vii. 'Mel, quod optimum est, reliquo ponderosius est. In vase igitur mellis pars quæ in imo est utique præstat pondere, et ideo supernante pretiosior est. Contra in vase vini pars inferior admixtione

fæcis non modo turbulenta, sed et sapore deterior est,' &c. Et paulo supra: 'Fæcis materia, ut spissa atque terrena, ceteris laticibus pondere præstat, melle vincitur. Ideo in illis gravitate demergens ad fundum decidit; in melle vero, ut levior, de loco victa sursum pellitur.'

DE HISTORIIS. 345.

SOLAMEN tibi, Phœbe, novum dedit Cæbalius flos.
Flore alio reus est Narcissi morte sacer fons.
Cædis Adonææ mala gloria fulmineus sus.
Perjurum Lapitham Junonia ludificat nuhs.

O Apollo, flos Hyacinthus præbuit tibi novum solatium. Fons accusatur ob alium florem, detestabilis ob letum Narcissi. Aper fulmineis dentibus pessime gloriatur ob interfectum Adonidem. Nubes pro Junone supposita deludit Lapitham

2 Libri duo optimi: reus et N.—9 'Vinetus legit Sava. Sicca loca

NOTÆ

1 *Cæbalius flos*] Hyacinthus Cæbali Laconicæ regis filius, Apollini amatus, ab eodem, disci jactu, per imprudentiam interfectus, in florem deinde mutatus est. Vid. Ovid. Metamorph. lib. x. Fab. 6.

2 *Fons*] In quo, cum in speculo, sese viderat, ac sui correptus amore tabuerat Narcissus.

3 *Fulmineus Sus*] Etenim, ut canit Ovidius x. Metamorph. 'Fulmen habent acres in aduncis dentibus Apri.' Ergo post Ovidium Poëta noster 'fulmineum' vocat Aprum. Hic et Epist. ad Theonem, propter

ictus repentinos, ut vult quoque Rittershusius ad Phædri Fab. 20. lib. i. non propter dentium candorem inter nigras setas, ut volunt alii.

4 *Perjurum Lapitham*] Ixionem, quem hic 'perjurum,' Horat. in Arte Poëtica 'perfidum' appellat: quod nomen duplici perfidia est meritis, ut ex Acrone in Horatium, et interprete Pindari, Πῶδ. Ed. B. cognoscitur. Altera, quia socerum Deionem, cujus filiam Diam uxorem duxerat, munera sponsarum patribus tunc dari solita flagitantem, fossa materiæ ignem facile corripientis plena delu-

• Ludit et Æaciden Parnassia Delphicolæ	sors.	5
Threicium Libycum freta Cimmeriumque secat	bos.	
Non sine Hamadryadis fato cadit arborea	trabs.	
Quo generata Venus, Saturnia desecuit	falx.	
Sicca inter rupes Scythicas stetit alitibus	crux.	

perfidum. Oraculum etiam Parnassium Dei Delphos incolentis ludificat Pyrrhum. Bos tranat freta Thracium, Ægyptium, et Cimmerium. Truncus arboris non ruit absque morte Hamadryadis in eo viventis. Falx Saturni abscidit illud, unde progenita Venus est. Crux arida erecta est inter cautes Scythiæ avibus exposita, ex

Scaliger interpretatur frigida. Certe Sæva non respuo; facit enim ad

NOTE

sum, sub epularum specie, combust. Altera, quod a Jove expiatus, deleta tanti sceleris macula, et ab eo Deorum contubernio ascitus, tanti beneficii immemor, Junonem ejus uxorem stuprare voluerit. Pro qua, supposita ei nube, Centauros gennit, qui inde appellantur Nubigenæ. Hinc, rotæ in Inferis affixus semper volubili, pœnas perfidiæ luere fingitur.

Nubis] Licenter pro nubes: 'nam nubs non dicimus,' inquit Servius ad hunc lib. x. *Æneid.* versum: 'Tum Dea nube cava,' &c.

5 *Ludit et Æaciden, &c. sors*] Pyrrhum, ab Achille, qui Æaci nepos erat, originem trahentem delusit Delphicum Oraculum, hoc amphibolico versu decantatissimo: 'Aio te, Æacida, Romanos vincere posse.' Quo inductus Romanis bellum intulit, a quibus victus oraculum demum, sed serius, intellexit.

6 *Threicium, Lybicum, &c. secat bos*] Intellige bovem in quam mutata Io, æstro percita, ex Europa in Asiam per Bosporum Thracium, vel, ut alii scribunt, per Cimmerium trajecit, atque inde tranato mari quod Asiam inter et Libyen, hoc est, Africam, intercedit, pervenit in Ægyptum, ubi

culta sub Isidis nomine est. Editi quidam habent: *Et furiata æstro tranat mare Cimmerium bos.*

7 *Hamadryadis*] Nymphæ fuerunt dictæ Hamadryades, quod; *ἡμα τῇ δρῦϊ*, simul cum quercu, in qua habitabant, et viverent et morerentur. Vide Erisichthonis Fabulam lib. viii. Metam.

* *Non sine Hamadryadis fato cadit arborea trabs*] Nymphæ quæ, teste Servio, cum arboribus simul et nascuntur et intereunt. Unde eleganter apud Barclaïum in Euphormione principium amici de se: 'Potentia cadimus in interitu magnatum, ut quæ Nymphæ cum arboribus moriuntur.' Eas Catullus pro Naiadibus posuit, uti et pro Naiadibus Ovidius ponit Hamadryades. His, ex Hesiodo, Ausonius alibi vitam longissimam tribuit.

8 *Quo generata Venus*] Nempe cœli pudenda, e quibus a Saturno falce abscissis, ac in mare delapsis, orta Venus est. Vide supra Epig. xxxiii.

9 *Inter rupes Scythicas stetit alitibus crux*] In Caucaso monte Scythiæ fabulati sunt affixum Promethen, et renascens semper ejus jecur aquilam depasci.

Unde Prometheo de corpore sanguineus	ros,	10
Aspergit cautes, et dira aconita creat	cos.	
Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans	grus.	
Æacidæ ad tumulum mactata est Andromachæ	glos.	
Carcere in Argivo Philopœmena lenta adiit	mors.	
Tertia opima dedit spoliatus Aremericus	Lars.	15

qua liquor cruentus stillans e corpore Promethei, irrigat rupem et rupes producit tetra aconita. Postquam Ibycus interfectus est, grus alte volans ultrix fuit mortis ejus. Glos Andromachæ immolata est ad sepulcrum Achillis. Mors lenta aggressa est Philopœmenem in carcere Græco. Lars Gallicus spoliatus suppeditavit Jovi

locum hunc.' *Floridus*.—12 Scribendum *Ibycus*, non *Ibicus*, monet Accursius. Vetus cod. pro *vindex* habuit *index*.—15 *Tertia pica* Vulg.—17 Pro hoc, ha-

NOTÆ

11 *Et dira aconita creat cos*] Aspersa scilicet illo sanguine. Ovid. ex spuma Cerberi ex Inferis ab Hercule educti natum aconitum fabulatur, non ex Promethei sanguine. 'Cos' hic est Cantes. In cautibus porro nasci, et inde habere nomen, proditum est Plin. lib. xxvii. cap. 3. 'Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxta, ne pulvere quidem nutriente.'

12 *Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus*] Ibycus ex novem Lyricis Græcis poëtis unus, a latronibus, ut refert Suidas, in solitudine deprehensus, cum jam in eo esset, ut ab iis interficeretur, grues forte illac transientes mortis suæ testes et vindices fore comminatus est. Paulo post autem, cum in urbe media versarentur ii latrones, supervolantibus forte gruibz per jocum insusurrare sibi in aurem coperunt, ad *ἰβύκου ὀρέων*, 'adsunt ultrices Ibyci.' Quod, cum auditum a circumstantibus, et ad Magistratum delatum esset, comprehensi latrones ac rem in tormentis confessi, pœnas dederunt. Extat de hoc Epigramma Antipatri in Antho-

logia, in quo, clangore gruum supervolantium judicium factum, et latrones captos memoratur. Unde 'Vindices Ibyci grues' potiori jure dici videntur, quam si insusurrantes suo ipsorum indicio latrones periisse dicantur.

13 *Æacida*] Achilles Æaci nepotis. *Andromacha glos*] Polyxena soror Hectoris mariti Andromachæ.

* *Andromacha glos*] Juxta Festum et Nonium 'Glos, Gloriz' de mariti sorore atque eadem fratris uxore dicitur.

14 *Carcere in Argivo*] In quem a Messeniis captus nobilis ille Achæorum Imperator conjectus fuerat. Vide Plutarch. in ejus vita.

Lenta adiit mors] Veneno lento conscita.

15 *Aremericus Lars*] Viridomarus Insubrium Gallorum rex, quem Plutarchus 'Britomartem' vocat. Aremericus dicitur hic pro Gallus, synecdoche partis. Est enim Galliæ pars Aremerica. Dicitur Lar sive Lars, quod occisus et spoliatus a Marcello, tertia opima spolia Jovi dedit, ut Lar, sive Lars, sive Lartes Tolumnius ab A. Corn. Cesso interfectus se-

Sera venenato potu abstulit Hannibalem nex.
 Res Asiæ quantas leto dedit immeritas fraus!
 Ultrix flagravat de rupibus Euboicis fax.
 Stat Jovis ad cyathum, generat quem Dardanius Tros.
 Præpetibus pennis super aëra vectus homo Cres. 20
 Intulit incestam tibi vim, Philomela, ferus Thrax.
 Barbarus est Lydus, bellax Geta, foemineus Phryx.

tertia spolia opima. Mors tarda sustulit Annibalem potione venenata. Quam potens regnum Asiæ dolus destruxit! Tæda vindex arsit ex scopulis Eubææ insulæ. Filius Trois Dardanii ministrat Jovi potum. Homo Cretensis latus est super aërem alis celeribus. Thrax barbarus adhibuit tibi vim incestam o Philomela. Lydi sunt bar-

~~~~~
 bebat vetus codex: *Fallaces Ligures. Nullo situs in pretio Car.* 'Verans hic transpositus in veteri libro inveniebatur ante illum: *Ultrix flagravat, &c.* unde cum Turnebo spurium illum: *Jam pelago colit mercator vestiflans Ser,* expunximus.' *Tollius.*

NOTÆ

cunda opima spolia dederat, cum prima Romulus ipse de Acrone Cæninensium rege Jovi Feretrio tulisset. Notum est 'opima spolia' esse quæ Imperator Imperatori detrahit. De hoc Marcello Virg. lib. vi. inducit Anchisen Ænæ apud Inferos sic vaticinantem: 'Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.'

16 *Sera venenato, &c.*] *Sera* hic, non *lenta*, ut supra de Philopœmene, sed quæ, licet violenta, tarde tamen Annibali contigit anno ætatis septuagesimo. Tam grandis enim natus erat, teste Cornelio Nepote, cum venenum sumsit, ne in Romanorum sese flagitantium manus vivus incideret.

17 *Res Asiæ*] Regnum Priami.

Fraus] Sinonis fictæ lacrymæ, et equi lignei dolus.

* *Res Asiæ quantas leto dedit immeritas fraus*] Fraudem illam noster exponit de fictis Sinonis lacrymis, et equo ligneo; cur non potius intelligas 'fraudem' qua Paris uxorem hospitibus rapuit, multo milite repetitam?

18 *Ultrix, &c. fax*] Qua e Caphareo Eubææ promontorio sublata,

Nauplius redeuntium Græcorum naves in scopulos allexit ac fregit, Palamedem filium suum, quem insontem infando indicio neci demiserant, hoc astu ulciscens.

19 *Generat quem Dardanius Tros*] Ganymedes Trois filius in cælum raptus, et pocillatore effectus Jovis. 'Stat,' proprie de pocillatore, qui stat ad cyathum.

20 *Homo Cres*] Dædalus Cretensis.

* *Homo Cres*] Pervulgata Dædali fabula, qui, ut Minois iram effugeret, sibi pennas aptavisse fertur, quia scilicet primus omnium vela et antennis navi imposuit. Dicitur vero 'Cres,' non, quod revera, ut Vineto placet, Cretensis fuerit, at, quod e Creta eum fabulantur evolasse. Fuit enim ille Atheniensis Faber et Micionis filius.

21 *Ferus Thrax*] Tereus Procnes Philomelæ sororis maritus. Fabulam vide lib. vi. *Metamorph. Ovid.*

22 *Barbarus est Lydus*] Plaut. in *Bacchidibus* act. i. sc. 2. 'Lyd. An Deus est nullus Suavis-suaviatio? Pistocli. An non putasti esse? nimium

Fallaces Ligures: nullo situs in pretio   Car.
 Vellera depectit nemoralia vestifluus   Ser.
 Nota in portentis Thebana tricorporibus   Sphinx. 25

bari, Getæ bellicosi, Phryges molles, Ligures dolosi, Cares nihili habentur. Seres affluentes vestitu carminant lanuginem sylvarum. Sphinx Thebana cognita est

NOTÆ

quam, o Lyde, es barbarns! Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem, I, stultior es barbaro Potitio, Qui tantus natu Deorum nescis nomina.' Ad quem locum respexit procul dubio Ausonius. Neque enim adeo barbari Lydiæ populi, qui primi monetam percusserunt, et instituerunt.

Bellax Geta] Vetus liber *pellax Geta*, non male. *Pellax* est, qui blanditiis pellicrit et decipit, ut Servus Geta in Phormione Terentii. Suspicatur Tollius *bellax Geta*, optime; mox enim opponit 'fæmineus Phryx.' *Getæ bellicosi*, Horatio 'rigidi Getæ.' Priscianus in Periegesi: 'Hic sunt Germanique truces, et Sarmata bellax, Atque Getæ.' Populorum variorum mores refert, ut videre est.

Fæmineus Phryx] Sic de Ænea et sociis ejus Phrygibus Iarbas lib. iv. *Æneid.* 'Et nunc ille Paris cum semiviro comitatu,' &c.

* *Fæmineus Phryx*] In eos quoque dictum est et plagis meliores fieri solere, et sero sapere. Quorum alterum in illos usurpat Tullius Orat. pro L. Flacco, qui servili sunt ingenio, alterum Epist. Famil. in illos, quos male factorum sero pœnitet.

23 *Fallaces Ligures*] Virg. l. xi. *Æneid.* de Anno Ligure: 'Haud Ligurum extremus, dum fallere fata sinebant.'

* *Fallaces Ligures*] Præter locum a nostro Interprete allatum ex *Æneid.* xi. ubi de Anno Ligure dixit Poëta: 'Haud Ligurum extremus, dum fallere fata sinebant,' alterum ex eo-

dem libro, atque etiam ex Georgic. ii. afferre potuit. Unde quidam existimant Ligures a Virgilio male habitos, propter privatam aliquam offensam.

Nullo situs in pretio Car] Hinc proverbium, 'In Care periculum,' hoc est, fac periculum in re vili, ut si male successerit, dispendii non multum capias: quod inde tractum autumat Erasmus, quod Cares mercede pro aliis quibusvis populis militantes, ab iis primi in acie collocari solerent; ut, primos hostium impetus, mercede conductorum ac vilium hominum periculo, excipientes, civibus suis parcerent.

24 *Vellera depectit nemoralia*] Prudentius in Hamartig. vers. 286. 'Genuina leves ut robora solvant, Vellere non ovium, sed Eo ex orbe petitis Ramorum spoliis fluitantes sumere amictus Gaudent.'

Vestifluus Ser] Orientales populi Seres id cum toto Oriente commune habebant, ut vestitu affluerent. Lucanus: 'Quicquid ad Eoos tractus, mundique leporem, Labitur, emollit gentes clementia cœli. Illic et laxas vestes, et fluxa virorum Velamenta vides.' Loco versus hujus habent editiones quædam: *Res Asia quantas leto dedit immeritas frans!*

* *Vestifluus Ser*] De Seribus fæse disseruimus ad Epig. xxvi.

25 *In portentis tricorporibus*] Quælia sunt Geryon, Chimæra, Harpyiæ, &c.

Thebana . . . Sphinx] De Sphinge supra ad 38. versum Griphi.

Nota et parvorum cunis, muliebre pecus, Strix.

inter monstra tergemina. Strix, monstrum fœmineum, cognita est in cunis puerorum.

NOTÆ

26 *Muliebre pecus, Strix*] Sic malim, quam quod in quibusdam *muliebre secus*. Alii *et muliebre scelus* legunt, quod esset scelestæ fœmina, et, ut metonymice loquar, scelus mulieris; quod etiam ferri potest. Est enim 'Strix' et avis quædam, seu monstrum volaticum fœmineum, ubera noctu infantium labris in cunis dormientium immulgere creditum, et eos enecare, quod significat 'muliebre pecus;' et mulier saga visu tacite pueros fascinans, quod 'mulie-

bre scelus.' Sic strigem describit Statius lib. 1. Thebaidos: 'Monstrum infandis Acheronte sub imo est Conceptum Eumenidum thalamis, cui Virginis ora, Pectoraque; æternum stridens a vertice surgit, Et ferrugineam frontem discriminat anguis. Hæc tam dira lues nocturno squalida passu Illabi thalamis, animasque a stirpe recentes Arripere altricum gremiis, morsuque cruento Devesci, et multum patrio pinguescere luctu.'

DE VERE PRIMO. 346.

ANNUS ab exortu cum floriparum reserat ver,
Cuncta vident: nemus omne viret: nitet auricomum rus:
Et fusura umbras radicitus exigitur stirps.
Non denso ad terram lapsu glomerata fluit nix.
Florum spirat odor, Libani cœu montis honor thus. 5

Quando annus ab initio aperit Ver quod flores producit, omnia vegeta sunt: omnis sylva virescit: rura aureis floribus comata micant: et truncus ab radicibus evellitur, qui alias expansurus erat umbras. Nix aggesta ad terram casu non spissat, liquitur. Flores odorem exhalant, tanquam thus, quod est decus montis Libani.

*****

3 Alii: *Et passura.*

NOTÆ

1 *Floriparum*] A flore et pario vox Ausoniana, ut supra 'vestifluus,' et aliæ non paucæ.

3 *Fusura umbras*] Nisi eradicata esset.

5 *Libani*] Montis in Syria thuris feracissimi. Post hunc versum editiones supra memoratæ hunc habent: *Jam pelago volitat mercator vestifluus Ser.*

PER INTERROGATIONEM ET RESPONSIONEM. 347.

QUIS subit in poenam capitali iudicio? vas.
Quid si lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.
Quis Mirmilloni contenditur? æquimanus Thrax.
Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.
Thuribula, et pateræ, quæ tertia vasa Deum? lanx. 5
Cincta mari quænam tellus creat Hippocratem? Cos.

In causa criminali quis patitur poenam loco rei? Vas. Quid si causa pecuniaria fuerit, quis dabitur pro cautione? Præs. Quis componitur cum Mirmillone in ludis gladiatoris? Thrax ambidexter. Cum enumerantur virtutes Deorum, quod nomen datur Mercurio? Fur. Thuribula, et crateres sunt vasa Deorum; præter illa quænam sunt tertia Deorum vasa? Lanx. Quænam terra mari circumdata tulit

NOTÆ

1 *Quis subit, &c.*] Discrimen ponit inter vadem et prædem. 'Vas' seu 'vadis,' teste Festo, est sponsor in re capitali datus. 'Præs' vero, juxta eundem, qui populo se obligat, (pro publicano puta, aut redemptore publici alicujus operis, aut conductore publici agri) interrogatusque a magistratu si præs sit, ille respondet, præs.

3 *Quis Mirmilloni, &c. Thrax*] Mirmillonicum genus armorum Gallicum erat, ipsique Mirmillones Galli appellabantur, (teste Festo, in voce 'Retiario,') et in eorum galeis piscis effigies inerat. Cum hoc gladiatorum genere aliud genus committebatur. Thraces dicti, ut vult idem Festus a similitudine palmularum (fortasse parmularum) Thraciarum. Thrax alio etiam nomine Retiarius a reti quod tenebat complicatum. Et qui cum eo committitur, Mirmillo, etiam Secutor, eo quod Retiarium, jacto frustra reti fugientem, stricto gladio persequeretur. Sed de his vide Lips. in Amphib.

Æquimanus Thrax] Ibid. lib. x. cap.

1. 'Æquimanus appellatur, qui utraque manu gladio innectanter utitur.'

Ambidextros ejusmodi appellant. Posset tamen hic intelligi, æqua manu, hoc est, æquis viribus commissus.

* Æquimanus Thrax] Æquimanus est ambidexter. Ex Symmacho Epist. 101. hoc allegat Scioppius verosimil. lib. iv. cap. 19. 'Ut plane Homerica appellatione *περιδέξιος*, id est, æquimanus, te esse pronuntiem.' Illa autem appellatio Homerica habetur Iliad. φ. 'Ἦμος Ἀορεποναιός, ἐν δὲ περιδέξιος ἦε.

4 *Quod nomen Mercurio? fur*] Quod ipsi etiam laudi vertit Horatius lib. i. Od. 10. 'Te canam magni Jovis et Deorum Nuntium, curvæque lyre parentem: Callidum quicquid placuit jocoso Condere furto,' &c.

* 5 Lanx] Lata patina assis carnis dicata, ut jurulenti Catinus. In sacrificiis quoque locum obtinebat.

6 Cos] Insula Egæi maris.

* Hippocratem? Cos] Vixit Hippocrates apud Perdiccam Macedoniam regem. Artem medicam in lucem revocavit, in qua sic enituit ut venientem ab Illyricis pestilentiam prædixit, discipulosque circa arbes auxilio miserit; unde huic iidem ho-

Grege magis, an regnum Minoida sollicitat?	grex.
Quid præter nubem Phæacibus impositum?	mons.
Dic, cessante cibo, somno quis opimior est?	glis.
Tergora dic clypeis accommoda quæ faciat?	glus. 10
Sponte ablativi casus quis rectus erit?	spons.
Quadrupes oscinibus quis jungitur auspiciis?	mus.
Quid fluitat pelago, quod non natat in fluvio?	pix.

Hippocratem? Cos. Utrum magis capit uxorem Minois pecus, an regni decus? Pecus. Quid impositum fuit Phæacibus præter nubem qua tegebantur? Mons. Dic quod animal, cibo deficiente, pinguius fit dormiendo? Glis. Dic quid reddat coria apta scutis? Gluten. Quis erit nominativus casus ablativi sponte? Spons. Quodnam animal quadrupes in auspiciis conjungitur cum avibus? Sorex. Quid innatat mari, quod non innatat flumini? Pix. Quis habet duodecim

2 Quis cum lis Vulg.—10 Alii codices: *glut.*—13 Quis pro Quid legendum monet Accursius. In secundo Vossiano fuit: *Quis fluitat pelago, qui.*

NOTÆ

mores decreti, qui Herculi. Dictus Hippocrates (sicut et Apelles) Cous, quia natus in insula Co Rhodo proxima, et Carie opposita.

7 *Minoida*] Non Minois filiam, sed uxorem Pasiphaën.

Grege] Non totus grex, sed formosus ex armento Taurus. Vide Virg. Ecl. vi.

8 *Præter nubem*] Qua tectæ Phæacum naves, absque gubernatore, per mare incredibile celeritate ferebantur, guaræ ipsæ quæ essent hominum consilia, omnium urbes et agri ubi essent, ut fabulatur Homer. Odys. lib. viii.

* *Phæacibus*] Insulam Ionii maris Epiro adjacentem, quæ et Corcyra dicta, accolentibus otio luxuque olim deditis.

Mons] Respicit ad Metamorphosin navis illius Phæacum, quæ revector in patriam Ulysse, cum in Phæaciam rediret, haud procul Phalacro promontorio in scopulum mutata est. Intellige ergo per montem, qui impositus Phæacibus est præter nubem,

vel Phalacrum promontorium scopulo illi e nave facto, et deprehensis in eo Phæacibus imminens, vel navis ipsius in scopulum versæ antennas et malum, quæ montis duritiem jam induerint.

9 *Glis*] Notum glires per hyemem somno indulgere.

10 *Glus*] Apud Carisium veterem Grammaticum: 'Fæminini generis hæc, arx . . . Glus glutinis. Alii hoc gluten dixerunt,' &c.

12 *Mus*] Plin. lib. viii. cap. 57. 'Quo in genere' somniferorum 'multi et hos incolas domuum posuere mures, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal, &c. Cum candidi provenere, lætum faciunt ostentum: nam Soricum occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus,' &c.

13 *Quid fluitat pelago, &c.*] Id fit quoniam aqua maris aqua fluminum gravior est, teste Plin. lib. ii. cap. 103. et quotidiana experientia navium carinas fluminibus altius immergi videmus quam mari. Pix autem,

Bissenas partes quis continet æquipares? as.
Tertia defuerit si portio, quid reliquum? bes. 15

partes aequales? As. Si tertia ejus pars defecerit, quid supererit? Bes.

NOTÆ

mediæ cujusdam gravitatis, ea fluminea quidem aqua gravior, marina vero levior est.

14 *Bissenas partes*] Quarum singulæ in asse uncia dicuntur.

15 *Bes*] Vide Hæreditatis juxta assis partes divisionem apud Jctos. Bes seu bessis sunt binæ assis, supple partes, si scilicet totum assem in tres divides. Bes itaque unciarum est octo.

DE LITERIS MONOSYLLABIS GRÆCIS AC LATINIS. 348

DUX elementorum studiis viget in Latiis A.
Et suprema notis ascribitur Argolicis Ω.
Hta quod Æolidum, quodque ε valet, hoc Latiale E

A est princeps literarum in studiis Latinis. Et Ω recensetur ultimus inter characteres Græcos. Ego E Latinum idem valeo, quod Hta et quod ε Græcorum valet,

3 Tollius distinguit et legit: quodque ε, valeo hoc Latiare E.—5 ‘Negat At-

NOTÆ

* 1 *Studiis viget in Latiis A*] Hac quoque forma quæ hic excusa est viguit in Græcorum studiis. Immo ex quatuor hujusce elementi formis, quæ exhibentur in Palæographia Græca, hanc indefessus et eruditissimus antiquitatis indagator vetustam et in marmoribus nummisque semper adhibitam fuisse asserit, quod tamen in libris non similiter obtinuisse.

3 *Hta quod Æolidum*] Mart. Capella ‘E vocalis duarum Græcarum vim possidet. Nam cum corripitur, ε Græcum est, ut ab hoc hoste: cum producit, Hta est, ut ab hac die.’ idem dic de O quod mox sequitur; valet enim Ω, cum est longum, et δ *μυκρὸν*, cum est breve.

* *Hta quod Æolidum, quodque ε valet, hoc latiale E*] Tollius et Vinetus legunt *latiare*; quod quidem habetur

apud Tullium pro Milone, cap. 31. Verum *Latiale* occurrit in Plin. lib. III. cap. 1., ‘Populus Latialis,’ et in Ovid. Metam. xv. vers. 481. Versus autem ille ut intelligatur, notandum E et H Græcis promiscue olim usurpata; quod patet ex nummis Atheniensium ac Thebanorum; siquidem ille AΘE pro AΘH ponebant, hi vero ΘEBH pro ΘHBH. Quin et Plato in Cratylo tradit antiquitus non literam η sed ε in usu fuisse. Notandum præterea veteres Atheniensium literas easdem atque Latinas fuisse. Quod ut probet Plinius, vetustissimam hanc profert inscriptionem. NAUSIKRATES. TISAMENO. ATHENAIOS. Quæ vulgari scribendi genere sic effertur, *Ναυσικράτης Τισαμενοῦ Ἀθηναῖος*. Hæc ex Palæogr. jam laudata.

Præsto, quod E Latium semper breve, Dorica vox	E.	
Hoc tereti argutoque sono negat Attica gens	υ.	5
Ω quod et O Græcum compensat Romula vox	O.	
Litera sum Ιotæ similis, vox plena jubens,	I.	
Cecropiis ignota notis, ferale sonans	V.	
Pythagoræ bivio ramis pateo ambiguus	Y.	
Vocibus in Graiis nunquam ultima conspicior	M.	10

quoniam E Latinum semper breve, est vox e Græca. Natio Atheniensis utitur ad negandum hoc sono rotundo, et acuto υ. Romana litera O valet id, quod Ω, et O Græcum. Ego vocabulum integrum imperans I, sum litera similis Ιotæ. U sonitum habens funestum sum litera incognita inter literas Atticas. Ego Y via bifurca Pythagoræ, expando in duos ramos ancipites: Ego M nunquam videor postrema

tica gens 5] Quis enim hanc veram lectionem neget: contra illam vulgatam, falsam? In hac castigatione adjuti sumus veteri scriptura, quæ habebat pro ligat, egat. Nos negat fecimus: ut eo ad verum sensum deducti simus. De eadem enim litera intelligit ad Paulinum scribens: 'Una fuit quondam, qua respondere Lacones Litera, et irato regi placere negantes.' Scaliger. Tollerius ex Turnebo legit O.—6 Sic legit Lipsius, Lugdunensis codex habet: Ω quod et eoy: ex quo Scaliger, Ω quod et ov.—8 Sic ex Lugdunensi libro, qui

NOTÆ

5 5] Sonat enim Græce non, quæ vox est negantis.

* Tereti argutoque sono negat Attica gens 5] Perperam hic noster excudi curavit 5 pro O, etsi auctorem habuit Turnebum cujus consiliis plus nimio obsequitur. Docet Athenæus Veteres diphthongum etiam per O tantum scripsisse. Huc accedit quod Ausonius ipse Epist. 25. unam finisse literam dicit, qua responderunt Lacones, regique irato negantes placuerunt.

* 6 Compensat Romula vox O] Græci antiquitus sumsero O pro Ω, ut patet ex duobus nummis, in quorum altero legitur Κροτολ pro Κρωτολ, et in altero Θηβαλ pro Θηβαλ.

7 Vox plena jubens] Imperativus verbi Eo, apud Latinos.

8 Cecropiis ignota notis, &c. V] Non quod ejus sonum non haberet lingua Græca, (erat enim vel υ spissum quod per ov Græcum exprimebatur,

vel υ lenius quod Græcum τ exprimebat,) sed quod spissum illum vocalis υ sonum nulla Græca vocalis haberet, sed opus esset ad eum exprimendum diphthongo ov.

Ferale sonans] Quod ulularum et noctuaram, feralium avium, cantum imitetur.

9 Pythagoræ bivium, &c.] T litera discrimine secta bicorni Pythagoræ dicitur, non quod Pythagoræ inventum fuerit, fuit enim Palamedis; sed quod ejus bifurca figura Pythagoras uteretur in Moralibus suis dogmatibus, ad geminam virtutis et voluptatis viam demonstrandam.

10 Vocibus in Graiis, &c.] Quintilianus lib. xii. cap. 10. 'Quid quod pleraque nos ista quasi mugiente litera claudimus M, qua nullum Græcum verbum cadit?'

* Nunquam ultima conspicior M] Recte in Palæographia annotatum, ut metri ratio constet legendum, μ, non

Zeta jacens, si surgat, erit nota, quæ legitur	N.
Mæandrum, flexusque vagos imitata vagor	Æ.
Dividuum Betæ monosyllabon Italicum	B.
Non formam, at vocem Deltæ gero Romuleum	D.
Hostilis quæ forma jugi est, hanc efficiet	Π. 15
Ansonium si P scribas, ero Cecropium	P.
Et Rho quod Græcum, mutabitur in Latium	P.

littera in dictionibus Græcis. Zeta littera strata in latus, si erigatur, erit littera quæ legitur N. Ego ð erro imitando Mæandrum, et sinuosos anfractus. B Latinum unius syllabæ, est dimidium Betæ Græci. Ego D Romanum non habeo figuram, sed sonum Deltæ Græci. Π exprimet figuram jugi hostici. Si me pingas P Latinum, ero idem quod Atticum P, et quod est 'Pā Græcum, vertetur in P Latinum.

*****

habebat, *ferali resonans, pro furiale sonans.*—12 'Pro vagor reponeret Turnebus vocor. Nihil necesse mutare quicquam: *vagor* est dñcor in charta, linea instar Mæandri errante.' *Floridus. Imitata vagor* ð legit Scaliger; quod etiam Tollins.—14 Ita scripsit Vinetus pro *ant.*—15 G. Canterus: *Hostilis*: sed acute nimis, iudice Tollio.—17 'Et Rho, quod Græco] Lege: *Græcum*: finalis littera m a subsequente fuit absorpta. Nec aliter conjecerat Pulmanus. Supra: *Ω quod et Ob Græcum compensat Romula vox O.* Vinetus edidit:

NOTE

em. Attamen satis esse existimo, si pronuntietur μñ. Ceterum Poëta ideo ait inter voces Græcas nunquam ultimam M conspici, quod nulla vox Græca ea littera cadit.

* 11 *Erit nota, quæ legitur N*] Similiter hic legendum, aut saltem pronuntiandum Nñ.

12 *Mæandrum*] Asiæ fluvium ob sinuosos suos anfractus decantatissimum.

* *Imitata vagor* ð] Uncialis non debuit esse hæc littera; neque enim de unciali dici potest eam Mæandrum referre. Scribe igitur parva littera ð.

13 *Dividuum Betæ*] Nempe *Be*. Consonnæ enim, ut pronuntientur, adjuncta vocali aliqua opus habent. Hæc in omnibus ferme Latinis consonis est *e*, modo postpositum, ut in *be*, *ce*, *de*, &c. modo præpositum ut in *ef*, *el*, *em*, &c. at in Hebraicis Græcisque Elementis consonnæ et alias

quoque vocales, et syllabas quoque duas sæpe assumunt ut pronantientur, *Beth*, *Ghimel*, *Daleth*, *Beta*, *Gamma*, *Delta*, &c.

* 14 *Non formam, at vocem Deltæ gero Romuleum D*] Respicit Poëta formam, quæ sua ætate in usu fuit. Nam et apud Græcos vetustissimam fuisse Romuleam formam patet nummo Messanensi, quem Parata in Sicilia sua expressit, eoque tam antiquo, ut ante rem Romanam census ex typi genere æstimetur. Ibi legitur DANKLE pro ΖΑΓΚΑΗ.

15 *Hostilis quæ forma jugi, &c.*] Festus: 'Jugum, sub quo victi transibant, hoc modo fiebat: fixis duabus hastis, super eas ligabatur tertia: sub iis victos disinctos transire cogebant.' Hinc hostile dicitur.

16 *Ero Cecropium P*] Figura, non sono.

Malus ut antennam fert vertice, sic ego sum	T.
Spiritus hic, flatu tenuissima vivificans	H.
Hæc tribus in Latio tantum addita nominibus	K. 20
Prævaluit postquam Gammæ vice functa prius	C,
Atque alium pro se titulo replicata dedit	Q.
Ansis cincta duabus erit cum Iota, leges	Θ.
In Latio numerus denarius, Argolicum	X.
Hæc Gruis effigies Palamedica porrigitur	Φ. 25

Ego T similis sum malo ferenti antennam in summo. Hæc aspiratio H vim addit spiritu exilissimis literis. Hæc litera K adjecta apud Latinos in vocibus tribus solum, postquam C quæ antea locum tenebat Gammæ prævaluit, et obliquata supplevit pro se aliam nomine tenuis literam nempe Q. Quando litera Iota erit circumdata duabus ansis, leges Θ. X Græca litera nota est denarii numeri apud Latinos. Hæc litera Φ a Palamede inventa, extenditur in formam Gruis. Ego fui olim cuppa

Et Rho de Græco, non male. Tollius.—19 Flatus Vulg. Flatu legit Grævius. Ita quoque vetus codex.—20 Tantum addit Vulg.—22 Lego, inquit Lipsius, titulum: possis et legere: Atque aliam pro se titulo. Sic scriptum fuit in cod. Lugdunensi, et ita habent edd. Delph. et Toll.—23 An si cincta Vulg.—25 ‘In veteri libro crucis. Vitium descriptoris est, qui forte crucis invenit in alio codice, et ex eo crucis effinxit. c et g vero ut plurimum confunduntur.’ Tol-

NOTÆ

* 19 *Spiritus hic, flatu, &c.* H] Olim pro aspiratione usu tantum veniebat. Hic a Poëta sub eo respectu consideratur.

20 *Tribus in Latio tantum, &c.*] Terentianus Maurus: K similiter otiosa ceteris sermonibus, Tunc in usu est, cum Kalendas annotamus, aut Kaput. Sæpe Kæsones notabant hac vetusti litera. Martian. Capella lib. III. ‘K vero nunc nota putatur esse, non litera. Nam ejus effectus C integrare non dubium est, absque his Kapita, Kalendæ, Kalumnia.’

21 *Prævaluit*] Ut poneretur potius quam K.

Gammæ vice functa prius C] Hinc in vett. Inscript. sæpe invenias ‘lece’ pro ‘lege,’ ‘Macistratus’ pro ‘Magistratus,’ &c.

22 *Titulo replicata dedit Q*] Quintilianus lib. I. cap. 4. ‘Et Q, cujus

similis effectus speciesque, nisi quod paulum a nostris obliquatur, Kappa apud Græcos, nunc tantum in numero manet.’

23 *Ansis cincta duabus erit cum Iota*] Intellige, et supina: constat enim hæc litera Θ circulo, et lineola supina, quæ medium eum secans, in duas eum ansas veluti separat, quarum una superior, altera inferior.

* *Cum Iota, leges Θ*] Vult Palæographiæ auctor hic metri causa legi *Thē*: nihil autem obstat quominus legatur *Thēta*: tunc enim pars syllabæ posterior sequentem versum per synalæphen incipiet.

25 *Hæc Gruis effigies*] Unius scilicet gruis, quam pede in uno excubantem sat bene reert litera Φ. Scaliger pro *gruis* reponebat *crucis*, cujus figuram etiam quodammodo refert.

Cappa fuit quondam Bœotia, nunc Latium K.
 Furca tricornigera specie, pæne ultima sum Ψ.

Bœotorum, nunc sum K Latinum. Ego Ψ furca, præferens tria cornua, sum fere postrema literarum.

hūs, qui malit H. gruis effigie.—26 'Restitui ex prisca scriptura, Cappa fui quondam; qua persona sequens item versiculus producitur.' Idem.

NOTÆ

Palamedica] Plin. lib. vii. scribit ab eo inventas memorat T, Φ, X. quarum T quidem a figura agminis gruum volantium, Φ vero a similitudine gruis excubantis inveniit.

GRAMMATICOMASTIX. 349

ELOGODÆDALIA strides modo qui nimium trux,
 Frivola condemnas? nequaquam. Cum pretio est merx.
 Ennius ut memorat, replet te lætificum gau.
 Livida mens hominum concretum felle coquat pus.

O tu, qui e Grammaticatione obscura nunc strides nimis barbarus, an vituperas levis? minime. Quando illa merx conjuncta est cum lucro, Gau exhilarans, ut ait Ennius, te implet. Animus hominum invidus concoquat pus commixtum felle. Dic

1 Posset legi, inquit Tollius: *strides modo quæ*.—2 *Pro nequam quoque secundus Vossianus exhibet: nequaquam*: Vid. Not. Var.—3 In Lugdunensi

NOTÆ

Grammaticomastix] Ut *Ὀυρομάστιξ* appellatus est Zoilus ille, qui Homerum carpebat et veluti flagellabat, sic *Γραμματικὸμάστιξ* dicitur, qui Grammaticos vexat ac veluti cædit; ut facit Poëta noster hoc poematio, in quo Grammaticum variis interrogationibus e Grammaticæ penu petit, fatigat.

1 *Elogodædalìa*] *Ἀ λόγος* oratio, et *δαδάλος* peritus, ingeniosus, industrius, varius, fit *λογодаδάλια* peritia orationis variandæ et industrie contendendæ. Verti Grammaticatione obscura magis ad mentem auctoris quam ad vim verbi attendens.

Delph. et Var. Clus.

2 *Frivola*] Ea, quæ frivola videntur in Grammatica, quæstiunculas plus difficultatis quam utilitatis habentes.

Merx] *Frivola illa.*

3 *Lætificum gau*] 'Gau' pro Gaudium per Apocopen ab Ennio scriptum, ut quod postea sequitur 'Cæl' pro Cælum, 'Do' pro domum, ex hoc poemate patet. Quod sane Græcorum exemplo fecerat, ac inter ceteros Homeri, qui sæpe δῶ pro δῶμα quod domum significat, et κριθή pro κριθή hordeum ponit.

4 *Livida mens hominum, &c*] Hoc est, ringantur licet invidi, et ut Virg.

Auson.

2 N

Dic, quid significant catalecta Maronis?	in his	al	5
Celtarum posuit, sequitur non lucidius		tau.	
Imperium, litem, Venerem, cur una notet		res?	
Estne peregrini vox nominis, an Latii		sil?	

mihi quid Catalecta Virgilit signifiant? In illis scripsit Al Gallorum. Dein legitur in iis Tau, quod non est clarius. Dic quare unica vox Res significet imperium, litem, et coitum: an sil sit nomen extraneum, an Latinum et min, quod est mortifera

libro repleat fuit pro replet.—5 Reponit Scaliger: *Dic quid s. C. M. in his, Et quod Celtarum posuit non Lucidius Tau, Et quod germano mistum male letiferum Min.*—7 Vetus Lugdunensis codex, saepe habebat pro una.—8 Sitne Vulg.

NOTÆ

‘rumpantur illa Codro.’

5 *Quid significant catalecta Maronis?* Scaliger non κατάλεκτα a καταλῆγω desino, ut Baptista Pius autumat, sed κατάλεκτα, a verbo καταλέγεσθαι deligere dicta putat, quod ea carmina ex Virgilianis sint collecta.

In his al] In catalectis Virgilit reperta fuisse hæc vocabula Al, Tau, Min, Ausonius ait, quæ quidem Scæger posita vult pro Allium, Taurus, Minium, quas voces, ut et alias Latinas Celtæ, Galli, Germani, Britanni, et alii Barbari sic truncare, decurrereque adhuc sint soliti.

* *In his al Celtarum posuit, &c.*] Habetur illud initio catalect. Virgilit: quod carmen maxime depravatum, suoque nitori redditum a Jos. Scaligero, cum huc faciat maxime, exscribere placuit: ‘Rhetor meiorum amator iste verborum, Iste, iste Rhetor, namque quatenus totus Thucydides Britannus, Atticæ febris Tau Gallicum, min ipsum, et al ei illisit.’ Poëta sane hoc Epigramma respexit, quo Maro suggillat Rhetorem meiorum seu decurtatorum verborum amatorem. Unde patet quam totum hunc Ausonii locum turbaverit Floridus divulgato versu in quo min occurrit a quinto et sexto versu, in quibus al et tau. Lege igitur eo ordine quem

Scaliger proposuit et Tollius insecutus est: *Dic quid significant catalecta Maronis?* in his, al, *Et quod Celtarum posuit non lucidius tau, Et quod Germano mistum male letiferum min.* ‘Al,’ ‘tau’ et ‘min’ prioris syllabæ sunt alii, tauri, et minii. Scilicet cum Rhetor ille de quo Virgilius, declamaret de morte Themistoclis, qui epoto taurino sanguine extinctus est, pro tauro dicebat ‘tau.’ Cum de illo disserteret, qui, dum patri allium tereret, minium a noverca injectum imprudens contrivit, pro alio ‘al,’ pro minio ‘min’ dicebat. Hæc Jos. Scaliger feliciter quidem, at pro more suo parum modeste.

7 *Imperium, litem, Venerem, cur una notet res?* ‘Imperium’ quidem ut in hoc lib. 111. Æneid. ‘Postquam res Asiæ, Priamique evertere gentem Immeritam visum Superis.’ ‘Litem’ ut in hoc Horatii Sat. 9. lib. 1. ‘Dubius sum quid faciam, inquit; Tene relinquam, an rem.’ Unde et ‘reus’ nomen habet. ‘Venerem:’ ut in hoc Terentii Eunucli. act. 1. sc. 2. ‘Ego cum illo, quocum tuum uno rem habebam hospite, Abii huc.’

8 *Sil*] Plin. lib. xxxiii. cap. 12. ‘In argenti et auri metallis nascuntur etiamnum pigmenta, Sil, et Cœruleum. Sil proprie limus est.’

Et quod germano mixtum male letiferum	min ?
Lintribus in geminis constratus ponto sit, an	pons ? 10
Bucolico sepes dixit Maro, cur Cicero	seps ?
Vox solita, et cunctis notissima, si memores,	lac.
Cur condemnetur, ratio magis ut faciat	lact ?
An Libyæ ferele malum, sit Romula vox	seps ?

rum, cum perperam sumitur promiscue pro cognomine medicamento. An ponto, en pons dicendus sit, qui in duabus naviculis stratus est? Virgilius dixit in carmine Bucolico sepes, quare Cicero dixit seps? Lac est vocabulum usitatum et notissimum omnibus, si pronuntietur, quare damnetur, adeo ut ratio postulet ut potius dicatur lact? An seps funestum malum Africæ sit dictio Latina? Si insons ille est, qui

NOTÆ

Et initio cap. 13. 'Sile pingere institere primi Polygnotus et Mycon, Attico duntaxat. Hoc secuta ætas ad lumina usa est. Ad umbras autem Scyrico et Lydio. Lydium Sardibus emebatur,' &c. Hinc dubitatio Ansonii an 'sil' vox Latina, an Græca, an barbara, puta, Lydia.

9 *Et quod germano mixtum male letiferum min*] 'Min' pro minio positum recte conjecit Scaliger, sed sensum hujus loci non aperuit, neque Ausonianorum interpretum quisquam, quod sciam. Petendus est loci hujus intellectus ex hoc Plinii loco, lib. xxxiii. cap. 7. 'Milton vocant Græci minium, quidam Cinnabari. Unde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanien Draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permixto utriusque animalis sanguine, ut diximus. Neque alius est color qui in picturis proprie sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisque utilissima est. At hercule medici, quia cinnabarin vocant, pro ea utuntur hoc minio, quod venenum esse paulo mox docuimus.' Scilicet cum cinnabaris, et minium, et Draconis sanguinem significet, Medici vocum similitudine decepti, in antidotis conficiendis minium, quod cinnabari etiam dicitur, aliquando promiscue usurpant pro

medicamento cognomine, cinnabari scilicet Indiæ, seu sanguine Draconis; sicque venenum pro remedio dant. Ad hunc Plinii locum respexisse Ansonium, et hanc esse veram ejus mentem, nemo puto inficiabitur.

11 *Bucolico*] Ecl. i. 'Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes Hyblæis apibus florem depasta salicti,' &c.

Cur Cicero seps] Incertum ubi, non extat certe in iis quæ habemus Ciceronis operibus.

* *Cur Cicero seps*] Cur vocem illam uti et 'Sepes,' quæ in eodem versu legitur, per diphthongum scripserit Tollius, ignoro. 'Sepa' quoque occurrit apud Plinium l. xx. cap. 11. et Solinum cap. 30.

13 *Magis ut faciat lact*] Martian. Capella lib. iii. 'Quidam cum lac dicunt, adjiciunt, T, propterea quod facit lactis; sed Virgilius: Lac mihi non æstate novum, non frigore deficit. Quippe cum nulla apud nos nomina in duas mutas exeant, ideo veteres lacte in nominativo dixerunt.'

14 *Seps*] Serpentis genus a *σῆψ* putrefacio est *σῆψ*. Græca igitur non Romula vox est. Lucan. lib. ix. 'Osæaque dissolvens cum corpore tabificus seps.' 'Libyæ ferele malum' dicit, quia Libya seu Africa omni ser-

Si bonus est insons, contrarius, et reus est   sons? 15
 Dives opum cur nomen habet Jove de Stygio   Dis?
 Unde Rudinus ait, Divum domus altisonum   cœl?
 Et cujus de more, quod astruit, endo suam   do?
 Aut de fronde loquens, cur dicit populea   frus?
 Sed quo progredior? quæ finis, quis modus, et calx? 20
 Indulge, Pacate, bonus, doctus, facilis   vir.

est innocens, sons nonne est ei oppositus, et nocens? Quare Dis locuples diritiis appellatur pro inferno Jove? Quare poeta Rudius dicit cœl alte sonans, sedes Deorum? Et ad cujus exemplum est id, quod usurpat in suam Do? aut quare loquens de fronde ait, frus populea?

At quousque procedo? Quis terminus, quis modus, et quod extremum harum nugarum? Condona mihi, o Pacate, qui homo es benignus, eruditus, comis. Uni-

~~~~~

—18 Pro, quod astruit, liber membraneus habebat, quod addidit.—19 *Frons* Vulg. pro quo legeret Accursius, *fruns*: sed *frus* absque *n* inscribebat codex Joannis Tilii. Vid. inf.—21 'Ita vetus cod. non, ut in excusis, *Pauline*.' Scaliger. Idem censet Vinetus. *Indulget* non ausim scribere, inquit Accursius. Sunt enim hi vocativi casus, *bonus doctus, facilis vir* antiqua forma.

NOTÆ

pentum genere abundat.

* *Ferals malum*, &c. *seps*] Sepem tradidit Mathiolus serpentem esse viperæ minimæ similem, colore cinereo, maculis ex intervallo varium, cauda brevi; relatum ab Aëtio inter viperarum genera et serpentes mortiferos. 'Feralem' dixit, quod eorum quos læsit corpora putredinem statim concipiant. *Carleton de Serpent. insectis*.

* 16 *Cur nomen habet Jove de Stygio Dis*] *Ænigmatis* genus quod *Ædipum* non requirat. Inferorum Deus et Pluto et Dis appellatur, utroque nomine deducto a divitiis, quæ ex Inferis, seu ex intimis terræ visceribus eruntur.

17 *Rudinus*] Ennius, quem, ut ait Silius Italicus lib. xii. 'Rudix genere vetustæ. Nunc Rudix solo memorabile nomen alumno.' Calabriæ urbs est apud Pompon. Melam.

Altisonum cœl] Cælum altisonum

propter tonitru. Virg. 'Quem super ingens Porta tonat cœli.'

18 *Cujus de more*] Veterum: apud quos 'Endo' erat 'in'; unde 'Endoplorato,' pro 'Implorato,' et 'Endo procinctu' pro 'in procinctu' apud Festum; unde 'Endogredi' seu 'Indugredi' pro, 'ingredi,' et similia multa apud Lucretium. 'Suam do' pro 'suam domum' per Apocopen, de qua jam supra ad vocem 'gan.'

19 *Populea frus*] Frundes et frundibus Carisius ait Veteres per *n* dixisse, a singulari frus: ejus verba sunt: 'Frus hujus frandis, quod sic ab Ennio est declinatum annualium libro septimo. Rurecant frundes, non frondes.' Unde hic *frus* legendum, aut certe *fruns*, non autem *frons*.

20 *Quis modus, et calx*] In corpore humano extrema pars est Calx. Unde per translationem Calx operis, pro fine ejus; et opus perducere ad calcem, pro absolvere.

Totum opus hoc sparsum, crinis velut Antiphilæ. Pax.

versum hoc poemation dissolutum est, ut coma Antiphilæ. Pax.

NOTÆ.

21 *Pacate*] Initio hujus Technopægnii. 'Pacato ut studeat ludus mens, esto operi dux.'

22 *Crinis velut Antiphilæ*] Amicæ Clitiphonis apud Terent. *Heautontim.* act. II. sc. 3. 'Capillus passus, prolixus, circum caput Rejectus negliger. Pax!' Est autem πὰξ Græ-

cum adverbium desinendi, teste Hesychio, et Prisciano, quasi dicas tantum, vel finis. Idem Terent. eadem Fab. act. IV. sc. 2. 'Unus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.' Pluribus in locis apud Plautum eodem sensu reperias.

AUSONIUS PAULO^a S. 350

PERRLGE hoc etiam, si operæ est, frivolum et nullius pretii opusculum: quod nec labor excudit, nec cura limavit: sine ingenii acumine, et moræ maturitate. 2. CENTONEM vocant,^b qui primi hac concinnatione luserunt.^c Solæ

Lege quoque hoc totum inane et nihili opusculum, si operæ pretium est: quod quidem neque labor fabricavit, neque studium expolivit: quod caret acumine ingenii, et non est temporis spatio perductum ad maturitatem. Ii qui primi concinnaverunt iusus hujusmodi, appellant eos Centones. Res est ad solam memoriam per-

NOTÆ

* a Panlum, cujus nomini inscribitur hæc Epistola, eundem esse nil dubito cum Axio Paulo Rhetore ac Poëta Bigerritano, cui plures Ausonius inscripsit Epistolas quæ sperant, atque una serie videntur exussæ.

^b *Centonem vocant*] Cento Græcis Κέντρον, unde derivatur abjecto ρ, ut ab ἄρθρον fit artus. Eustathius, in Homerum monet a κέντρον, stimulus, aculeus, venire Κέντρον, et ἐγκεντρίξω, hoc est, inserere, ἐμψυγέειν, ἐμβάλλειν: ac quemadmodum ἐγκεντρίξω de stirpibus dicitur, nec aliud est, quam plantæ cuiuspiam alius planta ramulum inserere: sic etiam Κέντρα cum proprie sumitur, ita vocari quia παρακετοῦνται, hoc est, consuuntur diver-

sicolores panni, ut in vestibus et stragulis panperiorm. At cum transfertur ad poematis genus, sic appellari, quia ad similitudinem centonis ex diversis versibus hinc atque inde accersitis consuatur. Addit hinc dici Ὀμπρόκεντρα, quod interpretatur Ὀμπροκαὶ κέντρονες. Lucill. 'Sarcinatorem esse summum, snere centonem optime.' Plaut. Epid. act. III. sc. 4. 'Proin tu alium quæras, cui centones sarcias.' At apud Grammaticos, ait Isidorns lib. I. origg. cap. 38. 'Centones vocari solent, qui de carminibus Homerii vel Virgilii ad propria opera, more centonario, ex multis hinc inde compositis in unum sarciantur corpus, ad facultatem cuiusque materiæ.'

memoriæ^d negotium sparsa colligere, et integrare lacerata : quod ridere magis, quam laudare possis. Pro quo, si per Sigillaria^e in auctione veniret, neque Afranius Nauci da-

tinens, legere dispersa, et redigere lacera in unum corpus : quod quidem risum tibi potius exprimere, quam laudem mereri possit. Pro quo opusculo, si venderetur lictatione in nundinis, nec Afranius daret Naucum, neque Plautus offerret suum Ci-

NOTE

* *Centonem vocant*] Apud Catonem et Columellam inter Rusticorum vestes recensetur Cento, vestis e variis panniculis consuta. Ad hujus effigiem cento vocatur Carminis genus multis alieni carminis particulis consutum. Sic teste Tertulliano de Præscript. cap. 39. 'Ovidius Geta Medeam tragediam ex Virgilio plenissime expressit.' Ex Homeri et Virgilii versibus ut plurimum centones conflati fuerunt. Eorum contextendorum præcepta a Julio Roscio Hortino tradita subjunxit Fabricius diversis centonibus quos edidit Helmstad. 1597. in 4°.

^c *Qui primi hac concinnatione luserunt*] Quinam fuerint primi illi, non dicit. Meminit quorundam Tertullianus lib. de Præscriptionibus cap. 39. 'Vis hodie,' inquit, 'fabulam, in totum aliam, componi, materia secundum versus, versibus secundum materias concinnatis? Denique Ovid. Geta Medæam tragediam ex Virgilio plenissime expressit. Mens quidam propinquus ex eodem poëta, inter cetera styli sui otia, pinacem Cebetis explicuit,' &c. Extant Eudociæ et Probæ Falconiæ centones Virgiliani de veteri et novo testamento, post Ausonii tempora scripti, et elegantissimi recentioris scriptoris Lælii Capilupi variis de rebus. Tentavit quoque Heinsius id genus poematis, sed non ita feliciter meo quidem iudicio.

^d *Sola memoria*] 'Αρχαῖκός pro solius; sic in Eunuchio Terent. Pythias, 'Mihi solæ ridiculo fuit,' pro

solī.

^e *Per Sigillaria*] Macrobi. Saturn. lib. 1. cap. 10. in fine: 'Abunde jam probasse nos æstimo Saturnalia uno tantum die, id est, quarto decimo Kalend. solita celebrari: sed post in triduum propagata primum ex adjunctis a Cæsare huic mensi diebus, deinde ex edicto Augusti, quo trium dierum ferias saturnalibus addixit. A sexto decimo igitur cæpta in quartum decimum desinunt; quo solo fieri ante consueverant. Sed Sigillariorum adjuncta celebritas in septem dies discursum publicum et lætitiæ religionis extendit.' Statim ergo post Saturnalia, mense Decembri Sigillaria celebrabantur per Ædiles tum curules tum plebeios, ut videre est ex his Ausonii versibus infra in Eclogario, ubi de Feriis Romanis: 'Ædilesque etiam plebei, Ædilesque curules Sacra, Sigillorum nomine dicta, colunt.' Ea sigilla, a quorum nomine sigillaria dicta sunt, erant oscilla, seu capita fictilia, quæ pro capitibus suis in Ditis Sacellum Saturni aræ cohærens, ferebant, tradito, ut refert idem Macrobius, a Pelasgis advenis, veteribus Latii cultoribus, more, qui oraculi hujusce verbis inducti: καὶ κεφαλὰς Ἀδῆ, καὶ τῇ πατρὶ πέμπετε φῶτα cum diu humanis capitibus Ditem, et virorum victimis Saturnum coluissent, ab Hercule cum Geryonis bobus per Italiam revertente, edocti non capita humana, sed oscilla ad humanam effigiem arte simulata, neque virum, sed lumina oraculi verbis peti, cum φῶτα, et virum, et lumina significaret,

ret,¹ nec Cicum suum² Plautus³ offerret. 3. Piget enim Virgiliani carminis dignitatem tam joculari dehonestasse materia. Sed quid facerem? Jussum erat: quodque est POTENTISSIMUM IMPERANDI GENUS, rogabat, qui jubere

cum. Paritet enim dedecorasse tam ridiculo argumento majestatem Virgilianorum versuum. Verum quid agerem? Imperatum erat mihi, et, qui validissimus modus jubendi est, orabat qui poterat præcipere, sacratissimus nempe Imperator Valenti-

1 *'Nec stichum suum']* Alter Vossianus: *nec cæcum suum*: recte igitur Lip-

NOTÆ

fanstis sacrificiis infausta mutarunt. Hæc mos ut Saturnalibus cerei misitarentur, et sigilla arte fictili fingerentur, ac venalia pararentur, non sine multis aliis mercibus, quas muneris sibi mitterent Saturnalibus; erantque sigillaria nundinæ quædam mercium omne genus, ut apud nos quibusdam in locis Xenia. Gell. lib. v. cap. 4. 'Apud Sigillaria forte in libraria ego et Julius Paulus, poëta, vir memoria nostra doctissimus, con-sederamus,' &c. Et lib. ii. cap. 3. 'Ostendisse mihi librum Æneidos secundum mirandæ vetustatis, eum in Sigillariis XX. aureis.' Non semper idem ejusmodi nundinarum locus fuit, ut ex hoc loco veteris Juvenalis Scholiastis cognoscitur: ad versum 152. Sat. vi. 'Mense quidem brumæ, quo jam mercator Iason, &c. Romæ,' inquit, 'in porticu Trajanarum Thermanarum tempore Saturnaliorum Sigillaria sunt. Tunc mercatores casas de linteis faciunt, quibus picturæ obstant. Ideo autem dicit mercator Iason; quoniam antea in porticu Agrippinarum Sigillaria proponebantur, in qua portien historia Argonautarum depicta est, et casæ cum fierent, picturæ obstant.' Hæc vetus Scholiastes, in quibus, si non veram Juvenalis mentem assecutus est, sigillariorum certe morem et formam

nobis expressit.

'Neque Afranius Nauci daret'] Hac voce 'Nauci' usus in Attellanis suis erat sæpius Afranius, ut Plautus voce 'Cicum.' Hinc est quod utrumque nominat hic quasi quibus pecuniaria fuerint hæc vocabula, quibus tamen et alii usi. De voce 'nauci' Festus: 'Nancum ait Ateius Philologus poni pro nngis: Cincius, quod in oleæ nucis, quod intus sit: Ælius Stilo omnium rerum putamen: Glossematorum autem scriptores fabæ grani, quod hæreat in fabulo: quidam ex Græco *val kal obxl* levem hominem significari: quidam nucis juglandis, quam Verrius juglandam vocat, medium velut dissepimentum.' Pro re nihili accipitur.

'Nec Cicum suum Plautus'] In Rudente act. ii. sc. 7. 'Elnas tu, an exungare, Cicum non interdum.' Festus: 'Ciccum membrana tenuis malorum Punicorum.' Idem habet Varro, qui et locum Plauti sed paulo aliter citat. Glossæ Philoxeni Ciccum *βοας θυρίδς*. Punici mali pellicula. Hesychius *Κικκός διαχωρητός*, 'Ciccus separatio seu discrimen.' Est igitur Ciccus, seu Ciccus, seu Ciccum interior membrana, qua grana discriminantur in malis Punicis. Et per translationem *γρῶν*, ut habent eadem Philoxeni Glossæ, 'res nihili.'

poterat, S. Imperator^h Valentinianus,^a vir meo iudicio eruditus: qui nuptias quondam ejusmodi ludo descripserat, aptis equidem versibus, et compositione festiva. Experiri deinde volens, quantum nostra contentione præcelleret, simile nos de eodem concinnare præcepit. 4. Quam scrupulosum hoc mihi fuerit, intellige. Neque anteferri volebam, neque posthaberi: cum aliorum quoque iudicio detegenda esset adulatio inepta,³ si cederem: insolentia, si ut æmulus emerem. Suscepi igitur similis recusanti: feliciterque et obnoxius gratiam tenui, nec victor offendi. Hoc, die uno et addita lucubratione properatum, modo inter liturarios meosⁱ cum reperissem, tanta mihi candoris tui et amoris fiducia est, ut severitati tuæ nec ridenda subtraherem. 5. Accipe igitur opusculum de inconnexis^k continuum, de diversis unum, de seriis ludicrum, de alieno nostrum:

nianus, vir doctus mea sententia; qui olim descripserat nuptias lusu simili, carminibus quidem appositis, et faceta connexione versuum. Postea cum vellet experiri certando mecum, quantum me superaret, jussit me contexere simile opus de eadem materia. Cognosce quam anceps hoc mihi fuerit. Neque cupiebam præferri, neque postponi ei: quoniam futurum erat, ut etiam iudicio aliorum deprehenderetur inficeta mea adulatio, si concederem ei; arrogantia vero, si excellerem tanquam ejus rivalis. Suscepi ergo mandatum opus tanquam illud recusans: et bono meo fato factum est, ut quanquam cogerer obsequi, gratia tamen mihi apponeretur; et quanquam superior evaderem, non offenderem tamen animum Imperatoris. Cum non ita pridem invenissem inter schedas meas hoc opusculum, quod absolutum a me est uno die et adjecto labore unius noctis ad lucernam, adeo confido in sinceritate tua et studio erga me, ut ne subducerem quidem hæc tuæ gravitati deridenda. Accipe ergo opusculum connexum ex sententiis dissolutis, unum ex variis, jocularum ex gravibus,

//////////

sus lib. 1. Ep. 11. *nec cicum sum.*⁷ Tollius.—2 *Rogabat, qui j. p. scil. Imperator V.] Particula scilicet in vetustis codd. quos equidem viderim, non habetur.*⁸ *Accursius.* Vid. Not. Var.—3 *Emendandum ineptia Mariang. Accursius: quod minime admittendum: nam inepta, utrique substantivo respon-*

NOTÆ

^h *S. Imperator, &c.] Sic antiqua Ugoletti editio. τδ S. accipit Tollius, quem secutus sum, pro nota τδϛ Sacratissimi, quod cognomentum Imperatorum.*

ⁱ *Inter liturarios meos] Liturarii, (quæ vox etiam occurrit in titulo E-*

pistolæ secundæ infra) sunt primæ descriptionum schedæ, lituris multis ut plurimum plenæ.

^k *Opusculum de inconnexis, &c.] Descriptio elegans Centonis per Antitheta.*

ne in sacris et fabulis, aut Thyonianum¹ mireris, aut Virbium; ^m illum de Dionysio, hunc de Hippolyto reformatum. Et si pateris, ut doceam docendus ipse, CEN^{to} quid sit ⁿ absolvam. 6. Variis de locis, sensibusque diversis, quædam carminis structura solidatur: in unum versum ut coëant aut cæsi duo, aut unus et sequens cum medio. Nam duos junctim locare, ineptum est: ^o et tres una serie, meræ

nostrum ex alieno: ne admireris in sacris historiis et fabulis aut Thyoneum, aut Virbium; illum mutatum ex Baccho, hunc ex Hippolyto. Ac si permittis ut ego, qui a te docendus essem, te ipsum doceam, expediam quid sit Cento. Constructio quædam poematis compingitur ex variis locis et sententiis poetarum alienius: ita ut aut duo dimidiati versus jungantur in unum; aut unus, et sequens cæsus, cum dimidiato. Nam stolidum est ponere duos consequenter: et ineptia meræ locare

NOTE

¹ Aut Thyonianum] Turnebus Advers. lib. XII. cap. 8. 'Apud Catullum scribitur: Hic merus est Thyonianus. Quo versu significat meraca Bacchi pocula per transnominatorem: redivivus enim Bacchus, matricque fulminatæ superstes, Thyonius vocatus est: vel potius illum dilaceratum [a Gigantibus scilicet ut habet Phurnutus] reducem hospitemque vitæ redditum [a matre Rhea] hoc nomine sacra canebant arcana: et laudat hunc Ausonii locum. Non tamen novum in altera vita nomen accepisse Bacchum Phurnutus, qui rem narrat, meminit. Alii aliud Thyoniani, seu Thyonei, etymon afferunt, a Thyone scilicet, nutrice Bacchi, ut quidam volunt, ut alii, matre. Ferunt enim Bacchum, Jove concedente, matrem Semelen ab Inferis eduxisse, et immortalitate donatam, Thyonen a sacris quæ illi attribuit, denominasse: *θύω* enim est, sacra facio. Alii ab ipso *θύω*, ob Sacra et Orgia ejus, unde et Thyades, Bacchæ. Acron vult Thyoneum Bacchi filium fuisse. Fortasse Thyoneus dictus est Bacchus pro Theænius, hoc est, *Θεολίος* Deus vini; sic enim est appellatus Bacchus, teste Hesychio,

et *Θεολία* apud Athenienses Bacchi sacra dicebantur.

^m Aut Virbium] Hippolytus ab equis discerptus, cum ab Æsculapio revocatus ad vitam esset, Virbins, quasi bis vir, est appellatus Dianæ jussu, cui conjunctum numen colli cæpit. Vide Ovid. lib. xv. Metam. Virg. lib. vii. Æneid. versu 761. et Pers. Sat. vi. vers. 55.

^o Ne, &c. aut Thyonianum mireris, aut Virbium, &c.] Totum centonem uti et Epistolam centoni præfixam Gallice, pro more suo, reddidit Marrollius. Et cum in indicris versemur, en tibi specimen illius interpretationis: *Afin que vous n'admirez pas, dans les Fables ni dans les choses sacrées un personnage qu'on nomme Thionica, et un autre encore qu'on nomme Virbie; celui-ci réparé de la perte que l'on fit de Dionysse, et cet autre ressuscité du tombeau d'Hippolyte.* Supinos errores quibus ea scætet interpretatio notare non aggredior; neque ut notarem, locum hunc excrispi, verum ut remissione quadam animus rediret acrior.

ⁿ Cento quid sit] Vide supra Notam b hujus Præfationis.

^o Nam duos junctim locare, ineptum

nugæ. Diffunditur⁴ autem per cæsuras omnes, quas recipit versus Heroicus, convenire ut possit, aut penthemimeris⁵ cum reliquo anapæsto:⁴ aut trochaice⁶ cum posteriore segmento: aut septem semipedes⁷ cum anapæstico chorico:⁴ aut post dactylum atque semipedem,⁸ quicquid restat hexametro.* Simile ut dicas ludicro, quod Græci δοτοματλων⁶ vocavere. 7. Ossicla ea sunt: ad summam quatuor-

tres eodem ordine. Scinduntur autem per omnes sectiones, quas versus Heroicus admittit, ut vel quinque semipedes possint congruere cum anapæstico versus qui superest: vel cæsura trochaica cum sectione sequenti: vel septem semipedes cum anapæstico chorico: vel post dactylum et dimidium pedem, quicquid superest versus hexametro. Adeo ut dicas hoc esse simile lusu, quem Græci appellarunt lusum δοτοματλων. Ea sunt ossicula. Habent omnino quatuordecim formas Geometricas.

~~~~~

dere potest. Tollius.—4 Legendum monet Accursius: diffunduntur, quod probat Scriverius, et in textum suum recepit Tollius. Legitur etiam diffunditur.—5 Vulg. penthemimeres.—6 Scaliger legit σποδμωρ, et Oscilla, quod

NOTÆ

est] Quod tamen Ausonius hoc ipso in Centone fecit non semel, ut videri facile potest.

⁵ Penthemimeris] Vel penthemimeres πενθημιμερης a πέντε quinque, ημων dimidium, et μέρος pars, quasi dicas quinque dimidias partes, hoc est, dimidios pedes, quinque semipedes, ut in tertio hujus Centonis versu, 'ambo florentes.'

⁴ Cum reliquo anapæsto] Ut in eodem versu, 'Genus insuperabile bello.' Cujusmodi anapæsticum trimetrum hypercatalectum appellat Diomedes, sic metiendum: 'Genus insuperabile bello.'

⁶ Aut trochaice] Ut in hoc ejusdem Centonis 'Occupat os faciemque,' ubi post duos primos pedes 'Occupat os, faci,' superest trochæus, 'emque,' quam cæsura trochaicam appellat. Et posterius segmentum, quod sequitur, 'pedem pede fervidus urget.'

⁷ Aut septem semipedes] Επθημιμερης vel επθημιμερης dicitur tres pedes cum

dimidio continens, ut in hoc ejusdem Centonis: 'Auspici-is mani-festa fides.'

⁴ Cum anapæstico chorico] Puta in eodem versu: 'Quo jus-tior al-ter.' Cujusmodi anapæsticum choricum (hoc est, in choris usitatum) monometrum hypercatalectum vocat Servius.

⁸ Aut post dactylum atque semipedem] Ut in hoc ejusdem Centonis: 'Tuque pri-or.'

^{*} Quicquid restat hexametro] Puta: 'Nam-te ma-joribus ire per-altum.'

⁶ Ludicro, quod Græci δοτοματλων. Ossicla, &c.] Scaliger legit σποδμωρ, et oscilla. Et intelligit larvas illas, quas solebant in conviviis ob oculos convivarum ponere, ut eos ad hilarius vita fruendum cogitatione futuræ mortis hortarentur. Sed in ejus sententiam nequaquam eo. Ennodius Ticinensis in Epigram. de Stomatio, seu, ut melius scribas, Ostomatio Eburneo: ut edit. Scriver. 'Solicitata levi marcescunt corda virorum

ordecim figuras geometricas habent.* Sunt enim æquilatera:†

Nam illa sunt æquilatera: aut triangularia: ex lineis rectis: vel angulis rectis,

NOTÆ

Tormento. Fas est ludere virginibus. Frangunt, Marmaricis Elephas quod misit ab arvis, Per micas sparsum mox solidatur opus. De Pœno teneræ discunt cum fraude jocari. * Nam ridere necis munere, fœmineum est. Angusta norunt res mille includere capas: Omne ebur hoc, mulier, pectoris arca tui est.† Atilius Fortunatianus de metris, capite de Hendecasyllabo Phalæcio: ‘Nam si locus ille Archimædus quatuordecim eboreas lamellas, [observa totidem hic poni ab Ausonio figuras,] quarum anguli varii sunt, in quadrata forma inclusas habet, componentibus nobis aliter, atque aliter, modo galeam, modo aleam, alias columnam, alias navem figurat, et innumerabiles efficit species: solebatque nobis pueris hic locus ad confirmandam memoriam plurimum prodesse: quanto majorem potest nobis afferre voluptatem, quantoque plenior utilitatem carmina inter manus habentibus metrorum varia tractatio, cum subinde apud poëtas ea, quæ fallunt imperitos, metra inserta numeris, et intermixta carminibus deprehendamus?’ Ex his duobus locis, ludicrum illud ossiculorum seu lamellarum eburnearum graphice depingentibus, facile evincitur, legendum hic *δορυκάρων* hoc est, ossiculorum, et *οσσικα*, id est, ossicula; non autem *οσκιλα*. Erant scilicet ossicula seu lamellæ eburneæ multæ (ad quatuordecim fuisse ex hoc, et Fortunatiani loco cognoscitur) in triangulorum variorum formas sectæ, ex quibus varie inter se commissi pueri varias exprimebant figuras inter ludendum. Simile quiddam nostrates pueri faciunt, cum complicata in multa triangula charta,

mensam, gallinam, anatem, navicellam, et alia multa modo complicando, modo explicando imitantur.

† *Quatuordecim figuras, &c.* *Sunt enim æquilatera, &c.*] Quanquam non quatuordecim diversas figuras mox enumeret, ut tamen nihil in hoc numero mutatum velim, facit locus Fortunatiani supra allatus. Et certe triangularium formarum septem omnino variæ species fingi possunt: æquilatorum quidem tantum unica, eaque oxygonia; crure pari, quæ Græci *ῥοοκελῆ* vocant, tres, oxygonia seu acutis omnibus angulis, orthogonia, rectum unum angulum habens, et amblygonia quæ habet unum obtusum. Similiter, et scalenorum, seu lateribus omnibus inæqualibus triangulorum tres quoque pro angulorum ratione species esse possunt, oxygonia, orthogonia, et amblygonia. Quod si binæ uniuscujusque speciei lamellæ in eo loculo Archimædico, seu quadrata capsula, fuisse intelligantur, fiet numerus quatuordecim, quem Ausonius et Fortunatianus habent. Mitto, quod septem prædictarum unæque species variari multis modis potest, prout magis vel minus acuti, aut obtusi earum anguli fient, et quod aliæ quoque quam triangulares formæ fuisse intelligi possunt. Quidni enim per hæc verba Ausonii ‘extentis lineis: aut tritis angulis, vel obliquis,’ intelligamus parallelogrammum, rectangulum, et obliquangulum?

† *Sunt enim æquilatera, &c.*] Nullo ordine hæc ab Ausonio enumerantur. Ut aliquis in iis ordo statuatur, observandum triangula dividi vel ratione laterum seu linearum quibus comprehenduntur, (de rectilineis et planis triangulis loquimur, non de

vel triquetra:^a extentis lineis: aut rectis angulis, vel obliquis: isoscele: vel isopleura: orthogonia quoque, vel scalena.⁷ Harum vertibularum⁸ variis coagmentis simulantur species mille formarum: Elephantus bellua, aut Aper bestia, Anser volans, et Mirmillo in armis,^b subsidens Venator,^c et latrans Canis: quin et Turturis,⁹ et Cantharus, et alia hujusmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio scientius variegant. Sed peritorum concinnatio mira-

vel obliquis: æquicrura vel æquilatera; rectangula etiam, aut lateribus inæqualibus. Diversa connexione horum ossiculorum effinguntur figuræ innumeræ: puta Elephas bellua, aut Aper fera, Anser volans, Gladiator armatus, Venator demittens se ad insidias, et Canis latrans: quin etiam et Turtur, et Poculum, et alia ejusmodi formarum innumerabilium, quæ alii aliis peritius variant. At coagmentatio, quam

~~~~~

improbat Scriverius.—7 Ita legit Accursius: *Sunt obliquis. Isosceles ipsi, vel Isopleura vocant, orthogonia quoque et scalena.*—8 *Verticularum* Vulg.—9

NOTÆ

curvilineis, neque de sphaericis,) vel ratione angulorum, quos lineæ istæ seu latera concursu suo faciunt. Ratione quidem laterum, vel tria latera æqualia sunt, et æquilaterum triangulum dicitur, Græce *ισοπλευρον*; vel duo tantum æqualia sunt, et crure pari, Græce *ισοσκελès*; vel denique tribus lateribus inæqualibus, *σκαληρον*. Ratione angulorum, vel triangulum habet tres angulos acutos, et *δξυγώνιον*, vel unum rectum, et *ὀρθογώνιον*, vel denique unum obtusum, et *ἀμβλυγώνιον* appellatur. Atque hæc triangulorum species, laterum et angulorum ratione, permisceri inter se, et septem tantum memoratas superiori nota species possunt constituere, ut patebit attendenti.

^a *Vel triquetra*] Triquetrum in genere triangulum est ejusvis speciei. Hic tamen ad æquilaterum videtur ab Ansonio restringi.

⁸ *Harum vertibularum*] Sive verticularum legas, sive verticularum, perinde est: utrumque a verto. Verticulæ apud Festum, Lucilium expli-

cantem, 'articuli' sunt seu 'vertebræ'; apud Isidorum 'vertibulæ' idem significant, partes scilicet illas ossium, quæ ita sibi junguntur, ut facile flecti et verti ossa possint. Hic certe nihil aliud intelligere potest Ausonius, quam figuras illas osseas seu eburneas, de quibus locutus est supra.

^b *Mirmillo in armis*] De hac voce ad Technopægnii vers. 102. diximus.

^c *Subsidens Venator*] Expectans feram in insidiis. Hoc enim est subsidere.

^d *Turturis*] In recto, ut 'vulturis' in versu Ennii apud Priscianum lib. vi. 'Vulturis in sylvis miserum mandebat Hemionem.' Respexisse videtur ad Plauti locum in Bacchid. 'Ubi ego capiam pro machæra turturem, ubique imponat in manu alius mihi pro cæstu cantharum.' Hinc mavult Accursius *turturis* ex Ms. codice, quam *turris*, quod ab eo est depravatum in vulgatis a sciolo aliquo, qui rectum *turturis* non agnoscebat.

culum est; imperitorum junctura ridiculum. Quo prædicto, scies, quod ego posteriorem^{10*} imitatus sum. 8. Hoc ergo Centonis opusculum ut ille ludus tractatur, pari modo, sensus diversi ut congruant: adoptiva quæ sunt, ut cognata videantur: aliena ne interluceant: accersita ne vim redarguant: densa ne supra modum protuberent: hiulca ne pateant. Quæ si omnia ita tibi videbuntur, ut præceptum, dices me composuisse Centonem. Et quia sub imperatore meo^f tum merui, procedere mihi^g inter frequentes stipendium jubebis: sin aliter, ære dirutum facies:^h ut, cumulo carminis in fiscum suum redacto, redeant versus unde venerunt.ⁱ Vale.

faciunt periti, est aliquid admirandum; connexio, quam faciunt imperiti, est aliquid ineptum. Quod cum te monuero, agnosces me imitatum esse hanc posteriorem connexionem. Igitur hoc opusculum Centonis tractatur, quemadmodum lusus ille, ita ut similiter diversarum sententiarum inter se conveniant: ut quæ sunt adoptiva, videantur cognata: quæ aliena sunt, non dignoscantur inter cetera: quæ ascita sunt, non clament se huc violenter tracta: quæ stipata sunt, non excrescant immodice: quæ diducta sunt, non hiant. Quæ omnia si tibi videbuntur hic facta juxta dictas regulas, dices me contexuisse Centonem. Et quia tunc militavi sub meo Imperatore, jubebis continuari mihi stipendium inter eos, qui sunt sub vexillis: secus, prioribus me stipendio: ut congeries hac versuum redacta in fiscum, versus illuc revertantur unde venerunt. Vale.

Turris Vulg.—10 Tollius mavult, posteriores.

NOTE

* *Posteriorem*] Scilicet imperitorum.

^f *Sub imperatore meo*] Valentiniano, cujus jussu id opusculum susceperat, ut monuit Præfationis hujus initio.

^g *Procedere mihi, &c.*] Hæc e militari re petita allegoria. Contraria sunt, procedere militi stipendium, et militem esse ære dirutum. Sic vernacula nostra lingua dicimus, *ses gages courent*, et *il est cassé aux gages*. Festus: 'Ære dirutum militem dicebant, quod æs dirueretur in fiscum, non in militis sacculum.' Livius lib. v. 'Placere autem omnibus iis, voluntariam extra ordinem professis militiam, æra procedere, et equiti certus numerus æris est assignatus.' Et lib. v. 'Tribuni plebis ad populum ferrent, ut qui minores septem et

decem annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si septem et viginti annorum, aut majores milites facti essent.'

^h *Ære dirutum facies*] Cave cum Budæo, Turnebo, Vineto, nostro quoque Interprete 'ære dirutum' intelligas militia solutum; immo intellige militem, ob nescio quod delictum, sine stipendio militare coactum. Patet illud ex eo Cic. Verrin. v. 13. loco: 'Aleatoris Placentini castra commemorabuntur, in quibus cum frequens fuisset, tamen ære dirutus est.' Hæc me monuit Desposius jam annotavisse Janum Langlæum lib. Semest. XIII. cap. 2.

ⁱ *Unde venerunt*] Ad Virgilii loca, unde desumpti sunt.

XIII. CENTO NUPTIALIS. 351

- A. 5. ACCIPITE hæc * animis : lætasque advertite mentes,
 A.11. Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis :
 B. 7. Ambo florentes, * genus insuperabile bello. A. 4
 A. 6. Tuque prior, * nam te majoribus^b ire per al- A. 3
 tum
 A. 3. Auspiciis manifesta fides, * quo justior alter A. 1
 A. 1. Nec pietate fuit, nec bello major et armis.
 A. 4. Tuque puerque tuus,^c * magnæ spes altera A.12
 Romæ,
 A. 8. Flos veterum, virtusque virum, * mea maxi- A. 1
 ma cura,^d
 A.12. Nomine avum referens,* * animò manibusque pa-
 rentem.
 A. 6. Non injussa cano.^f * Sua cuique exorsa la- A.10
 borem
 A.10. Fortunamque ferent. * Mihi jussa capes- A. 1
 sere fas est.

Percipite hæc mentibus, o Imperatores : et attendite animis faventibus : ambo clari forti pectore, et armis egregiis : ambo vigentes, stirps invicta bello. Et tu præcipue, o Valentiniane, nam clare cognoscitur te evehi in cælum auspiciis grandioribus. Tu, inquam, quo non alius exilit justior, neque sublimior pietate, neque bello et præliis. Tu, et filius tuus, qui est secunda spes magnæ Romæ, habens in se selectas dotes et virtutes virorum priscorum, quem ego curo præ ceteris omnibus, qui representat avum suum nomine, patrem vero virtute et factis. Non scribo hoc Carmen sine mandato. Unusquisque laborem et fortunam nanciscetur, quam sua incepta ei afferent. Mihi necesse est facere imperata.

NOTE

^a *Accipite hæc*] Præfatiuncula est ad Augustos fratres Valentinianum et Valentem consarcinata, et ipsa ex Virgilio, ut reliqua. Porro, ut quibus e Virgillii locis desumta hujus Centonis frusta sint scias, adjectæ sunt ad utrumque marginem notæ libros indicantes ; in quibus A. Æneidem, B. Bucolica, G. Georgica significat.

^b *Tuque prior, nam te majoribus, &c.*] Valentinianum alloquitur, cui præcipua Imperii sors obtigerat, scilicet Occidens.

^c *Puerque tuus*] Gratianns.

^d *Mea maxima cura*] Quippe Ausonius Gratiani erat præceptor.

^e *Nomine avum referens*] Avus Gratiani, pater Augustorum Valentiniani et Valentis, fuit Gratiannus, vir strenuus, sed humili loco in Pannonia ortus, ut jam observatum ad Epig. III.

^f *Non injussa cano*] In superiori Præfatione : ‘ Rogabat, qui jubere poterat, S. Imperator Valentinianus,’ &c.

CÆNA NUPTIALIS. 352

- A. 5. EXPECTATA dies aderat: * dignisque Hy- A.11
menæis^a
- A. 6. Matres atque viri, * juvenesque ante ora pa- G. 4
rentum
- A. 1. Conveniunt: stratoque super discumbitur ostro.
Dant famuli manibus lymphas, * onerant- A. 8
que canistris
- Dona laboratæ Cereris,^b * pinguisque ferinæ A. 1
- A. 8. Viscera tosta ferunt. * Series longissima re- A. 1
rum:
- A. 8. Alitum pecudumque genus, * capræque G. 1
sequaces
- G. 3. Non absunt illis, * nec oves, hædique pe- G. 4
tulci,
- G. 3. Et genus æquoreum, damæ, * cervique fa- G. 3
gaces.
- A.11. Ante oculos, interque manus sunt * mitia B. 1
poma.
- A. 8. Postquam exemta fames, et amor compressus
edendi:
- A. 1. Crateras magnos statuerunt, * Bacchumque A. 8
ministrant.

Dies optata venerat: et matronæ ac viri, atque adolescentes coram patribus confluant ad nuptias bene comparatas: et accumbunt super stragulis purpureis. Servi infundunt aquam manibus ablucendis, et imponunt corbibus munera Cereris præparatæ, et ministrant mensis carnes assatas venationis optimæ. Longissimus ordo ciborum explicatur; omne genus avium et pecudum, neque desunt eis capræ sequaces, neque oves et hædi petulantes, et pisces marini, et damæ, et cervi timidi. Dulcia poma versantur ante oculos, et in manibus convivarum. Postquam fumes sublata est, et cupiditas cibi repressa: apponunt ingentes pateras, et suppeditant

NOTÆ

^a *Dignisque Hymenæis*] Nuptiis in quibus par pari jangebatur.

^b *Dona laboratæ Cereris*] Periphrasice, et Metonymice panem exprimit.

Laborata dicitur Ceres, quia priusquam framentum cibo humano aptum sit, molendum est, incernendum, pinsendum, et coquendum in panem.

- A. 2. Sacra canunt. * Plaudunt choreas : et car- A. 6
mina dicunt.
- A. 6. Nec non Threicius^c longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.
- A. 9. At parte ex alia * bifo^drem^d dat tibia can- A.10
tum.
- A. 4. Omnibus una quies operum ; * cunctique re- A. 8
lictis
Consurgunt mensis, * per limina læta fre- A. 1
quentes
- A. 9. Discurrunt, variantque vices * populusque A. 9
patresque,
- A.11. Matronæ, pueri, * vocemque per ampla vo- A. 1
lulant
Atria : dependent lychni laquearibus aureis. A. 1

vinum. Cantant sacra Cantica. Saltant in choreis ; et recitant versus. Quin et Sacerdos Thracius, cum veste longa, exprimit modulis septem intervalla sonorum. Verum ex alia parte tibia edit sonum per foramen duplex. Universi simul quiescunt ab opere ; et omnes surgunt mensis relictis ; ambulant magno in numero per amaranum vestibulum, et varie commutant loca plebs, et senatores, matres familias, et pueri, et glomerant vocem per ingentia atria : lucernæ suspensæ sunt ex auratis lacunaribus.

NOTE

^c *Nec non Threicius, &c.*] Hæc de Orpheo Virg. in vi. *Æneid.* Hic pro quovis citharædo, qui chordas pulset in nuptiis.

^d *Bifo^drem*] Ne intelligas per duo

tantum foramina modulatum, sed geminum et per duarum simul tibiæ, dextræ scilicet, et sinistræ foramina erumpentem, licet ab uno eodemque ore simul profectum.

DESCRIPTIO EGREDIENTIS SPONSÆ. 353

- A. 4. TANDEM progreditur^a * Veneris justissima A.10
cura,

Procedit tandem sponsa, quam Venus merito amat, jam tempestiva viro, jam

NOTE

^a *Tandem progreditur, &c.*] Ecce tibi alterum specimen interpretationis Marollii, qui utrum oratione soluta, an astricta numeris melior sit, tuum esto iudicium: *La Belle, dont*

je parle, objet incomparable Se faisoit admirer, étant déjà capable D'un mari genereux, dans la perfection De l'âge à marier sans nulle émotion, &c.

- A. 7. Jam matura viro, jam plenis nubilis annis :
 A. 1. Virginis os, habitumque gerens, * cui plurimus ignem A.12
 Subjecit rubor,^b et calefacta per ora cucurrit :
 A. 7. Intentos volvens oculos, * uritque videndo.^c G. 3
 A. 7. Illam omnis tectis, agrisque effusa juvenus,
 Turbaque miratur matrum, * vestigia primi A. 5
 Alba pedis : * dederatque comam diffundere A. 1
 ventis.
 A. 3. Fert picturatas auri subtegmine vestes,
 A. 1. Ornatus Argivæ Helenæ :^d * qualisque videri A. 2
 A. 2. Cœlicolis, et quanta solet * Venus aurea A.10
 contra :
 A. 6. Talis erat species. * Talem se læta ferebat A. 1
 A. 2. Ad soceros; * solioque alte subnixa resedit. A. 1

matura nuptiis ætate : præferens vultum, et cultum virginis, cui magnus ardor suffudit ruborem, et pervasit vultum calentem: versans attentæ lumina, et incendit aspectu suo. Omnes juvenes confluentes ex domibus, et agris, ac turba matronarum admirantur illam, et candorem pedis quem profert incedendo, et permiserat capillos auris spargendos. Gestat vestimenta picta filis aureis, cujusmodi erant ornamenta Helenæ Argolicæ: et qualis, ac quanta, Venus decora consuevit prodire in conspectum Deorum: talis erat ejus aspectus; talis progrediebatur hilaris ad futuros soceros: et concessit fulta sublimi sella.

NOTÆ

^b Cui plurimus ignem Subjecit rubor] Hypallage, pro 'ignis subjecit ruborem.'

^c Uritque videndo] Passive hic, ut et apud Virgilium. 'Videndo,' id est, 'cum videtur.'

^d Ornatus Argivæ Helenæ] In Centone ipso (cujus multa nescias, an aptius decentissime apud ipsum Virgilium, unde arcessita sunt, loca-

ta videantur,) hemistichium est: Ornatus Argivæ Helenæ. Cœlicolis et quanta solet Venus aurea contra. Quod in mensuram justî carminis ex Ms. Cod. duntaxat uno, ita integrandum est: Ornatus Argivæ Helenæ. Qualisque videri Cœlicolis, et quanta solet Venus aurea contra. Mariangelus Accursius.

DESCRIPTIO EGREDIENTIS SPONSI. 354

- A. 9. AT parte ex alia * foribus sese intulit altis A.11
 A. 9. Ora puer prima signans intonsa juvena,

*Ex alia vero parte juvenis habens genas pubescentes primo flore juventutis in-
 Delph. et Var. Clas. Auson. 2 O*

- Pictus acu chlamydem auratam, * quam plu- A. 5
rima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa^a cucurrit,
A.10. Et tunicam molli mater quam neverat auro :
A. 1. Os, humerosque Deo similis, * lumenque ju- A. 1
ventæ.
A. 8. Qualis, ubi Oceani perfusus Lucifer^b unda
Extulit os sacrum cœlo ; * sic ora ferebat, A. 3
Sic oculos,* cursuque amens ad limina tendit. A. 2
A. 2. Illum turbat amor, figitque in virgine vultus.
A. 1. Oscula libavit, * dextramque amplexus in- A. 8
hæsit.

gressus est sublime ostium, amictus chlamyde aurata, opere Phrygio distincta, circa quam purpura Melibœensis gemino flexu ducta est, et indutus tunica, quam ei mater neverat ex auro flexili : similis Deo vultu, et humeris, et flos ipse juventutis. Qualis est Lucifer cum ablatus aqua Oceani sustulit in cœlum vultum suum sacrum. Sic sponsus ostendebat vultum et oculos, et impos animi currit ad januam. Amor agitat illum, et defigit oculos in puella. Carpsit suavia, et adhæsit complectens eam dextra.

NOTE

^a *Melibœa*] Melibœensis, ex Melibœa Thessaliæ civitate, teste Servio.

^b *Lucifer*] Phosphorus; stella Veneris, quam Oceano tingi ex more

poëtarum dicit, qui mane emergere mari astra, et in illud condi vespere putarunt.

OBLATIO MUNERUM. 355

- A. 5. INCEDUNT pueri, pariterque ante ora parentum
Dona ferunt, * pallam signis, auroque ri- A. 1
gentem,
A.11. Munera portantes, aurique eborisque talenta,^a
Et sellam,^b* et pictum croceo velamen acan- A. 1
tho.^c

Juvenes progrediuntur, et simul in conspectu parentum portant munera, pallam asperam figuris in ea pictis, et auro quo erat intexta, ferentes dona, pondera auri et eboris, et sellam, et velum pictum acantho croceo. Multum vasorum argenteorum ad

NOTE

^a *Talanta*] Verti pondera. Est enim talentum, non numerus, sed pondus pecuniæ. Atticum quidem sexaginta minarum Atticarum erat. Sed de his vide Budæum de Asse.

^b *Et sellam*] Curulem vel gestatilem; cujusmodi Hexaphoris, vel Octophoris matronæ utebantur.

^c *Acantho*] Foliis acanthi opere Phrygio expressis. Cujusmodi foliis

- A. 1. Ingens argentum mensis, * colloque monile A. 1
 Baccatum,^d et duplicem gemmis auroque coronam.
 A. 5. Olli serva datur,* * geminique sub ubere nati. A. 5
 A.10. Quatuor huic juvenes, * totidem innuptæ- A. 2
 que puellæ:
 A. 5. Omnibus in morem tonsa coma. * Pectore A. 5
 summo
 Flexilis obtorti per collum circulus auri.

ornandas mensas, et torquem e margaritis, quem collo gestaret, et coronam duplicem ex gemmis, et auro. Donatur ei sponsæ ancilla, et duo ejus filii adhuc lactentes. Sponso autem quatuor juvenes servi, et totidem ancillæ innuptæ: capillus est tonsus iis omnibus more solito. In summitate autem pectoris torquis flexilis ex auro intorto ambit iis collum.

NOTE

ornantur columnarum Corinthiarum sponsam retuli in Interpretatione, capitula. 'huic' vero ad sponsum, respiciens

^d *Monile Baccatum*] E baccis margaritarum. ad munerum genus utrique conveniens.

* *Olli serva datur, &c.*] 'Olli' ad

EPITHALAMIUM UTRIQUE. 356

- A.12. Tum studio effusæ matres * ad limina du- A.10
 cunt.
 G. 4. At chorus æqualis, * pueri innuptæque pu- A. 2
 ellæ,
 G. 2. Versibus incomtis ludunt: * et carmina di- A. 6
 cunt.
 B. 8. O digno conjuncta viro, * gratissima con- A.10
 jux,
 A. 1. Sis felix, * primos Lucinæ * experta labores, G. 4

Tunc matres officiosæ deducunt sponsam ad cubiculum sponsi. At cætus ejusdem ætatis, juvenes et virgines innuptæ, jocantur carminibus inconditis: et canunt versus. O jucundissima uxor, copulata merito conjugi, sis fortunata, cum passa fueris primos dolores Lucinæ, et facta eris mater. Sume pocula Bacchi Mæonii. Prejice

NOTE

* *Primos Lucinæ, &c.*] Metonymice cinam, seu Junonem Lucinam, seu primum partum exprimunt, quem Ilithyam Deam esse puerperiorum sponsæ optant felicem. Notum, Lu- præsidem.

- G. 4. Et mater. Cape Mæonii carchesia Bacchi.^b
 B. 8. Sparge, marite, nuces.^c * Cinge hæc altaria B. 8
 vitta,^d
 A. 8. Flos veterum, virtusque virum : * tibi duci- B. 8
 tur uxor,
 A. 1. Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
 Exigat; et pulchra faciat te prole parentem.
 A. 9. Fortunati ambo, * si quid pia numina pos- A. 4
 sunt.
 A. 3. Vivite felices. * Dixerunt, currite, fusis, B. 4
 Concordes stabili fatorum numine^e Parcæ.

nuces, o sponse. Circumda has aras tænia. O tu, cui insunt selectæ dotes, et virtutes priscorum virorum; uxor ad te deducitur, ut transigat tecum ob ista tua merita omnes annos vitæ suæ: et faciat te patrem formosa sobole. Ambo eritis felices, si Dii propitii aliquid valent efficere. Vivite fortunati. Parcæ unanimis in constanti decreto fatorum, dixerunt fusis suis: Currite diu.

NOTÆ

^b Mæonii carchesia Bacchi] Carchesia sunt tabulata illa, quæ in summis navium malis sunt: *les hunes*. Ab iis pocula quædam figuræ consimilis Carchesia dicta, ut hoc loco. Bacchus porro Mæonius dictus est, a Mæonia minoris Asiæ regione, in qua nullas præter vitem arbores nasci ferunt.

^c Sparge, marite, nuces] Ex Ecloga VIII. Virgillii, ad quem locum Servius: 'Idem Varro spargendarum nucum hanc dicit esse rationem, ut Jovis omine matrimonium celebretur, ut nupta matrona sit sicut Juno. Nam nuces in tutela sunt Jovis, unde et juglandes vocantur, quasi Jovis glandes. Nam illud vulgare est, ideo spargi nuces, ut a rapientibus pueris fiat

strepitus, ne puellæ vox virginitatem deponentis possit audiri,' &c. Mos hic fluxisse a Græcis videtur. Apud Athenienses enim, novus maritus nuces juglandes, amygdalas, aliaque id genus spargebat largitionis gratia. Atque hæc *καταχύματα* vocabant, quasi dicas, effusiones.

^d Cinge hæc altaria vitta] Morem aliquem in nuptiis usitatum tangit. Cingebatur fortasse ara, ut uni addicta viro materfamilias pudicitiam adversus alienos munitam undique habere debere ostenderetur.

^e Numine] Numen et nutus a nno (unde annuo, et abnuo) non modo Deum, sed nutum et voluntatem significat. Verti decreto.

INGRESSUS IN CUBICULUM. 357

- G. 4. POSTQUAM est in thalami pendentia pumice tecta
 Perventum, * licito tandem sermone fru- A. 8
 untur.

Postquam venerunt sub tectum thalami suspensum et constructum ex lapide, fruuntur demum concessa confabulatione. Convenientes conjungunt manus: et

- A. 8. Congressi jungunt dextras : * stratisque reponunt. A. 4
- A. 1. At Cytherea novas artes, * et pronuba Juno A. 4
- A.11. Sollicitat : suadetque ignota lacessere bella.
- A. 1. Ille ubi complexu * molli foveat : atque repente A. 8
- Acceptit solitam flammam, * lectumque jugalem : A. 4
- A. 6. O virgo, nova mi facies, * gratissima conjux, A.10
- A. 6. Venisti tandem, * mea sola, et sera voluptas. A. 8
- A. 2. O dulcis conjux, non hæc sine numine Divum
- A.12. Proveniunt : * placitone etiam pugnabis A. 4
- amori ?
- A. 4. Talia dicentem jamdudum aversa tuetur :
- A.12. Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit :
- A. 1. Spemque metumque inter, * funditque has A. 5
- ore loquelas :
- A.10. Per te, per, qui te talem genuere, parentes,
- B. 2. O formose puer, * noctem non amplius unam A. 1
- A. 9. Hanc tu, oro, solare inopem, * et miserere A.10
- precantis.
- A.12. Succidimus. Non lingua valet, non corpore notæ
- Sufficiunt vires ; nec vox aut verba sequuntur.

reclinant se in torum. Venus autem, et Juno conjugalis tentant novas artes : et invitant eos ad committendum certamen ipsis adhuc incognitum. Ille postquam, amplexus sponsum, tenero sinu fovit eam ; et subito hausit consuetum ignem, et tetigit genitalem torum : O puella, inquit, vultus mihi novus, uxor jucundissima : tandem venisti, unicum meum gaudium, et tardius meis votis. O suavis uxor, hæc non contingunt sine voluntate Deorum. Resiste etiam amori tibi placenti ? Hæc dicentem illa jam dudum aspexit aversa facie : et hæsitat præ timore : ac trepidat quia telum imminet ; anceps inter spem et metum : et hæc verba ore profert : O pulcher juvenis, rogo te per te ipsum, et per parentes qui te procreaverunt tam formosum, consolare me miseram, per hanc tantum noctem solam, et miserere mei te precantis. Collabor. Lingua mea non potest amplius loqui, robur solitum non suppetit meis membris ; neque vox aut verba præsto mihi sunt. Ille vero : Frustra,

NOTÆ

* Pronuba Juno] Παρόνυφος Græcè galea, tuque Genialis tori Lucina
 cis. 'Zygia' Juno apud Apuleiam. custos.
 Medea apud Senecam : 'Dii conju-

A. 9. Ille autem : Causas nequicquam nectis inanes.

A.12. Præcipitatque moras omnes, * solvitque pudorem. A. 4

inquit, vanas excusationes offers alias ex aliis. Et abruptis omnes moras, et resolvit ejus pudicitiam.

PARECBASIS. 358

HACTENUS castis auribus audiendum mysterium nuptiale, ambitu loquendi, et circumitione, velavi. Verum quoniam et Fescenninos^a amat celebritas nuptialis, verborumque petulantiam notus vetere instituto ludus admittit; cetera quoque cubiculi et lectuli operta prodentur, ab eodem auctore collecta: ut bis erubescamus, qui et Virgilium facimus impudentem. Vos, si placet, hic jam legendi modum ponite: cetera curiosis relinquite.

NOTÆ

^a *Et Fescenninos*] Vossianus alter particulam *et* ante *Fescenninos* inserit.

IMMINUTIO.* 359

A.11. POSTQUAM congressi * sola sub nocte per A. 6
umbram,

G. 3. Et mentem Venus ipsa dedit, * nova prælia A. 3
tentant.

A.10. Tollit se arrectum: * conantem plurima frustra, A. 9

A.10. Occupat, os, faciemque, * pedem pede fervidus urget, A.12

A. 7. Perfidus alta petens: * ramum qui veste latebat^b A. 6

NOTÆ

^a *Imminutio*] Usurpavit 'imminutionem' pro primo congressu, quod tum virginitas imminuatur. Sic Plautus in *Cistellaria*, 'imminuere pudicitiam,' dixit pro auferre. *Turnebus*.

^b *Ramum qui veste latebat*] *Nævius*

apud Nonium: 'Puerum mulieri præstare nemo scit, quanto melior sit, cujus vox gallinascit, cujus jam ramus roborascit.' Tollius, apud quem pro *Nævio* legitur *Novius* minus usitatus.

- B.10. Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem,
A.12. Nudato capite, * et pedibus per mutua nexis, A. 7
A. 3. Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen
ademptum,
A.10. Eripit a femore, et trepidanti fervidus instat.
A. 1. Est in secessu, * tenuis quo semita ducit, A.11
A. 8. Ignea rima micans : * exhalat opaca mephi- A. 7
tim.
A. 6. Nulli fas casto sceleratum insistere limen.
A. 7. Hic specus horrendum. * Talis sese halitus A. 6
atris
A. 6. Faucibus effundens, * nares contingit odore. A. 9
A.11. Huic juvenis nota fertur regione viarum :
A. 5. Et super incumbens * nodis et cortice crudo A. 9
A. 9. Intorquet summis adnixus viribus hastam.*
A.11. Hæsit : virgineumque alte bibit acta cruorem.
A. 2. Insonuere cavæ, gemitumque dedere cavernæ.
A.11. Illa manu moriens telum trahit : ossa sed inter
G. 3. Altius ad vivum persedit * vulnere mucro. A.11
A. 4. Ter sese attollens, cubitoque innixa levavit :
Ter revoluta toro est. * Manet imperterri- A.10
tus ille.
A. 3. Nec mora, nec requies : * clavumque affixus A. 5
et hærens
Nusquam amittebat : oculosque sub astra tenebat.
A. 6. Itque, reditque viam totiens : * uteroque re- A. 2
cusso
A. 9. Transadigit costas,* et pectine pulsat eburno. A. 6
A. 5. Jamque fere spatio extremo, fessique, sub ipsam
Finem adventabant : * tum creber anhelitus A. 5
artus,

NOTÆ

* *Hastam*] Est illud festivissimum parodiarum genus, cum servatis iisdem verbis sententia longe alio detorqueatur. Velut illud apud Ansonium in Centone, quem totum eo genere confecit : ' Intorquet summis adnixus viribus hastam.' Nam cum legisset apud Virgilium id de Pandaro dici, qui Turnum oppugnabat, ad nugas nuptiales transtulit. *Rutgersius Lect. lib. 11. cap. 2.*

Aridaque ora quatit: sudor fluit undique rivis:
 A.11. Labitur exsanguis: * destillat^d ab inguine vi- G. 3
 rus.

1 *Distillat* Vulg.

NOTÆ

^d *Destillat*] Sic in emendatioribus bitur. *Grævius*.
 Virgilii libris omnibus hæc vox scri-

360

CONTENTUS esto, Paule mi,
 Lasciva, Paule, pagina:
 Ridere nil ultra expeto.

Sed cum legeris, adesto mihi adversum eos, qui, ut Juvenalis ait,

Curios simulant, et Bacchanalia vivunt:
 ne forte^a mores meos spectent de carmine.

Lasciva est nobis pagina, vita proba,
 ut Plinius dicit.^b Meminerint autem, quippe eruditi, probatissimo viro Plinio in poëmatibus lasciviam, in moribus constituisse censuram. Prurire opusculum Sulpitiæ,^c fron-

1 *Sulpitii* Vulg. Vid. inf.—2 *Euhemerum* legendum monet Tollius.—3 *Græ-*

NOTÆ

^a *Ne forte*] Omnia nostra exemplaria habent *fortasse*; sed istud pro *forte* scripsisse potest imperitus et negligens Librarius. Ego enim sicut, *si forte*, ita et, *ne forte*, tam frequenter apud bonos auctores invenio, veluti apud Virgilium in III. Bucolico, 'ne forte recuses,' et Ciceronem in II. ad Quintum fratrem Epistola: 'Ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere,' ut ubicumque, 'si fortasse,' et 'ne fortasse' in illis reperio, mendum esse suspicer. *Vinetus*.

^b *Lasciva est nobis, &c. ut Plinius dicit*] Hic ultimus versiculus apud

Martialem quoque legitur. Sed idem versus potuit a duobus usurpari, ut sunt aliquot apud Ovidium et Tibullum. Quare inepte hic quidam pro *Plinio* Martialem substituerunt: cum notissimum sit ipsum Plinium lascivos versiculos scripsisse. Quod vel ex ipso Plinio patet ad Pontium lib. VII. Epistolarum. *Scaliger*.

Meminit non semel Plinius junior, de quo hic sermo, edita a se carmina, quæ, post Ausonii tempora, interdere potuerunt. Eorum sane lasciviam excusare nititur duabus præsertim Epistolis.

tem caperare:^c esse Appuleium in vita philosophum, in Epigrammatis amatorem;^d in praeceptis omnibus extare severitatem, in Epistolis ad Cærelliam^e subesse petulantiam. Platonis Symposion composita in ephebos Edyllia continere.^f Nam quid Anniani Fescenninos?^g quid antiquissimi poëtæ Lævii^h Erotopægnion libros loquar? quid

NOTÆ

^c *Prurire opusculum Sulpitiæ, frontem caperare*] Alter scriptus, teste Tollo, habuit: *Prurire opusculum, Sulpitiæ frontem caperare*, nullo quidem sensu. In eo enim membro, ut in ceteris, debet esse oppositio. Præterea Sulpitiæ extat Satira, et apud Juvenalis Interpretem, obscæni, ut videtur, operis fragmentum, de quo jam verba fecimus in nostris animadv. 'Ne me Cadarcis destitutam fasciis Nudam Caleno concubantem proferat.' De eadem Sulpitia meminere quoque Martialis, et Sidonius Carm. ix. 'Non quod Sulpitiæ jocus Thalæ Scripsit blandiloquum suo Caleno.'

^d *In Epigrammatis amatorem*] Perierant inter alia, hæc Apuleii Madaurensis amatoria, de quibus ipse in priore Magiæ Apologia.

^e *In Epistolis ad Cærelliam*] Hic excidit nomen disertissimi nepotum Romuli. Nam Cærellia ista nihil ad Apuleium pertinet, sed studio philosophiæ familiaris fuit Ciceroni, cujus ipse meminit lib. xii. ad Atticum, et lib. xxiii. 'Mirifice Cærellia studio videlicet Philosophiæ flagrans,' &c. Cujus etiam consuetudinem viro sanctissimo exprobrant obtrectatores ejus Fustius Calenus non magis, quam Dio. Fuit igitur: *Ciceronis in praeceptis omnibus*. Sic appellat innocentes jocos: si tamen illæ Ciceronis Epistolæ fuerint, et non lascivientium ingeniorum: quales qui in eum Sallustii, et in Sallustium ejus declamationes subjecerunt. *Gronovius*.

Meminit harum Ciceronis ad Cærelliam Epistolarum Quintilianus lib. vi. Instit. cap. 3. 'Etiam illud quod Cicero Cærelliæ scripsit reddens rationem, cur illa C. Cæsaris tempora tam patienter toleraret?' Hæc aut animo Catonis ferenda sunt, aut Ciceronis stomacho. *Tollius*.

^f *In ephebos Edyllia continere*] Platonis nulla carmina extant, nisi amoris elegia. Nam cetera omnia (credo, quod tam lepida non erant) igni deussit: Apuleius Apologiæ fere initio; ubi et puerum quem amavit 'Asteræ' vocat; aliaque Epigrammata amatoria Platonis recenset, quæ vide. *Scriverius*.

^g *Anniani Fescenninos*] Qui canebantur in nuptiis, ut Festus auctor est. Equalem sibi fuisse tradit Gellius lib. xx. Noct. Attic. 'Annianus poëta in fundo suo, quem in agro Phalisco possidebat, agitare erat solitus vindemiam hilare atque amœniter. Ad eos dies me et quosdam familiares vocat.' Fescenninos autem sic dictos vult Festus, vel quia ab urbe Fescennia allati, vel quia fascinum putabantur arcere.

^h *Lævii*] Perperam legitur *Livius*. *Lævius* est is qui poemata 'Io' scripsit: item 'Erotopægnia.' Quæ lascivissima fuisse indicat tum titulus, tum etiam Ausonius ipse. Sed molles ex illis afferuntur versiculi isti de corona plectili: 'Andromacha per ludum manu Lascivula, tenellula Capiti meo trepidans, lubena Insolita plectit muna.' Lævii mentio est apud Porphy-

Evenum,¹ quem Menander sapientem vocavit? quid ipsum Menandrum? quid comicos omnes? quibus severa vita est et læta materia. Quid etiam Partheniam dictum causa pudoris?² qui octavo *Æneidos*,³ cum describeret coitum Veneris atque Vulcani, *Ἀσχροσεμνίαν*^m decenter immiscuit.

~~~~~

χροσεμνίαν Vulg. Vid. Not. Var. et inf.

NOTÆ

rionem Horatii Interpretem Ode 1. l. III. 'CARMINA NON PRIUS AUDITA. Romanis utique non prius audita. Quamvis *Lævius* Lyrica ante Horatium scripserit.' *Scaliger*.

Hunc locum emendavit Had. Junius, reposuitque *Lævii*, pro *Livii*, quod antea legebatur. Citat e 'Lævii *Εροτοπᾶγνις*' hæc Nonius: 'Nocete ut opertos amictu latibuletur.' Et istos Apuleius in *Apologia* versiculos, ut emendavit Salmasius: 'Antipathes illud quærito, Philtra omnia undique irruunt, Trochus, pili, ungues, tæniæ, Radiculæ, herbæ, surculi, Sauri, illices, bicornulæ, Hinnientium dulcedines.' E quibus patet, quare Lævium Poëta noster in sui defensionem adduxerit. *Tyllius*.

¹ *Quid Evenum*] Huc multa ex Gyraldo congescit Scriverius de duobus Evenis, iisdemque e *Paro* insula, et *Elegiographis*. Sed miror Had. Junium pro *Eveno* reponi velle *Euhemerum*. Certe, ex iis quæ affert, non efficitur, poëtam fuisse Euhemerum aut *Erotica* scripsisse. Immo constat *Evenum* amatoris scribendis animum appulisse, tum ex *Artemid.* lib. 1. cap. 5. tum ex *Arriano* in *Epictetum*, ubi hæc legere est, *ἀπὶ Χρυσίππου, καὶ Ζήνωνος Ἀριστέτην ἀναγινώσκεις, καὶ Εὐπρόν, οὐδὲν ἀπολάλεας*. Solent quidem *Evenus* et *Euhemerus* a librariis confundi, ut jam a *Carrione* et *Nunnesio* observatum. Nos quoque nonnulla de *Eveno*, cum de *Elegiographis* ageremus.

² *Quid etiam Partheniam dictum causa pudoris*] Sic vulgo creditur Virgillum Neapoli appellatum fuisse ἀπὸ τοῦ παρθένος, quod instar: Virginis moribus esset castissimis. Verum obstant *Bucolica*, et quæ de illius nimia in pueros propensione memoriarum prodita sunt. Igitur malim accedere *Huetio*. Censet nimirum idcirco Neapoli 'Partheniam' dictum, quod Virginium pro Virgilio gens Græca acciperet. *Huetian. pag. 127.*

³ *Octavo Æneidos*] En versus quibus Veneris atque Vulcani coitum describit: 'Optatos dedit amplexus, placidumque petivit Conjugis infusus gremio per membra quietem.'

^m *Ἀσχρο.* [*Ἀσχροσεμνίαν*] Commutatione literarum haud imparilius, mendæ hic obscuritas contracta est. Primi quippe Græci elementi τοῦ Α lineæ, quæ medium intersecat, si in pedes, exscribentium celeritate, vel scalpentium incuria (ut in vetustis quoque monumentis observare est) deciderit, quartum, quod triangulæ figuræ fuerit, efficiet, in hunc ferme modum, Δ. Et τὸ σ scribens, paulum si circumducenda contrahes (quæ frequens labecula) in ο μικρὸν transibit. Meo igitur ipsius periculo, *ασχροσεμνίαν* emendabis, hoc est, pudicam turpitudinem. Compositione sane lepida eruditæque, nec ab eo remota penitus, quod *Gellius* hunc quoque Vulcani Venerisque congressum, pudisecretum nominarit, *σεμνὸν* enim pudicum dicimus, *ασχρὸν* turpe,

Quid in tertio Georgicorum de summissis in gregem maritis? nonne obscœnam significationem honesta verborum translatione velavit? Et si quid in nostro joco, aliquorum hominum severitas vestita condemnat, de Virgilio arcessitum sciat. Igitur cui hic ludus noster non placet, ne legerit: aut cum legerit, obliviscatur: aut non oblitus, ignoscat. Etenim fabula de nuptiis est: et velit, nolit, aliter hæc sacra non constant.^a

NOTÆ

perstricta scilicet voce (ut ait Plato in Cratylō) quæ fuerit ἀλαχόρῃων, quasi ἀλ' ὅσον ποῦν, id est, semper impediens fluxum, quod vituperandum sit agitationis obstaculum. *Mariangelus Accursius.* ^a *Aliter hæc sacra non constant*] Erasmus Adagio 88. Centuriæ 4. Chiliad. 2. 'Hoc adagio licebit uti, si quando fatebimur culpam, sed quæ rei locoque conveniat.' *Vinetus.*

XIV. ROSÆ. 361

VER erat: et blando mordentia frigora sensu

Spirabat croceo mane revecta dies.

Strictior Eoos præcesserat aura jugales,

Æstiferum suadens anticipare diem.

Errabam riguis per quadrua compita in hortis,

5

Maturo cupiens me vegetare die.

Erat verna tempestas: et dies reducta luteo mane exhalabat frigus perstringens jucundo sensu. Ventulus tenuis anteibat equos Aurora, invitans ad præveniendum diem allaturum calorem. Ambulabam in hortis irriguis per ambulationes quadratas,

NOTÆ

^a Anacreon præverat Ausonio quem permulti Recentiores imitati (namque cui non dicta Rosa est) Paseratius, Valens Acidalius, Joach. Camerarius, Janus Gulielmus, &c. Rosas cecinerunt. Elegantissime Poëta noster Rosarum incrementa a primis initiis ad finem usque descripsit.

1 *Ver erat*] Hoc Edyllion, et quæ 'Vir bonus,' *Nai kal ob*, 'Ætates animalium,' 'Herculis ærumnæ,' et 'Mysarum inventa' inscribuntur, inter

Virgilio opera reperta et edita fuerant, ac propter suam elegantiam, ejus esse diu credita sunt. Verum ea inter scripta Ausonii, quem magis quam Virgilium redolent, cum reperissent Hieronymus Aleander, et Mariangelus Accursius, auctori illa suo asseruerunt.

5 *Per quadrua compita*] Translate 'quadrua compita' appellat concurrentes, inter areas horti, semitas seu ambulationes quatuor: cum proprie de magnis viis concurrentibus ex-

Vidi concretas per gramina flexa pruinas
 Pendere, aut olerum stare cacuminibus :
 Caulibus et patulis teretes colludere guttas,
 Et cœlestis aquæ pondere tunc gravidas. 10
 Vidi Pæstano gaudere rosaria cultu,
 Exoriente novo roscida Lucifero.
 Rara pruinosis canebat gemma frutetis,
 Ad primi radios interitura die.
 Ambigeres, raperetne rosis Aurora ruborem, 15
 An daret : et flores tingeret orta dies.
 Ros unus, color unus, et unum mane duorum.
 Sideris, et floris, nam domina una Venus.

animo me recreandi matutino tempore. Vidi rorem collectum pendere per herbas incurvas, vel stare in summis oleribus : et guttas rotundas, et tunc turgentes gravitate aqua æthereâ, ludere in caulibus expansis. Vidi rosaria lata cultu Pæstano, rorulenta novo Phosphoro oriente. Guttae dispersæ albicabant in fruticibus pruina opertis, peritura ad radios diei exorientis. Dubitares an Aurora traheret rubedinem a rosis, an vero eis impertiretur : et lux exorients insciceret suo colore illos flores. Ros erat idem, color idem, et eadem matutina gratia amborum. Scilicet eadem

14 *Dei* legit Barthius.—20 *Diffatur : spirat* Vulg. In scriptis fuit : *Diffuit* :

NOTÆ

tractisque in earum concursu aris et sacellis undique patentibus dicatur : ut ex Philargyrio aliisque observat Vossius.

7 *Pruinas*] Pruina proprie est ros concretus gelu. Hic pro rore, non congelato quidem, sed instar pruinae albicante ponitur.

11 *Pæstano*] Pæstum oppidum fuit Calabriae, ut vult Servius, aut, ut alii, Lucaniae, rosarum cultu celebre, quas bis in anno ubertim ferebat. Unde apud Virg. lib. iv. Georg. 'Biferique rosaria Pæsti.'

13 *Gemma*] Gutta, Metaphorice.

14 *Die*] *Pro diei*. Sic lib. i. Georg. Virg. 'Libra die, somnique pares nbi fecerit horas.' Frustra igitur Barthius hic reponit *Dei*, et Solem interpretatur.

17 *Ros unus*] Apul. noster in fine

lib. iii. Metamorph. 'Hortulnm quendam prospexi satis amœnum, in quo præter ceteras gratas herbulas, rosæ virgines matutino rore suebant.' Et lib. iv. 'Jam enim loco proximus, non illas rosas teneras et amœnas, madidas divini roris et nectaris, quas rubi felices et beatæ spinæ generant,' &c. In Pervigilio Veneris, sive Catullus, sive quis alius auctor : 'Ipsa roris lucidi, Noctis aura quem relinquit, spargit humentes aquas : Lacrymæ micant trementes de caduco pondere ; Gutta præceps orbe parvo sustinet casus snos. In pudorem florulentæ prodiderunt purpure : Humor ille, quem serenis astra rorant noctibus, Mane virgines papillas solvit humenti peplo : Ipsa jussit, mane ut udx virgines nubant rosæ. Fusæ sprugno de cruore, deque Amo-

Forsan et unus odor : sed celsior ille per auras	
Diffluit : expirat proximus iste magis.	20
Communis Paphie Dea sideris, et Dea floris,	
Præcipit unius muricis esse habitum.	
Momentum intererat : quo se nascentia florum,	
Germinea comparibus dividerent spatiis.	
Hæc viret angusto foliorum tecta galero :	25
Hanc tenui folio purpura rubra notat.	
Hæc aperit primi fastigia celsa obelisci,	
Mucronem absolvens purpurei capitis.	
Vertice collectos illa exsinuabat amictus,	
Jam meditans foliis se numerare suis :	30

Venus domina est astri, et floris. Fortasse et idem est odor utriusque: verum ille sublimior diffunditur per aërem: hic vero proximus magis exhalat. Venus numen commune astri, et floris, vult utrumque induere eandem purpuram. Paululum intercedebat temporis: per quod flores nascentes sese explicarent in spatia similia. Hæc rosa viridis est operata stricto tegmine foliorum: ostrum rubens pingit hanc exiguo folio. Hæc proferit altum fastigium coni sui nascentis, perficiens acumen sui rubri verticis. Illa explicabat amictus contractos in capite suo, jam parans

////////

et spirat: ex quo Tollius: Diffluit: expirat.—23 Vossian. scriptus: nectentia florum.—26 Vossianus alius: hanc tenuis et folio.—29 Idem Voss. liber, exundabat, qui et versu superiore: Hæc aperit primæ florens præludia formæ.

NOTE

ris osculo, Deque gemmis, deque flammis, deque solis purpuris,' &c.

18 *Sideris, et floris, &c.*] Luciferi, quæ stella Veneris est, et Rosæ, qui flos Veneri sacer, ex quo ejus splinis punctæ cruore ruber factus est qui prius albus erat.

* *Floris nam domina una Venus*] Huic Fabulæ in Epist. Hieronymum alludere notavit Thomas Munckerus: 'Hi norunt, quod flos Veneris Rosa est, quia sub ejus purpura multi latent aculei.'

Notum et pervulgatum, ex versibus repertis in marmore, Harpocratem a Cupidine Rosa donatum fuisse;

inde Rosam mensis suspensam, ut sub ea dicta convivæ scirent tacerenda.

19 *Sed celsior ille*] Odor sideris.

20 *Proximus iste*] Odor rosarum.

* *Exspirat proximus iste magis*] Τόδε γὰρ θεῶν ἄνθος. Anacr. εἰς πόδον. La Rose est le parfum de Dieux. Regnier. Χάπεν πόδον δὲ γῆρας Νεότητος ἔσχεν ὁδμήν. Anacr. Elle conserve en ses vieux ans Toute l'odeur de son jeune âge. Regn.

25 *Galero*] Involucro. Metaph. Galeris proprie capitis tegumentum est.

27 *Obelisci*] Floris sui, priusquam aperiatur in obelisci, seu coni et

Nec mora: ridentis calathi patefocit honorem,
Prodens inclusi semina densa croci.

Hæc modo, quæ toto rutilaverat igne comarum,
Pallida collapsis deseritur foliis.

Mirabar celerem fugitiva ætate rapinam, 35
Et dum nascuntur, consenuisse rosas.

Ecce et defluxit rutili coma punica floris,
Dum loquor: et tellus tecta rubore micat.

Tot species, tantosque ortus, variosque novatus 40
Una dies aperit: conficit una dies.

Conquerimur, Natura, brevis quod gratia florum est.
Ostentata oculis illico dona rapis.

Quam longa una dies, ætas tam longa rosarum,
Quas pubescentes juncta senecta premit.

Quam modo nascentem rutilus conspexit Eous, 45
Hanc rediens sero vespere vidit anum.

exponere folia sua numeranda, et statim aperuit decus sui jucundi calicis, patefaciens spissa sua semina lutei coloris, quæ inclusa gerebat prius. Mox illa, quæ fulserat toto rubore foliorum, pallescens nudatur cadentibus foliis. Admirabar fugiens ævum tam cito auferre eis suum honorem, et rosas exoriendo consenuisse. Ecce etiam, dum hæc dico, coma purpurea floris micantis collapsa est: et humus operita foliis rubicundis rutilat. Una dies incipit tot varias formas, tot exortus, et tot diversas mutationes, et eadem absolvit. O natura, querimur, quod decor florum brevis est, vix ostendisti nostris oculis tua munera, cum statim ea nobis eripis. Ævum rosarum tam longum est, quam unus dies est longus, quippe quas senium contiguum juvenatæ opprimit in ipsa adolescentia. Quam rosam micans Lucifer mox vidit exorientem, eandem serus Vesper revertens aspexit vetulam. Sed bene

NOTÆ

pyramidulæ rotundæ formam acuminati.

31 *Ridentis calathi*] Metaphorice calathum dicit florem Rosæ apertum, a similitudine ejus cum calathio vase vimineo sat noto. Simili metaphora flores ejusmodi appellantur calices.

32 *Prodens inclusi, &c.*] Hypallage pro crocum seminum, seu semina crocea.

* *Prodens inclusi semina densa croci*] De hisdem Rosis Plinius lib. XXI. cap. 4. 'Germinat omnis primo inclusa granoso cortice, quo mox intumescens et in virides alabastros fas-

tigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit in calicis medio sui stantis complexa luteos apices.'

* 44 *Juncta senecta premit*] Oneris ac pœnæ verbum esse premo, annotat Broukhusius ad v. 29. Eleg. 4. lib. 11. Tibull. 'Premeret cum senior ætas.'

45 *Quam modo nascentem, &c. Hanc rediens sero, &c.*] Hæc negligentius paulo, et ad opinionem vulgi magis quam ad astronomicam *explētaur*. Neque enim qui lucifer mane fuit, idem eodem die vespere esse potest, sed multis tantum post diebus; cum scilicet astrum Veneris ab Occidentali

Sed bene, quod paucis licet interitura diebus,
 Succedens ævum prorogat ipsa suum.
 Collige, virgo, rosas, dum flos novus, et nova pubes,
 Et memor esto ævum sic properare tuum.

50

habet; quod rosa quanquam peritura intra paucos dies, aliarum rosarum successione producit suam ætatem. Puella carpe rosas, donec earum flos est recens, et juvenus nova, ac memineris tuam ætatem sic currere.

NOTE

Solis parte ad Orientalem sive progrediendo, sive retrogrediendo transierit, quod diei unius spatium, ut fieri possit, conspici certe ob solaris orbis, et radiorum viciniam non potest.

* *Quam modo nascentem, &c.*] In eandem sententiam Poëta Florus Epigram. 'Venerunt aliquando Rosæ, prohi Veris amœni Ingenium! Una dies ostendit spicula florum. Altera pyramidas nodo majore tumentes: Tertia jam calathos, totum lux quarta peregit Floris opus. Pereunt hodie, nisi mane legantur.' Et e nostratibus Malherb. de Pererii filia quam ipsi mors abstulerat: *Mais elle étoit du monde, où les plus belles choses Ont le pire destin: Et Rose-elle a vécu ce que vivent les Roses, L'espace d'un matin.*

* 49 *Collige, virgo, rosas, &c.*] Ita fere omnes Poëtæ, Mimnermus præsertim, cujus consilia huc spectabant ut juventæ flores decerperentur. Solent illi vitæ spatium cum Rosarum spatium conferre, hincque inferunt lucro appendendam quamlibet diem, ac

genio indulgendum. Rectius profecto Lyricus Poëta, dum canit: *Si tel est le destin des hommes Qu'un instant peut les voir finir, Vivons pour l'instant où nous sommes, Et non pour l'instant à venir.* Quæ quidem optimo sensu possunt intelligi.

Monendus Lector hoc quoque Edyllium versibus Gallicis redditum fuisse a Marolho, iisque, judice Pinone, tam elegantibus ut Rosa Marolliana vincat Ausonianam: sic enim ille quodam Epigrammate ad ipsum Interpreterem: 'Mane novo Ausonii rosa conspicienda sereno. At tua formosa est, vespere, mane, die.' Cur autem perpetuo formosam dixerit Marollii Rosam certe non intelligo. Etenim si de eodem flore Poëta Latinus dixit: 'Ecoe et defluxit rutilli coma punica floris Dum loquor; et tellus tecta rubore micat.' Dixit quoque Marollinus: *Au moment que j'en parle, on voit que sa perruque Tombe en s'élargissant, qu'elle devient caduque, &c.*

XV. EX GRÆCO, PYTHAGORICUM DE AMBIGUITATE
 ELIGENDÆ VITÆ. 362

QUOD vitæ sectabor iter? si plena tumultu
 Sunt fora: si curis domus anxia: si peregrinos

Quam viam vitæ sequar? Si forum refertum est tumultu: si domus est inquietas solitudinibus: si solitudo domus comitatur eos qui peregrinantur: si nova

Cura domus sequitur : mercantem si nova semper
 Damna manent : cessare vetat si turpis egestas :
 Si vexat labor agricolam ; mare naufragus horror 5
 Infamat ; pœnæque graves in cœlibe vita,
 Et gravior cautis custodia vana maritis :

semper dispendia expectanda mercatori : si pauperies inhonesta prohibet otari : si labor fatigat aratorem ; horror naufragiorum reddit æquor infame ; et cruciatus molesti sunt in cœlibatu, et inanis custodia uxorum magis molesta

NOTÆ

Ex Græco] Ex hoc, ut videtur, Epigrammate Posidippi, vel Cratetis Cynici, quod extat lib. 1. Anthologię cap. 13. et apud Stobæum Serm. 96. Ποίην τίς βύτοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν Νελκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιος· ἐν δὲ δόμοις Φροντίδες· ἐν δ' ἀγορῇ καμύτων ἄλις· ἐν δὲ θαλάσῃ Τάρβος· ἐπὶ ξείνης δ', ἣν μὲν ἔχεις τι, δόος. 'Ὡν δ' ἀπορῆς, ἀνηρόν. 'Ἐχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμος 'Ἔσσεαι· οὐ γαμέεις; ξῆς ἐν' ἐρημώτερον. Τέκνα, πόνοι· πῆρως αἱ, ἄπαις βλος· αἱ νεότητες 'Αφρονες· αἱ πολλὰ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες. 'Ὡν ἔρα τοῖν δυοῖν ἐνδὲς ἀρεαῖς· ἢ τὸ γενέσθαι Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τυκτόμενον. Id est : 'Quam quis vitæ secet semitam? In foro quidem Lites et molestæ actiones. In ædibus vero Curæ. In agris, laborum satis. In mari autem Terror : in peregrinatione autem, si quidem habeas aliquid, timor. Si egeas, grave est. Habes uxorem? non sine solitudine Eris. Non ducis? vivis adhuc desolatus. Liberi, labores. Trunca est, orba liberis vita. Juventæ Insipientes : canities e contrario imbecilles. Erat itaque duorum unus electio, aut natum fuisse Nunquam, aut decessisse statim nascentem.' Post quod quidem Epigramma, aliud Metrodori in contrariam sententiam lepidissimum; quod hic subjicere e re fuerit. Est hujusmodi : 'Ἐκ τοῦ ἐκαστοῦ Πῶρδ. Μητροδόρου. Παντοίην βύτοιο τάμοις

τρίβον· εἰν ἀγορῇ μὲν Κόδεα, καὶ πυνται πρήξιος· ἐν δὲ δόμοις 'Αμπαυμ'· ἐν δ' ἀγορῇ φύσιος χάρις· ἐν δὲ θαλάσῃ Κέρβος· ἐπὶ ξείνης, ἣν μὲν ἔχεις τι, κλῖος. 'Ὡν δ' ἀπορῆς μόνος οἶδας· ἔχεις γάμον; οἶκος ἄριστος 'Ἔσσεται· οὐ γαμέεις; ξῆς ἐν' ἐλαφρότερον. Τέκνα, πόθος· ἄφροντις ἄπαις βλος· αἱ νεότητες 'Ρωμαλαί· πολλὰ δ' ἔμπαλιν εὐσεβέες. Οὐκ ἔρα τῶν διωσῶν ἐνδὲς ἀρεαῖς· ἢ τὸ γενέσθαι Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν. πάντα γὰρ ἐσθλὰ βλου. Id est : 'Omnimodam vitæ iniectionem semitam. In foro quidem Gloria, et prudentes actiones. In ædibus autem Requies. In agris naturæ oblectatio. In mari vero Lucrum. In peregrinatione, si quidem aliquid habes, gloria : Sin indigeas, solus nosti. Habes nuptias? Domus optima Erit. Non ducis uxorem? Vivis adhuc liberius. Liberi amor sunt. Sine cura est orba vita. Juventus Robusta, senectus rursus pia. Non igitur duorum alterum eligendum est, aut nasci Nunquam, aut mori. Omnia enim in vita bona sunt.'

6 *Infamat*] Proprie. Horat. 'Infames scopulos,' naufragiis scilicet. Sic 'infamis cœdibus terra' apud Ovid. Et 'infames frigidibus Alpes' apud Livium.

* 7 *Custodia vana maritis*] Hinc apud D. Hiero. Theophrastus dicebat impudicam servari non posse, pudicam non debere. *Mussipent.*

Sanguineum si Martis opus: si turpia lucra
 Fœnoris, et velox inopes usura trucidat?
 Omne ævum curæ: cunctis sua displicet ætas. 10
 Sensus abest parvis lactentibus: et puerorum
 Dura rudimenta, et juvenum temeraria pubes.
 Afflicta fortuna viros per bella, per æquor,
 Iras, insidiasque, catenatosque labores
 Mutandos semper gravioribus: ipsa senectus 15
 Expectata diu, votisque optata malignis,
 Objicit innumeris corpus lacerabile morbis.
 Spernimus in commune omnes præsentia: quosdam
 Constat nolle Deos fieri. Juturna reclamat,
 Quo vitam dedit æternam? cur mortis ademta est 20

est viris suspiciosus: si ars bellica est cruenta: si quæstus ex usura inhonestus est, et senus properans jugulat pauperes? Omnis ætas suam habet solitudinem: omnibus sua ætas displicet. Infantes lactentes carent sensu, et initia institutionis puerorum molesta sunt, et adolescentia juvenum temeritatis plena est. Fortuna vexat viros bellis, navigatione, simultatibus, insidiis, et laboribus sibi mutuo nexu hærentibus, et commutandis perpetuo in molestiores. Senecta ipsa, dudum expectata, et exoptata votis improbis, exponit corpus laniandum morbis innumerabilibus. Cuncti in universum aspernamur præsentia. Certum est nonnullos nolle evadere Deos. Juturna exclamat: Quorsum mihi tribuit vitam perpetuam? quare ablata

14 Legendum potius monet Accursius: *Irasque*: et sic habent edd. Delph. et Toll.—15 Vetus liber: *Mutandos*.—18 ‘Sex hi versus, *Spernimus*, et quin-

NOTÆ

* 11 *Et puerorum Dura rudimenta, &c.*] Hoc respexit Lyricus Poëta modo laudatus in Rosis. Sic autem ex hoc Edyllo quædam exprimit ut ne imitari quidem videatur: quod ex dicendis patebit. *Dans l'enfance toujours des pleurs, Un Pedant porteur de tristesse, Des livres de toutes couleurs, Des châtimens de toute espece.*

14 *Catenatosque labores*] Martial. Epig. 72. lib. 1. ‘Expectant curæque, catenatique labores.’ Id est: con-nexi, et sese invicem trahentes catenæ instar.

* 15 *Ipsa senectus, &c. Objicit innumeris corpus lacerabile morbis*] Quæ

Delph. et Var. Clas.

Latinus Poëta per genus delibavit, sigillatim ita persequitur Poëta Gallicus, seu quæ apud Ausonium sparsa sunt, (nam v. 44. habetur, ‘Contemnitur orba senectus,’) ita connectit: *Vieux, on le méprise, on l'évite. Mauvaise humeur, infirmité, Toux, gravelle, goutte, phtisie, Assiégent sa caducité.*

19 *Juturna reclamat, &c.*] Lib. XII. Æneid. ubi Juturna Turni soror immortalitate a Jove donata, ob ereptam virginitatem, videns futurum ut frater Turnus ab Ænea cædatur, mortem optat iisdem, quæ hic referuntur, verbis.

Auson.

2 P

Conditio? Sic Caucasea sub rupe Prometheus
 Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
 Incusare Jovem, data sit quod vita perennis.
 Respice et ad cultus animi: sic nempe pudicum
 Perdidit Hippolytum non felix cura pudoris. 25
 At contra illecebris maculosam ducere vitam
 Quem juvat, aspiciat pœnas, et crimina regum,
 Tereos incesti, vel mollis Sardanapali.
 Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
 Sed prohibet servare fidem deleta Saguntos. 30
 Vive, et amicitias semper cole: crimen ob istud

miki est sors mortalis? Similiter Prometheus in caute Caucasi montis affatur Jovem, Saturno satum, neque desinit accusare eum, compellendo ipsum nomine, quod vita perpetua concessa sibi sit ab eo. Considera etiam animi dotes: scilicet infelix studium pudicitiae ita sustulit e vivis Hippolytum. Contra vero ille qui amat degere vitam contaminatam voluptatibus, attendat flagitia, et supplicia regum, Terei incesti, vel Sardanapali effaminati. Tria bella Punica suadent fugere perfidiam: at Saguntus eversa deterret a servanda fide. Vive et cole semper amicitias:

*****

que sequentes de Jturna et Prometheo, non fuerant in Lugdunensibus membranis, sed in omnibus aliis nostris exemplaribus.' *Vinetus.*—27 Sic ex optimo

NOTE

21 *Caucasea sub rupe Prometheus, &c.*] Vide Promethenm Æschyli. Et vers. 77. Technopœgnii, supra.

24 *Ad cultus animi*] Virtutes, quibus animus ornatur.

25 *Non felix cura pudoris*] Qua factum ut novercæ Phædræ, cujus incestum amorem respuerat, furores in se converteret, et calumniis ejus exulatum abiens, ab equis monstro e mari egresso territis, raptaretur ac discerperetur.

28 *Tereos incesti*] Philomelæ violatoris, quæ Procnes conjugis ejus soror erat. Vide et crimen, et pœnam l. vi. Met. Ovid.

Vel mollis Sardanapali] Is ultimus Assyriorum rex, a quo, propter ejus mollitiem indignatus Arbactus defecit, et victum mortem coëgit sibi consciscere, imperiumque transtulit

ad Medos. Vid. Justin. lib. i. cap. 3. Herodot. et Diodorum.

29 *Tria Punica bella*] Quorum ultimo deleta a Romanis Carthago civium suorum perfidiam luit.

30 *Deleta Saguntos*] Saguntus in Hispania ab Annibale deleta, ob eximiam in Populum Romanum fidem. Vide Livium initio secundi belli Punici.

31 *Crimen ob istud Pythagoreorum, &c.*] Diogenes Laërtius in vita Pythagoræ scribit incensam fuisse a quibusdam, quos admittere in scholam suam noluerat Pythagoras, Milonis apud Crotonem domum, in qua tunc ipse Pythagoras cum discipulis et amicis suis circiter quadraginta versabatur; eumque cum omnibus fere qui una erant, dum effugere incendium volunt, a Crotoniatis, qui liber-

Pythagoreorum periit schola docta sophorum.
 Hoc metuens igitur, nullas cole: crimen ob istud
 Timon Palladiis olim lapidatus Athenis.
 Dissidet ambiguus semper mens obvia votis. 35
 Nec voluisse homini satis est: optata recusat.
 Esse in honore placet: mox pœnitet: et dominari
 Ut possit, servire volet: idem auctus honore,
 Invidiæ objicitur. Pernox est cura disertis:
 Sed rudis ornatu vitæ caret. Esto patronus, 40
 Et defende reos: sed gratia rara clientis.
 Esto cliens: gravis imperii persona patroni.
 Exercent hunc vota Patrum: mox aspera curis
 Sollicitudo subit: contemnitur orba senectus,
 Et captatoris præda est hæredis egenus. 45
 Vitam parcus agas: avidi lacerabere fama.
 Et largitorem gravius censura notabit.

crudita schola Philosophorum Pythagoreorum periit ob id crimen. Itaque hoc timens nullas amicitias exerce: Timon obrutus est quondam ob id crimen apud Athenas Minervæ sacras. Animus sibi perpetuo contrarius incertis cupiditatibus discordat secum. Neque sufficit homini optavisse. Respuit quod optaverat. Juvat eum magistratus genere. Statim pœnitet eum. Atque ut possit imperare, etiam animum appellet ad serviendum. Idem, cum pervenit ad magistratum aliquem, telis patet invidia. Qui student eloquentiæ, solliciti sunt noctes atque dies: at ignarus vitam ducit ingloriam. Patronus esto, et defende accusatos: verum clientes raro grati sunt in patronum. Sis cliens: persona patroni tibi videbitur intoleranda ob dominatum quem in te exercebit. Hic præfiscitur rebus agendis suffragiis Senatorum. Repente cura molesta anxietate penetrat ejus animum. Senex liberis carens spernitur, et qui non habet hæredem fit præda captatoris hæreditatum. Si viciis parce; laborabilis avaritiæ infamia. Sed si fias largus, aspergeris nota

Ms. codice Tollius pro *aspice et ad*, quod est in Vulgatis.—42 Vetus liber: *gravis imperiis*.—47 *At l.* legendum monet Grævius: et sic exhibent edd.

NOTÆ

tati suæ a tot amicorum inter se conspiratione metuebant, fuisse interfectum.

34 *Timon*] *Μισοσophος* ille, seu hominum exosor. Hujus meminit in Alcibiade Plutarchus, et fusius adhuc in Antonio. Lapidationis tamen hujus non meminit.

39 *Pernox*] Per noctem durans. Sic apud Apuleiam nostrum 'perdia

et pernox.' In vetere Onomastico, *Perdus* *πάρνυπτος*: *Pernox* *πάρνυχτος*.

45 *Captatoris*] De hujusmodi captatoribus senum orborum, inhiantibus alienæ hæreditati, vide Petronii Satyricon, ubi de Crotone; et Horatii Sat. 4. lib. II. quæ incipit: 'Hoc quoque Tiresia.'

Cuncta sibi adversis contraria casibus. Ergo
Optima Graiorum sententia: quippe homini aiunt
Non nasci esse bonum, natum aut cito morte potiri. 50

graviori. Omnia inter se pugnant casibus contrariis. Itaque placitum Græcorum est sapientissimum: dicunt scilicet, optimum esse homini non nasci, aut propere mori cum natus est.

Delph. et Toll.—48 Cuncta tibi Vulg.

NOTÆ

50 *Non nasci esse bonum*] Vide adagium, 'Optimum non nasci,' apud Erasmus.

* *Non nasci esse bonum, natum aut cito morte potiri*] Quam vellem huic clausulæ non adeo similem fuisse Poëtæ Gallici clausulam! *C'étoit bien la peine de naître.* Immo quam vellem

similem fuisse, at duntaxat quod ad ultimam partem: 'Bonum cito morte potiri.' Hæc quidem illa vividior, at falsitate quæ subest non parum venustatis carmini detrahitur. Per-vulgatum autem illud: *Rien n'est beau que le vrai, le vrai seul est aimable.*

XVI. DE VIRO BONO, Πυθαγορικὴ ἀκρόασις. 363

Vir bonus, et sapiens, qualem vix reperit unum
Millibus e multis hominum consultus Apollo,
Judex ipse sui, totum se explorat ad unguem:
Quid procures, vanique ferat quid opinio vulgi
Securus, mundi instar habens, teres, atque rotundus: 5

Vir probus, et sapiens, cujusmodi Apollo interrogatus ægre invenit unum inter multa millia hominum, suus ipse judex examinat se totum accuratissime. Nequaquam curans quid putent magnates, et quid inane vulgus existimet; similis mundo,

1 Ald. et prudens. Ullum pro unum quidam libri.—2 Liber manu exaratus: *millibus e cunctis*.—4 'Nescio, quid sibi vult, quod in vetere libro erat, *lues* pro *ferat*: *levis* fortasse fuit.' Vinetus. 'Valde hic variant libri. Codex optimus habet, *vanique lues*. Aldina ed. *quid lexo procax*: Veneta, *leviaque ferat*. *Lues*, *lexo*, *levia*, ex eadem prodeunt officina; et hic latet mendum: *procax* enim et

NOTÆ

'*Ἀκρόασις*] Et *ἀκρόαμα*, quicquid publice recitatur doctrinæ ergo.

1 *Qualem vix reperit unum, &c. consultus Apollo*] Respicere videtur ad editum Chærephonti de Socrate oraculum relatum a Laërt. '*Ἀνδρῶν ἀνδρῶν*

των Σωκράτης σοφώτατος. 'Mortalium omnium Socrates sapientissimus.'

5 *Securus*] Sic Horat. 'Quid Tiri-daten terreat, unice securus,' &c. Od. 26. lib. 1.

Mundi instar habens] Rotundus et

Externæ ne quid labis per lævia sidat.
 Ille, dies quam longus erit, sub sidere Cancri,
 Quantaque nox tropico se porrigit in Capricorno,
 Cogitat, et justo trutinæ se examine pendit,
 Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis 10
 Partibus ut coëat, nil ut deliret amussis,

teres et rotundus: ut nihil extraneæ sordis adhæreat in polita superficie. Ille, quantumvis dies erit longus, dum Sol est in signo Cancri, et quantum longa nox sese extendit, cum Sol est in Tropico Capricorni, meditatatur et sese ponderat æquo examine libræ, ut nihil sit hiulcum, nihil nimis tumeat, ut angulus committatur æqualibus lineis, ut regula nequaquam aberret, ut quodcumque interius est, sit

canus glossemata videntur.' *Tollius.*—9 Sic emendavit Heinsius, ex veterrimo

NOTÆ

totus in se collectus ut mundus.

Teres atque rotundus, &c.] Expressa hæc ex Horat. lib. II. Sat. 7. 'Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus: Quem neque panperies, neque mors, neque vincula terrent: Responsare cupidinibus, contemnere honores Fortis: et in seipso totus teres atque rotundus, Externi ne quid valeat per læve morari: In quem manca ruit semper fortuna,' &c. Simonides tamen, apud Platonem in Protagora, quadratum vult bonum virum esse; qualem Mercurium, qui ipsa Ratio est, Veteres effingebant.

7 Sub sidere Cancri] In primo gradu Cancri, ad quem Sol cum pervenit, diem efficit in hoc Boreali hemisphærio totius anni longissimum.

8 Tropico se porrigit, &c.] Α τροπῇ reversio fit tropicus adjectivum, quod tamen sæpius absolute ponitur, subintelligendo circulum; ut tropicus Æstivus, tropicus Hybernus, tropicus Cancri, aut Capricorni, scilicet circulus. Hi duo nempe termini sunt, ad quos cum Sol pervenit, reverti incipit Boream aut Austrum versus. Brevissima porro totius anni dies, quæ bruma dicitur, cum contingat

Sole in Capricorni principio constituto, longissimam tunc esse noctem necesse est.

9 Justo trutinæ se examine] Vetus Scholiastes Persii ad hunc ejus vers. Sat. I. 'Examenve improbum in illa Castiges trutina.' 'Examen,' inquit, 'est lingua, vel linum, quod mediam hastam ad pondera adæquanda tenet. Castigare autem est digito libram percutere, ut temperetur, et præ agitatione post æquum conquiescat. Trutina vero est foramen, intra quod est lingula, de qua examinatio est.' Trutinam tamen pro statera manifeste accipit Vitruvius lib. X. cap. 8. 'Id autem,' inquit, 'ex trutinis, quæ stateræ dicuntur, licet considerare.' Hic porro continua Metaphora est.

10 Angulus æquis Partibus ut coëat] Vinetus hæc exponit de angulo recto. Ego malim intelligere de angulo, cujus crura sive lineæ angulum ipsum comprehendentes, sint inter se æquales.

11 Nil ut deliret amussis] Delirare est a lira, hoc est, sulco recto deflectere. Amussis regula, aut etiam perpendicularum, quo opera examinare fabri solent.

Sit solidum quodcunque subest: nec inania subtus
 Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
 Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
 Omnia quam longi reputaverit acta diei. 15
 Quæ prætergressus? quid gestum in tempore? quid non?
 Cur isti facto decus abfuit; aut ratio illi?
 Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit?
 Quam melius mutare fuit? miseratus egentem,
 Cur aliquem fracta persensi mente dolorem? 20

solidum: neque ictus impactus digitis prementibus ostendat subesse aliquid vacuum. Non ante claudit oculos in suavem soporem, quam recogitaverit cuncta quæ fecit per solidum diem. Qua in re peccavi? inquit. Quid a me factum est opportune? quid non factum? Quare istud gestum est turpiter; aut illud stulte? Quid a me prætermissum est? Quare consilium hoc fixum animo meo fuit, quod tamen satius erat mutare? Quare, cum misererer inopis, sensi aliquem dolorem molli nimis

codice. Vulg. est, pensat.—12 Ex veteri libro Tollius corrigit, *subter*.—14 In antiquo libro, *declinans*.—16 'Qua, Quo, et Quæ hic habent nostra exemplaria, pro Græco πῆ. Vinet.

NOTÆ

12 *Nec inania subtus Indicet admotus digitis, &c.*] Ut fieri solet, cum doliorum plenitudo exploratur.

14 *Non prius in dulcem, &c.*] Hæc ex aureis carminibus Pythagoreorum expressa sunt, quæ sic habent: Μήδ' ὄππῃ μαλακοῖσιν ἐπ' ὕμνῳσι προσδέξασθαι, Πρὶν τῶν ἡμερῶν ἔργων τρίς ἑκάστον ἐπελθεῖν. Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου, ἐπέβημι καὶ μετέπειτα Δεῦλὰ μὲν ἐκπρήξας, ἐμπλήρῃσεν Χρηστὰ δὲ, τέρπου. Id est: 'Neque somnum teneris in oculis accipe Prius, quam diurnorum factorum ter unumquodque commemoraveris. Quasum transgressus? Quid feci? quid mihi, quod oportuit non factum est? Orsus autem a primo recolere. Et postea Mala quidem si feceris, dole: bona vero, gaude.' Juxta morem hunc Horatius lib. 1. Sat. 4. 'Neque enim, cum lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi: Rectius hoc est; Hoc faciens vivam melius: sic dulcis ami-

cis Occurram. Hoc quidam non belle. Numquid ego illi Imprudens olim faciam simile? Hæc ego necum Comprensiss agitò labris,' &c.

16 *Quæ prætergressus*] Magis accedet ad Græcum archetypum πῆ, si legas qua, quam quæ.

* *Quæ prætergressus, &c.*] Expressum illud e Laërtio in vita Pythagoræ: Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Idem consilium apud Ciceronem in Senectute: 'Quid quoque die dixeris, audiveris, egeris, vespere commemorandum.' Hoc facitabat P. Sextius, qui, teste Seneca lib. III. cap. 37. de Ira, consummato die, cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogabat animum suum, 'Quod hodie malum tuum sanasti? Cui vitio obstitisti? Qua parte meliores?' Idem usurpavit semper in aula, in conjugio, in studio aut negotio Seneca, ut de se ipse refert ibidem.

* 19 *Miseratus egentem, Cur aliquem fracta persensi mente dolorem*] Hæc

Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honesto
Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
Perstrictus quisquam? cur me natura magis, quam
Disciplina trahit? Sic dicta et facta per omnia
Ingrediens, ortoque a vespere cuncta revolvens, 25
Offensus pravis, dat palmam et præmia rectis.

animo? Quid cupiri quod bonum esset non cupere? Quare ego pravius anteposui utile honesto? An aliquis a me læsus est verbo, aut etiam significatione aliqua cultus? Quare magis raptior propensione naturæ, quam præceptis Philosophiæ? Sic procedens per cuncta dicta et facta sua, et revocans in mentem omnia ab ortu Luciferi, detestans mala, laudat tantum ea quæ bene gessit.

NOTÆ

juxta Stoicorum placita, qui sapientem suum negabant misereri. Per misericordiam intelligebant animi ægritudinem, ob alienarum miseriarum speciem. Ægritudo autem, inquebant, in sapientem virum non cadit: non quod inhumani essent, aut suppetias fere nollent; verum omnia quæ, qui miserentur, dolentes facerent, alacri animo ac libentes facere se profitebantur. Errabant scilicet, dum putabant misericordiam esse animi ægritudinem, quæ potius, ut ait Clemens Strom. 4. Θεὸν τι ἐστὶν, ὡς οἱ Προφῆται λέγουσι. 'Divinum quoddam, sicut Prophetæ loquuntur.'

20 Cur aliquem fracta persensi mente dolorem] Quamvis enim Philosophi,

utpote viri boni, esset opitulari egenis; Philosophicum tamen non erat, viso alterius malo, mœrorem, miserationem, aliamve animi permotionem sentire: præsertim apud austerioris sectæ Philosophon, quales Pythagoræ et Stoici. Hallucinatur hic Vinctus cum exponit: 'Ægre opem tuli, non libenter ut debui.'

25 Ortoque a vespere] Vesper et Lucifer idem astrum Veneris sub vario nomine, prout Solem sequitur vel præcedit, ut jam observatum ad Rosas. Hic nomen Vesperis præpostere usurpat Ausonius pro Lucifero, nomen Vespertinum sideris pro Matutino.

XVII. Ναὶ καὶ Οὐ Πυθαγορικόν. 364

EST, et Non, cuncti monosyllaba nota frequentant.

Omnes usurpant in sermone pervulgatas voces unius syllabæ Est et Non. His

NOTÆ

Ναὶ καὶ Οὐ] Latine veritas, etiam, et non. Cic. iv. Academ. 104. 'Ut sequens probabilitatem ubicumque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut etiam, aut non respondere possit.'

Πυθαγορικόν] Quare Pythagoricum

potius, quam Stoicum, Academicum, aut alicujus alius sectæ? Innuit fortasse has tantum duas voces Pythagoricis per quinquennale illud silentium pronuntiare licuisse.

His demtis, nihil est, hominum quod sermo volutet.
 Omnia in his, et ab his sunt omnia, sive negoti,
 Sive otii quicquam est, seu turbæ, sive quietis.
 Alterutro pariter nonnunquam, sæpe seorsis 5
 Obsistunt studiis: ut mores, ingeniumque
 Vel faciles, vel difficiles contentio nacta est.
 Si consentitur, mora nulla intervenit, Est, Est.
 Sin controversum, dissensio subjiciet, Non.
 Hinc fora dissultant clamoribus: hinc furiosi 10
 Jurgia sunt Circi: cuneati hinc læta Theatri
 Seditio: et tales agitat quoque Curia lites.
 Conjugia, et nati cum patribus, ista quietis
 Verba serunt studiis, salva pietate loquentes.
 Hinc etiam placitis schola consona disciplinis 15

sublatis nihil est quod oratio humana verset. Cuncta continentur in iis, et cuncta constant ex iis, sive aliquid est negotii, sive aliquid otii, sive tumultus, sive quietis. Aliquando utuntur simul altero horum, sæpe rapti in contraria studia contendunt ambobus: prout disputatio incidit inter homines indolis, et morum fucilium, vel diffucilium. Si sentiunt idem, statim interponitur, Est, Est. Si vero dissentiunt, contentio reponet, Non. His vocibus fit, ut fora resonent dissonis vociferationibus. Ab his vocibus procedunt rixæ Circi insani. Ab his hilaris tumultus Theatri in cuneos divisi. Et similes etiam controversiæ jactantur in Senatu. Conjuges inter se, et filii cum parentibus, admiscunt illas voces affectibus tranquillis, nihil dicentes contra officium pietatis. Iis quoque vocibus schola concordans in eadem asserenda

6 *Studiis hic legere malit Vinetus, quam dubiis, ut Vulg.—7 Vetus liber: facilis et difficilis.—15 'Placitis perquam recte habuit Mariangeli codex pro placidis, quod in aliis legeramus exemplaribus.' Vinetus.*

NOTE

5 *Alterutro pariter nonnunquam*] Hoc est, aliquando simul dicunt Est, vel simul dicunt Non; cum scilicet idem sentiant.

Seorsis] Ab adverbio seorsim adjectivum seorsus, a, um, quo utitur Terentianus Maurus pluribus locis.

11 *Jurgia sunt Circi*] In quo aurigæ decurso stadio insanis sæpe vociferationibus contendunt de victoria, cum pariter fere, ut fit aliquando, metas attigerunt.

Lata Theatri Seditio] Cum (ut habetur in prologo Hecyræ) tumultuantur, clamant, pugnant de loco.

13 *Conjugia*] Conjuges. Sic servitia pro servis, ministeria pro ministris, aliaque ejusmodi passim repetas.

14 *Verba serunt*] In colloquiis familiaribus; in quibus sæpe in diversas scinduntur sententias, salvo tamen affectu mutuo, et caritate, ac pietate.

Dogmaticas agit placido certamine lites.
Hinc omnis certat dialectica turba sophorum.
Est lux : estne dies ergo ? Non convenit istuc.
Nam facibus multis, aut fulguribus quotiens lux
Est nocturna homini, non est lux ista diei. 20
Est et Non igitur, quotiens lucem esse fatendum est,
Sed non esse diem : mille hinc certamina surgunt.
Hinc pauci, multi quoque talia commeditantes
Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.
Qualis vita hominum, duo quam monosyllaba versant! 25

doctrina ventilat leni contentione controversias super placitis ortas. His vocibus tota multitudo dialecticorum sophistarum disputat. Exempli causa, lux est : an igitur est dies ? Hoc non coheret. Nam quoties lucet homini per noctem propter multas faces, vel fulgura, lumen illud non est lumen diei. Ergo utendum est vocibus, Est, et Non, quotiescumque concedendum est lucere, sed non diem esse. Mille inde contentiones oriuntur. Hinc nonnulli, multi etiam cogitantes similia, compresso interius murmure arroducti rabide labra, tacendo. O qualis est vita hominum, quam duæ voces monosyllabæ agitant !

NOTÆ

16 *Dogmaticas . . . lites*] De dogmatis, hoc est, placitis ortas. Quæ enim Græci δόγματα, placita seu decreta Latini dixerunt.

18 *Est lux, &c.*] Affert pro exemplo dialecticarum altercationum tritum sophisma : ‘ Si lux est, dies est. Atqui noctu accensis lampadibus lux est : ergo noctu dies est.’

23 *Talia commeditantes, &c.*] Expressa hæc videntur ex illis Persii Sat. 3. ‘ Murmura cum secum, et rabiosa silentia rodunt, Atque exportrecto trutinantur verba labello, Ægroti veteris meditantæ somnia.’

* 25 *Qualis vita hominum, duo quam monosyllaba versant*] Frigidam certe clausulam, et quæ falsi aliquid continet : an ideo contemptui habenda

hominum vita, quod duo eam versant monosyllaba ! Hæc quidem monosyllaba prout efferuntur, aut verum quid, aut falsum quid enuntiant, et eo sensu res tum divinas tum humanas complectuntur. De illis ntinam inter se homines nunquam contenderent, et veritas quæ una est minime scinderetur. De his vero eosdem contendere veri indagandi causa, et salva amicitia, non modo non a ratione alienum est, verum etiam rationi maxime consentaneum. Rectius Poëta ipse Epist. ult. vers. 48. et seqq. ‘ Est respondebat, vel non. O certa loquendi Regula ! nam brevius nihil est nec plenius istis : Quæ firmata probant, aut infirmata relidunt.’

His demtis, nihil est, hominum quod se
 Omnia in his, et ab his sunt omnia, siv
 Sive ott quicquam est, seu turbæ, siv
 Alterutro pariter nonnunquam, sæpe
 Obsistunt studiis: ut mores, ingeniu
 Vel faciles, vel difficiles contentio n
 Si consentitur, mora nulla interven
 Sin controversum, dissensio subji
 Hinc fora dissultant clamoribus:
 Jurgia sunt Circi: cuneati hinc l
 Seditio: et tales agitat quoque C
 Conjugia, et nati cum patribus
 Verba serunt studiis, salva pi
 Hinc etiam placitis schola co

sex et
 vacitate: et C
 crnicem; et Pha
 quam quidem arem

codice.—5 At pro Et

sublati nihil est quod oratio humana
 constant ex iis, sive aliquid est negotii
 Aliquando utuntur simul altero horu
 amobus: prout disputatio incidit int
 cilium. Si sentiunt idem, statim
 contentio reponet, Non. His vocib
 Ab his vocibus procedunt rixæ C
 cuneos divisi. Et similes etiam co
 se, et filii cum parentibus, admisc
 contra officium pietatis. Iis quo

6 Studiis hic legere malit
 facilis et difficilis.—15 'Pla
 placidis, quod in aliis legera

5 Alterutro pariter nonnu
 est, aliquando simul dici
 simul dicunt Non; cum
 sentiunt.

Seorsus] Ab adverbic
 jectivum seorsus, a, u
 Terentianus Maurus p

11 Jurgia sunt Circi
 decurso stadio insani
 tionibus contendunt
 pariter fere, ut fit a
 attigerunt.

er binos, &c.] Aliter Solon,
 ipse Propheta regius, qui sep
 ta annis hominum vitæ spati
 definit.

3 Hos novies superat, &c.] Cornix
 vivat novies nonaginta sex annos,
 hoc est, 864.

4 Et quater, &c.] Sic Cervus vivat
 3456 annos.

5 Alipedem] Quasi qui alatis sit
 pedibus. 'Æripedem' dixit in Griphe
 numeri ternarii, ubi vide Notas.

Ter vincit Corvus] Sicque vivat
 10368 annos.

Illum Multiplicat novies Phœnix]
 Sicque vivit 93312 annos. Mille ta
 men tantum, post Claudianum, ei
 tribuit Noster infra, Epist. xx.

* Multiplicat novies Phœnix, &c.]
 Dissident inter se, qui de Phœnicis
 ætate scripserunt. Rex Æthiopiæ,
 in sua ad Pontificem Romanum Episto
 la, annos ei tribuit trecentos. He
 rodotus, Ælianus, Philostratus, Orus,
 Æneas Platonius, ex Latinis Ovidi
 us, Tacitus, Victor, annos dant quin
 gentos quadraginta. Plinius ex Ma
 nilio sexcentos sexaginta. Martialis

tit hydram.

rum.

into.

5

rum Eryman-
to pratio fu-us atal.
us, quos Ma.pore
dit

cohibet finis Vulg.—17 Hi sepa

NOTÆ.

est
on Æ-
sexenni-
ota noster
pe qui Epis-
nos Phœnici
93312. assig-
ve illa fabulosa
mus ad Griphum
[*ales*] Claudian. de
Hic neque concepto fræ-
mine surgit: Sed pater
esque sui: nulloque creante,
itos artus fecunda morte re-
mat, Et petit alternam totidem
per funera vitam.

7 *Decies prævertitis ævo, Nympha Hamadryades*] Sic Nymphæ illæ vi-
verent 933120 annos, ex egregia illa
Hesiodi supputatione, quam tamen
Cleombrotus apud Plutarchum, loco
supra laudato de Oraculorum defec-
tu, sic explicat, ut *yeveds* hominis,
cujusmodi novem Cornici Hesiodus
tribuit, unum tantum annum esse
putet, sicque Cornicis vita fiat anno-
rum 9, Cervi 36, Corvi 168, Phæ-
nicis 972, et Nympharum 9720 anno-
rum.

8 *Nympha Hamadryades*] More

Græcorum poetarum extremam diph-
thongum vocis 'Nymphæ' non eli-
dit, sed contrahit ante vocalem se-
quentem.

11 *Stilbon*] A *στίλβω* luceo, corus-
co, est *στίλβων*, quo nomine appellari
Mercurii stellam testes sunt Aristo-
teles lib. de Mundo, Cicero lib. ii. de
Natura Deorum, Plutarchus, lib. ii.
de placitis Philosophorum. Apud
eosdem Phaëton, *φαιών*, est Sol, Phæ-
non, *φαιών*, est Saturni astrum, u-
tramque a *φάω* luceo, et Pyrois, *Πυ-
ρῶεις*, Mars, a *πίρ* ignis.

Quæ sæcula Phænon] Sic optime
Vinetus restituit, pro *Phæton* quod
legebatur in quibusdam. Cum infra
de Titane seu Sole loquatur, qui
Phaëton est, verosimilius multo est
hic de Phænone seu Saturno loqui
eum, (de quo nulla alia in toto hoc
poëmate mentio,) quam bis Solem
commemorare.

12 *Quos Jupiter igne benigno*] Quo
Saturni inclementiam retundere eti-
am creditus est. Horat. lib. Carm.
ii. Ode 17. ad Mæcenatem. 'Te
Jovis impio Tutela Saturno reful-
gens Eripuit, voluerisque fati Tarda-
vit alas,' &c.

XVIII. DE ÆTATIBUS ANIMALIUM, HESIODION. 365

TER binos deciesque novem super exit in annos
 Justa senescentum quos implet vita virorum.
 Hos novies superat vivendo garrula Cornix:
 Et quater egreditur cornicis sæcula Cervus.
 Alipedem cervum ter vincit Corvus: et illum
 Multiplicat novies Phoenix, reparabilis ales.

5

Plena ætas hominum ad senectutem pervenientium extenditur ad sex et insuper nonaginta annos quos complet. Cornix loquax vincit eos novies vivacitate: et Cervus excedit quater ætatem cornicis. Corvus ter superat cervum pernicem; et Phoenix ex seipso renascens multiplicat ejus ætatem novies. Quam quidem avem

.....

De ætatibus Hesiodion fuit titulus in membranaceo codice.—5 At pro Et

NOTÆ

Hesiodion] *Ἡσίοδειον*, petitus ex Hesiodo poemata; cujus versus hi extant apud Plutarchum lib. de Oraculorum defectu: *Ἐννέα τοι ζῷει γυνεὺς λακέρυζα Κορώνη Ἀνδρῶν ἡβόντων* vel, ut Demetrius apud eundem Plutarchum legi quoque meminit, et legisse Ausonius noster videtur: *γηρόντων* *Ἐλαφος δέ τε τετρακόρωνος, Τρεῖς δ' Ἐλάφους ὁ Κόραξ γηράσκειται αὐτὰρ ὁ Φοῖνιξ Ἐννέα τοὺς Κόρακας δέκα δ' ὁμείς τοὺς Φοῖνικας Νύμφαι ἐνπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγυόχοιο.* 'Novem quidem vivit sæcula garrula Cornix Virorum pubescentium, (vel senescentium,) Cervus vero quatuor cornicum est. Tres vero Cervos Corvus senescit. At Phoenix Novem Corvos. Decem vero vos Phœnicas Nymphæ bene comatæ, filiz Jovis a capra nutriti.' Vana porro et futilia esse, quæ Hesiodus his versibus, et ex eo Ausonius de ætatibus quorundam animalium affirmat, et res ipsa clamat, et Plinius ipse testatur loco lib. VII. Natur. Historiæ a me jam laudato, ad hunc versum Griphi: *'Et toties trino cornix vivacior ævo.'*

* 1 *Ter binos, &c.*] Aliter Solon, quin et ipse Propheta regius, qui septuaginta annis hominum vitæ spatium definit.

3 *Hos novies superat, &c.*] Cornix sic vivat novies nonaginta sex annos, hoc est, 864.

4 *Et quater, &c.*] Sic Cervus vivat 3456 annos.

5 *Alipedem*] Quasi qui alatis sit pedibus. *'Eripedem'* dixit in Gripho numeri ternarii, ubi vide Notas.

Ter vincit Corvus] Sicque vivit 10368 annos.

Illum Multiplicat novies Phoenix] Sicque vivit 93312 annos. Mille tamen tantum, post Claudianum, ei tribuit Noster infra, Epist. xx.

* *Multiplicat novies Phoenix, &c.*] Dissident inter se, qui de Phœnicis ætate scripserunt. Rex Æthiopiz, in sua ad Pontificem Romanum Epistola, annos ei tribuit centos. Herodotus, Ælianus, Philostratus, Orus, Æneas Platonius, ex Latinis Ovidius, Tacitus, Victor, annos dant quingentos quadraginta. Plinius ex Manilio sexcentos sexaginta. Martialis

Quam vos perpetuo decies prævertitis ævo,
Nymphæ Hamadryades: quarum longissima vita est.

Hi cohibent fines vivacia fata animantium.

Cetera secreti novit Deus arbiter ævi 10
Tempora: quæ Stilbon volvat, quæ sæcula Phænon,
Quos Pyrois habeat, quos Jupiter igne benigno

vos, o Nymphæ Hamadryades, quarum ætas est longissima, superatis decies tota ejus ætate.

Hi sunt termini intra quos vitæ animalibus falo concessæ clauduntur. Deus dispensator arcanorum temporum cognoscit ceteras ætates: puta, per quæ sæcula Mercurii stella circumagatur, per quæ Saturnus, quos Mars gyros habeat, et quos

habent quædam exemplaria.—9 *Hæc cohibet finis* Vulg.—17 Hi septem versus

NOTE.

et Lætantius millenos. Alii, ut est apud Tacitum, 1461. Chæremon Ægyptius, referente Tzetze, sexennium et septies millenos. Poëta noster secum ipse dissidet, quippe qui Epistola xx. mille tantum annos Phœnici tribuat, cum eidem hic 93312. assignet. Ceterem de ave illa fabulosa vide quæ annotavimus ad Griphum ternarii numeri.

6 *Reparabilis ales*] Claudian. de Phœnice: 'Hic neque concepto factu, nec semine surgit: Sed pater est, prolesque sui: nulloque creante, Emeritis artus fecunda morte reformat. Et petit alternam totidem per funera vitam.'

7 *Decies prævertitis ævo, Nymphæ Hamadryades*] Sic Nymphæ illæ viverent 933120 annos, ex egregia illa Hesiodi supputatione, quam tamen Cleombrotus apud Plutarchum, loco supra laudato de Oraculorum defectu, sic explicat, ut γεωδὲν hominis, cujusmodi novem Cornici Hesiodus tribuit, unum tantum annum esse putet, sicque Cornicis vita fiat annorum 9, Cervi 36, Corvi 168, Phœnicis 972, et Nympharum 9720 annorum.

8 *Nymphæ Hamadryades*] More

Græcorum poetarum extremam diphthongum vocis 'Nymphæ' non elidit, sed contrahit ante vocalem sequentem.

11 *Stilbon*] Α στίλβω luceo, corusco, est στίλβων, quo nomine appellari Mercurii stellam testes sunt Aristoteles lib. de Mundo, Cicero lib. ii. de Natura Deorum, Plutarchus, lib. ii. de placitis Philosophorum. Apud eosdem Phaëton, φαέτων, est Sol, Phænon, φαίνων, est Saturni astrum, utrumque a φάω luceo, et Pyrois, Πυρρῆος, Mars, a πῦρ ignis.

Quæ sæcula Phænon] Sic optime Vinetus restituit, pro *Phæton* quod legebatur in quibusdam. Cum infra de Titane seu Sole loquatur, qui Phaëton est, verosimilius multo est hic de Phænone seu Saturno loqui eum, (de quo nulla alia in toto hoc poemate mentio,) quam bis Solem commemorare.

12 *Quos Jupiter igne benigno*] Quo Saturni inclementiam retundere etiam creditus est. Horat. lib. Carm. ii. Ode 17. ad Mæcenatem. 'Te Jovis impio Tutela Saturno refulgens Eripuit, voluerisque fati Tardavit alas,' &c.

Circuitus: quali properet Venus alma recursu :
 Qui Phœben, quanti maneant Titana labores :
 Donec consumto, Magnus qui dicitur, anno, 15
 Rursus in antiquum veniant vaga sidera cursum ;
 Qualia dispositi steterant ab origine mundi.

Jupiter cum suo astro benefico: cujusmodi circuitu alma Venus currat; quanti labores sint tolerandi Lunæ, et Soli. Quoad usque peracto illo anno, qui appellatur Magnus, stellæ errantes redeant iterum in pristinum suum cursum: qualcs fuerant ab initio constituti orbis.

in Lugdunensibus membranis erant, qui non legebantur in codicibus impressis ante editas Mariangeli diatribas.

NOTE

14 *Quanti maneant Titana labores*] An Eclipses? ut apud Virg. 'Defectus Solis varios, Lunæque labores,' an labores circumversionis assiduæ? in posterius hoc magis propendeo. Circuitus porro horum omnium Planetarum his vulgo temporibus definiuntur: Lunæ quidem viginti septem diebus, et horis circiter octo; Solis 365. diebus et horis quinque, aut plus paulo, quod anni spatium est; quo quidem fere spatio Venus et Mercurius Zodiacum una cum Sole percurrunt: Mars vero dnobis fere annis; Jupiter annis circiter duodecim; Saturnus fere triginta. Observa autem tempora illa, quæ soli Deo cognita esse ait, non intelligenda esse spatia circuitus uniuscujusque Planetæ: ea enim Astronomis cognita et supra relata a nobis: sed spatia et numerum circuituum qui obeundi singulis Planetis sunt, quoad ad idem omnes punctum simul redierint, a quo

perfecti semel sunt. Quod non nisi longissimo annorum circuitu fieri potest. Atque periodus illa, seu circuitus annorum, 'Annus Magnus' dicitur.

15 *Consumto, Magnus qui dicitur, anno*] De hoc Cicero lib. II. de Natura Deorum supra laudato: 'Quarum' vagantium stellarum 'ex disparibus motionibus Magnum Annum Mathematici nominaverunt, qui tum efficiatur, cum Solis et Lunæ, et quinque errantium ad eandem inter se comparisonem, confectis omnium spatiis, est facta conversio. Quæ, quam longa sit, magna quæstio est. Esse vero certam, et definitam necesse est.' Magnum illum annum quidam putaverunt esse annorum solarium 1461, quidam 5000, alii 10000, alii 100000, alii etiam plurimum. Vide Censorin. de die natali, Solin. in Polyhistore, Firmic. Macrob.

XIX. MONOSTICHA DE ÆRUMNIS HERCULIS. 366

PRIMA Cleonæi tolerata ærumna leonis.

Primus labor exantlatus ab Hercule, est labor leonis Nemeæi. Secundus domuit

Proxima Lernæam ferro et face contudit hydram.

Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.

Æripedis quarto tulit aurea cornua cervi.

Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.

5

hydram Lernæam ferro et flamma. Deinde tertius labor interfecit aprum Erymantheum. Quarto labore reportavit cornua aurata cervi æripedis. Quinto prælio su-

NOTE

* Græci Herculem quasi "Ἡρας κλέος dictum volunt. Eiusdem labores apud Virg. *Æneid.* VIII. Juvenum Chorus et Senem canit. Si quis Chemia delectatur, adeat Tollium in fortuitis p. 45. Hanc de Hercule fabellam, totamque fabularem historiam, ad Chemiam pertinere ibi asseritur. 'Angues duo,' duo sunt spiritus volatiles, Acidus et Alcalicus, quos Hercules fixos reddidit, hoc enim Chemici est, 'interficere' et 'mori.' 'Cechalia' est domus salis *ὄλκος ἄλς*: unde Herculi in veteri nummo ara, cui ignis in salini formam impositus. 'Hylæus' et 'Pholus' spiritus impuri sunt, ac terrestres et impetuosus. Talibus piget immorari, quæ vel eo confutantur argumento, quod fabella de Hercule non magis ad Chemiam, quam ad quamlibet aliam artem seu disciplinam referri potuit.

1 *Prima Cleonæi, &c.*] Præter hæc Monosticha, extant in Virgilianis Catalectis et hæc alla, Virgilio etiam, ut reor, perperam attributa: 'Compressit Nemææ primum virtute leonem. Extincta est anguis quæ pullulat hydra secundo. Tertius evictus sus est Erymanthius ingens. Cornibus auratis cervum necat ordine quarto. Dejicit horrissona quinto Stymphalidas arcu. Abstulit Hippolytæ sexto sua vincula vinctæ. Septimus Augiæ stabulum labor egerit undis. Octavo domuit magno luctamine taurum. Tum Diomedis equos, nono, cum rege premit. Ge-

ryonem, decimo, triplici cum corpore vicit. Undecimo, abstractus vidit nova Cerberus astra. Postremo, Hesperidum victor tulit aurea mala.' Vide Senecæ Herculem *Œtæum* act. I. sc. 1.

Prima ærumma] Primus labor Herculi imperatus ab Eurystheo Mycænarum rege, Junonis instinctu.

Cleonæi . . . leonis] Leonis in Nemea sylva interfecti, juxta Achaïæ oppidum Cleonas, situm in via quæ ab Argis Corinthum ducit.

2 *Lernæam hydram*] Lernæ lacus monstrum multiceps, quod, cum ferro non posset, abscisis capitibus repulsiptibus, igne demum vicit. Unde Seneca: 'Quid sæva Lernæ monstra, numerosum malum, Non igne demum vicit, ac docuit mori?'

3 *Erymantheum*] Illum scilicet, ut ait Seneca, 'Solitum densis hispidum Erymanthi jugis Arcadica petere nemora Mænalium suum.'

4 *Æripedis*] De hac voce jam supra in ætatibus animalium, et in Grypho ternarii numeri.

Tulit aurea cornua cervi] Cum eum cursu, aut potius jaculo, assecutus esset in Mænalo Arcadiæ monte. 'Cervam' dixit Virg. *Æneid.* VI. 'Fixerit æripedem cervam licet.'

5 *Stymphalidas pepulit volucres*] Aves in Stymphalo Arcadiæ lacu immorantes, tantæ magnitudinis, ut solis radios obumbrarent volantes: quæ aves Arcadiam vastabant.

Threiciam sexto spoliavit Amazona baltheo.

Septima in Augeis stabulis impensa laboris.

Octava expulso numeratur adorea tauro.

In Diomedeis victoria nona quadrigis.

Geryone extincto decimam dat Iberia palmam.

10

Undecimo mala Hesperidum destricta triumpho.

Cerberus extremi suprema est meta laboris.

gavit aves Stymphalidas. Sexto detraxit peltam Amazoni Thraciæ. Septimus labor collocatus ab eo est in stabulis Augeæ purgandis. Octava victoria ejus numeratur, quam retulit fugato tauro. Nona ejus victoria fuit in equis Diomedis. Hispania tribuit ei decimam victoriam, interfecto Geryone. Undecimo triumpho carpit mala aurea Hesperidum. Cerberus eductus ex Inferis est ultimus terminus novissimi ejus laboris.

NOTE

6 *Threiciam* . . . *Amazona*] Hippolyten Amazonum, juxta Thraciam et Scythas habitantium, reginam, quam Theseo uxorem dedit, ex qua suscepit Hippolytum.

7 *Augeis*] Augeæ Elidis regis.

Stabulis] Ter mille boum capacibus, et triginta annorum fimo repletis, quæ Hercules mercede pacta purgavit, immisso Alpheo fluvio.

8 *Adorea*] Ab ador, quod farris genus. Festus: 'Adoream laudem sive gloriam dicebant, quia gloriosum enim putabant esse, qui farris copia abundaret.'

Tauro] Atticam regionem devastante. De hoc Seneca: 'Taurumque, centum non levem populis metum.'

9 *In Diomedeis* . . . *quadrigis*] Equis quatuor Diomedis Thraciæ regis,

quos ille advenarum carnibus pascebat. Ipsum autem Hercules interfecit, et equis illis epulandum apposuit.

10 *Geryone*] Tricorpore illo rege Balearidum insularum, vel, ut Solinus ait, Erythræ insulæ, quam Pœni lingua sua *Gadir*, id est, sepem, appellarunt, in capite Bæticæ sitæ; cujus Geryonis interfecti boves abduxit Hercules.

Iberia] Hispania, ab Ibero amne.

11 *Mala Hesperidum*] Aurea mala filiarum Hesperii fratris Atlantis, quæ mala pervigil draco custodiebat.

Destricta] Decerpta ab Hercule sunt, interfecto dracone pervigili eorum custode.

12 *Cerberus*] Triceps Inferorum canis ab Hercule extractus in auras.

XX. MUSARUM INVENTA, ET MUNERA. 367

CLIO gesta canens, transactis tempora reddit.

Clio celebrans res gestas, restituit rebus præteritis suam atalem. Melpomene

~~~~~

Aliter expressi sunt hi versus in scripto papyraceo, teste Tollo. Vid. Not. Var.

MELPOMENE tragico proclamât mœsta boatu.
Comica lascivo gaudet sermone **THALIA**.

*tristis exclamat ululatu tragico. * Thalia comica delectatur oratione molli. Euterpe*

NOTÆ

* Etsi de Musarum numero inter scriptores non convenit; usu tamen receptum, atque Homeri auctoritate confirmatum est, novem omnino extitisse. Μοῦσαι δ' ἑννέα πᾶσαι. Odyss. Ω. Hesiodus quoque novem recenset, ac iisdem nominibus appellat quæ etiamnum usurpamus: Ἑννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι, Κλείω τ', Ἐντέρπη τε, Θάλεια τε, Μελπομένη τε, Τερψιχόρη τ', Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ', Οὐρανίη τε, Καλλιόπη τ', &c. Theog. vers. 76. et seqq. De earum inventis nihil apud veteres illos Poëtas, nisi quod Hesiodus tradit iis carmina curæ esse, ἥσιν ἀοιδῇ Μέμβλεται. vs. 60. eas pedibus tripudiare, ἐπεβρόσαντο δὲ ποσσίν. vs. 8. Mores Deorum celebrare, ἥθεα κεδνὰ Ἀθανάτων κλειουσιν. vs. 67. Præsentia, futura, ac præterita concinere, τὰ τ' ἰόντα, τὰ τ' ἐσόμενα, πρὸ τ' ἔοντα φωνῇ ὀμνυρεῖσαι. vs. 38. Calliopen omnium præstantissimam Reges comitari: Προφερετάτῃ ἔστιν ἀπασῶν, ἥ μὲν γὰρ βασιλεύουσιν ἄμ' αἰδοῖουσιν ὀπηδεῖ. Nec illis quidem temporibus suæ cuique partes assignatæ fuerant: unde Latinis nullo ferme delectu habito invocatæ. Hinc et emersit ea opinionum varietas, ut unum illud extra controversiam positum videam, ingenuis artibus præesse Musas; quæ cuique arti, lis etiamnum sit sub iudice. Si quid tamen ea de re, quæ videtur ex Poëtarum arbitrio pendisse, statutum quis vellet, deberet is, mea quidem sententia, quod Musarum attinet Chorum, nummis Pomponiæ gentis definire, quoniam ea propter hic exhibere placuit e Schedis Morellianis, et cum Ausonii Edyllio conferre.

1 *Clio gesta canens*] Referuntur et

hi versus in Catalectis Virgilii. Alios ejusdem argumenti refert Tollius ex scripto papyraceo, Juvenalis satiras continente, margini ascriptos a quodam Petro Joannis de Gonda anno 1478. ineptos quidem illos, et contra-prosodiæ leges peccante extremo. Musas porro finxerunt Jovis esse et Mnemosynæ, id est, Memoriæ, filias, quarum nomina sic interpretantur. Clio ἀπὸ τοῦ κλέους, a gloria, quam affert iis quorum gesta canit. Melpomene a μέλπομαι modulator, Thalia a θάλλω virere, germinare, florere. Euterpe, et Terpsichore a τέρπω oblecto. Erato ἀπὸ τοῦ ἔρωτος ab Amore. Calliope, a καλὸς pulcher, et ὄψ, vox, quod pulchram habeat vocem. Uranie Cælestis, ab οὐρανὸς Cælum. Polyhymnia a πολλὸς et ὕμνος, a multitudinæ cantus, vel Polymnia, Πολύμνεια, a magnitudinæ memoriæ: μνεῖα enim memoria est.

* *Clio gesta canens transactis tempora reddi*] Nonnullis, quos inter Carolus Patin, Clio est quæ citharam tenet. Eam suspicor esse, cui volumen in manibus convolutum, quæque innititur columna, ut mansura in ævum significentur, quæ Clio Historiæ parens literis mandaverit.

* 2 *Melpomene tragico proclamât mœsta boatu*] Scriptor modo allegatus vult eam esse cui pro symbolo Barbiton: quod cum pluribus, quam Cithara, fidibus instructum esset, Polymniæ videtur magis competere. Igitur Melpomenen esse arbitror quæ citharam tenet, ac fingitur Ausonio Tragœdiam invenisse, forte quod in ejusdem Choris Cithara adhiberi solita; etsi Melpomenen Lyricæ poësi præesse libentius censeo.

Dulciloquos calamos EUTERPE flatibus urget.

TERPSICHOE affectus citharis movet, imperat, auget. 5

Plectra gerens ERATO, saltat pede, carmine, vultu.

Carmina CALLIOPE libris heroica mandat.

URANIE cœli motus scrutatur, et astra.

Signat cuncta manu, loquitur POLYHYMNIA gestu.

inflat spiritu fistulas suave sonantes. Terpsichore citharis motus animi ciet, moderatur, et incitat. Erato tenens plectrum, componit ad numeros pedes, versus, et os. Calliope committit chartis poemata Heroica. Urania investigat motus cœli, et sidera. Polyhymnia exprimit omnia manu, et loquitur gestu. Vigor Phœbeæ

NOTÆ

* 3 *Comica lascivo gaudet sermone Thalia*] Duæ in marmoribus nummisque exhibentur larvam in manu habentes, nisi earum altera bifrons est, et clava innititur. Alterutram Thaliæ esse quæ comœdiam invenerit, apud omnes in confesso est. Utra sit Thalia, in nummis tertio et quarto subjectis, controversatur. Aliis Thalia est, quæ clavæ cernitur innixa; propterea quod, ut aiunt, ex Aristophanis *Βαργάχους* intelligitur comœdia Herculi dicata. Alii Thaliæ censent esse quæ personam tenet duntaxat. Quibus accedo; melius enim clava Tragœdiam innuit, quæ Heroum facta imitatur, quorum antesignanus Hercules.

* 4 *Dulciloquos calamos Euterpe flatibus urget*] Calami Terpsichore melius videntur Epigrammate Græco tribui, si nominis vim spectes. Mihi Euterpe ea est quæ larvam tenens clavæ innititur. De ea vetus Epigramma: *Εὐτέρπη τραγουῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν.*

* 5 *Terpsichore affectus citharis movet, imperat, auget*] Ea erit quæ parat inflare calamos choreis idoneos. Sic a Poëta Græco describitur: *Τερψιχόρη χαρίεσσα πόρεν τεχνήμονας αἰλούς.*

* 6 *Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu*] Eam opinor esse quæ

sexto denario exhibetur, plectrum tenens, Deorumque Hymnos reperisse fertur. Consentit cum Ausonio Poëta Græcus: *Ἔρατὸς πολυτερπείας εὖρεν.*

* 7 *Carmina Calliope libris heroica mandat*] Ea videtur esse, quæ tenet citharæ genus columna innixum, ut pateat Heroum laudes quos celebrat ad seros nepotes transmittendas. Hesiodus versu jam laudato mihi suffragatur: *Βασικεύσω ἐμ' αἰδοῖσιν ὀπηδεῖ.* Quin et Poëta Græcus: *Καλλιόπη σοφίην ἥρωϊδος εὖρεν ἀοιδίης.*

* 8 *Uranie cœli motus scrutatur et astra*] Cum Ausonio conveniunt marmora. Convenit nummus quem exhibemus. Convenit quoque vetus Epigramma: *Οὐρανίη πόλον εὖρε, καὶ οὐρανίων χορὸν ἔστρων.*

* 9 *Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia gestu*] Vossius in Rhetoricis hæc de Pantomimis exponit, quibus, ut singula verba gestu exprimere valeant, felici memoria opus sit: a qua Polymniæ, quam ex Luciano *περὶ ὀρχήσεως* eorum arti præesse vult, nomen inditum. Nobis vero, ut jam diximus, Polymnia est, quæ tenet barbiton multis fidibus instructum, a cantu multiplici nomen sortita, ideoque, ut opinor, musicæ parens. Nec videtur dissentire Græcus Poëta:

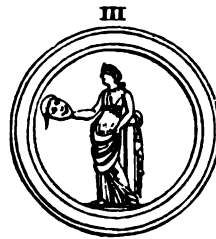
**Mentis Apollineæ vis has movet undique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.**

10

mentis agitat undique has Musas. Apollo autem sedens in medio continet in se cuncta munia earum.

NOTÆ

Τέρψις ὀρχηθμοῖο Πολύμνια πάνσοφος Polymnia junxit.
εἶπεν. 'Harmoniam numeris saltusque

Delph. et Var. Clas.

Auson.

2 Q

AUSONII

ECLOGARIUM.

DE RATIONE LIBRÆ. 368

MIRARIS quicumque manere ingentia mundi
Corpora, sublimi cœli circumdata gyro,
Et tantæ nullam moli intercedere labem;
Accipe, quod mirere magis. Tenuissima tantis

Quisquis es qui admiraris magna corpora orbis perstare cincta alto vortice cœli, et nihil labascere in tanta massa; audi aliquid magis admirandum. Tanta cor-

NOTÆ

Eclogarium] Collectio quædam opusculorum sequentium, 'de ratione Libræ,' 'de ratione puerperii maturi,' &c. quæ in Vineti editione, absque Eclogarii titulo, seorsim edita sub totidem Idylliorum numeris sunt. Ex titulo porro Eclogarii apparet ἐκλογὴν esse, id est, excerpta quædam ex justo opere Ausoniano.

De ratione libræ] Ad hujus poematii intelligentiam, observandum libræ nomen varie usurpari: pro instrumento quo res ponderantur, trutina puta aut statera, *une balance*: pro certo pondere, *une livre*. Quod quia assis pondus erat, libra quoque pro asse sumitur. Cujus partes duodecim, unciarum nomine veniunt, de quibus infra. Pro instrumento, quo,

plumbi aut gravis alicujus alius corporis ope, exploramus an aræ, parietesve, aut arrectaria recta sint, an propendeant in partem aliquam, locorum quoque situm, et fastigium ad aquæ ductus, *un niveau*. Denique in rebus aliis omnibus metaphorice pro certa lege, modo, mensura, regula, temperamentoque recto et æquo libræ nomen usurpatnr.

1 Ingentia mundi Corpora] Terram cum circumpositis elementis tantam intelligit hic Vinetus, de quibus Ovidius Met. 1. 'Densior his tellus, elementaque grandia traxit.' Sed ipsos quoque astrorum orbes, qui per æthera feruntur, intelligere nil vetat. Hi enim ex atomis etiam conflati juxta Epicureos.

Principia, et nostros non admittentia visus, 5
 Parvarum serie constant connexa atomorum:
 Sed solidum in parvis, nullique secabile segmen.
 Unde vigor viresque manent, æternaque rerum
 Mobilitas: nulloque unquam superabilis ævo.
 Divinis humana licet componere: sic est 10
 As solidus, quoniam bis sex de partibus æquis
 Constat: et in minimis paribus una manet vis.
 Nam si quid numero minuat, summa vacillat;
 Convulsæque ruunt labefacto corpore partes.
 Ut medium si quis vellat de fornice saxum, 15

pore habent primordia minutissima, et fugientia nostros obtutus, quæ conflatæ sunt ex congerie tenuium atomorum. Sed soliditas inest tenuibus illis, et parva illa segmenta materiæ secari iterum a nemine possunt. Atque hinc fit ut robur et firmitas maneat in rebus, et perpetua agilitas, quæ vinci nullo temporis spatii possit. Fas est conferre humana divinis. Sic as est solidus, quia conflatus est ex duodecim partibus æqualibus: et tamen eadem virtus inest in parvis illis æqualibus partibus. Si enim dematur aliquid de numero, totum labascit, et partes dirulsæ cadunt toto labefactato. Quemadmodum si aliquis revellat de testudine lapidem

8 'Unde vires virgoque manent] Hoc sic quidam emendabat: *Unde viri virgoque*: sed malim: *Unde vigor viresque*, hoc sensu: ex eo, quod hæc minuta corpuscula sunt solida et individua, vigor illis inest et vis.' *Vinctus*.—23

NOTÆ

6 *Parvarum serie . . . atomorum*] Hæc ex Epicuri post Leucippum et Democritum doctrina, quam libris sex Latinis versibus exposuit Lucretius. Atomos illas insecabilia corpora recte vertas: est enim *ἄτομος* qui secari nequit, a *τέμνω* scindo, seco.

7 *Solidum in parvis*] Quia nullum habent in se corpuscula illa vacuum: unde fit ut dividi non possint, quantum varis designari in iis possint partes.

* *Sed solidum, &c. nullique secabile, &c.*] Tullio similiter Fin. 1. 6. 'Atomis sunt corpora individua propter soliditatem.' De atomis, in quibus rerum principia statuebat Epicurus, Virgil. Eclog. vi. 'Namque cane-
 uti magnum per inane coacta Semina
 terrarumque animæque marisque fu-
 issent.'

8 *Æternaque rerum Mobilitas, &c.*] Æternas quippe atomos ingenerabiles ipsas et incorruptibiles per inane volitare, existimarunt Epicurei; at ex iis generari omnia, prout illæ motu suo in varias moleculas congregarentur; corrumpi vero, prout eodem motu a se invicem divellerentur.

11 *Bis sex de partibus*] Duodecim nunciis, ex quibus as seu libra conflatur. Alterum enim promiscue pro altero hic usurpat.

12 *Una manet vis*] Constituendi totius assis, qui desinit esse as, si desit vel minima uncia.

Incumbunt cui cuncta, simul devexa sequentur
 Cetera, communemque trahent a vertice lapsum.
 Non aliter libra est: si defuit uncia, totus
 Non erit as: nomenque deunx jam cassus habebit.
 Nec dextans retinet nomen, sextante remoto. 20
 Et dodrans, quadrante carens, auctore carebit.
 Divulsusque triens prohibet persistere bessem.
 Jam quincunx tibi nullus erit, si prima revellas.
 Et semis, cui semis erit pereuntibus assis
 Partibus: et cujus libræ pars septima, septunx? 25

medium, in quem omnes alii recumbunt, reliqui lapides inclinati una sequuntur, et simul ducent ruinam a culmine. Haud secus libra se habet. Si uncia defecit, non erit as solidus: et quod supererit, tunc inaniter appellabitur deunx. Neque dextans servat nomen suum, cum duæ unciae ablatae sunt. Et dodrans privatus quadrante, privabitur auctore sui nominis. Et triens abstractus retat bessem permanere. Jam vero nullum habebis quincuncem, si auferas partes priores. Et a quo semis vocabitur semis, sublatis reliquis partibus assis: et septunx solus cujusnam libræ erit

~~~~~

Mavult Gronovius: *septena revellas*.—24 Cui semis, tot pereuntibus conjicit Gronovius.—25 Conjicit hic quoque Gronovius: *et si cui pars una et tertia*

NOTE

19 *Nomenque deunx jam cassus habebit, &c.*] His quæ sequuntur nihil aliud significare vult, nisi sublatis aliquot assis partibus, seu uncis, reliquas nomen quod eis vulgo tribuitur ad ostendendum quota assis pars sint, puta deunx, dodrans, bessis, &c. non nisi improprie posse retinere; cum as ipse, cujus respectu tantum ea habent nomina, non remaneat amplius. Denax significat assem deficiente uncia, hoc est, undecim uncias; dextans eundem assem deficiente sextante seu duabus uncis, hoc est, uncias decem; dodrans assem deficiente quadrante, hoc est, novem uncias, seu tres assis quadrantes: bes binas assis tertias, hoc est, uncias octo: septunx septem uncias: semis dimidiam assis partem, seu uncias sex: quincunx uncias quinque: triens uncias quatuor, quæ assis est tertia pars: quadrans tres uncias, quæ quarta pars assis: sextans deni-

que sextam partem assis significat, hoc est, duas uncias.

21 *Quadrante carens*] Sic emendat Gronovius. Vulgo legitur *quadrante satius*, quod sensum habet aliquem, sed qui nihil ad hunc locum facit.

Auctore carebit] Quadrante scilicet, qui dodranti additus constituit assem, cujus tantum respectu dodrans dicitur, ut jam monui.

23 *Si prima revellas*] Hoc est, priores uncias septem, quæ cum quincunce assem efficiunt.

* *Si prima revellas*] Legit recte Gronovius *septena*. Etenim rō si eleganter reticere solet. Nempe si uncias septem, quæ cum quincunce assem efficiunt, revellas, jam nullus erit quincunx. Quo autem pacto noster 'prima' interpretari possit septena, nequaquam intelligere me fateor.

24 *Pereuntibus assis Partibus*] Sex reliquis uncis.

Libra igitur, totum si nulla in parte vacillet.

Ponderis, et numeri, morumque, operumque, et aquarum

Libra: nec est modulus, quem non hoc nomine signes.

Telluris, medio quæ pendet in aëre, libra est,

Et Solis Lunæque vias sua libra coërcet.

30

Libra die somnique pares determinat horas.

Libra Caledonios sine littore continet æstus.

Tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.

partes septem? Libra ergo erit, si totus as non labefactetur in parte ulla. Libra spectat ad pondus, numerum, mores, opera, et aquas: neque ulla est mensura, quam non possis appellare hoc nomine. Terra quæ sustinetur in medio aëre, habet suam libram. Libra quoque propria regit vias Solis et Lunæ. Libra facit æquales horas diei, et noctis. Libra coërcet intumescentiam Oceani Caledonii absque ope littoris. Tu etiam, o libra, sis mihi semper determinata regula meorum morum.

*****

septunx.—31 Veteres membranæ habuerunt: *Libra dii*, pro *diei*.

NOTÆ

25 *Cujus libræ pars septima, septunx*] ‘Pars septima’ durius paulo hic ponitur, pro ‘septem partes.’ Septunx quippe septem continet uncias. Mutare tentat Gronovius, sed frustra. Durum quidem, at in hoc poëta ferendum; cujus exemplum in Martiali reperias, lib. viii. Epig. 15. ‘Dat populus, dat gratus eques, dat thura senatus, Et litant Latæ tertia dona Tribus.’ Ubi ‘tertia dona,’ terna sen tria intelligenda sunt. Est enim quædam recapitulatio donorum populi, Equitum, et Senatns.

27 *Et aquarum Libra*] Instrumentum ad fastigium seu inclinationem locorum deprehendendam, ad aquæductus construendos. Vide Vitruvium lib. viii. cap. 6. ubi tria hujusmodi instrumenta commemorat, Dioptram, Libram aquariam, et Chorobaten.

29 *Telluris, medio, &c.*] Respexit ad hos Ovidii versus lib. i. Metamorph. ‘Nec circumfuso pendeat in aëre tellus, Ponderibus librata suis.’

30 *Sua libra*] Sua determinata semita, Zodiacus scilicet circulus.

31 *Libra die, &c.*] Virgilianum est in Georgicis: ‘Libra die somnique pares ubi fecerit horas.’ ‘Die’ antiquum pro Diei. Hic legitur in pleirisque *Dii* contractum pro Diei. Libram autem hic intellige signum Zodiaci, in cujus primo puncto cum Sol fuerit, Æquinoctium est Autumnale; cum vernum sit in primo puncto Arietis.

32 *Libra Caledonios*] Libramentum aquæ.

Libra Caledonios sine littore, &c.] A Caledonia Sylva Britannicæ insulæ, Caledonios æstus dixit Oceani Britannici. Respexit proculdubio ad hunc Plinii locum lib. ii. cap. 67. ‘Octogenis cubitis supra Britanniam intumescere æstus Pythias Massiliensis auctor est. Interiora autem maria terris clandestuntur ut portu.’ E littore quidem inare spectantibus tumere in altum videtur, sed littoribus opus esse ad continendum Oceanum satis docent tot variis temporibus submersæ regiones, et summa cura subinde reficiendæ in Hollandia littorum moles.

DE RATIONE PUERPERII MATURI. 369

OMNIA, quæ vario rerum metimur in actu,
 Astrorum dominatus agit: terrenaque tantum
 Membra homini: e superis fortuna et spiritus auris,
 Septeno moderanda choro: sed præsidet ollis
 Sortitus regimen nitidæ Sol aureus æthræ. 5
 Nec sola in nobis moderatur tempora vitæ,
 Dum breve solliciti spatium producimus ævi:
 Creditur occultosque satus, et tempora vitæ
 Materno ducenda utero, formare videndo,
 Et nondum exortæ leges componere vitæ. 10
 Namque ubi conceptus genitali insederit arvo,

Imperium siderum regit cuncta, quæ observamus in diversis rebus agendis. Et homo habet solum artus corporis a terra. Fortuna et anima veniunt ipsi ab æthere summo, dirigenda a cætu septem planetarum. Verum Sol cui obtigit moderamen clari ætheris præest illis. Neque regit tantum in nobis horas vitæ nostræ, donec degimus curta tempora vitæ anxie, sed existimatur etiam fingere aspectu suo secretas generationes, et spatium vitæ quod degendum est in ventre matris, et efficere fata vitæ nondum editæ in lucem. Etenim cum fatus adhæserit arvo genitali, cer-

~~~~~

6 Sic reposuit Tollius. Vid. inf.—8 *Satos* Vnlg.—11 '*Genitali infuderit arvo*'] Possunt hæc ferri. Videtur tamen Ausonius scripsisse: *genitali infuderit arvo.* Grævius. Vid. Not. Var. '*Legit Grævius infuderit: qua auctoritate nescio, (nam Vinetus aliique legunt insederit,) certe nullo sensu, nisi*

NOTÆ

1 *Omnia, quæ, &c.*] Censorinus lib. de Die Natali, unde hæc de ratione partus desummissæ Ausonius videtur: '*Ante omnia igitur,*' inquit, '*dicunt actum vitamque nostram stellis tam vagis quam stantibus esse subjectam, earumque vario multiplicique cursu genus humanum gubernari.*'

3 *Fortuna*] Quicquid in vita boni aut mali contingit.

* *Fortuna et spiritus auris Septeno moderanda choro*] Neque Christianum neque Philosophum præbuit se Ausonius, cum ista scriberet, quæ non est operæ pretium refellere, siquidem jam olim validis argumentis confu-

tata.

6 *Nec sola in nobis, &c.*] Sic optime Tollius reposuit, ex eo quod erat in veteri libro, *Nec Sol in nobis, &c.* Propter Synalæpham *Sola in.* Quod non videntes librarii exscripserunt *nec Sol in nobis, &c.* absurdo sensu, et inepta repetitione vocis '*Sol.*' Sensus ex hac lectione planus est, qualem in Interpretatione exposui.

8 *Creditur occultosque satus, &c.*] Sic Achinapollus Chaldæus, teste Vitruvio lib. ix. cap. 7. '*Non e nascentia, sed ex conceptione genethliologię rationes explicatas reliquit.*'

11 *Genitali insederit arvo*] Sic om-

**Haud dubium, Solem cuiusque insistere signo.
Qui cum vicini stationem ceperit atri,**

tum est solem esse in aliquo signo Zodiaci. Qui cum pervenerit ad proximum signum, nullam lucem immittit in locum conceptionis sibi proximum.

NOTE

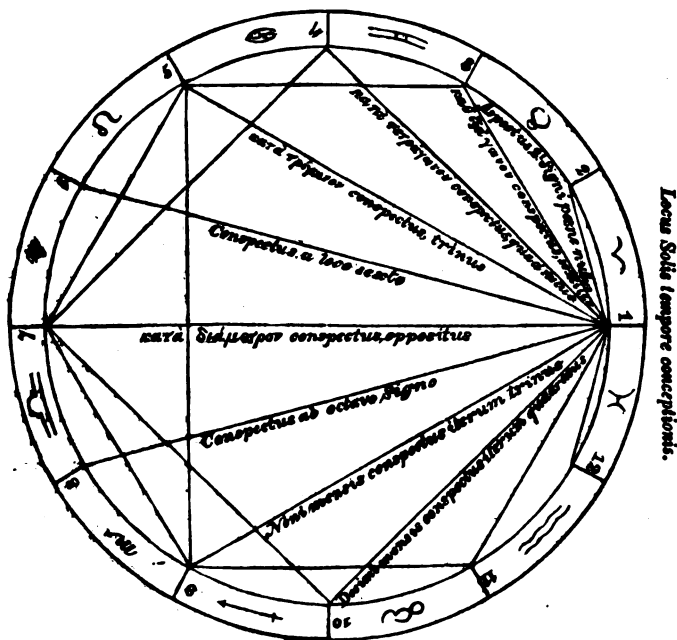
nino legendum, non alio. Respexit ad illud Virgillii Georg. 'Nimio ne luxu obtusior usus Sit genitali arvo.' 'Arvum genitale' Metaphorice pro ipsa vulva, in qua seruntur animalia, seu in arvo fruges. Hoc non intelligentes librarii, pro arvo reposuerunt alio.

13 *Haud dubium, &c. cuiusque*] In aliquo signo Zodiaci, quodcumque tandem illud sit. Expressit illud Censorini: 'Quo tempore partus concipitur, Sol in aliquo signo sit,

necesse est.'

13 *Qui quum vicini stationem, &c.*] Censorinus: 'Sol ergo cum in proximatum signum transcendit, locum illum conceptionis aut imbecillo videt conspectu, aut etiam nec conspiciat.' Ut hoc et quæ sequuntur de variis Solis procedente tempore in locum ubi conceptionis momento erat conspectibus intelligantur, operæ pretium erit oculos in subjectam figuram conijcere.

Figura aspectuum Solis in Zodiaco.

Contiguos nullum transfundit lumen in ortus.

Ast ubi conversis post menstrua tempora habenis, 15

Scandit purpureo jam tertia sidera curru;

Obliqua exilem demittit linea lucem,

Aspirans tennes per inertia pondera motus.

Quarta in sede viget primi indulgentia Solis:

Suadet et infusus teneros coalescere fœtus. 20

Fulgor tetragono aspectu vitale coruscat,

Sed cum versis equorum suorum loris post spatium mensium duorum, jam ascendit curru suo candenti tertium signum; linea obliqua aspectus ejus vibrat in locum ortus tenuis lumen, inspirans parcos motus in lentam fœtus massam. Sol incipit benignius aspicere in quarto loco: et infundens sese efficit ut tener fœtus concreseat in corpus solidius. Splendor solis in aspectu quadrato rutilat modo

forte mendum sit in Tolliana ed.' *Souchay*.—14 Sic legit Scaliger, qui etiam vs. 20. *infusus* pro *infusus*, quod est Vulg. idem quoque Vinetus.—21 'Fulgor tetragono aspectu] Lege: Fulgor, ex veteri libro: sic et aspectus in aspectu

NOTÆ

14 *Contiguos nullum transfundit, &c.*] Id demum verum esse possit, si Sol ab ea tantum sui parte, quam nobis obvertit, radios luminis emittat. Sic enim luce tantum obliqua, et admodum tenui ac pæne nulla, locum illum, in quo erat ortus seu conceptionis tempore, post unum tantum elapsam mensem illustraret: at quis nescit e toto Solis globo, seu centro quodam lucis, diffundi in omnes undique partes radios? Unde patet quam vanæ sint istæ Chaldæorum observationes falso sôbnixæ principio.

15 *Post menstrua tempora*] Bina, ut patet ex transcursorum signorum numero. Singulis enim mensibus singula Zodiaci signa Sol decurrit.

16 *Scandit jam tertia sidera*] Hoc est, incipit jam scandere. Et tunc ille est quem *sextilem aspectum* vocant, Græci καὶ ἑξήκωτον, cum linea a Sole ad planetam aut punctum aliquod Zodiaci ducta subtendit arcum 60 graduum, quod duorum signorum spatium est, et est latus hexagoni

regularis, (hoc est æquilateri, et æqui anguli,) Zodiaco inscripti.

17 *Obliqua exilem, &c.*] Censorinus: 'At cum in tertio est signo, hoc est, uno medio interposito, tum primum illum locum, unde profectus est, videre dicitur, sed valde obliquo, et invalido lumine.'

18 *Aspirans tennes, &c. motus*] Pli-nius lib. vii. cap. 6. scribit moveri incipere in matris utero marem quadragesimo a conceptu die, fœminam vero tantum nonagesimo. Hippocrates seu auctor quisquis est libri de Natura Fœtus, Hippocrati attributi, marem moveri ait tertio mense, fœminam quarto, et interdum citius.

19 *Quarta in sede*] Initio quarti signi, ubi aspectus est κατὰ τετράγωνον, vulgo *quadratus* dictus; quoniam linea hunc aspectum denotans, triaque subtendens signa, latus est quadrati in Zodiaco inscripti, ut patet ex figuræ intuitu.

21 *Tetragono aspectu*] Qui fit in quarta sede. Spectant hæc adhuc ad

Clarum et lene micans: quinti qui cardine signi
 Incutit attonitam vegetato infante parentem.
 Nam sexto vis nulla loco: quia nulla tuendi
 Æquati lateris signatur regula Phoebo. 25
 Ast ubi signiferæ media in regione cohortis
 Septimus accepit limes rutilantia flammis
 Recto castra situ, turgentis fœdera partus
 Jam plena sub luce videt: nec fulgura parci
 Luminis intendens, toto foveit igne coronæ. 30
 Hinc illud, quod legitimos Lucina labores

vitali, fulgens nitide, et leniter: qui in primo puncto quinti signi efficit ut infans robustior percutiat, sese movendo, matrem id mirantem. Nam nulla virtus est in sexto signo: quia Sol non aspiciit tunc locum ortus per ullam lineam quæ efficiat in Zodiaco figuram aliquam æquilateram. Verum cum in medio astriferi circuli septima sedes exceperit castra Solis igne coruscantia positu directo, tunc aspiciit sub pleno lumine fatum jam grandioress. Et vibrans splendorem lucis non exiguæ, calefacit eum flammis totius sui orbis. Hinc est, quod tunc Lucina aliquando præ-

cum Vineto mntes.' Tollius.—22 'Quintique] In exemplari fuit $\bar{\eta}$. pro que: sed brevis hæc particula, cum hoc loco longam syllabam versus postulet. Præpositionem in potent librarius prætermisisse: *quintique in cardine signi*: aut $\bar{\eta}$ pro η , id est, qui, scripsisse. Est autem trigonus hic conspectus.' Vinet.—23 Al. *attonitum*.—26 Ita erant hi vs. ex ipsa Mathesi distinguendi. In

NOTÆ

duos versus superiores.

22 *Quinti qui cardine signi*] Ubi aspectus est κατὰ τριγώνον, secundum triangulum, seu trinus.

23 *Incutit*] Vehementius scilicet. Nam moveri infantem ante quintum mensem, ex Plinio, et Hippocrate observatum supra. Sed cum antea lente, et segniter moveretur, quinto mense agitat sese validius.

Attonitam] Eo quod nihil tale illatenus experta sit.

24 *Nam sexto vis nulla loco, quia, &c.*] Idem habet Censorinus: 'Quædam visiones τερψύωνος καὶ τριγώνου perquam efficaces in incrementum partus multum adminiculant. Ceterum a loco sexto conspectus omni caret efficientia. Ejus enim linea nullius Polygoniæ efficit latus.'

26 *Signiferæ media in regione co-*

hortis] Quocumque sensu intelligenda sit vox 'cohortis,' sive pro caterva, (ut Zodiacus sit caterva quædam astrorum ordine dispositorum, ut sunt in cohorte milites,) sive pro concepto quodam, (ut Zodiaco inclusa intelligantur variorum animalium nominibus appellata signa, tanquam in cohorte, seu certe varia domestica animalia Gallinæ, Anseres, &c.) certe nihil aliud his verbis designare voluit Ausonius, quam medium Zodiaci locum.

27 *Septimus . . . limes*] Initium, seu primus gradus septimi signi.

Rutilantia flammis, &c.] Periphrasis Solis metaphorica.

28 *Recto situ*] Ita ut Sol loco conceptionis, unde profectus intelligitur, oppositus sit e diametro.

31 *Legitimos*] Novinestres.

Prævenit; et gravidos sentit subrepere nixus
 Ante expectatum festina puerpera votum.
 Quod nisi, septeno cum lumina fudit ab astro,
 Impulerit tardi claustra obluctantia partus, 35
 Posterior nequeat, possit prior: an quia sexto
 Æmulus octavi conspectus inutilis astri
 Nescit compariles laterum formare figuras?
 Sed nono incumbens signo, cunctantia matrum
 Vota levat, trigono vires sociante sequenti. 40

*vertit statum tempus laborum puerperii, et mulier sentit oboriri sibi nisus partitudo-
 dinis propinqua, facta puerpera propere, priusquam speraverat et optaverat. Quod
 si Sol non pulsaverit claustra obsistentia partus morantis, quando vibravit lucem a
 septimo signo Zodiaci, non possit postea, quod prius potuerat: an quoniam inanis
 conspectus octavi signi imitans conspectum sexti, non potest efficere in Zodiaco figu-
 ram laterum æqualium? Verum ingrediens nonum signum, sublecat matres partu
 quem jam diu optabant, trino conspectu, qui talem Solis positum consequitur, con-*

exemplari fuit: *signifer*: sed *signiferi* scribit Vinetus.—36 *Possit* conjicit
 Vinetus. Vid. inf.—40 *Trigono* viris fuit in vetusto libro.—41 ‘*Penultimas*

NOTE

[*Lucina*] Dea partus in lucem edens, f. unde et nomen habet, Juno eat, et Diana quoque, sic enim sæpe numina sua confundebant. Sic Sol et Luna sub Liberi et Cereris nominibus invocantur a Virgil. Georgicon initio. Cicero lib. ii. de Natura Deorum: ‘Luna a lacendo nominata sit, eadem est enim Lucina;’ et paulo post: ‘Diana dicta quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ii maturescunt aut septem nonnunquam, aut, ut plerumque, novem Lunæ cursibus: qui quia menses spatia conficiunt, menses nominantur.’

32 *Prævenit*] In quibusdam qui septimo mense in lucem erumpunt.

36 *Posterior nequeat*] Sol in octavo signo constitutus. Editos quippe octavo mense partus non esse vivaces vulgo creditum: dissentit Plinius lib. vii. cap. 8.

Possit prior] Constitutus in septi-

mo, quo mense editi vitales. ‘Sunt ita tamen,’ inquit Plinius, ‘si pridie aut postridie plenilunii, aut interlunio sint concepti.’

* *Posterior nequeat, possit prior*] Desponsius legendum putat *nequit ut possit*. At vero nihil immutandum; planus est sensus. Poëta nempe eorum secutus opinionem, qui partus octavo mense editos vivaces non esse censuerunt, ait: si mense septimo claustra Sol non pulsaverit, posterior, id est Sol octavo mense qui septimo posterior, non poterit quod eodem septimo mense poterat.

[*Sexto Æmulus*] Quinque solidorum signorum spatio a puncto conceptionis distans ab una parte, ut sextus aspectus ab altera. Censorius: ‘At si intra hoc spatium, [septem mensium] maturescere uterus non potuerit, octavo mense non editur: ab octavo enim signo, ut a sexto inefficax visus.’ V. fig.

At si difficilis partus trahit Ilithyia,
Tetragono absolvet dubiarum vincla morarum.

jungente virtutem suam. Verum si Lucina difficilis differt adhuc partum, solvet vincula mora ancipitis in aspectu quadrato.

versus interpolatus est ab audace Correctore Lugdunensi: nam in vetere libro longe aliter erat, ita: *At si difficilis trahit hilitisidera.* Ego lego: *At si difficilis * trahit Illythia.* Desideratur autem vox *nixus* ita: *At si d. nixus trahit Illythia.* Scaliger. 'Facile suppleri potest hic versus, legendo: *partum trahit Illythia: nam sidera cursum, quod in veterrimo codice legitur, manifestum librariorum glossema est: posset et cursum trahit defendi, uti bellum trahere dicimus, id est, ducere, vitam trahere pro producere: ut sit: At d. trahit Illythia cursum.*' Tollius.

NOTÆ

40 *Trigono vires sociante sequenti]* Trino aspectu qui fit in nono signo, quemadmodum in quinto. Observa penultimam vocis 'trigono,' et infra vocis 'Tetragono' correptam licenter contra rationem Græcæ scripturæ *τρίγωνον*, et *τετράγωνον*, ubi penultima per *ω* scribitur vocalem naturæ suæ semper longam.

41 *At si difficilis, &c.]* Supple lacunam, auctore Scaligero, interserta voce *nixus*, vel *partus*, ut sit versus: *At si difficilis partus trahit Illythia, &c.*

Illythia] Lucina ab *ἐλθρεσθαι*, evolvere, ut quidam volunt. Malim ego ab eodem etymo deducere, a quo aliud est ejusdem nomen apud Plinidarum, *Ἐλευθερία* scilicet, *παρὰ τὸ εἰς τικτοῦσας ἐλευθεῖν*, quod ad parturientes accedat.

42 *Tetragono absolvet, &c.]* Censorinus: 'Sol enim a nono Zodio particulam conceptionis rursus conspicit *κατὰ τρίγωνον*, et a decimo *κατὰ τετράγωνον*. Qui conspectus, ut supra jam dictum est, perquam efficaces sunt.'

SIGNA CÆLESTIA. 370

Ad Boreæ partes Arcti junguntur, et Anguis.

Aquilonem versus Ursæ ambæ positæ sunt prope se invicem, et Serpens. Post

1 Vetus quoddam exemplar habebat: *certuntur*. Vid. Not. Var.—5 Ve-

NOTÆ

1 *Ad Boreæ partes, &c.]* Hos versus de signis cælestibus Prisciano tribuunt Franciscus Daniel et Mariangelus Accursius, moti auctoritate *Mss. codicum*, in quibus eos Prisciani nomine inscriptos invenerunt. Scaliger auctori alicui Prisciano an-

tiquiori assignat, hoc argumento, quod eos repererit in veteri scheda Jacobi Cujacii Senatoris Gratianopolitani absque auctoris nomine, cum aliis versibus de septem Planetis et duodecim Signis conjunctos, præfixa Præfatione versibus quoque scripta,

Post has Arctophylax, pariterque Corona, Genuque Prolapsus, Lyra, Avis, Cepheus, et Cassiopea, Auriga, et Perseus, Deltoton, et Andromedæ astrum, Pegasus, et Delphinus, Telum, Aquila, Anguitenensque. 5

illas Bootes, et simul Corona, et Nixus Genibus, Lyra, Cygnus, Cepheus, et Cassiopea, Auriga, et Perseus, Triangulum, et Sidus Andromedæ, Equus Pegasus, et Delphin, Sagitta, Aquila, et Anguimenens. Postea Zodiacus circulus sequitur,

tus exemplar: *P. et Delphin, telumque, A. A.*—6 Legendum monet Floridus:

NOTE

cnjus Præfationis versum ultimum: 'Ver, Æstas, Autumnus, Hyems, redit annus in annum.' D. Hieronymus, auctor Prisciano antiquior, citat in commentariis in Ezechielem. Quicquid de auctore sit, hos certe versus Ausonianos non esse plerique consentiunt. Nequid tamen deesse huic editioni queri possit lector, eos etiam damus, quo in vulgatis loco referuntur.

Arcti junguntur] Ambæ ursæ Major et Minor, Helice, et Cynosura. A similitudine currus, Major ursæ *ἄρκτης* a Græcis, id est, planstrum, et Arctophylax, seu ursæ custos, *Βοώτης*, bubulcus, est appellatus, quasi qui plaustrum boves agat. De horum, et ceterorum, quæ sequuntur, signorum figura, fabulisque de iis proditiis, vide Arati Phænomena, et Hygini fabularum libros secundum et tertium.

Anguis] Draco Hesperidum custos, ursam utramque spiris suis involvens.

2 *Arctophylax*] Arcas Calystus filius, ursæ custos, ab aliis Bootes dictus, ut jam monui.

Corona] Ariadnes, a Baccho in cælum translata.

Genuque Prolapsus] 'Εργόλασις, 'nixus genibus' Ciceroni, 'ingeniclutus' Vitruvio, 'nixa genu species' Ovidio, et Manilio. Hunc Eratos-

thenes Herculem esse dicit, supra Draconem collocatum; Hegesianax, Thesea saxum extollere nitentem; nonnulli Ixiona brachiis vinctis: alii Promethea in Cancaeo vincitum: alii denique Cetea Lycaonis filium.

3 *Lyra*] Orphei, quibusdam 'vultur cadens.'

Avis] Hygin. 'Hunc Græci Cygnum appellant: quem complures, propter ignotam historiam illis, communi genere avium Ornini nominaverunt.' Cygnus ille est, teste eodem, sub quo Jupiter delitescens vim Nemesis intulit, vel, ut alii volunt, Ledæ.

Cepheus, et Cassiopea] Cepheus Æthiopum rex, Andromedæ pater. Cassiopea ejus uxor, quorum et Persei notissima fabula.

4 *Auriga*] Heniochus. Græcis hic Erichthonius creditur, quadrigarum apud homines inventor.

Deltoton] Triangulum, Delta Græcorum literæ figura.

5 *Delphinus*] Arionis vector, ut quibusdam videtur: unus ex Tyrrhenis nautis, quos Liber pater in Delphinus mutavit, ut videtur aliis: Delphin quidam, Neptuni cum Amphitrite nuptiarum minister, ut narrat Eratosthenes.

Telum] Una e sagittis Herculis, qua aquilam Promethei jecur ro-

Signifer inde subest, bis sex et sidera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, et Urnam
Qui tenet, et Pisces: post hos in partibus Austri
Orion, Procyon, Lepus, ardens Sirius, Argo,

10

quem duodecim signa replent. Ibi sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, et Aquarius, et Pisces. Post illos in regione Australi sunt Orion, Canis minor, Lepus, Canis major flagrans,

Bissex quem s. complent. Vetus exemplar habebat: *complens*. Malit Tollius: *Bissex hunc s. complent.*—8 Ita exemplaria omnia: neque debuit, dicit Vinctus, quidam addere conjunctionem post *Libra, Libraque*.

NOTÆ

dentem interfecit; vel, ut vult Eratosthenes, sagitta Apollinis, qua interfecit Cyclops.

Aquila] Quæ Ganymedem rapuit.

Anguitenensque] Ophiuchus Græcis; quibusdam Carnubntas Getarum rex altero e Triptolemi draconibus interfecto; aliis Hercules ad flumen Sangarim anguem interficiens; aliis Phorbas Draconem in Rhodiorum insula interficiens; aliis denique Æsculapius cum angue ad baculum adrepente. Atque hæc signa novemdecim Borealia recenset tantum Hyginus. Sunt alia quædam, ut Aselli, Coma Berenices; sed illa ad alicujus e prædictis regionem pertinent, v. g. Aselli ad Cancrum, Coma Berenices ad Leonem.

7 *Aries*] Phryxi et Helles per Hellespontum vector; ut aliis videtur, Ammonis simulacrum.

Taurus] Vector Europæ Agenoris filię, sub cujus forma latebat Jupiter. Unde Taurum hunc 'Agenoreum' appellat Carm. sequenti.

Gemini] Castor et Pollux.

Cancer] Qui, e Lernæ palude emergens, Herculis contra Hydram jamjam pugnaturi pedem mordicus arripuit.

Leo] Nemeæus, prima Herculis victoria.

Virgo] Astræa; aliis Fortuna; aliis Ceres spicam tenens; aliis Eri-gone Icarî (qui et Arctophylax esse a quibusdam existimatur) filia.

8 *Libra*] Pars prior Scorpii Chelæ dicta Hygino, Arato, et aliis quibusdam, Astrææ Virginis, quæ Justitia est, gestamen.

Scorpius] Orionis intersector.

Arcitenens] Sagittarius, quem Centaurum Chironem quidam esse putaverunt. Quanquam alius est in Australibus signis centaurus.

Capricornus] Ægipan.

Et Urnam Qui tenet] Aquarius. Ganymedes a multis creditus; Deucalion Hegeianacti; Cecrops Eubulo.

9 *Pisces*] In quos Venus et filius Cupido, Typhona gigantem metuentes, cum sese vertissent, in Euphratem se conjecerant.

10 *Orion*] Tentator Dianæ.

Procyon] Canis minor ante majorem exorians. Unde ei nomen Procyon.

Lepus] Canem fugiens. Vide de eo Hyginum lib. II.

Ardens Sirius] Stella in capite ca-

Hydrus, Chiron, Thuribulum quoque, Piscis et ingens.
 Hunc sequitur Pistris, simul Eridanique fluenta.
 Sed vaga præterea dicuntur lumina septem,
 Luna et Mercurius, Venus, ac Sol, Mars quoque fulgens.
 Hic Jovis et sidus super omnia sidera lucens. 15
 Celsior his Saturnus, tardior omnibus astris.

• *Navis Argo, Hydra, Centaurus Chiron, Thuribulum seu Ara, et Magnus Piscis. Cetus sequitur cum, et una fluvius Eridanus. Verum septem aliæ præterea stellæ appellantur errantes, scilicet Luna, et Mercurius, Venus, et Sol, Mars etiam coruscans. Ibi quoque stella Jovis fulgens supra omnia astra. Saturnus sublimior est illis, lentior ceteris planetis.*

NOTÆ

nis majoris, a qua per Synecdochen canis ipse appellatur Sirius. Libro tamen II. Argonauticon Apollonii pro ipso Procyone sumitur.

Argo] Navis Jasonis, quam in cælum translata fabulati sunt.

11 *Hydrus*] Seu Hydra, non Lernæ illa quidem, sed alia, cujus fabulam vide apud Hyginum lib. II.

Chiron] Centaurus, Saturni et Philyræ filius, Æsculapii et Achillis nutritius.

Thuribulum] Seu ara a Cyclopiis fabricata, in qua primum (ut ait Hyginus) Dii existimantur sacra et conjurationem fecisse adversus Titanas.

Piscis] Qui Notius appellatur, hoc est, Australis, alius a Piscibus, Zodiaci sidere.

12 *Pistris*] Cetus (ut Hyginus ait) a Neptuno missus, ut Andromedam interficeret.

Eridanique fluenta] Fluvius Eridanus, quem alii Nilum vocant, teste Hygino; quidam etiam Oceanum.

13 *Vaga . . . lumina septem*] Planetæ.

• *Vaga lumina*] Planetæ septem

dicti 'vaga lumina,' non quod motum habeant erroneum, cum eorum motus æquabilis constansque sit, sed quod spatiis diversis intervallisque moveantur.

• 16 *Saturnus, tardior omnibus astris*] Siquidem periodum suam absolvit, non nisi intra viginti novem annos, dies 174. et horas quinque aut circiter: cum Jupiter (quem Poëta seu Grammaticus, quicumque tandem Eclogarii sit auctor, super omnia sidera lucere ait, fortasse ob duas tresve fascias quasdam lucidiores, quibus ab Occasu in Ortum cingitur) periodum suam absolvat intra duodecim annos aut circiter. Mars intra duos fere annos. Venus intra menses septem. Mercurius intra tres ferme menses. De Sole infra in Ratione dierum anni vertentis: 'Hic tibi circus erit, vertentibus annis, Tercentum ac senis decies et quinque diebus.' Ubi noster observat recte post Tollium huic summæ adjiciendam quartam fere diei partem, quam quarto quoque anno mensi Februario intercalamus.

RATIO DIERUM ANNI VERTENTIS. 371

NONAGINTA dies et quatuor ac medium Sol
 Conficit, a tropico in tropicum dum permeat astrum,
 Octipedem in Cancrum Phryxio ab Ariete pergens.
 Hoc spatium æstivi pulsusque, et meta diei.
 Semidiemque, duosque dies, deciesque novenos, 5
 A Cancro in Chelas, æquatæ tempora noctis

Sol peragit nonaginta et quatuor dies cum dimidio, dum transit ab æquinoctiali puncto usque ad sidus Tropicum, tendens ab Ariete Phryxi ad Cancrum octipedem. Intervallum illud est transitus, et terminus tempestatis æstivæ. Sol fulvus conficit secundo cursu decies novem et duos dies ac diem dimidium a sidere Cancri usque ad

NOTÆ

1 *Nonaginta dies et quatuor ac medium*] Similiter Ptolemæus lib. III. magnæ Syntaxeos.

2 *A tropico in tropicum*] Ab Equinoctio Verno ad Solstitium Æstivum. Tropici propriæ circuli dicuntur tantum duo, in quibus Sol constitutus retro redire incipit a Boreali Zodiaci parte ad Australem, aut vice versa ab Australi ad Borealem; Tropici scilicet Cancri, et Tropicus Capricorni, ut ex doctrina Sphærica notum. In quibus Solis *tempora*, hoc est, ut Cicero interpretatur lib. II. de Natura Deorum, 'reversiones' sunt. At hic Ansonius Tropica etiam appellat puncta æquinoctiorum: non aliam puto ob causam, quam quod in æquinoctio quidem verno Sol ab Australi Hemisphereo transeat ad Boreale, in Autumnali vero a Boreali migret in Australe.

3 *Octipedem in Cancrum*] Plin. lib. IX. c. 31. 'Cancris vita longa, pedes octoni, omnes in obliquum flexi.' Hinc octipedem appellat Ausonius Cancrum celeste sidus.

Phryxio ab Ariete] Vide Carm. sup. Notas ad vocem Aries.

4 *Hoc spatium æstivi*] Tollius monet legendum: *Hoc spatium Æstivæ, &c.*

Quam lectionem secutus sum in Interpretatione.

Pulsusque] Infra Noster in Trochaico cni titulus, A solstitio in æquinoctium ratio: 'Sol profectus a teporo veris æquinoctio, Post semidiem, postque totos nonaginta et quatuor, Fervidis flagrans habenis pulsum æstivum conficit:' ubi Grævius pulsum mutat in *cursum*. Quod si genuinum est, et hic quoque *cursus* pro *pulsus* erit legendum. At nihil mutandum. 'Pulsus' hic meta est, vel transitus. Ut etiam supra in Precatione Kalendis Januariis, quod est Edyllium IX. 'Contraria Phœbus Ut momenta ferat servata parte dierum, Et novus hyberno repararet sua lumina pulsu.'

5 *Semidiemque, &c.*] Nonaginta duos dies cum dimidio. Hæc spatia eadem ponit tempestatum anni Ptolemæus, ut jam monui.

6 *In Chelas*] Libram. Hyginus lib. II. de Scorpio loquens: 'Hic,' inquit, 'propter magnitudinem membrorum in duo signa dividitur, quorum unius effigiem nostri libram dixerunt.' Idem lib. III. 'Scorpii prior pars, quæ Chelæ dicitur, ita premitur ab æquinoctiali circulo, ut eum susti-

Atque dii, cursu peragit Sol aureus altero,
 Autumni æstatisque simul confinia miscens.
 Unde autumnales transcurrens ordine menses,
 Ad tropicum pergit signum gelidi Capricorni, 10
 Octo dies decies octonis insuper addens,
 Quadrantemque dii: quinto qui protinus anno
 Mense Numæ extremo nomen capit embolimæi.

Chelæ, quod tempus est æquationis noctis ac diei, confundens tum inter se terminos Autumni et Æstatis. Deinde peragrans ex ordine menses Autumni, tendit ad sidus Tropicum Capricorni frigidi, diebus decies octo superadjiciens octo dies et quartam diei partem, quæ quartæ pars deinde quinto quoque anno diem efficit, qui insertus posteriori mensi Numæ appellatur intercalaris. Deinde Sol aureus properans ad

NOTE

nere videatur,' &c. Aratus in Phæ-nomenis: Παρθένος αὖ δ' ἐστὶ τοῦ ὕψους, καὶ σκοπιὸς αὐτὸς, &c. 'Virgo, atque prope eam Chelæ, et Scorpius ipse.' Chelæ sunt Scorpii brachia bifurca. Cui constellationi alii figuram, ut supra dictum, tribuere libræ bilan-cis.

7 *Dii*] Contractione pro diei.

12 *Quadrantemque dii*] Non om-nino. Desunt quippe sex horis mi-nuta aliquot. Quæ annis quater cen-tum tres proxime dies conficiunt. Unde inductum in reformatione Ka-lendarii sub Gregorio XIII. Ponti-fice Maximo, ut cum juxta legem Julii Cæsaris de intercalando uno die quarto quoque anno, ut mox vide-bimus, sæcularis quisque annus, hoc est, centenus, bissextilis esse debeat; trium illorum dierum (qui quadrin-gentorum annorum spatio deficere comperiuntur) pensandorum causa, ex quatuor sæcularibus annis quartus tantum sit bissextilis, dierum scilicet 366. tribus prioribus 365. tantum dierum remanentibus. Atque ut mensium ratio ad eandem Solis in Zodaico positionem rediret, quæ emendationis Julianæ tempore erat, expuncti sunt ex Gregorianæ correc-tionis anno decem dies, ad quorum

summam a Juliana correctione ad Gregorianam excreverant minuta illa quæ deesse quadranti singulis annis diximus. Quam expunctionem cum Protestantes admittere noluis-sent, orta est illa computandi tem-poris varietas inter eos et nos, quam veterem et novum stylum appel-lant.

Quinto qui protinus anno, &c.] Quo-rtum potius, inquit Vinetus, sed falli-tur. Quinto scripsit Ausonius, et sic intelligendus est, ut comprehendas in illo numero et bissextilem annum proxime elapsum, et bissextilem proxime sequentem. Et sic dicitur quinto anno recurrere bissextilis, ut quinto quoque anno fieri ludi Olym-pici dicebantur, cum tamen ab initio proximorum ludorum ad initium se-quentium quatuor tantum essent soli-di anni, et Olympias una quatuor tantum annos complecteretur.

13 *Mense Numæ extremo*] Cum an-num tantum decem mensium Romu-lus, vir rei bellicæ quam astronomi-cæ studiosior, constituisset, quo-rum primus Martius, postremus erat December; Numa Pompilius, annum ad Solis cursum et siderum rationem exigens, duos adjecit men-ses, Januarium, qui primus anni

Inde ad Agenorei festinans cornua tauri,
 Scandit Lanigeri tropicum Sol aureus astrum, 15
 Nonaginta dies decreto fine coërcens.
 Hic tibi circus erit semper vertentibus annis,
 Tercentum ac senis decies et quinque diebus.

cornua Tauri Agenorei, ascendit sidus Tropicum Arietis lanati, certo definiens nonaginta dies. Hic tibi erit circulus, annis perpetuo gyranibus, constans trecentis sexaginta et quinque diebus.

NOTÆ

cœpit esse, et Febrnarium. Hoc posteriori mense qui 28. tantum dierum erat, Julius Cæsar præcepit intercalari unum diem singulis quartis annis, ante vigesimum-quartum mensis diem, qui sextus erat ante Kalendas Martias, ut quadrantis illius, qui singulis annis abundabat, ratio constaret; eumque diem sextum etiam Kalendas appellari, ut eo anno bis diceretur sexto Kalendas Martias; unde ei nomen Bissextilis.

Embolimari] *Ἐμβόλιμος*, et *ἑμβολιμῆος* intercalaris seu intersititius. Hoc nomine appellat diem illum anno bissextili insertum. At *ἑμβολιμῆων* et *ἑμβολισμῶν* appellaverunt Græci

tertium quemque annum, qui lunarium mensium terdecim erat, cum duo priores duodecim tantum essent.

14 *Agenorei*] Vide Notas Carm. superiori, ad hanc vocem, 'Taurus.'

15 *Lanigeri tropicum ... astrum*] Vide initio hujus Carminis Notas, ad hæc verba 'a tropico in tropicum.'

17 *Vertentibus annis*] Censorinus de die natali: 'Annus vertens est natura, dum Sol, percurrans duodecim signa, eodem unde profectus est redit.'

18 *Et quinque diebus*] Et quarta ferme diei parte, ut jam observatum.

DE NOMINIBUS SEPTEM DIERUM. 372

NOMINA, quæ septem vertentibus apta diebus
 Annus habet, totidem errantes fecere planetæ:

Nomina, quæ annus habet convenientia septem diebus recurrentibus in orbem, imposita sunt a totidem planetis vagantibus. Quos mundus agitans perpetua rota-

In exemplari fuit titulus: *Incipit Eclogarum de nominibus septem dierum.*

NOTÆ

2 *Totidem errantes fecere planetæ*] Hebdomadem dierum in se recurrentium certum est ex illa hebdomade initium summissee qua Dens orbem condidit, et quievit. Ad cujus ex-

Delph. et Var. Clas.

emplum jussi sunt Judæi sex dies operari, septimo quiescere. Genes. 1. et 2. et Exod. 21. Septimum illum diem Sabbatum appellaverunt, reliquos a Sabbato numerando, primam diem

Auson.

2 R

Quos indefessa volvens vertigine mundus,
 Signorum obliqua jubet in statione vagari.
 Primum, supremumque diem radiatus habet Sol. 5
 Proxima fraternæ succedit Luna coronæ.
 Tertius assequitur Titania lumina Mavors.
 Mercurius quarti sibi vindicat astra diei.
 Illustrant quintam Jovis aurea sidera Zonam.
 Sexta salutigerum sequitur Venus alma parentem. 10

tionem, cogit errare per obliquum tractum signorum Zodiaci. Sol rutilans tenet primum et summum diem. Luna sequitur proxime orbem fratris sui. Mars sequitur tertius jubat Solare. Mercurius sibi asserit sidus quarti diei. Jubar aureum Jovis illuminat quintum tractum hebdomadæ. Alma Venus sexta succedit

NOTE

Sabbati, secundam Sabbati, tertiam Sabbati, quartam, quintam, sextam seu Parasceven. At quis primum, et quando planetarum nomina septimanæ diebus imposuerit, dicere in promptu non est.

* *Nomina, &c. totidem errantes fecere planetæ*] Vetusta sane a planetis dierum appellatio, quam ab Ægyptiis, etsi Græcis antiquitus ignotam, ad ceteras gentes ævo suo jam fluxisse auctor est Dion. Hist. lib. xxxvii. Hujus autem appellationis duplicem affert rationem, non ita, ut ait, cognitum difficilem, licet contemplatione quadam innitatur. Nam, si quis harmoniam eam, quæ Diatessaron vocatur, quæ quidem in musica primas obtinere creditur, etiam ad hæc sidera, planetas nempe, transferat, veluti ordo conversionis uniuscujusque postulat; diebusque singulis hoc modo præsides Deos in orbem rediens deligat atque assignet; futurum ut cognoscat omnes dies musica quadam ratione cælesti ordini congruere, ut Saturnum Sol, Solem Luna, hanc Mars, et sic de ceteris, excipiat. Non superstitiosa minus altera est ratio. Nam viginti quatuor

diei naturalis horas ita partitur, ut singulis horis suus planeta, eo quem in cælo obtinent ordine, assignetur, primæ Saturnus, secundæ Juppiter, tertiæ Mars, quartæ Sol, quintæ Venus, Mercurius sextæ, Luna decimæ septimæ. Hinc fieri ut vigesimam quartam Mars occupet, Solque novum auspicetur diem, ac Venus terminet; sicque Luna det sequentis diei initia, et similiter si reliquos dies percurras, cuilibet diei congruentem Deum fore.

Cur dies planetarum cognomines siderum ordinem ac situm non sequantur, ut scilicet post Saturni diem non sequatur Jovis dies, at dies Solis, causam pete ex Jos. Scalig. lib. i. de emendat. temporum p. 8. edit. Roverianæ ann. 1629.

5 *Primum, supremumque, &c.*] Diem nobis dictum Dominicum, qui incipit hebdomadem, et recurrens eam terminat, aliam inchoando. Hunc esse loci hujus sensum videre est ex ultimo hujus poemati versu.

10 *Salutigerum ... parentem*] Jovem patrem Veneris, orbis totius hospitatorem.

Cuncta supergrediens Saturni septima lux est.
Octavum instaurat revolubilis orbita Solem.

salutari astro sui patris. Astrum Saturni superans omnia alia septimum est. Orbis dierum in se rediens reducit octavo loco Solis vices.

NOTÆ

11 *Cuncta supergrediens, &c.*] Cujus superat altitudine, et eos ambit suo cælum ceteros omnes planetas longe circuitu.

HIC VERSUS SINE AUCTORE EST. QUID QUOQUE DIE
DEMI DE CORPORE OPORTEAT. 373

UNGUES Mercurio, barbam Jove, Cypride crines.

Seca unguis die Mercurio, tonde barbam die Jovis, et capillos die Veneris.

HOC SIC REFELLENDUM. 374

MERCURIUS furto probat unguis semper acutos,
Articulisque aciem non sinit imminui.

Mercurius amat unguis perpetuo acuminatos ad rapinas, neque permittit ut acu-

~~~~~

1 'Sic ed. Jansonii anno 1629. quod magis placet, quam quod in alijs multis legitur, *furti*. Nisi *furtis* reponere maluerimus.' *Floridus*.—4 'Ut

NOTÆ

* Non possum quin huc afferam ex Antiq. explanatæ suppl. Tom. 1. p. 41. quæ ex illis Ausonii versibus de elegante gemma Mercurium, Jovem, et Venerem, duodecimque Zodiaci signa exhibente coniecit ingeniosus Scriptor. Antumat enim morem, qui hoc versu exprimitur, *Ungues Mercurio, barbam Jove, Cypride crines*, a Sculptore uti et Poëta per jocum exhibitum fuisse, dum uterque finxit Mercurium, Jovem, et Venerem a tali consuetudine abhorre, quasi et illam sequi cogerentur. Mercurius, in gemma qua de agitur, refert virum jam alio proficiscentem,

digitumque ostendit, an ut significet, nolle se sibi unguem resecari? Jupiter hastam et fulmen ntrumque flammam emittens tenet, quasi in utrumque paratus, aut barbam servare, aut tonsorem ad umbras fulmine adigere. Venus Jovem affatur, et comam ad summum verticem reductam convolvit, a tondendis capillis alienam se indicans. Ut ut sit, certe e gemma illa lux maxima quatuor his versibus, et vicissim: *Mercurius furto probat unguis semper acutos, Articulisque aciem non sinit imminui. Barba Jovi, crines Veneri decor; ergo necesse est, Ut nolint demi quo sibi uterque placet,*

Barba Jovi, crines Veneri decor: ergo necesse est,

Ut nolint demi, quo sibi uterque placet.

Mavors imberbes, et calvos Luna adamasti.

5

Non prohibent comi tum caput atque genas.

Sol et Saturnus nihil obstant unguibus: ergo

Non placitum Divis tolle monostichium.

men deteratur digitis. Barba honori est Jovi, capilli Veneri: oportet igitur ut nolint illud auferri, quod ambo in se amant. O Mars amavisti glabros, et tu o Luna amavisti calvos. Hæc numina non vetant diebus suis caput, et malas purgari. Sol et Saturnus nequaquam repugnant unguibus secandis. Igitur aufer versum illum Diis ingratum.

nolent demi] Præferam, Ut nolint demi: mox, uterque placent pro placet, in vetustissimo libro.' Toll.

NOTÆ

5 *Mavors imberbes]* Amavit Alec-
tryona puerum, quem postea ob ex-
cubias somnuculose actas, in Gallum
mutavit, ut ex Luciano retulimus ad
hæc verba Griphi vers. 26. ubi vide
Notas. 'Ter clara instantis Eoi Sig-
na canit serus deprenso Marte satel-
les.'

Et calvos Luna adamasti] Amavisse
fertur Endymionem Luna, atque
eum in Latmo Cariæ monte dormien-
tem osculari solita. Sed an calvus

fuerit Endymion, juxta scio cum iis
qui nesciunt.

* *Mavors imberbes, et calvos Luna
adamasti]* Utriusque rationem allatu-
rum se pollicetur in fortuitis Tolljus,
at fidem obligatam non liberavit.
Dicit quidem idcirco 'imberbes' a
Marte adamari, quod fervidi, ignei,
acres, quodque pugnantibus obstat
barba, unde Alexandrum suos jussis-
se sibi genas radere. De Luna, nihil
quod ad rem pertineat.

DE MENSIBUS, ET QUATUOR ANNI TEMPORIBUS. 375

ÆTERNOS menses, et tempora quatuor anni,

Quatuor ista tibi subjecta monosticha dicent.

Martius, Aprilis, Maius sunt tempora Veris.

Julius, Augustus, nec non et Junius, Æstas.

Septembri, Octobri Autumnus, totoque Novembri.

5

Brumales, Janus, Februarius, atque December.

*Hi quatuor sequentes versus memorabunt tibi menses perpetuo redeuntes, et qua-
tuor tempestates anni. Menses Martius, Aprilis, et Maius constituunt tempestatem
vernæ. Julius, Augustus, simulque Junius sunt æstiva tempestas. Autumnus
est per Septembrem, Octobrem, ac Novembrem solidum. Januarius, Februarius, et
December sunt menses hyemales.*

5 'In Ms. codice papyraceo Joannis Tillii erat, *Autumnat*, non male.
Dixerunt enim hyemare, vernare, autumnare.' *Floridus.*

DE MENSIBUS MONOSTICHA. 376

PRIMUS Romanas ordiris, Jane, Kalendas.

Februa vicino mense Numa instituit.

Martius antiqui primordia protulit anni.

Fœtiferum Aprilem vindicat alma Venus.

Majorum dictus patrum de nomine Maius.

5

Junius ætatis proximus est titulo.

O Januari, tu primus incipis Kalendas Romanas. Numa instituit mense proxime sequenti Februa sacra. Martius olim fecit initium anni. Venus mater capit sibi Aprilem fecundum. Majus appellatus est de nomine parentum Majorum. Junius sequitur eum cum nomine sumto ab ætate juniorum. Julius Cæsar addit Quintili

4 Alii libri, *Floriferum*.—9 In alio vetere libro: *pomisque suum*.

NOTÆ

2 *Februa ... Numa instituit*] Qui et Januarium instituerat. Romuli enim annus a Martio mense incipiens, decem tantum erat mensium, et Decembri finiebatur. 'Februa' porro, a quibus Februarus dictus est, teste Ovid. lib. ii. *Fastorum*, 'Romani dixerunt piamina patres: Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem. Pontifices a rege petunt et flamine lanas, Quæis veterum lingua Februa nomen erat. Quæque capit lictor domibus purgamina certis, Torrida cum mica farra, vocantur idem. Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura, Casta sacerdotum tempora fronde tegit. Ipse ego Flaminiam poscentem Februa vidi; Februa poscenti pinea virga data est. Denique quodcumque est, quo corpora nostra piantur, Hoc apud intonsos nomen habebat avos.'

3 *Martius antiqui, &c.*] Regnante scilicet Romulo, qui mensem hunc in Martis patris honorem, primum anni fecerat: sed additis postea a Numa duobus ad annum mensibus, Januarius primus fuit.

4 *Fœtiferum Aprilem vindicat alma*

Venus] Ovid. *Fast.* iv. 'Nec Veneri tempus quam Ver erat aptius illum. Vere nitent terræ, Vere remissus ager. Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt, Nunc tumido gemmas cortice palmes agit. Et formosa Venus formoso tempore digna est, Utque solet, Marti continuata suo est,' &c. Idem a Græco Veneris nomine *Ἀφροδίτη* dictum Aprilem innuit: 'Sed Veneris mensem Graio sermone notatum Anguror: a spumis est Dea dicta maris:' quanquam alii ab aperiendo derivant. Idem eodem libro: 'Nam quia Ver aperit tunc omnia, densaque cedit Frigoris asperitas, fœtaque terra patet, Aprilem memorant ab aperto tempore dictum, Quem Venus injecta vindicat alma manu.'

5 *Majorum dictus, &c.*] Triplex habet etymon Ovidius lib. v. *Fastorum*, a 'Majestate,' a 'Majoribus,' et a 'Maia' matre Mercurii.

6 *Junius ætatis, &c.*] Hunc quoque triplicem assignat originem Ovid. lib. vi. *Fast.* a 'Juvene,' a 'Juventute,' et a 'Junctione' Sabinorum cum Romanis.

Nomine Cæsareo Quintilem Julius auget.

Augustus nomen Cæsareum sequitur.

Autumnus, Pomona, tuum September opimat.

Triticeo October fœnore ditat agros.

10

Sidera præcipitas pelago, intempeste November.

Tu genialem hyemem, feste December, agis.

suum nomen. Post illum succedit mensis Augustus, et ipse dictus de nomine Cæsaris Augusti. O Pomona, September ditat tuum Autumnus. October locupletat arva satiatione frumenti. O November parum utilis agendo, mergis astra Oceano. Tu, o December otiose, ducis Hyemem qua genio indulgetur.

NOTE

7 *Quintilem*] Quod nomen ordinis ejus in anno erat. Est quippe quintus mensis a Martio, qui anni tunc erat initium.

8 *Augustus*] Qui eadem ratione prius dicebatur Sextilis.

Nomen Cæsareum] Octavii Augusti Cæsaris.

9 *Pomona*] Pomorum Dea, cui ut et Baccho sacer Autumnus erat.

September] Hic, et reliqui tres, priscum ab ordine nomen retinent.

10 *Triticeo . . fœnore*] Tritici semine; quod triticum arvis tum creditur, grandi cum fœnore in messe reddendum.

11 *Sidera præcipitas pelago, &c.*] Intra in Distichis de iisdem mensibus:

‘Quique Salo mergens solennia signa November Præcipitat, cœlo mox reditura suo.’ et in Dodecasticho signorum: ‘Scorpion hyernus præceps jubet ire November:’ unde apparet ‘Sidera’ hic non alia intelligi debere, quam Scorpium stellas, et Solem ipsum, dum in eo signo est, in quo jam breves admodum fieri dies incipiunt.

12 *Genialem hyemem*] Virgilius lib. 1. Georg. ‘Invitat genialis Hyems,’ hoc est, convivalis et voluptuosa, inquit Servius. Decembri mense Saturnalia Romæ celebrabantur, quibus convivia agitabantur, et indulgebatur genio.

DISTICHA DE IISDEM MENSIBUS. 377

JANE nove, primo qui das tua nomina mensi,

Jane bifrons, spectans tempora bina simul.

O Jane recens, qui imponis nomen tuum primo mensi, Jane duplici facie, vides

*****

2 ‘V. C. spectas, quem secutus sum: ut et mox: Prima dabas, pro dabat, id. liber.’ *Tollius.*

NOTE

1 *Jane nove, primo*] Posterior syllaba ‘nove’ producitur ob mutam cum liquida sequentem in voce *primo*.

2 *Jane bifrons*] Ovid. lib. 1. *Fastorum*: ‘Jane biceps, anni tacite laben-

tis origo, Solus de Superis qui tua terga vides.’

Tempora bina] Annum abeuntem, et annum novum.

- Post Superum cultus, vicino Februa mense
 Dat Numa cognatis Manibus inferias.
 Martius et generis Romani præsul et anni, 5
 Prima dabas Latiis tempora Consulibus.
 Æneadum genitrix vicino nomen Aprili
 Dat Venus: est Marti namque Aphrodita comes.
 Maia Dea, an major, Mai, te fecerit ætas,
 Ambigo: sed mensi est auctor uterque bonus. 10
 Junius hunc sequitur duplici celebrandus honore,
 Seu nomen Juno, sive Juventa dedit.
 Inde Dionæo præfulgens Julius astro,
 Æstatis mediæ tempora certa tenet.
 Augustus sequitur, cognatum a Cæsare nomen: 15
 Ordine sic anni proximus, ut generis.

simul duo tempora. Post honorem Deorum, Numa instituit mense proximo festum Februarum, ad mittendas inferias umbris consanguineorum. Tu mensis Martius, caput generis et anni Romani, exhibebas Consulibus Romanis tempus inveniendi Consulatus. Venus mater Æneadum imponit nomen proximo mensi Aprili; quippe Venus est juncta Marti. Incertum sum utrum Dea Maia dederit tibi nomen, o Mai, an vero grandior ætas. At ut ut res est, uterque auctor est idoneus ad nomen mensi dandum. Excipit hunc Junius memorandus gemino titulo, sive Juno imposuit ei nomen, sive Juventus. Post hunc Julius, micans sidere Venero, obtinet certo spatium ætatis mediæ. Augustus mensis sequitur, nomen habens ab Augusto cognato Julii Cæsaris: proximus Julio mensi serie temporis, quemadmodum

NOTÆ

3 *Vicino Februa mense Dat Numa cognatis Manibus, &c.*] Vide Notas ad vocem 'Februa' poematio superiori; et ad versum Ovidii illic laudatos adde hos ex eodem loco: 'Mensis ab his dictus: secta quod pelle Luperci Omne solum lustrant: Idque piamen habent. Aut, quia placatis sunt tempora pulchra sepulcris, Tunc cum ferales præteriere dies.' Ferales dies illi erant, quos Februario mense mittendis inferiis et placandis Manibus Numa dicaverat. Idem Ovid. initio lib. 1. Fast. 'At Numa nec Jannum, nec avitas præterit umbras.'

5 *Martius, &c.*] De hoc disticho et

duobus sequentibus vide notata ad superius Carmen.

13 *Dionæo præfulgens Julius astro*] Stella crinita, quæ in funere Cæsaris Romæ, die medio, apparuisse dicitur mense Quintili, qui inde Cæsari consecratus, et Julius appellatus est. Dionæum astrum dicitur a Διώνη Dione, quod Veneris nomen est, ad quam Julia gens per Iulum et Æneam originem suam referebat. Virg. Ecl. 9. 'Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.'

15 *Augustus sequitur*] De hoc et sequentibus vide Notas Carminis superioris.

Nectuntur post hos, numerumque ex ordine signant :

September, Bacchi munere prela rigans ;

Et qui sementis per tempora, foenore lætus,

October, cupidi spem sovet agricolæ :

20

Quique salo mergens solennia signa November

Præcipitat, cœlo mox reditura suo.

Concludens numerum, genialia festa December

Finit, ut a bruma mox novus annus eat.

stirpis. Post illos junguntur, et indicant nomine suo quoti sint ordine anni menses : September madefaciens torcularia vini liquore : et October, qui gaudens emolamento, per tempus sationis, nutrit spem avidi coloni : et November qui tingens mari sidera consueta, præcipitat ea, brevi reverens in suum cælum. December claudens seriem mensium, finem imponit festis voluptariis, ut statim post solstitium novus annus procedat.

NOTÆ

23 *Genialia festa*] Opalia, Sigillaria, et Saturnalia.

24 *A bruma*] Brevisissima anni die, quam hic Ausonius extremam Decembris fuisse innuit, alii aliter locant.

Præter Monosticha et Disticha de mensibus supra relata, sunt et alia Monosticha et Tetrasticha, quæquam in Lugdunensi codice inter cetera Ausonii opera non reperirentur, nec ejus esse viderentur, tamen reperiata a se in alio vetusto codice, una cum superioribus illis, ob argumenti similitudinem iisdem inseruit in editione sua Vinetus, quæ quidem ut Ausonio tribuere non ausim, ita nec iis penitus velim fraudatum Lectorum. Itaque hic extra Ausoniani contextus seriem, et aliis characteribus

excudenda curavi. Sunt autem Monosticha hæc : ' Dira patet Jani Romanis Janua bellis. Vota Deo Diti Februa mensis habet. Incipe Mars anni felicia fata reduci. Tunc Aries Veneri lutea sarta legit. Dulcia, Maia, tuis lucent examina Nonis. Arce poli Geminis Janius ecce locat. Julius ardenti divertit lmina Solis Aëre. Flammigero cuncta Leone calent. Poma legit Virgo maturi mitia Solis. Fundit et October vina Falerna lacis. Aret tota soli species vi dara Nepai. Inde December amat te, genialis Hyems.' Tetrasticha vero, quæ mensium simulacris ad explicationem subjecta fuisse videntur, sunt hujusmodi.

[Hæc vide in Animadversionibus Souhaii ad calcem textus appositis.]

QUOTENI DIES SINT MENSIIUM SINGULORUM. 378

IMPLENT tricenæ per singula menstrua luces

Junius, Aprilisque, et cum Septembre November.

Julius, et Aprilis, et November, cum Septembre, habent triginta dies solidos per

Unum ter denis cumulatus adde diebus
 Per septem menses, Jani Martisque Kalendis,
 Et quas Maius agit, quas Julius, Augustusque, 5
 Et quas October, positusque in fine December.
 Unus erit tantum duodetriginta dierum,
 Quem Numa præposito voluit succedere Jano.
 Sic tercentenis decies accedere senos,
 Quadrantemque, et quinque dies sibi computat annus. 10

spatium quique sui mensis. Adjice amplius unum diem triginta diebus per septem menses, scilicet mensibus Januario, Martio, Maio, Julio, Augustoque, et Octobri, ac Decembri, qui collocatus est in fine anni. Unus solum mensis erit dierum octo et viginti, ille scilicet quem Numa voluit ire post Januarium sibi præeuntem. Ita annus numerat dies in se sexaginta, et quinque cum quadrante, ultra trecentos.

NOTÆ

7 Unus erit, &c.] Februarins dierum anno dierum est viginti novem.
 octo et viginti; quarto tamen quoque

DE TRIBUS MENSTRUIS MENSIIUM. 379

Bis senas anno reparat Lucina Kalendas :
 Et totidem medias dat currere Jupiter Idus.
 Nonarumque diem faciunt infra octo secundi.

Juno renovat per annum Kalendas duodecim : et Jupiter efficit, ut totidem Idus fluant in medio mensium. Et duo numeri pares infra octonarium dant diem Nonas.

NOTÆ

1 *Reparat Lucina Kalendas*] Juno Kalendarum Dea præses Ovid. Fast. I. 'Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas. Idibus alba Jovi grandior agna cadit. Nonarum tutela Deo caret.'

2 *Medias*] Non accurate medias, quatuor enim quidem mensibus Idus sunt die decimo quinto, at reliquis decimo tertio, ut infra fusius explicabitur.

3 *Nonarumque diem faciunt infra octo secundi*] Nihil hic videre se prorsus fatetur Vinetæ. Non tamen adeo profundæ sunt tenebræ. Postquam

medias dixit in mensibus esse Idus, quo die Nonæ sint exponit, dicendo numeros duos infra octo (qui Iduum numerus est) positos, eique similes et pares, nempe senarium et quaternarium, facere Nonas. Eæ quippe mensibus Martio, Maio, Julio, et Octobri contingunt sexto post Kalendas die, ceteris mensibus quarto, juxta illud tritum: 'Sex Maius Nonas, October, Julius, et Mars; Quatuor at reliqui: dabit Idus quilibet octo.' Et illud nostri infra: 'At Nonas modo quarta aperit, modo sexta refert lux.'

Hæc sunt Romano tantum tria nomina mensi.
Cetera per numeros sunt cognomenta dierum.

5

rum. Romanus mensis habet solum hæc tria nomina. Nomina reliquorum dierum exprimuntur numeris.

NOTÆ

5 *Per numeros*] A sequentibus Ka- tos : puta quarto Nonas, septimo
lendis, Nonis, aut Idibus denomina- Idus, decimo Kalendas, &c.

QUO MENSE QUOTÆ NONÆ, VEL IDUS SINT. 380

AT Nonas modo quarta aperit, modo sexta refert lux.
Sexta refert Maii, Octobris, Martisque recursu,
Et qui solstitio sua tempora Julius infert.
Cetera pars mensum quartis est prædita Nonis.
Omnes vero Idus octava luce recurrunt.

5

Verum nunc quartus dies profert Nonas, nunc sextus dies reducit illas. Sextus dies reducit Nonas, cum redeunt Maius, October, et Martius, ac Julius, qui subjungit suum tempus solstitio. Reliqui menses habent Nonas quarto die. Omnes autem Idus redeunt octavo die.

NOTÆ

1 *Quarta aperit, modo sexta*] Post Kalendas scilicet, quæ est mensis quinta, aut septima.

4 *Mensum* [*Mensium*] Duabus tantum syllabis. Vel lege *mensum*, ut in hoc Ovid. v. Fastorum: 'Nec tu dux

mensum, Jane biformis, eras.'

5 *Octava luce*] Octavo die post Nonas, qui dies in quatuor prædictis mensibus decimus quintus est, in reliquis decimus tertius, ut jam monuimus.

QUOTÆ KALENDÆ SINT MENSIIUM SINGULORUM. 381

POST Idus, quas quisque suas habet ordine mensis,
Diversæ numero redeunt variante Kalendæ :

Post Idus, quas singuli menses habent proprias ex ordine, varii dies a Kalendis

NOTÆ

Quotæ Kalendæ sint, &c.] Hoc est, sequentibus in uno quoque mense. quot dies denominentur a Kalendis

Dum rursumque iterumque * * vocantur,
 Ut tandem oblati procedant temporis ortus.
 Ter senis unoque die genialia festa
 Porrigit, ut Janum arcessat nova bruma morantem.
 Hoc numero mensisque Numæ redivit, autumnique
 Principium referens Bacchi September alumnus.

5

nominati recurrunt diverso numero: dum illi appellantur iterum atque iterum a nomine mensis proximi, ut demum dies capitis proximarum Kalendarum adveniat. Nova bruma extendit festa Saturnaliorum per dies novemdecim, ut adducat Kalendas Januarias morantes. Post eundem numerum dierum a Kalendis appellatorum, mensis Numæ revertitur, et September nutritor Bacchi reducens initium Autumni.

3 'Expleto mense vocantur] Mancum in suo exemplari verum Lugdunenses his duobus verbis, *expleto mense*, compleverunt. Idem oblati legerunt, ubi oblatus erat, pro optati nisi fallor.' Vinet. Optati legendum monet Scaliger: quia veteres librarii scribebant *oblatus*. Vid. etiam inf.—4 Ortu Vulg.—

NOTÆ

3 *Dum rursumque, &c.*] Mutilum hanc verum sic supplet Gronovius: *Dum rursumque, iterumque sequenti a mense vocantur*. Quod in Interpretatione secutus sum.

5 *Ter senis unoque die]* Hoc est, December, in quo bruma est, numerat novemdecim dies, ante Kalendas Januarii, per quos dies celebrantur genialia festa, Opalium, Sigillarium, et Saturnaliorum, ut jam observatum supra. Ut porro et hæc et quæ sequuntur de Kalendis facilius intelligantur, notandum 1º. uniuscujusque mensis dies, qui Idus sequuntur, denominari a Kalendis mensis sequentis, puta XIX. aut XVIII. aut XVII. Kalendas Januarias, hoc est, ante Kalendas, &c. Notandum 2º. ex supradictis menses Martium, Maium, Julium, et Octobrem Idus suas habere die decimo quinto, sicque a decimo sexto duntaxat die incipere a Kalendis mensis sequentis dies denominare, reliquos vero menses a decimo quarto incipere numerare Kalendas mensis proximi, quia Idus ha-

bent die decimo tertio. Notandum 3º. mensium quosdam esse dierum triginta, quosdam triginta et unius, Februarium vero viginti octo tantum, aut ad summum, in Bissextilibus annis, viginti novem. Et pro numero illo dierum uniuscujusque mensis, variare numerum dierum qui in eo a Kalendis proximis nominantur. His observatis, ad singula veniamus. Decimo quarto Decembris die, qui post ridie Idus est, dicitur XIX. Kal. Januarii, quia cum December habeat dies 31. supersunt a 13º. qui Iduum dies est ad finem ejus dies octodecim, quibus si diem ipsum Kalendarum proximarum adjicias (ut fit in ejusd. Kalend. Nonarum et Iduum numerationibus,) fiet XIX. Kal. Jan. Eadem est ratio Kalendarum Februarii et Septembris, quoniam menses Januarius et Augustus, qui eas præcedunt, dierum etiam sunt 31. et habent Idus die etiam decimo tertio.

7 *Mensisque Numæ]* Februarius. Vide Notas supra.

Julius, et Maius, positusque in fine December,
 Octoberque die revocatur tardius uno. 10
 Inde die redeunt minus uno quatuor ultra,
 Quos numero adjiciam, Sextilis, Junius, atque
 Aprilis, post quos pænultima meta November.
 Ter quinis unoque die, Junonie Mavors,
 Ut redeas, referasque exordia prima, cieris. 15
 Hoc numero, ad plenum vertens reparabitur annus.

Julius, et Maius, et December locatus in fine anni, atque October reducuntur tardius uno die. Postea quatuor numero menses, quos jungam, recurrunt minus uno die, nempe Julius, Junius, et Aprilis, et post eos November pænultimus anni terminus. O Mars, Junonis filii, vocaris per sexdecim dies, ut revertaris, et reducas tuum initium. Hoc numero Nonarum, Iduum, et Kalendarum annus recurrens plene renovabitur.

~~~~~

10 Gronovius scribit, revocatur.—11 Inde dies Vulg.

NOTE

9 *Julius, et Maius, &c. die revocatur* præmonui.

tardius uno] Hoc est, in mensibus præcedentibus hos menses, remotissimus ab horum Kalendis dies, Idus illorum sequens, numeratur tantum XVIII. Kal. Maii, Julii, Octobris, et Decembris. Ratio est quod menses eos præcedentes, Aprilis, Junius, September, et November, dierum sint tantum 30.

11 *Inde die redeunt minus uno*] Ita ut numeretur tantum XVII. Kal. April. Jun. August. et Novembris. Ratio est quia menses præcedentes, scilicet Martius, Maius, Julius, et October dies quidem habent 31. sed decimo sexto tantum die incipiunt dies suos a Kalendis proximis denominare, cum Idus habeant die 15. ut jam

14 *Ter quinis unoque die, &c.*] Id est, dies Februarii decimus quartus, qui postridie Idus est, numeratur tantum XVI. Kal. Martii. Ratio est quod Februarius est dierum tantum 28. Nec refert quod quarto quoque anno sit dierum 29. Tunc enim non ideo die 14. numeratur XVII. Kal. Mart. sed bis dicitur VI. Kal. Mart. diebus scilicet 24. et 25. Atque hinc bissextilis nomen deductum, quod bis eo anno dicatur sexto Kal. Martias.

Junonie Mavors] Martem scilicet existimarunt ex Veteribus non pauci Junonis solius filium esse, quæ cum per vireta vagaretur, ex contactu et olfactu florum quorundam eum conceperit.

IN QUO MENSE QUOD SIGNUM SIT AD CURSUM
 SOLIS. 382

PRINCIPIUM Jani sancit tropicus Capricornus.

Capricornus, in quo reversio fit Solis, constituit initium Januarii. Signum

Mense Numæ in medio solidi stat sidus Aquarū.
 Procedunt duplices in Martia tempora Pisces.
 Respicias Apriles, Aries Phryxæ, Kalendas.
 Maius Agenorei miratur cornua Tauri. 5
 Junius æquatos cœlo videt ire Laconas.
 Solstitio ardentis Cancrī fert Julius astrum.
 Augustum mensem Leo fervidus igne perurit.
 Sidere, Virgo, tuo Bacchum Septembris opimat.
 Æquat et October sementis tempore Libram. 10
 Scorpion hybernus præceps jubet ire November.
 Terminat Arcitenens medio sua signa Decembri.

Aquarii plenum est in medio mense Numæ. Gemini Pisces progrediuntur in tempus mensis Martii. O Aries vector Phryxi, spectas ad Kalendas Apriles. Maius suspicit cornua Tauri Agenorei. Junius videt gradientes simul per cælum gemellos Spartanos. Julius adducit sidus Cancrī fragrantis per solstitium. Leo ardens torret mensem Augustum suo ardore. O Virgo, September tumefacit Bacchum sub tuo astro. Et October adducit tempore sationis Libram æquantem dies noctibus. November hyemalis præcipitem agit Scorpionem. Sagittarius definit suum sidus medio Decembri.

2 Solidi dat, et Sol distat etiam legitur.—11 Scorpion, et Scorpions, et Scorpion hic legitur, et November, et Novembrem. Scorpion hybernus Vulg.

NOTÆ

In quo mense, &c.] Hoc dodecastichon ait Vinetus invenisse se sine titulo inter Carmina et alia scripta Fortunati Episcopi Pictaviensis, et in libro Bedæ de temporum ratione.

1 *Principium Jani, &c.]* Si bruma sit postremus dies Decembris, recte primum Capricorni gradum assignaverit Jannariis Kalendis. Sed hæc non ita stricte accipienda sunt, quasi primis ipsis mensium diebus in signa illa Sol intret, sed Solem tunc in illis

esse signis, quæ nominantur, in quæ revera aliquot ante diebus mensis prioris sit ingressus.

5 *Agenorei]* Qui rapuit Europam fillam Agenoris, et in Cretam avexit.

6 *Laconas]* Geminos, Castorem et Pollucem Lacedæmoniarum Ledæ filios.

11 *Scorpion hybernus præceps jubet ire November]* Supra in Monostichis de mensibus: 'Sidera præcipitas pelago, intempeste November;' ubi vide notata.

Q. CICERONIS VERSUS EO PERTINENT UT QUOD SIG-
NUM QUO TEMPORIS ILLUSTRIS SIT NOVERIMUS.
QUOD SUPERIUS QUOQUE NOSTRIS VERSIBUS EXPE-
DITUR. 383

FLUMINA verna cient obscuro lumine Pisces.
Curriculumque Aries æquat noctisque diique.
Cornua quem condunt florum prænuntia Tauri,
Aridaque æstatis Gemini primordia pandunt.
Longaque jam minuit præclarus lumina Cancer. 5
Languificusque Leo proflat ferus ore calores.
Post, modicum quatiens Virgo fugat orta vaporem.
Autumni reserat portas, æquatque diurna
Tempora nocturnis dispenso sidere Libra.
Et foetos ramos dinudat flamma Nepai. 10

Pisces stellis suis obscuris excitant pluvias veris. Et Aries æquat cursum noctis, et dici. Quem abscondunt cornua Tauri promittentia flores. Et Gemini aperiant sicca initia æstatis. Et Cancer præfulgidus incipit abbreviare longos dies. Et Leo morbos ferens exhalat ferociter æstus ore suo. Postea Virgo exorta paulum abigit calorem, eum ventilans. Libra aperit Autumni valvas, et exæquat spatium dici spatio noctis, astro suo æqualiter posito. Sidus Scorpii spoliat foliis arbores quæ

~~~~~

2 Dici erat in exemplari.—3 Comunt ed. Toll.—12 Lego: jubare spirans

NOTE

Q. Ciceronis versus, &c.] Ex Lugdunensi libro excusi sunt hi versus Quinti Ciceronis titulum præ se ferentes, cujus quidem nulla usquam extant alia Carmina. Et mirum unde hæc in Ausonii schedas pervenerint, si tamen pervenerunt, ac non alius quis excerptor inseruit, quod in medium relinquo.

1 Obscuro lumine Pisces] Quorum stellæ parvæ et tertiæ tantum magnitudinis, quæ in iis maximæ.

2 Diique] Vel dieque, ut apud Virg. Georg. 'Libra die somnique pares ubi fecerit horas.' Id est dici.

3 Condunt] Sic Scaliger. 'Nam conditur Aries,' inquit, 'veniente Tauro.'

7 Modicum quatiens, &c.] Vinetus suspicabatur reponendum modium vel spicum, quod utrumque Virgini, quam Cererem esse frugum Deam nonnulli crediderunt, optime conveniat. Spicum enim pro spica dictum probat versu Ciceronis ex Arato lib. ix. de Natura Deorum, et stella est in eo sidere quæ dicitur 'spica Virginis.' Modium autem quis nescit mensuram esse tritici, salis, &c. Ego nihil mutato opus esse existimo, et sensum eruo non absurdum, quem in Interpretatione expressi.

10 Et factos ramos] Mavult Tollius Effatos, hoc est, fructu suo jam spoliatos, Quod amplexus sum in Interpretatione.

**Pigra Sagittipotens jaculatur frigora terris.
 Bruma gelu glacians jubare spirat Capricorni.
 Quam sequitur nebulas rorans liquor altus Aquarî:
 Tenta supra circaque vigent ubi flumina mundi.
 At dextra lævaque ciet rota fulgida Solis
 Mobile curriculum, et Lunæ simulacra feruntur.
 Squama sub æterno conspectu torta Draconis
 Eminet: hunc inter fulgentem sidera septem**

15

deposuerunt fructum suum. Sagittarius vibrat in terras frigus iners. Bruma constringens glacie flat sub signo Capricorni. Quam excelsus humor Aquarii excipit stillans nubes: ubi scaturiunt orbis fluentia extensa supra et circa. Verum dextrorsum et sinistrorsum currus micans Solis peragit cursum suum mobilem, et diversas facies Lunæ illac errant. Squama incurvata perpetuum apparet sub aspectu Draconis. Hunc micantem inter septem astra valde concutit major ursa

~~~~~

Capricorni. Sunt autem ii versus alieno loco positi, nam debent poni post carmen, cujus Lemma: *In quo mense quod signum sit.* Eorundem versuum Lemma ostendit, ab Ausonio ipso eos versus huc insertos. *Scaliger.* ‘*B. g. g. jubare est spirans Capricorni*’ Non satis video, quid sibi velit hic versus: quem nec mendo vacare puto. *Vinetus.*—14 ‘*Sic ediderunt Lugdunenses. Ceterum quod divinarunt vigent humi, hoc erat pligant tumi in suo exemplari: et sequens verbum flamina, non flumina.*’ *Vinetus.*—18 *Hunc inter fulgentes æthera septem* Vulg. Vid. Not. Var.

NOTÆ

interpretatione.

Flamma Nepas] Sidus Scorpii. Paulus Festo conjunctus: ‘*Nepa Afro- rum lingua sidus, quod Cancer ap- pellatur, vel, ut quidam volunt, Scor- pius.*’ Plautus: ‘*Dabo me ad parie- tem, imitabor Nepam:*’ et melius Nonius Marcellus: ‘*Nepam quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Retroversum cedam, imitabor Ne- pam. Et illud aliud: ant cum Nepa esset. Dubium in utroque. Nam vere Nepa Scorpius dicitur.*’ M. Tull. de finibus bonorum et malorum l. v. ‘*Serpere anguiculus, natate anaticu- las, volare mernlas, cornibus uti vi- deamus boves, Nepas aculeis, suam denique cuique naturam esse ad vi- vendum ducem.*’

14 *Tenta supra, &c.*] Si sanus hic locus, quod vix puto, innuere vult flu-

vios et huiusmodi omnem mundi ori- ginem ducere ab Aquario cœlesti.

15 *At dextra lævaque, &c.*] Borea- lem versus et Australem mundi par- tem. Zodiacus enim circulus ab æ- quatore in duas æquales partes sec- tus signa sex habet ad Septemtrio- nalem plagam vergentia, et sex ad Australem. Porro dextra poëtis Oc- casum spectantibus est ad Boream; sinistra vero ad Anstrum. Quo sen- su dixit Lucanus: ‘*Ignotum vobis Arabes venistis in orbem, Umbras mirati nemorum non ire sinistras.*’

17 *Squama sub æterno, &c.*] Hæc intricata et obscura admodum sunt, fortasse etiam non omnino sana. Ex his sensum eliciui qualem potui in Interpretatione.

17 *Draconis*] Qui ursam utramque discriminat corpore suo, et spiria

Magna quatit stellans : quam servans serus in alta
Conditur Oceani ripa cum luce Bootes.

20

stellis distincta : quam custodiens Bootes mergitur tarde in summa ripa Oceani, pæne servans lumen suum.

NOTÆ

quodammodo involvit. Vide Hyginum.

18 *Sidera septem*] Septemtriones.

19 *Magna*] Supplendum *uræ* proculdubio. Hæc *ἀμαξα*, id est, plaustrum, etiam dicta est, et aretophylax, seu custos ursæ; etiam Bootes seu

bubulcus, plaustrum boves agens.

In alta] Verti summa, hoc est, extrema, non autem profunda. Parum enim mergitur Bootes, ac brevi post emergit.

20 *Cum luce*] Intelligo, ita ut etiam conditi lux adhuc aliqua appareat.

A SOLSTITIO IN ÆQUINOCTIUM RATIO. 384

SOL profectus a teporo veris æquinotio,
Post semidiem postque totos nonaginta et quatuor,
Fervidis flagrans habenis pulsum æstivum conficit.
Inde Autumnus noctis horas librans æquo lumine,
Octo et octoginta gœris, et super trihorio.

5

* * * * *

Inde floridum reflexis ver revisit oreis,
Additis ad hos priores gœros geminis orbibus.

*Sol procedens a tepido æquinotio veris, quatiens lora ardentia, peragit cursum æstatis post solidos dies nonaginta quatuor et diem dimidium. Postea Autumnus mensurans æqualiter spatium noctis et diei peragit cursum suum octoginta et octo circuitibus et tribus horis insuper. * * * Postea ver florens redit ad nos frænis reflexis, adjectis duobus circuitibus ad circuitus superiores.*

1 *A teposo* Vulg.—3 ‘Gronovius reponerat *cursum*: sed jam supra hoc eodem sensu usurpavit *pulsum*, ut observavimus.’ *Floridus*. ‘Quid est *pulsum* conficere? Lege *cursum æst.*’ Grævius.—7 *Reflexit* Vulg.

NOTÆ

5 *Gæris*] Gyris. Sic in Gripho cæbus pro cubus. Sic mærus pro murus. Sic apud Lucretium ‘fera mœnera militiæ,’ pro munera. Fuit hæc veterum quorundam librariorum scribendi ratio.

7 *Inde floridum, &c.*] Præcedere debuit versus de hyeme, sed hic intercidit.

Oreis] Festus : ‘Oreæ, fræni, quod

ori inseruntur, &c. Cælius pro se ad populum, Equusque mihi sub feminibus occisus erat : Oreas detraho inspectante Lucio Stertlnio.’

8 *Ad hos priores gæros*] Ad gyros quos, in versu qui desideratur, hyemi tribuerat numero (ut ratione inita patet) nonaginta cum aliquot horis.

DE FERIIS ROMANIS. 385

NUNC et Apollineos Tiberina per ostia ludos,
 Et Megalesiacæ matris operta loquar.
 Vulcanique dies Autumni exordia primi,
 Quinquatrusque Deæ Pallados expeditam :
 Et medias Idus, Maii Augustique recursu,
 Quas sibi Mercurius, quasque Diana dicat.

5

Jam dicam et ludos Apollinares, qui sunt in ostiis Tiberis, et secreta magnæ Matris Deorum. Et explicabo dies festos Vulcano, qui sunt initium Autumni incipientis, et Quinquatrus Deæ Minervæ: et Idus medias redeuntis Maio et Augusto redeuntibus, quas Mercurius, et quas Diana sibi consecrant. Quenam

NOTÆ

De Feriis] Hoc est, Festis.

1 *Apollineos]* Ludos Apollinares, ex Carmine Marci Vatis, perplexo scripturæ genere concepto, victoriæ de hostibus reportandæ ergo institutos. De his vide Livium lib. xxv. et Rosin. Antiq. Rom. lib. v. cap. 17. ad iii. Non. Quintiles statuta est litorum illorum dies, quæ prius incerta erat.

2 *Megalesiacæ matris operta]* Ludos Megalenses, Græcis *μεγαλησίων*, in Cybeles magnæ Deorum matris honorem institutos, cum ea ab urbe Pessinunte Romam est advecta. Hi per dies sex magna pompa celebrabantur in Palatio, a pridie scilicet Nonas Apriles ad v. Idus ejusdem mensis.

Operta] Eaque turpissima. De quibus vide D. Augustinum lib. ii. de Civitate Dei cap. 5.

3 *Vulcanique dies, &c.]* Vulcanalia in Vulcani honorem celebrari solita mense Augusto, teste Columella lib. ii. de Re Rustica, x. scilicet Kal. Septemb. Eo die populus animalia pro se in ignem mittebat, teste Varr. lib. v. de lingua Latina.

4 *Quinquatrusque]* Et Quinquatria Palladis festum a quinque diebus,

Delph. et Var. Clus.

per quos celebrabatur, numero sic dictum. Celebrari incipiebant Quinquatrus xiv. Kal. Aprilis, qui 19. Martii dies est, et eæ dicebantur Majores; nam aliæ erant Quinquatrus Minusculæ Idibus Junii, tibicinum festum. Varro lib. v. de lingua Latina: 'Quinquatrus Minusculæ dictæ Junis Idus, ab similitudine Majorum, quod tibicines tum feriat per urbem vagantur, et conveniunt ad ædem Minervæ.' Similia habet Festus.

5 *Idus, Maii...* Quas sibi Mercurius, &c.] Idus Maii festus erat dies mercatorum, quod eo die Mercurii ædes dedicata esset. Eo die e Mercurii fonte ad portam Capenam mercatores aspergebant se laqueo termitæ immerso, ut sibi perjuria Mercurius remitteret, et uberiorum quæstum fortunaret. Vid. Ovid. lib. v. Fastorum. Eodem etiam die Argeorum scirpea simulacra et oscilla de ponte Sublicio per Virgines Vestales in Tiberim præcipitabantur quotannis.

6 *Quasque Diana dicat]* Augusti Idus Dianæ sacræ. Mart. lib. xii. Epig. LXVIII. 'Maiæ Mercurium creastis Idus. Augustis redit Idibus Diana.' Eo die mulieres voti dam-

2 S

Auson.

Matronæ quæ sacra colant pro laude virorum,
 Mavortis primi cum rediere dies.
 Festa Caprotinis memorabo celebria Nonis,
 Cum stola matronis demta teget famulas. 10
 Quatuor illa etiam discretis partibus anni
 Solstitia, et lucas nocte dieque pares.
 Nec Regifugium, pulsus ex urbe tyrannis,
 Lætum Romanis fas reticere diem.
 Visne Opis ante sacrum, vel Saturnalia dicam, 15
 Festaque servorum, cum famulantur heri?

festa matronæ celebrent in honorem conjugum suorum, cum primi dies mensis Martii recurrerunt. Dicam festa solennia Nonis Caprotinis, quando stola ablata matronis operiet ancillas. Dicam quoque illa quatuor notabilia tempora quæ discriminant anni partes, solstitia nempe, et æquinoclia. Neque possum tacere Regifugium, diem jucundum Romanis, quo scilicet tyranni ejecti sunt ab urbe Roma. Visne prius memorem festum Opis, an Saturnalia, quæ sunt festa servorum, quibus

~~~~~

15 Vetus liber habebat: *Vis Ope sancte sacrum*. Suspiciatur Scaliger: *Vis Opis ante sacrum*. '*Vis et Opale sacrum*] Erat in exemplari: *Visne ope sante sacrum*. Restituendum arbitror: *Visne Opis ante sacrum*.' Vinetus.

NOTÆ

natæ ab urbe in nemus Aricinum, ubi Diana religiosissime colebatur, ardentes faces ferebant. Ut et venatores, qui canes quoque suos morbo aut scabie affectos, infulis velatos, Deæ sistebant, omneque instrumentum venatorum ante eam collocabant, ut ex Propertio, Ovidio, et Gratio poetis probat Rosinus.

7 *Matronæ quæ sacra colant, &c.*] Matronalia Kal. Martiis celebrari solita. De quibus vide Ovid. lib. iii. Fast.

9 *Festa Caprotinis, &c.*] Macrobius lib. i. Saturnal. cap. 11. 'Nonis Juliis diem festum esse ancillarum tam vulgo notum est, ut nec origo nec causa celebritatis ignota sit. Junoni enim Caprotinæ die illo liberæ pariter ancillæque sacrificant sub arbore caprifico, in memoriam benignæ virtutis, quæ in ancillarum animis pro conservatione publicæ dignitatis ap-

paruit,' &c. Narrat deinde quo pacto post sedatum Gallicum tumultum, Fidenatibus superbe poscentibus a Senatu Romano, ut si Romæ reliquias salvas vellent, matres familias omnes et virgines sibi dederent, ancillæ, duce quadam Tutela, seu Philoti nomine, ad hostes pro matribus familias transierint, iisque, festi cujusdam obtentu, vino sepultis, signum Romanis ex caprifico castris proxima dederint, ad quod illi repentina incursione interfectis Fidenatibus, ancillas manumiserunt, et dotem assignarunt ipsis de publico, Nonasque Caprotinas in facti memoriam consecrarunt.

13 *Regifugium*] Festus: 'Regifugium sacrum dicebatur, quo die Rex Tarquinius fugerit e Roma.' Celebrabatur die Februarii 24. qui erat vi. Kal. Mart. De hoc Ovid. lib. ii. Fast. 'Nunc mihi dicenda est Regis

Et nunquam certis redeuntia festa diebus,
 Compita per vicos cum sua quisque colit ?
 Aut duplicem cultum, quem Neptunalia dicunt,
 Et quem de Conso consiliisque vocant ? 20
 Festa hæc, navigiis aut quæ celebrata quadrigis,
 Jungunt Romanos finitimosque duces ?
 Adjiciam cultus, peregrinaque sacra Deorum,
 Natalem Herculeum, vel ratis Isiacæ :

scilicet heri iis ministrant ? Et Festa recurrentia diebus nunquam certis, quando unusquisque frequentat compita in vicis suis ? Vel Festum gemino insignitum nomine, quod appellant Neptunalia, et quod nominant Consualia a Conso, et consiliis ? Hæc scilicet festa quæ celebrata certaminibus navalibus, aut curulibus, junxerunt fœdere duces Romanos, et vicinos eorum ? Addam festa et sacra Deorum Romam peregre invecta, Diem Natalem Herculis, vel Festum Cymbæ Isidis : et

NOTÆ

fuga. Traxit ab illa Sextus ab extremo nomina mense dies, &c.

15 *Opis ante sacrum*] Opalia in Opis Dæ Saturni uxoris honorem xiv. Kal. Jan. una cum Saturnalibus primum celebrabantur. Deinde adjectis a Julio Cæsare Decembri mense duobus diebus, Saturnalia xvi. Kalend. Jan. fieri cœpta, triduumque durare, cujus tridui ultimus dies Opalibus dicatus. Sed additus postea Sigillarium dies, et ad septem omnino dierum numerum Saturnalia protracta sunt, teste Macrobio.

16 *Festaque servorum*] Ipsa scilicet Saturnalia, per quæ epulantibus servis heri ministrabant, ut ancillis domi, Nonis Caprotinis.

17 *Et nunquam certis, &c. Compita, &c.*] Hujusmodi Conceptivas ferias appellarunt. Macrobi. l. i. Saturn. c. 16. 'Conceptivæ sunt, quæ quotannis a Magistratibus vel Sacerdotibus concipiuntur in dies certos, vel etiam incertos: ut sunt Latinæ, Paganalia, Sementinæ, Compitalia.' Formulam, qua Compitalia a Prætoribus concipi solebant, vide apud A. Gellium Noct. Attic. lib. x. cap. 24. In honorem fiebant Larium, et Maniæ eorum

matris, in compitis, hoc est, ut ait Varro, 'ubi viæ competunt,' id est, concurrunt. De his vide Macrobi. lib. i. Saturn. cap. 7. et Dionysium Halicarn. lib. iv.

19 *Duplicem cultum, quem Neptunalia, &c.*] Neptunus idem et Consus. Neptunalia tamen mense Julio, x. scilicet Kal. Sextiles in honorem Neptuni. Consualia autem in honorem Consi, quem Deum putabant Consilii, et quem Neptunum Equestrem fuisse ait Livius lib. i. a Romulo instituta, et in iis Sabinæ raptæ: fiebant in Circo mense Augusto xii. Kal. Septemb.

21 *Festa hæc, navigiis, &c.*] Consualia, nempe, quæ, ut dixi, in Circo celebrabantur, idque naumachiis et aurigationibus.

22 *Jungunt Romanos finitimosque*] Respicit ad Consualia a Romulo celebrata, in quibus raptæ Virgines quæ Romam ex finitimis civitatibus venerant, causa fuere belli primum, deinde pacis et fœderis arctissimi.

24 *Natalem Herculeum*] Herculi Græco Heroi magnus Romæ honos habitus, erecta ara maxima, ædes multæ, sacerdotes instituti. Ad ejus

Nec non lascivi Floralia læta theatri,

25

Quæ spectare volunt, qui voluisse negant.

Nunc etiam veteres celebrantur Equiria ludi.

Prima hæc Romanus nomina Circus habet.

Floralia læta quæ celebrantur lascive in theatro, quæ illi ipsi cuperent vidisse, qui negant se cupere. Fiunt quoque nunc ludi antiqui dicti Equiria. Hoc nomen est ludorum, qui primi editi sunt in circo Romano. Roma quoque celebrat sub

NOTÆ

aram per numen ipsius confirmata pacta et promissa. Decimæ ei bonorum a multis votæ, et persolutæ. Quoniam autem die Natalis ejus celebraretur non invenio.

Vel ratis Isiaca] Kalendarium Vetus VII. Id. Januar. habet: 'Isidis ἱεῖς, id est, accessus. Plot.' Respicit procul dubio ad Isidis pompam, quam fuse describit Apuleius lib. Metamorph. XI. et cujus tempus et causam sibi sic narrantem ipsam Isidem inducit: 'Diem, qui dies ex ista nocte nascetur, æterna mihi nuncupavit religio: quo sedatis hybernis tempestatibus, et lenitis maris procellosis fluctibus, navigabili jam pelago, rudem dedicantes carinam, primitias commeatus libant mei Sacerdotes.' De Iside Hyginus: 'Velificia primum invenit Isis. Nam dum quærit Harpocratem filium suum, rate velificavit.'

25 *Nec non lascivi Floralia, &c.*] Hi ludi in fine Aprilis et Maii initio fiebant in Floræ Dææ florum honorem, ut cuncta bene deflorescerent, non sine obscænis Meretricum nudarum saltationibus. Vide Ovid. lib. V. Fast. Eorum turpitudinem ludorum exagitarunt D. Augustinus, Arnobius, et Lactantius Firmianus. Insignis in Catonis honorem extat de his ludis locus apud Val. Maximum lib. II. cap. ultimo: 'Eodem,' M. scilicet Portio Catone, 'Ludos Florales, quos Messius Ædilis faciebat,

spectante, populus, ut Mimæ nudarentur, postulare erubuit: quod cum ex Favonio amicissimo sibi una sedente cognovisset, discessit e theatro, ne præsentia sua spectaculi consuetudinem impediret: quem abeuntem ingenti plausu populus prosecutus, priscum morem jocorum in scenam revocavit; confessus plus se majestatis uni tribuere, quam universo sibi vindicare.' Instituti sunt hi ludi anno U. C. DXXVI. teste Plin. DXXC. a L. Posthumio Albino et M. Papilio Lænathe Coss. teste Ovid. A Flora meretrice institutos auctor est Scholiastes Juvenalis ad vers. 249. Sat. VI.

26 *Quæ spectare volunt, &c.*] Maligne hoc in fictos Catones dictum.

27 *Equiria*] Festus: 'Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur.' Bina fuere Equiria in Campo Martio, aut, si Tiberis inundasset, in monte Cælio, loco cui propterea nomen erat 'Campo Martialis,' teste Festo: altera mense Februario III. Kal. Mart. altera pridie Idus Martii; et præterea die 18. Aprilis, qui est XIV. Kal. Maii, Equiria in Circo Maximo, cum Vulpium combustione.

28 *Prima hæc Romanus nomina Circus habet*] Hoc est, hæc prima spectacula fuerunt, quæ in Circo exhibentur.

Et Dionysiacos Latio cognomine ludos	
Roma colit, Liber quæ sibi vota dicat.	30
Ædiles plebei etiam, ædilesque curules	
Sacra, Sigillorum nomine dicta, colunt.	
Et gladiatores funebria prælia notum	
Decertasse foro: nunc sibi arena suos	
Vindicat: extremo qui jam sub fine Decembris	35
Falcigerum placant sanguine Cœligenam.	

nomine Latino Liberalium ludos Dionysiacos, quos Bacchus sibi votos consecrat. Ædiles quoque plebei, et Ædiles Curules celebrant sacra appellata nomine Sigillorum. Notum quoque est omnibus gladiatores edidisse in foro certamina in funeribus; jam vero mancipati sunt arenæ Amphitheatri: atque ii circa finem extremum mensis Decembris cruore suo litant filio Cæli falce armato.

NOTÆ

29 *Dionysiacos, &c.*] Liberalia in Liberi patris honorem, die Martii 17. qui est xvi. Kal. April. Horum ritus et causas vide apud Ovid. lib. Fast. III. Sed cave ne Liberalia cum Bacchanalibus confundas.

32 *Sacra, Sigillorum nomine*] Sigillaria quæ postridie Opalium celebrantur mense Decembri. De his jam

supra egimus.

36 *Falcigerum placant, &c.*] Respicere videtur ad antiquum morem Saturno humanas hostias mactandi. Pro quo cereos accensos postea substituerunt, ut monui cum de Sigillarium festo agerem. Nam exhibitos Saturnalibus gladiatorios ludos non memini me legere.

DE LUSTRALIBUS AGONIBUS. 386

QUATUOR antiquos celebravit Achaia ludos.

Cœlicolum duo sunt, et duo festa hominum.

Quatuor ludi celebrabantur olim in Achaia. Duo fiebant in honorem Deorum, et

~~~~~

2 *Elegantius videtur, iudice Tollo, sunt duo f. h. qui dicit τὸ εὐνὴν repetitum, semel, ut fit, a librariis neglectum fuerat.*

NOTÆ

De lustralibus agonibus] Hoc est, de ludis Quinquennialibus qui quinto quoque anno redirent; Πενταετηρῶν dictis apud Græcos. Isthmia tamen, et Nemea triennialia fuisse

ex Pindaro et ejus veteribus commentatoribus apparet.

1 *Quatuor antiquos*] Desumpta hæc ex Antholog. lib. I. Epigrammate 1. quod vide.

**Sacra Jovis, Phœbique, Palæmonis, Archemorique :
Serta quibus pinus, malus, oliva, apium.**

duo in honorem hominum. Sacra nempe erant Jovis, et Apollinis, Palæmonis, et Archemori; atque in his coronæ erant ex pinu, lauro, oleastro, et apio.

NOTÆ

3 Sacra Jovis] Olympia Pisæ in Elide prope Alpheum fluvium.

Phæbique] Pythia in Pythone urbe Delphorum ad Parnassum.

Palæmonis] Isthmia in Isthmo prope Corinthum. Vide infra Notas in Carmen proximum.

Archemorique] Nemea in Nemea Peloponnesi regione inter Argos et Corinthum.

4 Serta] Coronæ quæ victori præmia sunt.

Pinus] In Isthmiis certaminibus.

Malus] In Pythiis lauru coronabatur victor, sed et mala quædam ex templo Apollinis Sacerdotes victoriæ

præmium proposuisse ex Luciani dialogo de Gymnasiis cognoscimus. Ad quæ respexit auctor Græci Epigrammatis supra citati, et respexisse hujus auctorem, illius interpretem, minime dubito. Quanquam paulo minus proprie *malus* posuerit pro *malum*, vel *mala*. Nam ut *mali* nomine significatione latiori intelligendam *laurum* existimem, non possum in animum mihi inducere.

Oliva] In Olympiis corona oleaginea victor coronabatur.

Apium] Corona ex Apio, in Nemeis.

DE LOCIS AGONUM. 387

**PRIMA Jovi magno celebrantur Olympia Pisæ.
Parnassus Clario sacravit Pythia Phœbo.
Isthmia Portuno bimaribus dicat acta Corinthi.**

Prima certamina Olympica sunt Pisæ, in honorem Magni Jovis. Parnassus consecravit Pythia Apollini Clario. Littus Corinthi duo maria spectantis con-

3 ' Quod huic metro vitium accidit, id utro modo correctum velis, videris, *dicata Corinthos* (ut in vet. cod.) an, *dicata alta Corinthos*; an, *dicat Acrocorinthos*. Vinet. Vid. inf.

NOTÆ

2 Parnassus] Vide supra Not. ad vocem Phœbi.

Clario] A monte Asiæ cui nomen Claros, ubi Phœbi oraculum fuit, dictus est Clarius Apollo.

3 Portuno] Melicertæ, quem cum mater Ino, Athamantis conjugis furorem fugiens, una secum in mare

præcipitem dedisset, ambo in marina numina mutati sunt, atque ipsa quidem Lencothea Græcis, mater Matuta Latinis dicta; Melicerta vero Græcis Palæmon, Latinis Portunus, Isthmiæque certamina Portunalia.

Bimaribus dicat acta Corinthi] Sic Tolliana editio; optime quoad sen-

Archemori Nemeæa colunt funebria Thebæ.

secreat Isthmia Palæmoni. Thebæ celebrant ludos funebres Archemori sub nomine Nemeæorum.

NOTÆ

sum. Fiebant enim Isthmia ad maris littus quod Græcis Ἰσθμῖ, unde 'acta,' quæ vox legitur etiam apud Virg. lib. v. Æneid. At cujus codicis auctoritate sic reposuerit non liquet. Erat enim in membranis Lugdun. mendose, *dicata Corinthos*, unde probabiliter satis restituebat Vinetus *dicat alta Corinthos*, vel *dicat Acrocorinthos*, (sic Corinthi arcem appellabant.) Bimaris hic Corinthus dicitur, ut apud Horat. Od. vii. lib. i. quia inter duos sinus, Cirrhæum et Saronicum, in medio Isthmo posita, e duobus portibus, Cenchreis et Lecheo, in Ionium et Ægæum maria naves mittit.

4 *Archemori, &c.*] Hic etiam Ophel-

tes dictus infans, Lycurgi Nemeæ regis filius, ab Hypsipyle nutrice, dum Achivis, qui ad Thebarum obsidionem proficiscebantur, sitientibus Langiam fontem ostenderet, in herba depositus, serpentis morsu interiit. At Achæi principes, Manium ejus placandorum causa, ludos ei funebres instituerunt, Nemeaque appellarunt. Et fons ille, ac fluvijs ab eo manans dictus est Archemorus, ut ex Apollodoro, Hygino, et Statio discere est. Sunt tamen qui Nemea in honorem Herculis instituta dicant, ob interfectum ab eo Nemeæ sylvæ Leonem. Quin et infra Noster eorum auctorem facit ipsum Herculem.

DE AUCTORIBUS AGONUM. 388

PRIMUS Olympiacæ sacravit festa coronæ
Jupiter Argivi stadia ad longissima Circi.
Proximus Alcides Nemeæ sacravit honorem.

Jupiter primus instituit ad longissimum stadium Circi Argivi certamina Olympiacæ palma. Post eum Hercules consecravit ludos Nemeæos. Ea quoque certamina

~~~~~

2 *Argivis* Vulg.

NOTÆ

2 *Jupiter*] De Olympiorum auctore mira varietas. Alii Jovem faciunt eorum auctorem, alii Herculem, alii alios. Instauravit certe eos Iphitus, a cujus tempore numerari Olympiades cœperunt.

Stadia ad longissima] Alijs Græciæ stadiis longiora. Circus enim ille seu stadium Elæum, ab Hercule metatum, sexcentos ejus habuit pedes.

At cum ii ceterorum hominum pedibus essent longiores, stadium etiam illud ceteris stadiis, quibus sexcenti quoque hominum pedes erant, longius fuit. Unde, comparatione illius cum alijs, Herculis magnitudinem conjecisse Pythagoram ex Plutarcho refert A. Gellius Noct. Attic. l. i. c. 1.

3 *Alcides Nemeæ, &c.*] Juxta quorundam opinionem, qui, ut jam mo-

Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis.
 Isthmia Neptuno data sunt, et Pythia Phœbo, 5
 Ancipiti cultu Divorum hominumque sepultis.

quinquennalia dicata fuerunt designandis temporibus. Ludi Isthmici tributis fuerunt Neptuno auctori, Pythici vero Apollini, atque ii omnes ludi instituti sunt in duplicem honorem, Deorum scilicet, et hominum mortuorum.

NOTÆ

nui, instituta ab Hercule in Jovis honorem, post interfectum Nemæ Leonem, Nemea volunt; cum alii dicant in honorem Archemori infantis ea fuisse primum instituta. Videndus Statius lib. Theb. v. et vi. et veteres Pindari Scholiastæ.

4 *Quinquennia sacra*] Olympiaca certamina quinquennalia fuisse, hoc est, 5. quoque anno redire solita, et ab iis numeratas fuisse Olympiadas, notum omnibus. Pythia novennalia primum, deinde quinquennalia fuere. Plinius quoque lib. iv. quinquennalia facit Isthmia. At Nemea facit tan-

tum triennalia Statius in fine lib. iv. Thebaid. 'Cum tristem Hypsipylum ducibus sudatus Achivis Ludus, et atra sacrum recolit trieteris Ophelten.'

5 *Isthmia Neptuno, &c.*] Isthmiorum auctorem alii Sisypum, alii Theseum Neptuni filium, alii alios faciunt.

Pythia Phæbo] Qui, ut habet Ovid. lib. i. Metam. 'Instituit sacros celebri certamine ludos, Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.'

6 *Ancipiti cultu, &c.*] Vide versus mox sequentes.

QUOD IDEM, QUI SACRI AGONES SUNT, ET FUNEBRES
 LUDI HABRANTUR. 389

TANTALIDÆ Pelopi mœstum dicat Elis honorem.
 Archemori Nemeæa colunt quinquennia Thebæ.
 Isthmia defuncto celebrata Palæmone, notum.

Elis consecrat funebres ludos Pelopi filio Tantal. Thebæ celebrant ludos Nemeæos quinquennales in honorem Archemori. Notum est Isthmicos ludos esse factos

1 Sic legit Scaliger.

NOTÆ

1 *Tantalidæ Pelopi*] Is Hercules maternus atavus erat, atque in ejus honorem institutum ab Hercule Olympicum certamen tradunt Hy-

ginus, Solinus, et alii.

2 *Nemeæa colunt quinquennia*] Trieteridem tamen tantum Nemeæis assignat Statius loco supra laudato.

Pythia placando Delphi statuere Draconi.

ob mortem Palamonis. Delphi instituerunt certamina Pythica, ad placandum Draconem.

NOTÆ

4 *Draconi*] Innit instituta Pythia, candorum ejus Manium causa. Quod quasi ludos in Draconis funere, pla- alibi non memini me legere.

AUSONII

BURDIGALENSIS

EPISTOLARUM

LIBER.

---

1. AUSONIUS AD PATREM, DE SUSCEPTO FILIO. 390

CREDIDERAM nil posse meis affectibus addi,
 Quo, venerande pater, diligerere magis.
 Accessit, (grates Superis medioque nepoti,
 Bina dedit nostris qui juga nominibus.
 Ipse nepos te fecit avum: mihi filius idem, 5
 Et tibi ego: hoc nato nos sumus ambo patres.

Existimaveram nihil posse adjici meo in te amori, o Parens colende, quo te magis amarem. Adjectus est, (Diis gratia, et nepoti medio, qui duplicia fecit nostra nomina. Ipse cum nepos tuus sit, reddidit te avum. Idem est mihi filius, atque ego sum tibi quoque filius. Eo genito uterque nostrum pater est. Neque

NOTÆ

3 *Accessit (grates Superis, &c.)*] Sic legit, interposita parenthesi ad alterum usque 'Accessit,' Gronovius, sensu planissimo, quem exposui in Interpretatione.

Medioque nepoti] Non quod medius inter patrem et avum sit nepos; extrema enim sunt nepos et avus, sed 'medium' hic intellige eum qui causa sit, cur accesserit novus ille titulus de quo loquitur, quo sua in patrem

reverentia crescat.

4 *Bina dedit nostris qui juga nominibus*] Qui bijuga, hoc est, duplicia, seu gemina fecit nostra nomina. Eo quippe nato, tu pater et avus, ego filius et pater, ipse filius et nepos facti sumus.

* 5 *Ipse nepos te fecit avum*] Nepotem illum Ausonium esse constat ex Parental. x. 'Primus, nate meo nomine dicte, puer.' Quem planxit

Nec jam sola mihi pietas mea suadet amorem :

Nomine te gemini jam genitoris amo.)

Accessit titulus, tua quo reverentia crescat :

Quo doceam natum, quid sit amare patrem. 10

Quippe tibi æquatus videor, quod parvulus isto

Nomine honoratum me quoque nobilitat ;

Atque ætas quia nostra eadem : nam supparis ævi

Sum tibi ego, et possum fratris habere vicem.

Nec tantum nostris spatium interponitur annis, 15

Quanta solent alios tempora dividere.

Vidi ego natales fratrum distare tot annis,

Quot nostros : ævum nomina non onerant.

nunc unica pietas inspirat mihi amorem in te : diligo te nunc titulo duplicis patris.) adjectus est, inquam, titulus, qui augeat meam in te venerationem : ut ostendam filio quid sit parentem diligere. Etenim videor tibi æquiparatus, quoniam hic infantulus me etiam decorat et insignit hoc nomine patris. Et quoniam eodem pæne natu sumus. Sum enim ætatis tuam proxime sequentis, et possum haberi frater tuus. Neque tantum intervallum intercedit inter nostros annos, quanta spatia temporis solent intercedere inter alios patres et natos. Ego vidi dies natales quorundam fratrum totidem annis distantes, quot nostri distant. Nomina patris et filii non

8 Pro gemini conjicit Gronovius gemino.—11 Quia parvulus iste Vulg. Isto reposuit Tollius, ex conjectura Vineti.—12 Idem Toll. malit, honorato.—14 Abare vicem Scaliger, pro vice, quod est vulg. Sed vid. Not. Var. et

NOTÆ

murmura cum primis meditaretur verbis absolvere. Cum autem ille matri superstes non fuerit, quæ nondum quater septenos Decembres impleverat, (ex Parental. ix. ubi juvenis juveni viro est erepta,) hinc facile colliges non multa ante hanc Epistolam ab Ausonio scripta fuisse Carmina, tunc temporis annos viginti quinque vix supergresso. Quod si res aliter se haberet, nil magis insulsum foret, quam ea quæ toties inculcat Poëta, se parentis ævo supparem esse, eumque fratris vicem habere posse, nec tantum spatii inter utriusque annos interponi, quanta alios tempora solent dividere.

13 Supparis ævi] Proxime sequentis, et pæne paris ; quale potest esse

patris, et filii juvene admodum patre suscepti.

14 Et possum fratris habere vicem] Planus locus, in quo nodum velut in scirpo quærit Scaliger, qui abare pro habere nobis conatur obtrudere, et interpretatur ἀδελφῆν, hoc est, fratres se mutuo appellare. Huic commento non possum accedere.

* Et possum fratris habere vicem] Pro more eruditorum, qui tales videri affectant, locum hunc valde expeditum intricat Scaliger, dum pro habere reponit abare, quod est ἀδελφῆν. Antea dixit Ausonius, ‘supparis ævi sum tibi ego :’ sequitur, ‘et possum fratris habere vicem :’ nempe τὸ tibi, refertur ad utrumque hujusce orationis membrum.

Pulchra juvenia tibi senium sic jungit, ut ævum,
 Quod prius est, maneat : quod modo, ut incipiat. 20
 Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se
 Non festinato tempore utraque daret.
 Leniter hæc fluere, hæc non properata veniret,
 Maturam frugem flore manente ferens.
 Annos me nescire tuos, pater optime, testor : 25
 Totque putare meos, quot reor esse tuos.
 Nesciat hos natus, numeret properantior hæres,
 Testamenta magis, quam pia vota fovens :
 Exemploque docens pravo juvenescere natos,
 Ut nolint patres se quoque habere senes. 30

gravant ætatem. Decora juventus sic conjungitur in te cum senectute, ut prior ætus remaneat in te, licet posterior inchoetur. Ac puto sic visum esse utrique illi ætati, ut amba sese exhiberent in te, ævo non properato. Adeo ut illa lente laboretur, hæc accederet non accelerata, proferens fructum maturum flore adhuc remanente. Profitetur me ignorare numerum tuorum annorum : et numerare totidem tuos, quot puto esse meos. Filius eos ignoret, hæres nimis festinans numeret illos, inhians magis testamentis, quam pia vota concipiens : et monstrans malo exemplo filius sic adolescere, ut indignentur se etiam senes factos habere adhuc patres. At

~~~~~

inf.—19 Sibi legit Heinsius pro tibi, qui et mox, utramque daret.—26 Habuit exemplar, hoc priore loco tuos, in fine versus meos.—27 Nesciat hoc Vulg.—

NOTE

18 *Ævum nomina non onerant*] Pnta, nomen patris non efficit ut quis magno sit natu.

* *Ævum nomina non onerant*] Nobilissimum ejus rei exemplum Ludovicus xv. cui annos nondum nato viginti contigit ut quater parens efficeretur, Angusta conjuge ter enixa.

22 *Utraque*] Pænultima, quæ brevis est, contra quantitatis leges producta. Sic Epigr. xcii. 'Suasisti, Venus ecce, duas Dyseros ut amarem. Odit utraque : aliud da modo consilium.' Ad quem locum vide Notas nostras.

23 *Hæc*] Juventus.

Hæc] Senectus.

24 *Frugem*] Prudentiam, ceterasque virtutes seniles.

Flore manente] Juventutis vigore et impetu.

27 *Hos*] Annos patris.

Natus] Vere pius.

Properantior] Quam filium esse deceat.

Hæres] Non suus, sed longinquior, testamento institutus, aut deficientibus suis, a lege vocatus.

29 *Juvenescere natos*] Gronovius suspicatur juvenes sibi natos. Nihil opus mutatione. Sensus est satis apertus. Vide Interpretationem.

Verum ego primævo genitus genitore, fatebor
 Supparis hæc ævi tempora grata mihi.
 Debeo quod natus, suadet pia cura nepotis,
 Addendum patri, quo veneremur avum.
 Tu quoque, mi genitor, geminata vocabula gaude, 35
 Nati primævi nomine factus avus.
 Exiguum quod avus : faveant pia numina Divum,
 Deque nepote suo fiat avus proavus.
 Largius et poterunt producere fata senectam :
 Sed rata vota reor, quæ moderata magis. 40

ego qui natus sum patre in prima juventa constituto, profitebor mihi esse jucundum, quod ætate simus paræ pari. Pium studium tui nepotis monet me id reverentiæ adjicere mihi suo patri, quod tibi debeo tanquam tuus filius, ut sic colamus te avum. Tu etiam, pater mi, latere nomina tua duplicata esse, cum factus sis avus opera filii juvenis. Parum est quod pater meus factus sis avus. Superi nobis propitii sint, et avus fiat proavus ex suo nepote. Fata etiam poterunt longius extendere ejus senectutem : verum existimo ea vota potius exaudiri, quæ moderatiora sunt.

~~~~~

29 Vid. inf.—33 Tollendum *τελειαν ὁμοστεγίην* post *natus* monet Gronovius, qui etiam in versu seq. conjicit, *Augendum patri*.

NOTÆ

* 32 *Supparis hæc ævi tempora grati mihi*] Dignos aurea ætate affectus, ac propemodum ferrea hac ætate admirabiles, qua, ut canit Ovidius, *Metam.* 1. 'Filius ante diem patrios inquit in annos,' hæresque properantior docet exemplo suo natos iis animis adolescere, veluti Poë-

ta noster ait: 'Ut nolint patres se quoque habere senes.'

33 *Debeo quod natus, suadet, &c.*] Sic interpungit, et interpretatur Gronovius, ut ego interpretatus sum.

40 *Rata vota*] Probari a Diis, et effectum suum consequi, ea vota quæ moderatiora sunt.

II. PATER AD FILIUM; CUM TEMPORIBUS TYRANNICIS
 IPSE TREVERIS REMANSISSET, ET FILIUS A PATRE
 PROFECTUS ESSET. HOC INCHOATUM NEQUE IMPLE-
 TUM SIC DE LITURARIIS SCRIPTUM. 391

DEBEO et hanc nostris, fili dulcissime, curis

Jucundissime nate, poscunt a me mea sollicitudines, ut scribam tibi hanc eorum

~~~~~

Titulus hic fuit in antiquo libro: *Incipit pater ad filium. Alii, ad patrem*

Historiam : quanquam titulo non digna sereno
 Anxia mœstarum fuerit querimonia rerum.
 Jam super egelidæ stagnantia terga Mosellæ
 Protulerat te, nate, rates : mœstique parentis
 Oscula et amplexus discreverat invidus amnis.
 Solus ego ; et quamvis cœtu celebratus amico,
 Solus eram : profugæque dabam pia vota carinæ,
 Solus adhuc te, nate, videns : celerisque remulci

5

historiam : quamvis sollicita querela tristium rerum non mereatur placidum nomen historiae. Jam navis te provexerat, o fili, super lene fluentum frigidi Mosellæ : et fluvius invidus separaverat oscula, et complexus tristis genitoris tui. Ego solus eram ; et quanquam comitalus essem turba amicorum, solus tamen eram ; et prosequer tuam fugitivam ratem piis votis, solus adhuc aspiciens te, o fili : et incusa-

NOTÆ

* Quam pio erga parentem affectu Poëta extiterit, prior Epistola docuit : testatur hæc quam tenero in filium affectu fuerit. Utraque nunquam satis legenda, et quæ prodatur Ausonii iudicium, dum affectus quos debuit sic expressit, ut natura ipsa loqui videatur. In hac plus virium, in illa plus ingenui candoris. Hæc plus habet teneritudinis anxie (abest enim sua cura Hesperius;) illa plus venerationis.

E carminis titulo, ubi agitur de temporibus tyrannicis colligunt Vineus et noster, Treveris carmen ab Ausonio scriptum, quibus temporibus occupata tyrannide Maximus Gratianum interficere iussit. Qua occasione, quo anno scriptum, silent. Suspicio ad annum 384. referendum, quo Hesperius Treveris Romam a Valentiniano 2. missus fuit : qui crimina Symmacho tum Romæ agenti objecta cognosceret. Certe Symmachus lib. x. Epist. 43. sibi gratulatur, 'contumeliarum quas pertulit,' testem habere comitem Hesperium, qui semper amicus esset veritati, et famam bonorum coleret.

Pater ad filium, &c.] Hic titulus a manu est illius, qui Ausoniana poemata in ordinem digessit, quem ipsi

Ausonio supparem fuisse vel hic titulus indicat.

Ad filium] Hesperium, ut puto. Puer enim mortuus erat filius alter Ausonius.

Temporibus tyrannicis] Non alia possum hic intelligere tempora tyrannica, quam ea quibus Maximus, occupata apud Britannos tyrannide, Gratianum vicit in Gallia, captumque interfecit.

Ipsæ] Pater Ausonius.

Neque impletum] Nondum perfectum.

De liturariis] Sic lege, non *literariis*. Liturarii, ut jam observavimus ad Præfationem Centonis ad hæc verba, 'Hoc die uno, et addita incubatione properatum, modo inter liturarios cum reperissem,' sunt chartæ in quibus prima scriptionis nostræ concepta perscribimus. Quæ, quoniam crebris lituris eorum, quæ displicuerunt, plenæ sunt, liturarii non male a Nostro appellantur.

2 *Quanquam]* Correctio.

4 *Stagnantia]* Tam placide labentia, ut stagnare videantur.

7 *Cætu amico]* Cætu puta amicorum qui filium abeuntem una cum patre prosecuti erant.

9 *Remulci]* Remulcus proprie est

Culpabam properos adverso flumine cursus. 10
 Quis fuit ille dies? non annus longior ille est,
 Attica quem docti collegit cura Metonis.
 Desertus, vacuis solisque exerceor aris.
 Nunc ego pubentes salicum deverbero frondes:
 Gramineos nunc frango toros: viridesque per ulvas 15
 Lubrica substratis vestigia libro lapillis.
 Sic lux prima abiit: sic altera meta diei.
 Sic geminas alterna rotat vertigo tenebras,
 Sic alias: totusque mihi sic annus abibit,
 Restituant donec tua me tibi fata parentem. 20

bam cursum velocis navigii nimis festinantem adverso amne. Qualis mihi fuit ille dies? Ille annus, quem studium cruditi Metonis Atheniensis supputavit, non est longior. Ego derelictus, exerceo me in crepidinibus Mosellæ vacuis et desertis. Modo ego percutio folia lanuginosa salicum: modo rumpo toros herbarum: et per ulvas virentes figo gressus lapsantes lapidibus subjectis. Hoc modo prima pars diei: hoc modo altera ejus pars elapsa est. Hoc modo alternus circuitus astrorum circumagit duas noctes, hoc modo circumagit alias: et solidus annus hoc modo mihi elabetur, donec tua fortuna me patrem tuum tibi reddat. Paciscar quanquam ea

~~~~~

.... *literariis.*—13 *Aris* pro *Aris* legit Gronovius. Vid. inf.

NOTÆ

actuaria navis, quæ aliam tempestate aut bellicis tormentis quassatam, ac spoliata armamentis, alligato fune, remigum opera trahit. At hic nihil aliud intellige per remulcum, quam ipsam, qua vehebatur Ausonii filius, navem remis actam.

10 *Properos adverso flumine cursus*] Quod fiebat fluenti Mosellani placiditate.

11 *Non annus longior ille est, &c.*] Annus Metonicus, annos vulgares continens novemdecim. Meton enim Atheniensis Astrologus, primus apprehendit Lunam ad idem Zodiaci punctum, ex quo cum Sole profecta erat, cum eodem Sole reverti post annos præcise novemdecim, quem numerum aureum appellavit. Manetque etiam nunc in Calendariis nos-

tris.

13 *Aris*] Sic legit Scaliger, et intelligit crepidines prominentes earum molium quibus flumina coercentur. Quod adductis Virgilii et Terulliani locis probat. Hunc secutus sum in Interpretatione, eo libentius quod quæ sequuntur, 'salicum deverbero frondes,' &c. in margine fluvii omnia geri videntur.

20 *Tua me tibi fata parentem*] Hæc sic mutat Gronovius: *mea te mihi vota parenti*, quo fundamento, ipse viderit. Ego scriptam lectionem expressi in Interpretatione.

* *Restituant donec tua me tibi fata*] Quæ te gerendis Reipublicæ negotiis idoneum a parente ejusque amplexu nunc divellunt.

Hac ego conditione licet, vel morte paciscar :
Dum decores suprema patris, tu nate, superstes.

lege, aut etiam morte mea, ut tu, fili, mihi supervivens honeste funera tui parentis.

NOTÆ

21 *Hac ego conditione, &c.*] Accedo alios ex aliis et annos misere ducendi procul a filio. Vide Interpretationem.
Tollio legenti *hac ego conditione, &c.*
et eam conditionem, accipio, dies

III. AUSONIUS HESPERIO. 392

QUALIS Picenæ populator turdus olivæ,
Clunes opimat cereas :
Vel qui lucentes rapuit de vitibus uvas,
Pendetque nexus retibus,
Quæ vespertinis fluitant nebulosa sub horis, 5
Vel mane tenta roscido :
Tales hybernis ad te de sepibus, ipsos
Capi volentes, misimus,
Bis denos : tot enim crepero sub lucis Eoæ
Præceps volatus intulit. 10

Qualis est turdus, qui pinguefacit suas clunes adipe candentes, vastando olivas Picas : aut qui abripuit e vineis racemos splendentes ob maturitatem, et pendet implexus plagis, quæ expansæ jactantur instar nebulae sub vespere, vel sub mane rorulentum : tales hos duodecim ex sepibus hyematibus misimus tibi, sponte sua captos. Nam totidem in retia nostra impegerunt volatu celeri sub ambiguum lucem

NOTÆ

Hesperio] Hic videtur idem Hesperius, Ausonii filius, ad quem missum esse superius Carmen existimare me dixi.

1 *Picenæ ... olivæ*] Primæ notæ olivæ erant in Piceno (Anconitanam Marcham hodie dicunt) crescentes. Martial. lib. XIII. 'Hæc, quæ Picens venit subducta trapetis, Inchoat, atque eadem fuit oliva dapes.' Harum, et Sidicinæ honorifice meminit Plin. lib. xv. Nat. Hist.

2 *Cereas*] Cereæ colorem referentes ob adipem.

7 *Hybernis ... de sepibus*] Ex sepibus, in quibus per hyemen, utpote frondibus nudatis, facilius tenduntur retia, aut viscum.

9 *Crepero sub lucis Eoæ*] Creperum Varroni, Festo, Nonio, &c. dubium est, seu incertum. Unde dictum est crepusculum tempus illud, quod, dies sit an nox, merito dubites.

Tum quas vicinæ suggessit præda lacunæ,
 Anates maritas junximus,
 Remipedes, lato populates cœrula rostro,
 Et crure rubras punico.
 Iricolor vario pinxit quas pluma colore, 15
 Collum columbis æmulas.
 Defrudata meæ non sunt hoc fercula mensæ.
 Vescente te, fruimur magis.
 Vale bene, ut valeam.

Aurora. Insuper adjecimus anates aquaticas, pedibus ceu remis utentes, depradantes mare rostro suo lato, et rubicundas crure puniceo, quas venatio proximi stagni nobis suppeditavit. Quas pluma referens arcum pluvium distinxit diversis coloribus, collo imitantes columbas. Non subtrahit hoc munus dapibus mea mensæ. Magis eo potimur te comedente, quam si ipsi comederemus. Bene vale, ut bene valeam.

12 *Marinas* legendum putat Vinetus.—17 ‘*Deprudata* in veteri codice, pro *Defrudata*, ut puto, quod idem est ac *defraudata*, quemadmodum apud Terentium in principio Phormionis, ‘suum defrudans genium.’ Vinetus. *Hæc* f. fuit in vetustiss. libro.

NOTÆ

12 *Anates maritas*] Bene Vinetus *marinas* suspicatur. Mox enim: ‘Lato populates cœrula rostro.’ Expositi, in Interpretatione, aquaticas. Si tamen *maritas* retinere velis, expone, Turdis maritavimus Anates, hoc est, adjunximus. Sic ulmos et populos altis vitibus maritare dicunt, pro adjungere.

13 *Remipedes*] Pedibus, vice remorum, ad agenda huc illuc corpora utentes.

* 15 *Iricolor vario, &c.*] Ab Iridis

vario colore vocem ‘*Iricolor*’ deduxit Poëta. Notat Scaliger ad Catalect. ‘*Iride* magis varius’ adagii speciem apud Philostratum habere. Icon. lib. 1. in Amph. οὐ γὰρ ἀφ’ ἐνὸς φέρει χρομάτων, ἀλλὰ τρέφεται καὶ κατὰ τὴν ἰρίν μεταβάλλει.

17 *Defrudata*] Defraudata. Sic Terent. Phorm. ‘Quod ille suum defrudans genium comparsit miser.’

Hoc] Sic Scaliger pro *hæc*; ‘hoc’ intellige ‘munere.’

IV. AUSONIUS THEONI SUO S. 393

AUSONIUS, cujus ferulam nunc sceptrum verentur,

Ego Ausonius, cujus ferula jam est formidabilis sceptris, salutem dico Theoni

NOTÆ

1 *Ausonius, &c.*] De hac Epistola sic Scaliger: ‘Epistola hæc digna est, quæ non solum propter eruditionem, sed etiam propter urbanita-

Delph. et Var. Clas.

tem legatur: Theonem enim ad Domitianum, qui erat pagus in Medulis, in colonica villa morantem, miram qua libertate exagitet, et stuporem

Auson.

2 T

Paganum Medulis jubeo salvere Theonem.

Quid geris, extremis positus telluris in oris,
Cultor arenarum vates? cui littus arandum,
Oceani finem juxta, Solemque cadentem : 5
Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis,
Et tingit piceo lacrymosa colonica fumo.
Quid rerum, Musæque gerunt, et cantor Apollo?
Musæ non Helicone satæ nec fonte caballi:
Sed quæ fœcundo de pectore Clementini, 10

degenti in pago Medulorum.

Quid agis positus in ultimis finibus terræ, o pœta incola arenarum? Cui arandum est littus, prope terminos Oceani, et occidentem Solem: quem vilis pergula complectitur sub tecto ex arundinibus, et villula lacrymosa inficit nigro fumo. Quid rerum Camænæ et Apollo vates agunt? Camænæ non genita in monte Helicone, neque ad Hippocrenæ: sed quæ prodeuntes ex fertili genio Clementini, inspirant

2 Sic in vet. libro. In vulgatis erat, *P. e Medulis*.—10 Legitur et, *facun-*

NOTÆ

Medulum Vibisco sale perfricet.*

Cujus ferulam, &c.] Hinc patet scriptam hanc ab Ausonio Epistolam, cum in Valentiniani Augusti aula et comitatu degens, filium ejus Gratianum doceret literas. Facete autem ferulam confert cum sceptris. Quidni? cum 'ferulam tristes sceptrasint Pædagogorum,' teste Martiali?

2 *Paganum Medulis*] Ut apud Plautum: 'Hospes Zacyntho,' et 'vinum Lesbø,' hoc est, ex Zacyntho, ex Lesbø. Paganus opponitur militanti, qualis tunc erat Ausonius in castris cum Imperatore degens. Unde infra ait: 'Enucleabit protinus, quod militantes scribimus,' et apud Juriconsultos Paganicum testamentum opponitur Castrensi. Meduli porro populi erant incolentes id, quod infra Burdigalam, inter Oceanum et Garumnam interjacet infelicissimi agri et arenis ac pinetis pleni. Hodie *Medoc*.

* 4 *Cultor arenarum, &c.*] Non in-scite, inquit Alteserra. Scite equi-

dem, at nullus mirandi locus; cum Pœta non procul ab eo tractu prædium habuerit. Medulinum solum valde arenosum, et arboribus constitutum picem ac resinam ferentibus; hoc duntaxat felix nomine, quod illi Oceanus Ostrea Balis certantia effundit. De quibus Medulinis vulgo creditur accipiendum illud Sidonii lib. viii. Epigr. xii. 'Medulicæ sapullectilis epulones.'

Cui littus arandum] Hiarbas apud Virgil. l. iv. Æneid. de Didone loquens: 'Cui littus arandum, Cuique loci leges dedimus.' Notum proverbium 'Arare littus,' pro, frustra et incassum sudare, de quo vide Erasmus.

6 *Pergula*] Hic est, casula, seu turgiolum pauperis, arundinibus tectum, a similitudine pergulæ seu vitis jugatæ, *treille*.

7 *Tingit*] Inficit nigro colore.

Lacrymosa] Lacrymas acri fumo ciens.

Colonica] Villula, coloni habitatio.

Inspirant vacuos aliena mente poëtas.
 Jure quidem: nam quis malit sua carmina dici,
 Qui te securo possit proscindere risu?
 Hæc quoque ne nostrum possint urgere pudorem,
 Tu recita: et vere poterunt tua dicta videri. 15
 Quam tamen exeres Medulorum in littore vitam?
 Mercatusne agitas, levioze nomismate captans,
 Insanis quod mox pretiis gravis auctio vendat?
 Albentis sevi globulos, et pingua ceræ
 Pondera, Naryciamque picem, scissamque papyrum, 20

alieno ingenio vates inanes proprio. Merito quidem: quis enim malit versus, quos recitas, appellari suos, quam tuos, qui possit te securo deridere, tam male eos recitantem, ut tui plane videantur? Tu etiam recita hæc, quæ ad te mittimus, ne mihi possint esse pudori: et poterunt vere existimari esse tua verba. Dic tamen quam vitam degis in littore Medulorum? Exercesne mercaturam, conans emere minori pecunia, quod postea auctione gravi distrahas magno pretio? Scilicet candentes orbes sevi, et massas ceræ pingues, et picem Naryciam, et papyrum sectam in tenuia

do.—14 *Hoc quoque Vulg.*—19 *Albentes* fuit in vet. cod. et sic habent edd.

NOTÆ

10 *Clementini*] Putat Scaliger hoc nomen fuisse Theonis. Vinetus Clementinum intelligit bonum aliquem poëtam, cujus versus Theon usurpaverit, et male recitando suos fecerit, ut Fidentinus ille apud Martialem. Vineto accedo libens.

12 *Jure quidem*] Supplendum, 'Clementini Musæ tuæ habentur cum ejus versus male recitando fœdasti.'

13 *Securo risu*] Non timens ne existimari possit sua ipsius deridere carmina, cum ea a te pronuntiata deriserit. Adeo vultum mutarunt, et, ut ita dicam, ejurarunt ortum, ut ea nemo alii quam tibi sit ascripturus. Jocus hic liberior certe et præter jus amicitie, ut et multa eorum quæ sequuntur.

14 *Hæc quoque*] Carmina e castris minus accurate scripta.

Ne nostrum possint urgere pudorem] Mihi celebri poëta et magistro Cassa-

rum Ausonio pudori esse tanquam me indigna.

* 17 *Levioze nomismate*] Desposuius exponit, non legitimi ponderis, quod ferri potest; neque enim Theon hic describitur a furto alienus. Vinetum secutus expono, minore pecunia emta, quæ majore postea divendat.

19 *Pingua ceræ Pondera*] Cera et apibus abundat tota illa regio Medulorum.

20 *Naryciamque picem*] Desumptum ex hoc Virgilii Georgicon lib. 11. 'Naryciæque picis lucos.' Narix, seu Naryce, seu Narycium, apud Stephanum de Urbibus, urbs est Locrorum. Hinc 'picis' Epitheton 'Narycia,' ea quod magna ibi reperitur picis copia.

Scissamque papyrum] Scissam ac in pertenuēs, sed quam latissimas philuras, ut habet Plin. lib. XIII. cap.

Fumantesque olidum paganica lumina tædas ?
 An majora gerens, tota regione vagantes
 Persequeris fures ? qui te, postrema timentes,
 In partem, prædamque vocent. tu mitis, et osor
 Sanguinis humani condonas crimina nummis, 25
 Erroremque vocas, pretiumque imponis abactis
 Bobus, et in partem scelerum de iudice transis ?
 An cum fratre vagos dumeta per avia cervos
 Circumdas maculis, et multa indagine pinnae ?
 Aut spumantis apri cursum clamoribus urges, 30

folia, et tædas, emittentes fumum grave olentem, quæ sunt faces rusticæ ? An vero exercens munus honestius, sectaris prædones grassantes per totam provinciam ? Qui metuentes ultimum supplicium, participem te faciant suas prædæ. Tu autem clemens, et abhorrens a cruore humano, remittis scelera, pecunie causa, et crimen appellas errorem, et statuis certum pretium tibi solvendum in singulas boves amotas, atque ex iudice sis particeps criminum ? An cum fratre tuo cingis retibus, et longa linea e pennis, cervos errantes per senticeta devia ? Vel vociferationibus instas cursui apri

NOTÆ

11. et aqua Nili, vel glutino in chartas extensam, et conglutinatam. De papyro plura vide apud Plinium dicto loco. Certe peregrina hæc merx erat in Medulis. Neque enim nasci illic papyrum usquam legitur.

21 *Tædas*] Genus est arboris tæda resinam ferens, ideoque facile ardens, et aptum facibus. Hic 'tædas' facies videtur intelligere ex pinu aliisve arboribus resiniferis quibus Medulorum regio abundat, quas 'paganica lumina' appellat, quod iis maxime in pagis uterentur.

22 *An majora gerens, &c.*] Latrunculatorem in Medulis fuisse Theonem hunc videtur innuere.

24 *Tu mitis, &c.*] Ironica hæc.

26 *Pretiumque imponis abactis Bobus*] Hoc est, summam pecunie præstituis abigeis, pecorum furibus, tibi persolvendam ut abigeatus cui veniam ferant, neque pœnas dent statutas legibus. De quibus pœnis sic Ulpianus lege 1. ff. de Abigeis : 'De Abigeis puniendis ita Divus Adrianus consilio Bæticæ rescripsit : Abigei cum durissime puniuntur, ad gladium

damnari solent : puniuntur autem durissime non ubique, sed ubi frequentius est id genus maleficii : alloquin et in opus, et nonnunquam temporarium dantur.'

29 *Multa indagine pinnae*] Formidinem intelligit quam sic describit Nemesianus : 'Linea quia etiam magnos circumdare saltus Quæ possit, volucresque metu concludere prædæ, Digerat innexas non una ex alite plumas. Namque ursos, magnosque suos, cervosque fugaces Terrificant, limique vetant transcendere septum.' Virg. lib. xii. Æneid. 'Inclusum veluti si quando in flumine nactus Cervam, aut puniceæ septem formidine pinnae Venator cursu canis et latratibus instat.' Seneca Hippolyti initio : 'Picta rubenti linea pinna Vano claudat terrore feras.' Apuleius noster in Apologia : 'Ego ista propterea commemoravi, non quod pinnarum formidines, et foliginis maculam, te præsertim iudice timerem.' Ad quem locum vide, si vacat, Notas nostras.

Subsidisque fero ? moneo tamen, usque recuses
 Stringere fulmineo venabula cominus hosti.
 Exemplum de fratre time, qui veste reducta
 Ostentat foedas prope turpia membra lacunas,
 Perfossasque nates vicino podice nudat. 35
 Inde ostentator volitat : mirentur ut ipsum
 Gedippa, Ursinusque suus, prolesque Jovini,
 Taurinusque, ipsum priscis heroibus æquans.
 Qualis in Olenio victor Calydonius apro,
 Aut Erymantheo pubes fuit Attica monstro. 40
 Sed tu parce feris venatibus, et fuge nota
 Crimina sylvarum : ne sis Cinyreia proles,

apumantis, et expectas bestiam illam in insidiis? Moneo te nihilominus, ut semper refugias intentare a proximo pila in hostem armatum fulmineis dentibus. Metus edoctus exemplo fratris, qui revocato sursum amictu monstrat turpes fossas juxta membra pudenda, et revelat clunes perforatas prope anum. Hinc discurret ostentans suas illas plagas: ut Gedippa, et amicus suus Ursinus, et filius Jovini, et Taurinus æquiparans ipsum heroibus antiquis, admirentur eum. Quasi fuit Meleager Calydonius, cum superavit aprum Olenium, aut juvenis Atticus, cum vicit portentum Erymantheum. At tu abstine a venationibus animalium ferocium, et evita bestias quas notum est cades edere in sylvis: ne evadas filius Cinyræ, et fias novus Adonis

Delph. et Toll.—33 Vinetus putat in antiquo libro fuisse, *revincta*.—38 Sic antiqui libri: alii Tarrinus.—42 Alii, *neq. sis*.—47 Sic antiqui libri, et ex im-

NOTÆ

31 *Subsidisque fero*] Servius ad hunc versum lib. XI. *Æneid.* ‘Devicta Asia subseedit adulter.’ ‘Legitur,’ inquit, ‘et Devictam Asiam: quod si est, ita intelligimus, ut subsedit, sit dolo possedit. Lucanus: subidere regnum Chalcidos Euboicæ. Unde et subsecessores dicuntur, qui in insidiis tauros interimunt: et hostium dolo subsecessores vocamus.’ Hoc sensu hic ‘subsidesse’ est insidiari.

* *Subsidisque fero*] Desposuius interpretatur equo: quod mihi rectius videtur quam, quæ alii et noster quoque huc attulerunt. Quo enim pacto fieri potest, ut spumantis apri cursum urgeret nisi equo insideret?

32 *Fulmineo . . . hosti*] Apro, cujus dentes majores appellantur dentes

fulminel, et fulmina.

37 *Gedippa, &c.*] Hæc sunt Medullicorum hominum nomina.

39 *Olenio*] Qui regionem circa Olenum vastabat Calydonius aper a Meleagro interfectus narratur apud Ovid. VIII. lib. *Metam.* quem vide.

40 *Aut Erymantheo*] Alind monstrum Erymantheum non legimus, quam Aprum in Erymanthi sylva ab Hercule interfectum. At Hercules Alcmenæ filius, Thebanus erat, Bæotius, non Atticus. Quomodo ergo pubes Attica hic dicitur? Nisi forte Atticæ accensitam aliquando Bæotiam conterminam regionem dicamus.

42 *Cinyreia proles*] Adonis Cinyræ ex incesto Myrrhæ filix concubitu filius.

Accedasque iterum Veneri plorandus Adonis.
 Sic certe crinem flavus, niveusque lacertos,
 Cæsariem rutilam per candida colla refundis : 45
 Pectore sic tenero, plana sic junceus alvo,
 Per teretes feminum gyros, surasque nitentes
 Descendis, talos a vertice pulcher ad imos.
 Qualis floricomâ quondam populator in Ætna,
 Virgineas inter choreas Deoida raptam 50
 Sustulit emersus stygiis fornacibus Orcus.
 An quia venatus ob tanta pericula vitas,
 Piscandi traheris studio? nam tota supellex
 Domnotoni tales solita est ostendere gazas,

rursum descendendus Veneri. Profecto tu sic flavam habes comam, et brachia candida, ac dispergis aureos capillos per niceam cervicem: sic habes pectus tenerum, sic plano ventre tenuis es instar junci, et inferne deuinis in circuitus femorum rotundos, et suras pulchras, formosus a capite ad infimum calcem. Qualis Pluto olim erumpens e caminis infernis, vastans Ætnam floribus comantem, abstulit filiam Cereris raptam inter choros puellarum. An ducere amore piscandi, quoniam fugis venationes propter tanta discrimina? In omni enim instrumento domus tuæ apud Domnotonum

pressis nonnulli: alii, femorum.—49 Alii, Enna.—55 Censet Gronovius Au-

NOTÆ

43 Veneri] Alicui tuæ amasæ.

Plorandus] Si forte ab apro aliquo fueris interfectus, ut interfectus olim fuit Adonis. Vide lib. x. Metamorph. in fine.

44 Sic certe, &c.] Hæc omnia ironice dicta intellige.

46 Plana sic junceus alvo] Terent. in Euncho: 'Si qua habitior paulo . . . deducunt cibum . . . reddunt curatura junceas.' At Theon hic, tantum abest ut esset junceus, ut contra pingnis admodum et obesus esset, ut patet ex hoc versu Epistolæ proximæ ad eundem: 'Corporis ut tanti non moveatur onus.'

48 Talos a vertice, &c.] Ex Epist. II. lib. II. Horatii.

49 Populator in Ætna] Mavult Tullius, in Enna, quod, ut ait, ad Pergum, seu, ut habet Ovidius, Pergu-

sam, Eunnæ Siciliæ urbi vicinum lacum, rapta sit Proserpina. Mariangelus Accursius in medium relinquit Ætna legas, an Enna. Si Claudiano credimus, raptum illum narranti, legemus Ætna.

50 Deoida] Proserpinam. Patronymicum est Deois, *Διοίς* a Deo *Δῖος*, quæ Ceres est, Proserpinæ mater: *κατὰς Διοίς* apud Aristoph. in Pluto, fruges, Cereris fructus.

• Deoida raptam] Similiter Ovidius Metam. VI. Proserpinam vocavit 'Deoida,' hoc versu quem allegat Parrhasius: 'Mnemosynen pastor, varius Deoida serpens,' elusit. Deoida, ab Elusina Cerere quæ *Δῖος* Græce dicitur. Unde recta forma Deois, ut a *Διῖος*, *Διῖος* patronymicum derivatur.

54 Domnotoni] Villa hæc erat The-

Nodosas vestes animantium Nerinorum,
Et jacula, et fundas, et nomina villica lini,
Colaque, et indutos terrenis vermibus hamos.
His opibus confise tumes? domus omnis abundat

55

ejusmodi opes conspiciere solemus: indumenta nodosa animalium marinorum, et jacula, et fundas, et lina rusticanis nominibus insignita, et cola, et hamos lumbriis terrestribus inolutos. Superbis fidens iis divitiis? Tota tua domus locuples referta est

sonii manum fuisse, *nodosas pestes*.—56 ‘*Et villica*] In veteri libro disertim scriptum est: *et nomina villica lini*.’ Scaliger. ‘*Et nomina bellicani*] Sic omnia exemplaria, præter vetus Lngdunense: quod cum *villica lini* habere audisset Hadrianus Turnebus, pro illo *bellicani*, *nomina villica lini* emendandum censuit: sed nec sic hoc ego, quid sibi velit, satis video: quamvis *villica*, paganica, rusticanaque esse possint: et hic significari putem, quæ ‘humida lina’ dixit Virgilius, retis genus: quod appellari everriculum scribit vetus poetæ interpretis.’ *Vinetus*.—57 ‘*Insutos t. v. h.*] Videtur hæc proba lectio: elegantior tamen censeam: *indutos t. v. h.*’ Tollius.—60

NOTÆ

onis in Medulis. Suspiscatur *Vinetus* esse parvum vicum Donissam nomine, panlum supra Blaviam, in ipsa fere Garumnæ ripa.

55 *Nodosas vestes*] Retia intellige. Suspiscatur Gronovius *pestes*, non *vestes* legendum; acute sane, et valde probabiliter: sunt enim retia piscium pernicies. Secutus tamen sum veterem lectionem in Interpretatione.

Animantium Nerinorum] Piscium, Nerei animalium. A Nereo est Nerinus. Sic, ‘Nerine Galathea’ apud Virg. *Ecloga vii*.

56 *Et jacula, et fundas*] ‘Rete jaculum,’ Plauto *Asinariæ Act. i. Sc. 1*. Idem ac funda. Servius ad illud Virg. *G. lib. i*. ‘Atque alius latum funda jam verberat amnem:’ ‘Funda genus est retis dictum a fundendo: id est retinaculum (lege, rete jaculum) quod dicitur βέλος.’ Ego illud existimaverim esse rete piscatorium, quod nostri *Epervier* appellant.

Et nomina villica lini] *Vinetus* anxie quærit ejusmodi rete his verbis designetur, et putat verriculum

intelligendum. Ego alia omnia retia intelligo, quorum nomina rusticana versus ingredi non possunt, et quæ Ausonius generali hac appellatione expressa esse vult.

57 *Colaque*] Cola hic Passeratius non vimineos qualos, sed retis genus, quod a forma quadrata a nostratibus dici ut *quarré*, ait, rete nimirum extremis duobus in decussem sese secantibus semicirculis alligatum, atque ex pertica pendulum, quod, cum esca in medio, in flumen demittitur, ac sursum deinde sublatum elapsa per maculas aqua pisces, si qui ad escam venerint, educit; inde Manilius, ‘Et colare vagos inductis retibus amnes.’ Sed præter ejusmodi rete, per cola, vimineas nassas, quæ Anguillis, et Canceris aliisque capiendis, ad imum flumen depressæ relinquuntur, intelligi quid vetet non video.

Indutos] Sic Tollius. In vulgatis *insutos*, quod ferri etiam potest. In Mosella tamen: ‘Indutos escis jacens mortalibus hamos.’

58 *Confise*] Pro confisus.

Littoreis dives spoliis : referuntur ab unda
 Corroco, letalis Trygon, mollesque Platessæ,
 Urentes Thynni, et male tecti spina Elegati,
 Nec duraturi post bina trihoria Corvi.
 An te carminibus juvat incestare canoras

60

præda littorali. Ab aqua reportantur Corroco, Trygon mortifer et Platessæ molles, Thynni manum lædentes, et Elegati male defensi spina sua, et Corvi corrumpendi intra sex horas. An delectaris polluere tuis versibus canoras filias Memoria, quæ

~~~~~

Carroco letalisque trygon Vulg. Vid. inf. *Platessæ*, unico *s*, in vetusto codice. —61 *Tinni* in vet. libro. *Pro Elegati* legitur et *elegatri*, et in vetusto libro *ligari*.—63 Sic habuit vetus liber: alii *camenas*.—65 *Agnoscere* Vulg.—68

NOTE

60 *Corroco*] Vocem esse Vibiscam illos Thunnos intelligit hic Vinetus putat Scaliger. Legitur et *Carroco*, et *Carrhoco*. Suspiciatur Vinetus eum esse pisces, quem Burdigalenses *Creac de Buch*, hoc est, Creacum, seu Carroconem Boiensem vocitant, et alio nomine Martram, scriptores Græci *Μαρμ*, Latini Squatinam, Rondeletio descriptum lib. XII. cap. 21.

Letalis Trygon] *Τρυγών* est avis turtur, et piscis vetustioribus Latinis Pastinaca dictus, planus, Rajæ non multum dissimilis, *Pastenaga* Burdigalensibus et Medulensibus ac Bojenaisibus, teste Vineto. Habet caudam longam in qua media est aculeus, quem Plin. lib. IX. appellat 'Radium'; qui, eodem teste, non solum homines, sed etiam arbores infixus radici necat; arma, ut telum, perforat, vi ferri cedente veneni malo. Hinc Ausonius 'letalem' hic appellat.

Mollesque Platessæ] Plani pisces molli carne e passerum genere, ἀπὸ τοῦ πλάτους, a latitudine, sic dicti. Nomen apud Burdigalenses retinet parum immutatum. *Platysseas* enim appellant. Nos des *Plices*.

61 *Urentes Thynni*] Non grandes

Male tecti spina Elegati] Refutat hic Scaliger Turnebum censentem legendum esse *Elacati*, et intelligentem pisces illos qui Græcis *πλακαττῆρες* dicuntur, ex thunnorum et cetaceorum genere. Vinetus intelligit pisces Burdigalensibus dictos *Gatos*, et *Gatas*, magna copia sub veris finem capi solitos, viles, spinosissimos, squamis tectos, ut sunt *Alosæ*, sed tenuioribus rarioribusque, unde 'male tecti' dicuntur hic Ausonio.

62 *Nec duraturi, &c. Corvi*] Idem dixit de Capitone pisce in Mosella vers. 87. Corvus piscis marinus a nigricante dorso sic dictus, Græcis *Κόραξ*. Rondeletio describitur lib. X. c. 7. Vilis piscis est, quemadmodum et alii hic ab Ausonio, in Theonem jocante, descripti.

Mnemosynes natas, aut tris, aut octo sorores?
 Et quoniam huc ventum, si vis cognoscere, quid sit 65
 Inter doctrinam, deridendasque Camœnas;
 Accipe congestas mysteria frivola nugas,
 Quas tamen explicitis nequeas deprendere chartis,
 Scillite decies non si purgeris aceto,

sunt vel tres germanæ, vel octo? Et quia huc incidimus, si cupis scire quid intersit inter veram eruditionem, et ridiculum poetandi genus: accipe nugas coacervatas, arcana futilia, quæ nihilominus non possis agnoscere licet, evolutis chartis, non si decies te purges aceto e scilla, et tuo acumine superes acumen

Alit, *dependere*. Vid. inf.—69 Vid. inf. et Not. Var.—74 Vinetus legit:

NOTE

64 *Aut tris, aut octo sorores*] In Gripho tres primum Musas fuisse dicit, ac postea novem: 'Et Lyrici vates,' inquit, 'numero sunt Mnemonidarum, Tris solas quondam tenuit quas dextera Phœbi: Sed Citheron toties ternas ex ære sacravit, Religione patrum, qui sex sprevisse timebant.' Unde autem hic octo? Quia sorores dicit, intelligit, puto, sorores alicujus, scilicet alius Musæ, quæ nona sit, et cum illis octo prædictum numerum conститuat.

68 *Deprendere*] Sic malo cum Tollo, quam ut Scaliger et Heinsius ex vetusto codice reponunt *dependere*. Intelligit nugas illas ænigmáticas non posse a Theone deprehendi, hoc est, dignosci, quamvis evolutæ, et explicitæ sint chartæ, in quibus continentur.

69 *Scillite, &c.*] Scaliger ex veteri membrana legit: *Scillite decies si cor purgeris aceto Anticipæque tuum, &c.* et exponit: 'Non poteris horum Ænigmatum nodos solvere, etiamsi cor parges scillite aceto, quod antidoti vice sæpe anticipare soles: neque etiam si te eo præmunieris, quod est tibi acumen ad versus faciendos, qui es Lucumo, et insanis.' Nam (inquit

idem), ut ex Festo novimus, 'Lucumones' sunt insani. Et temporibus Ansonii tritum erat in ore vulgi illud vocabulum in homines insanos et intractabiles. Sidonius: 'Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua.' Samius autem est acutus. Unde Samiare est acutere, et Samiator qui acuit cote. Nonius, 'Samium, acutum; et Samiare, acutere.' Glossarii: Samiator, ἀκορῆς. Quare hic 'Samius Lucumo' est fariosus acutus. Notandum vero genus loquendi, 'tuum acumen Samii Lucumonis.' Nam et ita a multis Veteribus usurpatum memini, ut a Jurisconsulto: 'Cum mens mea fuerit facientis testamentum,' &c. Est ergo et argutissime et venustissime dictum ab Ansonio: 'tuum Samii Lucumonis acumen.' Cujus rei ignorantia quot, quantas nugas viri boni et docti super 'Lucumone Samio' effutiverunt! dum quærant, quis sit iste Samius Lucumo, et putant referendum ad historiam quandam, non autem esse epitheta in Theonem ipsum. Hæc Scaliger. Cujus pace dixerim existimare me potius respexisse Ausonium ad aliquem Samium alium a Theone. Refert Vinetus ex opere in-

Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen : 70
 Aut adsit interpres tuus,
 Ænigmatum qui cognitor
 Fuit meorum : cum tibi
 Cadmi nigellas filias,

Samii Lucumonis : vel interpres tuus tibi præsto sit, qui cognovit mea ænigmata, quando aperuit tibi quid essent nigra nata Cadmi, candida nata Nili,

~~~~~

Cadmi nigras filias, Melonis albam paginam. Albam filiam legendum putat

NOTÆ

certi auctoris de paratu facilibus, quod extat inter Galeni scripta, fuisse Pythagoram quondam Samium (quem suspicatur medicum illum fuisse, cujus meminit Lærtius in extrema vita Pythagoræ Philosophi, alium a Philosopho illo) qui aceti scillitici usu vitam ad annum 117. produxerit. Ad hunc respexisse Ausonium facile inducor ut credam, et legendum *Anticipesque tuo*, non *tuum*, et per Lucumonem intelligendum magnum aliquem in secretioribus disciplinis virum, quales Hetrusci Lucumones, ob divinationis scientiam non minus quam ob regiam potestatem, sic dictos. Est porro acetum scillites, sen scillium, (utroque enim modo apud Plinium legitur,) acetum scilla, herba quadam, quascæpa agresti, medicatum *σκιλλιτικὸν ὄξος* Dioscoridi. Ex eadem herba vinum potabatur *σκιλλιτικὸς οἶνος* dictum. Plin. lib. xxiv. loquens de Platani pilulis : 'Tusæ autem cum aceto acri, magisque scillite.' Lib. xxxii. 'Urtica Marina trita ex aceto scillite.' Lib. xxiii. 'Acetum scillinum inveteratum magis probatur.'

70 *Anticipesque tuo*] Erat in Lugdunensi Ms. *Anticipesque vivum*, prope quod acutissimo calamo scriptum *tuum* pro *vivum*, unde Douza, et Gronovius *tuo*. Loco autem horum in papyraceo codice erat *Anticigram-*

que bibas, quod multæ editiones retinuerunt.

71 *Aut adsit interpres tuus*] Clementinus ille fortasse, de quo supra.

* 72 *Ænigmatum qui cognitor*] Clearchus Solensis Peripateticus apud Athenæum lib. x. ænigma definit, *πρόβλημα ἐπιτακτικὸν, προστακτικὸν, τοῦ διὰ ζητήσεως εἰρεῖν τῇ διαβολῇ τὸ προβληθὲν, τιμῆς ἢ ἐπιζημιῶν χάριν εἰρημνόν.* 'Questionem ludicram, juben-tem, ut per inquisitionem acie mentis inveniat quod propositum, ac honorarii aut mulctæ gratia adductum est.' Vossius instit. Orat. lib. iv. recte definit, *Ænigma*, orationem obscuritate allegoriæ rem notam significantem. Est enim ænigma ab *ἀβίσσασθαι*, rem involacris tegere. In exemplumque affert hoc Ausonii ad Theonem ænigma, quod amœnum juxta ac eruditum vocat. Nec immerito.

73 *Cum tibi Cadmi nigellas filias, &c.*] Scripserat scilicet ad Theonem Ausonius Epistolam in qua literas, papyrus, atramentum, et calamos ænigmatice descripserat verbis illis : 'Cadmi nigellas filias,' &c. Atque hæc, ut puto, Epistola erat quæ mox sequetur septima numero, post quam hanc, mutato loco, ponendam existimo. Ratio patebit ex prosa a qua illa Epistola incipit.

74 *Cadmi nigellas filias*] Literas a

Melonis albam filiam,
 Notasque furvæ sepiaë,
 Cnidiosque nodos prodidit.
 Nunc adsit: et certe modo
 Præsul creatus literis,
 Enucleabit protinus
 Quod militantes scribimus.

75

80

Notos fingo tibi poëta versus:
 Quos scis Hendecasyllabos vocari:
 Sed nescis modulis tribus moveri.

et nota sepia atra, ac nodi arundinum Cnidiarum. Jam hic præsto tibi sit: et profecto ipse nuper constitutus antistes literarum, explicabit statim, quod scribo tibi in castris. Facio versus tibi cognitos, o poëta: quos nosti appellari Hendecasyllabos: at ignoras eos procedere triplici modo. Hos quos facio

NOTE

Cadmo inventas, aut potius invectas in Græciam.

75 *Melonis albam filiam*] Papyrus, quæ nascitur, teste Plin. lib. XIII. cap. 11. in palustribus Ægypti, aut quiescentibus Nili aquis, ubi evagatæ stagnant. Nilus enim priscis Melo dictus est, teste Festo ac Servio, a nigredine ut putat Vossius, hoc est, a turbidis aquis: unde etiam *Scickor Ægyptiis* dicebatur, quod nomen extat Jeremiæ cap. II. vers. 18. a *Scackar* Hebraico nigrescere, hinc Græci Ægyptium nomen Nili vertentes, Melonem enim dixerunt a μέλας niger.

* *Melonis albam filiam*] Ita in Ms. eodice reperit Mariangelus Accursius, cum in vulgatis legeretur *paginam*, Scholio super indito, a librariis emendationem ratis mox arrepto. Certe, ut ait Vossius, *paginam* vocare *paginam*, non est enigmatica loquentia. Et elegantior omnino futura est antithesis inter 'nigellas Cadmi filias,' et 'albam Melonis filiam.' Alioqui e voce obsoleta duntaxat, nempe 'Melonis,' oriretur difficultas. Aristides in sermonibus sacris, cum oraculum Delphicum accepisset: Ἐμὼ μάλιστα ταῦτα, καὶ λευκαῖς κόραις, acceptis ho-

norificis literis, ita illud interpretatus est, ut per puellas candidas, Epistolas significari crederet.

76 *Notasque furvæ sepiaë*] Ductus literarum atramento ex sepia pisce formatos. Pers. Sat. III. 'Nigra quod infusa vanescat sepia lymphæ.'

77 *Cnidiosque nodos*] Arundines Cnidias. Pers. eadem Satira: 'Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.' His arundinibus sen calami ad scribendum utebantur. Probatisimæque erant Cnidia prope Gnidum Cariæ urbem nascentes. Plin. lib. XVI. cap. 36. 'Chartisque serviunt calami, Ægyptii maxime, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidii, et qui in Asia circa Anaiticum lacum nascuntur.'

79 *Præsul creatus literis*] Hæc *αἰσχρονομία*.

81 *Militantes*] In comitatu Imperatoris in castris, ubi tunc erat Ansonius.

82 *Notos fingo tibi*] Hæ sunt congestæ, mysteria frivola, nugæ, quas propositurum se Theoni, et ab ipso non intellectum iri sine interprete, supra dixit.

Istos composuit Phalæcus olim, 85
 Qui Penthemimerin habent priorem :
 Et post semipedem duos iambos.
 Sunt quos Hexametri creant revulsi :
 Ut Penthemimeris prior locetur :
 Tum quod bucolice tome relinquit. 90
 Sunt et quos generat puella Sappho :

Phalæcus quondam struxit, qui habent primum penthemimerin: et semipedem post duos iambos. Sunt alii qui sunt ex divisis Hexametris: adeo ut primum ponatur penthemimeris: deinde id quod post cæsura bucolicam superest. Sunt etiam illi quos Sappho puella componit: quos pes Hippius secundus, primus

Vossius, prout se in Ms. codice invenisse refert Accursius.—86 *Penthemimeren* legendum monet Vinetus.—87 Sic vetus liber.—94 *Sed jam non poteris*

NOTE

85 *Phalæcus*] Vel *Phaleucus*, a quo Phalæcii, vel Phaleucii dicti sunt versus illi.

86 *Penthemimerin*] Vinetus, ad Epistolam Centoni nuptiali præpositam, monet *Penthemimeren* hic a *πενθημιμερης* legendum esse, idque auctoritate veteris Ms. Lugdunensis, non *Penthemimerin*. Quod tamen non respuit Scaliger, qui *Penthemimerida* appellat portionem illam carminis ex quinque semipedibus, seu ex duobus pedibus et cæsura longa constantem, a qua incipit Phalæcius versus: 'Notos, fingo ti, bi' 'Sed nes, cis modu, lis.'

87 *Et post semipedem duos iambos*] Immo, post duos iambos semipedem: 'Poë, ta ver, sus' 'Tribus, move, ri.' Hoc ab Anonio, obscuritatem affectante, de industria inversum cum Tollo facile credo.

88 *Sunt quos Hexametri, &c.*] Secunda species hendecasyllaborum ex truncatis hexametris, ut: 'At regina gravi saucia cura.' Ex hoc hexametro: 'At regina gravi jamdudum saucia cura.' Et illud: 'Insiapiens dives temnit egenos.' Ex illo: 'In-

siapiens dives miseros contemnit egenos.' Ex hujusmodi versibus constat metrum secundum lib. 1. Boëthii de Consolatione Philosophiæ. Habent in primo pede spondæum, in secundo dactylum; aut in primo dactylum, spondæum in secundo, tum semipedem seu syllabam longam; ac deinde tertio loco dactylum, quarto spondæum.

90 *Tum quod bucolice tome relinquit*] Hanc tomen seu sectionem tetrapodiam quoque dici observat ad Centonis Præfationem Mariangelus Accursius, quod quatuor priores Hexametri pedes contineat, ut: 'Sæpe tener nostris ab ovilibus:' post quos sequuntur tantum pedes duo extremi: 'Imbuet agnus:' qui versus hujus hendecasyllabi Boëthiani finem constituunt.

91 *Sunt et quos generat puella Sappho*] Tertia hendecasyllaborum species Sapphica a poëtria Sappho nomen sortita, quam constituunt trochæus, spondæus, dactylus, et duo trochæi, ut in 1. versu Sapphico Horatii: 'Jama, tis ter, ris nivis, atque, diræ.' Sed pedes ejus obscuritatis fortasse

Quos primus regit Hippius secundus:
 Ut claudat Choriambon Antibacchus.
 Sed jam non potis es, Theon, doceri:
 Nec fas est mihi regio magistro
 Plebeiam numeros docere pulpam.
 Verum protinus ede, quod requiro.
 Nil quæro, nisi quod libris tenetur:
 Et quod non opicæ tegunt papyri.

95

moderatur, sic ut antibacchius excipiat Choriambum. At nunc, o Theon, non potes erudiri: neque licet mihi præceptorî Cæsareo docere ignobilem et carvulentum hominem numeros versum. At dic statim quod quæro a te. Nihil interrogo te, nisi quod continetur libris: et quod non opicæ chartæ celant. Quas nugas si explica-

NOTÆ

captandæ causa aliter hic numerat et nominat Ansonius. Nempe Hippium secundum (qui tamen Terentiano Mauro Epitritas secundus est) ex trochæo et spondæo constantem, ut in eodem: 'Jam satis ter,-' Choriambum ex choreo seu trochæo et iambo, ut: '-ris nivis at,-' et antibacchium ex tribus syllabis, una brevi, et duabus longis, ut '-que diræ: perinde enim est, teste Terentiano Mauro, Bacchium faciâ ex una brevi et duabus longis, Antibacchium vero ex duabus longis et una brevi, aut vice versa Bacchium ex duabus longis quas brevis sequatur, et Antibacchium ex brevi quam sequantur duæ longæ.

94 *Non potis es, Theon, doceri*] Veteres editiones habent: *non potes, o stolo, doceri*. Et Turnebus ex hoc uno Ansonii loco inferebat Stolonem non solum esse fruticem e crassioris arboris radicibus surgentem, quæ genuina est ejus significatio apud rei rusticæ auctores, sed etiam pro stulto et stulto accipi posse. Suspiciatur tamen Tullius, nec sine fundamento, mea quidem sententia, id ex hac scriptura fuisse corruptum: sed jam non potis estheo doceri, quod sic edendum curavi non potis es Theo do-

ceri, propter ætatem nempe provectiorem. In hanc sententiam Apuleius noster in Apologia: 'Disce igitur versus Platonis Philosophi in puerum Astera; si tamen tantus natu potes literas discere.'

96 *Plebeiam pulpam*] Te, o Theon, ignobilem, et pulpis, hoc est, carnisbus torosum, et obesum.

99 *Opicæ tegunt papyri*] Vinetus vertit sordidæ, immundæ, obscenæ; et revera sordidus est sordidus. Sed quid hæc ad solutionis difficultatem? Festus in verbo 'Oscum' ait: 'Oscum duas diversas et contrarias significationes habet. Nam Cloentius putat eo vocabulo significari sacram, quo etiam leges sacratæ Oscæ dicuntur. Et in omnibus fere antiquis commentariis scribitur *opicum* pro *osce*, ut in Titinii fabula quinta: Qui *opice*, et Volscæ fabulantur, nam Latine nesciunt. A quo etiam verba impudentia et elata appellantur 'obscenæ,' quia frequentissimus fuit usus Oscis libidinum spurcarum,' &c. A priori significatione malim ego hic opicas papyros intelligere, chartas obcuras, quales erant veteres illæ quibus sacratæ leges continebantur conscriptæ opico seu osco sermone, Evandro et matri ejus familiari, at

Quas si solveris, o poëta, nugas,
Totam trado tibi simul Vacunam,
Nec jam post metues ubique dictum :

100

veris, o poëta, permitto tibi plenam a meis insectationibus vacationem, neque dein-

ed. Toll. Vid. inf. et Not. Var.—101 Al. *Tostam* . . . et agnam. Al. *Tortam*.

NOTÆ

aureæ Latinæ linguæ ætati pæne incognito.

101 *Totam trado tibi simul Vacunam*] Hanc lectionem retinet et sic explicat Turnebus : ' Vacuna antiquorum obsoletum et ridiculum numen, non videtur tantum fuisse vacantium, et otiosorum Dea, sed etiam eorum, qui vel carmine, vel calumnia, contumelia denique, et maledicto vacui reddebantur. Eam facio conjecturam ex eo quod Ausonius scribit : Totam trado tibi simul vacunam Nec jam post metues ubique dictum.' Id est : Vacuum te jubeo esse, liberum, et immunem ab omni dicto, et contumelia.' Hæc Turnebus : quibus ut assentiar faciant versus qui sequuntur. Non diasimulabo tamen aliter in Codice Lugdunensi legi, referente Scaligero, cujus verba non pigebit referre. ' In eodem ' inquit, Lugdunensi scilicet codice, ' plane legebatur : *Tostam trado tibi simul, et agnam*. Addendum erat, *que*, ut constet versui suus modulus, *simulque et agnam*, sed quid sit nescio. Nam vulgaris lectio valde mihi suspecta est. Sed dubium est, utrum illo libro *Tostam*, an *Tortam* scriptum esset, quia characteres Longobardici nullam differentiam inter R, et S, faciunt. Malim *Tortam*, hoc est, Tortam panis. Videtur esse pastoralis provocatio, seu sponsio. Nam pastores victori tortam panis et agnam proponunt. Si solveris has nugas, inquit, per me quidem præ-

mium habeas licet. Sed, quod intactum reliquimus : ' *Tostam trado tibi, simulque et agnam* : ' est signa Grammatices *ἢ διὰ δύοιν*, ut : ' Pateris libamus, et auro,' hoc est, aureis pateris : sic hic ' *Tosta et agna*, ' est *Tosta agnina*. Nam qui Griphum aut ænigma solverat in convivio, pro præmio carnes auferebat. Auctor Pollux. Ausonium vero proponere Griphum Theoni quis ignorat ? Ipsemet hoc testatur. Lege et videbis. Sed melius erit, si *Tostam* simpliciter interpretemur carnem, aut carniū tostarum portionem, quæ dabatur Griphi enodatori. Agnam autem, quia poëtarum erat præmium Agna. Unde *ἀγροδοί* dicebantur, qui agnæ præmio caneabant.' Hæc Scalliger ; quæ, ut verum fatear, longius paulo quæsitæ mihi videntur. Lectoris esto judicium.

* *Totam trado tibi simul Vacunam*] Non capio quæ huc afferunt interpretes de Vacuna otiosorum Dea. Qui enim ista coherent cum his quæ sequuntur : ' Nec jam post metues ubique dictum : Hic est ille Theon Poëta falsus,' &c. Solus Turnebus rem tetigisse mihi videtur *Advers. lib. III. cap. 23.* quanquam aliter placet Vineto. Vult igitur ' *Vacunam* ' Deam quoque eorum fuisse qui contumelia et maledicto vacui reddebantur. Quod si concesseris, tollitur difficultas. Nempe Theon audiebat carminum furunculus, nec audiet amplius, si propositas solverit nugas.

Hic est ille Theon poëta falsus,
Bonorum mala carminum taberna.

ceps timebis id quod ubique dicitur : Hic est Theon ille fictus vates, mala officina bonorum versuum.

~~~~~

—104 In aliis pro taberna est Laverna.

NOTÆ

104 *Bonorum mala carminum taberna*] Sic Codex Lugdunensis, sensu satis plano, scilicet: Apud quem seu in taberna libraria, male venditantur bona aliorum carmina. In aliis pro taberna est Laverna, quod si retineas,

interpretare bonorum versuum malus fur, et adeo fur et trifur, ut æquet furacitate ipsam Lavernam furum Deam. Malim tamen retinere taberna.

V. EIDEM THEONI. 394

AUSONIUS Salve caro mihi dico THEONI,
Versibus experiens quod volo, quodve queror.

Tertia fissipedes renovavit Luna juvencas,

Ut fugitas nostram, dulcis amice, domum.

Nonaginta dies sine te, carissime, traxi:

5

Huc adde æstivos: hoc mihi pæne duplum est.

Ego Ausonius salvere jubeo Theonem mihi dilectum, explicans carminibus quod cupio, aut quod doleo.

Jam Luna ter adjunxit de novo currui suo boves suas, quibus ungulae fissæ sunt, ex quo fugis meam domum, o amice jucunde. Duxi nonaginta dies absque te, o dilectissime: adjice huc æstivos. Id mihi fere bis tantum est. Vixit ut dicam novies

~~~~~

2 Sic codex Lugdunensis. Priores editiones, *expectans*. Vet. cod. etiam *quero pro queror*.—4 *‘Dum fugitas nostram’*] Liber optimus: *Ut fugitas* n. id est, ex quo tempore, et sic malim: neque aliter Nobiliss. Heinsius in Notis

NOTÆ

3 *Tertia fissipedes, &c.*] Periphrasis. Jam tres sunt menses, cum ad me non venisti. ‘Fissipedes’ autem dixit juvencas, quibus ungulae sunt in duo fissæ ac divisæ: quod genus animalium ‘bissulca’ appellat Plinius.

Juvencas] Tauros nocti dat Fulgentius lib. 1. Mytholog. his versibus: ‘Astrigeroque nitens diademate Luna

bicornis Bullatum bijugis conscenderat æthera tauris.’ Prudentius lib. 1. contra Symmachum dat ei boves: ‘Et regnare simul Cœloque Ereboque potentem Nunc bigas frænare boves.’ Ovid. lib. v. Fast. dat ei equos: ‘Et vos Lunares exsilinistis equi.’

6 *Æstivos*] Proindeque longiores.

Vis novies denos dicam, deciesque novenos
 Isse dies? anni portio quarta abiit.
 Sexaginta horas super et duo millia centum
 Te sine consumsi: quo sine et hora gravis. 10
 Millia bis nongenta jubet demensio legum
 Annumerata reos per tot obire dies.
 Jam potui Romam pedes ire, pedesque reverti,
 Ex quo te dirimunt millia pauca mihi.
 Scirpea Domnotoni tanti est habitatio vati? 15
 Pauliacus tanti non mihi villa foret.
 An quia per tabulam medico pugnante notatam,
 Debita summa mihi est, ne repetamus, abes?

decem, et decies novem dies præterisse? Quarta pars anni effluxit. Transegi bis mille centum et insuper sexaginta horas absque te: absque quo vel hora una mihi molesta est. Modus legibus constitutus postulat, ut vocati in jus conficiant mille et octingenta passuum millia bene numerata per tot dies, quot a me abes. Jam potui pedibus ire Romam, et pedibus redire, a tempore quo pauca millia passuum te separant a me. An arundinea casa Domnotoni tam cara est tibi poetæ? Villa Pauliaci non mihi tam cara esset. An quoniam debetur mihi a te pecunie summa, ex syngrapha scripta digito repugnante, abes a me, ne illam a te reposcam? Ne tanti

~~~~~

ad Ovid. Tollius.—7 Bis Vulg. Vid. Not. Var.—17 Medica pugna notatam

NOTE

7 Vis] Sic lege, non bis: ratio patet attendenti.

Deciesque] Malim deciesve. Disjungenda enim hæc, non conjungenda cum superioribus.

9 Sexaginta, &c.] Hic numerus horarum diebus 90. continetur, ut patebit 90. ducenti in 24.

11 Millia bis nongenta, &c.] Numerando scilicet millia viginti in singulos dies, quod itineris spatium leges definiunt diurnum reo ad se iudicio sistendum. Cais leg. i. ff. si quis cautionibus in iudicio sistendi causa factis non obtemperaverit: 'Vicena millia passuum in singulos dies dinumerari Prætor jubet præter eam diem, quo cantum promittitur, et in quem sistere in inducium oportet:

nam sane talis itineris dinumeratio neutri litigatorum onerosa est.'

12 Reos] Procul habitantes a loco, in quem eos oportet se iudicio sistere.

15 Scirpea Domnotoni] Initio Epistolæ superioris de eodem vate, et eadem habitatione: 'Villis arundineis cohibet quem pergula tectis.'

16 Pauliacus] Villa tunc magnifica, ut ex hoc loco apparet, nunc vicus mobilis, teste Vineto, apud Medulos in ipsa Garumnae ripa, novem a Bardigala leucis, nomen etiamnum retinens: Pauliac.

17 Medico pugnante] Sic Lugdunens. Sic Turnebus qui medicum intelligit et digitum unum. Tollius reponit digito pugnante, in eundem sensum. Gro-

Bis septem rutilos regale nomisma Philippos,
 Nec tanti fuerint, perdere malo, Theon ; 20
 Implicitum quam te nostris interne medullis
 Defore tam longi temporis in spatio.
 Ergo aut prædictos jam nunc rescribe Darios :
 Et redime, ut mora sit libera desidiæ :
 Aut alios a me totidem dabo : dummodo cari 25
 Conspicer ora viri, pauperis usque licet.
 Puppe citus propera, sinuosaque lintea veli
 Pande. Medullini te feret aura noti

mihî consent, ego malo amittere quatuordecim Philippeos aureos, regiam monetam, o Theon ; quam te a me abesse per spatium tam longi temporis, te, inquam, qui alte infrus es meo pectori. Igitur vel jam nunc rennumera supra memoratos Daricos, et exsolve te, ut possis libere piger esse: vel donabo tibi totidem alios a me sumendos: modo videam vultum hominis mihî dilecti, quamvis semper egeni. Festina celeriter ad me nave, et explica sinus carbasi. Flatus venti a Medulis spirantis devehet te ex-

Vulg. Scribit Vinetus: *Medi qua pugna notata.* Vid. inf.—20 In veteri libro *Ne t.* recte, censente Pithæo.—25 ‘Ergo aut prædictos] Nummos legendum indubitanter existimo: quod et affirmare non verebor, si, qui meæ sententiæ album calculum addat, doctam aliquem invenero.’ Turnebus. ‘Adrianus Turnebus antiquum librum non viderat: sed eum fefellit, qui *Charinos* pro *Darios* hic se legisse scripsit.’ Vinetus.—25 Sic restituit Pithæus.—29 *Subter*

NOTE

novius: *radio pungente*, id est, stylo, vel graphio ceram fodiente, quod non displicet. Elige lector.

19 *Regale nomisma Philippos*] Horat. lib. 11. Epist. 1. quæ est ad Augustum: ‘Incultis qui versibus et male natis Retulit acceptos regale numisma Philippos.’ Philippei sunt nummi, in quibus imago Philippi Macedonum regis expressa est. Sed et pro aliis nummis ponuntur sæpe. Sic Valerianus apud Trebellium Polliōnem in Claudio appellat nummos suos Philippeos: ‘Philippeos,’ inquit, ‘nostri vultus annuos centum:’ qui mox ‘aurei Valeriani’ appellantur. Et quos hic ‘Philippos’ Noster, mox ‘Darios,’ hoc est, Daricos appellat.

21 *Interne medullis*] Adverbium secundæ contra naturam suam correptionis. *Delph. et Var. Clas.*

tum. Idem similiter usurpavit Ausonius in Carmine Burdigala: ‘Distinctas interne vias mirere,’ &c. Ubi vide Notas.

23 *Rescribe*] Redde, rennumera. Terent. Phorm. Act. v. Sc. 7. ‘Demipho. Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi Argentum jube rursum rescribi, Phormio. Phorm. Quodne ego perscripsi porro illis quibus debui?’ In numerationibus ejusmodi pecuniarum, vocabulis scribendi, et rescribendi ideo utebantur, quod eæ numerationes apud Argentarios fieri solerent, et in eorum tabulis seu Kalendariis scribi.

Darios] *Δαπεύρος* pro *Δαπεύρος*, Daricos stateres, Darii Persarum regis monetam. Sic supra ‘Philippos’ pro Philippeos.

28 *Noti*] Notus hic non stricte pro 2 U

Expositum subter paradas, lectoque jacentem :

Corporis ut tanti non moveatur onus.

30

Unus Domnotoni te litore perferet æstus

Condatem ad portum : si modo deproperes.

Inque vicem venti, quotiens tua flamina cessant,

Remipedem jubeas protinus ire ratem.

Ia venies præsto sub juncta petorita mulis.

35

Villa Lucani-mox potieris -aco.

tensum sub paradis, et stratum in toro: illa ut moles tanti corporis non agitur. Unus æstus te devehit a littore Domnotoni usque ad portum Condatem: si modo festines. Et loco venti, quoties tui flatus non spirant, statim præcipias navem remis ceu pedibus procedere. Statim ibi offendes currus alligatos mulis. Ex mox perve-

pardas Turnebus.—31 Idem legit : *D. te e littore. Alii D. te a littore.*

NOTÆ

austro, sed latius et synecdochicè pro quovis vento.

29 *Subter paradas*] Scaliger 'paradas' ait genus esse navigii Vibisci voluptarii undique tecti, quo æstu ultro citroque reciprocante per Garumnam molliter ferebantur, et sententiam suam Sidonii Apollinaris loco astruere nititur. Vinetus non navigium ipsum hic paradarnum nomine intelligit, sed tegmen tantum ejus, peripetasma scilicet, circulis, ant flexis in semitotundum virgis impositum in cameræ formam. Cui ut assentiar potius quam Scaligero, facit locus ipse Sidonii ab eo adductus. Hic autem est Epistola ad Trigretium, qua hortatur eum, ut a portu Alingonis solvat, et Burdigalam pervehatur. 'Hic te,' inquit, 'ædificatus culcitris torus, hic tabula calculia strata bicoloribus, hic tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus expectat: hic, nē tibi pendulum tingat velubilis sentina vestigium, pandi carinarum ventres abiegnarum trabium textu pulpita-buntur. Hic superflexa crate paradarnum sereni brumalis infida vitabis.'

His ultimis verbis graphice describitur ejusmodi fornicatam navicularum tegmen.

* *Subter paradas*] Parada herba notissima. An vero, inquit Desposius, ex ea fieri potuit teges? Sirmondus ad Sidonium recte annotavit 'paradas' esse integumenta navigiorum, ad coercendum Solem, frigus, et reliquas cœli injurias.

32 *Condatem ad portum*] Hic ad Dordoniam sen Duranium erat, paulo supra Lilæ a Lemovicibus, et Petrocoriis fluentis, et ipsius Dordonie confluentes, ac Libarniam ibi conditam postea urbem. Nunc paludes tantum sunt et pascua Condatis nomen retinentis, teste Vineto.

* *Condatem ad portum*] Condate, in Tabula Peutingeriana. Paulinus ad Ausonium 'Condatem' vicum appellat Condatinam.

33 *Tua flamina*] Vel tibi faventia, et secunda, vel potius a te crepitante emissa. Hic enim joculari videtur cum crasso Theonis abdomine, flatuum non segni officina.

35 *Ia venies præsto*] Apud Condatum vel Condatem.

Rescisso disces componere nomine versum.

Lucill' vatis sic imitator eris.

nies in villam meam Lucani-acum. Disce conflare versum dividendo vocem unam in duas. Hoc pacto imitaberis poetam Lucilium.

NOTÆ

Petorita] Genus vehiculi Gallici, quatuor rotas habentis.

36 *Villa Lucani-mox potieris-aco*] Pro Villa Lucaniaco, ubi scilicet tunc degabat Ausonius. Hic Tmesis est ad versus constructionem, vocem Lucaniaco in duas secans, quod exemplo Lucillii poetæ facere se ait, et Scaliger affert similem Tmesin vocis Depetigo quæ Lichenem faciei morbum significat, in hoc ejusdem Lucillii versu: 'Illuvies, scabies oculos huic, deque-petigo Consendere.' Frequentes sunt apud Lucretium ejusmodi Tmeses. Lucaniaci villæ suæ meminit et in Epigrammate de Myobarbo liberi patris: 'Lucaniacus Pantheum.' Ubi penultimam pro-duxit, quæ hic corripitur.

* *Villa Lucani-mox potieris-aco*] Hic Tmesis est quam Quintilianus divisionem vocat. Figura est apud Poetas tum Græcos, tum Latinos, non infrequens. Virgilio quoque nota, Georgic. III. 'Talis Hyperboreo septem subjecta trioni.' Æneid. v. 'Hac celebrata tennis sancto certamina patri.' Plura Vossius instit. Orat. lib. v. Ceterum notat Alteserra male collocatum a Scaligero Lucaniacum in finibus Medulorum, cum Ausonius ipse non procul a Condate portu constituat, qui certe fuit in ripa Duranii. Condate medium signat Dumnotonum inter ac Lucaniacum. Et postquam Condate perventum, breve iter Lucaniacum usque.

VI. RIDEM THEONI. 395

AUSONIUS Consul vatem resaluto THEONEM.

Aurea mala, Theon, sed plumbea carmina mittis.

Unius massæ quis putet has species?

Unum nomen utrisque: sed est discrimen utrisque:

Poma ut mala voces, carmina vero mala.

5

Ego Ausonius Consul salutem reddo poetæ Theoni. O Theon, mittis ad me mala aurea, sed versus plumbeos. Quis credat has res esse ex eadem massa? Hæc ambo habent idem nomen: verum est hæc ambobus differentia: quod appelles poma mala, carmina autem mala. Vale o Theon, qui habes

~~~~~

4 In vet. cod. fuit, *discr. utriusque*.—7 *Methodus sed ista Vulg.*

NOTÆ

5 *Poma ut mala voces*] 'Mala' prima Carmina vero mala] 'Mala' prima ma longa. brevi.

Vale beatis nomen a Divis Theon.

Metoche sed ista sæpe currentem indicat.

nomen a Diis felicibus. At istud participium, θέων, sæpe significat eum qui currit.

NOTE

6 *Nomen a Divis Theon*] Est enim
Θεός Dem.

7 *Metoche sed ista, &c.*] Sic Joannes
Auratus restituit. Et sic omnino le-
gendum, non *Methodus*, ut vult
Scaliger. Nimis longe petita sunt

quæ ad sententiam suam probandam
affert. *Metoche* μετοχῇ participium
sonat. Et revera Theon θέων cur-
rens participium est præsentis tem-
poris verbi θέω curro.

VII. AUSONIUS THRONI, CUM EI TRIGINTA OSTREA, GRANDIA QUIDEM, SED TAM PAUCA MISISSET. 396

EXPECTAVERAM, ut rescriberes ad ea, quæ dudum
joculariter luseram^a de cessatione tua valde impia, et mea
efflagitatione, cujus rei munus reciprocum^b quoniam in me
colendo fastidisti, inventa inter tineas epistola veteri, quam
de ostreis et musculis affectata obscuritate condideram;
quæ adolescens temere fuderam,^c jam senior retractavi.¹
Sed in eundem modum instaurata est satirica et ridicula
concinnatio: saltem ut nunc respondeas notissimæ² canti-
lenæ,^d qui illam novitiam^e silentio condemnasti.

Expectaveram, ut responderes per Epistolam ad illa, quæ per jocum et lusum scripseram de mora tua admodum inefficacia, et de studio quo te petebam, qua in re quia sprevisi me observare officio mutuo, cum reperissem inter tineas veterem Epistolam, quam composueram de ostreis et musculis captata de industria obscuritate, relegi jam senex quæ emiseram parum accurate, dum essem juvenis. Verum repetita est a me eadem forma mordax illa, et jocularis compositio, ut nunc saltem rescribas ad cansionem tibi jam notissimam, tu qui damnasti silentio illam tibi tunc novam.

*****

1 Conjicit Tollas: quæ a. t. effuderam, jam senior serio retractavi.—2 *Vetusta*

NOTÆ

^a *Quæ dudum joculariter luseram, &c.*] Supra Epist. v. ubi tres menses quibus a se Theon abest aliis atque aliis modis nugando circumloquitur.

^b *Munus reciprocum*] Rescriptionem ad Epistolam.

^c *Temere fuderam*] Fortasse effuderam.

^d *Notissima cantilena*] Utpote quæ jam secundum ei occinebatur. Gronovius conjiciebat *vetusta*. Sed nihil mutare necesse est.

OSTREA Baianis certantia, quæ Medulorum
 Dulcibus in stagnis reflui maris æstus opimat,
 Accepi, dilecte Theon, numerabile munus.
 Verum quot fuerint, subjecta monosticha signant:
 Quot ter luctatus cum pollice computat index. 5
 Geryones quot erant, decies si multiplicentur.
 Ter quot erant Phrygii numerata decennia belli,
 Aut ter ut Æolidi mensis tenet ignicomus Sol.

Accepi a te, o care Theon, ostrea quæ in dulcibus stagnis Medulorum pinguefuit aqua Oceani refluente, non inferiora Baianis, donum facile numeratu. At singuli versus infra positi ostendunt quot ea fuerint. Quot digitus index numerat ter impingens pollicis. Quot erant Geryones, si multiplicentur decies. Quot erant decem anni belli Trojani ter multiplicati, aut ter tot, quot Sol

*****

Gronovius.—3 'Magno flagitio correctoris Lugdunnensis antea legeb. Accipe mi dilecte Theon . . . cum in libro veteri recte legatur: Accepi dilecte Theon.'

NOTÆ

* *Illam novitiam*] De cessatione ejus, et Ausonii efflagitatione, quam tunc solum audire cœperat.

2 *Dulcibus in stagnis*] Quæ natura sua dulcia sunt, sed influente æstu amarescunt.

5 *Quot ter luctatus cum pollice, &c.*] Intelligit gestum, quo denarium numerum digitis signabant, anguem indicis sinistræ manus in medium artum pollicis figentes, teste Beda in lib. De temporum ratione. De ratione numerandi per digitos plura vide apud Liliū Gyraldum Dial. i. et præcipue apud Erasmum in Notis ad Hieronymum, ubi multa ex Donato in Terentii Adelph. Plinio lib. xxxiv. cap. 7. Macrobio lib. i. Saturnal. Juvenal. Sat. x. Apuleio in Apologia, et Beda, colligit.

6 *Geryones quot erant*] Tres scilicet, seu unus triplex Geryon. Tres autem decies sumti, triginta efficiant, ostreorum illorum numerum.

8 *Aut ter ut Æolidi mensis tenet, &c.*] Non omnino sanus videtur hic locus.

Scaliger putat id velle Ausonium tot ostrea sibi missa, quot menses tenebit Sol, si ter tot mensibus constet annus, quot olim in Æolide cenabat: decem quippe mensium, nec amplius annum apud Æolas fuisse tempore Homeri, ut testantur veteres Græci. At parum mihi accurate videretur Ausonium posuisse Æolidi pro apud Æolidem, et longius petitum hoc. Placet magis quod in mentem venit Vineto, ab Ausonio in Latinis poëtis versatissimo, et dedita opera poëtaastro Theoni ex iisdem poëtis difficiles nugas oggerente, hic allusum esse ad versus hos Epistolæ Canaces Æoli filię ad Macarenum fratrem, apud Ovid. ubi illa de sua prægnatione decumestri: 'Jam novies erat orta soror pulcherrima Phœbi, Denaque Luciferos Luna premebat equos: Nescia quæ faceret subitos nova causa dolores, Et rudis ad partus, et nova miles eram,' &c. Vineti sententiam secutus sum in Interpretatione.

Cornibus a primis quot habet vaga Cynthia noctes.
 Singula percurrit Titan quot signa diebus. 10
 Quotque annis sublimis agit sua sæcula Phænon.
 Quot numero annorum Vestalis virgo ministrat.
 Dardaniusque nepos regno quot protulit annos.
 Priamidæ quot erant, si bis deni retrahantur.
 Bisque viros numeres, qui fata Amphrysia servant. 15
 Quot genuit foetus Albana sub ilicibus sus.
 Et quot sunt asses, ubi nonaginta trientes.
 Vel quot habet junctos Vasatica rheda caballos.

radians attingit menses filia Æoli. Quot Luna vagans habet noctes a primis suis cornibus ad novilunium proximum. Quot dies Sol insumit percurrendis singulis signis. Et quot annis excelsus Saturnus conficit suos circuitus. Per quot annos Virgo Vestalis ministrat. Quot annis nepos Dardani produxit suum regnum. Quot erant nati Priami, si demas viginti. Et quot viri custodiunt fata Sibyllina, si eos bis numeres. Quot natos procreavit sus inventa sub ilicibus, ubi Alba postea condita est. Et quot sunt asses, quando sunt nonaginta trientes. Vel quot equi

NOTÆ

9 *Cornibus a primis*] Hoc est, a novilunio.

Quot habet] Supple ad extrema cornua, sive ad alia nova, proximum scilicet novilunium.

11 *Phænon*] Sic Saturni stella a Græcis appellatur, hæc autem annis circiter triginta dicitur cursum suum conficere.

12 *Quot numero annorum Vestalis virgo ministrat*] Ex Dionys. Halicarn. l. ii. Vestales decem primis annis discebant, totidem ministrabant, decem reliquis docebant, ac post illos triginta annos, nubendi, si vellent, fiebat eis potestas.

13 *Dardaniusque nepos*] Ascanius.

Quot protulit annos] Triginta, quot enixa erat porcellos inventa sub ilicibus sus, lib. viii. Æneid.

14 *Priamidæ quot erant, &c.*] De Priamo Virg. Æneid. ii. 'Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum.' Ad quem versum respicit hic Ausonius. Si enim ex quinquaginta demas bis denos, seu viginti, triginta supererunt. Priamo filios fi-

liasve Hyginus tribuit quatuor supra quinquaginta. Cum autem Virgil. eodem loco ait: 'Vidi Hecubam centamque nurus,' numerum certum et majorem pro incerto et minori ponit.

15 *Bisque viros, &c. qui fata Amphrysia servant*] Quindecim viros libris Sibyllinis inspicendis. Ab Amphryso Thessaliæ fluvio, prope quem Admeti boves, spoliatus divinitate ab irato Jove, Apollo pavit, dictus ipse est Amphrysus, et Sibylla ejus Sacerdos vi. Æneid. dicitur 'Amphrysia vates,' epitheto ut observat Servius longe petito. Hinc libri Sibyllini hic 'Amphrysia fata.'

17 *Ubi nonaginta trientes*] Triens, quatuor complectens uncias, tertia pars est assis. Unde facile colligitur trientes nonaginta constituere triginta asses.

18 *Vasatica rheda*] Rheda est Gallicum vehiculum; at quare Vasaticis rhedis triginta caballi jungebantur potius quam aliis? An propter itinerum difficultatem, an quod rhedæ

Quod si figuras fabulis adumbratas,
 Numerumque doctis involutum ambagibus, 20
 Ignorat alto mens obesa viscere;
 Numerare saltem more vulgi ut noveris,
 In se retortas explicabo summulas.
 Ter denas, puto, quinquiesque senas.
 Vel bis quinq̄, dehinc decem, decemque. 25
 Vel senas quater, et bis adde ternas.
 Septenis quater addito unum et unum.
 Duc binas decies, semelque denas.
 Aut ter quatuor adde bis novenis.
 Octonis quater, hinc duæ recedant. 30
 Binas ter decies, semel quaternas.
 Et sex adde novem vel octo septem.
 Aut septem geminis bis octo junge.
 Aut ne sim tibi pluribus molestus,
 Triginta numero fuere cunctæ. 35

rheda Vasaticæ adjunguntur. Si vero animus tuus pinguis, involutus densa carne, non agnoscit formas rerum repræsentatas fabulis et numerum implicatum doctis ænigmatibus: certe ut scias numerare more plebis, exponam summulas revolutas in sese. Puto ea ostrea fuisse ter decem, aut quinquies sex, aut bis quinque ac deinde decem et decem, aut quater sex et adice bis tria. Quater septem, adice unum et alterum. Multiplica decies duo, et adde semel decem. Vel adice ter quatuor bis novem. Multiplica quater octo, deme inde duo. Terdecies duo, et semel quatuor. Et adde sex novenis, atque octo septenis. Vel adde bis octo bis septenis. Vel, ne tibi importunus sim pluribus verbis, omnia illa ostrea fuerunt numero triginta. Musculi,

.....

Scaliger.—27 *Addo unum et unum*] Cum fœminino genere in hac computatione utatur, corrigendum existimavi, *unam et unam*: et mox, *Octonas quater*, sc. pone, vel duc, cum distinctione: imo et *Septenas quater* maluerim, pro *Septenis quater*. *Ostreum* vero et *ostream* dici vel pueris notum: et paulo

NOTE

illæ grandiores erant? An quod equi pusilli, et parum valentes? Nihil super ea re certi habeo.

21 *Alto mens obesa viscere*] Supra Epist. v. de eodem Theone: 'Corporis ut tanti non moveatur onus.' Et Epist. iv. *εἰπωμένως*: 'Plana sic junceus alvo.'

24 *Ter denas, &c.*] Hactenus de ostreis neutro genere locutus, jam fœ-

mineo utitur; dicuntur quippe et *ostrea*, et *ostreae*. Nisi malis 'Ter denas,' et quæ sequuntur, ad 'summulas' quod præcedit referre; quod tamen parum mihi probatur. Nam infra omnem hanc supputationem sic concludit: 'Triginta numero fuere cunctæ;' quod ad ostreas omnino referendum est.

Junctus limicolis musculus ostreis
 Primo composuit fercula prandio,
 Gratus deliciis nobilium cibus,
 Et sumti modicus pauperibus focis.
 Non hic navifrago quæritur æquore, 40
 Ut crescat pretium grande periculis:
 Sed primore vado, post refugum mare,
 Algoso legitur littore concolor.
 Nam testæ duplicis conditur in specu,
 Quæ ferventis aquæ fota vaporibus, 45
 Carnem lacteoli visceris indicat.
 Sed damnosa nimis panditur area.
 Fac campum replices, Musa, papyrium :

additi ostreis limum incolentibus, adornarunt primas dapes prandii, qui pisciculi sunt esca jucunda in epulis optimatum, et parva impensa ad culinas pauperiorum. Hic piscis non inquiritur in mari naufragius infami, ut pretium ejus ingens augeatur ob pericula quæ occurrant in ejus piscatu: verum colligitur in primis aquis, cum mare recessit, in littore alga pleno, ei similis colore. Etenim additur in cavo gemina concha, quæ calefacta calore aquæ ferventis, ostendit candidam carnem pisciculi intus latentis.

At aperitur Theoni campus mihi nimium iniquus. O musa, cura ut restringas

~~~~~

ante: *quinguesve senas.* Tollius.—43 Al. *Algoso littori concolora ostrea.*—48 Suspicatur Scaliger non campum, sed scapum legendum esse.—54 Vinetus

NOTÆ

36 *Musculus*] Plinio musculus tam finviatilis piscis est, quam marinus, ex eorum genere, qui testa continentur: nos appellamus *Moules* vernacula nostra lingua, quasi *Mouscles*.

* 41 *Ut crescat pretium grande periculis*] Hanc sententiam mire illustrat Petronius dum canit: ‘Ingeniosa gula est. Siculo scarus æquore merus Ad mensam vivus perducitur, inque Lucrinis Eruta littoribus vendunt conchyliæ cœnas, Ut renovent per damna famem. Jam Phasidos unda Orbata est avibus.’ Plinius quoque, dum exclamat, Præfat. lib. XXIII. ‘Heu prodigiosa ingenia! Quot modis auximus pretia rerum!’

43 *Concolor*] Algæ scilicet ad littus

ejectæ.

47 *Sed damnosa, &c.*] Periphrasticus exprimit Epistolam suam, jam longiorem, esse finiendam.

48 *Campum*] Scaliger corrigebat scapum, hoc est, compositam in volumen chartam. Ei nequaquam assentior. *Campum papyrium* scripsit Ausonius, intelligens papyri aream in qua scribitur.

* *Fac campum replices, Musa, papyrium*] Pro *campum* reponerat Scaliger *scapum*, quem ex Isidori glossis ait centum tomorum chartæ scriptæ numerum esse. Negat se noster assentiri Scaligero. Qua ratione adductus negaverit, silet. Nec mihi placet Scaligeri emendatio. Scapus enim,

Nec jam fissipedis per calami vias
 Grassetur Cnidiae sulcus arundinis, 50
 Pingens aridulæ subdita paginæ,
 Cadmi filiolis atricoloribus.
 Aut cunctis pariter versibus oblinat
 Fulvam lacticolor spongia sepiam.
 Parcamus vitio Domnotinæ domus : 55
 Ne sit charta mihi carior ostreis.

aream chartaceam : neque jam ductus calami Cnidii feratur per vestigia arundinis fissæ in pedes duos, inficiens subjectam paginam siccam, filiabus Cadmi coloris nigri. Vel spongia lactei coloris inducat atramentum sepiæ nigrae omnibus simul versibus.

Desinamus exagitare peccatum domus Domnotinæ : ne si plura scribam, papyrus insumam in majus pretium, quam fuerit ostreorum.

et Grævius reposuerunt *Furcam*, quod probat Tollius.

NOTÆ

ex Plinio, vicens constabat plagulis. Quo autem pacto Scapus in brevi Epistola? Accedit quod hic 'campus' idem omnino significat, quod 'area' in priore versu.

49 *Nec jam fissipedis, &c.*] Hoc videtur esse *Ænigma*, quod Theoni ab alio explicatum fuisse dicit Epist. iv. 'Aut adsit Interpres tuus *Ænigmatum* qui cognitor Fuit meorum, cum tibi Cadmi nigellas filias,' &c. Unde Epistolam illam, quæ quarta numeratur, post hanc libens reponerem ordinis causa. Sed quid est illud? 'Nec jam fissipedis per calami vias Grassetur Cnidiae sulcus arundinis,' &c. An aliud est sulcus Cnidiae arundinis, aliud calami fissipedis viæ? Verti, ut potui in Interpretatione. At si meo calculo res geratur, reponam libens *succus* pro *sulcus*, id est, succus qui est in arundine, atramentum scilicet, grassetur, hoc est, fluat per rimam, et ductus calami fissi, pingens, &c.

* 50 *Sulcus arundinis*] Vult noster

legi *succus*; non capiens quid intersit inter sulcum Cnidiae arundinis, et calami fissipedis vias. Calami fissipedis viæ sunt ductus calami fissi, seu rima per quam atramentum fluit. Sulcus arundinis est ipsa pagina arundine Cnidia seu calamo sulcata. Igitur nihil immutandum.

52 *Cadmi filiolis*] Literis a Cadmo in Græciam invectis, ut jam exposui in Notis ad Epist. iv.

53 *Aut cunctis, &c.*] Id est, vel spongia alba, intincta atramento sepiæ, oblinat eo chartam hanc, et versus in ea scriptos deleat, ut indignos qui in lucem exeant.

54 *Lacticolor spongia*] Arte dealbata, quod facitatum fuisse auctores sunt Plin. et Dioscorides.

55 *Vitio Domnotina domus*] Sordibus Theonis, qui ostrea tam pauca misit; nam si pergam eas exagitare, tantum insumam chartæ, ut ejus pretio ostreorum pretium facile superetur.

VIII. AUSONIUS AXIO PAULO RHETORI S. 397

TANDEM eluctati retinacula blanda morarum,
 Burdigalæ molles liquimus illecebras:
 Santonicamque urbem, vicino accessimus agro.
 Quod tibi si gratum est, optime Paule, proba.
 Cornipedes raptant imposta petorita mulæ: 5
 Vel cisio trijugi, si placet, insilias:
 Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
 Conscendas, propere dummodo jam venias.

Excussis demum vinculis dulcibus morarum, deseruimus illectamenta segnia Burdigalæ. Et accessimus ad civitatem Santonum, cum degamus in villa et propinqua. Quod si tibi placet, experire o Paule optime. Mulæ unguis cornicis trahant velociter currus adjunctos: aut, si vis, conscende cisium tribus equis junctum, aut scande equuleum velocem, aut veredum cui dorsum est fractum labore, modo jamjam accedas

7 Vel celerem mannum Vulg.—10 Corrigendum monet Tollius: *Libera nec*

NOTÆ

Axio Paulo] Is videtur idem Paulus esse ad quem mittit scriptos a se de Bissula versus, et Centonem nuptialem, quin et sex proxime sequentes Epistolas, ex quibus colligere est eum fuisse patria Bigerritanum, Oratorem, Poëtam, Rhetorices professorem, Indimagistrum.

3 *Santonicamque urbem*] Intelligere videtur Mediolanum, Santonum Metropolin. *Santes*.

5 *Petorita*] Vox Gallica (teste A. Gellio lib. xv. Noct. Attic. cap. 30. ex Varrone lib. xiv. rerum divinarum) vehiculi genus significans, quatuor rotarum, si Festo credimus. Sic enim ille in voce 'Peturitum': 'Peturitum et Gallicum vehiculum esse, et nomen ejus dictum existimant a numero quatuor rotarum. Alii Osce, quod ii quoque petora quatuor vocent. Alii Græce sed *Αἰολικὸς* dictum.'

6 *Cisio*] Nonius Marcellus: 'Cisium vehiculi biroti genus M. Tull.

Philipp. ii. Delituit in quadam caupona, atque ibi se occultans perpotavit ad vesperam. Inde cisio celeriter ad Urbem advectus, domum venit.' Hæc Nonius. Idem Tullius pro sexto Roscio Amer. 'Decem horis nocturnis sex et quinquaginta millia passuum cisilis pervolavit.' Hinc videre est id genus vehiculi ad celeritatem comparatum fuisse.

7 *Mannum*] Equi genus. Horat. lib. iii. Od. 27. 'Rumpat et serpens iter institutum, Si per obliquum similis sagittæ Terruit mannos.' Hos a mansuetudine dictos, quod manibus tractari, et familiarius sequi assueverint, quidam putant. 'Mannus' Isidoro est equus brevis.

Ruptum terga veredum] Veredus est cursui publico destinatus equus lege 15. Cod. De Cursu publico, et Angariis, et parangariis. Imperatores Arcadius et Honorius A. A. Dextro P. P. 'Si quis vel pro una mutatione veredum superducendum esse credi-

Instantis revocant quia nos solennia Paschæ:

Libera nec nobis est mora desidiæ.

10

Perfer in excursu vel terjuga millia epodon,

Vel falsas lites, quas schola vestra serit.

Nobiscum invenies nullas, quia liquimus istic

Nugarum veteres cum sale reliquias.

celeriter ad me. Quia festa imminenti Pasche nos revocant: neque nobis licet desiderare hic diutius. Affer ad nos tecum in hac excursionem aut tria millia odarum, aut fictas causas, quas vestra schola producit. Nullas ejusmodi reperies apud nos, quoniam reliquimus apud te antiquas reliquias nugarum nostrarum cum acumine nostro.

~~~~~

vobis.—13 Nullas, quia liquimus. Eja Vale. Valere si voles me, vel vola. Ita fuit in Tiliiano.

NOTE

derit' passer une poste 'in quadruplum superductorum animalium pretium fisci juribus inferat.' Isidor. Orig. lib. xii. cap. 2. 'Veredos antiqui dixerunt, quod veherent rhedas, id est, ducerent, vel quod vias publicas currant, per quas et rhedas ire solitum erat.' Ruptum terga, intellige labore et pondere sessorum.

9 Revocant] Rure in urbem.

12 Falsas lites] Declamationes fictarum causarum, et dicendi simulacra, quibus Paulus discipulos suos

exercebat.

* Vel falsas lites, quas schola vestra serit] Respexit procul dubio ad initium Satyrici Petroniani: 'Et ego ideo adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex iis quæ in usu habemus, aut audiunt, aut vident, sed piratas cum catenis in littore stantes, et tyrannos edicta scribentes, quibus imperent filiis, ut patrum suorum capita præcendant,' &c.

IX. AUSONIUS PAULO. 398

OSTREA nobilium coenis, sumtuque nepotum

O Paule mi antique sodalis, qui assuevisti ineptiis quas scribo versu jocoso,

NOTE

1 Nepotum] Luxuriose viventium hominum, et rei familiaris incuriosorum, quorum præcipua de ciborum delectu et apparatu cura: inter quos non ultimum locum ostrea obtinebant, præcipue grandiora, quæ ab hujusmodi nepotis nomenclatore τριδαντα

appellata fuisse auctor est Plin. lib. xxxii. qua voce intelligi volebat ostrea tantæ amplitudinis, ut ter mordenda essent. Palmam mensarum tribui ostreis eodem capite ait idem Plinius.

Cognita, diversoque maris defensa profundo,
 Aut refugis nudata vadis, aut scrupæa subter
 Antra, et muriceis scopulorum mersa lacunis,
 Quæ viridis muscus, quæ dedecor alga recondit, 5
 Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent,
 Quæ mutata loco, pingui mox condita limo,
 Nutrit secretus conclusæ uliginis humor,
 Enumerare jubes, vetus o mihi Paule sodalis,
 Assuefacte meis joculari carmine nugis. 10
 Aggrediar; quamvis curam non ista senilem
 Solicitent, frugique viro dignanda putentur.
 Nam mihi non Saliare epulum, non coena dapalis,

præcipis ut referam ostrea nota epulis optinatium, et impensis luxuriosorum, et quæ protecta sunt variis pelagi gurgitibus, vel aperta undis refluentibus, vel abscondita sub cavernis calculeosis, et in scrobibus asperis onatium, quæ teguntur musco viridi, quæ alga turpi, quæ adhærent inter se coalescendo conchis suis tanquam rupes, quæ translata in alium locum, statimque condita cæno pingui, aluntur occulto succo humoris inclusi in eorum testis. Incipiam; etsi ejusmodi argumentum non poscat operam senis, neque existimetur dignum homine temperante. Neque enim habeo apud me epulas Pontificales, neque convivium

2 *Defensa* reposuit Tollius, pro vulg. *defossa*.—7 'E prisca scriptura, quæ habebat *consta*, Scaliger emendavit *consila*: quam lectionem secutus est Tollius, et probò magis quam *condita*: etsi utrumque ferri potest.' *Souchay*.—13 Sic *Lugdunenses* emendandum putarunt, quod in suo erat exemplari *rura*

NOTE

4 *Muriceis*] *Murex*, testibus Nonio et Servio, ad hunc locum lib. v. *Æneid*. 'Et acuto in murice romi obnixi crepuere.' Est etiam saxum et saxi acumen et asperitas, quo sensu 'muriceis' hic intellige asperis, non autem purpureis, a murice, purpura.

5 *Dedecor*] *Parum frequens nomen*. Sic Virg. dixit 'indecores' a recto singulari *indecor*: lib. vii. *Æneid*. 'Non erimus regno indecores.'

* *Quæ dedecor alga recondit*] In *dedecori* alga frustra se exercuit optimus Vinetus. Vossianus codex a prima manu *decor alga*; unde nos *decolor*. Paulo ante [vs. 43. Ep. vii.]

Algoso littori concolora ostrea dixerat. N. Heinsius, *Algoso legitur littore concolor*, id est, cærulns, et ejusdem cum mari coloris. Quod imitatur *Sidonius Epist.* 9. l. viii. cum dicit: 'Algoso prope concolor profundo.'

* 7 *Quæ mutata loco, &c.*] Docet *Plinius* lib. xxxii. peregrinatione gaudere, transferrique in ignotas aquas.

13 *Non Saliare epulum*] *Lautum*, qualia agitant *Salii Martis Sacerdotes*. *Horat.* lib. i. Ode penultima. 'Nunc Saliaribus Ornare pulvinar Deorum Tempus erat dapibus, Sodales.'

Dapalis] *Dapsilis*, lauta.

Qualem Penelopæ nebulonum mensa præcorum,
 Alcinoique habuit nitidæ cutis uncta juvenus. 15
 Enumerabo tamen, famam testesque secutus,
 Pro studiis hominum semper diversa probantur.
 Sed mihi præ cunctis mitissima, quæ Medulorum
 Educat oceanus, quæ Burdigalensia nomen
 Usque ad Cæsareas tulit admiratio mensas, 20
 Non laudata minus, nostri quam gloria vini.
 Hæc inter cunctas palmam meruere priorem,
 Omnibus ex longo cedentibus: ista et opimi

lauta, qualia mensa gæconum amatorum Penelopes, et juvenes Alcinoi pingues bene curata cute habuerunt. Referam tamen illa, secutus ea quæ de iis vulgo dicuntur, et quæ docuerunt me qui illa gustarunt, et testes sunt eorum bonitatis, juxta propensiones hominum qui semper laudant contraria. At jucundissima omnium mihi videntur ea ostrea, quæ Oceanus Medulicus alit, quæ appellata Burdigalensia, delata sunt usque ad mensas Cæsarum propter mirum eorum sorem, et quæ non minus prædicantur, quam præstantia nostri vini. Hæc ostrea primum locum merito tenent inter cetera, reliquis longe cedentibus eis. Hæc

dapilis. Conjecit Gronovius, recta dapilis.—14 Al. Penelopes.—18 ‘Cunctis ditissima’ Puto: mitissima: hoc enim potius matteis latius convenit.’ Gronov.

NOTE

14 *Penelope nebulonum, &c.*] Ex his Horat. lib. i. Epist. ii. ‘Nos numerus sumus, et fruges consumere nati, Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoique In cute curanda plus æquo operata juvenus.’

18 *Mitissima, quæ Medulorum Educat Oceanus*] Recte vidit Gronovius *mitissima* hic legendum, non ut habent exemplaria omnia *ditissima* Eplst. vii. supra: ‘Ostrea Balanis certantia, quæ Medulorum Dalcibus in stagnis,’ &c. Et Tollius optime conjecit *Medulis* pro *Educis* legendum in hoc Plinii loco lib. xxxii. cap. 6. ubi de ostreis loquentem inducit Mutianam, et Cyzicenis palmam dantem, comparatione ceterorum. ‘Sunt ergo,’ inquit Plin. ‘Mutiani verba quæ subjiciam: Cyzicena majora Lucrinis, dulciora Britannicis, suaviora Edulis,’ lege *Medulis*, quod bene convenit

cum hoc Ausonii, ‘mitissima quæ Medulorum,’ &c. ‘acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, sicclora Coryphantenis, teneriora Istrictis, candidiora Circiensibus. Sed his neque dulciora, neque teneriora esse ulla compertum est.’ Medulica illa ostrea etiam hodie commendari præ ceteris testes sunt Scaliger et Vinetus, atque hic apud Burdigalenses ea præsertim ait in pretio esse, quæ Solacensia dicuntur, a Solaco ultimorum Medulorum vico ad Garumnæ ostia.

19 *Burdigalensia nomen*] Quoad nomen. Græca locutio.

21 *Nostri quam gloria vini*] Carmine de Burdigala, inter præclaras urbes, eam ‘Insignem Baccho’ dicit. Vinum illud Burdigalese crassius, et maris patiens in Aremoricam, et Britanniam, Bataviamque vehitur navibus.

Visceris, et nivei, dulcique tenerrima succo,
 Miscent æquoreum tenui sale tincta saporem. 25
 Proxima sint quævis, sed longe proxima multo
 Ex intervallo, quæ Massiliensia: portum
 Quæ Narbo ad Veneris nutrit; cultuque carentis
 Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi:
 Vel quæ Baianis pendent fluitantia pilis: 30

carnis pinguis et candidæ, et suavis succi, ac tenerrima, asperæ salugine tenui habent admixtum marinum saporem. Ea sequantur quæcumque alia, sed sequantur tantum e longinquo admodum spatio: ut ea quæ appellantur Massiliensia: ea quæ Narbo alii prope portum Veneris; et quæ mare Abydi inculti ad Hellespontum siti occultat: aut quæ fluitant pendentia ex molibus Baianis: quæ occultantur mari

vid. inf.—26 Suadet Toliis legendum: sed longo proxima multum Ex intervallo, ut ad illud Virgilianum magis accedat Æneid. v. 'Proximus huic, longo sed proximus intervallo.'—28 Carentia Vulg. vid. inf.—32 In exemplari

NOTE

* 26 *Sed longe proxima multo Ex intervallo*] Expressum e Virgilio, qui et ipse mutuatus fuerit a Tullio in claris Oratoribus, ubi ad verbum est, ut jam annotavit Morhoffius, in Polyhistore.

27 *Portum quæ Narbo ad Veneris, &c.*] Sic omnino legendum. Ἀποδῶν in Narbonensi Pyrenæi tractu memorant Strabo et Ptolemæus. Plinius Pyrenææ Veneris in latere promontorii meminit lib. III. cap. 3. Portum Veneris ibidem locat Mela lib. II. de situ orbis cap. 5. quod est de Gallia Narbonensi: 'Tum,' inquit, 'inter Pyrenæi promontoria Portus Veneris insignis fano, et Cervaria locus, finis Galliæ.' Portum illum Veneris Ollivarius interpretatur, *Cap de Creus*. Et Cervariam *Colioure*. Massiliensium porro et Narbonensium ostreo-rium non alibi mentio.

28 *Cultuque carentia*] Sic malo, quam *carentia*. Quid enim quæso sint ostrea cultu carentia? Abydena quidem ostrea aspera vocantur in versibus Ennii ab Apuleio nostro laudatis in Apologia: 'Mures sunt

Æni, ast aspra ostrea plurima Abydi.' Sed asperitas illa testarum ostreis illis non est peculiaris, neque cultu lævigatur aliquo quibusvis in oris. Refer ergo 'cultuque carentis' ad 'Abydi,' et intellige inculti, civibus parum abundantis, aut barbari, et morum agrestium.

29 *Hellespontiaci . . . Abydi*] In Priapeis ad Priapum: 'Nam te præcipue in suis urbibus hæc colit ora Hellespontia, ceteris ostreosior oris.' Ex illa ora Cyzicena erant ostrea, Mutiano præ ceteris laudata, Plin. loco supra laud. de Abydo, Virgil. lib. I. Georg. 'Pontus, et ostriferi fauces tentantur Abydi.' Vide Notas nostras ad Apuleianæ Apologiæ locum supra laudatum.

30 *Baianis*] Supra Epist. VII. 'Ostrea Baianis certantia.' Horat. lib. II. Sat. IV. 'Murice Baiano melior Lucrina Peloris. Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echini,' &c. Baiæ urbs maritima Campaniæ, notior quam ut plura de ea addenda sint.

Pilis] Scaliger mavult *pilis* quam *palis*, hoc ductus Virgilii versu:

Santonico quæ tecta salo : quæ nota Genonis :
 Aut Eborum mixtus pelago quæ protegit amnis,
 Ut multo jaceant algarum obducta recessu :
 Aspera quæ testis, et dulcia farris opimæ.
 Sunt et Aremorici qui laudent ostrea ponti : 35
 Et quæ Pictonici legit accola littoris : et quæ
 Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus.
 Accedunt, quæ fama recens Byzantia subter
 Littora, et insana generata Propontidis acta,

Santonico : quæ cognita sunt Genonis : vel quæ fluvius Eborum confusus cum mari celat, ita ut jaceant operta in intimo recessu algarum : quæ habent conchas asperas, et suavia sunt pingui carne. Quidam etiam prædicant ostrea maris Aremorici : et quæ accola littoris Pictonici colligit : et quæ refluxus Britannici maris aliquando revelat admirabilia. Huc adde illa ostrea, quæ fama nuper sparsa prædicat procreata sub littoribus Byzantinis, et in littore æstuante Propontidis, jactata sub

*****

erat: Aut Ebores: unde Aut Eboræ potius scriberem, inquit Vinetus, quam, Aut Eborum.—33 Abducta ed. Delph.—34 'Toll. sed dulcia farris opimo reponendum censet, et antithesin esse inter 'Aspera testis,' et 'dulcia opimo farris,' seu carnis, quod et Vinetus pro farris reponendum putabat. Certe farris si hic retineatur, perinde intelligendum est, ac si scriptum esset carnis, pro interiore scilicet ostrei substantia in testis latente. At farris a recto 'far' neutrum est, et male congruit cum 'opimæ,' unde carnis libenter reponerem. Monet tamen Vinetus reperiri in vet. Glossario 'farris' in recto, quod po-

NOTÆ

'Qualis in Euboico Baiarum littore quondam Saxea pilla cadit.'

31 *Santonico quæ tecta salo*] Maxima esse illa ostrea, et retibus converri testatur Vinetus.

Quæ nota Genonis] Illyrici populis Straboni, Horatio, et aliis. Illyrici ostreorum Plinius meminit lib. xxxii. cap. 6. jam laudato : 'Variant,' inquit, 'coloribus. Rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra et carne, et testa, Circeiis.'

32 *Aut Eborum mixtus, &c.*] Vinetus in veteri exemplari fuisse Ebores, non Eborum, testatur. Unde Eboræ se malle legere ait quam Eborum, et intelligit Eboram Hispaniæ urbem ad Bætis ostium. Scaliger 'Eborum annem mistum pelago,' intelligit ostia Sequanæ; et Ebores, seu Ebu-

res, hic esse Eburonices, qui interjacent inter Sequanam et Abricantum, Avranches, continentque Lexovios ipsos, et ab iis totum illum Aulerorum tractum dictum fuisse Eburovicum, vel Ebruicam. Ostreis, quæ inde Lutetiam advehuntur, secundam a Burdigalensibus palmam idem tribuit.

37 *Caledonius*] Britannicus a Caledonia sylva: vide supra Notas in versum 68. Mosellæ. In loco Mutiani a Plinio laudato, et supra relato, ostreorum Britannicorum fit mentio, ut dulcium.

39 *Insana . . . acta*] 'Αερῇ, littus. Insana acta est quam 'insani feriant fluctus,' ut verbis Virgilii utar, Ecloga nona.

Propontidis] Maris Hellespontum

Promoti celebrata ducis de nomine, laudat. 40
 Hæc tibi non vates, non historicus, neque toto
 Orbe vagus conviva loquor, sed tradita multis :
 Ut solitum, quotiens dextræ invitatio mensæ
 Sollicitat lenem comi sermone Lyæum. —
 Hæc non per vulgum mihi cognita, perque popinas, 45
 Aut parasitorum collegia Plautinorum :
 Sed festos quia sæpe dies partim ipse meorum
 Excolui, inque vicem conviva vocatus adivi,
 Natalis si forte fuit solennis amico,
 Conjugioque dapes, aut sacra repotia patrum, 50

nomine Promoti ducis. Ego hæc tibi narro, non ut vates, neque ut historicus, neque ut epulo discurrens per totum orbem terrarum, sed quæ accepi a plurimis : quemadmodum solet fieri, quoties invitatio mensæ honestæ instigat mitem Bacchum blando colloquio. Non hæc didici a plebe, et in cauponis, vel in cortibus parasitorum, quales Plautus inducit : verum, quoniam sæpe diebus festis excepi convivio aliquos ex meis propinquis, et vicissim invitatus ab iis ad epulas ivi ad eos, si forte incidit natalis dies celebratus ab amico, et epulæ nuptiales, vel sacræ epulæ parentum,

tuerit esse fœmineum.' *Floridus. Vid. Not. Var.—40 Laudant Vulg.—46 Ms. collecta. Conjecit Gronovius, colliphia. Collecta forte fuit, inquit Tullius, in libro pro Collegia. Hinc factum collectia et collecta.—50 In vetusto Lugdunensi libro erat : repotia. Repotia defendit Vinetus.—51 Bono Vulg.*

NOTE

inter et Bosphorum Thracium.

40 *Promoti celebrata ducis de nomine*] Et ab eo Promotiana dicta. Sed de his nihil alicui.

* *Promoti de nomine*] Non illius quem in vita Flav. Mallii Theodori, p. 75. Rubenius ait anno D. 406. Prætorio Præfectum fuisse Arcadio et Anicio Probo Coss. quod indicant varæ cod. Theodosiani leges, (neque enim tempora conveniunt;) at Promoti illius quem equitatni Theodosius præfecerat, Consulemque anno 389. renuntiavit ob fuscum Odotheum Gothunnorum regem, strennamque adversus Maximum anno superiore navatam operam. Zosimus auctor est eum in Thracia a Getis Rufini scelere, cui colaphum impeggerat, oc-

cisum fuisse. Ibi cum degeret, potuit ostreis insana Propontidis acta generatis famam conciliare, unde Promotiana dicta sint.

43 *Dextræ*] Vinetus : ' Dextra mensa an hic sit alia, quam amicorum, nescio.' Ego verti honestæ, quem puto hujus esse sensum, ut et cœnæ rectæ.

46 *Parasitorum collegia*] Ut ' Ambubajarum collegia,' apud Horatium. *Plautinorum*] Quales Plautus inducit, escarum omnis generis et cupidiarum intelligentissimos helluones.

50 *Sacra repotia*] Festus a reficienda potatione, repotia vult dicta esse secundum a nuptiis diem, cum postridie nuptias apud novum maritum

Audiui: meminique bonos laudare frequentes.

audiui illic quæ modo dixi: et recorder multos viros probos ista laudare solitos.

NOTÆ

cœnaretur. Horat. lib. II. Sat. II. 'Licebit Ille repotia, natales, aliosve dierum Festos albatu celebrēt.' Ad quem locum Acron 'repotia' exponit secundum a nuptiis diem, vel septimum quo solet nova nupta redire

ad parentes suos. Turnebus ex eodem Acrone putat 'repotia' quoque dicta esse convivia quæ celebrabantur liberis natis, quos parentes tollere decrevisissent.

X. AUSONIUS PAULO. 399

Si qua fides falsis unquam est adhibenda poetis,
 Nec plasma semper allinunt,
 Paule, Camœnarum celeberrime Castaliarum
 Alumne quondam, nunc pater,
 Aut avus, aut proavis antiquior, ut fuit olim 5
 Tartessorum regulus:
 Intemerata tibi maneant promissa memento.
 Phœbus jubet verum loqui.
 Et si Pierias patitur lirare sorores,
 Nunquam ipse torquet αὔλαχα. 10

Si unquam credendum est poetis mendacibus, neque semper illi adhibent figmenta, o Paule, clarissime musarum Castalidum olim alumne, nunc pater, vel avus, vel vetustior proavis, sicut rex Tartessorum quondam fuit: da operam, ut tua promissa maneant inviolata. Apollo imperat ut verum dicatur. Ac si permittis ut sorores Pieriæ delirant, ipse nunquam curvat sulcum. Ne te etiam perniteat pacti mecum

NOTÆ

2 *Plasma*] Figmentum, a πλασσω.
 4 *Alumne quondam*] Cum erudiebatur.

Nunc pater] Cum alios doces.

5 *Ut fuit olim*] Non Musarum, sed nepotum et pronepotum suorum proavis, aut proavo antiquior, Tartessorum ille regnans.

6 *Tartessorum regulus*] Arganthonius Tartessorum populi Hispaniæ in Gaditano littore rex, quem Herodotus in Clio ait quadragenarium regni habenas cepisse, et per annos

Delph. et Var. Clas.

Auson.

octoginta tenuisse, sicque vixisse annos viginti supra centum. Anacreon, testibus Plinio et Luciano in Macrobiis, centum ei et quinquaginta vitæ annos tribuit. Silius Italicus trecentos, his versibus lib. III. 'Arganthoniacos armat Carteia nepotes. Rex proavis fuit humani ditissimus ævi, Ter denos decies emensus belliger annos.'

9 *Et si Pierias patitur lirare*] 'Lirare' hic est delirare, hoc est, a lira, sen recto sulco, aut potius porca, sen

2 X

Te quoque ne pigeat consponsi foederis : et jam

Citus veni remo, aut rota,

Æquoris undosi qua multiplicata recursu,

Garumna pontum provocat :

Aut iteratarum qua glareas trita viarum,

15

Fert militarem ad Blaviam.

Nos etenim primis sanctum post Pascha diebus

Avemus agrum visere.

Nam populi coetus, et compita sordida rixis

Fastidientes, cernimus

20

Angustas fervere vias, et congrege vulgo

Nomen plateas perdere.

initi : et jam propere accurre navi, aut curru. Qua parte Garumna auctus refluxu maris undosi, contendit de latitudine cum pelago. Vel qua calculus tritus via sapius calcata, ducit ad Blaviam militum præsidio firmatam. Nam ego cupio ire rus proximis diebus post sanctum festum Paschatis. Exosus enim turbas populi, et compita fœda jurgiis, video arctos vicos fervere tumultu, et plateas amittere nomen suum ob

NOTÆ

terra inter duos sulcos elata, in alteram partem deflectere, et non recta via ire. Metaphorice dicitur de iis qui a veritate aberrant.

10 *Nunquam ipse torquet ἀλᾱκα*] Manet in eadem metaphora : ἀλᾱξ sulcus est, 'nunquam torquet ἀλᾱκα;' sulcum nunquam ducit obliquum, nunquam mentitur, nunquam fallit, quanquam aliquando sinat Musas mentiri et fallere.

12 *Citus veni remo, aut rota*] Scaliger in Ausonianis lectionibus ad hanc Epistol. Cum esset, inquit, in Santonia, in Novero-pago, ubi villam habebat, invitat Axiū Paulum Bigeritanum ad agrum suum. Itaque necesse ei Blavia iter facere. Recedente enim æstu Oceani, trium horarum secundo Garumna evectio est Blaviam navigio expedito.

15 *Glareas*] Terra calculosa est. 'Glaream' eo tempore pro 'aggere' æu 'militari via' acceptam ait Scaliger, et probare nititur ex loco Augustini de Civit. Dei, qui tamen

aliter accipi potest. Nec firmiori nititur fundamento quod subjungit : glaream dici ejusmodi aggereum, per antiphrasim.

16 *Militarem ad Blaviam*] Blavia, hodie *Blaye*, militaris dicitur, quod in ea tunc, ut et hodie, præsidium esset militum sub præfecto, ut ex notitia imperii patet.

* *Militarem ad Blaviam*] Castrum munitissimum in Garumnæ ripa Santones spectante situm, septem a Burdigala leucis. 'Blavium' dicitur Turpino de gestis Caroli Magni cap. 11. vulgo *Blaye*. Militarem appellat Ausonius, quod ibi præsidium esset militum Carronensium sub Tractis Armorici ducis imperio, Aquitanie secundæ in obsequio continendæ gratia. Patet illud ex notitia imperii : 'Sub dispositione viri spectabilis ducis Armorici ... Præfectus militum Carronensium Blavia.' *Alleserra*.

18 *Agrum visere*] In Novero-pago Santonum, si Scaligero credimus.

21 *Congrege vulgo*] Congregatio.

Turbida congestis referitur vocibus Echo,
 Tene, feri, duc, da, cave:
 Sus lutulenta fugit, rabidus canis impete sævo, 25
 Et impares plaustro boves.
 Nec prodest penetrare domus et operta subire:
 Per tecta clamores meant.
 Hæc, et quæ possunt placidos offendere mores,
 Cogunt relinqui moenia: 30
 Dulcia secreti repetantur ut otia ruris
 Nugis amœna seriis.
 Tempora disponas ubi tu tua: jusque tuum sit,
 Ut nil agas, vel quod voles.
 Ad quæ si properas, tota cum merce tuarum 35
 Veni Camœnarum citus.

plebem in eis collectam. Echo tumultuosa repercutitur his verbis confusis, retine, pulsa, age, cedo, cave tibi: porcus canosus fugit, et canis rabiosus diro impetu, et boves male aptati plaustro. Neque prodest quicquam ingredi interiora et recondita domus: clamores enim perturbant domos. Ista, et ea quæ possunt lædere vitam quietam, efficiunt ut muri urbium deserantur, ad repetendam jucundam quietem agri semoti, gratam nugis nostris, quæ seriæ sunt. Ubi tu ordines quid quoque tempore sis acturus: et ubi sit tibi liberum, aut nihil facere, aut facere quod libitum fuerit tibi. Ad quam quietem si festinas, veni propere cum omnibus mercibus tuarum

~~~~~

28 Emendandum putat Accursius *Per septa*.—41 Vid. inf.

NOTÆ

Apul. noster lib. vii. *Metam.* 'Congregem' posuit pro eo qui sit ejusdem gregis: 'Equinis armentis namque me congregem pastor egregius mandati Dominici serus auscultator, aliquando permisit.'

* *Congrege vulgo*] Glossæ veteres *ἀμφόλους*, tribnls, congrex, gentilis. Hinc tollitur dubium Vineti. *Desposius*.

22 *Nomen plateas perdere*] Platea, *πλατεῖα*, via lata, a *πλατὺς* latius. Sed plateæ, quanquam latæ abundante hominum ultro citroque commean-
 tium multitudine, angustæ festinantibus videntur, sieque nomen suum

quodammodo amittunt.

25 *Sus lutulenta fugit, &c.*] Ex hoc Horatii lib. ii. *Epist.* ii. 'Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.'

26 *Impares plaustro boves*] Vel male aptati, vel trahendo plaustro vix satis validi, proindeque sæpius restitantes ac impediētes viam.

28 *Per tecta*] Mariangelus Accursius reponēbat *Per septa*, ex hoc Lucetii: 'Inter septa meant voces, et clausa domorum Transvolitant.'

32 *Nugis amœna seriis*] Nugas seriæ appellat poësin, ceterasque literatorum in otio occupationes.

Dactylicos, elegos, choriambum carmen, epodos,
 Socci et cothurni mûsicam,
 Carpentis impone tuis : nam tota supellex
 Vatum piorum chartea est.
 Nobiscum invenies catenoplia, si libet uti,
 Non Pœna, sed Græca fide.

40

Musarum. Pone in tuis rhedis versus Dactylicos, Elegias, versus Asclepiadicos, Epodos, Musicam Comædiæ et Tragædiæ. Tota enim supellex piorum poetarum est papyracea. Reperies apud nos illa omnia, si vis iis uti coram, non fide Punica, sed Græca.

NOTE

38 *Socci et cothurni musicam*] Poësin et numeros, Comædiæ et Tragædiæ convenientes.

41 *Nobiscum invenies catenoplia, &c.*] Tenebriosus locus, et, ut puto, corruptus. 'Catenoplion' quidem apud Suidam est species quædam rhythmî, et carminis, ad quod saltabant Veteres arma quatientes, unde nomen : *πλα* enim arma sunt. Sed quid hoc ad Paulum et Ausonium, homines togæ magis quam armorum studiosos ? Et quo pacto convenit cum sequentibus ? Scaliger legit *κατενώπια*. 'Jubet,' inquit, 'ipsum Paulum afferre secum totam poetarum et Rhetorum supellectilem, non quod ipse habeat, sed quia, ut colligimus, Paulus mala fide utebatur libris Ausonii, neque reddebat. Propterea lego: *Nobiscum invenies, κατενώπια si libet uti Non Pœna sed Græca fide*. Apud nos quidem invenies, inquit: sed ea lege, ut *κατενώπιον* utare. Quid est *κατενώπιον* ? Hoc est, ut non Pœ-

na, sed Græca fide utaris: Græca fide dicitur solvi, quod præsentî pecunia solvitur, &c. Sane possem illud *κατενώπια* de poemate quodam interpretari. Sed nolo contra animi mei sententiam nugari. Quod autem Græca fides in proverbium cesserit, ubi de præsentî pecunia agitur, patet simili proverbio *ὁδὸς καὶ λαβή*. Hæc acute satis excogitata, secutus sum in Interpretatione. Quanquam, ut verum fatear, non satisfaciunt, ac ne ipsi quidem Scaligero. Subjungit enim: 'Mirum tamen Ausonium hac in Epistola præcipere Paulo, ut secum afferat libros, quanquam ipse habeat: in ea vero Epistola quæ incipit *Æquoream*, jubet nullos afferre, quia apud se inveniet.' Mariangelus Accursius in suo exemplari multo aliter legit: *Nobiscum invenies nullus, quia liquimus, ego*; et pro *ego* reponit literis Græcis *εγω*, hoc est, *eo*, vado. Sed ista nihil ad rem.

XI. AUSONIUS PAULO S. 400

VERSUS meos utili, et conscio sibi pudore celatos, carmine tuo et sermone præmissis, dum putas elici, repres-

Dum existimas, præmittendo poema et orationem tuam, attrahi a te mea carmina abscondita ex verecundia utili ipsis, et gnara eorum inconcinnitatis, retrusisti ea.

sisti. Nam qui ipse facundus, et musicus,^a editionis¹ alienæ prolectat audaciam, consilio, quo suadet, exterret. Tegat, oportet, auditor doctrinam suam, qui volet ad dicendum sollicitare trepidantem; nec emerita^b adversum tirunculos arma concutiat veterana calliditas. 2. Sensit hoc Venus, de pulchritudinis palma diu ambiguo ampliata iudicio.^c Pudenter enim, ut apud patrem, velata certaverat; neque deterrebat æmulas^d ornatus æqualis. At postquam in pastoris^e examen deducta est lis Dearum; qualis emergerat mari,^f aut cum Marte convenerat, et consternavit arbitrum, et contententium certamen oppressit.^g 3. Ergo nisi DELIRUS tuus^h in re tenuiⁱ non tenuiter laboratus, opus-

Ille enim, qui, cum sit ipse disertus, et poetica peritus, hortatur alios ut audeant sua edere, dissuadet iisdem monitis, quibus adhortatur. Oportet ut auditor, qui cupiet impellere timentem ad orandum, celet suam doctrinam: neque veteranus miles astutus debet movere urina sui militia perfuncta contra rudes tirones. Hoc animadvertit Venus, cum præmium formæ diu ei esset dilatum ancipiti sententia. Nam contenderat amicta verecunde, utpote coram patre: neque cultus ejus qui idem erat q̄ Dearum cum ea contententium, eas absterrebat a contendendo. Verum postquam contentio Dearum delata est ad arbitrium pastoris, ipsa cum prodiiisset qualis exierat pelago, vel qualis congressa erat cum Marte, et obtufofecit iudicem, et oppressit contentionem æmularum. Igitur si Delirus tuus, non leviter

1 Editioni malit Gronovius, quod in textum suum recepit Tollius.—2

NOTÆ

^a *Et musicus*] Non cantor, sed Musarum alumnus, et poeta. Eloquentiam, scilicet et poësin ait in Paulo fuisse conjunctas.

^b *Nec emerita, &c.*] Allegoria a re militari.

^c *Diu ambiguo ampliata iudicio*] Ampliari dicitur lis, aut reus, quando causa non liquet satis, et differtur iudicium in tempus aliud, pronuntiantibus iudicibus 'amplius delibendum,' Valer. Maxim. l. viii. 'Scipio Æmilianus Cottam apud populum accusavit: cujus causa gravissimis testimoniis erat confossa, septies ampliata, et ad ultimum octavo iudicio absoluta est.' Ampliare se populus significabat tabellis in urnam

conjectis, quibus inscriptæ erant literæ N. L. quarum vis erat, Non liquet.

^d *Æmulas*] Jnnonem et Minervam.

^e *Pastoris*] Paridis.

^f *Qualis emergerat mari*] Nuda scilicet.

^g *Oppressit*] Repente terminavit vi nativæ pulchritudinis, quæ in ea nuda emicabat.

^h *Delirus tuus*] Nomen est comædiæ, aut alicujus alius poematis Pauli, in quo ille delirantem aliquem senem induxerit loquentem aut facientem quidpiam; unde nomen.

ⁱ *In re tenui, &c.*] Virg. Georg. l. iv. 'In tenui labor: at tenuis non gloria,' &c.

cula mea, quæ promi studueras, retardasset: jamdudum ego, ut palmes audacior, in hybernas adhuc auras improbum germen egissem, periculum judicii gravis inconsulta festinatione subiturus. 4. Denique dissonum,^k quem Colonomon existimo proprie a philologis appellatum, ad te mittere,² ut jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea, quæ tibi¹ jam cursim fuerant recitata, transmittito. Etenim hoc poposcisti,³ atque id ego malui:ⁿ tu

elaboratus licet in levi argumento, non remoratus esset mea opuscula, quæ cupiveras edi: jam pridem ego, tanquam surculus confidentior, produxissem germen temerarium in aëra adhuc hyemantem, subiturus discrimen censurae adversæ properatione mea imprudenti. Postremo deterritus recenti lectione tuorum carminum, ne ad te mitterem, ut mandabas, dissonum meum, quem autumo proprie nominatum a literarum studiosis Colonomum, mitto ad te ea carmina, quæ jam fuerant tibi lecta propere. Namque petisti illud, et ego hoc malui: tu scilicet petisti ut bis impingeres

~~~~~

Denique dissonum, quem . . . appellatum, accrevi. Vulg. Vid. inf. et Not. Var.

NOTÆ

^k *Denique dissonum, &c.*] Omissis quæ Scaliger hic de Dissono, seu διαφώνῳ et κόλας νόμος in Musica, ac voce 'accrevi' active sumta oggerit fusius, amplector libens Gronovii sententiam, existimantis 'Dissonum' seu 'Colonomon' (ut Philologi Græcarum inscriptionum studiosi appellant) fuisse titulum Ausoniani alienjns poëmatís, quod vereatur Ausonius ad Paulum mittere, quasi hoc cum Pauli Deliro comparatum nimis sordeat; cum tamen alios versus jam ei a se recitados mittat. Et locum hunc totum, cum eodem Gronovio sic lege: *Denique Dissonum, quem Colonomon existimo proprie a Philologis appellatum, ad te mittere, ut jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea quæ tibi jam cursim fuerant recitata, transmittito.* Vide Interpretationem. Tò accrevi tamen, cujus loco Gronovius audacule quidem, sed ad sensum, ut videtur, necessario substituit: *ad te mittere*, nolui e textu rejicere, neque aliis occasionem invidere aliquid fortasse melius ex hac voce conjici-

endi.

^{*} *Denique dissonum, &c.*] Non placet emendatio Gronovii quam noster secutus est; neque etiam Scaligeri interpunctio: locum igitur sic interpungo, sine ulla mutatione: *Denique Dissonum quem Colonomon proprie a Philologis appellatum (accrevi) ut jubebas recenti versuum tuorum lectione non ausus, supple mittere, ea quæ tibi jam cursim fuerant recitata, transmittito.* Tò accrevi metaphora continuata a Palmite cui se superius Poëta comparavit: 'ut palmes audacior, in hybernas adhuc auras germen egissem.' Per Delirum intellige carmen cui hunc titulum fecerat Paulus, uti per dissonum Colonomon, Ausonii poëma ita inscriptum.

¹ *Ea, quæ tibi, &c.*] Alia aliqua carmina, quorum non exprimit argumentum.

^m *Hoc poposcisti*] Ut ad te Dissonum meum mitterem.

ⁿ *Id ego malui*] Mittere tantum ea carmina quæ jam tibi recitaveram.

ut tua culpa ad eundem lapidem^o bis offenderes: ^p ego autem quæcumque fortuna esset,^q semel erubescerem.^r 5. Vide, mi Paule,⁴ quam ineptum lacesieris: in verbis, rudem: in eloquendo, hiulcum: a propositis discrepantem: in versibus, concinnationis expertem: in cavillando, natura invenustum, nec arte conditum: diluti salis, et fellis ignavi: nec de mimo planipedem,^s nec de comædis histrionem.^t Ac nisi hæc a nobis missa ipse lecturus esses, etiam de pronuntiatione rideres.^u Nunc commodiore fato sunt: quod licet apud nos genuina, apud te erunt adoptiva.

Vinum cum bijugo parabo plastro
Primo tempore Santonos vehendum,

pedem ad eundem lapidem, idque tua culpa: ego vero malui semel tantum suffundi pudore, quæcumque tandem sors maneret mea scripta. Considera, mi Paule, quam ego, quem sollicitasti, sim ineptus: quam imperitus in dictionibus: quam hians in elocutione: quam alienus a proposito: quam inconcinnus in metris: quam in cavillis sim inflectus a natura, et rudis ab arte: quam insulsus, quamque insipidus: nec in mimo dignus qui planis pedibus agam, neque qui histrio sim in comædiis. Atque etiam irrideres me ob pronuntiationem meam, nisi tu ipse lecturus esses hæc, quæ ad te mitto. Jam fortunam nanciuntur meliorem: quod quamquam a me genita sunt, a te, dum leges, videbuntur adoptata. Cum enim vinum devehendum quam primum

*****

—3 *Poposci vulg.*—4 *Vinetus* testatur in nonnullis codd. hoc esse alterius Epistolæ initium.—5 '*Nec de comædiis histrionem*' Sic lege, non *comædis*, actores comædiarum Histriones, mimorum Planipedes.' *Floridus*. Sed in textu ed. Delph. *comædis* legitur: quod etiam rectius esse censet Accursius.—

NOTÆ

^o *Ad eundem lapidem*] Ad me malum poëtam.

^p *Bis offenderes*] Semel cum recitari tibi a me illa carmina voluisti, iterum nunc cum expetis mitti ad te Dissonum meum.

^q *Quæcumque fortuna esset*] Sive placerent tibi mei versus, sive displicerent.

^r *Semel erubescerem*] In uno tantum opere, versibus scilicet illis, quos, jam tibi alias recitatos, nunc ad te mitto.

^s *Nec de mimo planipedem*] '*Mimum*' hic intellige poëma ipsum quod

Mimi agebant, '*planipedem*' vero actorem mimum. Planipedem enim et Mimum idem esse scribit Diomedes lib. III. quartamque numerat togatarum fabularum speciem, Planipedisque appellationem ex eo esse ait, 'quod actores planis pedibus, id est, nudis, proscenium introirent, non, ut tragici actores, cum cothurnis: neque, ut comici, cum soccis.'

^t *De pronuntiatione rideres*] Si ego ipse tibi recitarem; adeo male pronuntio.

Ovum tu quoque⁶ passeris marini : "
 Quod nunc promus ait procul relictum
 In fundo patriæ Bigerritanæ."

Santonos vehiculo bijugo, tu etiam cura advehi ovum passeris marini, quod atriensis tuus dicit, nunc esse relictum procul hinc in villa tua Bigerritana, unde es oriundus.

6 Al. coque.

NOTÆ

"Ovum tu quoque passeris marini] Passeres marini pisces sunt plani, cujusmodi quadratuli, soleæ, et alii id genus. Sed ii nihil ad hunc locum. Passer marinus hic ex Festo intelligendus est, 'quem vocat vulgus Struthio-Camelum,' ingens illa avis pæne bestiarum generis, altitudinem equitis insidentis equo excedens, celeritatem vincens, ad hoc demum datis pennis ut currentem adjuvent, quæ de cetero non est volucris, nec a terra tollitur, ut ait Plinius l. x. c. 1. quem Struthio-Camelum quod avis esset, 'passerem' vocarunt, imitatione Græcorum qui *στρούθιον* vocant: quod peregrinus et ultramarinus: 'marinum,' hoc est, *διαπόντιον*, ut recte Scaliger observ. Plant. Persa act. 11. sc. 2. 'Vola curriculo. Pæg. Isthuc passer marinus in Circo solet.' Hujusmodi avis ovum ex lacunari ornamenti causa, ut solet, suspensum, et solum misero Paulo de omni supellectile a creditoribus relictum, inquit Scaliger, jubet

hic eum Ausonius, amici paupertati salse nimis insultans, ad cibum coquere, (nam 'quoque' idem hic intelligit ac 'coque;') sed quid hoc ad vinum, quod ait se devecturum Santonos? Ego (pace viri tanti dixerim) aliud hic intelligo. Et 'quoque' non interpretor coque, sed etiam vulgato intellectu. Et ovum passeris marini intelligo poculum capax, ex ejusmodi ovo, quo poculo uti solitus sit Paulus; et quod eum invitât ut advehi curet in Santonos tunc, cum ipse vinum illuc devehendum curabit, ut scilicet ibi possint cupa potare magistra. Ex ejusmodi ovis vasa fieri solita testis luculentus Plinius dicto loco. 'Præmia ex iis,' inquit, 'ova propter amplitudinem quibusdam habita pro vasis, conosque bellicos et galeas ornantes pennæ.'

⁷ *In fundo patriæ Bigerritanæ]* Intellige Crebennum fundum Pauli apud Biggerros, *Bigorre*, in Aquitania ad saltum Pyrenæum inter Benearnenses et Convenas.

XII. Ἀυσόνιος Παύλῳ. 401

Ἑλλαδικῆς μετέχων μούσης, Latineque Camoenæ,

Ego Ausonius particeps Musæ Græcæ, et Musæ Latinæ, scribo Axio Paulo,

NOTÆ

1 Ἑλλαδικῆς, &c.] In hac Epistola Ausonius cum eodem Axio Paulo Rhetore Bigerritano, ad quem est Epistola superior, eleganter nugatur,

Latina Græcis admiscens, et voces ex utraque lingua sæpe componens, ut hanc gelido-τρομερῶ, Latinæ etiam voci Græcam addens terminationem

Ἀλίφ Λυσόνιος sermone alludo bilingui.

Musæ, quid facimus? τί κεναῖσιν ἐπ' ἐλπίσιν αὐτως

Ludimus ἀφραδίῃσιν ἐν ἡματι γηράσκοντες;

Σαντονικοῖς campoισιν ὅπη κρύος ἀσπετόν ἐστιν,

5

Erramus gelido-τρομεροῖ, rigidique poëtæ

Πισγίδων τεγενοπλοκάμων θεράποντες inertes.

Πάντα δ' ἔχει παγετός τε pedum, καὶ κρυμὸς ὀδόντων,

Θαλπάρῃ quia nulla πέλει χιονοῦδ' ἡχώρη,

Et duplicant frigus ψυχρὰ carmina μητιόωντες.

10

Ἀρχόμενος δ' ἄρα μῆνιν ἐώϊα. . . .

Primitias Παύλῳ nostro πέμψω μελιηδεῖς.

Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου πολὺ inclyta τέκνα,

Ἐννέα verbosæ, κρινοστέφανοί τε puellæ,

Ἐνθ' ἄγε μοι τολυπεύτ' ἔπη, κουρώδεα μολπὴν,

15

ludens oratione bilingui. Quid facimus o Camæna? Quid vana in spe frustra ludimus, stulte senescentes in diæ? Nos poëtæ gelu trementes, et rigentes, servi inertes Pieridum teneros capillos habentium, vagamur in campis Santonicis, ubi frigus est ingens. Gelu autem pedum, et frigus dentes tremefaciens occupat omnia, quia nullus tepor inest niveæ regioni, et meditantibus frigidos versus, augent frigus. Ille autem qui incipit: Iram matutino: *. Mittam Paulo nostro primitias dulces. Proles valde illustris Mnemosynes, vittatæ capillos, novem loquaces liliisque coronata virgines, huc agite, mihi collectos versus, cantum puellarum, volucrum libellum

~~~~~

6 [Ὅπως κρύος] Forte: ὅποι κρύος ἔλγιόν ἐστιν. Pulmannus: mihi videbatur: ὅποι κρύος ἐστὶν ὀδόντων. Grævius.—13 [Pulmannus suspicatur πολυκήδεα. Nihil mutandum. Πολυ-inclyta vox est Græco-Latina ut *gelido-τρομεροῖ*.] Floridus.—15 [Illud τολυπεύετα ex antiquis editionibus, præsertim Aldina, divinavimus. In illis enim legitur πολυ * ἐκουρώδεα non ποδῇ, ut in aliis

NOTÆ

ut in his *ῥήσιν*, *ῥήσιν*, et *campoisin* aut Græcæ Latinam, ut in hac *φρόντις*. Post diligentem tamen Scaligeri, Vineti, et aliorum curam superfuere lacunæ in ea nonnullæ, quas explere absque Mss. codicum ope non opis est nostræ. Græca Latinis exposuimus in Interpretatione, quam consule ad singula.

* 7 *Θεράποντες, inertes*] Ex Hesiodo in Theogonia: Ἀοιδὸς Μουσῶν θεράπων.

10 *Ψυχρὰ carmina μητιόωντες*] Mali poëtæ, quos facete fingit frigidis et insulsis suis carminibus regionis fri-

gus duplicare.

11 [Ἀρχόμενος δ' ἄρα μῆνιν ἐώϊα] Innu- it ex illis malis poëtis Santonicis aliquem Paulo notum, qui Carmen aliquod scripserit hoc initio *μῆνιν ἐώϊα*, ad imitationem ut videtur initii Iliadis: *Μῆνιν ἄειδε θεὰ*.

13 *Κρηδεμνοκόμου*] *Κρηδεμνον* Noster in Periocha lib. v. Odyss. infra 'Canticam' vertit, velum scilicet, sen tegumen quoddam capitis. Significat etiam vittam, coronam, infulam, et vasis operculum. *Κρηδεμνοκόμου* verti vittatæ comas: posses et vertere opertæ, vel velatæ crines.

Φρόντιβις ὑμετέραις πτέρινον præferte libellum

Ἵματα . . . στίχον

Παύλῳ ἐφαρμόζητε μεμιγμένον ᾠδὴν .

Οὐ γάρ μοι θέμις ἐστὶν in hac regione μένοντι,

Ἄξιον ab nostris ἐπιδεῦσα esse καμήναις.

20

Κείνος ἐμοὶ πάντων μέτοχος, qui seria nostra,

Qui joca παντοδαπῇ novit tractare παλαιστρῇ.

Καὶ νῦν sepositus μοναχῷ ἐνὶ rure Κραβέννῳ,

Ἀσταφύλῳ ἐνὶ χώρῳ, habet θυμαλγέα λέσχην,

Οὔτε φίλοις ἐτάροις, nec mensæ accommodus ulli :

25

Ὅττι ἀβελξινόις αἰεὶ συνέμεν φάτο μούσαις.

Jam satis, ᾧ φίλε Παῦλε, πόνων ἀπεκτενρήθημεν,

Ἐν τε σορῷ causaῖς τε, καὶ ingrataῖσι καθέδραις,

Ῥητορικοῖς ludοῖσι, καὶ ἔπλετο οὐδὲν ὄνειαρ.

anteferte meditationibus vestris * versum * * Paulo accommodetis mixtum * carmen. Non enim mihi fas est manenti in hac regione sinere, ut Azius Paulus expertus sit nostrarum Camænarum. Ille mihi omnium particeps, qui scit tractare omnimoda exercitatione seria nostra, et jocos. Et nunc semotus in Crebanno solitario agro, in regione vitibus carente, habet confabulationem morosam, neque caris sodalibus, neque ulli adhibitus convivio : quia dixit se semper versari velle cum Musis animum non demulcentibus. Jam satis laborum experti sumus, o care Paule, in foroque et causis, et cathedris ingratissimis, Rhetoricis ludis : et nulla in iis fuit nobis utilitas.

recentioribus.' Scaliger.—16 Frontίσιν vulg. Vetus codex Frontibus : alii Fortibus, et triumphum pro libellum.—24 Alii λέσχην pro λίσχην.—26 Μείφατο μούσαις Vulg. Vid. not. inf. In ed. Toll. legitur : Ὅττι ἀβελξινόις . . . μὲν φάτο μούσαις.—28 'Ingrataῖσι] Non male, ut equidem censeo, emendamus ex prisca editione, quæ plane habet : καὶ ingrata ἐς ἡκαθίδρας.' Scaliger. In

NOTÆ

16 Φρόντιβις] Pro φρόντισιν, terminatione Latina.

Ἵματα] Sic lege, non ἡμετέρας quod in multis est. Ratio patebit ex Interpretatione. Invocat hic Musas, et orat ut postpositis suis seriis meditationibus sibi adsint, ludicram hanc Epistolam conscribenti, quam 'πτέρινον libellum,' alatum seu volatilem, eo quod ei ad Paulum volandum jamjam sit, appellat.

17 Ἵματα στίχον] Nullum inde sensum elicere potui ob lacunam dupplicem.

23 Μοναχῷ ἐνὶ rure Κραβέννῳ] Villa Pauli in patria ejus Bigerritana. Vide finem superioris Epistolæ. Et infra Epist. xiv. 'Sic qui venalis tam longa ætate Crebennus Non habet emptorem,' &c.

26 Ὅττι ἀβελξινόις αἰεὶ συνέμεν [** μὲν] φάτο μούσαις] Scaliger lacunam hanc sic supplet felicissime : Ὅττι ἀβελξινόις αἰεὶ συνέμεν φάτο μούσαις. Vide Interpretationem. Μούσαις ἀβελξίνοις, Musæ tetricæ et morosæ, sunt Rhetoricæ studia, quibus Paulus incumbebat.

- 'Αλλ' ἤδη κείνος μὲν ἅπας juvenalis ἰδρῶς 30
 Ἐκκίχεται μελέων τρομερὴ λάβε βλέμμα senectus;
 Καὶ minus in sumtum δαπανὰς levis arca ministrat.
 Οὐ γὰρ ἔχει ἀπάλαμνος ἀνὴρ
 Κλεινικὸς οὐθ' ὁ γέρον,
 Æquanimus si qua fueris, ἐς πάντα μάλ' εὖδειν 35
 Malueris, λήθη δὲ πόνου ἔσσετ', ἠδὲ πενίης.
 Κεῖνο δὲ παγκάλλιστον, ut omnibus undique mensis
 Σὺν φιάλῃ ἢ σὺν δέπαι συνοπάονι μουσέων
 Θυμοῦ ἀκηχεμένου solatiū blanda requiras.
 Hic erit et fructus Δημήτερος ἀγλαοκάρπου. 40
 Ἔνθα σοι εἶδαρ ἔοι, πολυχανδέα pocula θέντι,
 Κιρνᾶν, αἶκε θέλοις, νέκταρ vinoιο bonoιο.
 Ambo igitur nostræ παραλέξομεν otia vitæ,
 Dum res, et ætas, et sororum
 Νήματα πορφύρεα πλέκονται. 45

*Sed jam ille quidem omnis juvenilis sudor effusus est ex membris. Tremula senectus occupavit aciem oculorum, et oculi inanes minus jam suppeditant impensas in sumtum. Neque enim habet opes vir industria carent ** * *neque senex decumbens lecto* * * *Si aliquo pacto habueris æquam mentem, omnino males dormire, oblitio erit tibi laboris, et paupertatis. Illud vero longe optimum, ut in omnibus undique convitiis cum lugena, aut cum poculo Musarum comile, quæras dulcia solamina animi tristitia affecti. Ibi etiam erit fructus Cereris frugibus inclytæ. Ibi dapes tibi sint, cum posueris calices capaces, si miscere velis nectar vini boni. Ergo nos ambo sic transibimus otia vitæ nostræ quamdiu res familiaris, et ætas nostra, et fila purpurea trium Sororum texuntur.*

ed. Badii, teste Vineto, fuit: *ingrata es ἰκαθηδραῖς*.—35 *Impressus*, inquit Vineto, ante annos centum Venetiis Ausonius habet, quod si, pro si qua: et λήθη πόνου ἔσσεται ἠδὲ πενίης, pro illo λήθη δὲ πόνου ἔπετ' ἠδὲ πεν.—37 'In hisce purgandis aliquantum profuit nobis Aldina editio: nam apud illam ex eo, δέ τε καί, fecimus δέπαι, et ex μουσάων, μουσέων.' Scaliger.—41 Ita emendavit Scaliger ex illo monstro lectionis, ut ait, ἔνθα σὺ ἔδλαρε οἶ. Alia exemplaria: Ἔνθα σὺ ἔλλαρε οἶ. Alia: Ἔνθα σὺ ἔσθλεροἶ.—42 'Θέλης et θέλοις nostra exemplaria: et σύννοιο cuncta: sed νόνοιο scribendum crediderim propter metrum.' Vinetus. Θέλοις in marg. Pulmannus.—43 *Παραλέξομεν* legit Scaliger pro, quod vulg. *παραλλάξομεν*.

NOTÆ

35 Εἶδαι] Dormire, pro quies- et Sororum Fila trium patiuntur cere. atra.'

44 *Dum res, et ætas*] Ex his Horat. Sororum] Parcarum.
 Od. iii. lib. ii. 'Dum res, et ætas,

XIII. Αὐσόνιος Παύλω. 402

Ῥωμαίων ὕπατος ἀρεταλόγῳ ἡδὲ ποιητῇ
 Αὐσόνιος Παύλω. σπεῦδε φίλους ἰδέειν.

Ausonius Romanorum Consul, Paulo aretologo, aut Poëtæ. Festina visere amicos.

1 Omnes veteres edd. habent ἀρεταλόγον δὲ ποιητῇ.

NOTE

1 Ἀρεταλόγῳ] Hac Græca voce Latini appellarunt hominem jactabundum, et merita ac virtutes suas suæve artis prædicantem. Acro Horatii interpres ad Satiram ejus primam sub finem: 'Crispinus, Philosophi

cujusdam loquacissimi nomen, qui dictus est Aretalogus.' Hinc pro Rhetore seu Declamatore hic Aretalogum appellat Ausonius Paulum. Salutat enim eum ambigno titulo Rhetoris aut Poëtæ.

XIV. AD EUNDEM PAULUM. 403

ÆQUOREAM liqui te propter, amice, Garumnam:

Te propter campos incolo Santonicos.

Congressus igitur nostros pete: si tibi cura,

Quæ mihi, conspectu jam potiere meo.

Sed tamen appropera, quantum pote corpore, et ævo; 5

Ut salvum videam, sat cito te video.

Si post infaustas vigor integratus habenas,

Et rediit membris jam sua mobilitas:

O amice, Garumnam influentem in mare deservi tua causa: habito agros Santonicos tua causa. Veni ergo ad colloquia nostra: si eadem sollicitudo te tenet quam me, jam jam frui meo aspectu. At festina solum quantum licet tibi per vires corporis, et per ætatem: satis cito video te, si modo video te incolumem. Si reparatae sunt vires tuæ post infortunatam tuam aurigationem, ac si artus tui receperunt pristinam facultatem se movendi; si iterum frequentas Pimpleidem fontem fluentem

Alii titulum dant: *Ad amicum, ut quam primum ad se veniat.* Vid. Not. Var.

NOTE

1 *Æquoream*] *Æquoreos* amnes illos dici, qui non in alios amnes, sed in ipsum mare nomine servato influunt, monuisse me memini in Notis ad Mossellam. Hujusmodi est de quo hic

sermo, Garumna.

2 *Campos incolo Santonicos*] Degens in villa Noveri pagi.

7 *Si post infaustas, &c.*] Hic nihil vidit Vinetus. Exciderat nempe

Si riguam lætis recolis Pimpleida Musis,
 Jam vates, et non flagrifer Automedon : 10
 Pelle soporiferi senium nubemque veterni,
 Atque alacri mediam carpe vigore viam.
 Sed cisium aut pigrum cautus conscende veredum.
 Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi.
 Cantheris moneo male nota petorita vites : 15
 Nec celeres mulas ipse Methyscus agas.
 Sic tibi sint Musæ faciles, meditatio prompta,
 Et memor : et liquidum mel fluat eloquii.
 Sic, qui venalis tam longa ætate Crebennus
 Non habet emtorem, sit tibi pro pretio. 20

Camænis hilaribus, nunc poëta, ac non auriga flagrum tenens: excute senium, et caliginem somnolenti torporis, et ingredere medium iter prompto vigore. At scande prudenter cisium, vel equum tardum. Ne teneat te cupidus rhedæ, neque equi velocis. Suadeo ut fugias petorita non bene cognita Cantheriis. Neque tu factus alter Methyscus auriga agiles mulas pernices. Ita Camænæ tibi sint benignæ, excogitatio velox et alle infixa menti remanens: et suavitas facundia fluida manet. Ita Crebennus villa tua, quæ tam dudum inscripta venalis non reperit qui se emat,

~~~~~

—15 *Cantheri moneo* Vulg.—27 *Alii, λουδοπόλον*.—33-4 Ita legendi sunt hi

NOTÆ

Paulus rheda, aut petorito, quod Aurigæ loco regere voluerat, et everso illo, excussus sede atque humi graviter afflictus, æger decubuerat. Hinc infaustas habenas appellat Anson. quas malo suo fato amicus tracterat. Hinc illa ad eum monita, ut sit 'Jam vates, et non flagrifer Automedon,' et 'Nec celeres mulas ipse Methyscus agat.'

8 *Mobilitas*] Quæ corpori casu illo laboranti deerat.

9 *Pimpleida*] Supple regionem, illam scilicet, in qua mons Pimpla, et fons et civitas cognominis, in Macedonia. Ab hoc monte, et fonte, cuius aqua excitari poëticum spiritum putabant, dictæ sunt Musæ Pimpleides.

10 *Flagrifer Automedon*] 'Αυτονομαστικῶς Automedon pro quovis au-

riga. Hic porro Achillis auriga, et Pyrrhi armiger fuit; de quo Virg. *Æneid.* II. 'Una ingens Periphas, et equorum agitator Achillis Armiger Automedon.'

13 *Cisium aut, &c. veredum*] Supra ad eundem Paulum, *Epist.* VIII. 'Vel cisio trijngi, &c. Vel ruptum terga veredum.' Ubi vide notata.

16 *Ipse Methyscus*] Qui sede excussus es, ut Methyscus a Juturna apud Virg. *Æneid.* lib. XII. 'Juturna virago Aurigam Turni media inter lora Methyscum Excitit, et longe lapsum temone relinquit,' &c. A μέθυστος ebriosus Methysci nomen deducit Fulgentius. Proinde scribendum per *thy*, ut edi curavimus.

19 *Venalis*] Ad dissolvendum Pauli æs alienum.

Crebennus] Villa Pauli in patria

Attamen ut citius venias, leviusque vehare ;

Historiam, mimos, carmina, linque domi.

Grande onus in Musis : tot sæcula condita chartis,

Quæ sua vix tolerant tempora, nostra gravant.

Nobiscum invenies ἐπέων πολυμορφέα πλὴθὺν, 25

Γραμματικῶν τε πλοκάς, καὶ λογοδαδάλην,

Δάκτυλον ἥρπον, καὶ ἀοιδόπλον χορίαμβον,

Σὺν Θαλῆς τε χόρῳ σύγματα Τερψιχόρης.

Σωταδικὸν τε κίναidon, ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν,

Ῥυθμῶν Πινδαρικῶν ἔννομον εὐεπλὴν. 30

Εἰλικόδην σκάζοντα, καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον.

Ὅκτ' Ἰουκυδίδου, ἔννεα Ἡροδότου.

remaneat tibi loco pretii. Nihilominus ut venias celerius, et deveharis huc levius, relinque domi tuæ historiam, mimos, versus. Musæ multum ponderant. Tot sæcula relata in papyros, quæ vix tolerabilia sunt suis ætatibus, prægravant nostram. Reperies apud nos multiformem copiam versuum, Grammaticorumque implicationes, et verborum varietatem, Dactylum heroicum, et Choriambum lyricum, et cum choro Thaliæ Symmata Terpsichores. Et Cinædum Sotadicum, Ionicum ab utraque parte, justam facundiam numerorum Pindaricorum. Loricpedem Scæzontem, et trimetrum non claudicantem. Octo libros Thucydidi, novem Herodoti. Admi-

NOTE

ejus Bigerritana.

20 *Non habet emtorem*] Propterea quod situs est in regione frigida, vinarum sterili, &c. Vide supra Epistolam XII. bilinguem.

Sit tibi pro pretio] Remaneat semper tuus, et te pascat invitis creditoribus tuis, qui in pretium ejus, si vendi posset, statim involarent.

26 *Λογοδαδάλην*] In Grammatico-Mastige supra : 'E Logodædalia strides modo qui nimum trux.'

27 *Ἀοιδόπλον*] Sic Vinetus ex *Λοιδόπλον* quod in quibusdam libris reperit. Hesychius *ἀοιδόπλος* : *περὶ τὰς φθὰς στρεφόμενος*, 'circa cantilenas et odas versans.' Lyricum porro esse et odis aptum pedem Choriambum, nemo nescit, qui Horatium legerit.

28 *Σύγματα*] Vestes sunt Tragicæ longæ, humum verrentes.

Τερψιχόρης] Hæc tamen choreis, et citharæ præesse vulgo putatur, cum Tragœdia trihuatur Melpomenæ.

29 *Σωταδικὸν τε κίναidon*] Versum Sotadicum, a Sotade Cretensi poëta, qui ejusmodi metro Cinædica, hoc est, obscæna scripserat. Hunc appellat *ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν* Ionicum ab utraque parte, hoc est, a majore, et a minore, quia Ionico pede Sotades frequenter usus, teste Terentiano Mauro de pedibus. Est autem Ionicus pes, juxta eundem, constans ex quatuor syllabis, quarum duæ longæ, et duæ breves : cum longæ præcedunt, ut in hac voce 'Lavinia,' appellatur Ionicus a majore, ἀπὸ μείζονος : cum vero præcedunt duæ breves, ut in hac voce 'Diomedes,' appellatur Ionicus a minore, ἀπὸ ἐλάσσονος.

Ῥητορικῶν θαυμαστὰ, σοφῶν ἐρικυδέα φῦλα,
 Πάντα μάλ' ὅσ' ἐθέλεις, καὶ πλείον, αἶκε θέλεις.

Hoc tibi de nostris ἀσπαστικὸν offero libris.

35

Vale. valere si voles me, jam veni.

randa oratorum, et præclara sapientum genera, omnia quæcumque maxime velis, et plus si velis. Offero tibi hoc saluatorium Carmen de libris meis. Vale. Si vis ut valeam, veni quam primum.

~~~~~  
 versus, monente Scaligero. Veneta editio vetustissima habet: Πάντα μάλ' ὅσ' ἐθέλεις. Tollius Π. μ. αἶκε θέλεις.

XV. AUSONIUS TETRADIO SALUTEM. 404

O QUI venustos uberi facundia

Sales opimas, Tetradi:

Cavesque, ne sit tristis et dulci carens

Amara concinnatio:

Qui felle carmen atque melle temperans,

5

Torpere Musas non sinis;

Pariterque fucas, quæque gustu ignava sunt,

Et quæ sapore tristia:

Rudes Camœnas qui Suëssæ prævenis:

Ævoque cedis, non stylo:

10

O Tetradi, qui nutris abundanti eloquio tua urbana acumina: et prospicis, ne tua compositio sit severa et acerba, experta suavitatis: qui condiens versus amaro et dulci, non permittis languere Camœnas; et similiter exornas et quæ sunt saporis inertis, et quæ austeri gustus: qui superas impolitum carmen Suessani vatis: et ei

~~~~~  
 9 Sic legendum monet Scaliger.—21 *Astrictus* Idem.—22 Vid. inf. et Not.

NOTÆ

2 *Tetradi*] De hoc Tetradio nihil alibi. Patet ex hac Epistola discipulum eum fuisse Ausonii, Satirasque scripsisse mordaces simul, et venustas; qua in parte, quem imitabatur, Lucilium, mordacem quidem, sed parum venustum, superaverit.

9 *Rudes Camœnas qui Suëssæ præ-*

venis] Qui superas stylum impolitum Lucilii Satirographi vatis e Suessa Auruncorum colonia oriundi, quem Juvenalis Satira 1. 'Auruncæ Alumnum' ideo appellat. Suessæ coloniz Auruncorum meminerunt Paternulus et Frontinus lib. de Limitibus agrorum.

Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, ut Lucas boves
Olim resumto præferoces prælio
Fugit juvenus Romula?
Non ut tigris te, non leonis impetu, 15
Amore sed caro expeto.
Videre alumni gestio vultus mei,
Et indole optata frui.
Invitus olim devoravi absentiae
Necessitatem pristinae, 20
Quondam docendi munere astrictum gravi
Iculisma cum te absconderet.
Et invidebam devio, ac solo loco,
Opes Camœnarum tegi.

inferior est ædite, non sermone. Quare vitas me vicinum murorum Santonicorum, ut quondam Romana juvenus vitavit Elephantos redintegrata pugna furentes? Non te quero ut tigris, neque cum impetu leonis; sed affectu amico. Cupio cernere faciem mei alumni, et frui ejus ingenio a me expetito. Antehac ægre pertuli absentiam tuam priorem necessariam, olim cum Engulisma abditum te teneret addictum molesto officio docendi. Ac indignabar quod Musarum divitiis reconderem.

Var.—24 *Opus C. Vulg.*—33 ‘Fastidio magis placet quod habet Tilli liber.’

NOTÆ

12 *Ut Lucas boves*] In Verginii in Ennium Commentario apud Varro- nem lib. vi. De lingua Latina ad hunc Ennii locum: ‘Atque prius pariet Lo- custa Lucam bovem,’ sic legitur: Ab Lucaneis Lucas: ab eo quod nostri cum maximam quadrupedem, quam ipsi haberent, vocarent bovem; et in Lucanis, Pyrrhi bello, primum vidi- sent apud hostes Elephantos, id est, quadrupedes cornutas, (nam, quos dentes multi dicunt, sunt cornua,) Lucam bovem appellasse. Hæc Var- ro, qui et aliam rationem hujus vocis ex Ælii Commentario affert, et re- fellit, et aliam quoque suam profert, sed suo more malam, refutata levi aut nullo fundamento Verginii allata etymologia. Solinus, Verginium illum

secutus, a Lucania quoque, et bello Pyrrhi ‘Lucas boves’ deducit. Iis astipulatur hic Ausonius.

15 *Non ut tigris te, &c.*] Expressum ex hoc Horatii lib. i. Od. 23. ad Chloën: ‘Atqui non ego te, tigris ut aspera, Gætulusve leo, frangere per- sequor.’

21 *Docendi munere astrictum gravi*] Si sic legas, refer ad Tetradium, qui tum Engolismæ Grammaticam doce- bat. Si vero Scaligero auscoltes re- ponenti *astrictus*, refer ad ipsum Ausonium, qui tum Gratiani Cæsaris institutioni incumberebat.

22 *Iculisma*] Sive *Iculisma*, ut quæ- dam habent exemplaria, sive *Ecolisma*, sive etiam præter metri leges *Iculisma* legas, certe ea innuitur urbs quam

At nunc frequentes, atque claros, nec procul, 25
 Cum floreas inter viros :
 Tibique nostras ventus auras deferat,
 Auresque sermo verberet :
 Cur me supino pectoris fastu tumens
 Spernis poëtam Consulem ? 30
 Tuique amantem, teque mirantem, ac tua
 Desiderantem carmina,
 Oblitus alto negligis fastigio ?
 Plectendus exemplo tuo :
 Ni stabilis ævo pectoris nostri fides 35
 Quanquam recusantes amet.
 Vale : valere si voles me, pervola
 Cum scrinio, et Musis tuis.

tur in illo loco devio et solitario. Jam vero cum floreas in loco celebri, et inter illustres viros, ac non longe : et ventus devehat ad te nostrum odorem, ac vox nostra pulset tuas aures : quare turgens inepta superbia animi, temnis me vatem Consulem ? Et immemor negligis profundo tædio me amantem tui, admirantem te, et tuos versus cupientem ? Dignus qui punireris a me juxta exemplum quod mihi das ; nisi fides mei cordis constans per omne tempus diligeret amicos meos, etiam si nolentes. Vale : si volueris ut recte valeam, accurre huc cum tua arcula, et tuis carminibus.

Vinctus : et sic exhibet ed. Toll.

NOTÆ

nos *Engulismam* dicimus, vernacule *Engoulesme*. Sita est urbs in colle flumini Carantono imminente, agro inter Santones, Pictones, Lemovices, et Petrocorios jacente.

23 *Devio, ac solo loco*] Mirum quo pacto hæc in *Inculismam* cadant, cum ea civitas celebretur ab Antonino, et vetustissimus Episcopatus sit ; et in fertilissimo solo sita.

24 *Opes Camænarum*] Tantam eruditionem, quæ in te erat, in quem divitias omnes suas Musæ certatim contulerant, latere tecum in illa urbecula.

25 *Nec procul*] Hinc conjicit Scalliger Tetradium tunc fuisse Mediolani Santonum, unde Noverus pagus Ausonii villa non longe distabat.

* 30 *Spernis poëtam consulem*] Hinc licet inferre senem fuisse Ausonium cum hanc Epistolam, uti et priores, scriberet, quippe qui jam Consul foret ; atque omnino post Gratiani mortem, cum se in patriam recepisset, scriptas fuisse.

34 *Plectendus exemplo tuo*] Dignus qui a me negligaris, quemadmodum me negligis.

XVI. AUSONIUS PROBO PRÆFECTO PRÆTORIO^a S. 405

OBLATA per antiquarios^b mora, scio promissi mei gratiam expectatione consumptam, Probe, vir optime. In secundis^c tamen habeo non fefellisse. Apologos Titiani,^d et Nepotis chronica,^e quasi alios apologos (nam et ipsa instar sunt fabularum^f) ad nobilitatem tuam^g misi, gaudens

Cum librarii tardaverint in scribendo, non dubito quin præstatio mei promissi minus accepta tibi futura sit, quia nimis diu expectata a te est, Probe, optime vir. Secundo tamen loco pono non frustrasse te. Misi ad te, nobilissime vir, fabulas Titiani, et historias Nepotis, velut alias fabulas, (illæ enim similes sunt etiam fabu-

.....

1 'Alii legunt: In sæculis, pro In secundis. Mihi prima lectio manifesta

NOTÆ

^a *Probo Præfecto Prætorio*] Hic Sextus Petronius Probus in lapidibus vetustis appellatur. Ausonio in versibus mox sequentibus laudatur, et Claudiano in Panegyri de Probino et Olybrii natorum ejus Consulatu. De eo malignius paulo Ammianus Marcellinus l. xxvii. 'Per hæc tempora Vulcatio Rufino absoluto vita, ad regendam Præfecturam prætorianam ab urbe Probus accitus, claritudine generis, et potentia, et opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem universum pæne patrimonium sparsa possedit, juste, an secus, non judicium est nostri. Hunc quasi gemina quædam, ut poëtæ fingunt, fortuna præpetibus pennis vehens, nunc beneficium ostendebat, et amicos altius erigentem: aliquoties insidiatorem dirum, et per cruentas noxium similitates,' &c. Et lib. xxx. enim, dum Valentiniano adulatur, multa genere suo indigna fecisse arguit.

^b *Per antiquarios*] Antiquarii, hic sunt servi a manu, rerum domini exscriptores, ut apud Sidonium Apollinarem lib. ix. Epist. ultima: 'Rap- tim,' inquit, 'coactimque translator

festinus exscripsi, tempore hyberno: nihil retardatus quin actutum jussa complerem; licet antiquarium moraretur insiccabilis gelu pagina, et calamo durior gutta.' Hoc inter librarios et antiquarios discrimen ponit Isidorus, quod librarii sint, qui et nova et vetera scribunt; antiquarii autem qui tantummodo vetera. Sicque alterum genus sit, alterum species.

^c *Apologos Titiani*] De hoc Titiano et ejus apologis infra ad hunc Iambicum versum: 'Fandi Titianus artifex.'

^d *Nepotis chronica*] Cornelii Nepotis scriptoris illius notissimi, cujus interciderunt chronica hæc, non nostro solum et Gellio memorata, sed et laudata Catullo his versibus Carm. i. 'Jam tum cum ausus es unus Itolorum Omne ævum tribus explicare chartis Doctis, Jupiter! et laboriosis.' Et alia multa injuria temporum.

^e *Nam et ipsa instar sunt fabularum*] Scilicet iis chronicis Nepos non historias modo sed veterem quoque Mythologiam erat complexus.

^f *Ad nobilitatem tuam*] Observa mo-

atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum,^a sedulitatis meæ studio, conferatur. 2. Libello tamen apologorum antetuli paucos epodos,^b studio in te observantiæ meæ impudentissimos, paucos quidem, ut ego loquax judico: verum tu, cum legeris, etiam nimium multos putabis. Adjuro benevolentiam tuam, verecundiæ meæ testem, eos mihi subita persuasione^c fluxisse. Nam quis hoc^d diu cogitaret? Quod sane ipsi per se probabunt. 3. Fors fuit, ut si mihi vita suppetet, aliquid rerum tuarum,^e quamvis incultus, expoliam: quod tu etsi lectum

lit.), latus ac superbiens quoque futurum esse aliquid, quod mea in te sedulitas et studium conducat ad educationem tuorum liberorum. Præposui nihilominus libello Fabularum paucos versiculos, impudentissimos ex affectu mei in te obsequii: paucos quidem, ut ego, qui garrulus sum, arbitror: at tu cum legeris eos, existimabis multo plures esse quam deceret. Obtestor benignitatem tuam, testem mei pudoris, eos mihi manavisse repentino animi impetu. Quis enim diu meditaretur hujusmodi versus? Quod certe ipsi per se satis testabuntur. Fortasse eveniet aliquando, ut si vita mihi sufficiet, ego, quamquam rudis, exornem aliquas ex rebus a te gestis: quod

videtur.' *Accursius.*—2 *Hos rectius Tilianus codex, iudice Vineto: et sic*

NOTÆ

rem jam tum usitatum de viris dignitate præcellentibus tertia persona loquendi etiam miscendo cum illa sermonem; et hic 'nobilitatem tuam' positum pro 'te qui nobilis es,' ut apud nos 'tuam majestatem,' 'tuam celsitudinem,' 'tuam serenitatem' et similia, quorum exempla aureo illo Latinitatis sæculo non temere reperias, quippe cum secutis temporibus tantummodo, et gliscente adulatione, invecta sint.

^a *Ad institutionem tuorum*] Illi erant Probinus et Olybrius; de quorum Consulatu, vide Claudiani Panegyryn.

^b *Paucos epodos*] Hos *ἐπεδοὶ* liquet intelligendos esse iambicos dimetros qui mox sequuntur. Itaque accedo Diomedii, Mario Victorino, aliisque veteribus Grammaticis, qui quintum Carminum Horatii librum 'Epodon,' ideo inscriptum dicunt, quod singulis

longioribus versibus singuli breviores accinantur, qui *ἐπεδοὶ* appellantur, ut in his: 'Ibis Liburnis inter alta navium, Amice, propugnacula.' Prior versus est *πρῶτος*, id est, præcinnens: posterior *ἐπὶ τοῖς*, succinnens. Cujusmodi versus cum sint similes illi qui mox sequuntur, 'Perge, o libelle, Sirmium,' &c. Ausonius eos Epodos ideo appellavit; quamquam hic pares omnes sint, neque succinant longioribus, ut apud Horatium.

^c *Subita persuasione*] Cum repente consilium cepissem eos scribendi: Verti in Interpretatione, 'repentino animi impetu,' ad rem magis attendens quam ad verba.

^d ^e *Fors fuit ut, si mihi vita suppetet, aliquid rerum tuarum, &c.*] Similiter Eclog. viii. vers. 7. et seqq. Virgilinus: 'En erit unquam Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta? En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem

non probes, scriptum boni consulas.³ Cumque ego imitatus sim vesaniam Chœrili,¹ tu ignoscas magnanimitate Alexandri. Hi igitur, ut Plautus ait, interim erunt antelogium⁴ fabularum,² garruli, et deceptores. Qui compositi ad honorificentiae obsequium, ad aurium convicium concurrerunt. Vale, et me dilige.

meum opus tu licet non approbes cum legeris, tamen non graviter feres esse a me compositum. Et cum ego imitatus sim stultitiam Chœrili, tu mihi des veniam ex magnanimitate digna Alexandro. Hi ergo versus erunt interea fabularum antelogium, ut Plautus loquitur, loquaces et fallaces. Qui cum sint a me facti ad honorem tuum officio nostro promovendum, convolaverunt ad tuas aures obtundendas. Vale, et ama me.

~~~~~

exhibet ed. Toll.—3 S. boni consules Vulg.—4 Antilogium vulg.

NOTÆ

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?

¹ *Vesaniam Chœrili*] Qui ausus erat malos versus in Alexandri honorem scribere. De hoc Horat. lib. II. Epist. 1. 'Gratus Alexandro regi magno fuit ille Chœrilus, incultis qui versibus, et male natis Retulit acceptos, regale numisma, Philippos.'

² *Ut Plautus ait, interim erunt antelogium*] Plaut. in prologo Menæchmorum: 'Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.' Vox est, Plantina licentia, partim Latina partim Græca 'Antelogium,' et idem sonat quod, prologus.

³ *Fabularum*] Titiani, quas ad Probum mittit.

AD LIBRUM, UT RAT AD PROBUM. 406

PERGE, o libelle, Sirmium,
Et dic hero meo, ac tuo,
Ave atque salve plurimum.
Quis iste sit nobis herus,
Nescis, libelle? an, cum scias,
Libenter audis, quod juvat?

5

Contende Sirmium, o libelle mi, et dic meo domino, et tuo, Ave et salve multum. An ignoras, o libelle, quis ille sit dominus noster? An vero quanquam noveris,

NOTÆ

¹ *Sirmium*] Pannoniæ urbs est multorum Imperatorum sedes, ex qua innumera extant in Codice Justinia-

næo, Diocletiani et Maximiniani re-scripta data.

Possum absolute dicere :
 Sed dulcius circumloquar,
 Diuque fando perfruar.
 Hunc dico, qui lingua potens, 10
 Minorem Atridam præterit,
 Orando pauca, et musica.
 Qui grandines Ulixei,
 Mellifluentem Nestora,
 Concinnatorem et Tullium. 15
 Qui solus, exceptis tribus
 Heris, herorum primus est,
 Prætorioque maximus.

cupis dici tibi id quod te delectat? Possem effari simpliciter: verum suavis erit, si efferam circumlocutione, et diu loquendo, fruar ipso magis. Illum dico, qui præditus eloquio, superat Atridam juniorem, loquendo breviter, et sonore. Qui superat facundiam Ulyssis ruentem grandinis instar, orationem mellitum Nestoris, et expolitam Ciceronis. Qui unus, dentis tribus Dominis, primus est Dominorum,

~~~~~

7 Al. *Possem*.—15 Non pejus legeres, inquit Vinet. *Concionatorem* pro *Concinnatorem*, quam, *concionaturum* apud Sidonium in carmine extremo decimo-

NOTÆ

11 *Minorem Atridam*] Menelaum, de quo Antenor apud Homerum *Iliad.* l. III. 'Ἦτοι μὲν Μενέλαος ἐπι-τροχάδην ἀγόρευε, Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγύως, ἐπεὶ οὐ πολὺμυθος, οὐδ' ἀφαιμαρτοεπής. 'Certe quidem Menelaus succincte concionabatur, Pauca quidem, sed valde acute, quoniam non erat multiloquus Neque in sermone verbis peccans,' &c. De his tribus sic Noster in *Gratiarum Actione* ad *Gratianum*: 'Certent huic sententiæ veteres illi et Homerici Oratores, subtilis deducta oratione Menelaus, et instar profundæ grandinis ductor Ithaceus, et melleo delibutus eloquio jam tertiæ Nestor ætatis,' &c.

13 *Grandines Ulixei*] Idem paulo post de *Ulysse*: 'Ἄλλ' ὅτε δὴ β' ὅσα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἴει, καὶ ἔπειτα νηφιδέσσιν ἐπικόντα χειμερίησω. 'Sed quan-

do et vocem magnam ex pectore emittebat, Et verba imbribus nivalibus hybernis similia,' &c.

14 *Mellifluentem Nestora*] Homer. *Iliad.* lib. I. Τοῖσι δὲ Νέστορ' Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγύς Πυλίων ἀγορητής, τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέειν αὐδῆ. 'Illis vero Nestor Snaviloquus exsurrexit, argutus Pyliorum concionator: Cujus etiam a lingua melle dulcior suebat vox.'

15 *Concinnatorem et Tullium*] Expolitorem orationis. Sic Seneca lib. VII. de beneficiis: 'Eloquentiæ vero ejus, quæ res fortissimas doceat, non concinnatæ, nec in verba sollicitæ.'

16 *Exceptis tribus Heris*] Valentiniano, Valente, et Gratiano Augustis.

18 *Prætorioque maximus*] Præfectus prætorio Valentiniani.

Dico hunc Senati præsulem,
 Præfectum eundem, et Consulem, 20
 (Nam Consul æternum cluet)
 Collegam Augusti Consulis,
 Columnen curulis Romulæ,
 Primum in secundis fascibus.
 Nam primus e cunctis erit 25
 Consul, secundus principi.
 Generi hic superstes aureo,
 Satorque prolis aureæ,

et supremus Præfectus Prætorio. Hunc loquor principem Senatus, eundem Præfectum Prætorio, et Consulem (appellatur enim perpetuo Consul) Collegam Imperatoris in Consulatu, fulcrum Romanæ curulis sellæ, primum Consulem, licet habeat tantum secundos fasces, qui enim secundus est a principe, erit primus Consul ex omnibus. Hic supercivem præstantissimæ prosapiæ, et genitor progeniei

*****

sexto ad Faustum Rejensem. Concionalorem improbat Tollius.—19 Al. *Senatus*. Cod. Tiliianus, *Senati*.—27 Al. *Genero*.—29 'Alter Vossianus: *Convincit*

NOTÆ

19 *Senati*] Pro *Senatus*. Quod in multis aliis nominibus quartæ declinationis obtinet.

20 *Præfectum eundem*] Urbis scilicet.

* *Præfectum eundem, et Consulem*] Probus anno 371. Consul renuntiatus est, unde patet vel eo ipso anno scriptos fuisse Iambos. Quod itidem confirmatur versu posteriore: 'Nam Consul æternum cluet.'

21 *Nam Consul æternum cluet*] Præfectus Prætorio, Senatus et totius rei forensis caput, a cujus sententiis provocare non licebat, ut patet ex lege unica ff. De officio Præfecti Prætorio.

22 *Augusti Consulis*] Gratiani, cujus collega in secundo ipsius Consulatu legitur, 'Sextus Petronius Probus' in Fastis consularibus.

24 *Primum in secundis fascibus*] Qui quanquam secundus tantum Consul esset, poterat tamen primus Consul

dici, cum priorem agnosceret solum principem collegam suum, cui ceteri etiam primi Consules fasces suos submittebant. Hic sensus est hujus loci, non quem oggerit Vinetus.

* 27 *Generi hic superstes aureo*] Vir Cl. qui Imperatorum historiam scripsit, emendat *Genero*, hoc adductus quod Poëta adjiciat 'Sator prolis aureæ,' patetque per 'Generi superstes aureo,' nihil aliud intelligi posse, quam natos maturo funere Probo ereptos. Vide Not. 35. in Valentin. I. Repugnat certe per 'genus aureum' natos intelligi, ad quarum institutionem gaudet Poëta siquid sedulitatis suæ studio conferre possit. At non repugnat hoc idem exponi de Probi majoribus quibus ille solus superfuert; Immo nil aliud Poëta innuit; si quidem mox Probum dicit stirpis novatorem Annæ, e qua Consules plurimi, et Imperator M. Aurelius.

Convicit Ascræum senem,	
Quoi sæculum omne ferreum :	30
Qui vincit ævi injuriam,	
Stirpis novator Annæ :	
Paribusque comit infulis	
Aniciorum stemmata.	
Probum loquor : scis optime,	35
Quem nemo fando dixerit,	

præstantissima, coarguit veterem poetam Ascræum, qui ait omnem ætatem esse ferream ; qui superat injuriam temporis, instaurator Annæ prosopæia : et qui ornat similibus apicibus stemmata Aniciorum. Probum dico. Optime nosti eum, cujus

*****

Ascræum senem Non esse sæculum ferreum. Convincit legendum esse nullus dubitem. Tollius.—30 'Qui sæculum omne] Pendet oratio. Scripsit Ausonius,

NOTE

29 *Ascræum senem*] Hesiodum.

30 *Quoi sæculum omne ferreum*] Sub initium libri Operum et Dierum [vs. 172.] ubi ait: Μηκέτ' ἔτι τ' ἀφελον ἐγὼ τέμνωσι μετέιναι 'Ανδράσιν, ἀλλ' ἡ πρόσθε θανεῖν, ἢ ἔπειτα γενέσθαι. Νῦν γὰρ δὴ γένος ἐστὶ σιδῆρεον, &c. 'O utinam ego quinto non interesset Hæmæum generi: sed aut mortuus essem prius, aut postea natus. Nunc enim genus est ferreum,' &c.

32 *Stirpis novator Annæ*] Qui An-niam familiam in antiquam lucem restituit.

* 33 *Paribusque comit infulis Aniciorum stemmata*] Nempe Probi uxor Proba genus suum referebat ad Anic- ios quorum nobilitas, teste Hierony- mo aliisque, per totum orbem fuit cognita, quique Imperatoribus prope modum æquales fuere.

34 *Aniciorum*] Ex Livio et Fastis Capitolinis novimus Lucium Anicium Gallum Lucii filium, Marci nepotem, qui de Illyria et eorum rege Gentio triumphavit Proprætor anno Urbis 586. et Lucium Anicium Gallum,

Lucii filium, Lucii nepotem, qui Con- sul fuit collega Cornelio Cethego anno Urbis 593. Duas inscriptiones Vineto memoratas, non pigebit hæc transcribere ex quibus Probi hujus honores cognoscere erit. Prior est hæc: SEXTO. PETRONIO. PROBO. ANI- CIANÆ. DOMVS. CVLMINI. PROCONSULI AFRICÆ. PRÆFECTO. PRÆTORIO. QVA- TER. ITALIÆ. ILLYRICI. AFRICÆ. GAL- LIARVM. CONSULI. ORDINARIO. CON- SVLVM. (hi erant Probinus et Oly- brius de quibus jam supra) PATRI ANICIVS. HERMOGENIANVS. OLYBRIVS V. C. CONSVL. ORDINARIVS. ET. ANICIA JULIANA. C. F. EIVS. DEVOTISSIMI. FI- LII. DEDICAVERVNT. Posterior hæc. ANICLÆ. FALTONIÆ. PROBÆ. FIDELI- TATIS. ANTIQVÆ. ORNAMENTO ANICIANÆ. FAMILIÆ. SERVANDÆ. AC DOCENDÆ. CASTITATIS. EXEMPLO CONSVLVM. PROLI. CONSVLVM. MATRI ANICIVS. HERMOGENIANVS. OLYBRIVS V. C. CONSVL. ORDINARIVS. ET. ANI- CIA. JULIANA. C. F. EIVS. DEVOTISSIMI FILII. DEDICAVERVNT.

Qui non prius laudaverit.
 Perge, o libelle, et utere
 Felicitate intermina.
 Quin et require, si sinet, 40
 Tenore fari obnoxio :
 Age vera proles Romuli,
 Effare causam nominis.
 Utrumne mores hoc tui
 Nomen dedere : an nomen hoc 45
 Secuta morum regula ?
 An ille venturi sciens
 Mundi supremus arbiter,
 Qualem creavit moribus,
 Jussit vocari nomine ? 50
 Nomen datum præconiis,
 Vitæque testimonio.
 Libelle felix, quem sinu
 Vir tantus involvet suo,

nomen nemo pronuntiaverit loquendo, quin ante laudaverit eum. I ad eum, o libelle, et sis perpetuo beatus. Quin etiam quære ab eo, si permittat loqui modo ipsi submisso : Age vera progenies Romuli, eloquere cur sic voceris. An mores tui imposuere tibi istud nomen : an vero ratio morum tuorum subsecuta est nomen istud ? An ille summus orbis dominus gnarus futuri, voluit, ut talis appellareris nomine, qualem te effecit moribus ? Nomen hoc tributum est laudibus, et testimonio morum. Beate libelle : quem tantus vir recondet in sinum suum, neque conqueretur tempus

*****

si recte puto : Cui sæculum om. f. est.' Græv.—54 *Evolvet* vulg.—60 *Coræ*,

NOTÆ

37 *Qui non prius laudaverit*] Nomen quippe ejus dum pronuntiatur, Probus appellatur. Similiter Cicero de Pisone Frugi in orat. pro Fonteio : 'Quem' Pisonem 'cum in concionem Gracchus vocari juberet : et Viator quæreret, quem Pisonem ? quod erant plures ; Cogis me, inquit, dicere inimicum meum Frugi. Is igitur vir, quem ne inimicus quidem satis in appellando significare poterat, nisi ante laudasset : qui uno cognomine

declarabatur, non modo quis esset, sed etiam qualis,' &c.

39 *Intermina*] Termino carente. Sequioris Latinitatis vox 'interminus,' Sidonio et aliis Ausonio æqualibus usitata, pro interminatus. Cic. lib. f. de Nat. Deorum : 'Immensam, et interminatam regionem magnitudinem.'

54 *Involvet*] Sic recte Tollius pro *evolvet*. Quid enim est 'sinu evolvere ?'

Nec occupari tempora	55
Grato queretur otio.	
Quem mille cum vocis modis,	
Leni aut susurro impertiet:	
Cuique vigiles luminum	
Vacare dignabunt coræ.	60
Quem mente, et aure consciis,	
Quibusdam omissis, perleget.	
Quæcumque fortuna est tibi,	
Perge, o libelle, et utere	
Felicitate intermina.	65
Dic me valere, et vivere.	
Dic vivere ex voto pio,	
Sanctis precantem vocibus,	
Ut quem curulis proxima	
Collegio nati dedit,	70
Hunc rursus Augustus prior	
Suis perennet fascibus.	
Subnecte et illud leniter:	
Apologos, en, misit tibi	
Ab usque Rheni limite	75

aliquod suum insonni jucundæ quieti, te legendo, cui impendit mille vocis modulos, vel murmur tenue: et cui vigiles pupillæ oculorum dignabuntur sese applicare. Quem præteritis nonnullis evolvit totum, animo et aure consciis. Quodcumque tibi fatum est, I, libelle, et esto perpetuo beatus. Refer ei me valere et vivere. Refer me vivere, et pia vota pro eo facere, Deum castis precibus orando, ut quem superior Consulatus fecit collegam filio Augusti, illum Augustus prior ipse Consul afficiat iterum honore immortalis sui Consulatus. Subjunge etiam hoc placide: ecce Ausonius, nomine insignitus Romano, Magister tui Imperatoris, misit ad te a termino

*****

et non choreæ hic esse legendum jampridem docuit Jacobus Constantius.—
62 *Pelleget* pro *perleget* exhibent edd. Delph. et Toll.—77 Alius liber, *Augusti*

NOTÆ

60 *Coræ*] *Κόραι* pupillæ, τὸ ἐν μέσῳ μέλῳ, quod in medio oculo nigrum est, ut definit Julius Pollux.

69 *Quem*] Prohnum.

70 *Collegio nati*] Gratiani fecit collegam in Consulatu.

71 *Augustus prior*] Valentinianus.

75 *Ab usque Rheni limite*] E Gallia Belgica, nbi tum erat Ausonius in comitatu Valentiniani una cum Gratiano, quem docebat.

Ausonius, nomen Italum,
 Præceptor Augusti tui,
 Æsopiam trimetrium :
 Quam vertit exili stylo
 Pedestre concinnans opus, 80
 Fandi Titianus artifex.
 Ut hic avi ac patris decus
 Mixto refulgens sanguine,
 Probianoque, ac Anicio ;
 (Ut quondam in Albæ mœnibus 85
 Supremus Ænea satus,
 Silvios Iulis miscuit :)
 Sic iste, qui natus tuus,

usque Rhœni fabulas, Iambos trimetron Æsopicos: quos Titianus orator vertit tenui orationis genere, componens opus metricum. Ut hic filius tuus, honor avi et patris, splendens mixto genere Probiano, et Anicio, (quemadmodum olim intra muros Albæ extremus filius Æneæ miscuit Silvios Iulis,) ita ille, qui filius est tuus,

sui: æque bene, censente Florido.—81 Al. *Tatianus*.—88 'In altero libro perspicue legebatur, *natus tui*. Suspiciabam fuisse, *natus tui*, pro *tibi*. Deinde non, *Sic iste*: sed, *Hic iste* legendum: ita sane constructio aperta erit

NOTÆ

78 *Æsopiam trimetrium*] Apologos Æsopicos Iambicis trimetris ab aliquo Græco poëta scriptos, et a Titiano pedestri Latino sermone versos.

81 *Fandi Titianus artifex*] Hic idem videtur esse de quo in Gratiarum Actione pro Consulatu: 'Quomodo et Titianus Magister: sed gloriosus ille municipalem scholam apud Visonthionem, Lugdunumque, variando, non ætate quidem, sed vilitate consensuit.' Maximini Cæsaris in arte oratoria magister, quem Capitolinus 'simiam sui temporis,' Sidonius Apollinaris Epist. II. ubi eum 'Iulium Titianum' nominat, 'Oratorum simiam' fuisse ait. Ejus opera memorant quædam Capitolinus et Apollinaris, quibus addi possunt et apologi de Græco translati, quorum hic Au-

sonius meminit. Eum a Maximinis ad Consulatum evectum fuisse, sed non ordinarium ex loco Gratiarum Actionis supra landato colligi potest.

82 *Hic*] Olybrius hic videtur designari, Probi hujus et Aniciæ filius in supra relatis inscriptionibus.

84 *Probiano*] Ex parte patris Probi.

Anicio] Ex parte Aniciæ matris. Utrumque hunc sanguinem sic celebrat D. Hieronymus ad Demetriadem de servanda virginitate: 'Scilicet nunc mihi Proborum et Olybriorum clara repetenda sunt nomina: et illustis Anicii sanguinis genus, in quo aut nullus, aut rarus est, qui non meruerit Consulatum.'

86 *Supremus Ænea satus*] Silvius Posthumus, Æneæ ex Lavinia filius, Iuli fratris in Albæ regno hærea.

Flos flosculorum Romuli
 Nutricis inter lemmata, 90
 Lallique somniferos modos,
 Suescat peritis fabulis.
 Simul jocari et discere.
 Et adde votum, quod pio
 Concepimus rei Deo : 95
 Ut genitor Augustus dedit
 Collegio nati Probum ;
 Sic Gratianus hunc novum
 Stirpi futuræ copulet.
 Rata sunt futura, quæ loquor. 100
 Sic merita, sic fatum jubet.

flos flosculorum a Romulo pullulantium, inter fabellas nutricis, et modulos soporiferos cantinacula, assuescat ludere apologis doctis, et simul discere. Adjice etiam votum quod nuncupavi Deo sancto me obstringens: Quemadmodum Augustus pater fecit Probum collegam filii sui: ita Gratianus conjungat venturo filio hunc juvenem Probum. Quæ dico perficientur. Ita merita Probi, ita fata ejus volunt. At jam ut

*****

et plana, quam vix alias possis expedire.' Tollius.—91 Legitur et, Lili et Lilli.—93 Alii, dicere. vulg. est, ludere.

NOTÆ

88 *Sic iste qui natus tuus*] Tollius reponerat, *Hic iste, qui natus tibi*, ut sensus esset magis cohærens.

89 *Flos flosculorum Romuli*] Flos juvenum Romanorum.

90 *Lemmata*] Α λαμβάνω sumo, sunt λήμματα mathematicorum, et dialecticorum propositiones notæ, ac jam demonstratæ, ad alias demonstrandas assumptæ. Cicero lib. 11. de Divinatione vertit 'sumtiones.' Hic nihil aliud sunt, quam nutricularum fabulæ quibus infantes suos oblectant.

91 *Lallique somniferos modos*] 'Lallum' putat Deum fuisse Turnebus næniarum illarum præsidem, quas nutrices pueris occidunt. Scaliger 'Lallum' interpretatur ipsum καταβαλυσµὸν nutricum, hoc est, næni-

am, qua pueris inducunt somnos, hoc subinde repetendo 'Lalla,' 'Lalla.' Hinc 'Lallare' apud Persium, cantilenam istam occinere: 'Et iratus, mammæ Lallare recusas.' Sic enim interpungendum, et interpretandum, 'renuis τὸ lallare,' hoc est, 'næniam avivæ tuæ,' neque placari vis ejus cantu. Quod ex hoc D. Hieronymi loco colligere est: 'Forsitan et laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare congeminet.' Male ergo Scaliger 'Lallare pueros' dici ait, cum hac cantinacula somno declinant oculos. Nutricum est 'Lallare' non puerorum.

96 *Genitor Augustus*] Valentinia-

Sed jam ut loquatur Julius,
Fandi modum invita accipe,
Volucripes dimetria:
Aveque dicto, dic, Vale.

105

Julius loquatur, finem facite loquendi, licet inviti, Iambi dimetri celeripedes. Et Salve dicto, dicite, Vale.

NOTÆ

102 *Julius*] Prænomen, seu nomen logos ad Probum mittit. videtur esse Titiani illius, cujus apo-

XVII. AUSONIUS SYMMACHO.^a 407

MODO intelligo, quam mellea res sit oratio:¹ quam delenifica,^b et quam suada facundia. Persuasisti mihi, quod epistolæ meæ apud Capuam tibi redditæ concinnatio inhumana^a non esset.^c Sed hoc non diutius, quam dum epistolam tuam legi: quæ me blanditiis inhiantem tuis, velut succo nectaris delibuta, ducit.³ 2. Ubi enim chartu-

Jam cognosco, quam sermo sit res dulcis: quam eloquentia sit demulcens, et suadens. Persuasisti mihi compositionem epistolæ meæ, quam accepisti Capuæ, non esse inficetam. Verum id non durat longius, quam quamdiu legi tuam epistolam: quæ, quasi perlitâ liquore ambrosiæ, lactat me intentum tuis blandimentis. Nam

1 'V. C. editio: sine sensu quidem recto. Inde tamen mihi suspicio, legendum, *eruditio*.' Lectius.—2 Vinetus ex vetusto libro malit, *humana*: sed vid. inf. et Not. Var.—3 Vetus liber, *delibata perducit*: ita quoque in suis se

NOTÆ

^a *Symmacho*] Idem ille est Symmachus ad quem Griphum mittit, vir Consularis, auctor Epistolarum variarum, quæ extant sub ejus nomine, in quibus ad nostrum Ausonium aliquot.

^b *Delenifica*] Plant. Milite glorioso act. 2. Sc. 2. de muliere: 'Domi habet animum falsiloquom, falsificum, falsijurium; Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.' 'Delenimenta,' et 'delenifica dicta' apud

JCtos, incantationes et venena quibus mens de suo statu dejicitur. Hic in bonam potius partem accipendum.

^c *Concinnatio inhumana non esset*] Sic lege; non, ut Vinetus, *humana*. Similiter prorsus Ennodius Ticinensis Epist. ad Constantium: 'Ipse oris mei labentem confirmet infantiam, ut ratiocinationis nostræ concinnatio non inhumana videatur.'

lam pono, et me ipsum interrogo, tum absinthium meum resipit;⁴ et circumlita melle tuo pocula deprehendo. Si vero, id quod sæpe facio, ad epistolam tuam redii, rursus illicior: et rursum⁵ ille suavissimus, ille floridissimus tui sermonis afflatus,⁶ deposita lectione vanescit,⁷ et testimonii pondus prohibet inesse dulcedini. Hoc⁸ me velut ærius bractæ fucus,⁴ aut picta nebula, non longius quam dum videtur oblectat: Chamæleontis bestiolæ⁹ vice, quæ de subjectis sumit colorem.^f 3. Aliud sentio ex epistola tua, aliud ex conscientia mea: et tu me audes facundissimorum hominum laude dignari? Tu, inquam, mihi ista, qui te ultra commendationem⁹ hominum^e protulisti. Quisquamne ita nitet,¹⁰ ut comparatus tibi non sordeat? Quis ita ad

quando depono chartulam epistolæ tuæ, et memet percontor, tunc sentio meum absinthium, et agnosco craterem in quo illud bibo, esse delibutum circa tuo melle. At si resumsi tuam epistolam, quod facio sæpe, rursus allicior, et iterum illa jucundissima, illa nitidissima aspiratio tuæ orationis dissipatur, statim atque desii legere, et impedit ne suavitas illa habeat apud me fidem testimonii. Id tanquam inanis bractæ fulgor, vel nubes adumbrata, non me delectat diutius quam donec a me cernitur: instur Chamæleontis bestia, quæ mutuatur colorem a rebus sibi suppositis. Aliam de me opinionem induo ex lectione epistolæ tuæ, aliam ex intimo sensu meæ tenuitatis: et tu non vereris me condecorare præconio debito viris eloquentissimis? Tu, inquam, qui te extulisti supra laudem humanam, dicis mhi ista? An uliquis ita splendet, ut non vilescat tibi collatus? Quis tam prope asse-

invenisse codicibus Symmachiani interpretes referunt.—4 In quibusdam exemplar. *respicio*. Legendum putat Lectius, *resipio*.—5 Gruterus, *at rursum*, probante Lectio: sed male, iudice Tollio.—6 Alii libri, *affatus*.—7 'Liber Pithæi, *evanescit*: quod altero illo longe præstantius.' Tollius.—8 In margine Palmannus, *Hic*.—9 'Sic vulgo. Sed V. C. ut etiam Ansoniani aliquot codices habent, *emendationem*: quod ego verius arbitror: ceterum vulgata lectio non caret elegantia.' Juretus.—10 Alii: *Aut quisquam ita nitet*: quidam: *An quisquam* i. n. Liber Pithæi: *Quis ita nitet*. Editio Schotti: *Haud q. i. n.*—11

NOTÆ

⁴ *Ærius bractæ fucus*] Bractes, seu bractea, tenuis est auri argente lamina. 'Ærius bractæ fucus' hic tenue et inanem auri colorem sonat. At in meliorem partem, in Gratiarum Actione ad Gratianum, accipiendum illud: 'O mentis aureæ dictum bracteatum.'

^e *Chamæleontis bestiolæ*] Hujus con-

siderationem vide apud Plin. lib. viii. cap. 33. et lib. xxviii. cap. 8.

^f *De subjectis sumit colorem*] Præter rubrum, candidumque, teste Plinio.

^g *Ultra commendationem hominum*] Sic malo, quam, quod obtrudit Juretus, *emendationem*.

Æsopi venustatem,^b quis ad sophisticas Isocratis¹¹ conclusiones,ⁱ quis ad enthymemata Demosthenis, aut opulentiam Tullianam, aut proprietatem nostri¹² Maronis accedat? Quis ita affectat singula, ut tu imples omnia? Quid enim aliud es, quam ex omni bonarum artium ingenio collecta perfectio? 4. Hæc, domine mi, fili Symmache, non vereor,¹³ ne in te blandius dicta videantur esse, quam verius. Et expertus es fidem meam, mentis,¹⁴ atque dictorum; dum in comitatu degimus ambo,^k ævo dispari. Ubi tu veteris militiæ præmia tiro meruisti: ego tirocinium jam veteranus exercui. In comitatu tibi verus fui, nedum me

quitur leporem Æsopi, quis oratorias clausulas Isocratis, quis ratiocinationes Demosthenis, vel Ciceronis ubertatem, vel proprietatem Virgilii nostri? Quis sic aggregatur singula, ut tu exsequeris universa? Nam quid aliud es, quam absoluta quædam aggregatio omnium bonarum artium? Non timeo ne hæc, quæ de te dico, Domine mi, fili Symmache, videantur habere plus adulationis, quam veritatis. Et spectata est tibi sinceritas animi mei, et verborum meorum: cum essemus uterque in aula Imperatoris, ætate inæquali. Ubi tu, quanquam tiro, promeritus es præmia veteris militiæ: ego vero, quanquam veteranus, tirocinium feci. Fui erga te verax

*****

Lectina mavult, Socratis. Idem placet Grutero. Vid. Not. Var.—12 Vet. cod. vestri.—13 Lib. Pith. Hæc dicere fili mi Symmache non vereor.—14 Vet.

NOTE

^b Ad Æsopi venustatem] Fabulato-
romne Æsopum intelligat, an alium,
incertum.

ⁱ Ad sophisticas Isocratis conclusiones]
Clausulas seu periodos declamato-
rias, quarum Isocrates auctor, teste
Cicerone lib. III. De oratore: 'Ve-
teres,' inquit, 'illi verborum et sen-
tentiarum modo interpunctas clau-
sulas in orationibus esse voluerunt;
idque princeps Isocrates instituisse
fertur.' Et paulo post: 'Hæc igitur
duo, vocis dico moderationem, et
verborum conclusionem, quoad ora-
tionis severitas pati possit, a poetica
ad eloquentiam traducenda duxerunt.'
Notum Rhetores olim appellatos fu-
isse sophistas. Hinc 'sophisticas
conclusiones' intellige, Periodos Rhe-

toricas. Recte porro opponit hic
Noster sophisticas Isocratis conclu-
siones, Demosthenis enthymematis.
Suavis enim Isocrates, et delectare
magis quærens quam percellere ani-
mos: Demosthenes vero ardens est,
vehemens, et torrentis instar cuncta
proruens; quod enthymematum, hoc
est, ratiocinationum contractarum et
vehementium vi melius, quam de-
menso periodorum ambitu perfici-
tur.

^k Dum in comitatu degimus ambo]
Comitatum hic, ut et passim apud
scriptores, Ausonii æquales et sup-
pares, intellige κατ' ἐξοχῇ Comitatu
Principis, seu ut nostri dicunt
Aulam.

peregre¹⁵ existimes composita fabulari. In comitatu, inquam, qui frontes hominum aperit,¹⁶ mentes tegit;¹⁷ ibi me et parentem, et amicum,¹⁸ et si quid utroque carius est, cariorem fuisse sensisti. 5. Sed abeamus ab his: ne isthæc commemoratio ad illam Sosiae formidinem^a videatur accedere. Illud quoque, quod pæne præterii, qua affectione¹⁹ addidisti, ut ad te didascalicum aliquod opusculum, aut sermonem protrepticum mitterem? Ego te docebo, docendus adhuc, si essem id ætatis ut discerem? Aut

in aula, tantum abest ut putare debeas me peregre degentem tibi narrare commenta. In aula, inquam, quæ revelat vultus hominum, abscondit animos; ibi expertus es me fuisse tibi patrem, et amicum, et hic cariorem, si aliquid est carius his ambobus: verum missa hæc faciamus: ne ejusmodi mentio mei in te affectus, videatur affinis esse illi metui Sosiae. Id etiam, quod ferme omisi, quo animo adjecisti, ut mitterem ad te aliquod opusculum didacticum, aut orationem adhortativam? Egone te docebo, qui essem ipse adhuc docendus, si ea ætate essem, ut discerem? Aut ego ad-

cod. *fidem meæ mentis*.—15 *Nedum me peregre vulg.*—16 *Operit vulg.*—17 *Legit pro legit vetus cod.* ‘In editione Pulmanni hic est asteriscus ante *re tegit*; pro argumento est, mendam hic cubare. Potest autem ea commodè eximi, si legatur, *mentes reteggit*.’ Grævius.—18 ‘Schoppins: *Ibi me tibi et parente et amico*: neque tamen lectionem hanc usque adeo antepono vulgatæ.’ *Lectius*.—19 *Vet. cod. affectione*.—20 *Alii: commovebo*.—21 *Vet. cod. agitator*

NOTÆ

¹ *Me peregre*] Peregrinum, a recto pereger, qui extat in titulis ex corpore Ulpiani excerptis titulo 17. de Caducis in fine §. 1. ‘Aut si ex parte scriptus, vel legatarius ante apertas tabulas decesserit, vel pereger factus sit.’ Ubi Gothofredus: ‘Id est peregrinus.’

^a *Qui frontes hominum aperit, mentes tegit*] Expressum haud dubie, (ut observavit Mariang. Accursius) ex hoc Ciceronis loco pro Plancio: ‘Etenim si populo grata est tabella, quæ frontes hominum aperit, mentes tegit, datque libertatem, ut quod velint faciant, promittant autem quod rogentur, cur tu in judicio exprimis, quod non fit in campo?’ Miror hic acumen Grævii reponentis *mentes reteggit*, et sic Ausonii mentem exponentis: ‘In Con i

tatu, inquit, me cognovisti; qui solet et frontem, et animum hominum aperire; liberius enim hic vivimus.’ Quasi vero in aula liberius et apertiore animo vivatur, ac non potius id omnes dent operam, ut vultu aperto, mente quam maxime tecta et impervia sint. Argumentatur a majoribus Ausonius, et ex eo quod in comitatu, ubi dissimulatio regnat, verus semper erga Symmachum fuerit, infert multo magis ei sinceram videri debere fidem suam mentis atque dictorum, nunc cum peregre degit procul ab aula.

^a *Ad illam Sosiae formidinem*] Nescilicet ‘exprobratio sit immemoris beneficii,’ ut ait Sosia act. 1. Sc. 1. Andriæ Terentii.

ego te vegetum, atque alacrem commonebo?²⁰ Eadem opera et Musas hortabor, ut canant: et maria, ut effluant: et auras, ut vigeant: et ignes, ut caleant, admonebo: aut, si quid invitis quoque nobis natura fit, superfluus instigator agitato.²¹ 6. Sat est unius erroris, quod aliquid meorum, me poenitente,²² vulgatum est; quod bona fortuna in manus amicorum incidit. Nam si contra id evenisset, nec tu mihi persuaderes, placere me posse. 7. Hæc ad literas tuas responsa sint: cetera, quæ noscere habes,²³ compendifaciam.²⁴ Sic quoque jam longa est epistola. Julianum familiarem domus nostræ, si quid tamen de nobis percontandum arbitraris, allego: simul admoneo, ut cum causam adventus ejus agnoveris, juves studium, quod ex parte fovisti. Vale.

hortabor te valentem, et promptum? Eadem opera etiam commovebo Musas ut content: et mare ut effluat: et ventos ut flent vegete: et ignes ut caleant adhortabor: vel si aliquid efficitur a sola natura etiam nobis invitis, ego supervacaneus adhortator illud urgebo. Sufficit peccatum semel fuisse, quod aliquid ex meis operibus emissum est, me nolente id factum; quod bono meo fato venit in manus meorum amicorum. Si enim hoc contigisset aliter, ne tu quidem mihi induceres in animum, mea posse probari. Hæc responsa sint a me ad tuam epistolam. In pauca contraham reliqua quæ cupis scire. Hæc enim epistola etiam hoc modo jam prolata est. Mitto a te Julianum unum e domesticis nostris, si tamen existimas aliquid tibi esse sciendandum ab eo de me: simul hortor te, ut quando sciveris qua de causa venerit, adjuves studium, quod partim fovisti. Vale.

*****

instigabo.—22 Ms. Pithœi, *me prænitente*. Conjicit Tollius, *me renitente*: et ita quoque corrigendum censuit Lectius.—23 Al. *aves*. vid. inf.—24 *Compendi faciam* legere malit Scaliger.

NOTÆ

° *Quæ noscere habes*] Observat Vicipus, quod in Interpretatione ponet in veteri libro fuisse scriptum sui.
aves, quod potest esse *aves*, id est,

XVIII. AD URSULUM GRAMMATICUM TREVIRORUM, CUI
 STRENAS KALENDIS JANUARIIS AB IMPERATORE
 NON DATAS, REDDI FECIT. 408

PRIMUS jucundi fuit hic tibi fructus honoris,
 Augustæ faustum munus habere manus.

Hic tibi sit primus fructus suavis et honorifici muneris, quod illud felix munus

Proximus ex longo gradus est, Quæstoris amici

Curam pro strenis excubuisse tuis.

Ergo, interceptos regale nomisma Philippos

5

Accipe tot numero, quot duo Geryones:

Quot terni bijuges: demtoque triente Camœnæ:

Quotque super terram sidera Zodiaci:

habeas a manu Cæsarea. Gradus jucunditatis magno intervallo proximus illi est, quod Quæstoris tibi amici sollicitudo vigilaverit pro tuis strenis. Accipe igitur nummos regios Philippos, qui intercepti fuerant, totidem numero, quot duo Geryones viros efficerent: quot tres bigæ equos habent: et quot sunt Musæ sublati tribus: et quot signa Zodiaci extant supra terram: quot viris concredita fuit fortuna

1 'Recte monet Tollius hic legendam, fuit pro fuit, ab antiquo suo.' Floridus. Fuit, inquit Accursius, hic scriptum imprudenter pro foret.—15

NOTÆ

Ad Ursulum, &c.] Hunc edidit titulum ex vetusto codice Vinetus.

Cui strenas Kal. Jan. &c.] Hunc morem fuisse Imperatoribus, ut strenas amicis darent, colligere est, vel ex loco Symmachi, in Epist. ad Theodosium et Arcadium Augg. 'Kalendas,' inquit Symmachus, 'anni auspices, quibus mensium recursus aperitur, impertiendis strenis dicavit antiquitas, DD. Theodosi, et Arcadii, inclyti victores, semper Augusti. Hujus instituti usum munificentie festinatione prævertitis: seram putantes liberalitatem, quæ statis temporibus ammonetur.'

3 *Quæstoris amici*] Ausonii scilicet ipsius, qui Valentiniani, et Gratiani Quæstor fuit, ut ex hoc loco patet, et illo Protreplici versu: 'Quæstor ut Augustis patri natoque crearet.' Quæstoris porro cum esset, preces privatorum ad Principem deferre, non mirum quod præteriti in largiendis strenis Ursuli amici sui Imperatorem commounerit.

* *Quæstoris amici*] Hinc collige Epistolam ad Ursulum Grammati-

Delph. et Var. Clas.

cum ante alias scriptam fuisse, scilicet ante Valentiniani fata: siquidem ei simul et Gratiano Quæstorem fuisse patet tum ex Protrepitico, tum ex Gratiarum Actione.

5 *Interceptos*] Oblivione, vel etiam ab aliquo alio occupatos, cum Ursulo destinarentur.

Regale nomisma Philippos] Horat. lib. II. Epist. 1. 'Choerilus, incultis qui veribus et male natis Retulit acceptos regale numisma Philippos.' Philippi hic synecdochice pro quibusvis nummis. Proprie nummierant Philippi Macedonum regis imagine signati.

6 *Tot numero, quot duo Geryones*] Sex numero nummos, quod variis ambagibus et ænigmatibus exprimit, ut Epist. VII. numerum ostreorum quæ Theon mittebat. De Geryone tri-corpore jam ad Grippum numeri ternarii.

8 *Quotque super terram sidera Zodiaci*] Quæ cum duodecim omnino sint, sex semper necesse est esse supra finitorem circulum et sex infra.

Auson.

2 Z

- Quot commissa viris Romana, Albanaque fata :
 Quotque doces horis, quotque domi resides. 10
 Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus :
 Excepto, medium quod patet ad stadium.
 Quot pedibus gradiuntur apes, et versus Homeri :
 Quotque horis pelagus profluit, aut refluit.
 Protulit in scenam quot dramata fabellarum, 15
 Arcadiæ medio qui jacet in gremio.
 Vel quot juncturas geometrica forma favorum
 Conserit extremis omnibus, et mediis.
 Quot telios primus numerus, solusque probatur ;
 Quot par, atque impar partibus æquiparat, 20

Roma et Alba: et per quot horas tu doces, et per quot quiescis domi tuæ. Quot stridentes portæ panduntur in dimidia parte Circi, præter eam quæ panditur ad dimidium stadium. Quot pedibus apes et carmen Homeri incedunt, et intra quot horas Oceanus fluit et refuit. Quot Comædias poëta ille, qui sepultus est in medio gremio Arcadiæ, exhibuit in theatro. Aut quot commissuras figura geometrica favorum conjungit in omnibus extremis, et mediis. Quot unitatibus solus primus e numeris perfectus constare debet: quot unitates primus par, et primus impar numeri

~~~~~

Dragmata Vulg.—19 Scribendum teless videtur Accursio. Legendum monet

NOTÆ

9 *Quot commissa viris Romana, &c.*] Tribus Horatiis, et tribus Curiatiis.

10 *Quotque doces horis, &c.*] Cum diem quovis anni tempore in duodecim semper horas dividerent, et noctem in totidem. Ex hoc loco patet Ursulum per dimidium diem horas scilicet sex docuisse in ludo suo, et per reliquum dimidium diem cessasse a docendo.

11 *Ostia quot pro parte, &c. Excepto, medium, &c.*] Ostia in Circo duodecim fuerunt, quæ omnia eodem tempore aperiebantur sigillorum quorundam seu Hermarum automata machinatione: 'Bissena quippe ostia,' inquit Cassiodorus, 'ad XII. signa posuerunt. Hæc ab Hermulis funibus demissis subita æqualitate panduntur,' &c. Quomodo ergo sex ab una parte demto medio esse potue-

runt? scilicet si ab ostio uno, ad oppositum ei ostium lineam ducas, quæ Circum in duas secet partes æquales, et, quæ ab hac, vel ab illa parte ostia sunt, sic numeres, ut ostia ambo, ad quæ linea illa pertingit, numero eorum includas, septem invenies, ex quibus si demas medium, vel aliud quodvis, supererunt sex.

16 *Arcadiæ medio qui jacet in gremio*] Terentius, cujus extant Comædiæ sex, quique in Stympphalo Arcadiæ oppido, dolore ac tædio amissarum fabularum, vita functus ac sepultus traditur.

17 *Vel quot juncturas geometrica forma favorum*] Synalæpha est in duabus primis syllabis vocis 'geometrica.' Sexangulam porro esse figuram cellarum in apum favis notissimum.

Bis ternos, et ter binos qui conserit unus :

Qui solus totidem congemminatus habet,
Quot faciunt juncti subterque supraque locati,
Qui numerant Hyadas, Pleiadasque simul.

* * * *

Ursule collega nobilis Harmonio, 25
Harmonio, quem Claranus, quem Scaurus, et Asper,
Quem sibi conferret Varro, priorque Crates,

*producant, qui numerus solus connectit bis tres, et ter duos : qui unus numerus duplicatus continet totidem unitates, quot numeri positi infra et supra eum additi simul efficiunt, qui quidem numeri numerant Hyadas una, et Pleiadas. * * **
Ursule inclyte Harmonio collega tuo, Harmonio (inquam) quem Claranus, quem Scaurus, et Asper, quem Varro, et Crates ipso antiquior secum compararet, et ille

Tollius : numeris, pro numerus ; et sic habet ed. Delph.—21 Ita emendavit Tollius, pro, quia cons. qui mox tollit *τελελας υποστιγμήν*, et reponit leviores

NOTE

19 Quot telios primus, &c.] *Τέλειος ἀριθμός* perfectus numerus, ut definit Euclides, est ille, qui omnibus suis partibus aliquotis æqualis est. Qui perfecti numeri sint quomodo inveniatur, discite ex ultima propositione lib. ix. Element. ejusdem. Horum porro primus (de quo hic Ausonius) est senarius aliquotis suis partibus 1. 2. 3. simul sumtis æqualis. 'Telios' a *τέλειος* media brevi hic ponitur licentia Ausonio satis familiari. Sic primam vocis 'Phidiæ' corripit Epig. xii. cum Græce scribatur per *ει*, *Φειδίας*.

20 Par] Primus scilicet binarius.

Impar] Etiam primus, nempe ternarius.

Æquiparati] Multiplicatione mutus, ut patet ex versu sequenti.

23 Qui solus] Senarius.

Congeminatus] Sicque duodecim efficiens.

23 Juncti subterque supraque locati] Quinarius, et septenarius, qui juncti etiam efficiunt duodecim.

24 Hyadas] Pluvias stellæ, quæ

quinque ab Hesiodo enumerantur, teste Theone in Arati Phænomena : *Φαισύλη, ἥδὲ Κορωνίς, ἑσπερίαν τε Κλέϊα, Φαίω θ' ἱμερόεσσα, καὶ Εὐδώρα τανύκεπλος*. 'Phæsole, et Coronis, et bene coronata Cleia, Et Phæo amabilis, et Eudora longam habens vestem.' Has Hyadas Latine verterunt veteres scriptores, Sucas, nomen earum a voce *ὕς* sus deducentes, cum ab *ὕω* pluo esset deducendum, et *pluvias* interpretandum.

Pleiadasque] Hæ stellæ septem ab Arato in Phænomenis enumerantur : *Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαίνο τ', Ἥλεκτρον τε, καὶ Στερόπη, καὶ Ταυγέτη, καὶ πότνια Μαία*. 'Alcyone, et Merope, et Celæno, et Electra, Et Sterope, et Taygete, et veneranda Maia.'

25 Collega] In munere docendi.

26 Claranus] Grammaticus de quo Martialis lib. x. Epig. xxi. 'Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus, Et vix Claranus, quid, rogo, Sexte, juvat?'

Scaurus] Duos Scauros Grammaticos patrem et filium cognoscimus ex

Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri,
 Quique notas spurii versibus apposuit:
 Cecropiæ commune decus, Latinaeque Camoenæ
 Solus qui Chium miscet, et Ammineum.

30

qui collegit corpus discerptum Homeri divini poetae, et ille qui adiecit notas apposititius versibus: utpote honorem communis Musæ Atticæ et Latinæ, qui solus commiscet vinum Chium, et vinum Ammineum.

distinctionem sub finem sequentis versus.—29 Scribit Gronovius: *opposuit*.

NOTÆ

Julio Capitolino in Vero, quorum pater Hadriani Cæsaris præceptor fuit, filius vero præceptor Antonini Veri. Citantur eorum Grammatica, et Commentaria in Horatium, Virgilium, et Terentium ab A. Gellio, Diomede, et aliis Grammaticis veteribus.

Asper] Hic etiam Commentaria in Virgilium scripserat. Hujus meminerunt Macrobius, Priscianus, Carisius.

27 *Varro*] Notissimus ille scriptor, Romanorum Ciceronis judicio doctissimus.

Priorque Crates] Cujus ipse Varro meminit in opere 'de Analogia.' Hic, ut discimus ex Suetonio in 'de Grammaticis,' Malotes fuit, Aristarchi, æqualis, studiumque Grammatices in urbem Romam primus intulit.

28 *Quique sacri lacerum, &c.*] Intellegit Zenodotum, qui, ut discimus ex Suida, Ephesius fuit, poeta, et Grammaticus, Philetæ discipulus, floruitque Ptolemæi primi tempore. Homeri scripta primus recognovit, præfuit Bibliothecis quæ in urbe Alexandria erant, et Ptolemæi filius erudit.

29 *Quique notas spurii versibus, &c.*] Aristarchus hic designatur, censor ille veteribus adeo decantatus, Samothrax genere, qui, quos non probaret in Homero versus, obelo nota-

bat. Cujus judicium tanti fecerunt Veteres, ut notatos ab eo versus Homericos esse non crederent. Docuit hic Alexandriæ, inter alios, Ptolemæi sexti seu Philometoris filium.

30 *Cecropiæ commune decus*] In quarto casu non in recto 'commune decus,' et referendum ad Harmonium quem commune decus Cecropiæ Latinaeque Camoenæ sibi conferrent Clarranus, Scavrus, Asper, et ceteri.

31 *Solus qui Chium miscet, &c.*] Hæc, ut et superior versus, non de Ursulo, ut perperam putant Accursius, Turnebus, et Tollins, sed de Harmonio ejus collega intelligenda sunt. Nam si de Ursulo, ad quem est Epistola, hæc diceretur, scriptum oportuisset secunda persona *miscet*, non *tertius miscet*, ut patebit modice attendenti. Eleganter porro, imitatus illud Horatii lib. 1. Sat. x. 'At sermo lingua concinnus utraque Snavior: ut Chio nota si commista Falerni est.' Harmonium Græcæ Latinæque linguæ professorem Chium, Græcam viam, et Ammineum Italum miscere dicit Ausonius, et simul carpit eum tanquam bibaculum.

* Reliquæ Ausonii Epistolæ Paulini nomen inscriptum ferunt. Is fuit Anicius Pontius Paulinus quem generis splendore nulli secundum in

NOTÆ

Aquitania dixit Ambrosius Epist. xxxvi. ac Burdigalæ natum vult Uranius Presbyter apud Surium, anno quidem 355. ex Chiffetii rationibus et argumentis, etsi ejusdem natales ad annum 354. referat. In Rhetoricis præceptore usus est Ausonio,

qui veteris Paulini amore compulsus, ita puerum educandum suscepit, ut præceptoris industria ac sedulitate, parentis sollicitudine ac pietate docuerit, nec aliter postea, quam filii nomine, compellaverit.

XIX. AUSONIUS PONTIO PAULINO FILIO. 409

CONDIDERAT jam Solis equos Tartessia Calpe:
Stridebatque freto Titan insignis Ibero:

Jam Calpe Hispana abdiderat equos Solis; et Phæbus clare stridebat in Oceano

1 Hujus Epist. titulus erat in Tiliano codice, Badiana editione, et aliis quibusdam: *Ausonius Pontio Paulino, cum ille misisset poemation versibus plu-*

NOTÆ

Pontio Paulino] Pontius hic Paulinus, ad quem hæc et sex sequentes sunt Epistolæ, is ipse est Paulinus Aquitanus, cujus Epistolæ, et Carmina aliquot extant, cujusque meminerunt honorificentissime DD. August. Ambrosius, Hieronymus, Severus Sulpitius. Is ipse est Paulinus qui venditis, et in pauperes erogatis facultatibus suis, Nolam Campaniæ secessit, cum sanctissima conjuge Therasia, atque ejus urbis factus est Episcopus.

1 *Condiderat jam Solis equos, &c.*] Παρεβολή ad illius Senecæ in apocolocyntiosi imitationem: 'Jam Phœbus breviori rota contraxerat orbem,' &c. Cui post longam descriptionem subjungit: 'Puto magis intelligi si dixerō: mensis erat October.' Sic enim infra Ausonius: 'Nescis puto quid velim tot versibus dicere. Medius fidius neque ipse bene intelligo: tamen suspicor. Jam prima nox erat,' &c.

Tartessia Calpe] Mons Hispaniæ ad fretum Gaditauum, cui in Africæ lit-

tore opponitur Abila mons alter, atque hæc duæ Herculis columnæ existimantur. De his Festus Avienus: 'Scopuli stant ardui ntrinque; Unus in Europam, Libyam procul aspicit alter, &c. Sic cælum vertice fulcit Maura Abila, et dorso consurgit Iberica Calpe.' Tartessia hic dicitur a Tartesso regionis illius urbe.

2 *Stridebatque, &c.*] Ex opinione veterum præcipue poëtarum, qui tingi Oceano Solem cadentem, et stridere ignitas ejus rotas putabant. Juvenal. Sat. xiv. 'Veniet classis quocumque vocarit Spes lucri, nec Carpathium, Gætulaque tantum Æquora transiliet; sed longe Calpe relicta Audiet Herculeo stridentem gurgite Solem.' Ad quem locum vetus Scholiastes: 'Gaditano Oceano Sol mergens stridet, ut si ferrum caudens in aqua tinguas.' Statius in Genethliaco Lucani: 'Felix heu nimis, et beata tellus, Quæ pronos Hyperionis meatus Summis Oceani vides in undis, Stridoremque rotæ cadentis audis.'

Jam succedentes quatiebat Luna juvencas :
 Vinceret ut tenebras radiis, velut æmula fratris.
 Jam volucres, hominumque genus superabile curis, 5
 Mulcebant placidi tranquilla oblivia somni.
 Transierant Idus, medius suprema December
 Tempora venturo properabat jungere Jano.
 Et nonas decimas ab se nox longa Kalendas
 Jugiter acciri celebranda ad festa jubebat. 10

Nescis, puto, quid velim tot versibus dicere. 11. Medius fidius neque bene ipse intelligo: tamen suspicor. Jam prima nox erat ante diem nonum decimum Kalendarum Januarias, cum redditæ sunt mihi literæ tuæ^a oppido quam literatæ. 12. His longe jucundissimum poëma subdideras, quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus^b dedit, in epitomen coëgisti, tanta elegancia, solus ut mihi

Ibero: jam Luna agitabat suas boves succedentes Soli: ut superaret obscuritatem noctis radiis suis, quasi rivalis fratris sui. Jam avers, et genus hominum quod premittur solitudinibus, deliniebantur placidis oblivionibus quieti saporis. Idus erant elapsæ, medius December festinabat conjungere Jano advenienti sua extrema tempora. Et nox longa accersebat continuo diem decimum nonum ante Kalendas Januarias ad celebrando festa Saturnaliorum.

Ignoras, ut arbitror, quid velim exprimere tot versibus. Certe neque ego ipse sat scio: suspicor nihilominus. Jam incipiebat nox quæ præcedit diem decimum nonum ante Kalendas Januarias, cum allata est ad me Epistola tua perquam erudita. Subjunxeras illi Carmen longe suavissimum, quod de tribus libris Suetonii, quos ille edidit de regibus, coarctasti in compendium, tanta venustate, ut tu unus

NOTÆ

3 Quatiebat Luna juvencas] Supra Epist. v. ad Theonem: 'Tertia fissipedes renovavit Luna juvencas.' Ad quem versum vide notata.

9 Nonas decimas . . . Kalendas] Non tamen die 19. Kal. Jan. sed 16. celebrari incipiebant ex Cæsaris edictis Saturnalia; quæ festa hic innuit Ausonius. Nonas decimas igitur Kalendas hic non ut diem ipsum Saturnaliorum, sed Saturnalibus proximum acciri ab longa illa nocte intelligendum est.

^a Cum redditæ sunt mihi literæ tuæ] Intercederunt illæ, una et Poëma quod iis Paulius ex Suetonio sub-

junxerat de regibus. Paulini autem Literæ, et Epistola qua iis respondet Ausonius, ante annum 389. scriptæ fuerunt, quo exeunte Paulinus in Hispaniam secessit, ut se paulatim a rerum terrenarum contentu ad cœlestium amorem erigeret. Constat enim ex ejusdem Carmine x. vs. 19. jam tum Musis, Poëticisque Fabulis omnino valedixisse.

^b Quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus] Neque Suetonii libri de regibus hodie extant, neque Epitome illorum a Paulino versibus scripta.

videare assecutus, quod contra rerum naturam est, brevit-
tas ut obscura non esset.^c 13. In his versibus ego ista
cognovi:

Europamque Asiamque duo vel maxima terræ
Membra: quibus Libyam dubie Sallustius addit, 14
Europæ adjunctam: possit cum tertia dici: 15
Regnatas multis, quos fama obliterat, et quos
Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ,
Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque Vononem,
Et Caranum, Pellæa dedit qui nomina regum.
Quique Magos docuit mysteria vana Necepsus: 20
Et qui regnavit sine nomine mox Sesoostris.

*mihî videaris perfecisse id, quod pugnat naturæ rerum, ut brevitâs non esset obscura. Ego hæc didici in istis carminibus: Europam et Asiam duas terræ partes ampli-
simas, quibus Sallustius dubitanter adjungit Africam, additam Europæ: cum possit
appellari tertia pars orbis: quæ partes orbis multos habuerunt reges, quorum fama
evanuit, et quos nomina eorum barbara non sinunt memorari lingua Latina, ut Illi-
banum, et Avelim Numidiæ regem, et Vononem Parthorum, et Caranum, qui pro-
geniuit reges Macedonicos. Et Necepsum, qui docuit Magos inania mysteria: et
Sesoostrim, cujus regnum statim post ipsum sine gloria fuit.*

rimis de regibus ex Tranquillo collectis.—20 Alia exemplaria, *Necephs*: Vinetus

NOTE

^c *Brevitas ut obscura non esset*] Contra hanc Horatii sententiam in Arte Poëtica: 'Brevis esse laboro, Obscurus fio.'

14 *Quibus Libyam dubie Sallustius addit*] In de bello Jugurthino: 'In divisione orbis terræ plerique in parte tertia Africam [hæc est Libya] posuere. Pauci tantummodo Asiam et Europam esse, sed Africam in Europa.'

18 *Illibanum*] Regem aliquem barbarum ex Africa, de quo nihil alibi reperio, quemadmodum neque de Aveli Numida.

Parthumque Vononem] De hoc vide initium libri II. Annalium Taciti.

19 *Et Caranum*] Ex Heraclidis unum, quem primum Macedoniæ regem fuisse tradunt Justinus lib. VII.

et Livius lib. XLV. Macedoni Deucalionis filio successisse in regno Solinus auctor est in Polyhistore. Ex hujus posteris fuere Philippus et Alexander, Pella Macedoniæ urbe oriundi. Hoc significare vult Ausonius cum ait: 'Pellæa dedit qui nomina regum.'

20 *Necepsus*] Ægypti rex, Astrologiæ peritissimus, et Magiæ; de quo Jul. Firmicus lib. VIII. Necepsus Imperator justissimus Ægypti, et Astrologus valde bonus, per ipsos Decanos omnia vitia valetudinesque collegit.

21 *Sine nomine mox Sesoostris*] Statim post mortem successorem habuit nullius famæ ac nominis, cum ipse orbem terrarum peragrasset victoriis. De hoc Sesostri vide Herodot. lib. II.

22. Hæc tu quam perite, et concinne, quam modulate, et dulciter, ita juxta naturam Romanorum accentuum enuntiasti, ut tamen veris, ac primigeniis vocibus sua fastigia non perirent. 23. Jam quid de eloquentia dicam? Liquido adjurare possum, nullum tibi ad poëticam facundiam Romanæ juventutis æquari.^d Certe ita mihi videris. Si erro, pater sum,^e fer me: et noli exigere judicium, obstante pietate. Verum cum pie diligam, sincere ac severe judico. Affice me, oro, tali munere frequenter: quo et oblector, et honoror. Accessit tibi in artem poëticam mellea adulatio.^f Quid enim aliud agunt,

Audax Icario qui fecit nomina ponto, 24

Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces, 25

26. nisi ut et vegetam, et sublimem alacritatem tuam, te-

Tu expressisti ista quam docte et accurate, quam numerose, et suaviter, sic secundum rationem accentuum Romanorum, ut nihilominus nomina illa primitiva non amitterent suos apices. Jam vero quid dicam de tua facundia? Possum jurare haud dubitanter, neminem ex juvenibus Romanis tibi parem esse in eloquentia poëtica. Saltem mihi videris talis. Si hallucinor, sum pater, tolera me: et noli exposcere a me judicium, cui amor paternus obsistat. At licet amem te affectu paterno, nihilominus judico de te sincere, ac severe. Mitte, quæso, sæpe ad me simile munus: quod me et delectat, et decorat. Præter artem poëticam habes suavissimas blanditias. Nam quid aliud faciunt hi cæcus:

Temerarius qui dedit nomen mari Icario,

Et qui pervenit volatu modesto ad arces Chalcidicas, nisi ut appelles audaciam, tuos vividos, et excelsos impetus; dicas autem me et

~~~~~

legit, *Nechepens*.—† *Modulatio* Vulg.—25 *Ad arces* Vulg.—27 ad fin. Quærit

NOTÆ

* ^d *Nullum tibi ad poëticam facundiam Romanæ juventutis æquari*] Paulinus in Poëticis adeo profecerat, ut palma lemniscata donatus fuerit: par autem pari refert, laudesque pro laudibus rependit, dum Epist. II. Ausonio inscripta, ait: 'Si vitulum tauro, vel equum committis onagro; Me compone tibi: vix Tullius et Maro tecum Sustineant æquale jugum.'

^e *Pater sum*] Non natura, sed ætate, institutione, et amore.

^f *Mellea adulatio*] Sic lege ex vet.

libris. Adulatio ea erat, quod sese temerario Icaro, Ausonium vero prudenti Dædalo conferret versibus mox allatis.

24 *Audax*] Icarus.

25 *Et qui Chalcidicas*] Dædalus: vide Ovid. *Metam.* lib. VIII. Fab. 5.

Chalcidicas . . . ad arces] Cumas urbem Italiæ a Chalcidensibus Eubææ insulæ colonis conditam. Desumptum ex hoc Virg. lib. VI. *Æneid.* 'Chalcidicaque levis tandem superastitit arce.'

meritatem voces; me vero, et consultum, et quem filius debeat imitari, salutari prudentia præditum dicas? Quod equidem contra est. Nam tu summa sic appetis, ut non decidas: senectus mea satis habet, si consistat. 27. Hæc ad te breviter, et illico, vespertis illius secuto mane dictavi. Ita enim tabellarius tuus, ut epistolam referret, instabat. Nam si mihi otium fuerit, oblectabile negotium erit ad te prolixius delirare, te ut eliciam, mihi ut satisfaciam. Vale.

esse prudentem, et imitandum filio, instructum consilio salutifero? Quod certe se habet contrario modo. Tu enim sic tendis ad suprema, ut non delaberis: at in hac propecta ætate contentus sum, si maneam in eodem loco. Hæc breviter, et statim matutinis horis, quæ exceperunt illam vespertam, dictavi ad te mittenda. Nam tabellarius tuus sic urgebat me, ut reportaret ad te literas meas. Si enim mihi vacaverit, erit mihi occupatio jucunda ineptire fusius ad te scribendo, ut provocem te ad respondendum, et ut mihi satisfaciam. Vale.

~~~~~

Tollius an codices olim scripti: tu ut eliciam.

XX. AUSONIUS PAULINO S. P. D. 410

PAULINO Ausonius. Metrum sic suasit, ut esses
Tu prior, et nomen prægrederere meum.

Paulino Ausonius salutem dicit. Lex carminis ita perpulit me, ut te ponerem priorem, et ut tu præcederes meum nomen. Quamvis recera tu prior es titulo

NOTÆ

1 *Paulino Ausonius. Metrum sic suasit, &c.*] Metri ratione coactum se ait, ut Paulini, ad quem scribit, nomen suo præponeret, contra Latinorum Græcorumque scribendi morem, apud quos sic sunt initia Epistolarum: Ausonius Paulino. Caius Plinius Trajano Imperatori. Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ. Iode tamen occasionem arripit satis levem meo quidem iudicio Paulinum extollendi. In quo tota vertitur Epistola.

* *Metrum sic suasit ut esses Tu prior]*
Ea consuetudo sic tandem invaluit,

ut vix metri necessitas eum excusaret qui nomen suum præponeret. Duo profert exempla Desposius, Hadriani iv. qui accepta Friderici Epistola in qua nomen Pontificium postpositum fuisset, sic ira commotus est, ut inflammatam rescriberet Epistolam; et Helolusæ ita de P. Abelardo querentis: 'Miror unice quod præter consuetudinem Epistolarum, immo contra ipsum ordinem naturalem, in ipsa fronte salutationis Epistolaris me tibi præponere præsumisti.'

Quanquam et fastorum titulo prior, et tua Romæ

Præcessit nostrum sella curulis ebur.

Et quæ jamdudum tibi palma poëtica pollet, 5

Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

Longævæ tantum superamus honore senectæ.

Quid refert? cornix non ideo ante cycnum.

Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales,

Vincit centum oculos, regie pavo, tuos. 10

fastorum, et tua sella curulis Romæ antecessit meam sellam eburneam, et palma poëseos, qua jamdudum ornatus es, decorata est tania, quam mea palma non habet. Anteo te solum honore senectutis longæ. Quid hoc interest? Non propterea cornix præcedit olorem. Neque ales Indicus, quoniam vivit mille annos, propterea superat pulchritudine tuos centum oculos, o pavo, regalis volucris.

10 'Mollius alter Vossianus: regie pave, tuos.' Tollius. Et sic exhibetur

NOTÆ

3 *Fastorum titulo prior*] Non tamen in Consulum Fastis comparet Paulini nomen. Unde recte Vinetus infert, non ordinarium illum fuisse Consulem, neque Consulatum a Kalendis Januar. auspicatum, sed ordinario alicui Consuli ob mortem aliamve causam fuisse suffectum. In fastis enim ordinariorum Consulum nomina habentur, non etiam suffectorum. Fuerat ergo Paulinus Consul ante Ausonium, sed suffectus: cum Ausonius Consul ordinarius fuerit.

* *Et tua Romæ Præcessit nostrum sella curulis ebur*] Annis quatuor, si Baronio fides, qui eum anno 375. Consulem ordinarium fuisse asserit, repugnante Hieronymo, qui hoc eodem anno creatos Consules negat. Igitur unum illud constat Fastorum titulo priorem extitisse Paulinum; quot annis, latet. Novissimus Paulini operum editor, cum hujus Consulatus in Fastis non habeatur inscriptus, eum putat Valenti anno 378. vita functo, aut cuiuspiam alteri Consulem suffectum, non autem ordina-

rium; nec moveri quenquam debere, quod Ausonius nomen Paulini Fastorum titulo honoratum dixerit, suffectos siquidem ordinarii Consules Fastis aliquando inscriptos. Cujus consuetudinis exempla superesse, memini me jam idem adversus Vinetum annotavisse. Ebur autem dixit, quia curules erant ex ebore. Gell. lib. iiii. cap. 18. et lib. vi. cap. 9. 'Eripietque curule Cui volet importunus ebur.' Horat. i. Epist.

6 *Lemnisco ornata est*] Cicero pro Roscio Lemniscatam ejusmodi palmam dixit. Palmæ quippe, ut et Coronæ victoribus dari solitæ, in nobilioribus victoriis Lemnisco ornabantur. Est autem λεμνίσκος Syracusana vox angustam tæniæ significans, ut ruban, ex lana plerumque, quin et ex tenni arborum libro.

8 *Cornix*] Licet vivacior.

9 *Gangeticus ales*] Phoenix. Vide supra Edyll. de statibus Animalium, et ad illud notas.

10 *Centum oculos*] Quos in cauda habet pavo ex Argo reformatus. Vide

Cedimus ingenio, quantum præcedimus ævo.

Assurgit Musæ nostra Camœna tuæ.

Vive, vale: et totidem venturos congere Janos,

Quot tuus, aut noster conseruere patres.

Tantum cedo tibi ingenio, quantum præco ætate. Mea Musa assurgit tuæ Camœna honoris causa. Vive, vale: et connecte inter se totidem annos vitæ futuros, quot patres, meus vel tuus, connexuerunt.

in ed. Delph.—13 Alii emendarunt, *consere*.

NOTÆ

Metam. lib. I. Fab. 19.

Regie parco] Vel ob formæ præstantiam, vel quia Junonia Deorum reginæ avis est.

* 12 *Assurgit Musa, &c.*] Virgilinus de Gallo Eclog. VI. vs. 66. 'Utque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis.'

13 *Congere Janos*] Reponunt *consere* Grævius et Tollins, ob vocem 'conseruere' sequentis versus. Horum lectionem sum secutus. 'Janos' verti annos. Jani quippe, metonymia adjuncti, sunt Kalendæ Jannariæ anni initium. Kalendæ autem illæ per synecdochen pro annis ponuntur.

XXI. AUSONIUS PAULINO SUO S. D. 411

QUANTO me affecit beneficio, non delata quidem, sed suscepta^a querimonia mea, Pauline fili! Veritus displicuisse oleum quod miseras, munus iterasti: addito etiam Barcinonensis murie condimento,^b cumulatius præstitisti.

Quantum ad me commodum pervenit, o fili Pauline, non quidem quod tibi dictum sit, sed quod tu opinatus fueris me queri de te! Cum timeres ne oleum, quod miseras ad me minus probatum mihi esset, instaurasti donum. Effecisti quoque auctius, adjuncto condimento Murie Barcinonensis. Nosti vero me neque solere,

1 Legendum monet Scaliger: *suspecta*. Vid. Not. inf.—2 Sic Scaliger

NOTÆ

^a *Sed suscepta*] Scaliger mutat in *suspecta*, frustra. Retineri optime vulgata lectio potest. 'Querimonia suscepta,' hic est, quam quis putat alium de se facere, etsi causa nulla subit. Sic scandalum Theologi dividunt in datum, et acceptum.

^b *Barcinonensis murie condimento*] Murie factæ Barcinone, quæ Hispaniæ Tarraconensis urbs est ad mare

internum sita. Fiebat autem e piscibus murie genus duplex; unum vilis e thunnorum intestinis sale maceratis, quod murie nomen retinuit; alterum pretiosius e scombris, quod Græco vocabulo 'Garum' appellabant. Latinam ei vocem non respondere queritur hic Ausonius, sed 'liquamen,' et 'liquor soeiorum' dicebatur. Discrimen duplicis illius mu-

2. Scis autem, me id nomen MURIÆ, quod in usu vulgi est, nec solere, nec posse dicere: cum scientissimi veterum, et Græca vocabula fastidientes, Latinum in GARI appellatione non habeant. Sed ego quocumque nomine loquar, liquor iste SOCIORUM vocatur.^c Vale.

412

Jam patinas implebo meas, ut parciore ille
Majorum mensis applaria^a succus inundet.

neque posse uti hoc nomine muriæ quo vulgus utitur: cum tamen doctissimi ex antiquis, et aspernantes voces Græcas, non habeant nomen Latinum, quo expriment Garum. At quacumque voce ego utar, liquamen hoc appellatur Sociorum. Vale.

Jam implebo illo meas lances, ita ut liquor ille, qui minori copia adhibebatur in conviviis majorum nostrorum, impleat cochlearia meorum convivarum. Porro,

NOTÆ

riæ dispicere est vel ex hoc Martialis Epigr. lib. XIII. in quo sic de se Muriæ loquitur: 'Antipolitani, fateor, sum filia thunni: Essem si scombri, non tibi missa forem.'

^a *Addito etiam Barcinonensis muriæ condimento*] Vinetus hinc suspicari videtur Barcinone, quo religionis causa secessit Paulinus, muriam Ausonio missam fuisse. Verum aliunde constat hanc Ausonii Epistolam ante scriptam, quam Paulinus in Hispaniam secederet; id est, ante annum 390.

Muriam autem illam tantopere Antiquis celebratam docet quoque Julius Animadv. lib. VI. cap. 17. saniem fuisse cruentam ex intestinis piscium, præcipue scombrorum, quos *Macquarrellos* recentior ætas appellavit, eliquatam. Pro scombris M. Apicium, hominem ad omne luxu genus mirum, mullos in 'sociorum garo' adhibuisse auctor Plinius. De muriæ et garo plura Magius Var. Lect. lib. II. cap. 9. Quod ait noster garum ideo sociorum dictum fuisse, quoniam a sociis Populi Romani initio mitteretur, fuscè probat Schottus Observat. lib. III. cap. 7. confatata illorum sententia, qui cognomen deducunt a

gente Sosia Sociorum; et eorum qui a voce Sotorum quasi bibonum, vel ab Asotiorum quasi Helluonum, voce appellatum fingunt.

^c *Liquor iste Sociorum vocatur*] Plin. lib. XXXI. in fine cap. 7. et initio 8. 'Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon vocare, intestinis piscium, ceterisque quæ abjicienda essent, sale maceratis, ut sit illa pntrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Græci garon vocabant, &c. Nunc e scombro pisce laudatissimum in Carthagini Spartariæ ceteriis: sociorum id appellatur, singulis millibus nummum permittantibus congios pæne binos. Nec liquor ullus pæne præter nunguenta majore in pretio esse cæpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombro quidem et Mauritania, Bæticaque, et Cartela ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur et Clazomenæ garo,' &c. Et aliis multis in locis gari sociorum meminit Plinius. Sic appellatum putat Georgius Merula, quod ex Hispania, ubi Carthago illa Spartaria, et a sociis populi Romani garum initio Romam mitteretur.

3. Quid autem tam amabile tamque hospitale, quam quod tu, ut me participes, delicias tuas¹ in ipsa primitiarum novitate defraudas? O melle dulcior, o gratiæ venustate festivior, o ab omnibus patrio stringende complexu! 4. Sed hæc atque alia hujusmodi documenta² liberalis animi alicui fortasse,³ et aliquando, quamvis rarius:⁴ illud de epistolarum tuarum eruditione, de poëmatibus jucunditate, de inventione, et continuatione,⁵ juro omnia, nulli unquam imitabile futurum, etsi fateatur imitandum. De quo opusculo, ut jubes, faciam. 5. Exquisitius universa limabo: et quamvis per te manus summa contigerit, cælum superflue⁶ expolitionis adhibebo: magis ut tibi paream, quam ut perfectis aliquid adjiciam. 6. Interea tamen, ne sine corollario poëtico tabellarius tuus rediret, paucis iambicis præludendum putavi: dum illud, quod a me heroico metro desideras, inchoatur. Isti tamen, ita te et Hesperium salvos habeam,⁷ quod⁷ spatio lucubratiunculæ unius effusi,

quid est tam amabile, tamque hospitale, quam quod tu frustraris tuas delicias in ipsa novitate primitiarum, ut mihi impertiaris? O amice suavior melle, o lepidior ipsa Gratia elegantia, o paterno amplexu premende ab omnibus! Verum hæc, et alia similia exempla indolis benignæ imitabilia fortassis erunt alicui, et aliquo tempore, quamquam rarius. At juro per omnia, eruditionem tuarum Epistolarum, suavitatem tui carminis, inventionem et compositionem illius, nemini unquam fore imitabilem, quamvis confiteatur sibi esse contendendum, ut eam imitetur. Circa quod poëmatium exequar quod præcipis. Perpoliam accuratius omnia: et licet tu ipse extremam ei operi manum admoveris, ego ei admovebo cælum supervacaneæ lavigationis: potius, ut tibi obsequar, quam ut aliquid addam rebus jam a te absolutis. Interim tamen, ne nuntius tuus reverteretur sine auctario aliquo poëtico, existimavi mihi esse præludendum aliquot Iambis: dum illud, quod petis a me carmine Heroico, incipitur. Hi tamen Iambi, ita tu et Hesperius mihi incolumes sitis, ut prosperan-

reponit pro, *apalaris*. In Glossis Isidori *applare*, cochleare.—3 Ita legit et distinguit Tollius, pro, quod vulg. *Ut me participes delicias tuas*.—4 *Aliquis fortasse* vulg.—5 In ed. Badiana est *rarius*.—6 Legendum monet Tollius cum papyraceo, *conciunatione*.—7 *Ocyus dele rō quod*, cui nullus hic alius usus,

NOTE

¹ *Hæc atque alia hujusmodi documenta, &c.*] Minera scilicet mittere.

² *Manus summa contigerit, cælum superflue, &c.*] Allegoria a Sculptori-

bus.

³ *Ita te et Hesperium salvos habeam*]

Formula jarantis per carissimum, amici et filii, capitum salutem.

quanquam hoc^a ipsi de se probabunt,^{sb} tamen nihil diligentiae ulterioris habuerunt. Vale.

413

Iambe Parthis, et Cydonum spiculis,
Iambe pinnis alitum velocior,
Padi ruentis impetu torrentior,
Magna sonoræ grandinis vi densior,
Flammis corusci fulminis vibratior,
Jam nunc per auras Persei talaribus,
Petasoque ditis Arcados vectus, vola.

5

ter lucubrat sunt spatio unius vigiliæ, quamais hoc ipsi per se satis ostendent, non diutius certe fuerunt elaborati. Vale.

O Iambe celerior sagittis Parthis, et Cydoniis, Iambe celerior alis volucrum, magis præceps quam violentus cursus Eridani præcipitantis in mare, crebrior agmine ingenti grandinis crepitantis, qui mitteris impetuosius igne fulguris coruscantis, jam nunc vola per ærem delatus talaribus Persei, et Galero Mercurii. Si verum

~~~~~

quam ut solæcam reddat orationem.' Gronovius.—8 Ita vetustus codex habet. vid. Not. Var.—vs. 4 Non contemnendum, inquit Tollius, quod in papyraceo, *Magnumsonora*.

NOTE

^a *Quanquam hoc*] Se esse celeriter scriptos.

^b *Probabunt*] Quoniam rudes et impoliti videbuntur, et præ se ferent festinationem sui auctoris.

1 *Parthis, et Cydonum spiculis, &c. velocior*] Celebrati Sagittarii Cretenes, inter quos præcipue Cydones. Notus et Parthorum mos sagittas inter fugiendum retro mittendi. Unde Horat. lib. II. Od. XIII. 'Miles sagittas, et celerem fugam Parthi: catenas Parthos, et Italum Robur' timet. Sagittas Cydonias cum arcu Parthico conjunxit Virg. Eclog. x. 'Libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula, tanquam hæc sint nostri medicina furoris.'

3 *Padi ruentis impetu*] De Padi nivibus liquatis et irrumpentibus in eum aliis fluvii aucti torrentibus aquis, vide Plin. lib. III. cap. 16.

6 *Persei talaribus*] De eo Ovid. lib.

Metam. IV. Fab. 12. 'Pennis ligat ille resumtis Parte ab utraque pedes, teloque accingitur unco, Et liquidum motis talaribus æra findit.'

7 *Ditis Arcados*] Ditis nomen, quam speciatim Pluto divitiarum numini, et Plutoni Inferorum Deo tributum, tamen cum a *Zeds*, Dorice *Ἄδης*, et *Δεὸς* derivetur, unde *Διὸς* et Diespiter, Jovis nomen, Deum in genere significare nil vetat; et 'Dis Arcas' hic non alius est, quam Mercurius Deus, in Cylleno Arcadiæ monte natus ex Jove et Maia. Nisi quis dicere velit eum Ditem hic appellari quod virga sua 'Animas ille evocet Orco, Pallentesque alias sub tristia Tartara mittat, Det somnos, adimatque, et lumina morte resignet.' ut ait Virg. l. IV. *Æneid*. Petasus Mercurio alia duabus instructus cum talaribus, et caduceo etiam alato tributus a poetis et sculptoribus.

Si vera fama est Hippocrene, quam pedis
 Pulsu citatam cornipes fudit fremens :
 Tu fonte in ipso procreatus Pegasi, 10
 Primus novorum metra junxisti pedum :
 Illicque Musis concinentibus novem,
 Cædem in draconis concitasti Delium.
 Fer hanc salutem præpes et volucripes
 Paulini ad usque mœnia. Hebromagum loquor. 15

est quod dicitur de Hippocrene, quam equus fremens effudit excitam ictu pedis: tu productus in ipso fonte Pegaseo, primus connexuisti mensuras pedum nondum observatorum: atque ibi dum novem Camænas canerent, instigasti Apollinem ad interficiendum Draconem. Defer hanc salutationem, velox et celeripes, usque ad urbem in qua degit Paulinus. Hebromagum volo dicere. Et statim, si is jam

NOTÆ

9 Cornipes] Pegasus.

11 *Primus novorum, &c.*] Tangit fabulam a Terentiano Mauro relatum his versibus: 'Hexametros tradit genitos duo prima vetustas. Herous ille est. Hunc vocant Iambicum, &c. Additur hæc gemino non absona fabula metro, Seu vera res est. Spectet auctorem fides. Cum puer infestis premeret Pythona sagittis Apollo, Delphici feruntur incolæ Hortantes acnissæ animum bellantis, ut illos Metus habebat, aut propinqua adorea Teadebat geminas pavida exclamatio voces, "Ἰν Παιδρ Ἰν Παιδρ Ἰν Παιδρ Spondeis illum primo natum cernis sex. Ex parte voces concitas læti dabant "Ἰν Παιδρ Ἰν Παιδρ Ἰν Παιδρ Et hinc pedum tot ortus est Iambicus.' Ex qua colligere est primum versum Hexametrum, sed spondaicum, fuisse Græcum illum supra relatum, sed eundem etiam Iambicum, eo quod pars Delphicorum celerius pronuntiantes primam syllabam vocis Παιδρ corripere, ut revera sæpe apud Græcos et ante vocalem corripitur. Sunt tamen qui primum hunc Iambum fuisse dicunt a muliere pannos lavante in Archilo-

chum dictum: "Ἀνθρῶν ἀπέλθε τῆς οὐδ' ὅφρ' ἀνατρίψῃς: 'Abi homo: scapham subvertis.'

15 *Hebromagum loquor*] Hanc Paulini villam Hebromagum Vinetus suspicatur vicum esse infra Blaviam in eadem ripa Embrau dictum, sive ut alii primam syllabam truncantes appellant *Brau*: at Scaliger existimat oppidum esse ad confluentes Duranii et Garumæ ab uno e Paulini posteris Pontio Leontio amplificatum horreis publicis et turribus in modum castrorum, et appellatum *Burgum*, quo nomine tunc castra opportuna bello et munita vocabant a πρώτος turris.

* *Paulini ad usque mœnia. Hebromagum loquor*] Inde colligo hanc Epistolam ante annum 390. scriptam fuisse. Nec enim Paulinus illud e dominio suo oppidum incoluit, nisi cum vitam communem ageret. De situ autem Hebromagi dissentiunt Interpretes; noster accedit Scaligero qui vult Hebromagum eandem esse cum Burgo civitatem, quod et Samso tueri quoque nititur, quicquid contra in medium afferant Vinetus et Front-Ducæus, qui veterem Hebroma-

Et protinus, jam si resumtis viribus
 Alacri refecti corporis motu viget,
 Salvere jussum mox reposce mutuum.
 Nihil moreris: jamque dum loquor, redi,
 Imitatus illum stirpis auctorem tuæ: 20
 Triplici furem qui Chimæram incendio
 Supervolavit, tutus igne proximo.
 Dic et Valere: dic, Avere te jubet
 Amicus, et vicinus, et fautor tuus,
 Honoris auctor, altor ingenii tui. 25
 Dic et magister, dic parens, dic omnia
 Blanda atque sancta caritatis nomina.
 Aveque dicto, dic Vale, et actutum redi.
 Quod si rogabit, quid super scriptis novis
 Maturus ævi, nec rudis dijudicem: 30
 Nescire dices, sed paratum jam fore
 Heroicorum versuum plenum essedum.
 Cui subjugabo de molarum ambagibus,
 Qui machinali saxa volvunt pondere,

recepit vires suas, et valet agili mobilitate corporis recreati, cum eum salutaveris, illico flagita ab eo reciprocam salutem. Ne tantillum quidem cesses: et dum hæc dico jam jam revertere, imitans velocitate illum auctorem tuæ originis, qui superavit volatu Chimæram flammam vomentem ore tergemino, tutus quanquam in ignis vicinia. Dic ei: Valere atque salvere te jubet amicus, et vicinus, et fautor tuus, promotor tuæ dignitatis, educator tui ingenii. Adde etiam Magister, adde parens, adde omnes blandas et castas appellationes paterni amoris. Et cum dixeris salve, dic vale, et revertere illico. Porro si quæret, quid ego propectæ atatis, et non imperitis sentiam de suis novis scriptis; respondebis te ignorare, sed jamjam præsto futurum plenum plastrum carminum heroicorum. Cui jungam claudicantes equos laceratos terga verberibus, sumptos ex orbitis molarum, qui rotant lapides

NOTÆ

gum contendant vicum esse nomine
Embræ in *Garammæ* ripa situm, et
 quatuor *Leucis* infra *Blaviam* a *Burgi*
 sententia potior videtur, tum quia ex
 eadem illa regione oriundi, tum quia
Burgi nomen, quo post annos quin-
 quaginta locus ille donatus fuit, ad
 nomen 'Hebromagi' nullatenus ac-
 cedit.

20 *Stirpis auctorem tuæ*] *Pegasus*,

de quo supra.

22 *Supervolavit*] *Bellerophonte* in-
 sidente.

* 24 *Fautor tuus, Honoris auctor,*
&c.] Similiter *Paulinus* hæc omnia
Ausonio refert accepta, *Carm. x.*
 'Tibi disciplinas, dignitates, literas,
 Linguae, togæ, famæ decus, Provec-
 tus, altus, institutus debeo, *Patrone,*
 præceptor, pater.'

Tripedes caballos terga ruptos verberare; 35
 His ut vehantur tres sodales nuntii.
 Fors et rogabit, quos sodales dixeris
 Simul venire: dic, trinodem Dactylum
 Vidi paratum crucianti canterio:
 Spondæus illi lentipes ibat comes, 40
 Paribus moratur qui locis cursum meum:
 Mihique similis, semper adversus tamen,
 Nec par, nec impar, qui Trochæus dicitur.
 Hæc fare cursim, nec moratus pervola,
 Aliquid reportans interim munusculi 45
 De largitate musici promptarii.

ponderis machinarii: ut sis tres nuntii sodales devehantur ad eum. Forsan etiam quæret, quos sodales dixeris una ad eum pergere: responde ei, vidi Dactylum trinodem paratum ad veniendum in caballo succutiente: comitabatur eum spondæus tardigradus, qui retardat cursum meum positus in totidem sedibus, quot ego: et ille mei similis semper tamen contrarius, neque par, neque impar, qui appellatur Trochæus. Dicitur ei ista propterea, et absque mora recurrere ad me, referens interim aliquid munusculi de liberalitate penus ejus poeticæ.

NOTE

38 *Dic, trinodem Dactylum*] Dactylum pedem syllabis tribus constantem, quem, quia quadrupedantis equi cursum optime imitatur, advehi dicit crucianti Canterio, versum hunc Plauti intuens in Captivis de piscatoribus: 'Qui advehuntur quadrupedanti crucianti Canterio.'

40 *Spondæus illi, &c.*] Designare

videtur Hendecasyllabos Phalæcios, ex Spondæo, Dactylo, et Tribus Trochæis constantes.

43 *Nec par, nec impar*] Quia Trochæus pari quidem numero syllabarum constat, sed quæ inæqualis sint quantitatis, ex longa nempe et brevi. Sed hoc de se etiam dicere eodem jure potest Iambus.

XXII. AUSONIUS PAULINO SUO. 414

MULTAS et frequentes mihi gratiæ tuæ causas et occasio subinde nata concinnat, et naturæ tuæ facilitas benigna

O fili Pauline, res ut sese identidem dant, et comis indulgentia tuæ indolis aptat

NOTE

* Hanc quoque Epistolam, quam eruditissimam, elegantissimamque merito appellat Scaliger, et lepore Attico refertam vere dixerim, constat

Delph. et Var. Clus.

ante annum 390. scriptam fuisse, Paulino etiamnum in prædiis suis commorante.

Auson.

3 A

conciliat, Pauline fili. Nam quia nihil, poscente me, ab-
nuis, magis acuis procaciam, quam retundis: ut nunc
quoque in causa Philonis procuratoris quondam mei ex-
periere: qui apud Hebromagum^a conditis mercibus, quas
per agros diversos coëmit, concesso ab hominibus tuis^b
usus hospitio, immature periclitatur expelli. 2. Quod
nisi indulseris, rogante me, ut et mora habitandi ad com-
modum suum utatur, et nauso,^c aliave quavis navi^d usque
ad oppidum^e præbita, frugis aliquantulum nostræ^f advehi
possit, Lucaniacus ut inopia liberetur^g mature; tota illa
familia hominis literati^h non ad Tullii frumentariam,ⁱ sed
ad Curculionem Plauti^j pertinebit. 3. Hoc quo facilius

*mihi, et paratu plurimas, et crebras occasiones tuæ benignitatis. Etenim quia nihil
denegas, cum peto, instigas potius quam reprimis meam in petendo audaciam:
ut nunc etiam agnosces in negotio Philonis, mei olim procuratoris: qui cum reposu-
erit apud Hebromagum merces, quas comparavit per varios agros, utens eo hospitio
quod tui domestici ei commodarunt, nunc in periculo est, ne ante tempus inde
efficiatur. Quod si concesseris ei meo rogatu, ut et possit illic remanere quamdiu
ipsi opus erit, et commodato ei nauso, aut qualibet alia navi ad urbem usque, ali-
quantum frugum nostrarum apportari possit, ut Lucaniacus tempore liberetur a
penuria; familia hæc omnis hominis literati redigetur non ad frumentariam oratio-
nem Ciceronis, sed ad Curculionem Plauti. Ut hoc a te facilius obtinerem, vel ut*

1 Vetns exemplar Joannis Tilii, *aliave qua navi*, non male, iudice Vineto.
—2 'Sic omnes nostri codices. Lectio tamen hæc nescio quo pacto mihi non
placet. Legerem potius: *frugis a. nostro ad. p. Lucaniaci, ut inopia l.*' Vine-

NOTÆ

^a *Apud Hebromagum*] Villam Pauli-
ni de qua superiori Epistola.

^b *Ab hominibus tuis*] Domesticis tuis.

^c *Ab hominibus tuis*] Ad domum
tuam pertinentibus. Unde Scaliger
deducit Gallicum, *Hommage*.

^d *Nauso*] Genus navigii Gallicum
esse existimat Gyraldus Lil. de Na-
vigia.

^e *Usque ad oppidum*] Portum Con-
datem intelligit Scaliger, prope quem
erat Lucaniacus villa Ausonii, ad
Duranii ripam. Lucanus fundus a
Paulino dicitur in tertia Epistolarum
ad Ausonium.

^f *Frugis aliquantulum nostræ*] Fru-

menti, quod Philo pro me emit.
Frustra locum hunc sollicitat Vine-
tus.

^g *Hominis literati*] Ausonii, qui ut
vir literatus abundantiam et famem
allegorice exprimit per Ciceronis
frumentariam et Plauti Curculio-
nem.

^h *Non ad Tullii frumentariam*] Ora-
tio hæc est tertia, seu liber tertius
accusationis in Verrem, quæ incipit:
'Omnes qui alterum, iudices, nullis
impulsi inimicitiiis,' &c. dicta frumen-
taria, quod in ea de frumento Sicili-
ensi agatur.

ⁱ *Sed ad Curculionem Plauti*] Fa-

impetrarem, aut quo majorem vereris molestiam, si negares; concinnatam Iambis signatamque ad te epistolam misi, ne subornatum diceres tabellarium, si ad te sine signi fide veniret. Signavi autem, non ut Plautus ait,ⁱ

4. Per ceram, et linum,^{3 k} literasque interpretes;

5. sed per poëticum characterem magis notavimus,^l tanquam signum impressum judicares.⁴

415

Philon, meis qui villicatus prædiis,

Ut ipse vult, epitropos,

(Nam gloriosum Græculus nomen putat,

Quod sermo fucat Doricus,)

timeres majorem importunitatem, si renueres; misi ad te hanc Epistolam compositam ex Iambis, et obsignatam, ne diceres nuntium esse subdititium, si veniret ad te alioque testimonio sigilli. Obsignari porro non, ut dicit Plautus, cera et lino, et characteribus explicantibus, sed melius signavi per notam poëticam, quam dignosceres veluti impressum characterem.

Philon, qui villicus fuit in meis fundis, aut, ut ipse vult, Epitropos, (ipse enim cum Græcus sit, existimat honorificum esse nomen, quod lingua Græca adornat,)

-----

tus. Bene se habere vulgatam censet Tollius.—3 Legendum monet Tollius cum altero Vossiano, *lignum*.—4 'Hæc corrupta esse, quivis deprehendet: pro notavimus in papyraceo erat *nota minus*: fortassean Ausonius scripserit: sed p. p. c. magis notum, ut hunc t. s. i. j. Tò minus dubitantis librarii est,

NOTÆ

bula Plauti est, et in ea nomen parasi famelici a Curculione animalculo frumentum exedente sumtum.

ⁱ *Ut Plautus ait*] In Pseud. act. i. sc. 1.

^k *Per ceram et linum*] Sic omnino legendum, non, ut Tollius reponit, *lignum*. Non ignoramus ligneas fuisse tabellas cera oblitas in quibus scriberent; sed hic, ut et in adducto Plauti loco, non de descriptione agitur, sed de obsignatione, quæ per linum et ceram, ac impressum sigillum fiebat. Apud eundem Plautum Bacchid. act. iv. scena 4. Chrysalus ad Pistoclerum: 'Nunc tu abi intro, Pistoclere, ad Bacchidem, atque ef-

fer cito. Pist. Quid? Chr. Stylum, ceram, et tabellas, et linum.' Et deinde: 'Cape stylum propere et tabellas tu has tibi. Mn. Quid postea? Chr. Quod jubebo scribito istic.' Tum scripta Epistola: 'Cedo tu ceram, ac linum actutum. Age oblige, obsigna cito.'

* ^l *Magis notavimus*] Lege cum Tollio *magis notum, ut*. Sic plana omnia: 'Signavi autem, non ut Plautus ait per ceram,' &c. sed per Poëticum Characterem, magis notum, id est, notatum inter nos, 'ut tanquam signum impressum judicares.'

² *Epitropos*] Græcum est ἐπίτροπος, procurator.

Suis querelis asserit nostras preces:	5
Quas ipse lentus prosequor.	
Videbis ipsum, qualis astet comminus,	
Imago fortunæ suæ,	
Canus, comosus, hispidus, trux, attubus,	
Terentianus Phormio,	10
Horrens capillis ut marinus asperis	
Echinus, aut versus mei.	
Hic sæpe falsus messibus vegrandibus,	
Nomen perosus villici,	
Semente sera, sive multum præcoqua,	15
Et siderali inscitia,	

asciscit meas preces suis querimoniis: quas ego haud ita promptus prosequor hac Epistola. Videbis eum, qualis stet prope te, vera effigies suæ sortis, canus, crinitus, hirsutus, ferox, balbus, talis prorsus qualis est Phormio apud Terentium. Horridus crinibus hispidis tanquam echinus marinus, aut tanquam mea carmina. Hic cum sæpe deceptus fuisset segetibus male adultis, exosus nomen coloni, cum tardius sereret, aut valde citius, et ignoraret observationem astrorum, incessens

ntum τῷ magis notum esset præferendum.' Tollius.—vs. 7 *Videbis istum* Vulg.—9 *Artubus* Vulg. vid. inf.—23 'Placet, quod parens meus excogitaverat:

NOTÆ

8 *Imago fortunæ suæ*] Ita ut ex ejus aspectu dijudices statim qua fortuna dignus sit, et quam revera expertus sit. Eam autem quæ fuerit infra explicat.

9 *Attubus*] Sic restituit Scaliger, pro mendoso *artubus*, et laudat Glossarium vetus, in quo: *Attubus*: μωγιλᾶλος, μῆγγος, ἄτυπος. Ab hoc postremo *Atypus* est apud Gell. lib. iv. cap. 2. 'Balbus autem et Atypus vitiosus magis, quam morbosus sunt.' Et apud Ulpianum L. idem Ofilius 10. §. quæsitum ff. de Ædilitio edicto: 'Quæsitum est an balbus, et blæsus, et atypus, isque qui tardius loquitur, et Varus, et Vatins sanus sit? et opinor eos sanos esse.'

10 *Terentianus Phormio*] Cicero pro Cæcina de Sexto Clodio Phormione teste: 'Nec minus niger, nec minus

confidens, quam ille Terentianus est Phormio.'

11 *Horrens capillis, &c.*] Horatii est Epodon Ode v. in Canidiam: 'Horret capillis, ut marinus, asperis, Echinus, aut currens aper.'

13 *Messibus vegrandibus*] Non grandibus, male grandibus. Ovid. Fast. lib. iiii. Ubi de Vejove: 'Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni, Quæ male creverunt, vescaque parva vocant. Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis ædem, Ædem non magni suspicer esse Jovis?' Festus: 'Vegrande significari alii aiunt male grande, ut vecors, vesanus, mali cordis, maleque sanus. Alii parvum, sive minutum, ut cum dicimus vegrande frumentum,' &c. Nonius etiam 'valde grande' significare ait.

16 *Siderali inscitia*] Necessaria

Cœlum lacessens, seque culpæ subtrahens,
 Reos peregit cœlites.
 Non cultor instans, non arator gnaruris,
 Promusque, quam condus magis, 20
 Terram infidelem, nec feracem criminans,
 Negotiari maluit.
 Mercatur * quoquo foro venalium.
 Mutuatur ad Græcam fidem.
 Sapiensque supra Græciæ septem viros, 25
 Octavus accessit sophos.
 Et nunc paravit triticum casco sale,
 Novusque pollet emporus.

querelis cœlum, et sese excusans, accusavit sui infortunii Deos. Cum non esset colonus urgens arva, neque peritus agricola, et sumtuosus magis quam parvus, accusans solum quasi infidum, et infertile, maluit fieri mercator. Negotiatur in quibusvis mundinis rerum venalium, mutuum sumit Græca fide, et sapientior septem viris Græciæ sapientia claris, additus est eis octavus sapiens. Et nunc emit frumentum veteri sale, et novus mercator cluet. Frequentat villicos, agros, pagos,

~~~~~

Mercaturit quoquo foro v.' Scaliger. Mercatur rem q. Iodocus Badins. Mavult Vinetus, Mercatur in q. Grævins conjicit, Mercatur ergo quot foris venalia. Emendationem Vineti probant Tollius et Floridus.—24 Al. Mutatur. Vid. inf.—27 Sic Vossianus secundus et ed. Ugoletti. Lego, inquit Scaliger, Et nunc p. caseo intritum, et sale : alioqui præter ineptam sententiam erat in

NOTÆ

quippe est agricolæ siderum et tempestatum in arando serendoque observatio. Pleni sunt harum observationum tum Hesiodi Virgilique, tum aliorum de re rustica libri.

19 *Gnaruris*] Idem quod, gnarus. Plaut. Mostell. Act. 1. sc. 2. 'Simul gnarures vos volo esse hanc rem mecum.' Et in Prologo Pænuli : 'Æque ut mecum sitis ignarures.'

20 *Promusque, quam condus magis*] Qui plus insumeret, et prodigeret, quam quæreretur et conderetur servaretque.

24 *Mutuatur ad Græcam fidem*] Græca et Punica fides in proverbii pro mala fide. Mutuari ergo ad Græcam fidem, est mutuum sumere, nec

reddere. In voce 'Mutuatur' duæ mediæ syllabæ per synalæpham coaluisse in unam intelligendæ sunt, ut constet metri ratio. In codice Veneto pervetusto est *Mutatur pro Mutuatur*, unde Tollins *Mutator* suspicabatur, ut esset *Mutator ad Græcam fidem*, qui in mercium permutationibus falleret. Quod in medium relinquo.

26 *Octavus accessit sophos*] Octavus sapiens. Ironia est. De Græciæ sapientibus vide supra Carmen de Ludo Sapientum, et ad illud Notas.

27 *Et nunc paravit, &c.*] Lectionem servavimus codicis alterius Vossiani, quæ huc optime facit. Comparasse enim triticum Philonem illum mani-

Adit inquilinos, rura, vicos, oppida,
 Soli et sali commercio; 30
 Acatís, phaselis, lintribus, stlatis, rate,
 Tarnim et Garumnam permeat:
 Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus,
 Se ditat, et me pauperat.
 Is nunc ad usque vectus Hebromagum tuam, . 35
 Sedem locavit mercibus.

*urbes mercatura terrestri, et marítima; navigat per totum Tarnim, et Garumnam acatis, phaselis, lintribus, stlatis, rate. Et permutans quæstus damnis, et damna dolia, locupletat se, et me depauperat. Ille nunc devectus usque ad villam tuam Hebromagum, delegit ibi locum ad condendas suas merces * * * ut inde*

versu vitium.—35 *Hebromanum* Vulg. *Al. Ebromagum*.—36 Sic lacunam hanc

NOTE

festum est ex Prosa superiore. 'Casco sale' dixit, veteri voce utens 'cascus,' quæ veterem significat. Unde proverb. 'Cascus Cascam ducit,' hoc est, vetulus vetulam. Apage Scaligeri intritum, non sapit hoc loco. *Casco* seu *veteri sale*, hic positum putat Tolius ad elevandam per jocum salis bonitatem. Attamen, in regum nostrorum edictis ad rem salinam spectantibus vetantur horreorum salinorum præfecti salelem venalem exponere priusquam per triennium in horreis depositum resederit. Quod etiamnum observatur, nisi peculiari concessione fuerit remissum, nec tamen fieret si salis bonitas vestustate minueretur.

28 *Euporus*] *Euporos* mercator, præcipue mari et nave aliena negotians, testibus Eustathio et Hesychio.

31 *Acatís, phaselis, lintribus, stlatis, rate*] Genera sunt navigiorum acatus, *æcaros*, et acatium, *æcátrios*, prædatorii navigii species Straboni lib. xi. Apud Thucydidem et Lucianum *æcátrios* mentio est. Sed acatii forma ex hoc Plinii loco cognosci potest lib. ix.

cap. 30. 'Navigeram similitudinem et aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: Concham esse acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata,' &c. Phaselum, ex Catulli Carmine de Phaselo, constat navigium fuisse velis et remis aptum. Sic enim ille: 'Phaselus ille, quem videtis hospites, Ait fuisse navium celerrimus, Neque ullius tantis impetum trahis Nequisse præterire, sive palmulis Opus foret volare, sive liuteo.' Myoparones et Phaselos eodem fuisse existimat Bayfius. Lintres fluviales naves erant remis agi solitæ. Cæsar lib. vii. Comment. 'Conquirit etiam lintres: has magno sonitu remorum incitatas in eandem partem mittit.' De Stlata Festus: 'Stlata genus navigii latum magis, quam altum, a latitudine sic appellatum, sed ea consuetudine, qua stlocum pro locum et atlitem pro lite dicebant.' Rates quæ fuerint vulgo notum.

32 *Tarnim, et Garumnam*] Narbonensis Galliæ fluvius est Tarnis in Garumnam infra Montalbanum influens. *Le Tarn*.

* * * *

Ut inde nauso devehat

* * * *

Nostros in usus, ut refert,
Hunc ergo paucis ne graveris hospitem,

* * * *

Adjutus ut mox navis auxilio tuæ, 40

Ad usque portus oppidi,
Jam jam Perusina, et Saguntina fame,
Lucaniacum liberet.

Hoc si impetratum munus abs te accepero,
Prior colere, quam Ceres. 45

Triptolemon olim, sive Epimenidem vocant,
Aut Bullianum Buzygen,

*deferat nauso * * * in meos usus, ut ait. Ne ergo molestum tibi sit eum habere apud te hospitio in aliquot dies, * * * Ut statim adjutus præsidio tuæ navis, usque ad portum urbis, eximat Lucaniacum fame quæ jamjam similis futura esset Perusina, et Saguntinæ fami. Si obtinero hoc a te exoratum beneficium, potiori te cultu venerabor, quam Cererem. Et ducam Triptolemum illum veterem, et illum quem appellant vel Epimenidem, vel Buzygem Bullia oriundum, postponen-*

~~~~~

paucis supplet Scaliger ex Prosa superiore: *Sedem locavit mercibus, Ut inde nauso, sive navi devehat Nostros in usus, ut refert.*—41 Vinetus conjicit, *portas*. Idem.—42 Credit Ausonium potius scripsisse: *Jam jam peresam vel S. f.* ut quidam codices habent. Potuisset, inquit Tollius, minori labore, et compendio breviori Vinetus emendasse: *Perusina vel S. f.* sed indulget sibi in hisce noster.—46 Ita emendavit Vinetus ex Vulg. sive *Medem*. Alii *Meden*: alii *Medon*.—47 Al. *Tullianum*.

NOTÆ

37 *Ut inde nauso*] De nauso supra.

41 *Ad usque portus oppidi*] Portum Condatem intelligit Scaliger, hand procul Lucaniaco Ausonii villa distantem.

42 *Perusina, et Saguntina fame*] Qualem pertulit Perusium Tusciæ urbs, obsidente eam, et in ea clausum Lucium Antonium Marci fratrem, Augusto; et Saguntus obsidente Annibale. Hinc Perusina et Saguntina famæ in proverbium cessere.

46 *Triptolemon*] Quem curru Dra-

conibus juncto fruges, Cereris inventum, per orbem terrarum sparsisse fabulantur.

Sive Epimenidem vocant, Aut Bullianum Buzygen] Ita Isaacus Vossius hæc legit. Hesychius de Buzyge illo: *Βουζύγης ἦρος Ἀττικὸς, ὁ πρῶτος βοὺς ἐπὶ ἀροτρον ἑύχας ἐπικαλεῖτο δι' Ἐπιμένους.* 'Buzyges heros Atticus, qui primus boves junxit aratro: cognominabatur autem Epimenides.' Plin. lib. vii. cap. 56. 'Bovem, et aratrum [invenit] Buzyges Atheniensis, ut alii,

Tuo locabo postferendos nomini.

Nam munus hoc fiet tuum.

dos esse tuo nomini. Etenim illud frumentarium beneficium, quo illi celebrantur, tuum evadet.

NOTÆ

'Triptolemus.' Bulianus dicitur a Bulia, ut vult Vossius, Civitate Atticæ; at Phocidi eam Ptolemæus, Pausanias, et Stephanns attribuunt, non Atticæ. Est Atticæ Pagus *Bovrela* Suidæ *Bovria*, unde fortasse melius legas hic *Butianum*, quam *Bulianum*.

* Aut *Bulianum Buzygen*] Ita Isaa-

cus Vossius, cum antea legeretur *Tullianum*. De Buzyge est aliquid in Appendice Vaticana Proverbiorum quæ Schottus edidit: ubi et de sua emendatione per Literas Vineto communicata mentionem facit, sed quæ ad correctionem vocis *Tullianum* nil juvat. *Desposius*.

XXIII. AUSONIUS PAULINO. 416

PROXIMA quæ nostræ fuerat querimonia chartæ,

Credideram, quod te, Pauline, inflectere posset,

Eliceretque tuam blanda objurgatio vocem.

Sed tu, juratis velut alta silentia sacris

Devotus teneas, perstas in lege tacendi.

5

Non licet, anne pudet, si quis tibi jure paterno

Vivat amicus adhuc, maneasque obnoxius hæres?

Existimaveram, o Pauline, fore, ut recens querela meæ Epistolæ posset te flectere, et lenis mea increpatio eliceret tuum responsum. Verum tu permanes in silentii proposito, quasi addictus servus profundum silentium erga sacra quibus illud juraveris te servaturum. An non tibi permittitur? An vero te pudet quod supervenit adhuc aliquis amicus tibi a patre tuo, et tu remaneas ei obligatus jure hæreditario? Metus

~~~~~

3 In margine libri Pulman. scriptum fuisse testatur Tollius, *tuas* . . .

NOTÆ

* Reliquæ ad Paulinum Epistolæ scriptæ fuerunt ab anno 390. quo jam sæpe diximus Paulinum in Hispaniam religionis ergo recessisse, ad annum 393. quo tres Paulino simul redditæ, ut constat ex ipsius Carmine x.

* 1 *Proxima quæ nostræ*] Hinc patet jam antea Ausonium scripsisse Paulino Epistolam quæ intercederet.

4 *Velut alta silentia, &c.*] Quasi initiatus sis sacris aliquibus mysticis, quæ horrendo aliquo sacramento juraveris te nunquam revelaturum.

Ignavos agitet talis timor: at tibi nullus
 Sit metus: et morem missæ acceptæque salutis
 Audacter retine: vel si tibi proditor instat, 10
 Aut quæsitore gravior censura timetur,
 Occurre ingenio, quo sæpe occulta teguntur.
 Threicii quondam quam sæva licentia regis
 Fecerat elinguem, per licia texta querelas
 Edidit, et tacitis mandavit crimina telis: 15
 Et pudibunda suos malo commisit amores
 Virgo, nec erubuit tacituro conscia pomo.
 Depressis scrobibus vitium regale minister
 Credidit, idque diu textit fidissima tellus:

ejusmodi sollicitet segnes. At tu nihil timeas: et confidenter serva consuetudines mittendi et accipiendi salutem. Aut si proditor tibi imminet, aut si metuis severiorem notam quæsitore, i obviæ solertia mentis, quæ sæpe operit arcana. Illa mulier, quam crudelis libido Thracii Tyranni olim prurarat lingua, expressit querimonias suas ope filorum contextorum, et commisit telis taciturnis accusationem scelerum regis. Et alia puella verecunda credidit suos amores malo, neque puduit eam habere conscium pomum quod erat celaturum arcana ipsius. Famulus regis mandavit defossis scrobibus illius deformitatem, et terra fidelissima id celavit diu: deinde canna afflata vento

musas.—8 *Ac tibi vulg.*—21 *Inscribe inter Paulini Epistolas, pro isto incide.*—

NOTE

10 *Proditor*] Qui referat ad uxorem Paulini, quam timere præsertim videtur Auson. sic enim de ea infra: ‘Tanaquil tua nesciat istud.’ Eandem in animo habere hic videtur cum dicit: ‘Aut quæsitore gravior censura timetur.’ Ejus scilicet consilio maxime inductus Paulinus Nolam secesserat, severiori Christianæ legis observationi vacaturus, et nuntium quodammodo amicis et negotiis sæcularibus remiserat, ut videre est ex *Epist. xxxvi. D. Ambrosii.*

* *Si tibi proditor instat*] Incertum an Poëta spectet uxorem Paulini Therasiam, an Eugenii turmas, qui nondum, ut vulgo creditur, Hispaniam sub jugum miserat. Rem tamen extra dubium ponere mihi videntur hi duo versus: ‘Si prodi, Pauline, times, nostræque vereris Crimen

amicitiæ, Tanaquil tua nesciat istud.’

13 *Threicii quondam, &c.*] Varias occulte scribendi artes amico suo per jocum subjicit, et firmat exemplis.

Threicii . . . regis] Teret.

14 *Quam, &c. Fecerat elinguem*] Philomela. Vide Ovid. *Metam. lib. vi. Fab. 7. 8.*

16 *Et pudibunda suos malo, &c.*] Cydippe apud Delum insulam decepta ab Acontio, incisum malo fidei maritalis pactum, et additum per Dianam, templi præsidem Deam, jurandum legens, ut colligere est ex mutuis eorum Epistolis apud Ovid.

18 *Vitium regale*] Aures Midæ asininas. Vide Ovid. *lib. xi. Metam. Fab. 4.*

Minister] Tonsor ejus.

Inspirata dehinc vento cantavit arundo. 20
 Lacte incide notas: arescens charta tenebit
 Semper inaspicuas: prodentur scripta favillis.
 Vel Lacedæmoniam scytalen imitare, libelli
 Segmina Pergamei tereti circumdata ligno
 Perpetuo inscribens versu: qui deinde solutus 25
 Non respondentem sparso dabit ordine formas,
 Donec consimilis ligni replicetur in orbem.
 Innumeras possum celandi ostendere formas,

illud cecinit. Inscribe literas lacte: charta, cum fuerit sicca, retinebit eas, nec unquam poterunt aspicui: at quæ inscriptæ fuerint, apparebunt cineribus aspersis. Aut imitare Scytalen Laconicam, circumvolvens baculo rotundo segmenta membranacei libri, et in iis scribens lineas per totam baculi longitudinem; quæ postea solutæ exhibebunt ordine turbato literas sibi invicem non congruentes, quousque revolcantur in circuitum baculi similis. Facile mihi est monstrare tibi infinitos modos legendi

22 'Tò inaspicuas Gronovii est emendatum felicissime, pro vulgato in auspiciis, pro quo Scaliger in aspicuis.' Floridus. Vid. Not. Var.—23 Al. *Lacedæmonias*.—26 'Dabit ordine formas' Ita pro *dedit*, postulante sensu, ex *Lagdu-*

NOTE

22 *Prodentur scripta favillis*] Inspersi scilicet chartæ cineres, iis tantum locis adherentes in quibus viscosa lactis pinguedo quædam supererit, inconspicuas prius literas oculis prodent.

23 *Lacedæmoniam scytalen*] Cicero ad Atticum: 'Habeas σκυτάλην Λακωνικήν.' Σκυτάλη est surculus teres, seu cylindrus, cui tæniā membranaceam angustam ita circumdebant, ut, ea per varias redeunte spiras, totus surculus involveretur. Tum quod significare volebant membranæ, sic circumvolutæ, variis secundum cylindri longitudinem lineis inscribebant; evoluta deinde tæniā, sparsæ tantum hic illuc literæ, absque sensu aut verborum constructione apparebant. Nec eædem voces quæ inscriptæ fuerant construi iterum poterant, nisi is ad quem mittebantur, consimili plane ac ejusdem crassitie

cylindro, quem penes se habebat, tæniā circumvolvisset. Quo facto verba eodem quo scripta erant ordine, redeuntibus in locum suum literis, apparebant. Vide Plutarch. in Lysandro, A. Gell. lib. xvii. Noct. Attic. et Meursium in Laconicis.

* *Vel Lacedæmoniam scytalen, &c.*] Eam adhibebant Lacones in præceptis ad duces et imperatores militiæ inscribendis. Meminit scytales Laconicæ Basilii, Epist. ad Candidianum. Præter eos quos hic allegant Vinetus ac Tollin, consule Junium Animadv. lib. iv. cap. 14.

* 24 *Segmina Pergamei*] Peræpicue dicit Pergameum libellum, chartam Pergamenam designans, quod candidum lorum, *Ἰσάρτα λευκὴν*, vocant Athenæus et Suidas; A. Gellius simpliciter lorum obscuriore sensu. *Junius*.

Et clandestinas veterum reserare loquelas,
 Si prodi, Pauline, times, nostræque vereris 30
 Crimen amicitiae: Tanaquil tua nesciat istud.
 Tu contemne alios, nec dedignare parentem
 Affari verbis; ego sum tuus altor, et ille
 Præceptor primus, primus largitor honorum,
 Primus in Aonidum qui te collegia duxi. 35

scripta, et explicare occultas rationes loquendi antiquorum, si metuis prodi, o Pauline, et times ne amicitia nostra tibi crimini vertatur: tua uxor hoc ignoret. Tu sperne ceteros: neque indignum te putes alloqui me parentem tuum. Ego sum tuus educator, et ille tuus primus Magister, primus impertitor honorum, qui primus deduxi te in cœtus Musarum.

nensi libro et vetere Palmanni codice emendavimus.' *Tollius.*—34 Vetus cod. *veterum largitor honorum.* Vid. Not. Var.

NOTE

31 *Tanaquil tua*] Sic Therasiam sanctissimam Paulini conjugem appellat, innuens ejus monitis parere et consilio regi virum, quemadmodum Lucumo seu Tarquinius Priscus a sua Tanaquile regebatur. Revera ut Tanaquil Lucumonem impulit ad Romam relictis Tarquiniis petendam, ita non parum contulisse ad secessum Paulini Therasiam testis est D. Ambrosius loco supra laudato. Ab ea Tanaquile temporibus illis Tanaquiles

solebant appellare uxores quæ maritalis imperarent. Sidonius Apollin. lib. v. Epist. 7. de suo Tetrarcha: 'Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua.' Therasiam suam moleste tulit Paulinus ab Ausonio Tanaquilem esse dictam, ut videre est ex ejus Epistolis ad Ausonium 1. et 2. quas ad libri ejus calcem excudi curavi, cum quibusdam Symmachi ad eundem Ausonium Epistolis.

XXIV. AUSONIUS PAULINO S. 417

DISCUTIMUS, Pauline, jugum, quod certa fovebat

O Pauline, excutimus jugum, quod levabat temperies quædam: quod placida con-

1 'In veteri libro hic erat titulus: *Incipit alia ad eundem, cum ille ad alia nota magis responderet, neque se venturum polliceretur.* Licet ineptus sit, dissi-

NOTE

1 *Discutimus, &c.*] Hanc e tribus Epistolis quas uno die ad Paulinum scripserit Ausonius primam facit Scaliger, ad centesimum tertium usque versum ejus: 'Agnosciæ tuam,

Ponti dulcissime, culpam?' quem versum alterius Epistolæ principium facit vetus codex Lugdunensis, cum hoc titulo: 'Ausonius Paulino.' Et Scaliger tertiam illarum putat

Temperies: leve quod positu, et tolerabile junctis,
 Tractabat paribus concordia mitis habenis:
 Quod per tam longam seriem volventibus annis
 Fabula non unquam, nunquam querimonia movit, 5
 Nulla querela loco pepulit, non ira, nec error,
 Nec quæ compositis malesuadæ credula causis,
 Concinnat verisimilis suspicio culpas.
 Tam placidum, tam mite jugum: quod utrique parentes
 Ad senium nostrum traxere ab origine vitæ: 10
 Impositumque piis hæredibus, usque manere
 Optarunt, dum longa dies dissolveret ævum.

cordia moderabatur loris æqualibus: cum esset lene quando imponebatur, et facile toleratu, cum ei juncti eramus: quod jugum nunquam rumor, nunquam querela sollicitavit per annos currentes tam longo spatio, quod nullus questus movit loco suo, non ira, neque error, neque suspicio, quæ credens fictis rationibus male suasionis, machinatur accusationes verisimiles. Tam lene, tam suave jugum, quod nostri ambo patres pertulerunt a vitæ suæ principio ad senectutem usque: et injunctum nobis religionis eorum hæredibus, voluerunt semper subsistere, quousque longæva

~~~~~

mulare tamen nolui.' *Tollius. Quod nota Vulg.—2 Al. venerabile.—7 Ita ex vetere libro legendum monet Scaliger. Vid. Not. inf. et Not. Var.—8 Alii, suspectio.—9 Sic scribit Grævius pro, uterque parentes.—19 'Discutimus'] Sic*

NOTÆ

esse, secundam vero quæ supra exposita fuit: 'Proxima quæ nostræ fuerat,' &c. Sed nihil necesse est hanc in duas dispescere in illo versu: 'Agnoscisne,' &c. cum eodem videatur impetu pars illa posterior effusa, ac prior. Potest ex tribus illis tertia intercidis, nec extare nunc inter ceteras Ausonii. Queritur in his de Paulini secessu, et quod Epistolis et amicitia suæ pro more pristino non respondeat.

2 *Tolerabile junctis*] Pergit in Allegoria jugi, currus, et habenarum.

7 *Nec quæ compositis, &c.*] Grævius sollicitabat hunc versum et legebat: *Nec quæ compositis malesuada, et credula vanis. Ex Pulmanni lectione: Male suadet credula canis. Tollius nihil mutandum censet, quem secu-*

tus sum, et 'malesuadam' substantive sumtum verti 'malam suasionem.' Ut enim suada ipsa suasio est, quid vetat 'male suadam' intelligi 'malam suasionem?'

8 *Suspicio*] Secunda producta. Sic in Epist. Paulini ad Ausonium: 'Duceret in sanctum suspicio falsa parentem.' Sic apud Martialis. lib. xi. Epigr. xlv. 'Oblinitur minimæ si qua est suspicio rimæ.' Quæ apud nonnullos brevis est, et in verbo 'suspicio' apud omnes. Nihil ergo necesse est hic reponere *suspectio*, ut est in quibusdam editionibus.

9 *Utrique parentes*] Scribe juxta Grævium: *utrique parentes*, tui nempe, et mei.

11 *Impositumque*] Suprema voluntate, quasi testamento.

Et mansit, dum læta fides, nec cura laborat
 Officii servare vices: sed sponte feruntur
 Incustoditum sibi continuantia cursum. 15
 Hoc tam mite jugum docili cervice subirent
 Martis equi, stabuloque feri Diomedis abacti:
 Et qui mutatis ignoti Solis habenis
 Fulmineum Phaëthonta Pado mersere jugales.
 Discutitur, Pauline, tamen: nec culpa duorum 20
 Ista, sed unius tantum tua: namque ego semper
 Contenta cervice feram: consorte laborum
 Destituor: nec tam promptum gestata duobus
 Unum deficiente pari perferre sodalem.
 Non animus, viresque labant: sed iniqua ferendo 25
 Conditio est oneri, cum pondus utrumque relicto

ætas finiret nostram vitam. Et quod jugum substitit, quamdiu fides inter nos erat vigens, neque opus nobis erat solitudine, ut præstaremus officia mutua: sed illa ultro procedebant sese ultro excipientia absque observatione. Hoc jugum tam lene collo obsequenti exciperent equi Martis, et illi, qui abducti fuerunt ex equili Diomedis: et equi illi qui cum sentirent mutata sua lora regi a Sole sibi incognito, in Eridanum Phaëthontem percussus fulmine egerunt præcipitem. Excutimus tamen illud jugum, o Pauline: neque hæc culpa est duorum, sed tua unius solummodo. Ego enim portabo illud perpetuo intento collo. Deseror a socio laborum meorum. Neque ita facile est unum socium deficiente altero socio gestare ea quæ duo prius ferebant. Non vacillat animus meus, neque vires meæ: sed injusta lex est ponderi gestando, quando utrumque onus incumbit uni derelicto; et quando pondus aliena

~~~~~

ex Pulmanni cod. non *Discutitur.* Floridus.—24 *Proferre* vulg.

NOTÆ

17 *Martis equi*] Quamvis valde feroces. Servio ad hunc versum lib. III. Georg. 'Martis equi bijuges et magni currus Achillis,' Δεῖμος atque Φόβος, Metus et Terror, contra mentem Eustathii ad hunc versum Iliad. O. 'Ὅτι φόβο, καὶ β' ἵππους κέλετο Δεῖμόν τε Φόβον τε Ζευγνύμεναι: nbi Δεῖμον et Φόβον filiorum aut satellitum Martis nomina esse ait, quibus imperet equos curru jungere, non autem ipsorum equorum. Quintus Calaber lib. VIII. παραλειπ. quatuor Marti equos tribuit Borea et Erinny geni-

tos, quorum nomina: Αἰθων, Φλόγιος, Κόμβος, Φόβος.

Stabuloque feri Diomedis abacti] Equi Diomedis Thraciæ regis humanis carnibus a tyranno illo pastis, quibus demum ipse ab Hercule obiectus est vorandus.

18 *Et qui mutatis, &c.*] 'Pyrois, Eous, et Æthon, Solis equi, quartusque Phlegon.' Ovid. II. Metam.

21 *Sed unius tantum tua*] Ita Propert. lib. III. Eleg. 24. 'Tu bene conveniens non sinis esse jugum.'

Ingruit; acceduntque alienæ pondera libræ.
 Sic pars ægra hominis trahit ad contagia sanum
 Corpus; et exigui quamvis discrimine membri,
 Tota per innumeros artus compago vacillat. 30
 Obruar usque tamen, veteris ne desit amici
 Me durante fides: memorique ut fixa sub ævo
 Restituant profugum solatia casta sodalem.
 Impie, Pirithoo disjungere Thesea posses,
 Euryalumque suo socium secernere Niso. 35
 Te suadente fugam, Pylades liquisset Orestem;
 Nec custodisset Siculus vadimonia Damon.
 Quantum oblectamen populi, quæ vota bonorum
 Sperato fraudata bono? gratantia cuncti
 Verba loquebantur: jam nomina nostra parabant 40
 Inserere antiquis ævi melioris amicis.
 Cedebat Pylades: Phrygii quoque gloria Nisi
 Jam minor, et promissa obiens vadimonia Damon.

lancis superadditur ei. Ita membrum hominis morbo aliquo tentatum corripit contagio corpus aliqui sanum: et in periculo unius partis, quinquam parvæ, tota compages corporis labascit per membra innumerabilia. Opprimar tamen usque, licet, ut non deficiat fides antiqui mei Sodalis, me vivo: et ut solamina sancta consignata annalibus reddant mihi socium qui aufugit. O impie, posses separare Theseum a Pirithoo, et disjungere comitem Euryalum a suo Niso. Pylades deseruisset Orestem, si hortatus esses eum ad fugiendum; et Damon Siculus deseruisset vadimonium. Quanta oblectatio populi, quæ vota proborum hominum defraudata sunt bono sperato? Jam omnes dicebant nobis verba gratulantia. Jam meditabantur referre nomina nostra inter antiquos melioris ætatis amicos. Pylades vincebatur a nobis: laus etiam Nisi Trejani jam minor erat nostra, et cedebat nobis

—34 Possis vulg.

NOTE

31 *Obruar usque, &c.*] Septem hos versus sequentes spurios esse putat Vinetus, quippe quos solus Paulini liber habuit. Vineto facile assentior, neque tamen eos e contextu ejicio; lectorum esto arbitrium.

34 *Pirithoo disjungere Thesea, &c.*] Quatuor celebratissima amicorum paria, Paulini exemplo et suasionem divelli a se invicem potuisse ait. De Pirithoo et Theseo, vide Virgilium, Hyginum, Plutarch. de Niso et Euryalo, Virg. lib. Æneid. v. et ix. De

Pylade, et Oreste, Hyginum, et Ovidium. De Damone et Pythia Pythagorice, Ciceronem lib. iii. de Officiis, Val. Max. libro iv. ubi de amicitia, &c.

* 36 *Te suadente fugam, Pylades liquisset Orestem*] Poëta videtur spectavisse illud Martialis Ep. xxiv. lib. vii. 'Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes, Thesea Pirithoi destituisset amor,' &c.

43 *Vadimonia*] Quibus vadem pro se reliquerat, apud Dionysium Ty-

Nos documenta magis felicia: qualia magnus
 Scipio, longævique dedit sapientia Lælf. 45
 Nos studiis animisque iisdem, miracula cunctis:
 Hoc majora, pares fuimus quod dispare in ævo.
 Ocyus illa jugi fatalis solvere lora
 Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
 Principiis, et utroque caput celantia nodo. 50
 Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut se
 Inferret nimiis vindex Rhamnusia votis;
 Arsacidæ ut quondam regis non læta triumphis
 Grandia verba premens ultrix Dea Medica belli

Damon sistens se vadimonio promisso. Nos eramus exempla feliciora: qualia magnus Scipio et senex ille sapiens Lælius præbuerunt. Nos cum essemus iisdem studiis, et iisdem animis, fuimus admirationi omnibus; et eo majori, quidem, quod licet ætate inæquali eramus tamen æquales. Existimo Imperatorem Pellæum potuisse citius dissolvere lora illa jugi fatalis, quæ occulta essent, quia tecta erant eorum initia, et abscondebant principium ab utraque parte nodi. Scilicet protulimus aliquod magnum verbum, ut Dea ultrix, Rhamnunti culla, ingereret se optatis nostris nimis; quemadmodum olim illa Dea, vindex belli a Medis illati, ægre ferens triumphos regis Persarum, repri-

NOTÆ

ranum, amicum Pythiam mortem pro se appetiturum, nisi ipse dicta die rediisset. Quod cum summa fide præstitisset, miratus eorum fidem et amicitiam Tyrannus, ignovit damnato, eosque rogavit ut se tertium ad amicitiam ascriberent, ut testatur Cicero lib. III. de Officiis.

44 *Qualia magnus Scipio, &c.*] Pub. Cornel. Scipio, et Caius Lælius. Sed de his Ciceronem vide de Amicitia.

47 *Pares fuimus quod dispare in ævo*] Quod magis mirum, cum ad amicitiam parum non faciat æqualitas ævi. Senior porro erat Ausonius, et Paulini, ut ipse ait Epist. superiore, altor, et præceptor primus, primus largitor honorum, primus qui in Aonidum collegia eum duxerat.

48 *Ocyus*] Quam lora nostri jugi; hoc est, nostram amicitiam.

Illam jugi fatalis. . lora] Nodum Gordium; quem qui solvisset, Orbis ei

imperium oraculis promittebatur. Vide Arrianum, et Curtium.

49 *Pellæum ... ducem*] Alexandrum Magnum, Pella Macedoniæ urbe oriundum.

51 *Grande aliquod verbum, &c.*] Respexisse videtur ad illud Æneid. lib. x. 'Dixerat. Ille aliquid magnam, vimque affore verbo Crediderat.' Ubi Servius: 'Proverbialiter dictum est, ac si diceret, non mirum sic occisum esse, qui sibi plurimum arrogabat.' Notare scilicet verba nimis superba Nemesi credebatur, et punire illa malo aliquo eventu. Hinc amicitia suæ et Paulini dissolutionem ei Dea tribuit, quæ sie ulta fuerit jactantiora verba, quibus eam amicitiam, dum vigeret, extulerant.

52 *Rhamnusia*] Nemesi, a Rhamnunte Atticæ Pago, ubi colebatur.

53 *Arsacidæ regis*] Darii.

54 *Ultrix Dea Medica, &c.*] Vel

Sistere Cecropidum in terris monumenta paranti 55
 Obstitit: et Graio jam jam fingenda tropæo,
 Ultro etiam victis Nemesis stetit Attica Persis.
 Quæ tibi Romulidas proceres vexare libido est?
 In Medos, Arabasque tuos per nubila, et atrum
 Perge chaos. Romana procul tibi nomina sunt. 60
 Illic quære alios oppugnatura sodales:
 Livor ubi iste tuus, ferrugineumque venenum
 Opportuna tuis inimicat pectora fucis.
 Paulinum, Ausoniumque, viros, quos sacra Quirini
 Purpura, et auratus trabeæ velavit amictus, 65
 Non decet insidiis peregrinæ cedere Divæ.
 Quid queror, Eoque insector crimina monstri?

mens superbas ejus voces, opposuit sese ei, cum meditaretur constituere monumenta sui in regione Atheniensium; et cum jamjam collocanda esset in tropæum de Græciæ, constitit etiam ultro Nemesis Attica Dea Persis devictis. Quæ tibi libido est, o Nemesis, exagitare optimates Romanos? Tende per nubes, et nigrum Chaos adversus tuos Medos, et Arabes. Longe remota sunt a te Romana nomina. Quære ibi alios socios, quos oppugnes; ubi tua ista invidia, et virus rubiginosum infensa reddit inter se corda accommoda tuis fraudibus. Dedecet Paulinum, et Ausonium, viros quos sacra purpura Romuli, et aureum indumentum trabeæ texit, vinci fraudibus Deæ exterae. Quare conqueror, et accuso terribilem illam Deam Orientalem?

—55 Parenti vulg.—56 Legendum monet Toliuss, *fingenda*.—70 De Ripa

NOTÆ

‘ultrix Medica,’ hoc est, Medorum et belli ab iis illati, ut interpretatus sum: vel ‘Dea Medica,’ hoc est, facta ex marmore quod Medi, seu Persæ, in Atticam advexerant, ad tropæum de Atheniensibus, quos sperabant a se subactum iri, erigendum. Vide, ad plenum hujus loci intellectum, Notas nostras ad Epigram. XXI.

57 *Victis . . . Persis*] A Miltiade prælio ad Marathonem.

58 *Romulidas proceres*] Se intelligit et Paulinum, Consulares ambos.

59 *In Medos, Arabasque tuos*] Quia bello Persarum tantum nota Græcis, et post illorum cladem ab his fabri-

cata ex marmore, quod illi advexerant.

60 *Romana procul tibi nomina*] Paulini et Ausonii.

Procul tibi] Quippe quæ ne Latini quidem ipsa nomen habes. Noster Mosella vers. 379. ‘Et Latine Nemesis non cognita lingua.’ Plin. lib. XXVIII. ‘Alii Græcam Nemesin invocantes. Cujus ob id Romæ simulacrum in Capitolio est, quamvis Latinum nomen non sit.’ Hinc infra ‘peregrina’ dicitur. ‘Non decet insidiis peregrinæ cedere Divæ.’

63 *Inimicat pectora*] Horat. lib. IV. Ode ult. ‘Non ira quæ procudit enses, Et miseras inimicat urbes.’

Occidui me ripa Tagi, me Punica lædit
 Barcino, me bimaris juga niguida Pyrenæi.
 Quæque suo longe dirimit provincia tractu 70
 Trans montes, Solemque alium, trans flumina et urbes,
 Et quod terrarum, coelique extenditur inter
 Emeritensis Anæ, latæque fluenta Garumnæ.
 Quod si intervallis spatium tolerabile limes
 Poneret exiguus; (quamvis longa omnia credant, 75
 Qui simul esse volunt;) faceret tamen ipsa propinquos
 Cura locos, mediis jungens distantia verbis,
 Mœnibus e patriis formam quoque vestis et oris.

Ripa Tagi Hesperii, Barcino Carthaginiensis, et cacumina nivosa Pyrenæi montia ad duo maria pertinentis, causa sunt mei doloris. Et provincia quæ nos asperat procul suo spatio ultra montes, et alium Solem, ultra fluvios, et oppida, et quicquid terra ac caeli panditur inter aquas Anæ Emeritensis, et lata Garumna. Quod si brevis terminus constitueret intervallum tolerabile nostræ distantiae; (licet ii qui cupiunt una esse, existiment spatia cuncta nimis longa;) ipsa tamen cura nostra redderet vicina loca in quibus essemus, connectens ope verborum ea quæ remota inter se essent, atque etiam ostendens invicem e muris nostris patriis formam vestis, et

transpositione et lectionibus versuum sequentiam ad septuagesimum nonum

NOTE

67 *Eoi . . . monstri*] Ejusdem Nemeseos ultricis, et monstrosæ ac terribilis Dææ, in Græcia et Oriente primum cultæ.

68 *Occidui me ripa Tagi, &c.*] De Hispania sibi querendum esse ait, quæ sibi tum Paulinum detinebat. Occidui dicitur Tagus Hispaniæ fluvius, in Occidentalem Oceanum influens.

Punica lædit Barcino] Urbs Hispaniæ Tarraconensis ad Mediterraneum mare, a Pœnis Hispaniam obtinentibus condita, ut hic locus Ausonii, et ipsum Barcinonis nomen indicat. 'Barcino' quippe, seu 'Barchino,' a Barcina, seu Barchina, Annibalis familia, a cujus aliquo condita fuerit; fortasse ab ipso Annibalis patre Amilcare, qui, testibus Plutarcho et Apolloniano, cognominatus est 'Barcas.'

Delph. et Var. Clas.

Auson.

70 *Quæque Provincia*] Hispania.

73 *Emeritensis Anæ*] Sic Heinsius. Anas Hispaniæ fluvius, *Guadiana*, ad quem urbs est antiquitus clarissima Augusta Emerita, nunc *Merida*, de qua Carmen ix. de Claris Urbibus.

77 *Mediis jungens distantia verbis*] Post hæc verba, interposita tantum virgula, subjungo versum: 'Mœnibus e patriis forsân quoque vestis et oris,' et, neglectis allorum emendationibus, pro forsân repono *formam*, ut sit sensus, quem in Interpretatione exposui.

78 *Mœnibus, &c.*] Versum hunc, loco motum, sedisus restitui, nempe inter versus: 'Cura locos,' &c. et 'Santonus ut sibi,' &c. sicque constat sensus, in Interpretatione expositus, qui alias nullus esset. Prius erat inter versus: 'Barcino me bimaris,' &c.

3 B

Santonus ut sibi Burdigalam, mox jungit Aginnum
 Illa sibi, et populos Aquitanica rura colentes : 80
 Utque duplex Arelas, Alpinae tecta Viennae,
 Narbonemque pari spatio sibi conserit : et mox
 Quincuplicem socias tibi, Martie Narbo, Tolosam.
 Hoc mihi si spatium vicinis mœnibus esset,
 Tunc ego te ut nostris aptum complecterer ulnis : 85
 Afflaretque tuas aures nostræ aura loquelæ.
 Nunc tibi trans Alpes, et marmoream Pyrenen

vultus nostri. Quemadmodum Mediolanum Santonum connectit sibi Burdigalam, et hæc deinde sibi Aginnum, et populos arantes arva Aquitanica, et ut Arelas urbs gemina jungit sibi aequali intervallo domus Viennæ Alpinae, et Narbonem; ac deinde tu, o Narbo Martie, jungis tibi Tolosam quincuplicem. Si illud mihi esset intervallum muris nostrarum urbium haud multum distantibus, tum ego te amplecterer quasi junctum meis brachiis: et status mea vocis perveniret ad tuas aures. Nunc habitas ultra Alpes, et Pyrenæum marmore abundantem, apud Cæsar-

NOTÆ

et 'Quæque suo longe,' &c.

79 *Santonus ut, &c.*] Exemplis declarat quod supra dixit: 'Quod si intervallis spatium tolerabile limes Poneret exiguus,' &c. Santonus hic est Mediolanum, Santonum metropolis, *Saintes*. Hanc a Burdigala abesse leucis 22. ait Vinetus, Burdigalam vero Aginno leucis 18.

81 *Utque duplex Arelas*] Vide Carmen VIII. de Claris Urbibus quod incipit: 'Pande, duplex Arelate, tuos blanda hospita portus.'

Alpinae tecta Viennæ, Narbonemque pari, &c.] In eodem Carm. VIII. Clar. Urb. 'Gallula Roma Arelas: quam Narbo Martius, et quam Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.' De his urbibus vide Carmina in Claris Urbibus.

82 *Pari spatio*] Non omnino. Testatur Vinetus abesse Arelatem a Narbone tridui fere itinere, sed a Vienna aliquanto plus: Narbonem vero a Tolosa fere quadridui.

83 *Quincuplicem ... Tolosam*] Carm. XII. Clar. Urb. de Tolosa: 'Quæ

modo quadruplices ex se cum effuderit urbes, Non ulla exhaustæ sentit dispendia plebis.' Ubi vide Notas nostras.

86 *Afflaretque tuas aures*] Confer cum hoc versu versum supra loco motum: 'Mœnibus e patriis formam quoque vestis et oris.'

87 *Trans Alpes, et marmoream Pyrenen*] Alpes generatim dici angustos inter montes transitus, et in Pyrenæo Alpes fuisse, discimus ex hoc Procopii loco: Ἀρχὴ ἐστὶν Ἀλπεὺς τὰς ἐν ὄρεσι τῇ Πυρρηναίῳ ὁδοῦ· Ἀλπεὺς δὲ καλεῖται τὴν ἐν στενοχωρίᾳ διόδον οἱ ταύτῃ ἑθνοὶ νομῶμεναι. Hinc Gellius de Catone loquens: 'Cum de Hispania Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, verba hæc posuit,' &c.

* *Nunc tibi trans Alpes et marmoream Pyrenen*] Alpes pro Pyrenæis sæpius acceperunt Veteres. Sic Gellius Hispanos Pyrenæum accolentes ex Catone vocat Alpinos. Ideo Silius Panic. lib. II. vers. 333. 'Geminas Alpes' dixit.

Cæsareæ Augustæ domus est. Tyrrhenica propter
 Tarraco, et ostrifero superaddita Barcino ponto.
 Terjuga Burdigalæ trino me flumina cœtu 90
 Secernunt turbis popularibus : otiaque inter
 Vitiferi exercent colles, lætūque colonis
 Uber agri, tum prata virentia, tum nemus umbris
 Mobilibus, celebrique frequens ecclesia vico :
 Totque mea in Novero sibi proxima prædia pago, 95
 Dispositis totum vicibus variata per annum,
 Egelidæ ut tepeant hyemes, rabidosque per æstus

Augustam. Prope te sunt Tarraco Tyrrhenica, et Barcino adjuncta mari ostreoso. Montes et fluvii terno numero me separant a strepitu populi Burdigalæ : et otiantem exercent clivi consiti vitibus, et solum fertile agri mei gratum agricolis, præterea viridia prata, præterea sylva suis umbris nutantibus, et cæcis numerosus in pago frequenti incolis : et tot mea villæ sibi vicina in Novero pago, quas multo statis vicibus per totum annum ; ut tepidæ mihi hyemes sint, et exigui Aquilones

vide inf. et Not. Var.—90 ‘ Sic fortasse melius, quam quomodo alli habent

NOTE

88 *Cæsareæ Augustæ*] Quæ Arragoniæ regni caput est, hodie Sarra-
 goza. Appellabatur ‘Salduba,’ prius-
 quam a Cæsare Augusto, Cæsarea
 Augusta, ant etiam, Cæsar-Augus-
 ta, nominaretur.

Tyrrhenica propter Tarraco] Tarraco-
 gona, clara urbs, quæ Tarraconensi
 Hispaniæ nomen fecit. Tyrrhenicam
 hic appellatam putat Vinetus, non
 quod a Tyrrhenis condita fuerit, quæ
 Scipionum opus fuit, teste Plinio et
 Solino, sed quod ad mare internum
 sit Tyrrhenum appellatum.

90 *Terjuga Burdigalæ, &c.*] Sic
 recte vidit Vinetus legendum, non,
Me juga, &c. Neque enim in jugis
 Burdigalæ erat, qui apud Noverum
 pagum in Santonis versabatur, ut
 infra videre est. ‘Terjuga,’ hoc est,
 triplicia illa flumina, quibus a Bur-
 digalæ turbis popularibus secerneba-
 tur, erant Garmna, Duranius, et
 Carantonus, trans quem intelligen-
 dum est situm fuisse Noverum pa-

gum in Santonis. De hoc enim pago
 locutum minime dubito Ausonium
 fuisse Epist. xi. cum dixit : ‘ Vinum
 cum bijugo parabo planstro Primo
 tempore Santonos vehendum,’ &c.

* 91 *Secernunt turbis popularibus*] Expressum illud ex Horatii Ode i.
 ‘ Me gelidum nemus Nympharumque
 leves cum Satyris chori Secernunt
 populo.’ Otium et delicias villæ suæ
 apud Santones in Novero pago, hodie
les Nouliers, describit, cujus inter
 commoda recenset (quod notandum)
 Ecclesiæ viciniam : ‘ Celebrique fre-
 quens Ecclesia vico.’ At Villæ deli-
 cias et commoda, amico absente,
 negat sibi aliquo esse in pretio.

95 *In Novero*] In quibusdam codd.
Novaro, in Lugdun. Membranis *Na-
 basis*. Vide Notam superiorem. Sus-
 picatur Vinetus pagum hunc esse
 qui hodie *les Nouliers*, Novalarii, et
 Ecclesia sancti Petri de Novalariis
 in Latinis diplomatis, propius An-
 geriacum, quam Santonos.

Aspirant tenues frigus subtile Aquilones.
 Te sine sed nullus grata vice provenit annus.
 Ver pluvium sine flore fugit. Canis æstifer ardet. 100
 Nulla autumnales variat Pomona saporēs:
 Effusaque hyemem contristat Aquarius unda.
 Agnoscisne tuam, Ponti dulcissime, culpam?
 Nam mihi certa fides, nec commutabilis unquam
 Paulini illius veteris reverentia durat: 105
 Quæque meo atque tuo fuerat concordia patri.
 Si tendi facilis cuiquam fuit arcus Ulixei,
 Aut præter dominum vibrabilis ornus Achillei,
 Nos quoque tam longo Rhamnusia fœdere solvet.
 Sed cur tam mœsto sero tristitia carmina versu? 110
 Et non in meliora animus se vota propinquat?
 Sit procul iste metus: certa est fiducia nobis,

afflent mihi tenues frigus per calores rabidos æstatis. At sine te nullus mihi annus exoritur jucunda vicissitudine. Ver pluvium elabitur absque floribus. Canicula flagrat æstuans. Pomona nequaquam mihi suppeditat fructus diversi saporis per Autumnum: et Aquarius tristem facit hyemem effusis imbribus. Faterisne tuam hanc esse culpam, o jucundissime Ponti? Nam mihi constans fides manet, et veneratio nunquam mutabilis præci illius Paulini: et unanimitas quæ intercesserat inter patrem meum, et tuum. Si facile fuit ulli homini intendere arcum Ulyssis, aut si hasta Achillis potuit mitti ab aliquo præter ipsum ejus dominum, Nemesis etiam dissociabit nos a tam diuturna amicitia. At quare compona mœstum poema tam lugubri carmine? Et quare mens mea non accedit ad faustiora vota? Hic

~~~~~

libri, *Me juga.* Vinetna. *Me juga* habet ed. Toll.—100 Legebat Barthius, *aret* pro *ardet*.—102 '*Urna* hic pro *unda* reponit Gronovius, acute.' *Floridus*.—108 *Agnoscisne* Vulg. Vid. Not. Var.—111 Conjicit Accursius: *Et cur non*

NOTÆ

102 *Contristat Aquarius unda*] Ex-
 pressum ex Virgil.

103 *Agnoscisne*] Hoc alterius E-
 pistolæ initium in Lugdunensi Ms.
 ut observavit Scaliger: sed de hoc
 supra.

Ponti dulcissime] Recte blandiens
 prænominem eum compellat. Horat.
 'Quinte, puta, aut Publi: Gaudent
 prænominem molles Auriculæ.'

107 *Si tendi facilis, &c.*] Lib. XXI.

Odys. nemo Ulyssis arcum, præter
 ipsum Ulyssem, potest tendere.

108 *Vibrabilis ornus Achillei*] Me-
 tonym. materiæ ornus pro hasta ex
 orno, vel etiam *συνεκοχυσ*, ex qua
 vis arbore. Hanc autem vibrare so-
 lus Achilles poterat, ut patet ex libb.
 Iliad. xvi. et xix. Hinc dissolvi non
 posse eam et Paulini amicitiam in-
 fert Ausonius.

Si genitor natusque Dei pia verba volentum
 Accipiat, nostro reddi te posse precatu :
 Ne sparsam raptamque domum, lacerataque centum 115
 Per dominos, veteris Paulini regna fleamus :
 Teque vagum toto quam longa Hispania tractu,
 Immemorem veterum, peregrinis fidere amicis.
 Accurre, o nostrum decus, o mea maxima cura,
 Votis, ominibusque bonis, precibusque vocatus, 120
 Appropera : dum tu juvenis, dum nostra senectus
 Servat inexhaustum tibi gratificata vigorem.
 Et quando iste meas impellet nuntius aures ?
 Ecce tuus Paulinus adest : jam ninguida linquit
 Oppida Iberorum, Tarbellica jam tenet arva. 125
 Hebromagi jam tecta subit ; jam prædia fratris

*timor longe pellatur. Miki est certa confidentia, si Deus Pater, et filius Dei audit
 pias voces exoptantium, te posse restitui nostris precibus : ut non lugeamus disper-
 eam, et direptam domum veteris Paulini, et ejus possessiones dissipatas per centum
 dominos : et te vagantem per totum spatium Hispania quantumcumque longa est,
 oblitum veterum amicorum, fidere extraneis. Accurre o noster honos, o sollicitudo
 mea maxima, accitus votis, et omnibus faustis, ac precibus festina huc : donec tu es
 juvenis, dum senecta mea in tui gratiam retinet vires integras. Quandam hic
 nuntius pulsabit meas aures ? En adest tuus Paulinus. Jam deserit niveas urbes
 Hispanorum, jam est in agris Tarbellicis. Jam ingreditur tecta Hebromagi ; jam*

*meliora animo se vota propinquant : sed nihil mutat.—123 ‘ Scitus mehercule,
 et elegans versus est, quem pro hoc Pulmanni vetus liber substituit : En erit
 ut nostras hic nuntius excitet aures ? nec quem præferam video : idem liber
 mox, [vs. 130] pro Totum occurrentis, &c. habuit : Prævertit cunctos, ut te am-
 plectatur, amicos.’ Tollius.—125 Trebellica vulg.*

NOTÆ

115 *Sparsam raptamque domum, &c.*] A cognatis, aut etiam libertis servis-
 que Paulini absentis, ut fere fit.

120 *Votis omnibusque*] Horat. libri
 rv. Ode v. ‘ Votis, ominibusque, et
 precibus vocat.’

123 *Et quando iste, &c.*] Pro hoc
 versu vetus Pulmanni liber illum
 habet non minus elegantem : *En erit
 ut nostras hic nuntius excitet aures ?*

* 124 *Ecce tuus Paulinus adest*]

Ambigo utrum apud Veteres quid
 occurrat quod tum verbis, tum sen-
 tentiis affectibusque, magis præstet
 quam extrema hæc Epistola.

125 *Tarbellica . . . arva*] Quæ pri-
 ma occurrunt ex Hispania Vasconia
 Aquitaniam ingredientibus.

126 *Jam prædia fratris*] De fratre
 illo Paulini ejusque prædiis nihil
 notum.

Vicina ingreditur; jam labitur amne secundo;
 Jamque in conspectu est; jam prora obvertitur amni;
 Ingressusque sui celebrata per ostia portus
 Totum occurrentis populi prævertitur agmen : 130
 Et sua præteriens, jam jam tua limina pulsat.
 Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

intrat fundos fratris sui proximos Hebromago; jam descendit secundo fluvio; et jam cerni potest; jam prora ejus navis vertitur ad fluvium, et ingressus per jactata fama ostia sui portus, præterit totam turbam populi obvii: et præteriens suam januam, jamjam pulsat tuam. Credendumne hoc mihi? an vero qui amant effingunt sibi ipsis somnia?

NOTE

128 *Jam prora obvertitur amni*] Jam appellit, et ripam tenet. Virg. lib. vi. *Æneid.* 'Obvertunt pelago proras. Tum dente tenaci Anchora fundabat naves: stant littore puppes.'

129 *Sui celebrata per ostia portus*] Portum Condatem videtur innuere,

de quo jam supra.

131 *Sua præteriens*] Præ studio ut te videat.

132 *Credimus, &c.*] Virgilii est *Ecl.* viii. in fine. Similiter Horat. lib. iii. *Od.* iv. 'Auditis? an me ludit amabilis Insania,' &c.

XXV. AUSONIUS PAULINO SUO S. 418

QUARTA tibi hæc notos detexit epistola questus,
 Pauline; et blando residem sermone lacessit.
 Officium sed nulla pium mihi pagina reddit,

Hæc quarta Epistola explicat tibi querelas nostras jam tibi cognitās, o Pauline; et provocat te pigrum comi oratione. At nulla pagina tua mihi exhibet vicissim

Titulus huic Epistolæ erat in Vossiano optimo libro: *Cum Pontius Paulinus Junior quartis jam literis non respondisset, sic ad eum scriptum est.*—1 Alii,

NOTE

* Ea quarta est ex iis quas Ausonius Paulino in Hispania agenti scripsit; videturque circa annum 393. scripta. In ea Paulino fastum objicit, quo silentium affectat, quanquam homini saxa respondent, Naturaque nil mutum dedit. Tum adjicit ninguinis Pyrenæi locis et Vasconum saltibus immutatos Paulini mores dulcissimos. Verum hæc, et quæ

quatuor annorum fere spatio scripsit Ausonius, ut Paulinum a strictioris vitæ instituto revocaret, tum demum reddita sunt, favente Deo, cum Paulinus, jam vegetior, amico, cui tantum deberet, obsistere potuit.

1 *Detexit*] Sic vetus liber. Alii *dixerit* minus bene. 'Detexit' hic præsens est a detexere. Metaphora a textoribus ducta.

Fausta salutigeris ascribens orsa libellis.
 Unde istam meruit non felix charta repulsam, 5
 Spernit tam longo cessatio quam tua fastu?
 Hostis ab hoste tamen per barbara verba salutem
 Accipit: et salve mediis intervenit armis.
 Respondent et saxa homini: percussus ab antris
 Sermo redit: redit et nemorum vocalis imago: 10
 Littorei clamant scopuli, dant murmura rivi,
 Hyblæis apibus sæpes depasta susurrat.
 Est et arundineis modulatio musica ripis:
 Cumque suis loquitur tremulum coma pinea ventis.
 Incubuit foliis quotiens levis Eurus acutis, 15
 Dindyma Gargarico respondent cantica luco.

pium hoc officium, scribens in capite libellorum salutem præferentium initia felicia. Qua ratione infortunata Epistola, quam mora tua contemnit tam diuturna superbia, promerita est istam repulsam? Attamen hostis accipit salutem ab hoste barbaris vocibus: et vox salve intercedit in medio armorum. Cautes etiam respondent homini. Oratio impingens in antra revertitur ab iis. Et simulacrum vocis remittitur e sylvis: rupes, quæ sunt in littore maris, reboant; rivuli edunt susurros; sæpes, quam Hyblææ apes depascuntur, iis murmurat. Auditur etiam musicus sonus in ripis fluviorum cannis abundantibus: et frondes pinuum edunt tremulum murmur cum ventis ipsas afflantibus. Quoties lenis ventus afflavit acutas frondes, cantus Dindymi montis respondent stridori sylvæ Gargaricæ. Nihil natura fecit

*****

direxit.—10 Reboat nemorum vulg. 'Redit et n.] Verissima lectio: nam rã reboat et resultat ex Interpretatione sunt.' Tollius.—12 Sic restituit ex membris Lagdunensibus Scaliger, pro eo quod correctores reposuerunt: *Somniferumque canit sepes depasta susurrum*.—14 Sic vetus codex, pro: *Atque arguta suis loquitur coma, &c.*—16 *Dindymaque Idæo* vulg.—21 *Alia exemplar.*

NOTE

4 *Fausta . . . orsa*] Puta S. P. hoc est salutem plurimam, vel, ut apud Græcos, *Χαλπὴ καὶ εὐφάρρευ*, hoc est, ut vertit Horat. 'Salvere, et bene rem gerere.'

7 *Hostis ab hoste tamen*] Apud Ovid. Phædra Hippolyto: 'Inspicit acceptas hostis ab hoste notas.'

9 *Respondent et saxa homini*] Cic. pro Archia poëta: 'Saxa et solitudines voci respondent.'

10 *Vocalis imago*] Echo.

Hyblæis apibus] Expressum est ex

his Virg. Ecloga 1. 'Hinc, tibi quæ semper vicino ab limite sæpes Hyblæis apibus florem depasta salicti, Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.'

16 *Dindyma Gargarico*] Dindymus Gargarus, et Ida, montes sunt Phrygiæ, tubis et tympanis Matris Deum personari soliti. Huc facit locus hic Claudiani lib. 1. de raptu Proserpinæ: 'Hic sedes augusta Deæ, templeque colendi Religiosa silex, densis quam pinus obumbrat Frondibus,'

Nil mutum natura dedit: non aëris ales,
 Quadrupedesve silent, habet et sua sibila serpens,
 Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat.
 Cymbala dant flictu sonitum, dant pulpita saltu 20
 Icta pedum: tentis reboant cava tympana tergis.
 Isiacos agitant Mareotica sinistra tumultus.
 Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni,
 In numerum quotiens radiis ferientibus ictæ
 Respondent dociles moderato verbere pelves. 25

mutum. Non volucris aëria, neque bestiae quadrupedes tacent, anguis quoque habet sua sibila, et greges marini anhelitum edunt quasi quandam exiguum vocem. Cymbala percussa sonant, et pulpita pulsata saltu pedum. Tympana concava coriis intentis tecta remugiant. Sinistra Ægyptiaca excitant sonitus in sacris Isidis. Neque tinnitus aëris Dodonæi cessat quoties lebetes percussi virgis pulsantibus modulate resonant dociles ad ictus incussos in numerum. Tu vero, Pauline, perinde ac si

Tacta pedum.—25 Emendat et scribit Tollins ex vet. libro, modulato.—28 Sic

NOTE

Et nulla lucas egitante procella Stridula confertis modulatur carmina ramis: Terribiles intus thyasi, vesanaque misto Concreta delubra gemunt. Ululatus Ide Bacchatur, timidas inclinant Gargara sylvas.

19 *Anhelat*] Motitudo branchias.

20 *Cymbala dant flictu sonitum*] Expressum ex hoc Virg. Æneid ix. 'Tum scuta cavæque Dant sonitum flictu galeæ.'

22 *Mareotica sinistra*] Ægyptiaca. A Mareotide urbe, et lacu, ac regione Ægypti, per Synecdochen. Sistri descriptionem vide in nostris ad Apuleianum Asinum Notis lib. II. p. 64.

23 *Dodonæi, &c.*] Tradit Zenodotus in Dodona (quæ urbs fuit Epiri, prope quam nemo Jovi sacrum, ubi oraculum vetustissimum) duas fuisse sublimes columnas, in altera positam pelvim æream, in altera pensile pueri simulacrum, flagellum æreum manu tollentis; quoties autem ventus vehementius flaret, fieri ut scutica im-

pulsa crebris lebetem feriret, isque percussus tinnitum redderet ad multum etiam temporis resonantem. Suidas rem aliter narrat ex Dæmone. Ait oraculum Jovis, quod olim erat in Dodona, lebetibus æreis undique cinctum fuisse, ita ut invicem sese contingerent. Itaque necesse erat fieri, ut uno quopiam pulsato, vicissim et omnes resonarent, sonitu per contactum ab aliis ad alios succedente. Durabatque in longum tempus tinnitus ille, videlicet in orbem redeunte sono. Hinc tractum adagium, *Dodonæum es*, in hominem importunæ atque improbæ loquacitatis.

* *Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni*] Quorum opera tinnitus ille non cessabat, Callimacho in Delum dicuntur *θεράποντες ἀσφύγιοι λάβητος*, famuli non silentis lebetis. Dicunt autem in Dodone ahenum in columna positum eaque edita; in altera vero columna prope stare puerum flagello æneo armatum, ac ingenti moto spiritu flagellum sæpe in lebetem inci-

Tu velut Œbaliis habites taciturnus Amyclis,
 Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet,
 Obnixum, Pauline, taces : agnosco pudorem :
 Quod vitium fovet ipsa suum cessatio jugis.
 Dumque pudet tacuisse diu, placet officiorum 30
 Non servare vices ; et amant longa otia culpam.
 Quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata
 Scribere ? felicesque notas mandare libellis ?
 Non ego longinquos ut texat pagina versus
 Postulo : multiplicative oneres sermone tabellas. 35
 Una fuit tantum, qua respondere Lacones,
 Litera : et irato regi placuere negantes.

incola sis taciturnus Amyclarum a Laconibus conditarum, vel tanquam Ægyptius Harpocrates premat digito tuum os, servas obstinatum silentium. Agnosco tuam verecundiam : quod vitium suum ipsa perpetua desidia alit. Et quia pudet diu siluisse, juvat non prastare mutua officia : et diuturna cœmatio delectatur suo ipsius peccato. Quis impedit quominus scribas mihi facili brevitate, Salve, et Vale ? Et committas chartæ literas fauste precantes ? Ego non peto ut pagina a te missa expandat carmina longa, neque ut mandes tabellis orationem multam. Unica solum litera fuit qua Spartani responderunt, et denegantes placuerunt tamen regi quan-

NOTE

dere, unde strepitus resultaret non levis. Consule Paræmiarum auctorem.

26 *Œbaliis habites taciturnus Amyclis*] Ab Amyclis Œbaliis, seu Laconicis, dictæ sunt aliæ Amyclæ, a Laconibus colonis, duce Phalanto in magnam Græciam appulsis, conditæ : urbs est inter Caietam et Terracinam sita, de qua intelligendus hic locus. Cur tacitæ dictæ sint Amyclæ, rationem hanc Servius et Pomponius Sabinus reddunt ad hunc Virg. locum Æneid. x. 'Tacitis regnavit Amyclis,' quod cum in ea urbe frequenter falso nuntiaretur hostium adventus, et inani terrore civitas quassaretur, lata lege cautum est ne quis unquam hostis nuntiaret adventum. Postea, cum vere hostis veniret, nullo nuntiante, ex improviso capta est unde 'Tacitæ Amyclæ' dictæ sunt, quod periire silentio.

27 *Sigalion Ægyptius*] Harpocratem intelligit, Deum illum Isidis et Osiridis comitem perpetuum, qui, ut ait Ovidius : 'Premit vocem, digitoque silentia suadet.' Non *Sigalion* hic, sed *Sigaleon* legit Lilius Gyraldus Syntagm. i. et exponit *παρὰ τὸ σῴδω καὶ λέω*, a silendo et populo, quod scilicet populis silentium indicat. Inter Lares cultus est, quod silentio arcana domus tegenda maxime sint.

28 *Una fuit tantum, &c.*] Litera O, qua, teste Eustathio in lib. v. Iliad. sonum illum exprimebant quem postea adjecto *υ* expresserunt *ob*, quod negantis est, et significat, non.

* *Una fuit tantum, qua respondere Lacones, Litera*] Auctor Plutarchus in Laconicis Apophthegm. Lacedæmonios Philippo regi quid quod præstare nollent petenti rescripsisse : *ἀνεπ' ἡ-
 ρησας, ob, qua potuisti, non.* Ubi emendandum τὸ *ob*, et legendum δ, quod

Est etenim comis brevitās. Sic fama renatū
 Pythagoram docuisse refert: cum multa loquaces
 Ambiguīs sererent verbis, contra omnia solum 40
 Est, respondebat, vel Non. O certa loquēdi
 Regula! nam brevius nihil est, nec plenius istis:
 Quæ firmata probant, aut infirmata relidunt.
 Nemo silens placuit: multi brevitate loquēdi.
 Verum ego quo stulte dudum spatiosa locutus 45
 Provehor? ut diversa sibi vicinaque culpa est,
 Multa loquens, et cuncta silens! non ambo placemus:
 Nec possum reticere, jugum quod libera nunquam
 Fert pietas, nec amat blandis postponere verum.
 Vertisti Pauline tuos dulcissime mores? 50
 Vasconis hoc saltus, et ninguida Pyrenæi
 Hospitia, et nostri facit hoc obliuio cœli?
 Imprecer ex merito quid non tibi, Iberica tellus?

quam irato. Nam breuitas est urbana. Sic fama memorat Pythagoram, reuerſum ad vitam, docuisse. Cum garruli plurima dicerent verbis incertis, aduersus illa omnia reponebat tantum Est vel Non. O certam normam loquendi! Nihil enim est breuius, neque copiosius illis vocibus: quæ approbant ea quæ confirmata sunt, vel refellunt quæ refutata. Nemo placuit tacendo: plurimi placuere loquendo breuiter. At quo ego acrior jam diu stolide dicens vasta? quam discrepantia, et quam propinqua tamen inuicem vitia sunt nimis multa dicere, et tacere omnia! Displicemus uterque: neque silere possum liberam caritatem nunquam premi seruili iugo, neque solere posthabere veritatem blanditiis. Jucundissime Pauline ergo mutasti tuos mores? Saltusne Vasconiae, et nivosæ habitacula Pyrenæi montis, et obliuio nostri aeris hoc efficiunt? Quid mali tibi non optem jure, o terra Hispanica? Carthagi-

mavnit Vinetus legere quam, *Obmixus*.—43 *Reclinant* Vulg.—49 Ita legendum monet Accursius pro *deponere*.—53 Optimus liber, inquit Tollius, *Iberia tellus*.

NOTÆ

negandi vim habebat: repugnanti-
 bus licet Jan. Meller. Palmerio, et
 Bapt. Egnatio Racemat. cap. 3.
 Constat enim o addito o Antiquos
 pronuntiasse, non item scripsisse,
 ut jam ad monosyllaba monuimus.
 Apud Plutarchum ibidem extat
 aliud breuitatis Laconicæ exemplum,
 qua eidem Philippo non unica qui-
 dem litera, sed una voce respondent.

Cum ille in agrum Laconicū venia-
 set, per literas quærenti amicūne
 ipsum vellent, an inimicum venire,
 responderunt Spartani, Nentrum, ob-
 ſtrepov.

37 *Irato regi*] Philippo Macedoni.
 51 *Vasconis hoc saltus, &c.*] Regio
 Vasconum cis et trans Pyrenæum et
 in ipso Pyrenæo, *Basques, Biscains, et*
Navarrois.

Te populent Pœni: te perfidus Hannibal urat:
 Te belli sedem repetat Sertorius exul. 55
 Ergo meum, patriæque decus, columenque Senati,
 Bilbilis, aut hærens scopulis Calagorris habebit?
 Aut quæ dejectis juga per scruposa ruinis
 Arida torrentem Sicorim despectat Hilerda?
 Hic trabeam, Pauline, tuam, Latiamque curulem 60
 Constituis, patriosque istic sepelibus honores?
 Quis tamen ista tibi tam longa silentia suasit?
 Impius ut nullos hic vocem vertat in usus:

nienses te vastent: perfidus Annibal te concremet: Sertorius Roma exul iterum ponat in te sedem belli. Bilbilis igitur tenebit te honorem meum, et patriæ, ac ornamentum Senatus? Vel Calagurris affixa rupibus? Vel Hilerda quæ sparsis rudibus per colles lapidosos, sicca ipsa deorsum videt Sicorim rapide fluentem? Pauline, isticne collocas tuam togam consularem, et sellam curulem Romanam, et contumelias istic honores a patre tuo acceptos? At quis auctor tibi fuit istius silentii tam diuturni? Opto ut ille impius ad nullos usus adhibeat vocem:

—56 Columen et culmen, Senatusque et Senati hic legit Accursius. Culmenque Senatus est Vulg.—57 Calaguris in vet. cod.—68 ‘Echo resecuta querelas] Sic

NOTÆ

54 *Pœni]* Qui quondam populati sunt.

* *Te populent Pœni, &c.]* Vere Poëtam hic se exhibet Ansonius, dum varios quibus æstuat motus describit: modo imprecatur Iberiæ devastationem, incendia: modo indignatur vilibus oppidis Paulinum, Senatus columen, decusque patriæ, detineri, atque illic patrios honores sepelire: modo Diris eum devovet qui Paulino tam longa suasit silentia, precaturque, ut tristis, egens, deserta colat; et mentis inops, instar Bellerophontis, hominum cœtus vitet.

55 *Te belli sedem repetat Sertorius]* Quam olim tenuit. Vide Plutarch. Appian. et alios Rerum Rom. Scriptores.

56 *Ergo meum . . . decus]* Paulinum. Indignantis hæc sunt.

Columenque Senati] Pro Senatus. Sic ad Probum supra: ‘Dico hunc

Senati præsulem.’

57 *Bilbilis]* Patria poëtæ Martialis, in Cæsaraugustano conventu, hodie Calatajuda, ad Salonem fluvium.

Calagorris] Et Calagurris, montana urbs Vasconum Hispanorum, patria Quintiliani, ad Iberum amnem, hodie Calahorra, in finibus Navarrae et Legionis.

58 *Aut quæ dejectis, &c. torrentem Sicorim despectat Hilerda]* Hodie Lerida, in eodem Cæsaraugustano conventu ad Orientem, Athanagia primum dicta. De ejus situ sic Lucanus initio lib. iv. Pharsaliæ: ‘Colle tumet modico, lenique excrevit in altum Pingue solum tumulo. Super hunc fundata vetusta Surgit Hilerda manu. Placidis prælabitur undis Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes.’

63 *Ut nullos]* ‘Ut,’ hic pro, utinam, quemadmodum apud Terent. in

Gaudia non illum vegetent : non dulcia vatum
 Carmina, non blandæ modulatio flexa querelæ, 65
 Non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
 Non quæ pastorum nemoralibus abdita lucis
 Solatur nostras Echo resecuta loquelas.
 Tristis, egens, deserta colat : tacitusque pererret
 Alpini convexa jugi : ceu dicitur olim 70
 Mentis inops, cœtus hominum et vestigia vitans,
 Avia perlustrasse vagus loca Bellerophontes.

non gaudia recreant illum : non jucundi poetarum versus, non numerus inflexus querimonia comis, non fera, non pecora, non aves illum delectent, non Echo, quæ, abscondita in sylvis pastorum, consolatur nostros questus, respondens iis. Habitat solitudines mœstus, et inops : et vegetur silens per curva Alpium cacumina, quemadmodum Bellerophontes fertur quondam alienatus mente, fugiens congregationes, et passus hominum, percurrisse vagando solitudines devias. Imprecor hæc illi.

*****

in Epigrammate nonagesimo nono : et melius verbo *Solatur* convenit *querelas*, quam, quod habebat vetus cod. *loquelas*. Vinetus.—70 Al. *Alpinis convexa*

NOTE

Adelphis : 'Defessus sum ambulando. Ut, Syre, te cum tua Monstratione magnus perdat Jupiter.'

65 *Non blandæ modulatio flexa querelæ*] Elegia hic intelligi videtur.

68 *Loquelas*] Melius *querelas*, quod in pluribus editionibus. Magis enim congruit cum verbo '*Solatur*,' quod præcedit.

70 *Alpini convexa jugi*] Scaliger reponit, *Alpinis convexa jugis*, ex veteri libro. Sed nihil necesse est mutare ; planus est sensus. Porro Alpinum jugum vel de Alpibus Italicis, vel etiam de Pyrenæo intelligere potes. Noster Epistola superiore : 'Nunc tibi trans Alpes, et marmoream Pyrenen Cæsareæ Augustæ domus est.' Ubi vide notata.

Ceu dicitur olim Mentis inops, &c. Bellerophontes] De quo Cicero lib. III. Tusc. Quæst. ex Homero IV.

Illad. 'Qui miser in campis mœrens errabat Aleis, Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.'

Bellerophontes] Hipponous dictus, priusquam Belleron Corinthiorum primatem virum interfecisset, et ex eo Bellerophontes, seu Bellerophon, hoc est, Belleri interfector appellaretur. Sed de hoc et de debellata ab eo Chimæra plura vide apud Mythologos.

* *Avia perlustrasse vagus loca Bellerophontes*] Perperam ea quasi Paulino perspicue objecta accipiunt multi, quos inter novissimus Editor operum Paulini in ejusdem Vita. A talibus dicticulis longe abest urbanus Poëta, atque in aula diu versatus. Lubens tamen crediderim, dum ea silentii (quicunque tandem ille sit,) auctori precatur, voluisse ut Paulinus se descriptum ipse agnosceret.

Hæc precor: hanc vocem Bœotia numina, Musæ,
Accipite: et Latiis vatem revocate Camœnis.

O Musa Dea Bœotica audite libentes hanc meam imprecationem, et revocate poetam vestrum ad Latinas Musas.

~~~~~  
jugis.—73 Legitur etiam nomina.

NOTÆ

73 *Hæc precor*] Desumptum ex Æneidos quarto, ubi Dido Æneæ ejusque posteris dira precatur omnia.

Bœotia numina Musæ] Quæ colitis Heliconem montem, et alia Bœotiae loca, a quibus Heliconides, Thespiades, Pierides, Aonides dictæ.

* *Hanc vocem, Bœotia numina, Musas Accipite*] Mariangelus Accursius, nescio qua emendandi pruriginē, mutat numina in nomina. Vnum ipsa quam affert ratio obstat huic emendationi, nempe Paulinum, cum Ausonii Epistolis responderet, dixisse:

‘Non his numinibus tibi me patriæque reduces.’ Quis autem sensus eliceretur, si legeres nomina, fateor me non habere exploratum. An mos est precari nomina? Num vocem posunt nomina accipere? Præterea, ut superius monui, hæc desumpta ex Æneidos quarto vs. 611. et 612. ubi Dido morti proxima, vocatis Hecate, Dirisque ultricibus, sic ait: ‘Accipite hæc, meritumque malis advertite numen, Et nostras audite preces.’

AUSONII

BURDIGALENSIS

AD

GRATIANUM IMPERATOREM

DISCIPULUM

GRATIARUM ACTIO

PRO CONSULATU.

419.

AGO tibi gratias, Imperator Auguste; si possem, etiam referrem.* Sed nec tua fortuna^b desiderat remunerandi vi-

Prosteor gratias quas tibi debeo, Imperator Auguste; redderem quoque, si penes me esset. Verum neque tu es ejus conditionis ut reposes a me mutuum remunera-

NOTÆ

* Monui jam sæpe sæpius falli nostrum Interpretem, uti et Vinetum, ceterosque, dum Ausonium volunt cum Probino Hermogeniano Olybrio Consulem fuisse anno Christi 382. aut alio quocumque, præter annum 379. Momenta quibus eorum opinio refellitur, in Dissertatione nostra attulimus.

Galliarum autem Præfecturam una cum Hesperio filio gerebat Poëta noster, ubi Treveris Consulatum auspicatus, et Gratiano pro Consulatu gratias egit, non quidem, ut ait Flo-

ridus noster, in ipsis 'dignitatis primordiis;' quoniam, cum Sirmii tunc temporis ageret Imperator, 'per locorum intervalla interesse non poterat:' verum 'in condendi honoris solennitate,' nempe exeunte anno 379. quo, nulla mora interposita, Treverim devenit.

Pro Consulatu] Quem gessit cum Collega Probino Hermogeniano Olybrio ann. Christi 381. ab Urbe condita 1132. ut cognoscitur ex Fastis Consularibus.

^a *Referrem*] Hoc est, rependerem

cem: nec nostra suggerit restituendi facultatem. Privatorum ista copia est, inter se esse munificos. Tua beneficia ut majestate præcellunt, ita mutuum non reposcunt. 2. Quod solum igitur nostræ opis est, gratias ago: verum ita, ut apud Deum fieri amat,^c sentiendo copiosius, quam loquendo. Atque non in sacrario modo imperialis oraculi,^d qui locus horrore tranquillo et pavore venerabili raro eundem animum præstat et vultum: sed usquequaque gratias ago, tum tacens, tum loquens, tum in cœtu hominum, tum ipse mecum, et cum voce patui, et cum meditatione secessi, omni loco, actu, habitu, et tempore. Nec mirum, si ego terminum non statuo tam grate¹ profitendi, cum tu finem facere nescias honorandi. 3. Quis enim locus est, aut dies, qui non me hujus, aut similis gratulationis admoneat?

tionem; neque ego, ut possim eam tibi reddere. Hæc facultas pertinet ad privatos, ut sint invicem liberales. Tua munera ut dignitate superant munera ceterorum, sic non desiderant reciprocam vicem. Ergo, quod unum possum, ago grates tibi: sed quemadmodum solet fieri erga Deum, cogitando amplius quam dicendo. Neque solum coram tribunali, ex quo tu Imperator jus dicis, in quo loco raro habent homines eandem mentem et frontem propter serenum horrorem, et metum venerationis plenum, quem illis incutit: verum semper et ubique ago tibi gratias, tum silens, tum loquens, tum in frequentia hominum, tum solus apud me, et quando aperio mentem meam sermone, et quando segregavi me ad cogitandum, omni loco, omni actione, statu, et tempore. Neque mirandum est si ego non facio finem agendi tibi tantas grates, quando quidem tu non desinis me ornare. Nam quis est locus, aut quis dies qui non me admoneat harum, aut hujusmodi gratiarum tibi agendarum? Sed quid dico,

~~~~~

1 Grate pro grata, hic reponit Tollius, bene, judice Florido.—2 'Inter-

NOTE

aliquid, quo beneficium a te acceptum remunerarem.

^b Sed nec tua fortuna, &c.] In hunc sensum, ante Ausonium, Mamertinus in Gratiarum Actione ad Julianum: 'Absit, Auguste, et istud sancta divinitas omen avertat, ut tu a quocumque mortalium expectes vicem beneficii: verum tamen, quod solum vel accipere potest ista fortuna, vel a nobis opibus tuis tribui, immortalitatem munerum tuorum colam offi-

ciis sempiternis.'

^c Ut fieri amat] Ut solet. Græcum est ὡς φιλεῖ.

^d In sacrario modo imperialis oraculi] In Consistorio principis, ubi jus dicebat, et de rep. deliberabat. Allegoria est. Sacrarium enim proprie locus erat in templo, in quo sacra reponebantur: sicut donarium, ubi ponebantur oblata, ut ait Servius.

Admoneat autem? ^a O inertiam significationis ignavæ! Quis, inquam, locus est, qui non beneficiis tuis agitet, inflammet? ² Nullus, inquam, Imperator Auguste, quin admirandam speciem tuæ venerationis incutiat: non palatium, quod tu, cum terribile acceperis, ^f amabile præstitisti: non forum, et basilica ^g olim negotiis plena, nunc votis, votisque ^h pro tua salute susceptis: (nam de sua, ⁱ cui non te imperante securitas?) non euria honorificis modo

admoneat? O quam enervis est, et imbecilla significatio hujus vocis! Quis, inquam, est locus qui non me exagitet, et incendat recordatione beneficiorum tuorum? Nullus, inquam, est, Imperator Auguste, qui non objiciat meæ menti imaginem tuæ Majestatis: non palatium, quod cum acceperis formidabile, reddidisti amabile: non forum, et Basilica quondam referta litibus, nunc plena votis, et votis quidem nuncupatis pro tua incolumitate: (quis enim non securus est de sua sub tuo imperio?) non

~~~~~

serit et Mariang. Accurs. *agitet et inflammet. Acidalius hic beneficiis tuis mutat in pæne facibus, stimulis, male.* Floridus.—3 *Votis pro tua sal. Tilianus*

NOTÆ

* *Admoneat autem*] Correctio.

^f *Quod tu cum terribile acceperis*] Carpere videtur Valentiniiani severitatem, ut filii ejus Gratiani lenitatem extollat. Valentiniannum severiorem fuisse tradunt Aurelius Victor, D. Hieronymus, et alii.

^g *Basilica*] Basilicarum ad negotia, mercatus, et judicia extractarum constructionem et usum vide apud Vitruvium lib. v. cap. 1.

^h *Nunc votis, votisque*] Pro his Gronovius nunc votis, votisque, et intelligit literas, tabulas, inscriptiones quibus vota signabant. Probabiliter admouum. Elige lector.

* *Nunc votis, votisque pro tua salute susceptis*] Noster videtur accedere Gronovio pro votis reponenti votis, quas accipit tabulas, inscriptiones, quibus vota signari solita. Meo quidem judicio perperam emendat Gronovius, locumque elegantissimam corrumpit. Quid enim? An uti pro salute vota suscipiantur, suscipiuntur et

nota? præterea rō votis non venustatis modo, verum etiam expositio^{nis} causa iteratur. 'Forum et basilica olim negotiis plena, nunc votis,' (vota quodammodo negotiis opponuntur,) 'votisque' (interpretationis causa, ut dixi, vox iteratur) 'pro tua salute susceptis.' Sed quid his immoror quæ luce ipsa clariora sunt? Ceterum Ausonius respicit morem vota pro Imperatore faciendi: qui mos adeo solennis fuit, ut, Dione auctore, ob eundem omissum Tiberius acriter increpaverit Rhodiorum Magistratus. De his fuse Bulengerus Imp. Rom. lib. I. cap. ult.

ⁱ *Nam de sua, &c.*] In hunc sensum Plin. in Panegyrico ad Trajanum sub fine in precationem ad Jovem: 'Non te distingimus votis. Non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores: simplex cunctaque ista complexum unum omnium votum est, salus principis.'

laeta decretis, olim sollicitis mœsta querimoniis: non publicum, in quo occursus gaudentium plurimorum neminem patitur solum gratulari: non domus commune secretum.^k

4. Lectus ipse ad quietem datus, beneficiorum tuorum reputatione tranquillior. Somnus abolitor omnium imagines tuas offert.⁴ Ipsa⁵ autem sedes honoris, sella curulis, gloriosa pompis imperialis officii, in cujus me fastigio (ex qua mediocritate?) posuisti, quotiens a me cogitatur, vincor magnitudine, redigor ad silentium, non ingratus beneficiis, sed oppressus. Ades enim locis omnibus. 5. Nec jam miramur licentiam poëtarum, qui omnia Deo plena dixerunt.¹ Spem superas, cupienda prævenis, vota præcurris: quæque animi nostri celeritas Divinum instar⁶ affec-

curia nunc exhilarata senatusconsultis honorificis, quondam tristicis anxii querelis. Non publica via in quibus nemini licet soli gaudere, cum obvii sint in iis permulti gaudentes. Non communis recessus adium. Cubile ipsum concessum ad quiescendum, quietius est ob recogitationem tuorum benefactorum. Somnus qui delet ex animo omnia, exhibet tuas effigies. Ipsa vero sella curulis, sedes dignitatis, superba insignibus muneris imperialis, in cujus eminenti gradu me collocasti, (ex quam mediocri loco?) quoties observatur meo animo, superor magnitudine hujus honoris, et cogor lacere, non quod ingratus sim erga tua benefacta, sed quod iis opprimar. Nam mihi præsens es ubique. Neque amplius admiramur licentiam poëtarum, qui dixerunt cuncta plena esse Deo. Prætergrederis spem, anteoccupas optanda, prævenis vota: et ea velocitas nostræ mentis, quæ vindicat sibi similitudinem cum Deo,

codex. Malit Gronovius: nunc notis votisque.—4 Alii, *affert*.—5 Sic legendum monet Accursius, non *ista*. Acidalius inquit, ‘alii *ista*, recte.’—6 *Divum*

NOTE

^k *Non domus commune secretum, &c.* Enumeratio hæc ad imitationem videtur composita Tullianæ illius Orat. iv. in Catilinam: ‘Ego sum ille Consul, P. C. cui non forum, in quo omnis æquitas continetur, non Campus Martius, Consularibus auspiciis consecratus, non curia, summum auxilium omnium gentium, non domus, commune perfugium, non lectus, ad quietem datus, non denique hæc sedes honoris, sella curulis, unquam vacua mortis periculo atque insidiis fuit.’

¹ *Poëtarum, qui omnia Deo plena*
Delph. et Var. Clas.

dixerunt] Ut Virgilius Ecloga iii. ‘Ab Jove principium, Musæ: Jovis omnia plena,’ &c. Et fusiori enumeratione Aratus initio Phenomenon: *Μαορα δὲ Διὸς πάντων μὲν ἀρχαὶ Πάσαι δ’ ἀνθρώπων ἀγοραί, μυστὴ δὲ θάλασσα, καὶ λυμένες.* ‘Plena vero Jovis omnia quidem compita; Omnes vero hominum cætus: plenum vero mare, Et portus.’

⁶ *Divinum instar*] Hanc librorum quorundam lectionem prætoli vulgatæ, *Divum instar*, quæ, licet in eundem sensum recidat, minus tamen decet Christianum oratorem, apud

Διον.

3 C

tat, beneficiis praeuntibus anteceditur. Praestare tibi est, quam nobis optare, velocius. 6. Ago igitur gratias, optime Imperator. Ac si quis nunc sermonem meum iisdem verbis tam saepe repetitum, inopiae loquentis assignat, experiatur hoc idem persequi:⁷ sed nihil poterit⁸ proferre facundius. 7. Aguntur enim gratiae non propter majestatis ambitum, nec sine argumentis, Imperatori fortissimo: testis est⁹ uno pacatus anno^o et Danubii limes, et Rheni.^p Liberalissimo: ostentat hoc dives exercitus. Indulgentissimo: docet securitas erroris humani.^q Consultissimo: probat hoc tali principe Oriens ordinatus. Piissimo: hujus vero laudis locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus^r consecratus: instar filii ad imperium frater ascitus:^s a contumelia belli patruus vindicatus:^t ad Praefecturae collegium

praeoccupatur tuis benefactis antecuntibus. Promptius tibi est efficere, quam nobis cupere. Ergo grates tibi ago, Imperator optime. Et si aliquis tribuit penuria dicentis, quod tam saepe repetam iisdem vocibus hanc meam orationem, tentet perficere hoc idem: at nihil poterit promere disertius. Nam grates aguntur non ad aucupandam gratiam Principis, neque sine fundamentis, fortissimo Imperatori: testantur hoc fines Imperii ad Istrum et Rhenum pacati a te spatio unius anni. Imperatori largissimo: exercitus lucupletatus a te id praedicat. Mitissimo: id patet ex eo quod nulli homini fraudi est erravisse. Prudentissimo: id ostendit ordo redditus Orienti a te tali Imperatore. Maxime pio: hujus vero tuae laudis amplissima probatio est, quod patrem sacravisti honoribus caelestibus: quod fratrem socium Imperii assumsisti tanquam filium: quod ullus es patruum ab ignominia

instar vulg.—7 Prosequi vulg.—8 Tiliannus cod. et nihil poterit.—9 Pro electus,

NOTÆ

principem Christianum dicentem.

^a *Testis est, &c.] Subjectio.*

^b *Uno pacatus anno, &c.] Devictis Germanis, Alemannis, et Sarmatis.*

^c *Uno pacatus anno et Danubii limes, et Rheni] Devictis, ut dixi ad Epigr. 1. Alemannis anno superiore, nempe 378.*

^d *Danubii limes, et Rheni] His duobus fluviis finiebatur Germaniam versus Romanum imperium.*

^e *Securitas erroris humani] Quod scilicet Gratiano imperante consilio malo patrata scelera punirentur, ve-*

nia autem facilis esset et obvia his qui errore humano peccavissent.

^f *Pater divinis honoribus, &c.] Valentinianus a Gratiano in Divos relatus more recepto, necdum a Cæsari-bus exuto, quanquam Christianis.*

^g *Ad imperium frater ascitus] Valentinianus junior, quem adhuc quadriennem ad Imperium a Gratiano ascitum Aurelius Victor refert.*

^h *Patruus vindicatus] Valens, quem a Gothis occisum atque in casa combustum, non ipse quidem Gratianus, sed Theodosius Magnus in Imperii*

filii cum patre⁹ conjunctus: ad Consulatum præceptor evectus.⁹ 8. Possem¹⁰ ire per omnes appellationes tuas, quas olim virtus dedit, quas proxime fortuna concessit, quas adhuc indulgentia divina meditatur. Vocarem¹¹ Germanicum, deditione gentilium: Alemannicum,² traductione

belli infausti: quod nos Ausonios filium et patrem collegas invicem fecisti in Præfectura: quod promovisti me tuum magistrum ad Consulatum. Possem persequi tuos omnes titulos, quos tua virtus jamdudum tibi præbuit. Quos nuper fortuna tibi largita est: et quos divina benignitas parat adhuc tibi concedere. Appellarem te Germanicum ob deditionem gentium illarum: Alemannicum, eo quod captos bello

~~~~~

quod hic legebatur, Acidalius reponit *evectus*, optime, censente Florido.—10 Idem *Possem* pro *Possum*.—11 *Voca* vulg.—12 *Desiderat* vulg.—13 *Quod*

NOTÆ

societatem a Gratiano assumtus, et Orienti præpositus, ultus est, Gothis et Thracia pulsâ.

* *Filius cum patre*] Ipse Ausonius cum patre Julio Ausonio. De ea Præfectura paulo infra: 'Et tui tantum Præfectura beneficii: quæ et ipsa non vult vice simplici gratulari, liberalius divisa quam juncta: cum teneamus duo integrum, neuter desideret separatum.'

* *Ad Præfecturæ collegium filius cum patre conjunctus*] Hic toto cælo aberrat cum ceteris Interpres noster, dum hoc 'Præfecturæ collegium' de Ausonio Poëta, Julioque ejus parente intelligit. Infra enim de eadem Præfectura dicit Ausonius: 'Liberalius divisa quam juncta, cum teneamus ambo integrum, neuter desideret separatum.' Quod si, ut patet, cum gratias ageret pro Consulatu, Præfecturam Ausonius tenebat junctam potius quam divisam, quoniam pacto ista 'Julio' competent, quem ex 'Epicedio' constat ante mortuum, quam Poëta Consul crearetur? Igitur ea intelligenda de Ausonio Poëta, ejusque nato Hesperio, qui socius patri fuerit adjunctus, quod, uti recte suspicatur in Mallii Theodori vita

Rubenius, viro Musis amico (adde et annis gravi) non liberet totum se negotiis permittere. An vero duplicem Præfecturam ita gesserit, ut iterum fuerit Præfectus Prætorio, inter eruditos non constat. Iterum fuisse probamus in Dissertatione operi præfixa.

* *Præceptor evectus*] Ipse Ausonius Gratiani præceptor.

* *Ad Consulatum præceptor evectus*] Ut vere impletum fuerit quod antea Juvenalis dixerat: 'Si Fortuna volet, fies de Rhetore Consul.'

* *Vocarem*] Sic recte Acidalius pro *voca*; supra enim, 'possem ire,' &c. et infra 'connecterem,' &c.

* *Germanicum, &c. Alemannicum*] A Germanis et Alemannis ejusdem Germaniæ populis. Utrunque nomen Teutonica lingua idem pæne sonat: est enim GER seu GAR MANN valde vir, hoc est, admodum strenuus et fortis, ALLE MANN vero totus vir, seu prorsus fortis. De Gratiano Sextus Aurel. Victor in Epitome: 'Hic apud Argentarium oppidum Galliæ triginta Alamannorum millia in bello extinxit.' Cui consonat Ammianus Marcellinus lib. ultimo, et alii.

captorum: ^a vincendo et ignoscendo, Sarmaticum.^a 9. Con-
necterem omnia merita virtutis, et cognomina felicitatis:
sed alia est ista materia, et suo parata secreto: cum pla-
uerit signanter et breviter omnia, quæ novimus, indicare,
nec persequi: ut qui terrarum orbem unius tabulæ ambitu
circumscribunt, aliquando detrimento magnitudinis, nullo
dispendio veritatis. 10. Nunc autem, quod diei hujus pro-
prium, de Consulatu gratias agam.^a Sed procurrant et
aliæ dignitates, atque in vocem gratulationis erumpunt, ac
se prius debere profitentur. 11. Tot gradus nomine Comi-
tis ^b propter tua incrementa congesti ex tuo merito: te ac

Alemannos in alias terras transtulisti; Sarmaticum, eo quod Sarmatas debellasti, et eis pepercisti. Conjungerem omnes laudes virtutis tuæ, et titulos quos tua felicitas tibi quasivit: verum illud argumentum diversum est, et reservatum separato loco in quo tractetur: quando libitum mihi fuerit non enumerare quidem, sed designare breviter cuncta quæ in te novi: velut illi qui complectuntur orbem terrarum spatio unius tabulæ, aliquo damno magnitudinis ejus, sed nulla jactura veritatis. Nunc vero grates tibi agam ob Consulatum meum, quod proprium est hujus diei. At alii etiam honores in me collocati prodeunt, et prorumpunt in gratiarum actionem, et prædicant se grates debere tibi ante meum Consulatum. Tot honorum gradus sub titulo Comitatus concervati in me a patre tuo ob tuos progressus in lîteris:

NOTÆ

^a *Traductione captorum*] Juvenum scilicet, quos abduxit tironibus Romanis admiscendos. Sic enim Ammian. lib. ult. 'Quem Lentienses [Alemanni ut ex superioribus patet] intentum jugulis suis omni perseverandi studio contemplantes, post deditionem, quam impetravere supplici prece, oblata (ut præceptum est) juventute valida nostris tirocinii permiscenda, ad genitales terras innoxii ire permisi sunt.'

^a *Vincendo et ignoscendo, Sarmaticum*] Sarmatas, quos Hunnos seu Chunos fuisse ait Freherus ad nonum versum Mosellæ, 'Arvaque Sauromatum nuper metata colonis,' devictos cis Rhenum Gratianus transtulerat, et regionem illam dederat habitandam, quæ hodie *Hunsrück*, sita inter Rhenum, Mosellam, et Navam, ut idem Freherus ibidem fuse probat.

^a *Quod diei hujus proprium, de Con-*

sulatu gratias agam] Morem hunc etiam discas ex Plin. in Panegyrico: 'In consuetudinem vertit,' inquit, 'ut Consules publica gratiarum actione perlata, suo quoque nomine, quantum debeant Principi profiteantur.' Et ex Mamertino in Juliani Panegyry. 'Hæc accedit,' ait ille, 'quod ipsa hæc orbs, atque hoc angustissimum consilii publici templum officium hujus orationis efflagitant, &c. Hi cives et hi populares tui silere me non sinunt, nec patiuntur ut quisquam alius auspaticissimo die apud te ac de te loquendi manus usurpet, quam is, qui amplissimo ait præditus magistratu.'

^b *Nomine Comitatus*] Puta, Comitatus scrinii, Comitatus sacrarum largitionum, Comitatus rerum privatarum, Comitatus palatii, &c. Qui varii erant honorum et munerum gradus in domo Cæsarium, ut ex notitia Imperii, Co-

patre principibus, Quæstura communis: et tui tantum Præfectura^c beneficii, quæ et ipsa non vult vice simplici gratulari, liberalius divisa quam juncta: cum teneamus duo integrum,^d neuter desideret¹² separatum. 12. Sed illa, ut paulo ante promisi, habebunt sui muneris peculiare secretum. Consulatus hic meus orat, atque obsecrat, ut obnoxiam tibi uni sinas fieri ejus dignitatem, quem omnibus prætulisti. Quot quidem¹³ et ipse sibi invenit¹⁴ gradus? 13. Cum clarissimo viro collega meo¹⁵ honore conjunctus, nuncupatione prælatus,^e Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo non passus septa,^h neque campum, non suffra-

ex tua dignatione Quæstura in me collocata in commune a te et parente tuo, dum ambo imperatis: et Præfectura ex tua tantum liberalitate profecta: quæ ipsa quoque non contenta est semel tantum agere gratias, cum beneficentius eam divideris in me et patrem meum, quam si in me solum eam totam contulisses: cum ambo possideamus totum tuum beneficium, ac neuter cupiat illud esse divisum. Verum ista, sicut promisi paulo supra, habebunt locum sibi peculiariter destinatum, quo exhibeat tibi suas grates. Hic meus Consulatus rogat te, et obtestatur, ut permittas tibi soli deberi honorem illius hominis quem anteposuisti cunctis. Ac quidem quot ipse Consulatus meus gradus etiam sibi reperit? Ego conjunctus fui dignitate cum illusterrimo viro meo collega, antepositus nominatione, ego factus Consul, Imperator Auguste, non expertus cancellos, neque Campum Martium, non suffragia, non

quidem vulg.—14 Pro invenit legit Acidalius, invenit, qui dicit, 'ac forte junctum, subvenit.'—15 Alii, in eo.—16 Adulavi, vocatis vulg.—17 Alii plerique

NOTÆ

dice Justiniano, Ammiano, Cassiodoro, et aliis cognoscitur.

^c *Præfectura*] Prætorii Galliarum.

^d *Cum teneamus duo integrum*] Cum ego et pater Præfecturam hanc indivisam tenuerimus, et administraverimus.

^e *Quot quidem, &c.*] Sic optime restituit Tollius pro, *Quod quidem*. Gradus illos dignationis suæ in Consulatu mox enumerat.

^f *Cum clarissimo viro collega meo*] Anicio Probino Hermogeniano Olybrio.

^g *Nuncupatione prælatus*] Quia prior renuntiatus erat, ut infra videbitur.

^h *Non passus septa, &c.*] Removet a se ea quæ in electionibus fiebant,

cum populus Consules creabat.

Septa] Quæ et Ovile, locus erat in Campo Martio cancellis conclusus, in quem Centuria suffragium latura ingrediebatur per pontes seu angustas vias: in pontis aditu stabant Diribitores, qui tabellas, quibus candidatorum nomina inscripta erant, singulis ingredientibus ministrabant. Ingredientibus ovile Rogatores cistam proponebant, in quam conjicerent eam quam vellent tabulam. Post quam autem totius Centuriæ tabellæ collectæ erant, tum educendis suffragiis adhibebantur custodes. Eorum munus erat describere suffragia, id est, tot puncta in tabella notare, quot tabellæ similes reperirentur: ut

gia,ⁱ non puncta,^k non loculos:^l qui non prensaverim manus,^m nec consalutantium confusus occurso, aut sua amicis nomina non reddiderim, aut alienaⁿ imposuerim: qui Tribus non circumivi, Centurias^o non adulavi, jure vocatis^p classibus^p non intremui, nihil cum sequestre deposui,^q cum diribitore^r nil pepigi.^r Romanus populus, Martius campus, equester ordo, rostra, ovilia, senatus, curia, unus mihi omnia Gratianus. 14. Jure meo, Auguste Maxime, affirmare possum incolumi omnium gratia, qui ad hunc honorem diversa unquam virtute^s venerunt, venturique sunt,

puncta, non largitionem pecuniae: qui non prehenderim manus, neque perturbatus occurso aliorum una mecum salutantium populum, aut non compellaverim amicos nominibus propriis, aut vocaverim alienis: qui non ambivi Tribus, non blanditus sum Centuriis, non expavi, cum classes rite vocarentur, nihil deposui apud sequestrem, nullum pactum feci cum distributore tabellarum. Solus Gratianus mihi fuit populus Romanus, Campus Martius, equester ordo, rostra, septa, senatus, curia, omnia. Possum asseverare pro meo jure, Auguste Maxime, pace omnium qui unquam pervenerunt, et perventuri sunt ad hanc dignitatem diverso merito, (singuli

~~~~~

que: cum distributore.—18 Gronovius via vel itinere pro virtute reponebat,

NOTÆ

inito tandem numero, ea Centuriarum sententia renuntiaretur, quæ plures habere similes tabellas ex numero punctorum perspiceretur. Sed de his omnibus plura vide apud Græchium de Comitibus, et Rosinum antiquit. Rom. lib. vi. cap. 14.

ⁱ *Non suffragia*] Voce olim, deinde, post leges tabellarias, tabellis concepta.

^k *Non puncta*] Quibus in tabula sub nominibus Candidatorum numerus suffragiorum ipsos designantium notabatur.

^l *Non loculos*] Pecuniarum largitionem, qualem faciebant qui populum corrumpebant, et emebant suffragia.

^m *Qui non prensaverim manus*] Ut, qui ambiebant, solebant obviorum quorumque manus prehendere, seu notorum et amicorum, et eos rogare.

ⁿ *Aut aliena*] Quod ut vitarent Candidati, Nomenclatorem habebant ad

latas, qui singulorum nomina suggereret.

^o *Tribus non circumivi, Centurias, &c.*] De Tribubus, Centuriis, et Classibus in quas Centuriarum distributæ erant, prærogativa tum Tribu, tum Centuria, et jure vocatis classibus, Centuriisve, vide plura apud eosdem Græchium de Comitibus, et Rosinum loco supra citato.

^p *Jure vocatis classibus*] Jure vocatæ Centuriarum aut classes dicebantur, quæ post prærogativam Centuriam (eam nimirum cui sorte ducta evenerat ut prima suffragium rogaretur) vocabantur ad suffragium, donec Centuriarum numerus major in electionem consensisset.

^q *Nihil cum sequestre deposui*] Nullam pecuniam corrumpendi alienius causa deposui apud sequestrem, hoc est, medium aliquem, qui tum demum daret ei cui erat promissa, cum

(suis enim cuique animus, suum meritum, sibi que mens conscia est,) jure, inquam, meo affirmare possum, me mihi videri a ceteris esse secretum. 15. Sunt, quos votorum cruciat inanitas: non optavi:⁴ quos exercet ambitus: non petivi: qui assiduitate exprimunt: non coëgi: qui¹⁹ offeruntur occasione:¹ non affui:² quos juvat opulentia: obstat temporum disciplina.⁷ Non emi: nec possum continentiam jactare; non habui. Unum præstare tentavi,⁷ et hoc ipsum quasi meum vindicare non possum: in tua enim positum est opinione, si merui. 16. Fecisti autem et facies alios quoque Consules, piissime Gratiane, sed non et causa pari. Viros gloriæ militaris: habent enim tecum, ut semper laboris, ita dignitatis plerumque consortium,² virtutis quam

etenim habent suum animum, suam virtutem, et pectus sibi conscius,) possum, inquam, asseverare merito me videri mihi esse distinctum a reliquis. Sunt quidam qui anguntur votis inanibus, at ego non concupivi Consulatam. Sunt quos ambitio agitat: non rogavi. Sunt qui extorquent honores assidue petendo: ego non extorci. Sunt quos occasio offert honoribus: ego non affui cum dares. Sunt quos opes sua adjuvant in honoribus consequendis: at disciplina horum temporum id prohibet. Ego non emi hunc honorem, neque possum predicare meam ea in re continentiam; etenim non habui unde emerem. Conatus sum efficere unum, neque possum mihi id asserere velut meum: nam pendet ex tua existimatione, an meruerim. Porro, pie admodum Gratiane, fecisti jam, et facies adhuc alios etiam Consules, at non similem quoque ob rationem. Facies Consules viros militia claros: quippe illi participant, ut semper labores tuos, ita sæpe et honores, cum prius col-

male, iudice Florido.—19 Acidalius, Quibus.—20 Romæ hic ponit Gronovius.

NOTÆ

ejus opera essem Consul creatus.

¹ *Cum diribitore nil pepigi*] Puta ut potentioris alicujus competitoris tabellas supprimeret inter diribendum.

² *Sunt quos, &c. non optavi*] Enumeratio elegans cum subjectione.

³ *Qui offeruntur occasione*] Qui forte tum temporis occurrunt principi, aut in comitatu sunt, cum comitia ordinat, quemadmodum fuerat collega ejus Olybrius. Sic enim de eo infra: ⁴ *Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clarissimum virum collegam meum, quem præsen-*

tem habebat occasio, prælatum credidissent.⁵

⁶ *Non affui*] Erat quippe tunc in Gallia, Gratianus vero Sirmii in Panonia, ut videbitur infra.

⁷ *Obstat temporum disciplina*] Hæc ad Gratiani laudem, sub cujus Imperio non opibus, sed virtute honores parentur.

⁸ *Unum præstare tentavi*] Ut merer.

⁹ *Ita dignitatis plerumque consortium*] Dum eos facis tuos in Consulatu collegas.

honoris antiquiore collegio: viros nobilitatis antiquæ: dantur enim multa nominibus; et est Roma²⁰ pro merito:⁷ viros fide inclytos, et officiis probatos: quorum me etsi non secerno numero, tamen, quod ad honoris viam pertinet, ratione dispartio. 17. Quartum hunc gradum^a novi beneficii^a tui, Auguste, constituis auferre^a tibi ipsi, quo alter ornetur: bona animi tui ad alienam referre præstantiam,^b eruditionemque naturæ,^c quam Deo et patri et tibi debes,

legæ sint tibi in virtute, quam in Magistratu. Facies Consules viros prisce nobilitatis: plurima enim conceduntur magnis illis nominibus, et vicem meriti in iis obtinet, quod sint ex veteribus familiis Romanis. Facies viros claros fidelitate sua, et spectatos suis officiis: ex quorum numero quamquam me non eximo, nihilominus, quod spectat ad modum perveniendi ad Consulatum, segrego me ab eorum ratione. Hunc facis quartum gradum beneficii nuper a te in me collati, Auguste, demere tibi ipsi, quo exornes alterum: referre ad excellentiam alterius dotes tui ingentii, et reflectere magis grato animo, quam vero sermone, ad operam alterius peritiam

—1 'Lego: Quartus hic gradus n. b. tui Auguste. Constituisti auferre, &c. Nisi quis malit: Quantum hic gradus n. b. t. Auguste? nam pro quartum, quantum fuit in papyraceo Vossiano. Præferam tamen, quam indicavi, lectionem. Potest autem et sic legi: Quartus hic g. n. beneficii. Tu, Auguste, constituisti, &c.' Tollius. 'Vett. editiones, efferre, unde Grævius, auferre, pro vulgato deferre,

NOTÆ

⁷ Et est Roma pro merito] Non satisfacit Gronovio, vocabulum *Romæ* hic positum; quasi, inquit, nulla esset nobilitas civis Romani, nisi præcise Romæ nati; ut vellet hic *prosapia, genus, fortuna*, aut aliquid simile. Sed fastidiosior paulo est. *Roma* hic pro nobilitate ponitur antiqua illa, et a veteribus Romæ familiis, opponiturque novitati familiarum provinciarum Romana Civitate non ita pridem donatarum.

² Quartum hunc gradum] Supra de Consulatu suo: 'Quot quidem et ipse sibi invenit gradus?' Graduum illorum primus fuit quod nuncupatione fuerit prælatus; alter quod Gratiani munere, non passus septa, &c. tertius quod non pari cum ceteris causa Consul factus fuerit; quartus hic est, quod in conferendo sibi illo Consula-

tu detrahat de animi ac naturæ suæ bonis Gratianus, ut ornet suum præceptorem, ejus scilicet præceptis et educationi tribuendo præclaras dotes, quas Deo et patri debebat, non præceptori.

^a Novi beneficii] Consulatus, qui ad Quæsturam et Præfecturam, quibus ornatus antea fuerat Ausonius, nuper accesserat.

^b Bonæ animi tui ad alienam referre præstantiam] Nihil hic muto. Non est quod reclamet Gronovius: 'Qua fronte suam dicat Ausonius præstantiam?' Non enim ex sua, sed ex Gratiani persona loquitur, quem decebat de præceptore suo honorifice sentire, et prædicare se doctrinam, pietatem, ceteraque bona mentis, si qua habebat, ab ipso hausisse.

^c Eruditionemque naturæ] Id est,

ad alterius gratiam gratius^a retorquere, quam verius. *Tuæ hæc verba sunt a te mihi scripta: SOLVERE TE, QUOD DEBEBAS: ET ADHUC DEBERE, QUOD SOLVERIS. O mentis aureæ dictum bracteatum!*^d 18. O de pectore candidissimo lactei sermonis alimoniam! Quisquamne tam parvus est in ostentatione beneficii? quisquam pondus gratiæ suæ vim meriti profitetur alieni? quisquam denique quod indulget, quasi ab obnoxio deferatur, pretium mavult vocare, quam donum? 19. Certent huic sententiæ veteres illi et Homerici oratores, subtilis deducta oratione Menelaus,^e et instar profundæ grandinis ductor Ithacesius,^f et melleo delibutus eloquio jam tertiæ Nestor ætatis: sed neque ille concinnius eloquatur, qui se Laconica brevitate collegit:^g neque ille contortius,^h qui cum sensibus verba glomeravit: nec isteⁱ dulcius,ⁱ cujus lenis oratio mulcendo potius, quam extorquendo, persuasit. 20. Solvere te di-

naturalem quam debes Deo, et patri, et tibi. Ecce tua verba, quæ ad me scripsisti: Teolvere mihi quod debebas; et debere adhuc quod solveris. O vocem auream ingenii præstantissimi. O cibum orationis lacteæ manantem e candidissimo pectore! An aliquis est tam modicus in jactando beneficio? An aliquis palam prædicat id, quod a benevolentia tantum sua profectum est, deberi merito alieno? Postremo an aliquis mavult appellare mercedem, quam donum, id quod dat benigne, perinde ac si teneatur illud dare? Contendant cum elegantia hujus sententiæ priores illi Oratores quos Homerus celebrat, Menelaus acutus tenui oratione, et dux Ithacensis eloquio vehementi instar grandinis altæ, et Nestor jam tertiæ ætatis unctus mellita facundia: at nec ille qui coërcuit se Spartano breviloquio dicet magis apposite, neque ille qui contorsit voces cum sententiis loquatur majori ambitu; neque hic cujus sermo dulcis persuasit magis blandiendo, quam rapiendo, eloquatur suavius.

~~~~~

bene.' *Floridus.*—2 *Ad alterius gratiam rectius vulg.* In Til. cod. fuit: *ad alterius efficaciam gratius.*—3 *Tu iste deest in vulgatis.*—4 *Alii subornant, tri-*

NOTÆ

quam naturali ingenii tui lumine potius quam opera, et præceptis meis paravisti.

^d *Dictum bracteatum*] Metaphora a signis, quæ bracteis, hoc est, lamellis, seu foliis anreis deaurabantur.

^e *Homerici oratores, subtilis deducta oratione Menelaus, &c.*] In Iamblico carmine Epistolæ xvi. 'Hunc dico, qui lingua potens, Minorem Attidam

præterit, Orando pauca et musica. Qui grandines Ulyssæi, Mellifluentem Nestora,' &c. Ubi vide Notas.

^f *Ithacesius*] Græcum est 'Ιθακήσιος, Ithacensis.

^g *Qui se Laconica brevitate collegit*] Menelaus Spartanus.

^h *Neque ille contortius*] Ulysses.

ⁱ *Nec iste dulcius*] Nestor.

cis, quod debebas: et debitum esse, cum solveris. Auguste juvenis, cœli tibi et humani generis rector hoc tribuat,⁴ ut prælatus antiquis, quos etiam⁵ elegantia sententiæ istius antecessisti, vincas propria singulorum: in Menelao regiam dignationem, in Ulyxe prudentiam, in Nestore senectutem. 21. Subjiciet⁶ aliquis, Ista quidem adeptus es: sed effare, quo merito? Quid me oneras sciscitator? RATIONEM FELICITATIS NEMO REDDIT. Deus, et qui Deo proximus, tacito munera dispertit arbitrio: et beneficiorum suorum indignatus per homines stare iudicium, mavult de subditis dedisse miraculum. 22. Quo, inquis, merito? Ego nullum scio, nisi quod tu, piissime Imperator, debere te dicis: et hoc debere, latissime pertinet: sive hoc eruditionis tuæ fœnus¹ existimas: sive sine fœnore gloriam liberalitatis affectas: sive te pondere conceptæ sponsonis exoneras: seu fideicommissum patris exsolvis:¹ seu magnanimitate cœlesti, ostentatione suppressa,^m Dei munus imitaris. 23. Debere te dicis. Cui?

Ais te solvere quod debebas, et debitum adhuc esse quando solveris. O adolescens Auguste, moderator cœli et generis humani hoc tibi det, ut antepositus prisciis illis quos superasti elegantia istius sententiæ, superes etiam quæ propria fuerunt uniuscujusque eorum: majestatem regiam in Menelao; prudentiam in Ulyse; senectutem in Nestore. At dicit quispiam, Assocutus quidem es ista: verum dic mihi quonam tuo merito? Quare mihi molestus es percontator? Nemo reddit rationem suæ felicitatis. Deus, et ille qui proximus est Deo, distribuit dona sua secreto iudicio, et non ferens benefacta sua estimari arbitrio hominum, mavult cære ipsis admirationem, iis quæ subjicit eorum oculis. Quonam, inquis, tuo merito? Ego nullum novi, nisi quod tu ais te debere, o Imperator piissime. Atque istud debere spectat ad plurima: seu putas hoc esse emolumentum tuæ institutionis, seu aucuparis laudem largitatis absque emolumento, seu exsolvis te obligatione promissionis mihi factæ: sive præstas fideicommissum patris tui: sive magnanimitate divina imitaris Deum in benefaciendo absque jactatione. Ais te debere. Cuinam debes?

buebat.—5 ' Bene monnit Acidalius ⁊d etiam hic suo in loco non esse, sed reponendum post vincas, ut legatur: Quos elegantia . . . vincas etiam p. s.' Floridus.—6 Conjicit Gronovius, Objiciet.—7 Al. Corri.—8 *Allos* scribebat

NOTE

¹ Eruditionis tuæ fœnus] Hoc est, mercedem mihi debitam, quod te erudiverim.

¹ Seu fideicommissum patris exsolvis] Hoc est, sive tuæ fidei commiserit pater tuus moriens, ut me ad hunc

honorem eveheres; et tu supremam patris voluntatem nunc exequaris.

^m Ostentatione suppressa] Supprimi ostentationem, qui, cum beneficii, debitum se exsolvere prædicat, non beneficium conferre.

quando? quo nomine? Lege syngrapham, nomina creditorem. Accepti et expensi tabulæ^a conferantur: videbis alio summæ istius transire rationem.^o Tibi cœpit Deus debere pro nobis.^p 24. Quid autem mihi debes, gratissime Imperator? Patitur enim humanitas tua, ut præter regias virtutes, privata appellatione^q lauderis. Quid tu mihi debes? Et contra, quid non ego tibi debeo? Anne quod docui? hoc ego possum verius retorquere, dignum me habitum, qui docerem: tot facundia, doctrinaque præstantes, inclinata in me dignatione, præteritos: ut esset quem tu matura jam ætate succinctum^r per omnes honorum gradus festinata bonitate proveheres: timere ut videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes præstare, superesset. 25. Negat Cicero Consularis, ultra se habere, quod cupiat. Ego autem jam Consul, et senex, adhuc aviditatem meam jam fatebor. Te videre sæpius in

Quo tempore? Quo titulo? Recita instrumentum debiti, nomina creditorem: tabulæ accepti et expensi comparentur inter se: agnosces rationem istius summæ transferri in aliam partem. Deus incipit tibi debere pro nobis. Quid vero debes mihi, o princeps gratissime? Nam benignitas tua præter Imperatorias tuas dotes sustinet adhuc prædicari laudatione privata. Quid tu debes mihi? Contra vero quid ego tibi non debeo? An debes mihi aliquid quia erudivi te? Ego possum hoc verius reflectere in me ipsum, quod existimatus fuero idoneus qui te instituerem: quod tot viri excellentes eloquentia et scientia prætermitti fuerint, honore hoc in me collato, ut esset aliquis, quem, ævo jam propecto paratum ad mortem, tu extollereres per universos gradus magistratum benignitate accelerata: adeo ut videreris metuere, ne vita me desereret, quamdiu tibi restaret adhuc aliquid mihi tribuendum. Cicero, functus Consulatu, ait se nihil habere amplius quod exoptet. Ego vero cum Consul sum, et propecta ætate, confitebor adhuc meam cupiditatem. Aveo cernere te sæpius in

NOTÆ

^a *Accepti et expensi tabulæ*] Rationum libri in quibus scriptum est, quid acceptum, et quid expensum.

^o *Videbis alio summæ istius transire rationem*] Id est, non te mihi debitorem, sed me tibi ex illis rationibus remanere.

^p *Tibi cœpit Deus debere pro nobis*] Hoc est, tot tantaque tibi debeo, ut ea persolvere tibi pro me jam solus Deus possit.

^q *Privata appellatione*] Gratissimi;

hæc enim privatis melius convenit, quorum, ut supra dixit, ista copia est esse inter se munificos, quam principibus, qui beneficia conferre ceteris solent, non ab illis accipere, quæ gratum animum a se reposcant.

^r *Matura jam ætate succinctum*] Jam senem, et in procinctu ad moriendum. Hanc esse hujus loci sententiam colligo ex his quæ sequuntur; 'timere ut videreris,' &c.

hoc magistratu, Gratiane, desidero : ut et sex Valerii Corvini,⁷ et septem Caii Marii,⁸ et cognominis tui⁹ Augusti tredecim Consulatus, unus æquipares. 26. Tibi plures potest ætas et fortuna tua præstare : verum ego in numero parciior, quia tu in munere liberalior : ipsum enim te sæpius hoc honore defraudas, ut et aliis largiaris. 27. Scis enim, Imperator doctissime, (rursum enim utar laude privata,) scis, inquam, septem ac decem Domitiani Consulatus,⁷ quos ille, invidia alteros⁸ provehendi, continuando conseruit,⁷ ita in ejus aviditate derisos, ut hæc eum pagina⁹ Fastorum suorum, immo fastidiorum,⁸ fecerit insolens.

hoc Magistratu, o Gratiane; ita ut tu unus æques sex Consulatus Valerii Corvini, septem Caii Marii, et tredecim Augusti tibi similis cognomine. Ætas et fortuna tua potest præbere tibi plures Consulatus; at ego parciior sum in numero Consulatum quos tibi opto, quoniam tu largior es in hoc munere concedendo; nam sæpius privas te hac dignitate, ut eam impertiaris etiam aliis. Nosti enim, Princeps eruditissime, (nam iterum adhibebo in te laudem privatam,) nosti, inquam, septemdecim Consulatus Domitiani, quos ille conjunxit continuos præ invidia, ne promoveret alios ad hunc honorem, sic fuisse deridiculo habitos in illius cupiditate, ut illa pagina Fastorum, immo fastidiorum ejus, reddiderit eum arrogantem, at non potuerit reddere

*****

Tilianum exemplar.—9 Alia exemplar. ut hoc cum pag. Suspiciatur Grono-

NOTÆ

⁷ *Ut et sex Valerii Corvini*] Seu, ut habent vetusta marmora, *Corvi*, Consulibus primum facti anno ætatis 23. ab U. C. 406. postquam eum cum Gallo pugnantiem Corvus unguibus et rostro in hostem insiliens juvasset. De hoc Plin. lib. vii. cap. 48. 'M. Valerius Corvinus centum annos implevit: cujus inter primum et sextum Consulatum 46. anni fuere.' Meminit et Cic. lib. de Senectute.

⁸ *Et septem Caii Marii*] Hunc testatur idem Cicero lib. iii. de Natura Deorum, septuagenarium obliisse, cum septimum Consul primus omnium fuisset.

⁹ *Cognominis tui*] Qui Augustus cognominatus est, quemadmodum et tu. Vide Sueton. in Vita ejus.

⁷ *Septem ac decem Domitiani Consu-*

latus] De hoc Sueton. 'Consulatus septem et decem cepit: quot ante eum nemo. Ex quibus septem medios continuavit. Omnes autem pæne titulo tenus gessit. Nec quenkum ultra Kalendas Maii, plures ad Idus usque Januarias.' Ex quo loco videre est illum Consulatus affectasse, ut nomen suum annis præfigeret (quod ordinariis tantum Consulibus concessum, qui Kal. Januarii magistratum inibant) non ut gereret eos, siquidem, vix susceptos, in alios rejiciebat.

⁷ *Continuando conseruit, &c.*] Plin. in Panegyri. 'Non te ad exemplar ejus voco, qui continuis Consulatibus fecerat longum quandam et sine discrimine annum,' &c.

⁸ *Fastorum suorum, immo fastidio-*
rum] Paronomasia.

tem, nec potuerit præstare felicem.⁷ 28. Quod si principi honoris istius temperata, et quæ vocatur aurea, debet esse mediocritas;¹⁰ quid privati status hominibus?¹¹ quid æquanimis? quid jam senibus erga se oportet esse moderaminis? 29. Ego quidem, quod ad honores meos pertinet, et vota saturavi: tu tamen, Imperator optime, tu, piissime, tu quem non fatigat liberalitas, nisi quando cessavit: tu, inquam, indulgentissime Gratiane, ut ad benefaciendum subito es nec opinus ingenio,¹² adhuc aliquid, quod hoc nomine mihi præstetur, invenis.¹³ Sic intellexere omnes: sic nobis ordinem ipse fecisti: sic amicus Deo es, ut a te jam impetratum sit, quod optatur: a quo,¹⁴ et quod nondum optamus, adipiscimur.¹⁵ 30. At rursum aliquis adjiciat,¹⁶ aut sermone libere, aut cogitatione liberius: Nonne olim, et apud veteres multi ejusmodi doctores fuerunt? An tu solus præceptor Augusti? immo ego cum multis conjunctus officio, sed cum paucissimis secretus exemplo.

beatum. Quod si Imperator debet observare modum temperatum et auream, ut vocant, mediocritatem in munere illo capessendo; quam moderationem debent observare homines conditionis privatae? Quam qui sunt æquo animo? Quam qui ætate jam grandi? Ego quidem, quod spectat ad munera quæ gessi, explevi etiam vota mea: tu tamen, optime Princeps, tu, piissime, tu cui molesta nunquam est liberalitas, nisi cum est otiosa: tu, inquam, Gratiane benignissime, ut habes ingenium promptum ad benefaciendum de improvviso, reperis adhuc aliquid quod mihi tribuatur eo titulo. Ita omnes agnoverunt. Eo tu ipse ordine nos renuntiasti Consules. Ita carus es Deo, ut quod expetitur jam impetratum sit a te; a quo etiam consequimur id quod nondum expetimus. At subjunget iterum quispiam vel voce libere, vel etiam liberius mente: An non quondam etiam apud antiquos extiterunt plurimi tales præceptores? An tu unus fuisti Magister Imperatoris? Immo fui æquatus multis munere docendi Principes; verum segregatus cum perpaucis exemplo præmissi. Nolo

*****

vius: ut tot cum pag. . . . . nec potuerint p. f.—10 Distinguit Acidalius: Temperata, et quæ vocatur, aurea debet esse mediocritas.—11 Privatis status hominibus vulg.—12 Grævius mallet: subito es nec opinio ingenio.—13 Sic Tollius, pro invenies, recte, censente Florido.—14 Quod optatur ab aliquo; et vulg.—15 Pro adipiscimur legit Acidalius, adipiscamur, qui etiam—16 At vel Sed

NOTE

Fastidiorum] Vel contemptus clarorum virorum, quos merito honore defraudabat sese perpetuo Consulem reficiendo: vel etiam tædii quod afferebat legentibus Fastos, idem Consul annorum omnium titulis præfixus.

7 Nec potuerit præstare felicem] Cum pro honore, quem inde sperabat, derisiosem tantum tulerit.

8 Quæ vocatur aurea, &c. mediocritas] Horatio lib. II. Od. x.

31. Nolo Constantini temporum taxare collegas :^a Cæsares docebantur.^b Superiora contingam.¹⁷ Dives Seneca,^c nec tamen Consul,^d arguetur rectius, quam prædicabitur, non erudiisse indolem Neronis, sed armasse sævitiam.^e Quintilianus, Consularia per Clementem ornamenta sortitus,^f honestamenta nominis potius videtur, quam insignia potestatis habuisse. Quomodo et Titianus¹⁸ magister.⁵ Sed glo-

*carpere collegas temporum Constantini: erudiebantur tunc Cæsares tantum. Lo-
quar de superioribus. Seneca locuples, neque tamen Consul accusabitur melius,
quam jactabitur non instituisse ingenium Neronis, sed armavisse ejus crudelitatem.
Quintilianus, consecutus insignia Consulatus ope Clementis, videtur habuisse potius
ornamenta famæ quam notas potentia. Quemadmodum et Titianus præceptor*

*****

r. a. objiciet. Objiciet quoque probat Tollius.—17 Vulg. *extinguam*.—18 Al.

NOTÆ

^a *Constantini temporum taxare colle-
gas*] Innuere videtur Lactantium Fir-
mianum Crispi Cæsaris, Constantini
ex Minervina concubina filii, præcep-
torem, qui, ut ait Hieronymus ad
Chronicon Eusebii, vir omnium suo
tempore eloquentissimus, sed adeo in
hac vita pauper fuit, ut plerumque
etiam necessariis indigerit, nedum
deliciis; et Exuperium Rhetorem
Dalmatii liberorum præceptorem, de
quo est Carmen xvii. Professorum.

^b *Cæsares docebantur*] Filii Impera-
torum, et Imperio destinati quidem,
sed non Imperatores ipsi, neque Au-
gusti, qualis erat Gratianus, qui que
proinde præceptores suos tam bene
remunerare non poterant.

^c *Dives Seneca*] Ut qui, referente
Suillio apud Tacitum, intra quadrienni-
um amicitia Neronis discipuli sui
ter millies sestertium paravisset,
quod Budæus lib. v. de asse ait va-
lere septuagies quinquies centena
millia aureorum.

^d *Nec tamen Consul*] Ordinarius, et
cujus nomen in Fastis præfigeretur
anno sui Consulatus. Nam Consulem
fuisse Senecam, saltem suffectum ordi-
nario, probat Senatus consultum

Trebellianum factum sub Nerone,
Annæo Seneca, et Trebellio Maximo
Coas. octavo Kal. Septemb. ut patet
ex Ulpiano leg. 1. ff. ad SC. Trebel-
lianum §. 1. et Instit. De Fideicom-
missariis hæreditatibus, et ad SC.
Trebellianum §. 4.

^e *Sed armasse sævitiam*] Literis et
eloquentia: 'Cujus quo major est
vis,' inquit Cicero lib. iiii. de Oratore,
'hoc est magis probitate jungenda,
summaque prudentia: quarum virtu-
tum expertibus si dicendi copiam tra-
diderimus, non eos quidem oratores
effecerimus, sed furentibus quædam
arma tradiderimus.'

^f *Consularia . . . ornamenta sortitus*]
Suffectus Consul in tempus aliquod
breve tantum.

Per Clementem] Sub Domitiano, sub
quo floruit Quintilianus, duo fuere
Clementes auctoritate apud princi-
pem valentes, Marcus Arricinus Cle-
mens, et T. Flavius Clemens ejus
patruelis, quos tandem Consulares
interemit. Per utrum illorum Con-
sularia ornamenta sortitus sit Quin-
tilianus, non liquet.

⁵ *Quomodo et Titianus Magister*]
Illud et suggestit Tollius. Hunc Ti-

riosus⁹ ille, municipalem scholam^h apud Visontionem Lugdunumque variando, non ætate quidem, sed vilitate consensuit. 32. Unica mihi amplectenda est Frontonisⁱ imitatio: quem tamen Augusti¹⁰ magistrum^k sic Consulatus ornavit, ut Præfectura non cingeret. Sed Consulatus ille cujusmodi? Ordinario suffectus, bimestri spatio inter-

Maximini. At ille superbior paulo mutando ludum suum municipalem, apud Vesontionem et Lugdunum, exolevit, non senio quidem, sed abiectione. Solum Frontonem agnoscere possum æmulum, qui nihilominus præceptor Imperatoris ita decoratus est Consulatu, ut non ornaretur Præfectura. At qualis fuit ille Consulatus? Subditus fuit in locum Consulis ordinarii, insertus numero Consulum per duos tantum menses,

*****

Commodo Titianus.—19 Sed gloriosius vulg. Al. Scilicet gloriosus. Suspiciatur Gronovius ab Ausonio fuisse: Sed gloriosulus. Idem sentit Tollius.—20 'Fortasse apud Ausonium scribendum fuerit Augustorum, non Augusti; nam scribebant semper compendiose Augg.' Scaliger. Hanc conjecturam haud esse aspernandam, dicit Tollius: sed numero forte singulari Poëta usus est, ut rem elevet, minuaturque.—1 Ausonium scripsisse, dicit Acidalius se credere,

NOTE

tianum recte observat Vinetus non eum esse Fabium Titianum, qui post Ausonium cum Aurelio Symmacho Consul fuit, de quo proinde ut Consule jam loqui non posset, neque dicere eum vilitate consensisse, ut mox subiungit. Sed eum esse Julium Titianum Maximini junioris præceptorem, Capitolino Titianum dictum, de quo jam dixi ad hunc versum Iamb. Epist. xvi. 'Fandi Titianus artifex,' nbi vide Notas. Pro quomodo Titianus magister suspicabatur Acidalius *Commodo Titianus magister*, quod libens amplecterer, nisi Maximino juniore præceptorem Titianum, Commodo vero alios dicendi magistros, atque inter hos Frontonem, Capitolinus assignaret. Nisi dicamus Ausonium in discipuli nomine errasse, et Commodum posuisse pro Maximino.

^h *Municipalem scholam*] Quam in municipalibus urbibus Vesontione et Lugduno habebat. Notum quid sit 'municipium.'

^{*} *Municipalem scholam*] Tenuandi

causa municipalem dixit, quia, ut ait Sirmondus Not. ad Sidonium, in municipalibus humiliora et obscuriora sunt omnia.

ⁱ *Frontonis*] Is est Cornelius Fronto Marci Antonini, atque etiam Veri artis Oratoris magister, quem eo usque amavit Marcus, ut statuum ei in Senatu petierit, ut in Marci Vita refert Jul. Capitolinus.

^k *Quem tamen Augusti magistrum*] Conjiciebat Scaliger scriptum fuisse *Augg.* hoc est, 'Augustorum magistrum,' quia Marci et Veri fuit magister, librariorum vero, omisso uno *g*, *Aug.* tantum scripsisse, unde factum fuerit *Augusti*. De hoc Frontone vetus inscriptio a Scaligero relata; M. AVFIDIO. FRONTONI. PRONEPOTI. M. CORNELII. FRONTONIS. ORATORIS. CONSULIS. MAGISTRI. IMPERATORVM. LVCII ET. ANTONINI. NEPOTIS. AVFIDI. VICTORINI. PRÆFECTI. VRBIS. BIS. CONSVLIS. FRONTO. CONSVL. FILIO. DVLCISSIMO.

positus,¹ in sexta anni parte consumtus: quærendam ut reliquerit tantus orator, quibus Consulibus^m gesserit Consulatum. 33. Ecce aliud, quod aliquis opponat: in tanti ergo te oratoris fastigium gloriosus attollis? Cui talia requirenti respondebo breviter: non ego me contendo Frontoni, sed Antonino præfero Gratianum. 34. Celebrant quidem solennes istos dies omnes ubique urbes, quæ sub legibus agunt, et Roma de more,ⁿ et Constantinopolis de imitatione,^o Antiochia pro luxu,^p et Carthago discincta,^q et domus fluminis^r Alexandria: sed Treviri principis bene-

implevit munus suum sexta parte anni: adeo ut tantus orator reliquerit inquirendum sub quorum Consulatu Consul fuerit. En aliud quod objiciat quispiam: Tu igitur erehis te superbus ad culmen tanti oratoris? Cui ista roganti respondebo pueris. Ego non comparo me Frontoni, verum antepono Gratianum Antonino. Cunctæ quidem ubique urbes, quæ vivunt sub legibus, celebrant dies illos solennes, et Roma more suo, et Constantinopolis ad imitationem Romæ, et Antiochia propter luxum, et Carthago vestitu affluens, et Alexandria domus fluminis: at Augusta Trevirorum

Sed et Consulatus ipse cujusmodi.—2 'Non video, quare hic omissa sit copula, cum omnibus reliquis sit addita: crediderim excidisse negligentia vel festinatione librariorum.' Tollius.—3 Vid. inf.—4 Al. ostentare.—5 Dilatas vulg.

NOTÆ

¹ *Bimestri spatio interpositus*] Quod spatium sæpius fuit Consulatum illorum, ab Imperatoribus per illas ordinationes delatorum, quæ nundina dictæ sunt, ut plerumque senas in anno ejusmodi ordinationes facerent, aliquando tamen pauciores, pro suo libitu. De his nundinis Consularibus videndi Casanbonus et Salmasius ad Historiæ Augustæ scriptores.

^m *Quibus Consulibus, &c.*] Acute dictum. Observatum est supra solos ordinarios Consules qui Kal. Januar. inirent magistratum, nomina sua anno dedisse in Fastis.

ⁿ *Roma de more*] Utpote in qua urbe, stante Rep. Consulatus semper iniretur, qui postea sub Imperatoribus a Consulibus, quos il designaverant, in iis urbibus iniri cœptus est, in quibus eos Consules versari Kal. Jan. contigisset. Diem autem illum celebratum non in ea solum urbe in

qua Consulatus iniretur, sed et in aliis clarioribus Imperii Rom. ex hoc loco intelligere est.

^o *Constantinopolis de imitatione*] Quippe quæ Romæ æmula esset, et nova Roma diceretur.

^p *Antiochia pro luxu*] Præpone copulam et, librariorum negligentia omissam. Notæ Antiochiæ Metropolis deliciae et luxus.

^q *Carthago discincta*] Virg. *Æneid.* VIII. 'Hic Nomadum genus, et discinctos Mulciber Afros,' ubi Servius: 'Vel habitum eorum ostendit, qui usque in talos fluebat, quod Plautus in *Pœnulo* ridet dicens: Quæ est illa avis? cum Afrum vidisset vestem demissam trahentem. Aut discinctos dixit inhabiles militiæ. Omnes enim qui militant cincti sunt. Aut certe inefficaces, ut contra strenuos dicimus.'

^r *Et domus fluminis Alexandria*] Va-

ficio: et mox cum ipso auctore beneficii. Loca inter se instant, vota consentiunt. 35. Unus in ore omnium Gratianus, potestate Imperator, virtute victor, Augustus sanctitate, Pontifex religione, indulgentia pater, ætate filius, pietate utrumque.* 36. Non possum fidei causa ostendere⁴ imagines majorum meorum, ut ait apud Sallustium⁷ Marius: nec deductum ab Heroibus genus, ad Deorum stem-

celebrat diem quo inivi Consulatum munere Imperatoris, ac statim cum ipso muneris largitore. Loca remota sunt a se invicem; at desideria omnium conveniunt inter se. Unus Gratianus versatur in ore cunctorum, Imperator potentia, victor fortitudine, Augustus sanctitate, Pontifex religione, parens benignitate, filius juventute, utrumque caritate. Non possum ostentare effigies meorum Majorum ad fidem astruendum meis dictis, ut dicit Marius apud Sallustium, neque referre ad prosapiam

NOTÆ

riant hic libri; alii enim *domus*; alii *domum*, unde posset fieri *donum*, alii *fluminis*, alii *fulminis*. Vinetus utrumque tolerari posse putat: *fluminis* quidem, quia Alexandria ad unum e Nilii ostiis sita est, quod per Antoniasiam *flumen* dici potest, cum e maximis sit orbis terrarum fluminibus: *fulminis* vero, quod uni e Ptolemæis Alexandriæ et Ægypti regibus cognomen fuit *Κεραυνός*, id est, fulmen. Sed hoc posterius, ut longius petitur, merito aspernatur Tollius.

* *Sed Treviri principis beneficio*] Invenit apud Trevirorum urbem non, ante se Consulem, celebratum fuisse diem illum Consulatus ineundo solennem Kalendarum Januar. Treviris vero Consulatum inivisse Ausonium, cum ex hoc loco patet, tum infra in fine hujus Gratiarum Actionis, ubi acceleratur Gratiani, ad se Consulem visendum, iter describit.

Augustus sanctitate] Græcis *σεβαστός*, Augustus, sancte venerandus. Ovid. Fast. 1. 'Sancta vocant Augusta patres: Augusta vocantur Tempia Sacerdotum rite dicata manu. Hujus et Augurium dependet

Delphi. et Var. Clas.

origine verbi, Et quodcumque sua Jupiter auget ope.'

* *Pontifex religione*] Nomen hoc honoris, Imperatoribus a Paganis tributum, secuti Imperatores, quamquam Christiani, a suis titulis non removebant. De Gratiano inscriptio vetus a Vineto relata: FLAVIVS GRATIANVS. PIVS. FELIX. MAXIMVS VICTOR. AC. TRIVMPHATOR. SEMPER AVGVSTVS. PONTIFEX. MAXIMVS. GERMANICVS. MAXIMVS. ALEMANNICVS MAXIMVS. FRANCICVS. MAXIMVS. GOTHICVS. MAXIMVS. TRIBUNITIÆ. POTESTATIS. TERTIVM.

† *Pater*] Populorum.

* *Ætate filius*] Necdum vicesimum annum Gratianus attigerat.

* *Pietate utrumque*] Et pater et filius. Jul. Capitolinus de Marco Antonino Philosopho: 'Cum igitur in amore omnium imperasset, atque ab aliis, modo frater, modo pater, modo filius, ut cujusque ætas sinebat, et diceretur, et amaretur,' &c.

† *Apud Sallustium*] In de bello Jugurthino, ubi non ostendere sed ostentare legitur, in oratione Marii ad plebem Romanam.

Auson.

3 D

ma^a replicare: nec ignotas opes, et patrimonia sparsa sub regnis:^a sed ea, quæ nota sunt, dicere potius, quam prædicare, patriam non obscuram, familiam non pœnitendam, domum innocentem, innocentiam non coactam, angustas opes, verumtamen libris et liberis^b dilatatas:^c frugalitatem sine sordibus, ingenium liberale, animum non illiberalem, victum, vestitum, supellectilem, munda, non splendida: veteribus ut illis Consulibus (excepta, quæ tum erat,^d bellicarum collatione virtutum) si quis me conferre dignetur, seponat opulentiam, non derogaturus industriam. 37. Verum quoniam gratiis agendis jamdudum succumbo materiæ; tu orationi meæ, Gratiane, succede. 38. Tu, Gratiane,^e qui hoc nomen^c sic per fortunam adeptus es, ut nemo verius ambitione quæsierit: (neque enim justius Metellus cognomento Pius, patre revocato, qui esset impius exu-

Deorum genus meum derivatum ab Heroibus: neque jactare divitias tantas ut eas non noverim, et fundos dispersos per varias provincias: sed eloqui potius, quam jactare ea quæ cognita sunt omnibus, scilicet me habere patriam non ignobilem, prosepium cujus me non pigeat, domum innocentem, probitatem liberam, rem familiarem arctam, at tamen amplificatam libris, et natis: parcimoniam absque sordibus, indolem honestam, animum ingenuum, victum, vestitum, supellectilem, pura ista omnia, non tamen magnifica: adeo ut si aliquis velit componere me cum priscis illis Consulibus, (dempta comparatione virtutum militarium quæ tunc erant in iis,) removeat a me divitias eorum, non detractus mihi parem ipsi diligentiam in obeundo Consulatu. Sed quia in agendis gratiis jam diu vincor magnitudine rerum; tu subveni meo sermoni, o Gratiane. Tu Gratiane, qui ita forte sortitus es istud nomen, ut nemo æquius illud ambiverit: (nam Metellus non justius cognominatus est Pius, ob reductum ab exilio parentem suum, qui impius esset, si eum pateretur exulare:

Alias suspicatur Acidalius, ditatas.—6 Alii libri, erant, rectius, censente Acidal.—7 Legendum monet Accursius, Gratianus, pro, quod vulg. Gratiane.

NOTÆ

^a *Ad Deorum stemma*] Ut gens Julia, quæ ad Venerem originem suam referebat.

^b *Et patrimonia sparsa sub regnis*] Similiter Ammianus de Probo lib. xxvii. 'Ab urbe Probus accitus, claritudine generis, et potentia, et opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem universum pœne

patrimonia sparsa possedit.'

^c *Libris et liberis*] Paronomasia. Significat tum patris, tum suæ, et filiorum snorum eruditione, virtute, et honoribus illustratam fuisse suam familiam.

^d *Hoc nomen*] Gratiani, quod Noster a Gratia et grate agendo deducit.

lante; aut verius Sylla Felix, qui felicior ante,^d quam vocaretur; quam tu, Gratianus: cui et hoc nomen est,^e et illa Metelli Syllæque^f cognomina:) 39. tu, inquam, Gratiane, qui hoc non singulis factis, sed perpetua grate agendi benignitate, meruisti; cui, nisi ab avo^g deductum esset, ab omnibus adderetur; tu ipse tibi, inquam, pro me gratiam refer: tu tuæque virtutes: bonitas, qua in omnes prolixus es, perpetuus in me: pietas, qua orbem tuum temperas, quamque in ulciscendo patruo^h probas, tuendo in fratre cumulas, ornando in præceptore multiplicas. 40. Agat gratias clementia, quam humano generi impertis: liberalitas, qua ditas omnes: fortitudo, qua vincis: et mens ista aurea, quam de communi Deoⁱ plus quam ullus^j hausisti. Agant

neque Sylla verius vocatus fuit Felix, qui erat felicior prius quam appellaretur; quam tu vocaris Gratianus: qui habes et nomen istud, et illa cognomina Metelli, et Syllæ:) tu, inquam, Gratiane, qui promeruisti non factis aliquibus singularibus, sed jugi liberalitate in grate agendo, ut hoc cognomen tibi adjiceretur ab universis, si non traxisses illud ab avo tuo: tu ipse, inquam, redde tibi grates pro me: tu et tuæ præstantissimæ dotes: bonitas illa qua effusus es in omnes, et quam expromis assidue erga me. Pietas qua moderaris imperium tuum toto orbe patens, et quam ostendis in ulciscendo patruo tuo, aggeras in fovendo fratre, congeminas in decorando Magistro. Agat tibi pro me grates mansuetudo ista quam exhibes in genus humanum: munificentia, qua locupletas cunctos: Virtus qua vincis: et animus iste præstantissimus quem duxisti uberius quam quivis alius ex divina aura diffusa

NOTÆ

^d Qui felicior ante, &c.] De eo Plinius lib. vii. cap. 44. 'Unus hominum ad hoc ævi Felicis sibi cognomen asseruit L. Sylla, civili nempe sanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus. Et quibus felicitatis inductus argumentis? Quod proscribere tot millia civium, ac trucidare potuisset. O prava interpretatio, et futuro tempore infelix! Non melioris sortis tam finire perennes, quorum miseremur hodie, cum Syllam nemo non oderit?'

^e Et hoc nomen est] Gratianus.

^f Et illa Metelli Syllæque] Pins, et Felix: vide inscriptionem supra allatam.

^g Ab avo] Gratiano Funario.

^h Quamque in ulciscendo patruo, &c.]

Supra: 'Pissimo: hujus vero laudis locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus consecratus: instar filii ad imperium frater ascitus, a contumelia belli patruus vindicatus: ad Præfecturæ collegium filius cum patre conjunctus: ad Consulatam præceptor electus.' Ubi vide Notas.

ⁱ De communi Deo] De Deo a quo omnes mentem hauriunt, quæ est 'divinæ particula auræ.'

^j Mens ista aurea, quam de communi Deo plus quam ullus hausisti] Miror Tollium hæc velle magis oratorie quam pie dicta; Ethnicos enim opinatos nostras animas divinæ auræ particulas esse. Pie quidem et Christiane coram Imperatore Pio et Christiano prolata hæc fuisse probat vel

et pro me gratias voces omnium Galliarum : quarum Præfecto^k hanc honorificentiam detulisti. Ultra progredior ; et hoc quia debere te dicis, agat, quæ optime agere potest, vox ista, quam docui. 41. Jamdudum autem quam grati animi, tam sermonis exigui, ut supra dictum est, succumbo materiæ, neque adhuc illa perstrinxi, quæ ne infantissimus quidem, nisi idem impiissimus, eminentia per famam, et omnium gaudiis testata supprimeret ; quæ supra vires dicendi meas posita, cunctor attingere, aut ingrati crimine arguendus, aut temerarii professione culpandus : tamen alterum cum subeundum sit, audaciam quam malevolentiam malo reprehendi. 42. Tu, Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora prætexitur,⁹ comitia Consulatus mei armatus exerces. Tributa ista, quod in urbe^l Sirmio gerun-

in omnes. Agant etiam grates pro me voces universarum Galliarum : quarum Præfecto tribuisti hunc honorem. Pergo ulterius ; et quoniam ais te id mihi debere, agat tibi grates pro me tuum istud eloquium quod excolui. Quod optime agere potest. Ego autem, qui quam grato sum animo, tam tenui sum oratione, jamdiu opprimor magnitudine argumenti, ut superius dixi : necdum attigi illa, quæ ne omnium quidem minime facundus (nisi simul esset impiissimus) premeret silentio, cum extent per famam et comprobata sint lætitia omnium ; quæ dubito tractare utpote elata supra meum orandi facultatem, vel accusandus crimine ingrati animi, si ea sileo, vel damnandus temeritatis, si ea attingere audeo : nihilominus cum incurrendum mihi sit in alterutrum horum, malo argui in me temeritatem, quam malignitatem. Tu Venerande Imperator, occupatus bello gravissimo, cum tot barbarorum millia, quibus ripa Istri cingitur, irruerent in te, agis comitia mei Consulatus armatus. An Comitia hæc appellabuntur tributa, quoniam habentur in urbe Sirmio ?

—8 Al. unus.—9 Nonnullis placet, *protexitur*.—10 Vulg. An (ut) quod in.

NOTÆ

ea precatio qua mox ad Deum Orator se convertet : 'Æterne omnium genitor, ipse non genite, opifex et causa mundi, principio antiquior, fine diuturnior, qui templa tibi et aras penetralibus initiatorum mentibus condidisti,' &c. Mitto quæ habentur Epist. xxiv. vers. 112. 'Certa est fiducia nobis, Si genitor, natusque Dei pia verba volentum Accipiat.'

^k *Quarum Præfecto*] Ipsi Ausonio.

^l *Tributa ista, quod in urbe, &c.]* Non, quod in urbe haberentur semper tributa Comitia ; tam enim extra quam intra pomerium habita fuisse constat : sed quia in tributis Comitibus ex regionibus et locis urbis suffragia ferebantur. Sirmium porro Pannoniæ oppidum, ubi tunc Gratianus degebat, cum Ausonium fecit Consulem, pro Roma haberi poterat, ex quo Roma cæpit esse ubi esset Imperator.

tur, an, quod in¹⁰ procinctu,^m Centuriata dicentur? An (ut quondam)^a Pontificalia vocabuntur, sine arbitrio multitudinis sacerdotum tractata collegio? Sic potius, sic vocentur,¹¹ quæ tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti. 43. Non est ingenii mei, piissime Imperator, talia comminisci. Verba sunt literarum tuarum: quibus apud me auctoritatem summi numinis, et vim tuæ voluntatis¹² amplificas. Sic enim loqueris: CUM DE CONSULIBUS IN ANNUM CREANDIS SOLUS MECUM VOLUTAREM, UT ME NOSTI, UT FACERE DEBUI,¹³ UT VELLE TE SCIVI, CONSILIUM MEUM AD DEUM REKTULI. EJUS AUCTORITATI OBSECUTUS, TR CONSULEM DESIGNAVI, ET DECLARAVI, ET PRIOREM NUNCUPAVI. 44. Cujus orationis ordo lucidior? Quæ doctrina tam diligens propriis comitiorum verbis loqui, nec vocabulis moris antiqui nomina peregrina

an Centuriata quoniam sunt in procinctu? An dicentur Pontificalia, ut quæ olim fiebant a collegio Pontificum absque suffragiis plebis? Ita potius, ita appellantur hæc quæ tu Pontifex Maximus exercuisti communicans cum Deo. Non est acuminis mei excogitare talia, piissime Princeps: hæc sunt ipsæ voces Epistolæ tuæ; quibus mihi exaggeras auctoritatem supremi numinis, et efficaciam tui consilii. Nam ita loqueris: Cum solus meditarer apud me de eligendis Consulibus in annum, petii a Deo consilium, ut scis me solere, ut debebam facere, ut noverram te cupere. Obediens ejus voluntati designavi te Consulem, et renuntiavi, et appellavi priorem. Cujusnam orationis clarior series est? Quanam eruditio adeo accurata in adhibendis propriis verbis comitiorum, neque admiscendis

~~~~~

Delendum monet Acidalius τὸ ut vel quod.—11 Vulgo omnes: vocetur.—12 'Et ut tuæ voluntatis] τὸ ut recte omittere Stephanum docet Rittershusius.' Hedenus. Vid. Not. Var.—13 Atque ut facere debui vulg. τὸ atque delendum conjicit Tollius, quoniam mox in secundo Vossiano: et velle te sciri pro

NOTE

^m An, quod in procinctu] Hoc est, in armis, cum parati et procincti tunc, cum Gratiano, essent milites adversus Sarmatas et alios barbaros bellaturi. Centuriata porro Comititia, teste Gellio lib. xv. intra pomerium fieri nefas erat, quia exercitum extra urbem imperari oporteret, intra urbem imperari jus non esset: propterea Centuriata in Campo Martio habebantur, exercitusque imperari præ-

sidii causa solebat, quoniam populus in suffragiis ferendis erat occupatus.

^a Ut quondam] Ante legem quam Cn. Domitius Enobarbus Tribunus plebis, infensus Pontificibus, quod alium quam se in patris sui demortui locum cooptassent, tulit, anno ab U. C. 651. ut Sacerdotes, quos antea collegæ sufficiebant, populus crearet, ut referunt Paternulus et Suetonius.

miscere? Valete modo classes populi, et urbanarum Tribuum prærogativæ,^o et Centuriæ jure vocatæ. Quæ comitia pleniora unquam fuerunt, quam quibus præstitit Deus consilium, Imperator obsequium? 45. Et nunc ego, piissime Imperator, ne fastigium auditorii sacri^p dictorum tuorum timidus interpretes offendam, divinitatis tuæ prope cum¹⁴ piaculo^q verba transcurro. 46. CUM DE CONSULIBUS, inquis, IN ANNUM CREANDIS. Erudita vox, et cura solennis!¹⁵ SOLUS MECUM VOLUTAREM. O profundæ altitudo secreti!¹⁶ Habes ergo consiliatorem, et non

barbaris vocibus cum verbis prisci usus? Jam valete classes populi, et prærogativæ Tribuum urbanarum, et Centuriæ jure vocatæ. Quænam unquam comitia perfectiora fuerunt, quam ea in quibus Deus præbuit consilium, et Imperator obedivit ei? Ac jam ego, Princeps piissime, ne peccem adversus celsitatem hujus sacri auditorii, explicando meticulose tua verba, percurro voces tuæ Majestatis pene cum sacrilegio. Cum de creandis Consulibus in annum, inquis. Oratio docta, et sollicitudo solennis Imperatori? Solus meditarer apud me. O profunditas arcani intime abditæ! Habes igitur consiliarium, et non times proditorem. Ut scias me solere, quid

~~~~~

ut: unde existimat has copulas ab librario insertas.—14 Credit Tollius fuisse: divinitatis tuæ propemodum: in libris: d. tuæ probem cum p.—15 ‘Omittunt alii libri ista, et cura solennis: leguntque, et cum solus mecum. Ego video ex his, et cum solus, facile potuisse fieri, et cura solennis: superflua tamen vix putem. Certe si aliena illa, non video, quid ista hic faciant, et cum. Non profecto ad nexum sequentium posuit Ausonius, qui nihil tale addit in reliquis. Ut omnino credam, legitima esse, et cura solennis: cum et sensui optime conveniant, et tam facile solennis occasione totus solus in aliis omitti, et cura in cum mutari potuerit, quam in aliis eadem ob eandem litterarum similitudinem geminari.’ *Acidalius*. Vid. inf. et Not. Var.—16 Vossianus alter: altitudo consilii: quod non admittendum, inquit Tollius, uti patet ex eo quod sequitur:

NOTE

^o *Urbanarum Tribuum prærogativæ, et Centuriæ jure vocatæ*] Hunc locum explicant, cum ea quæ supra notavi ad has voces: ‘Centurias non adu-lavi, jure vocatis classibus non intre-mui,’ tum hæc Asconii Pediani: ‘Prærogativæ sunt Tribus,’ inquit, ‘quæ primæ suffragium ferunt ante jure vocatas. Mos enim fuerat, quo facilius in comitiis concordia populi firmaretur, bina omnino de iisdem Candidatis comitia fieri. Quorum Tribus primæ [sorte scilicet lectæ, ut ex supra observatis patet] Præ-

rogativæ dicebantur: quod primæ rogarentur, quos vellent Consules fieri. Secundæ jure vocatæ: quod in his, sequente populo, ut sæpe contingit, Prærogativarum voluntatem, jure omnia complerentur.’

^p *Auditorii sacri*] Audientia Imperialis.

^q *Prope cum piaculo*] Quasi non liceat mortali sacra illa Divini oris verba sine sacrilegio repetere, et iis duntius inhærere.

^r *Erudita vox, et cura solennis*] Sic Tollius ex libro Vossiano. Cui con-

metuis proditorem. UT ME NOSTI. Quid familiarius? UT FACERE DEBUI. Quid ¹⁷ constantius? UT VELLE TE SCIVI. 47. Quid dici blandius potest? CONSILIUM MEUM AD DEUM RETULI. Et quemadmodum SOLUS, cui præsto est tam grande consilium? ¹⁸ An plenius cum Senatu, cum Equestri ordine, cum plebe Romana, cum exercitu tuo, et provinciis omnibus deliberasses? CONSILIUM MEUM AD DEUM RETULI. 48. Non ut, credo, novum sumeres, sed ut sanctius fieret, quod volebas. EJUS AUCTORITATI OBSECUTUS: ¹⁹ scilicet ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti. 49. TE CONSULEM DESIGNAVI, ET DECLARAVI, ET PRIOREM NUNCUPAVI. Quis hæc verba te docuit? Ego tam propria et tam Latina nescivi. DESIGNAVI, ET DECLARAVI, ET NUNCUPAVI. Non fit hoc temere. Habet moras suas dispartitis gradibus tam matura cunctatio. 50. Has ego literas tuas si in omnibus pilis atque porticibus, unde de plano legi possint, ⁴ instar edicti pendere mandavero; nonne

familiarius dici potest? Ut debebam facere, quid, perseverantius? Ut noveram te cupere, quid blandius? Petii a Deo consilium, et quomodo solus es cum tibi adsit tam amplum Consilium? An plenius deliberavisses cum Senatu, cum ordine Equestri, cum plebe Romana, cum tuo exercitu, et universis Provinciis? Petii consilium a Deo, non, arbitror, ut caperes novum, verum ut quod decreveras fieret sanctius. Obediens ejus voluntati, nempe ut fecisti in referendo parente tuo in Divorum numerum, in ulciscendo patruo, in assumendo fratre in collegam Imperii. Designavi te Consulem, et renuntiavi, et appellavi priorem. Quis te docuit hæc verba? Ego certe nesciri tam propria, et tam Latina. Designavi, et renuntiavi, et appellavi. Non hoc fit absque consilio. Cunctatio tam prudens habet moras suas gradatim dispositas. Si ego jussero has tuas literas appendi tanquam edictum aliquod ad omnes columnas, et in omnibus Porticibus, unde possint legi ex

⁴ et non metuis proditorem.—¹⁷ Acidalio hic omnes, [Vid. inf.] præter Scalligerum, subscribunt.—¹⁸ Concilium legitur in vet. libro.—¹⁹ Vid. Not. Var.

NOTÆ

sonat Acidalii observatio. 'Cura' Imperatori 'solennis' est Consulium creandorum, quæ quotannis redit.

• Ut me nosti. Quid familiarius? Ut facere debui. Quid, &c.] Sic singula singulis interjicienda potius, quam disjuncta post simul ponenda censuit Acidalio recte. Subjunctio

est elegantissima.

⁴ Unde de plano legi possint] Id est, non altius suspensæ, quam quo visus commode pervenire possit. Vetus est formula: 'Unde de plano recte legi possint:' his literis V. D. P. R. L. P. in vetustis marmoribus quibusdam expressa.

tot statuis honorabor, quot fuerint paginae libellorum? 51. Sed ad blandiora ²⁰ festino. Ab hac enim literarum ad me datarum parte digressus, eo quoque descendisti, ut quaereres, qualis ad me trabea mitteretur.* Omne largitionum tuarum ministerium sollicitudine fatigasti. Non ergo supra Consulatam mihi est adhibita per te cura tam diligens, pro me cura tam felix? In Illyrico arma quatiuntur. 52. Tu mea causa per Gallias civilium decorum indumenta dispensas. Loricatus de toga mea tractas. In procinctu, et cum maxime dimicaturus,¹ palmatae vestis meae² ornamenta disponis: feliciter, et bono omine. Namque iste habitus, ut in pace Consulis est, sic in victoria, triumphantis. Parum est, si qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi jubes. 53. Nec satis habes, ut largitionum³ ministri⁴ ex more fungantur:⁵ eligis ipse de mul-

plano; an non decorabor totidem statuis, quot appensa fuerint folia ejusmodi Epistolarum? Verum propere ad blandiora. Nam relicta illa parte Epistolae ad me scriptae, ad id etiam descendisti, ut inquirereres qualis trabea ad me mitteretur. Vexavisti cura omnes Ministros tuarum largitionum. An non igitur, praeter Consulatam quem mihi contulisti, hanc induisti pro me sollicitudinem tam diligentem ex tua parte, tam faustam mihi? Bella moventur in Illyrico. Tu propter me distribuis per Gallias amictus honorum civilium. Tu lorica indutus agis de toga mea. In procinctu et jamjam pugnaturus ordinas decora meae togae palmatae fauste et praesagio felici. Amictus enim ille, quemadmodum Consulis est in pace, ita etiam est triumphantis in victoria. Tanquam parum sit, si quaeras qualis toga mittatur ad me: imperas depromi eam ante oculos tuos. Neque contentus es quod ministri largitionum tuarum exequantur jussa tua more solito: tu ipse seligis unam ex mul-

—20 Legit Acidal. pleniora.—1 Et maxime d. vulg. Scribendum, ut nos, movent Acidal. et Grævius.—2 Largitionem scribit Acidal.—3 Ita legendum

NOTE

* *Sed ad blandiora*] Sollicitudinem nempe et curam Gratiani in eligenda trabea ad Ausonium mittenda. Quod quam blandum ei acciderit, cum nemo non videt, tum ipse pluribus infra ostendit. Miror ergo quare Acidalius hic pleniora pro blandiora malit.

¹ *Qualis ad me trabea mitteretur*] Trabeam hic et palmatam togam unam eandemque facit Ausonius. Ea fuit Regum, ac deinde Consulum, et Triumphantium.

² *Palmata vestis mea*] Tò vestis a manu Glossatoris esse putat Acidalius, et palmata simpliciter scribendum. Palmata a palmis in ea pictis dicta est, sed et effigies hominum aliquando in ea pictas fuisse, ex iis quae sequuntur colligere est.

³ *Largitionum ministri*] Qui sub dispositione Comitum sacrarum largitionum erant. Non assentior Acidalio reponenti largitionem.

⁴ *Fungantur*] Supple, illo officio

tis: et cum elegeris, munera tua verborum honore prosequeris. PALMATAM, inquis, TIBI MISI,² IN QUA DIVUS CONSTANTIUS³ PARENS NOSTER⁴ INTEXTUS EST. Me beatum, cujus insignibus talis cura præstetur! Hæc plane, hæc est picta, ut dicitur, vestis, non magis auro suo, quam tuis verbis. 54. Sed multo plura sunt in ejus ornatu, quæ per te instructus intelligo. Geminum quippe in uno habitu radiat nomen Augusti. Constantius

tis: et postquam selegisti eam, adjungis muneribus tuis verba honorifica. Misi, ais, ad te togam palmatam, in qua picta est acu effigies Divi Constantii patris nostri. O me felicem! in cujus ornamentis eligendis ejusmodi diligentia adhibetur. Hæc prorsus, hæc vestis picta est, ut dicunt, non magis auro ipsi intexto, quam tuis verbis. At longe plura sunt in illius exornatione, quæ agnosco, amictus ea per te. Etenim nomina duorum Augustorum micant in una veste. Constantius

NOTÆ

quærendæ trabæ.

* * *Palmatam tibi misi*] Togam hanc supra dixit ut in pace Consulis, sic in victoria triumphantis fuisse. 'Palmata' autem, juxta Isidorum lib. XIX. Orig. dicebatur, 'quam merebantur ii qui reportabant de hostibus palmas. Vocabatur et toga picta, eo quod Victorias cum palmis intextas haberet.' Eandem vero 'togam' fuisse et 'palmatam,' et 'pictam;' et 'Triumphalem' recte observat in Adversariis Turnebus ex 'Metello,' qui Valerio in veste 'Palmata,' Sallustio in 'Picta,' Plutarcho *ἐν Θριαμβικῇ* convivia celebrasse dicitur.

* *In qua Divus Constantius parens noster*] Constantius Constantini Magni filius, qui moriens prægnantem reliquit Faustinam conjugem, ex qua edita posthuma ejus nomine appellata Constantia cum adolevisset, matrimonii jure copulata est Gratiano, ut ait Ammianus Marcellinus lib. XXI. Hinc eum hic Gratianus appellat parentem.

* *In qua D. Constantius . . . intextus est*] Sensus hujusce loci non cepit

cl. Antiquit. explan. auctor, cum Supplem. Tom. IV. p. 8. Gallice ita reddidit: *Je vous envoie la Toge ornée de palmes que nôtre pere Constance portoit.* Ceterum hinc patet Consularem togam, uti et Triumphalem variis emblematis seu figuris intexam fuisse: qualem scilicet Jovis Olympii ornatum describit Pausanias lib. V. *τῇ ἡμετέρῃ ἱερῶν τε καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰ κέλαια ἐστὶν ἐμπερικνημένα:* 'Tunicæ et animalcula et ex floribus lilia sunt intexta.' Sic quoque in Stiliconis Dyptico exteriorem tunicam floribus distinctam videre est, orariumque duobus Consulibus intextum. Sic et in Basilii Dyptico cernitur ima ora viri in bigis currentis effigies. Utrumque habes Antiq. explan. Supplem. Tom. III.

Mos autem ille antiquitus ab Etruscis ad Romanos fluxit, ut docet Macrobius Saturnal. lib. XI. cap. 6. 'Tull. Hostilius, rex Romanorum tertius, debellatis Etruscis, sellam Curulem, lictoresque, et Togam pictam atque prætextam, quæ insignia Magistratuum Etruscorum erant, prius, ut Romæ haberentur, instituit.'

in argumento vestis intexitur: Gratianus in muneris honore sentitur. 55. Accessit tam impenso beneficio tuo pondus quorundam sciscitatione cumulatam. Interrogatus, quem priorem decerneres Consulem, NEC DUBITANDUM esse dixisti tu: et, qui tecum boni sunt, dubitare non poterant. Sed tamen ad hoc dictum crexerant animos, qui libenter clarissimum virum Collegam meum, quem præsentem habebat occasio, prælatum credidissent. Fatigantes tamen, quod intellexerant, requirebant. 56. Hic tu, sicut mihi renuntiatum est, noto illo pudore tuo paulisper hæsisisti: non rationis ambiguns, sed eorum dubitationem vultu et rubore condemnans, qui studium suum ^{4b} interpretationis errore palpabant. Deinde illico subdidisti: QUID DE DUOBUS CONSULIBUS DESIGNATIS QUÆRITIS, QUIS ORDO SIT NUNCUPATIONIS? ANNE ALIUS⁵ QUAM QUEM PRÆFECTURA CONSTITUIT? 57. O felicem verecundiam tuam, cui ista popularis ratio tam prudenter occurrit! Scisti aliud, Gratiane, quod ⁶ diceres:^c sed propter quorum-

intexitur in pictura togæ: Gratianus sentitur in honore muneris. Addita est tam ingenti tuo muneri dignitas aucta percontatione quorundam. Tu rogatus utrum ex Consulibus designares priorem, respondisti non esse ambigendum: et probi viri qui sunt tecum non poterant ambigere. At nihilominus illi qui propendebant ad existimandum præclarum virum collegam meum, quem occasio coram offerebat, mihi antepositum esse, sustulerant animos ad hanc vocem. Molesti interim rogabant adhuc id quod satis intellexerant. Tunc tu, ut ad me relatum est, tantisper hæsitasti ista tua solita verecundia; non incertus consilii, sed damnans facie erubescens dubitationem illorum, qui blandiebantur affectui suo falsa explicatione tui dicti. Post subiecisti statim: Quare interrogatis me quod spectat ad duos consules a me nominatos, quis ordo sit nominationis eorum? Num alius esse debet quam is quem præfectura ponit? O fortunatum pudorem tuum, qui tam consule reperit illam rationem popularem! Habuisti in mente aliud quod respon-

~~~~~

monet Vinetus, non *Constantinus*.—4 *Tuum* vulg.—5 *Alium*, non recte, censente Acidal, ab aliis legitur.—6 *Aliud ... quam* vulg.—7 ^c Recte. An tamen,

NOTE

^b Qui *studium suum*] Sic vetus liber. Alii *tuum*, pro *suum*, quod Acidal. amplectitur, nescio cur; planus enim sensus est quem expressi in Interpretatione.

^c *Scisti aliud ... quod diceres*] Nem-

pe me tuum fuisse præceptorem, atque eo nomine tibi cariorem quam esset collega meus. Bene monet Acid. quod, non *quam*, hic esse legendum.

dam verecundiam dicere noluisti. Scrupulosus hic mihi locus est: et propter eam, quam nunquam appetivi, gloriam, recusandus. Cum prior renunciatus sim, satis est tuum tenere iudicium: interpretes valete meritum. 58: Neque autem ego, sacratissime Imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector. Num est hæc gloria ignota Ciceroni? *Prætorem me, inquit,^d populus Romanus primum fecit, Consulem priorem.* Ex ipsa ejus sententia intelligitur commendabilius ei videri, uni quam pluribus esse præpositum. Nulla enim est quidem contumelia secundi: sed ex duobus gloria magna prælati. 59. Alexandri Macedonis hoc fertur: cum legisset illos Homericos versus,^e quibus Hectore provocante, e novem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, unum deligi placeret sortis eventu, trepida ubi conceptione votorum Jovem Optimum Maximum totus precatur exercitus, ut Ajacem, vel Tydei filium, aut ipsum regem ditium Mycenarum sortiri patiatur

deres, o Gratiane, at noluisti id respondere ut parceres pudori nonnullorum. Locus hic injicit mihi religionem, et detrectandus mihi est ob illum honorem quem nunquam concupivi. Quandoquidem nuncupatus fui prior, sufficit mihi stare tuo iudicio: facessite vos, qui expenditis merita. Ego vero, Imperator Augustissime, non accipio tanquam leve munus, quod prior nominatus sum. An hic honor incognitus est Ciceroni? Populus Romanus, inquit, creavit me primum Prætorem, priorem Consulem. Agnoscitur ex illa ejus sententia arbitrari eum honorificentius esse prælatum fuisse uni quam multis. Nam nullum quidem dedecus redundat in secundum; verum ingens est decus illius ex duobus qui antepositus est alteri. Hoc narratur de Alexandro Macedone: cum legisset illa carmina Homeri in quibus, cum Hector vocaret ad certamen e Græcis aliquem, et visum esset eligi exitu sortis unum ex novem ductoribus, qui cuncti auebant decer- tare, ubi universus exercitus nuncupatis trepide votis orat Jovem Optimum Maximum, ut sinat sortem cadere in Ajacem, aut filium Tydei, vel ipsum Agamemnonem

NOTÆ

^d *Prætorem me, inquit, &c.*] In procenio orationis pro lege Manilia: 'Propter dilationem Comitiorum ter Prætor primus Centuriis cunctis renuntiatus sum.' Orat. in L. Pisonem: 'Me cum Quæstorem in primis, Ædilem priorem, Prætorem primum cunctis suffragiis pop. Romanus faciebat.' Et paulo post: 'Me cuncta Italia, me omnes ordines,

me universa civitas, non prius tabella, quam voce priorem Consulem declaravit.' Ad quæ loca respexit Ausonius.

• *Illos Homericos versus*] Iliad. vii. Ζεὺ πάτερ, ἢ Αἴαντα λαχεῖν, ἢ Τυδείδου υἱόν, ἢ ἄλλόν βασιλῆα πολυχρόσιον Μυκῆνης. 'Jupiter pater da vel Ajaci sortem obvenire, vel Tydei filio, Vel ipsi Regi ditissimarum Mycenarum.'

Agamemnonem : Occiderem, inquit, illum, qui me tertium nominasset. 60. O magnanimitatem fortissimi viri ! Nominari inter novem tertius recusabat ; ubi certe pluribus antecelleret, quam subesset. Quanta hic verecundia gravaretur posterior de duobus ? Est enim in hoc numero arduæ plena dignationis electio.⁷ Cum universis mortalibus duo, qui fiant Consules, præferuntur, qui alteri præponitur, non uni, sed omnibus antefertur. 61. Expectare nunc aures præsentium scio, et eminere in omnium vultu intelligo, quid⁸ desiderio concipiatur animorum. Existimant enim cum ea, quæ ad grates agendas pertinebant, summam tenuiore filo, ut dicitur, deducta libaverim, aliqua me etiam de majestatis tuæ laudibus debere perstringere. 62. Quanquam me istam dixerim seposuisse materiam, et in tempus aliud reservare, nihilominus tamen, ut nunc aliqua contingam, nutu et prope murmure cohortantur. Itaque faciam ; quando cogunt volentem ; sed majoribus separatis, tenuiora memorabo, nulla spe ad plenum exequendi : sed universi ut intelligant, eorum, quæ intus⁹

regem Mycenarum locupletium : Interficere illum, ait, qui nominavisset me tertium. O magnanimitatem viri fortissimi ! Respuebat nominari tertius inter novem ; quo in loco profecto prælatus esset pluribus, quam postpositus. Quanto ille pudore oneraretur, si nominatus esset secundus ex duobus ? Nam in hoc numero electio habet honorem cum magna adipiscendi difficultate conjunctum. Quando duo ex hominibus cunctis anteponuntur ceteris ut creentur Consules, ille qui præfertur alteri, non præfertur uni tantum, sed omnibus. Novi nunc aures astantium expectare, et agnosco apparere in ore cunctorum, quid comprehendatur cupidine mentium. Rentur namque cum attigerim ea quæ spectabant ad agendas gratias, enuntiata compendiose oratione, ut aiunt, exili, me debere quoque deliberare quædam de laudibus tuæ Majestatis. Et si monuerim jam me secrevisse hoc argumentum, et reservare in aliud tempus, attamen adhortantur me nutu, ac pæne obmurmuratione, ut nunc perstringam aliqua de illis. Faciam igitur ; quando quidem ad id me adigunt jam sponte propendentem. Verum sepositis majoribus, referam tantum minora, non quod sperem me posse vel ea plene prædicare : sed ut omnes norint

ardua plane dignationis electio ? vulgatum rectum. Acidal.—8 Quod vulg.—

NOTE

⁷ *Eorum, quæ intus, &c.]* Domesticorum, quæ nemo potest melius nosse quam ego præceptor tuus, qui tecum pæne ab incunabulis vixi. Unde in-

fra : ' Possum videri familiaris notitiæ secretus interpret domestica isthæc non tam prædicare quam prodere.'

prædicanda sunt, a me poscendam esse notitiam, ab aliis dignitatem. Nec excellentia, sed quotidiana tractabo. 63. Nullum tu⁹ unquam diem ab adolescentia tua, nisi adorato Dei numine, et reus voti, et illico absolutus egisti; lautis manibus, mente pura, immaculabili¹⁰ conscientia, et, quod in paucis est, cogitatione sincera. 64. Cujus autem unquam egressus auspiciator fuit, aut incessus modestior, aut habitudo cohibitor, aut familiaris habitus condecentior, aut militaris accinctior? In exercendo corpore quis cursum tam perneciter incitavit? Quis palæstram tam lubricus expedit? Quis saltum in tam sublime collegit? Nemo adductius¹¹ jacula contorsit, nemo spicula crebrius jecit, aut certius destinata percussit.ⁱ 65. Mirabamur poë-

petendam esse a me cognitionem eorum, quæ laudanda veniunt in tua vita interiore, ab aliis vero petendam esse eorum exornationem. Neque commemorabo ea quæ eminent inter cetera, sed quæ singulis diebus facis. Tu nullum unquam transegiſti diem ab adolescentia tua quin veneratus sis Dei Majestatem, et nuncupaveris eorum aliquod, quod statim persolvebas: manibus ablutis, animo mundo, conscientia pura, et, quod in paucis reperitur, candido pectore. Cujus vero unquam exitus in publicum fuit melioris ominis, vel gressus modestior, vel habitus corporis concinnior, vel vestitus domesticus magis decens, vel bellicus expeditior? in corporis exercitationibus quis acceleravit cursum tam velociter? Quis explicavit se tam agiliter in luctando? Quis extulit saltum tam alte? Nemo melius vibravit jacula adducto lacerto, nemo misit sagittas spissius, neque certius attigit scopum. Mirabamur

9 Nullum te vulg.—10 Al. immaculata.—11 Abductius vulg. Vid. Not. Var.—

NOTÆ

* *Immaculabili*] Vox inferioris Latinitatis.

* *Immaculabili conscientia*] Docet Ambrosius Psal. 61. adeo castum fuisse Gratianum, ut nullius fœminæ consuetudine usus sit, nisi Constantiæ Constantii filiæ quam duxerat. Unde D. Constantium parentem suum appellat in literis ad Ansonium.

^b *Nemo adductius*] Sic Acidalius conjicit pro *abductius*, bene. Virg. *Æneid.* v. 'Post acer Mnestheus adducto constitit arcu Alta petens.' Ubi Servius Hypallagen esse ait; 'nam,' inquit, 'adducitur telum, arcus intenditur.'

ⁱ *Aut certius destinata percussit*] Eadem Cedrenus de Gratiano, eadem Ammianus, sed vitio ei vertens. Sic enim lib. xxxi. de eo: 'Præclaræ indolis adolescens, facundus, et moderatus, et bellicosus, et clemens; ad æmulationem lectorum progrediens principum, dum etiam tum lanugo genis inserperet speciosa, ni vergens in Indibriosos actus natura, laxantibus proximis, semet ad vana studia Cæsaris Commodi convertisset. Ut enim ille, quia perimere jaculis plurimas feras spectante consueverat populo, et centum leones in Amphitheatrali circulo simul emis-

tam, qui infrānos dixerat Numidas:^k et alterum, qui ita collegerat,^l ut diceret in equitando verbera et præcepta esse fugæ et præcepta sistendi. Obscurum hoc nobis legentibus erat. Intelleximus te videntes, cum idem arcum intenderes, et habenas remitteres: aut equum segnius euntem verberare concitares, vel eodem verberare intemperantiam coërceres.^m Qui te visi sunt hoc docuisse, non faciunt: immo qui visi sunt docuisse, nunc discunt. 66. In cibis autem, cujus sacerdotis abstinentior cærimonia? In vino, cujus senis mensa frugalior? Operto conclavis tui non sanctior ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec pulvinar Flaminis tam pudicum. 67. In officiis amicorum non dico paria reddis:¹² antevenis, et quotiens in obsequendo præcedimus,¹³ erubescis pudore tam obnoxio,

poëtam qui appellaverat Numidas infrānos: et alterum poëtam qui sic ratiocinatus erat, ut diceret eos inter equitandum ictibus incitare equos suos ad cursum, et coërcere currentes. Hoc erat nobis obscurum, dum legeremus. At intelleximus hoc, cum te vidimus, quando tu idem adducebas arcum, et laxabas lora, aut instigabas flagro equum lentius gradientem, aut eodem flagro reprimebas cursum ejus immoderatum. Illi qui credebantur te id docuisse, non faciunt ipsi; quin illi qui credebantur docuisse, nunc a te discunt. In cibis vero sumendis, cujus sacerdotis major est in cærimoniis abstinentia? Quod ad vinum spectat, cujus senis mensa est parior? Ara Vestæ non est sanctior; lectus Pontificis non est pudicior, neque torus Flaminis est tam castus, quam secretum thalami tui. In officiis erga amicos, non dico refers paria: nam etiam prævenis nos: et quotiescumque prævenimus te in obsequio, erubescis verecundia tam demissa, quam deberet esse apud nos, cum tu

12 Reddi vulg.—13 Prævenimus melius esse quam præcedimus censet Acida-

NOTÆ

sos telorum vario genere, nullo geminato vulnere contruncavit, ultra hominem exultavit; ita hic quoque intra septa, quæ appellant vivaria, sagittarum pulsibus crebris dentatas conficiens bestias, incidentia multa parvi ducebat et seria; eo tempore, quo, etiamsi imperium Marcus regeret Antoninus, ægre sine collegis similibus et magna sobrietate consiliorum lenire luctuosos Reipubl. poterat casus.

^k Poëtam, qui infrānos dixerat Numidas] Virgilium iv. Æneid. 'Et Nu-

midæ infræni cingunt, et inhospita Syrtis.'

^l Et alterum, qui ita collegerat, &c.] Silium Italicum lib. 1. Punicorum: 'Hic passim exultant Numidæ gens inscia fræni: Quois inter geminas per ludnm mobilis aures Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.'

^m Intemperantiam coërceres] Malim intemperantem, ut hoc membrum priori, 'segnius euntem' responderet.

quam in nobis esse deberet ab Imperatore præventis. In illa vero sede, ut ex more loquimur, Consistorii,^a ut ego sentio, sacrarii tui,^o nullus unquam superiorum aut dicenda^p pensius cogitavit, aut consultius cogitata disposuit, aut disposita maturius expedit. 68. Et aliqua de oratoriis virtutibus tuis dicerem, nisi vererer mihi gratificari.^q Non enim Sulpicius^r acrior in concionibus, nec majoris Gracchi^s commendabilior modestia fuit, nec patris tui^t gravior auctoritas. Qui tenor vocis, cum incitata pronuntias! quæ inflexio, cum remissa! quæ temperatio, cum utraque dispensas! Quis oratorum læta jucundius, facunda cultius, pugnancia densius, densata glomeratius, aut dixit, aut, quod est liberum,¹⁴ cogitavit? 69. Vellem, si rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in ævum nostrum ve-

Imperator nos prævertis. In illo autem tribunali tui consistorii, quemadmodum vulgo dicimus, sacrarii vero ut ego arbitror, nemo priorum principum vel magis sollicite meditatus est quæ loqueretur, vel prudenter digessit meditata, vel executus est celerius digesta. Memorarem quoque nonnulla de tuis dotibus in dicendo, nisi metuerem ne viderer mihi gratulari. Nam Sulpicius non fuit vehementior in orationibus ad populum, neque modestia Gracchi senioris fuit laudabilior, neque auctoritas patris tui plus habuit in dicendo ponderis. Quæ firmitas vocis tua est quando pronuntias quæ vehementiam habent! Qui flexus quando pronuntias lenia! Quam mirabilis temperies, quando effers utraque! Quis ex oratoribus elocutus est, vel, quod plus habet facilitatis, concepit animo grata suavis, diserta elegantius, repugnantia crebrius, conglobata præcipitantius? Cuperem ut, si per rerum naturam liceret, redires in hanc nostram ætatem o Xenophon

lius.—14 Acidalius suspicatur liberius, probante Florido.—15 Omnia quasi

NOTÆ

^a Consistorii] Sanctoris Consilii Imperatoris, ubi cum comitibus Consistorianis de Imperii administratione agebat.

^o Sacrarii tui] Ut de numine quodam, ita de Imperatore loquitur, more tunc recepto.

^p Aut dicenda, &c.] Gradatio concinna.

^q Nisi vererer mihi gratificari] Prædicando, nos cum tua eloquentia, meam in te docendo operam.

^r Sulpicius] Eximius ille orator

Pub. Sulpicius, de quo Cicero lib. 111. de Oratore.

^s Majoris Gracchi] Tiberii.

^t Patris tui] Valentiniani, de quo Aurel. Victor: 'Fuit vultu decens, solers ingenio, animo gravis, sermone cultissimus. Quanquam enim ad loquendum parvus, severus, vehementer,' &c. Ammianus lib. xxx. 'Boni, praveque suaser, et desuaser admodum prudens,' &c. 'Memoria, sermoneque incitato quidem, sed raro facundia proximo, vigen.'

nires, tu, qui ad Cyri virtutes exequendas^u votum potius, quam historiam commodasti: cum diceres, non qualis esset, sed qualis esse deberet. Si nunc in tempora ista procederetur, in nostro Gratiano cerneretur, quod in Cyro tuo non videretur, sed optabas. 70. Atque ista omnia, quæ quasi punctis¹⁵ quibusdam acuminata signavi, si facundia pro voluntate suppeteret, et quanquam non copiosus,¹⁶ exquerer, ubertatem stylo rerum magnitudine suggerente. Sed nec hujus diei, nec hujus ista materiæ. Qui dicturi estis laudes Principis nostri, habetis^v velut seminarium, unde^x orationum vestrarum jugera compleatis. Ego ista perstrinxi, atque, ut sciunt omnes, possum videri familiaris notitiæ secretus interpretis domestica isthæc non tam prædicare, quam prodere. Atque ut ista dixi de

Attice, tu qui adhibuisti potius votum, quam historiam ad narrandas egregias dotes Cyri: cum referres non qualis ille princeps esset, sed qualis deberet esse. Si prodires nunc in hoc ævum, videres in nostro Gratiano, quod non videras in tuo Cyro, sed in eo cupiebas. Et tractarem illa omnia, quæ notari designata velut quibusdam apicibus, si adesset mihi eloquentia par studio, atque etiamsi non abundem eloquio, quoniam amplitudo argumenti subministraret stylo meo copiam. Verum illa non sunt hujus diei, neque hujus propositi. Vos qui prædicaturi estis laudes nostri Imperatoris, ecce vobis quasi seminarium, ex quo conseratis arva vestrarum orationum. Ego leviter delibavi hæc: et, ut omnes norunt, possum videri non tam laudare ista interiora quam patefacere, utpote expositor secretus eorum quæ cognovi in domo Augusta. Et quemadmodum dixi hæc de iis quæ ego, et familiares

~~~~~

punctis vulg. Tiliæ exemplar, omnia quæ punctis.—16 S. quanquam non

NOTE

^u *Ad Cyri virtutes exequendas*] In Pædia Cyri, ubi Cyri educationem et mores non ad historiæ fidem, sed ad effigiem justî Imperii describit, ut Ciceronis verbis utar.

^v *Xenophon Attice, tu, qui ad Cyri virtutes exequendas votum potius, quam historiam commodasti*] Extant super hoc argumento dissertationes duæ a clarissimis viris Bannier et Freret Regiæ Inscript. ac Human. Lit. Academiæ Sociis conscriptæ, quæ mox in lucem prodibunt, continentque quicquid in utramque partem afferri

queat.

^v *Et quanquam non copiosus*] Illud et, quod exciderat ex occasione postremæ syllabæ vocis præcedentis suppeteret, cujus videbatur esse quædam repetitio, restituendum esse recte vidit Acidalius. Illud, et quanquam non copiosus, correctio est ejus quod præcessit, 'si facundia pro voluntate suppeteret.'

^x *Habetis*] In his quæ supra quasi punctis acuminata signavi.

^x *Seminarium, unde, &c.*] Allegoria a re rustica.

cognitis mihi, atque intra aulam familiaribus; possem et foris celebrata memorare; nisi omnia omnes, et separatim sibi quisque novisset. 71. Possem pari brevitate dicere, qua superiora:¹⁷ EMENDATISSIMI VIRI EST PŒNITENDA¹⁸ NON FACERE. At tu nunquam¹ pœnitenda fecisti, et semper veniam pœnitentibus obtulisti. PULCHRUM EST INDULGERE TIMENTIBUS; sed tu perpetuæ bonitatis edictis occurristi omnibus, ne timerent. MAGNIFICUM EST LARGIRI HONORES. Tu honoratos et liberalitate ditasti. LAUDABILE EST IMPERATOREM FACILES INTERPELLANTIBUS² PRÆBERE ADITUS, NEC DE OCCUPATIONE CAUSARI. Tu confirmas adire cunctantes: etiam querimoniis explicatis, ne quid adhuc sileatur, interrogas. 72. Celebre fuit Titî Cæsaris dictum, PERDIDISSE SE DIEM,³ QUO NIHIL BONI FECERAT. Sed celebre fuit, quia Vespasiani successor dixerat: cujus nimia parsimonia, et austeritas vix ferenda miram fecerat filii lenitatem. Tu Valentiniano genitus, cujus alta bonitas, præsens comitas, tem-

qui versantur in aula cognovimus; possem quoque referre ea qua prædicantur extra aulam; nisi omnes scirent omnia, et singuli seorsim quæ ad se spectant. Possem dicere eodem compendio quo dixi superiora. Hominis est perfectissimi non patrare ea quorum ipsum postmodum pigeat. Sed tu nihil unquam patrasti, cujus te pœnitere deberet, et semper paratus fuisti ignoscere iis quos male factorum pœniteret. Est aliquid egregium benignum esse erga eos qui formidant. At tu edictis a jugi tua benignitate profectis providisti cunctis, ne quid formidarent. Magnificum est impertiri dignitates. Tu locupletasti etiam beneficentia tua eos quos auxeras dignitatibus. Laude dignum est si imperator det facilem accessum convenientibus se, neque excuset se ob negotia. Tu addis fiduciam iis qui dubitant te convenire, atque etiam postquam exposuerunt suas querelas, sciscitaris adhuc ne aliquid taceatur ab iis. Celebratum est illud dictum Titî Imperatoris: se perdidisse diem quo nullum beneficium contulerat cuiquam. Verum celebratum illud fuit, quoniam prolatum erat a successore Vespasiani, cujus avaritia et acerbitas vix toleranda reddiderat mansuetudinem filii ejus admirabilem. Tu procreatus patre Valentiniano, cujus benignitas profunda fuit, urbanitas

copiosus vulg. Legit Acidal. s. et q. n. copiosius.—17 Dicere superiora vulg.—18 Pœnenda pro pœnitenda Tilianus codex, et Parisiensis editio, mellus, iudice

NOTÆ

¹ At tu nunquam, &c.] Hac et sequentibus subjectionibus Gratianum extollit, in majus semper augendo quæ facit.

Delph. et Var. Clas.

² Interpellantibus] Adeuntibus se occupatum.

³ Perdidiſſe se diem] Vide Sueton. in Tito.

Auson.

3 E

perata severitas fuit, parto et condito optimæ¹⁹ reipublicæ statu, intelligis posse te esse lenissimum sine dispendio disciplinæ. Neque vero unum aliquod bonum uno die præstas: sed indulgentias sæculares^b per singula horarum momenta multiplicas. 73. Vel illud unum cujusmodi est, de condonatis residuis tributorum?^c Quod tu quam cummulata bonitate fecisti! Quis unquam Imperatorum hoc provinciis suis aut uberiore indulgentia²⁰ dedit, aut certiore securitate prospexit, aut prudentia consultiore munivit? Fecerat et Trajanus olim,^d sed, partibus retentis,^e non habebat tantam oblectationem concessi debiti portio, quanta suberat amaritudo servati. Et Antoninus indulserat:^f sed imperii, non beneficii, successor^g invidit, qui ex documen-

obvia, severitas moderata, nunc cum Respub. optimo statu composita ac firmata est, cognoscis te posse esse mitissimum absque detrimento disciplinæ. Sed neque confers tantum unum aliquod beneficium uno die: verum congeminas per singula puncta horarum largitiones duraturas per sæculum. Vel istud unum tuum beneficium quo remisisti reliquias vectigalium, quale est? Quod tu quam plena benignitate fecisti! Quis Cæsarum unquam aut præstitit hoc suis provinciis largiori condonatione, aut providit eis tutiori cautione, aut stabilivit suum istud beneficium consilio prudentiori? Trajanus etiam fecerat quondam aliquid simile: sed cum reservasset quasdam partes, non tantum voluptatis percipiebatur ex parte debiti remissi, quantum relinquebatur amaroris ex eo quod erat retentum. Antoninus etiam condonaverat ejusmodi reliquias: verum successor imperii ejus non autem benignitatis, invidit hoc provinciis, qui remissa repositis juxta instrumenta et tabulas

*****

Vineto.—19 Optime vulg. Grævius legit optimo.—20 Uberiore te indulgentia

NOTE

^b *Sed indulgentias sæculares*] Non annales, aut quinquennales condonationes, quales alii quidam principes, sed perpetuas; ut illam de residuis, quam mox subjungit.

^c *De condonatis residuis tributorum*] Partibus iis quæ solutæ non fuerant.

^d *Fecerat et Trajanus olim*] Numisma Trajani: RELIQUA VETTERA H-S NOVIES MILL. ABOLITA.

^e *Sed, partibus retentis*] An reliqua futura partes dici possunt veterum, ut Scaliger intelligit? Malim totum hunc de Trajano locum de vicesima hæreditatum intelligere, quam Au-

gustus inferri fisco ab iis jusserat, qui defunctos, quorum hæredes instituti essent, propinquo cognationis gradu non attingerent, quamque imminuerat Trajanus, non legem ipsam abrogando, sed molliendo, et extrudendo cognationis gradus, qui ea lege non tenerentur, ac certam hæreditatis summam definiendo, infra quam vicesima non deberetur.

^f *Et Antoninus indulserat*] M. Antoninus Philosophus. Capitolinus in ejus Vita: 'Leges etiam addidit de vicesima hæreditatum.'

^g *Successor*] Commodus Antoninus,

tis tabulisque populi condonata repetivit. Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere jussisti.^b 74. Videre in suis quæque foris omnes civitates conflagrationem salubris incendii. Ardebant stirpes fraudum veterum: ¹ ardebant seminaria ² futurarum.^b Jam se cum pulvere favilla miscuerat, jam nubibus fumus involverat: ³ et adhuc obnoxii in paginis concrematis ductus apicum, et sestertiorum notas cum titubantia et trepidatione cernebant: ⁴ quod meminerant lectum, legi posse etiam tunc verentes.⁴^m

publicas. Tu imperasti, ut omnia instrumenta ex quibus peti ista possent cremarentur publice. Civitates cunctæ viderunt in suo quaque foro illa cremari salutari incendio. Cremabantur radices priscarum fraudum: cremabantur seminaria futurarum. Jam cinis mistus erat pulveri, jam fumus confuderat se cum nubibus, et debitores aspiciebant adhuc cum hesitatione et metu figuras literarum, et characteres sestertiorum in foliis combustis: timentes etiam tum ne id posset legi in iis, quod recordabantur lectum antea fuisse. Quid benignius, quid prudentius

vulg.—1 *Semina* Tiliannus codex.—2 Legendum monet Scaliger, *involuerat*, quod improbat Acidal. Vid. inf.—3 'Ita Scaliger ex *cum jvantia de ratione c.* (quod sensu plane caret) felicissime reposuit.' *Floridus*. Legit Gronovius, *cum ingenti trepidatione*. Hotomannus: *cum denariaria ratione cernebant quas*. In scripto altero est, *conjuvantia*: in Pulmanniano *cum XXX*. Malit Tollius: *conveniendi vel conducenti de ratione cernebant*.—4 *Veteres* vulg. Vid. Not. Var.

NOTÆ

turpis, improbus, crudelis, libidinosus, gladiator. Sed de iis, quæ pater indulserat, repetitis, nihil scriptores.

^b *Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere jussisti*] Hoc ante Gratianum Hadrianus. Spartianus in ejus Vita: 'Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens, infinitam pecuniam, quæ fisco debebatur, privatis debitoribus in Urbe, atque Italia, in provinciis vero etiam ex reliquis ingentes summas remisit; syngraphis in foro Divi Trajani, quo magis securitas omnibus roboraretur, incensis.'

¹ *Ardebant stirpes fraudum veterum, &c.*] Imp. Constantinus Aug. ad Provinciales lege 6. C. De jure fisci: 'Justas etiam, et quæ locum habent,

fisci actiones præcipimus concremari, ob hoc solum, quod suis temporibus prolatae non sunt: ut jam calumniæ privatorum eo saltem arceantur exemplo, quo justas fisci lites silere præcipimus.'

² *Seminaria futurarum*] Instrumenta illa, ex quibus, si superfuissent, intentari actiones fisci nomine in privatos potuissent, et lites moveri innumerabiles.

³ *Fumus involverat*] Huc refer *sed se*, quod præcessit, 'Jam se cum pulvere,' &c. ut ad utrumque pertineat; et planus erit sensus.

⁴ *Quod meminerant lectum, legi posse etiam tunc verentes*] Sic optime Tollius post Acidalium. Cujus etiam solertia quæ sequuntur lucem accipere.

Quid te, Imperator Auguste, indulgentius? Quid potest esse consultius? Quæ bona præstas, efficis ne caduca sint: quæ mala adimis, prospicis ne possint esse recidiva. 75. Hæc Provincialibus indulgentiæ bona. Quid illa nostro ordini?^a quid illa militibus? Antoninorum comitas fuit; ° et jam inde Germanicorum, cohorti amicorum, et legionibus familiaris humanitas. Sed ego nolo benevolentiam tuam aliorum collatione percellere.⁵ P Abundant in te ea bonitatis et virtutis exempla, quæ sequi cupiat ventura posteritas; et si rerum natura pateretur, ascribi sibi voluisset antiquitas. Necesse est tamen aliquid comparari, ut possit intelligi, bona nostra quo præsent. 76. Ægrotantes amicos Trajanus visere solebat: hactenus^q in eo comitas prædicanda est. Tu et visere solitus, et mederi, præbes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumtum adjicis medelarum, consolaris affectos, revallescentibus gratularis. In quot vias^r de una ejus humanitate progredieris! 77.

esse potest te, o Imperator Auguste? Perficis ut beneficia quæ confers non intercidant; et caves ne mala quæ auferis possint redire. Ea sunt bona quæ indulisti provincialibus. Quid dicam de iis quæ contulisti nostro ordini? Quid de iis quæ contulisti militibus? Eadem fuit isla tua, ac Antoninorum comitas, et consueta humanitas priscorum Germanicorum erga catervam amicorum, et legiones. At ego nolo imminuere tuam benignitatem comparatione aliorum. Cernuntur in te ubertim illa exempla bonitatis et virtutis, quæ futura posteritas optet imitari; et quæ vetustas optasset sibi attribui, si rerum natura sineret. Oportet nihilominus aliquid conferri tecum, ut cognosci possit quæ in re bona nostra antecellant ceteris. Trajanus solebat invisere amicos suos morbo decumbentes. Intra hos fines consistit laus humanitatis ejus. Tu vero soles et invisere et mederi, das ministros, præbes alimenta, distribuis fomenta, addis sumtus medicamentorum, solaris graviter ægrotantes, gratularis convalescentibus. Quot modis superas illius humanitatem

NOTE

^a Nostro ordini] Senatui.

° Antoninorum comitas fuit] Tua scilicet in nostrum ordinem et milites comitas, fuit plane comitas Antoninorum. Nota Antoninorum Pii et Philosophi humanitas et obvia comitas: nota et Germanici, cum ex aliis, tum ex Tacito.

⁵ Aliorum collatione percellere] Ita melius Tollius, quam quod erat præcellere. Sensus est planus expressus in Interpretatione. Percellere, hic

est, minuere et leviores facere. In comparatione porro exemplum posterius prioris magnitudinem non æquat, nisi dicatur superasse.

^q Hactenus, &c.] Id est, non ultra hoc progrediebatur Trajani comitas, quam ut amicos videret ægrotantes.

^r In quot vias, &c.] Id est: Quot in diversa munia tendit tua humanitas ultra Trajani humanitatem! Metaphora est a viarum concursu.

Legionibus universis, ut in communi Marte evenit, si quid adversi acciderat, vidi te circumire tentoria,^a Satin' salvæ,¹ quærere: tractare vulnera sauciorum: et ut salutiferæ apponerentur medelæ, atque ut non cessaretur, instare. Vidi quosdam fastidientes cibum, te commendante, sumsisse. Audiui confirmantia ad salutem verba profari: occurrere desideriis singulorum: hujus sarcinas mulis aulicis vehere: his specialia jumenta præbere: illis ministeria perditorum instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumtu: horum nuditatem velare vestitu. Omnia agere indefesse,² et benigne, pietate maxima, ostentatione nulla: omnia præbere ægris, nihil exprobrare sanatis. 78. Inde cunctis salute nostra carior factus, meruisti, ut haberes amicos obnoxios, promptos, devotos, fideles, in ævum omne mansuros: quales caritas, non fortuna,⁶ conciliat. 79. Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermo-

una re conclusam? Si aliquid infausti contigerat legionibus totis, ut accidit in bello quod obnoxium est vicissitudinibus, vidi te ire per tabernacula, rogare num bene se haberent, contingere plagas vulneratorum, et urgere ut remedia salutaria adhiberentur, et ut non desisteretur ab iis curandis. Vidi nonnullos, qui respuebant cibum, sumsisse te hortante. Audiui te eis dicere verba quibus eos erigebas in spem convalescentiæ: obviam ire optatis uniuscujusque: jubere portari hujus sarcinas a mulis tua aulæ: his dare jumenta singillatim: illis resarcire damnum ministrorum et calorum quos amiserant: sublevare aliorum inopiam tuis impensis: operire amictu horum nuditatem. Facere ea omnia indefatigatè, et comiter, summa caritate, nulla jactatione: præstare omnia ægrotantibus, nihil exprobrare sanatis. Hinc evasisti carior nobis omnibus quam nostra vita, et dignus qui haberes amicos tibi obstrictos, promptos, addictos, fidos, perstituros in amicitia perpetuo: cujusmodi amicos amor parat, non fortuna. Finiam modo meam orationem, piissime Impe-

-----

—5 *Præcellere* vulg.—6 *Caritas potius, quam f. vulg. Acidalius m. prorsus*

NOTÆ

^a *Vidi te circumire tentoria*] Plin. in Paneg. de Trajano: 'Non tibi moris tua inire tentoria, nisi commilitonum ante lustrasses, nec requiem corpori, nisi post omnes dare.'

¹ *Satin' salvæ*] Supple 'eos essent.' Usitata quærendi de salute ac statu formula. Liv. lib. 1. de Lucretia: 'Quærentique viro, Satin' salvæ? Minime, inquit. Quid enim salvi est mulieri amissa pudicitia?' Et passim

apud scriptores Latinos.

² *Omnia agere indefesse, &c.*] Fere cum Ausonio consentit Ammianus ipse, qui lib. XXVII. Gratianum fateatur, si diutius vixisset, vel maximis principibus parem futurum fuisse. Huic tamen objicit operam in figendis belluis male perditam, quam concusso et labanti Imperio melius præstitisset.

nis magis fine, quam gratiæ. Namque illa perpetua est: et, spatio non transmeabili, terminum calcis^v ignorat. Flexu tamen parvo,^w nec a te procul,^x convertar ad Deum. 80. *Æterne omnium genitor, ipse non genite, opifex et causa mundi, principio antiquior, fine diuturnior, qui templa tibi, et aras penetralibus initiatorum mentibus condidisti, tu Gratiano humanarum rerum domino ejusmodi semina nostri amoris^y inolesti, ut nihil in digressu segnior factus, meminisset et relict^z; illustraret absentem, præsentibus anteferebat. Dein quia interesse primordiis dignitatis per locorum intervalla^a non poterat; ad solennitatem condendi honoris^b occurreret, beneficiis ne deesset officium. 81. Quæ enim memoria unquam⁷ transcursum tantæ celeritatis, vel*

rator, termino sermonis potius quam gratiæ. Hæc enim sempiterna est; et, cum duratura sit tempore nunquam transituro, nescit finis extremitatem. Despectam tamen ad Deum leni digressionem, neque longe a te. Æterne parens rerum omnium, ipse nunquam genitus; fabricator et causa orbis, vetustior omni principio, diuturnior termino omni, qui extruxisti tibi delubra et altaria in intimis animis eorum qui instructi sunt tuis mysteriis; tu indidisti Gratiano dominatori humani generis talia semina amoris erga me, ut nequaquam lentior factus in discessu a me recordaretur adhuc mei quem reliquerat; decoraret me absentem, præponeret presentibus. Deinde, quoniam per distantiam locorum non licebat ei adesse principiis hujus mei honoris, accurreret ad solennitatem incundi mei Magistratus, ut hoc præsentia suæ officio beneficium suum condecoraret. Nam quæ historia etiam

*****

quales c. non f.—7 Quæ enim memoria, memoria, inquam vulg. Vossianus alter:

NOTÆ

^v *Terminum calcis*] Metaphora. Calx, et Calcaneum, talus, humani corporis extremitas est.

^w *Flexu tamen parvo*] Imitatur Plin. in Panegyrico.

^x *Nec a te procul*] Quippe qui Deo es proximus.

^y *Nostri amoris*] Mei.

^z *Relicti*] Mei quem reliqueras.

^a *Per locorum intervalla*] Erat nempe Gratianus Sirmii in Pannonia, Ausonius in Gallia apud Augustam Treverorum.

^b *Condendi honoris*] Primordia dignitatis fuerant ipsa Principis designatio, traheæ missio. Solennitas con-

dendi honoris non videtur alia fuisse, quam ipsius Consulatus Kal. Jan. apprehensio.

^c *Condendi honoris, &c.*] Aberrat noster, dum ea exponit de 'ipsius Consulatus Kal. Jan. apprehensione.' Supra enim dixit Ausonius Gratianum per locorum intervalla primordiis dignitatis interesse non potuisse. Quin etiam ex legibus, Sirmii Februario mense, Mediolani Julio, aliisque a Gratiano alibi datis, constat non nisi exeunte anno 379. Treverim devenisse, ut me jam monuisse memini. Huc accedit quod τὸ 'condere' nunquam usurpatum est pro inire, auspiciari;

in audacibus Græcorum fabulis,^c commenta est? Pegasus volucer actus a Lycia,^d non ultra Ciliciam permeavit. Cyllarus^e atque Arion^f inter Argos Nemeamque senuerunt. Ipsi Castorum equi, quod longissimum iter est,^g non nisi mutato vectore transcurrunt. 82. Tu, Gratiane, tot Romani imperii limites, tot flumina et lacus, tot veterum intersepta regnorum, abusque Thracia,^h per totum, quam longum est, latus Illyrici,⁹ Venetiam, Liguriamque, et Galliam

in audacibus commentis Græcorum finxit unquam transitum tanta velocitatis? Pegasus alatus profectus a Lycia, non penetravit trans Ciliciam. Cyllarus et Arion conpenuerunt inter Argos et Nemeam. Ipsi equi Dioscurorum non percurrunt viam quæ est longissima, nisi mutato sessore. Tu, Gratiane, emetiris tot fines Romana ditionis, tot amnes et lacus, tot terminos regnorum antiquorum, ab ipsa usque Thracia per totum latus Illyrici, quantumcumque longum est, Venetiam, et Liguriam,

Quæ enim memoriam unquam memoria.—8 Al. interest.—9 Pulmannus, lacus Illyrici. Vulg. est: Per totum, quam longus est, locum Illyrici. Legendum mo-

NOTÆ

immo 'condere' passim apud Poëtas est absolvere. Sic Maro in Bucol. dixit, 'condere Soles,' id est, dies exigere, absolvere.

^c *Vel in audacibus Græcorum fabulis*] Juvenal. 'Creditor altum Velificatus Athos, et quicquid Græcia mendax Audet in historia.'

^d *Pegasus volucer actus a Lycia, &c.*] A Bellerophonte, sed prius a Perseo actus fuerat ab ultima Africa in Æthiopiam, et inde in Græciam, unde postea in Lyciam Asiæ minoris provinciam.

^e *Cyllarus*] Virg. lib. III. Georg. 'Qualis Amyclæi domitus Pollucis habenis Cyllarus,' &c. Ubi Servius Pollucem pro Castore, cujus equus ille fuerit, positum observat, vel certe Pollucem pro Castore positum, quia ambo licenter et Polluces et Castores vocantur.

^f *Arion*] Non musicus ille Delphini sessor, sed equus 'Apelaw, Neptuno in equum mutato, et Cere Eriony ge-

nitus, a Neptuno donatus Lepræo Halyatti, Bæotiæ urbis regi; a Lepræo, Herculi; atque ab Hercule, regi Argivorum Adrasto, qui eo vectus Nemea in Archemori honorem celebravit. Statius videndus lib. IV. et VI. Thebaid. Homer. Iliad. XXXIII. De hoc Propertius: 'Qualis et Adrasti fuerit vocalis Arion Tristis ad Archemori funera victor equus.'

^g *Quod longissimum iter est, &c.*] Quodnam longissimum iter illud sit, quod mutato vectore transcurrunt Castorum equi, non video aliud, nisi iter illud quod fratres illi, vices mortalitatis et immortalitatis commutantes, a cælo ad orcum, et ab orco ad cælum conficiunt, de quo Virg. Æneid. VI. 'Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itque reditque viam toties.' Ita ut equos mutant in occursu.

^h *Abusque Thracia*] Ubi interfectus a Gothis, et crematus in casa, Valens fuerat, cui suppetias latum ibat Gratianus, sed serius.

veterem,¹ insuperabilia Rhætiæ,¹ Rheni¹ aquosa,¹⁰ Sequanorum invia,^m porrecta Germaniæ,ⁿ celeriore transcurso, quam est properatio nostri sermonis, evolvis, nulla requie otii, ne somni quidem, aut cibi munere liberali, ut Gallias tuas inopinatus illustres: ut Consulem tuum, quamvis desideratus, anticipes: ut illam ipsam, quæ auras præcedere solet, famam, facias tardiores. Hoc senectuti meæ, hoc honori a te datum. 83. Supremus ille imperii, et consiliorum tuorum Deus conscius, et arbiter, et auctor, indulisit, ut sellam curulem,^o (cujus sedem frequenter ornabis,) ^p ut prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam, ut trabeam non magis auro suo, quam munere tuo splendidam, quæ ab Illyrico sermonis dignitas honestavit, apud Gallias illustriora præstares: Quæstorem ut tuum, Præfectum ut tuo

et priscam Galliam, montes Rhætia insuperabiles, aquas Rheni, avios saltus Sequanorum, campos patentes Germaniæ, transitu velociore quam est festinatio meæ orationis, nullo sumto tempore ad otium, ac ne capto quidem somno, aut cibo satis largo, ut improvisus affulgeas tuis Galliis: ut prævenias Consulem tuum quanquam ab eo exoptatus: ut reddas lentiores illam ipsam famam quæ solet antecire ventos. Hoc indulisti meæ senectæ, et meæ dignitati. Deus summus ille testis, et moderator, et auctor Imperii, et consiliorum tuorum, concessit mihi ut mea sella curulis, (cujus sæpe decorabis sedem,) ut mea prætexta, picta splendore tuæ purpuræ, ut mea trabea non magis fulgens auro quo est intexta, quam quod a te mihi data est, quæ omnia ornasti verbis ab Illyrico per Epistolam, magis decorarentur a te in Galliis: ut consecrasses honore præsentia tuæ augustæ me

*****

net Grævius: per totum, quam longum est, Illyrici latus.—10 Rheni accolæ vulg.

NOTÆ

¹ Galliam veterem] Cisalpinam.

² Insuperabilia Rhætia] Alpium altitudines, in quibus mediis montibus est Rhætia, hodie les Grisons.

¹ Rheni] Cujus origo in Rhæticiis Alpiibus.

^m Sequanorum invia] Sylvas saltusque quibus scatet ea regio.

ⁿ Porrecta Germaniæ] Ne hic Germaniam illam magnam intelligas, quam Rhenus a Gallia dirimit, sed eam Galliæ partem, quæ cis Rhenum posita Alsatiæ et reliquis secundo Rheno ad Mosellam pæne usque sitas

regiones complectitur, et Germania superior dicebatur, qua a Sequanis iter erat Treviros versus, ubi tunc Prætorium Galliarum, et ubi degebat tunc temporis Ausonius.

^o Ut sellam curulem, &c.] Recapitulatio brevis beneficiorum Gratiani supra laudatorum.

^p Cujus sedem frequenter ornabis] Sæpe Consul reffectus. Hoc fuit Ausonii votum, quod mors Gratiani, a Maximo Tyranno paulo post interfecti, fecit irritum.

Prætorio, Consulem tuum, et, quod adhuc cunctis meis nominibus anteponis, Præceptorem tuum, quem pia voce¹ declaraveras, justa ratione prætuleras, liberali largitate ditaveras, augustæ dignationis officiis consecrares.

Quæstorem tuum, Praefectum me Prætorio, Consulem tuum, et (quod adhuc præfers omnibus meis titulis) præceptorem tuum, quem pia voce renunciaveras Consulem, quem justa de causa priorem declaraveras, quem locupletaveras larga munificentia.

NOTÆ

¹ *Quem pia voce, &c.]* Isocolon elegans.

AUSONII

BURDIGALENSIS

P E R I O C H Æ .

IN

HOMERI ILIADEM ET ODYSSEAM.

IN ILIADEM. 420

SI Homerum scriptorem Troici belli eatenus, qua Iliadem suam incipit, quaque finit, percenseamus; orsum ab iracundia Achillis ad sepulturam Hectoris, quatuor et viginti libros contextuisse monstrabimus. Hæc ejus species apparet summam cutem primi operis intuenti. Verum hoc scripturæ ipsius tempus Trojano bello non totum, sed pæne

Si percurramus Homerum, qui cecinit bellum Trojanum, ab eo loco unde orditur suam Iliadem, ad eum usque quo eam absolvit; ostendemus eum incipientem ab ira Achillis usque ad funus Hectoris composuisse viginti quatuor libros. Talis videtur illius effigies aspicienti prima fronte extimam superficiem poematis. At hoc tempus, ad quod ipsa compositio refertur, non fuit totum tempus belli Trojani, sed

NOTÆ

* *Periochæ*] Sic voce Græca appellat brevitaria seu argumenta librorum Iliadis et Odysseæ Homericæ summam a se scripta. Est autem *περίοχη* complexio, seu comprehensio, et brevis expositio: a *περίχω* com-

plector. Hujusmodi brevitalia Homeri libris, Aristophanis Comædiis, aliisque veterum Græcorum scriptis a Grammaticis præfixa, *ὑποθέσεις* ab illis inscribuntur, non, ut a nostro, *περίοχαι*.

ultimum fuit. 2. Nam si ratio putanda est oppugnationis decennis, nonus fere annus, idemque prope finem sui, ea negotia continebit, quæ ab injuria Agamemnonis,^b ac Briseidis usurpatione, usque ad funus Hectoris^c digna memoratu erunt: illa temporum¹ series, quæ ab ejusdem belli causis, atque origine, pertinent ad urbis excidium.^d 3. Atqui ex eo eveniet, ut ignaris judicandi, et poetiæ œconomiae expertibus,^e multa nobilia ab exordio belli usque ad Achillis jurgium omissa videantur. Nec minus multa ab Hectoris funere ad usque deletum Ilium. Quorum quidem maxima expectatio erat, propter tam longi certaminis con-

fere extremum. Etenim si subducenda est ratio obsidii decennalis, annus circiter nonus, atque is prope extremus, complectetur eas res quæ erant dignæ relatu ab injuria Agamemnonis in Achillem, et raptu Briseidis usque ad funus Hectoris: ordo autem temporis ea continet quæ extenduntur a causis, et principio ejusdem belli, usque ad eversionem urbis. At inde fiet ut ii qui imperite judicant, et ignorant distributionem poetiæ, putent plurima scitu digna, quæ evenerunt ab initio belli usque ad rixam Achillis, fuisse prætermissa. Neque pauciora etiam omissa esse a funere Hectoris usque ad excidium Trojæ; quorum quidem summa erat

~~~~~

1 Legit Gronovius: non illa temporum. Vid. inf.—2 Et œconomiae exp. vulg.

NOTÆ

^b *Ab injuria Agamemnonis*] Non ab Agamemnone accepta, sed ab eo ilata Achilli; unde Iliadem orditur Homerus.

^c *Usque ad funus Hectoris*] Ubi desinit Ilias.

^d *Ille temporum series, quæ ab ejusdem belli causis, atque origine, pertinent ad urbis excidium*] Horum sensus nullus apparet. Præfigit Gronovius particulam non, ut sensum aliquem eliciat, legitque non illa temporum series, &c. Sed neque sic sententia mihi videtur constare aperta. Ut planius et apertius aliquid elicerem, pro *pertinet* legi *pertinent*, reposito, qui facile a librariis omitti potuit, titulo indicæ τοῦ π: suppletaque aut subintellecta voce 'continet,' aut aliquid simile, ut sit sensus quem in Interpretatione expressi.

^e *Poëtica œconomia expertibus*] 'Œconomiam,' verti distributionem. Vox tamen illa, a rebus domesticis ad poemata translata, non distributionem tantum seu partitionem, sed etiam iudicium, ordinem, quæque elocutionis sunt, complectitur, teste Quintiliano. Verum a potiori parte distributionem verti, cum non suppetat vox Latina quæ totam illius vim exprimat. Hanc in Homero Œconomiam laudat Horatius lib. de Arte Poëtica his versibus: 'Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo. Semper ad eventum festinat, et in medias res, Non secus ac notas, auditorem rapit: et quæ Desperat tractata nitescere posse, relinquit. Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet, Primo ne medium, medio ne discrepet imum.'

summationem: sed ut divinum poetam nihil, quod illustre fuerit, omisisse appareat, atque omnia, quæ finiri oportuit, contigisse; breviter, et in epitomæ speciem, belli Troici causam originis, apparatusque, quæ annis superioribus acciderunt, retexuimus. 4. Horum omnium prima origo est Paridis iudicium inter Deas: deinde classis³ contextio: qua idem Paris in Europam navigavit. Tum raptio Helenæ: quæ opinione veterum bipertita est: quod plerique Helenam juxta Homericum plasma ad Trojam deportatam fuisse existimaverunt; nonnulli autem^f opinati sunt, cum Alexander cursu deerrasset, delatusque ad Ægyptum fuisset, cognita hospitalis fœderis injuria,^g per Ægyptium regem,^h servantissimum justī virum, Helenam cum iis, quæ una cum eadem fuerant abrepta,⁴ Paridi sublatam, expugnatoque demum Ilio Menelao restitutam.

expectatio, ob finem belli tam diuturni. Verum ut perspicuum sit divinum illum vatem nihil prætermisisse, quod fuerit insigne, et tractasse cuncta quæ opus fuerit absolvi; recensuimus paucis et instar compendii causam exorti belli Trojani, et apparatus ejus, quæ contigerunt annis præcedentibus. Primus fons eorum omnium est iudicium Paridis redditum inter Deas: tum fabricatio classis, qua idem Paris trajecit in Europam. Deinde raptus Helenæ, de quo duplex est antiquorum sententia: quia maxima pars crediderunt Helenam fuisse delatam Ilium, secundum fictionem Homeri: quidam vero existimaverunt, cum Paris aberrasset a via sua, et devectus fuisset ad Ægyptum, regem Ægypti, virum tenacissimum æquitatis, cum audivisset violatam a Paride fœdus hospitii, eripuisse Paridi Helenam cum iis rebus quas rapuerat simul cum ea, et tandem post captam Trojam reddidisse eam Menelao.

~~~~~

—3 ‘Denique classis] Scribe deinde classis, &c. Sequitur enim: ‘Tum raptio Helenæ, &c.’ Floridus. Denique habet ed. Toll.—4 Emendandum putat Accursius: H. cum his, ... arrepta.

NOTÆ

^f Nonnulli autem] Atque in his Herodotus in Euterpe.

fuerat Paris.

^g Hospitalis fœderis injuria] Raptu uxoris Menelai, cujus domo exceptus

^h Per Ægyptium regem] Proteum nominat Herodotus.

PERIOCHA LIBRI I. ILIADOS. 421

*Iram, Diva, refer nati Peleos Achillei
Pestiferam: quæ mille dedit discrimina Achivis.*

Mmora, o Dea, iram exitiabilem Achillis filii Pelei: quæ intulit Græcis mille pericula.

3. Chryses, Apollinis sacerdos, ob redimendam filiam cum Agamemnoni supplicasset, contumeliose ¹ repulsus, Deum precatur ultorem. Insecuta subinde gravi pestilentia, cum Græcorum exercitus interiret; cogit Achilles concilium: et ab eodem invitus Calchas ² morbi causam compellitur indicare. 4. Qua cognita, Agamemnon concitatur in Achillem: qui percitus iracundia, etiam cædem regis audebat, nisi ^b eum in ultimum furorem progredi Minerva vetuisset. A quo Briseis concubina in locum Chryseidis, quæ patri reddebatur, abducta est. Inde Thetis mater ad cælum, lacrymas et contumeliam filii miserata, proficiscitur. Quæ fiducia defensi quondam cum Ægæone Jovis, ^c ultum iri affectans ³ injuriam obtestatur summum Deorum, ut Trojanos in rebus ³ belli superiores esse patiatur. 5.

Chryses sacerdos Phæbi, cum supplex orasset Agamemnonem, ad redimendam ab eo filiam suam, rejectus cum probro, invocat Deum illum vindicem adversus eum. Deinde sæva pestilentia secuta, cum exercitus Græcorum moreretur; Achilles congregat castrum Græcorum, et ipse idem cogit Calchantem, quanquam nolentem, aperire causam illius morbi. Quæ cum patefacta esset, Agamemnon commovetur adversus Achillem: qui stimulatus ira ausus esset quoque interficere regem, nisi Pallas prohibuisset illum procedere ad extremam rabiem. Et concubina ejus Briseis erepta est ei ab Agamemnone in locum Chryseidis, quæ restituebatur patri ipsius. Ea de causa mater ejus Thetis, miserta fletuum et injuriæ filii sui, it in cælum. Quæ eo freta, quod defendisset olim Jovem cum Briareo, cupiens vindicari contumeliam filii, obsecrat supremum Deorum, ut sinat Trojanos bello vincere. Quæ

1 Al. et contumeliose.—2 Affectanti vulg.—3 Tò in rebus inspectum habet Gronovius, fastidiose nimis. Floridus.

NOTÆ

1 *Iram, Diva, refer*] Versus sunt e principio Iliadis Μῆνιν ἄειδε, θεά, &c. Latine ab Ansonio redditi.

^a *Calchas*] Vates.

^b *Cædem regis audebat, nisi, &c.*] Pro 'ausus esset.' Sic Tacitus lib. 1. Annal. cap. 35. de Germanico: 'Ferrum a latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prehensam dexteram vi attinuissent.'

^c *Cum Ægæone Jovis*] Apud Homerum, hoc libro Achilles ad Matrem: Πολλὰκι γὰρ σέο πατὴρ ἐν μεγάροισιν ἤκουσα Εὐχόμενης, ὅτ' ἔφησθα κελαινε-

φεί Κρονίωνι Οἴη ἐν δαδανάοισιν ἀεικέα λογὴν ἀμύναι, 'Οππότε μιν ἐνυθῆσαι 'Ολύμπιοι ἤθελον ἄλλοι, 'Ἥρη τ', ἥδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς 'Αθήνη· 'Αλλὰ σὸ τὸν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελόσσα δεσμών, 'Ὡχ' ἑκατόγχερον καλέσας' ἐς μακρὸν 'Ὀλύμπον, 'Ὅν Βριάρεων καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ τε πάντες Αἰγαίων'. ὁ γὰρ αὐτὲ βίη οὗ πατὴρ ἀμύνων, 'Ὅς βα παρὰ Κρονίῳ καθέζετο κῆδεϊ γαίῳ. Τὸν καὶ ὑπεβδυσαν μάκαρες θεοί, οὐδ' ἔτ' ἔφθσαν. 'Σæpe enim te patris in ædibus audivi Gloriantem, cum dicebas tempestatum auctori Saturnio Solam te

Quibus Juno compertis, iracunde adversum conjugem com-movetur. Sed gliscens jurgium, per deridiculum, ministrante Vulcano, simul consilii specie intercedente, lenitur.

cum Juno cognovisset, concitatur ira contra maritum. Verum rixa crescens jocose mitigatur Vulcano ministrante, et obistente sub specie consilii dandi.

NOTÆ

inter immortales duram avertisse perniciem, Quo tempore eum colligare Cœlites voluerunt ceteri, Junoque et Neptunus, et Pallas Minerva: Sed tu illum adveniens liberasti vinculis, Mox Centimanum vocans ad altum Olympum, Quem Briareum

vocant Dii, homines vero omnes Ægeona. Ille enim tunc viribus suo patre præstantior erat, Qui apud Saturnium sedit eo honore lætus: Quem timuerunt immortales Dii, neque ligaverunt.'

PERIOCHA II. ILIADOS. 422

*Cælestes, hominumque genus superabile curis,
Tranquilla obscuri carpebant munera somni.
At non pervigilem nox irrequieta Tonantem
Leniit, immodicos volventem corde paratus,
Cædibus ut Graium læsum ulciscatur Achillem.* 5

6. Jupiter Agamemnonem somno monet prælii faciendi tempus adesse: ne cunctetur dimicare. Tum ille in concilium proceribus advocatis, mandatum Jovis, et speciem nocturnæ quietis explanat. 7. Mox in concione, multitudine congregata, pertentat¹ militum voluntatem: utque deposito bello ad sua quique redeant, cohortatur. 8. Jamque

Cælicola, et genus humanum obnoxium solitudinibus, capiebant placida munera soporis nocturni. Verum nox insomnis non demulcit Jovem vigilansem versantem animo apparatus immanes, ut mortibus Græcorum ulciscatur Achillem offensum.

Jupiter monet Agamemnonem per somnum esse jam tempus pugnae conserenda: ne dubitet pugnare. Tunc ille convocatis ducibus exponit jussum Jovis et somnium sibi visum per noctem dormiendo. Deinde accito in concionem exercitu periclitatur animum militum: et exhortatur eos ut singuli revertantur ad res suas bello dimisso.

1 Scribendum monet Accursius, prætentat.—3 Adhortantibus vulg.—3 De-

NOTE

1 *Cælestes, &c.*] Versus sunt initii libri hujus: Ἄλλοι μὲν ἢ θεοὶ τε, &c.

omnibus navigationem adornantibus,^a fœda discessio ab Ulyxe cohibetur: a quo etiam Thersites deformis, et loquax,^b in Heroum contumelias verborum licentia promptus, cum acerba objurgatione pulsatur. Ipse Minervæ monitu cunctos a profectione deterret. 9. Sumto deinde cibo armatur exercitus. Neque secius a Trojanis instructa acies, Iride ita monente, producit. Sequitur enumeratio copiarum viritim: ut per catalogi seriem milites, naves, duces, patriæ, referantur.

Et cum jam universi pararent se ad navigandum, turpis abitus impeditur ab Ulysse: qui etiam percutit cum increpatione gravi Thersiten turpem, et dioacem, proclivem linguæ petulantia ad congerenda probra in duces. Ipse jussu Palladis avertit omnes a discessione. Deinde exercitus armatur post captum cibum. Similiter Trojanæ educunt exercitum ordinatum, monitu Iridis. Subjicitur recensio exercitus per singulos viros: ita ut milites, naves, duces, patriæ memorentur ordine catalogi.

lendam monet Tollius τὸ loquax.

NOTÆ

^a *Adornantibus*] Ita recte Mariang. Accurs. pro *adhortantibus*, 'adornare navigationem,' est instruere, et præparare se ad navigandum. Sic 'adornare fugam,' apud Terent. in Eu-

nuchio.

^b *Deformis, et loquax*] τὸ loquax inducit Tollius, male, mea sententia: sic vertit ἀμειψομένης Homeri.

PERIOCHA III. ILIADOS. 423

*Argivos sua quemque¹ acies in bella sequuntur.
Dispositi in turmas equitum, cuneosque pedestres,
Turbida clangentes confundunt agmina Troës.*

4. Instructum prælio exercitum, priusquam feriret acies,

Turma duces Græcos singula suum sequuntur ad prælium. Trojanæ ordinati in turmas equestres, et agmina pedestria, canentes tuba permiscunt catervas turbatas.

Priamus aspicit e manibus exercitum paratum ad pugnam, antequam ventum

1 Legendum monet Accursius, *quæque*.

NOTÆ

1 *Argivos*] Non desumta hæc ab hic intellige, duces Argivorum. initio libri, ut superiora. 'Argivos'

Priamus spectat e muris: et monstratu Helenæ de viris insignibus edocetur. 5. Dehinc Menelaus ad singulare certamen ab Alexandro provocatur. Qui frustra Agamemnone dehortante concreditur, facta inter utrosque populos sponsione, et foedere per sacra firmato, sub ea conditione, ut victorem Helena cum dote sequeretur. 6. Sed superatus Paris, regressusque ad urbem, jurgio uxoris^a excipitur. Ab Agamemnone foederis pacta^b repetuntur.

esset ad manus: et discit nomina ducum, Helena docente. Deinde Menelaus provocatur a Paride ad prælium singulare. Qui, Menelaus, dissuadente incassum Agamemnone conserit pugnam, pacto prius inito inter ambos populos, et confirmato fœdere per sacrificia, ea lege, ut qui victor evasisset, abduceret Helenam cum dote sua. Verum Alexander victus, et reversus Trojam, excipitur ab uxore cum objurgatione. Agamemnon reposcit quæ promissa fuerant fœdere.

NOTÆ

^a *Jurgio uxoris*] Ac deinde com- suis victori Menelao ex fœdere de-
plexu. bita.

^b *Fœderis pactu*] Helena cum rebus

PERIOCHA IV. ILIADOS. 424

*Jupiter interea cum Dis genitalibus una
Concilium cogit Superum, de rebus Achivis.¹*

Interim Jupiter simul cum Diis rerum procreatoribus convocat cætum Deorum super rebus Græcorum.

*****

1 *Alii Genialibus . . . Achivum.*—2 *Dissidium vulg.*

NOTÆ

1 *Cum Dis genitalibus*] ‘Genitales Deos’ intelligit Turnebus dici, ut parentes, et auctores et procreatores rerum omnium, eo quod *ἀρτεμίδας* Homerus sæpe appellet; Grammatici modo ‘æternos,’ seu ‘ab æterno genitos,’ modo, ‘perpetuo generantes’ exponant. Turnebum secutus sum in Interpretatione. At non minus verisimilis est Barthii conjectura reponentis, *Genialibus*, et de iis Diis exponentis, qui cum Jove accumbant semper, et ejusdem mensæ velut genio censeantur. Quos Ennius enumerat numero duodecim, sex ab utro-

que sexu hoc disticho: ‘Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Jovi,’ Neptunus, Vulcanus, Apollo.’ Qui ‘Consentes’ a Veteribus dicebantur, quod in consilio Jovis adhiberi putarentur, ut scribit D. Augustinus lib. iv. de Civitate Dei. Ab horum Genialium Deorum numero ducta *δωδεκάθεος* cæna Augusti, apud Suetonium, in qua Deorum Dearumque habitu discumbebant convivæ, et ipse Augustus Apollinem exhibens.

2 *De rebus Achivis*] Idem Barthius, *de rebus Achivum.* Bene.

3. Jovi placet delere Trojam: ad quod pertinacia Junonis urgetur. Cumque id fieri Minerva properaret, discidium^a foederis comminiscitur: et Pandarum sagittandi peritum astu suadentis aggreditur, ut clam vulnerato Menelao, belli causa crudescat. Quo facto, a Græcis prælium instauratur: congressisque exercitibus mutua clade decernitur.

Jupiter statuit excindere Trojam: ad quod impellitur obstinatione Junonis. Et cum Pallas cuperet hoc cito fieri, excogitat rationem abrumpendi fœdus: et sollicitat arte persuasionis Pandarum gnarum mittendi sagittas, ut sauciato clanculum Menelao, causa belli ingravescat. Quod cum factum esset, pugna repetitur a Græcis: et cum acies conseruissent manus, pugnatur strage reciproca.

NOTÆ

^a *Discidium*] A discindendo. Sic novins et Grævius pro *dissidium*, optime Barthius, et post eum Gro- quod erat in vulgatis.

PERIOCHA V. ILIADOS. 425

*Hic et Tydidem monitum Tritonia Pallas
Audaci virtute replet. Vomit aurea flammæ
Cassis, et undantem clypeus defulgurat ignem.
Ipse autumnali clarum micat æmulus astro.*

5. Diomedes auxilio Minervæ strenue præliatur. Venus quoque filio^a subvenire conata, vulnere affecta digreditur. Mars etiam fit saucius, exceditque bello. Sequitur Tlepolemi Sarpedonisque congressio; et Tlepolemus Herculis filius, certamine victus, occiditur.

In hoc libro Minerva Tritonia monet Diomedem, et inspirat ei fortitudinem audacem. Galea ejus aurata emittit flammæ, et scutum coruscat igne erumpente. Ipse fulget clare similis stellæ autumnali.

Diomedes pugnat fortiter præsidio Palladis. Venus etiam volens opitulari filio suo discedit saucia. Mars quoque vulneratur et exit e prælio. Sequitur certamen Tlepolemi et Sarpedonis; ac Tlepolemus filius Herculis superatus in pugna, interficitur.

NOTÆ

1 *Tydidem monitum, &c.*] Hæc ex initio hujus libri apud Homerum.

Tritonia Pallas] A Tritone palude Bœotiæ, ut ait Pausanias, ut alii, Libyæ; prope quam paludem primum visa est et educta.

Delph. et Var. Clas.

4 *Autumnali ... æmulus astro*] Calem interpretatur Eustathius, sidus ferventissimum.

^a *Filio*] Æneæ adversus Diomedem pugnanti.

Auson.

3 F

PERIOCHA VI. ILIADOS. 426

*Solæ decertant acies sine numine Divum,
Cessante auxilio : sua cuique exorsa laborem,
Fortunamque ferunt, proprii discrimine fati.*

4. Trojanis fortuna inclinatio^a pugnanti-
bus, vates He-
lenus suadet, ut Minerva placetur. Igitur Hecuba ab
Hectore monita, ut peplum^b in arcem inferat, peragit vota
cum matribus. 5. Alexander objurgatus a fratre,^c pergit
in prælium. Glaucus Lycius, Ætolusque Diomedes con-
gressi ut dimicarent, cum jam certamen oriretur, paterna
inter se hospitia recordati, facta armorum permutatione,
discedunt.

*Soli exercitus pugnant absque præsentia Deorum, opitulatione eorum desi-
nente; conatus sui unicuique afferunt laborem et sortem periculo propriæ
vitæ.*

*Cum Troës pugnarent fortuna magis propensa in adversarios, Helenus vates
auctor est eis, ut propitiâ sibi reddant Palladem. Hecuba ergo monita ab Hec-
tore ut ferat velum sacrum in arcem, perficit vota cum Matronis. Paris inculpatus
a fratre it ad pugnam. Glaucus Lycius et Diomedes congressi ad pugnandum, cum
jam inciperent prælium, revocato in mentem invicem hospitali fœdere patrum suo-
rum, abeunt commutatis inter se armis.*

NOTÆ

2 *Sua cuique exorsa, &c.* Ex Vir-
gilio initio lib. x. Æneid.

^a *Inclinatio*] Ab ipsis in Græcos.

^b *Peplum*] Vestis erat prætenuis,
picta, ad sacrorum ritus pertinens,
teste Donato, et Minervæ peculiari-

ter consecrata, ut ait Servius ad illud
Virg. Æneid. i. 'Interea ad templum
non æquæ Palladis ibant Crinibus
Iliades passis, peplumque ferebant.'

^c *A fratre*] Hectore.

PERIOCHA VII. ILIADOS. 427

Hæc ubi dicta dedit, portis sese extulit Hector.

2. Minervæ Apollinisque consensu, fortissimus Græco-
rum ab Hectore provocatur. Novem ducibus^a ad dimi-

Hector cum hæc dixisset exivit e portis.

Consensione Palladis et Phæbi, Hector vocat ad certamen fortissimum Græco-

NOTÆ

1 *Hæc ubi dicta dedit*] Primus est
libri huius versus *Ως εἰπὼν, &c.

^a *Novem ducibus*] Hi sunt apud Ho-

merum, Agamemnon, Diomedes, Aja-
ces ambo, Idomeneus, Meriones, Eu-
rypylus, Thoas, et Ulysses.

candum paratis, pugnaturum deligi placet sortis eventu. 3. Ab Ajace Telamonio prælium singulare conseritur: in quo Hector, lapide ictus, in suorum se recipit multitudinem.^b Perseverante certamine caduceator Idæus^c intervenit. Tum invicem missis^d muneribus^e pugna sedatur. Hector Ajacem gladio, Ajax Hectorem balteo muneratur:^f intercessu noctis exercitus quique in sua discedunt. 4. Die altero, interfectorum humatio procuratur. Græcorum etiam navalia,^g fossa ac vallo circumdata, muniuntur.

rum. Cum novem duces promti essent ad pugnandum, convenit ut ille qui certaturus esset eligeretur exitu sortis. Singulare certamen committitur ab Ajace Telamonis filio. In quo Hector percussus lapide, recedit in turbam suorum. Durante adhuc pugna Præco Idæus supervenit. Tunc certamen dirimitur datis muneribus ab utraque parte. Hector donat Ajacem ense, Ajax Hectorem balteo: nocte superveniente exercitus abeunt in sua quique castra. Postridie casi sepeliuntur. Navalia quoque Græcorum defenduntur cincla vallo et fossa.

1 *Datis pro missis reponendum monuit Accursius.*

NOTE

^b *In quo Hector, lapide ictus, in suorum se recipit multitudinem]* Hæc non ex hoc VII. libro, sed ex XIV. sunt, neque ex hac pugna recepit se Hector ad suos, sed noctis interventu, et caduceatorum Talthybii et Idæi, certamen dirimitur, et ambo datis invicem, non missis muneribus quæ mox describuntur, discedunt. Hæc ergo aut ab Ansonio memoria lapsa scripta sunt, aut omnino ab eo non scripta, a semidocto aliquo inserta sunt. Hoc posterius facile crediderim, cum non cohæreant cum iis quæ sequuntur: 'Perseverante certamine.' Per me ergo non stabit quin deleantur hinc.

^c *Caduceator Idæus]* Nomen est præconis alterius, qui pugnares affatur apud Homerum. Alter est Talthybii. Hic a Græcis, ille a Trojanis.

^d *Missis muneribus]* *Datis* reponendum esse monuit Accursius, et revera dant sibi invicem apud Homerum munera, non mittunt per alios.

^e *Hector Ajacem gladio, Ajax Hectorem balteo muneratur]* Fatalibus utrimque muneribus. Balteo enim tractus ab Achille circa muros Hector fuit; gladio Ajax incubuit, post negata sibi arma Achillis.

^f *Navalia]* Statio seu portus in quo naves Græcorum erant.

PERIOCHA VIII. ILIADOS. 428

Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.

Aurora flava micabat in currum bijugi croceo.

2. Acto Deorum concilio, Jupiter pro parte^a pronuntiat, sua quisque exercitus sorte decernat. Nullus Deorum odio in alteros vel favore procedat. In Idam montem ipse digressus. Unde Græci immisso terrore conterriti, turpi fuga ad munimenta compulsi, fossa et aggeribus sese tuentur. 3. Junonem ac Minervam, Græcis auxiliari volentes, monitis Jovis Iris exterret: diremtoque ob noctem certamine, victores Trojani in ipso prælii loco excubias obsidionis instituunt: multisque ignibus factis per totam noctem de belli ratione consultant.

Jupiter habito concilio Deorum pro imperio sententiam hanc fert, ut unusquisque exercitus pugnet sua fortuna: neque ullus Deorum progrediatur odio aut studio erga alterutros. Ipse discessit in montem Idam. Ex quo loco pavore injecto Græci terræfacti, coacti fæde refugere intra munimenta sua, protegunt se fossa et vallo. Iris, jussu Jovis, metu prohibet Junonem et Palladem cupientes optulari Græcis: et prælio abrupto interventu noctis, Troës victores agunt vigilas obsidii in ipso loco pugnae: et crebris excitatis ignibus deliberant tota nocte de ratione belli.

NOTE

1 *Aurora in croceis*] Virg. lib. vii. *Æneid.* vers. 36. 'Aurora in roseis,' &c. *Croceis* hic posuit Ausonius ut melius primum libri hujus Homericum versum exprimeret, ubi est κροκόπεπλος Ἥως, crocea veste Aurora.

^a *Pro parte*] Verti, pro imperio, neque enim alia hic potest esse Jovis pars, qui hæc quæ sequuntur pro summa auctoritate sua ceteris Diis imperat apud Homerum.

PERIOCHA IX. ILIADOS. 429

Interea vigilum excubiis cohibentur Achivi.

2. Græcis et præterita dimicatione perculsis, et instante conterritis, procures ab Agamemnone convocantur. Quibus rex fugæ consilia, et apparatus ordinandæ per noctem navigationis indicit, Diomede et Nestore dehortantibus.

Interim Græci coërcentur excubiis Trojanorum vigilum.

Cum Græci afflicti essent superiore prælio, et terrefacti novo imminente, duces vocantur ab Agamemnone in concilium. Et rex dat eis consilium fugiendi, et jubet præparari omnia ad instruendam navigationem noctu, cum Diomedes et Nestor id

NOTE

1 *Interea vigilum, &c.*] Exprimit μέν Τρῶες φυλακὰς ἔχον. hæc primi versus hujus libri: Ὡς οἱ

3. Suadente autem Nestore, Ajax et Ulixes legantur ad Achillem, dona ingentia pollicentes, si desistat irasci, et se auxiliatorem fessis rebus accommodet. Sed Achille in iracundia pertinaciter permanente, legati Achivorum, re non impetrata, irriti revertuntur.

dissuaderent. Nestoris autem suasu Ajax et Ulysses mittuntur ad Achillem promittentes magna munera, si desinat stomachari, ac se præbent opitulatorem rebus Græcorum male affectis. Verum cum Achilles obstinate perduraret in ira sua, Græcorum oratores redeunt inanes, re quam petebant non impetrata.

PERIOCHA X. ILIADOS. 430

*Cetera per naves somno sopita manebat
Turba ducum, solum cura anxia vexat Atriden.*

3. Ulixes et Diomedes speculatum nocte progressi, Dolonem conspicantur, qui et ipse promissis Hectoris incitatus, Græcorum consilia exploratum prodierat: et fateri universa compulsus eodem loco interficiunt. 4. A quo de adventu Rhœsi Thracum regis edocti, ipsum, et cum eo duodecim obtruncant: equosque ejus¹ præmium simul et testimonium grassationis abducunt, insignes candore et celeritate, ut et nivibus, et ventis antecederent.

Reliqua turba procerum erat in navibus pressa sopore, sollicitudo iniquis agitatur solum Agamemnonem.

Ulysses et Diomedes egressi noctu ad explorandum, aspiciunt Dolonem, qui ipse quoque inductus pollicitationibus Hectoris, progressus erat ad observanda consilia Græcorum: et cum coëgissent eum confiteri omnia, occidunt eum eodem in loco. A quo cum comperissent advenire in Trojanorum castra Rhæsum regem Thraciæ, interficiunt ipsum Rhæsum, et duodecim homines cum eo: et abducunt in mercedem simul, et testimonium suæ expeditionis, equos illius notabiles albedine et velocitate sua, ita ut superarent candore nives, et velocitate ventos.

NOTE

1 *Cetera per naves*] His duobus verbis quatuor primos libri hujus exprimit.

¹ *Ipsam, et cum eo, &c.*] Sic excendi curavi juxta Ugoletti editionem, loco

hujus vulgati, ipsum etiam cum duodecim obtruncant: equosque, &c. pro quo Accursius reponebat, ipsum eum duodecim obtruncant, equos etiam ejus, &c.

PERIOCHA XI. ILIADOS. 431

*Tithoni croceum linquens Aurora cubile
Spargebat terras, referens opera atque labores.*

3. Ab omnibus Græcis egregie quidem, sed improspere dimicatur. Quorum proceribus vulneratis, incognitæ multitudini pugna committitur. Qua afflictione fortunæ Achilles paulisper inflexus, Patroclum mittit præsentia cogniturum. 4. Qui cum adversi status nuntius reverteretur, Eurypylum contemplatur ægrum ex vulnere; fomentisque medicæ artis admotis, redintegrat sanitati.

Aurora deserens lectum croceum Tithoni aspergebat terras luce, reducens secum opera et labores hominibus.

Pugnatur ab universis Græcis fortiter quidem, sed infelicitè. Quorum ducibus sauciatis prælium permittitur turbæ ignobili militum. Qua calamitate fortunæ Achilles tantillum flexus, mittit Patroclum qui observet quo in loco res essent. Qui cum rediret referens eas esse in malo statu, aspicit Eurypylum laborantem ex plaga; et, adhibitis medicamentis, restituit eum bonæ valetudini.

NOTÆ

1 *Tithoni croceum, &c.*] Hi versus, expriment. Tithonus Auroræ Mariæ ex variis Virgillii Georgic. et Æneid. tus fuit. 'Croceum' appellat ejus locis desumpti, duos libri hujus primos 'cubile,' ab Auroræ colore croceo.

PERIOCHA XII. ILIADOS. 432

Actorides fovet Eurypylum dum vulnere fessum.

2. Res dubiæ^a apud Græcos, vel potius afflictæ, ultimæ fortunæ statu aguntur, præstantibus procerum vulneratis, cetero exercitu fugato aut formidine perculso. 3. Trojani navalium munimenta rescindunt: vallumque transgressi

Dum Actoris nepos curat Eurypylum ægrum ex plaga.

Res Græcorum ancipites, seu potius perculsæ, versantur in extremo discrimine, cum excellentissimi ex ducibus saucii essent, reliquis vero exercitus actus in fugam esset, aut attonitus metu. Troës perrumpunt propugnacula navalium: et, cum

NOTÆ

1 *Actorides*] Patroclus Menæti filius, Actoris nepos. Accurs. pro eo quod erat absque sensu, *Paris dubiæ*. Et mox *statu* pro *statui*, idem ex Ms. codice.

^a *Res dubiæ*] Sic restituit Mariang.

anguriis juvantur^b ex eventu ambiguis. Itaque et pars muri ab Sarpedone convellitur: et ab Hectore ictu lapidis porta discutitur, et in ipsis navalibus pugna conseritur.

superassent vallum, Augurium accipiant ancipitis exitus. Igitur et pars muri Græcorum diruitur a Sarpedone, et porta frangitur ab Hectore ictu saxi, et prælium committitur intra ipsa navalia.

NOTÆ

^b *Auguriis juvantur, &c.]* Auguria illa dedit Aquila alte volans cruentatum Draconem gestans unguibus adhuc palpitantem, qui conversus retro percussit ipsam tenentem ad pectus

juxta collum. Cujus plagæ dolore Aquila eum dimisit in medium agmen, et clangens avolavit, ut narrat Homerus.

PERIOCHA XIII. ILIADOS. 433

Jupiter admovit Troës atque Hectora classi.

2. Neptunus, miseratione commotus, Argivorum tuendis navibus auxiliator accedit: et usurpata vatis effigie^a Ajaces duos^b in prælium cohortatur: nec minus ceteram multitudinem præsentia majestatis instigat. Idomeneus egregio certamine eminent. 3. Trojani jam referentes gradum, firmati rursum per Hectorem, contrahuntur, et ingenti clamore utrimque certatur.

Jupiter deduxit Trojanos et Hectorem ad naves Græcorum.

Neptunus percitus misericordiam advenit opitulator ad defendendam classem Græcorum: et capta forma vatis excitat ad pugnam utrumque Ajacem: neque secius stimulat reliquam turbam præsentis sua majestate. Idomeneus excellit præstanti pugna. Troës jam referentes pedem, iterum confirmati ab Hectore, congregantur, et pugnatur ab utraque parte magno cum clamore.

NOTÆ

¹ *Jupiter, &c.]* Sic incipit etiam liber hic apud Homerum. Lege terminatione Latina Troës, ut quantitatis ratio constet versui.

^a *Usurpata vatis effigie]* Calchantis.
^b *Ajaces duos]* Telamonium et filium Oilei.

PERIOCHA XIV. ILIADOS. 434

*Concussit, quamvis potantem, Nestora clamor,
Attonitasque aures pepulit gravitate tumultus.*

Vociferatio percussit Nestorem licet bibentem, et pulsavit ejus aures stupentes magnitudine strepitus.

3. Juno vinculum Veneris, cui Cesto nomen est,^a mutuata, ad Jovem pergit in secessum montis Idæ: exoratoque Somno,^b ut eum committeret in soporem, dehinc vigilias ejus uxoriis^c labefactat illecebris. 4. Cujus ignoratione^c Neptunus abutitur: fortunamque Græcorum promtius auxiliando restituit, Ajace Locro^d ultra ceteros præliante.

Juno petito a Venere cingulo ejus, quod appellatur Cestum, it ad Jovem in montem Idam quo secesserat: et cum impetrasset a Somno ut consopiret eum, postea delinit eum vigilantem blanditiis uxoriis. Interim Neptunus abutitur illius ignoratione: et restituit fortunam Græcorum opem ferendo eis ocys, Ajace Locrensi pugnante præ ceteris.

1 *Ejus uxoris vulg.*

NOTE

1 *Concussit, &c.*] His duobus versibus primum exponit libri hujus.

^a *Vinculum Veneris, cui Cesto nomen est*] Cui cingulo inerant illecebræ omnes, amor, desiderium, colloquium, et blandiloquentia, mentem decipiens etiam prudentium, ut ait hic Homerus.

^b *Exoratoque Somno*] Deo, fratre Mortis, apud Homerum.

^c *Cujus ignoratione*] Dum scilicet uxori et somno operam dans, res Trojanorum et Græcorum negligit.

^d *Ajace Locro*] Oilei Locrorum regis filio.

PERIOCHA XV. ILIADOS. 435

*Jam vallum fossamque super Trojana juvenus
Institerat, captæ minitans incendia classi.*

3. Jupiter somno expergitus,^a videt statum certaminis innovatum, pellicque Trojanos, Græcis opem ferente Neptuno. 4. Itaque aspere Junone increpata,^b et minaciter

Jam juvenes Trojani constiterant supra vallum et fossam, comminantes se combusturos naves Græcorum captivas.

Jupiter excitatus e sopore aspicit statum prælii mutatum, et Troas jam repelli, Neptuno auxiliante Græcis. Igitur objurgata acerbè Junone, et terrefacto fratre

NOTÆ

^a *Jupiter somno expergitus*] Sic vertit Ζεύς ἐγρηθείς, unde incipit libri hujus Græca Hypothesis. 'Expergitus,' vox Apuleio nostro familiaris, ab antiquo expergo est, idemque so-

nat ac expectatus et expergefactus.

^b *Aspere Junone increpata*] Quæ Græcis favens dolo ipsum deliniverat ac sopiverat.

per Iridem conterrito fratre,^c jubet auxiliatorem^d desistere.¹ Ipse Apollinem recreando allegat Hectori: monetque pro Phrygibus belli instaurare fortunam. 5. Tum et Ajax Telamonius strenue præliatur: et ab eodem plurimis hostium interfectis, conflagratio classis arcetur.

suo minis per Iridem, præcipit opitulanti illi ut desinat opem ferre Græcia. Ipse mittit Phæbum ad reficiendum Hectorem, et hortatur eum ut restituat fortunam prælii pro Trojanis. Tunc Ajax etiam Telamonis filius pugnat fortiter: et ipse, occisis multis hostibus, prohibet incendium navium.

*****

1 ^c Sit fortasse corrigendum, ut in Ms. cod. comperimus: *aspere Junone increpata, et m. p. I. fratre conterritoj. a. d.* Neque segnius poterit, remota conjunctionis particula, ita legi: *aspere J. i. minaciter p. I. conterritum fratrem jubet a. d.* Mar. Accursius. Ugolettus melius, iudice Tollio, *conterrita, fratrem jubet.*

NOTÆ

^c *Fratre]* Neptuno.

cet ipsum.

^d *Auxiliatorem]* Neptunum videli-

PERIOCHA XVI. ILIADOS. 436

*Dum face, dum ferro celsam oppugnare carinam
Troës, et Argolici pergunt defendere reges.*

3. Achilles Græcorum statum jam sub extrema sorte miseratur. Armis suis Patroclum permittit armari. 4. Qui cum Myrmidonum^a produxisset exercitum, consternatosque Trojanos Achillis specie^b fefellisset, ruentes supra vallum et invicem officientes, cæco pavore usque ad campi

Dum Trojani pergunt aggredi flamma et ferro navem altam, et reges Argivi pergunt eam propugnare.

Achilles miseretur status Græcorum jam redactorum ad ultimam sortem. Sinit Patroclum induere sua arma. Qui cum eduxisset aciem Myrmidonum, et deceptisset forma Achillis Troas perculsos, eos cadentes super vallum, et sese mutuo impedientes

*****

1 ^a Sic Accursius ex *efficientes*, vel *effugientes*, quod in vulgatis. Gronovius reponit *effigentes*, hoc est, premendo sese conterentes. Elige Lector.¹ Floridus.

NOTÆ

1 *Celsam oppugnare carinam]* Navem in qua fuerat advectus Protesilaus, quam oppugnabat Hector, pro-

pugnabat Ajax et alii, ut cognoscitur ex fine libri superioris.

^a *Myrmidonum]* Militum Achillis.

aperta compellit. 5. Deinde congressus Sarpedonem perimit: multisque hostium cæsis, ipse ab Hectore interficitur, prius ab Euphorbo vulneratus.

agit metu præcipit usque ad patentia planities. Postea commisso certamine interficit Sarpedonem: et cum occidisset plurimos ex hostibus, occiditur ipse ab Hectore, cum ante sauciatus esset ab Euphorbo.

NOTÆ

^b *Achillis specie*] Cujus armis indutus, pro eo ab ignaris Trojanis habebatur.

PERIOCHA XVII. ILIADOS. 437

Actoridem casum nec te, Menelaë, fefellit.

2. Circa interemtum Patroclum pugna contrahitur. Cum in diversa exercitus contenderent: Græci, ut corpus defenderent; Trojani, ut ad ludibrium cadaver eriperent: ¹ a Menelao Euphorbus occiditur: et ad ostentationem gloriosi facinoris Achillis exuviis Hector armatur. 3. Antilochus ad Achillem, nuntius cladis acceptæ, Menelao instante, festinat. Qui et ipse postea cum Merione intra navalium munimenta se recipit: cum tota moles belli Ajacibus ingruisset.

Neque latuit te, o Menelaë, Patroclum esse interfectum.

Cogitur prælium circa Patroclum occisum. Cum exercitus ambo niterentur in contraria: Græci ut protegerent ejus cadaver; Troiæ ut auferrent corpus ad illudendum ei: Euphorbus interficitur a Menelao: atque Hector armatur spoliis Achillis ad jactationem facti illius gloriosi. Urgente Menelao Antilochus currit ad Achillem, nuntiatum ei cladem quam Græci perpassi fuerant. Ipse vero Menelaus postea cum Merione abit intra propugnacula navalium cum totum onus pugnae incubuisset in Ajaces.

¹ Tollius scribit *abriperent*; Accursius, *arriperent*.

NOTÆ

¹ *Actoridem casum*] Hoc versu duos libri hujus primos complectitur.

PERIOCHA XVIII. ILIADOS. 438

Dum furit in medio belli vis ignea Martis.

Dum ardor flammeus Martis furit medio in certamine.

2. Achilles in miserabilem modum Patrocli deslet interitum: quem vi doloris affectum¹ consolantibus verbis mater^a alloquitur: nec inultum amicum fore pollicens, perlaturam sese Vulcani arma promittit. 3. Interea et Iris ab Junone dimittitur; cujus instantia Achilles extra vallum, quanquam inermis, egreditur: contreritisque Trojanis super alios aliis præcipitantibus, late fuga, et latius formido porrigitur. Eodemque tempore et Vulcanus exoratus^a a Thetide, tota nocte, quam longa est, cœlestia in gratiam Nymphæ arma molitur.

Achilles lugeat mortem Patrocli miserandum in morem: quem percussum magnitudine doloris mater sua affatur verbis consolatoriis: et promittens ei amicum ejus non cariturum vindicta, pollicetur ei sese allaturam arma Vulcani manu fabricata. Interim Juno mittit Iridem, qua urgente, Achilles prodit extra vallum, licet absque armis: et Trojanis ejus aspectu terrefactis, aliis ruentibus super alios, fuga extenditur late, et pavor adhuc latius. Atque eodem tempore Vulcanus etiam victus precibus Thetidis, fabricat per totam, quanta quanta est, noctem arma divina in gratiam Deæ.

1 Conjicit Floridus, *afflictum*.—2 Sic Accursius et Ugoletti ed. pro *exhortatus*: recte, censente Florido.

NOTÆ

^a *Mater*] Thetis.

PERIOCHA XIX. ILIADOS. 439

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.

2. Achilles armis cœlestibus ope Vulcani, et munere matris, instruitur. Dein Græcorum primoribus in concilium vocatis iracundiam suam abolitione¹ deponit: et promissis^a ab rege^b muneribus coram concione ditatur. 3. Tum

Interim Aurora exorians deseruit Oceanum.

Achilles armatur armis divinis opera Vulcani, et dono matris suæ. Deinde convocatis in cætum proceribus Græcorum, abjicit et delet omnino suam iram: et præsentē cætu locupletatur donis, quæ rex pollicitus ei fuerat. Dein cum impe-

1 Ugoletti ed. *sub abolitione*, pro, *sua ab*. pro quo Gronovius *suam*.

NOTÆ

1 *Oceanum interea*] Versus apud Virg. frequens, quo primum hujus libri Homerici interpretatur. ^a *Promissis*] Lib. ix. vide supra ejus Periocham. ^b *Ab rege*] Agamemnone.

militibus cibum capere jussis, ipse abstinet. Infesto deinde atque intento exercitu, pergit in prælium.

rasset militibus ut sumerent cibum, ipse non sumit. Post it ad pugnam exercitu minas spirante, et intento in hostem.

PERIOCHA XX. ILIADOS. 440

*Jamque adeo celsis armati e navibus ibant,
Millia, quot magnis unquam venere Mycenis.*

3. At integris amborum copiis inter utrosque exercitus pugna conseritur. Dein permissu Jovis, in partes Deorum studia dividuntur. 4. Cum pro Græcis Juno et Minerva decertarent, neque secius eos¹ Neptunus et Mercurius et Vulcanus assererent: Trojanos Apollo cum Venere, et Diana cum matre;² Mars etiam, et cum eis Scamander,³ adjuverent: tum Æneam, Diis et viribus iniquis cum Achille congressum, quanquam studens Græcis, nube circumdatum Neptunus eripuit.

Ac jam progrediebantur armati e navibus altis, quot unquam hominum millia venerunt ex ampla Mycenarum urbe.

Verum prælium committitur inter ambos exercitus copiis utrimque recentibus. Deinde favor Superum acinditur in partes, Jove sinente. Cum Juno et Pallas pugnarent pro Græcis, nec minus Neptunus, et Mercurius, et Vulcanus defenderent eos: Apollo vero cum Venere, et Diana cum matre sua; Mars quoque, et Scamander cum eis, opem ferrent Trojanis: tum Neptunus licet favens Græcis, Æneam cinctum nube sustulit purgentem cum Achille, nec Diis nec viribus æquis.

1 Barthius legendum ait: cum non secius Græcos Neptunus.

NOTÆ

2 *Millia, quot, &c.*] Virg. lib. 11.
Æneid. vers. 331. 'Millia quot magnis unquam venere Mycenis.'

^a *Diana cum matre*] Latona.
^b *Scamander*] Deus fluvii Scamandri.

PERIOCHA XXI. ILIADOS. 441

Intulerat fluvio trepidas fuga fæda catervas.

Turpis fuga compulerat ad flumen cohortes trementes.

2. Trojanis usque ad Scamandri fluminis alveum fuga et terrore compulsis, cum jam longius abeundi spatium non pateret, in ipso amne * * cum flumen exundat, ibi ab Achille¹ duodecim Trojanorum juvenum vinciuntur,² qui Patrocli inferiis immolarentur. 3. Ipse Vulcanus ardoribus suis vim torrentis exurit. Tum in campum Achille progresso, passim studia Deorum pro sua singulari parte depugnant. Trojanorum exercitus, instante victore, in moenia urbis impingitur.

Cum Trojanis actis fuga et formidine ad ripas usque fluvii Scamandri jam non apertum esset spatium loci qua fugerent ulterius, in ipso fluvio * * * quando fluvius effunditur extra alveum, ibi duodecim juvenes Trojani ligantur ab Achille; ut mactarentur ad inferias Patrocli. Ipse Vulcanus consumit fervore suo aquam torrentis illius. Mox cum Achilles prodisset in planitiem, favor Deorum militat hic illic pro parte quam sibi cepit tutandam. Exercitus Troium compellitur in muros urbis, victore persequente eum.

*****

1 ¹ Lacuna hic, seu mendum inest. Suspicitur Tollius: *quanquam flumen exundabat, ab Achille, &c. quod in medium relinquo, neque melius quicquam habeo.* Floridus.—2. ² *Ab A. XII. millia . . T. . . juvenes vincuntur*] Expungenda est illa dictio, *millia*: et legendum non *vincuntur* sed *vinciuntur*.³ Accursius.

NOTÆ

¹ *Duodecim Trojanorum juvenum vinciuntur*] Optime Accursius sic reposuit, pro: *duodecim millia*: et *vincuntur*. Consonat cum Homero, totidem captos, et ad Patrocli sepul-

cum mactatos juvenes referenti. Ad hoc exemplum Virgil. *Æneam* inducit non duodecim, sed octo juvenes rapientem, Pallantis umbris immolandos.

PERIOCHA XXII. ILIADOS. 442

Pulsa metu Phrygios lustrabant agmina muros.

2. Hector singulari certamine cum Achille congreditur, Priamo atque Hecuba, ne pugnaret, orantibus: Minerva e contrario, specie Deiphobi, ut dimicet adhortante. 3. Hector interfectus, et religatus ad currum, ter circum mœ-

Cohortes fugata timore obibant mœnia Trojana. Hector conserit pugnam singularem cum Achille, licet Priamus et Hecuba obtestarentur eum ne decertaret: cum contra Pallas sub forma Deiphobi hortaretur eum ad pugnandum. Hector occisus, et vinctus ad currum, trahitur ter circa muros

nia Trojana raptatur: ^a deinde lacerum corpus defertur ad naves, ultione Patrocli,¹ et victoris iracundia, ad ulteriora supplicia reservandum.

Troja: postea cadaver ejus laniatum portatur ad classem, servandum ad alias adhuc penas ob vindictam Patrocli, et iram victoris.

~~~~~

1 ' In Ugoletti ed. *ultioni Patrocli*, quod si malis, legendum etiam erit paulo post: *iracundia* pro *iracundia*.' Floridus.

NOTÆ

^a *Hector interfectus, &c. ter circum mœnia Trojana raptatur*] Consonant hæc cum illis Virgillii lib. Æneid. 1. ' Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros: ' et Æneid. lib. 11. ' In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector Visus adessee mihi, largosque effundere fletus, Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentes: ' et cum aliis multis qui Hectoris circum Trojanos muros raptati meminerunt. Sed neque hæc, neque illa cum Homero conveniunt. Is enim Hectorem quidem scribit, hoc

in libro, ter circum muros Trojanos actum fuisse, sed adhuc viventem, et fugientem ab Achille, cui impar congressus erat; victum vero et interfectum ab Achille recta ad naves per pedes tractum fuisse. Libro vero ultimo dicit Hectorem ter quidem tractum ab Achille, sed circa Patrocli tumultum, non circa Trojæ mœnia. Unde ergo illa varietas? An aliter habuerunt vera Homeri exemplaria? An illi ex aliis quam ex Homero id sumserunt? An, quæ ad Patrocli tumultum gesta sunt, ad Trojæ mœnia, parum accurati, transtulerunt?

PERIOCHA XXIII. ILIADOS. 443

Troja vacat lacrymis, ludis Argiva juvenus.

2. Funebres ludi in honorem Patrocli frequentantur. Quibus Diomedes equis superat, lucta et cursu Ulixes, alioque alii certationis genere antestant.

Troja tota est in fletu, juvenus Græca vacat ludis. Celebrantur ludi funebres in honorem Patrocli. In quibus Diomedes victor evadit cursu equorum, Ulysses pugilatu et cursu, et alii vincunt alio genere certaminis.

NOTÆ

1 *Ludis*] In funere Patrocli exhibendis.

PERIOCHA XXIV. ILIADOS. 444

Quisque suas repetunt misso certamine naves.

2. Jupiter Thetidem mittit ad filium cum mandatis ejusmodi, ut in defunctum sævire desistat, fatique hominum in exanimò hoste vereatur,^a ad sepulturam corpore restituto. 3. Ejusdem jussu et Iris cohortatur Priamum, ut auro filium rependat exanimum. Qui Mercurio duce inter nocturnas hostium profectus excubias, Achilli supplex advolvitur: redemptumque filium justitio^b publico et dolet, et sepelit.

Finitis ludis singuli redeunt in suas naves.

Jupiter allegat Thetidem ad filium ipsius cum talibus jussis, ut desinat crudelis esse in mortuum Hectorem, et revereatur sortem humanam in hoste exanimato, reddendo cadaver ejus ad sepeliendum. Mandato ejusdem Jovis Iris quoque monet Priamum, ut redimat auro natum suum extinctum. Atque hic iens per stationes vigilantium nocte hostium, ducente Mercurio, procumbit supplex ad pedes Achillis, et redemptum ab eo natum luget indicto publico justitio, et mandat cum tumultu.

NOTÆ

^a *Fatique hominum in exanimò hoste vereatur*] Sic Mss. et vetus editio, testibus Accursio et Vineto, qui frustra se torquent, ut aliud inveniant, et modo reponunt: *Fatique hominum memor exanimum hostem vereatur*, modo: *Fatique hominum vices in exanimò*, &c. modo *fati mutant in fata*. Antiquum, et probum, et Ausonio dignum est *vereri* et *revereri* cum genitivo.

Afraninus in Emancipatis: 'Optandum uxorem quæ vereatur viri.' Varro in Sardis venalibus: 'non te tui saltem pndet, si nihil mei reverebare?' Vide plura exempla apud Nonium Marcellum cap. 9. de numeris et casibus, §. 3.

^b *Justitio*] Justitium est jurisdictioni intermissio in luctu publico indici solita.

IN ODYSSEAM.

PERIOCHA LIBRI I. ODYSSEÆ. 445

*Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora Trojæ
Qui mores hominum multorum vidit et urbes.*

Musa memora mihi virum, qui post tempus excidii Trojani aspexit mores et civitates multorum hominum.

3. Minerva in Ithacam,^a Jove ita volente, descendit: Mentisque^b Taphiorum ducis^c sumit effigiem, suasa Telemacho, ut ad Nestorem Menelaumque festinet; qui recens domum regressi, certi aliquid de Ulixē novissent. 4. Tunc Phemius citharista, adhibitus convivio procorum, inchoat flebilem cantilenam navigationis improspere, quæ profectos ab Illo Græcos diversis sparsit exiliis. Quem Penelope degressa^d Chalcidico,^e argumento tam miserabilis offensa materiæ,^f ut alia concinat, adhortatur.

Pallas delabitur jussu Jovis in Ithacam, et induit formam Mentis ductoris Taphiorum, hortatura Telemachum, ut properet ire ad Nestorem et Menelaum: qui nuper reversi domum scirent aliquid certi de Ulixē. Tunc Phemius citharædus adductus ad epulas amatorum Penelopes, incipit luctuosum Carmen de infelici navigatione, quæ dispersit in varia exilia Græcos digressos a Troja. At Penelope egressa thalamo suo, moleste audiens Carmen argumenti tam miserandi, hortatur eum ut canat alia.

1 *Mentorisque Taphiorum regis vulg.*—2 *Al. Degressa.*

NOTÆ

1 *Dic mihi, Musa, virum*] Horatii sunt hi versus in Arte Poëtica, quibus initium Odysseæ exprimitur.

^a *In Ithacam*] Insulam, Ulyssis patriam.

^b *Mentisque, &c.*] Sic lege, non *Mentoris*, est enim hic *Ταφίων ἡγεῖρας Μέντης*, 'Taphiorum dux Mentis,' apud Homerum. Mentor vero Ulyssis socius, quem in Ithaca solvens universæ domui præfecit.

^c *Degressa Chalcidico*] 'Chalcidicum,' Festo, 'genus est ædificii, ab urbe Chalcidica dictum.' Vitruvius lib. v. cap. 1. in Basilicis, 'Si locus

erit amplior in longitudine, Chalcidica in extremis constituentur. Uti sunt in Julia Aquiliana.' Hic Chalcidicum est, quod apud Homerum *ὑπερφῶν*, locus in superiori parte ædium, ubi Gynæconitis fuerit, mulierum habitatio seu thalamus, in superiore tabulato ideo positus, ut mulieres alienorum virorum conspectui et alloquiis minus paterent.

^d *Argumento tam miserabilis offensa materiæ*] Quippe quod Penelopæ malum daret omen de viro ex tot annis peregrinante.

PERIOCHA II. ODYSSEÆ. 446

Oceano extulerat roseos Aurora jugales.

Aurora egerat supra mare equos suos panicantes.

NOTÆ

1 *Oceano extulerat*] Sic reddit verbum hunc libri hujus primum: *Ἦμος δ' ἠριγένεια φάη βοδὸδακτυλὸς ἥως* 'Quando vero mane-genita apparuit

2. Telemachus Ithacesios procures cogit ad curiam: atque ibidem de contumelia domus,^a et bonorum profligatione conquestus, consilia profectionis exponit, Antinoo resistente: qui eum, priusquam mater nuberet, abire prohibebat. Qua altercatione diu protracta, concilium dissolutum est. 3. Telemachus ad littus procis ignorantibus pergit: astantem sibi adorans Minervam, peregrinationi accommoda parat, hortante maxime Dea; quæ populum, ipsumque Telemachum, Mentoris¹ simulatione^b fallebat. Instructo ergo remigio, et nave deducta,^c Telemachus et Minerva de portu vespere instante solverunt.

Telemachus convocat in Senatum optimates Ithacenses, et ibi questus de probro domus suæ et consumptione opum suarum declarat sibi animum esse proficiscendi, intercedente Antinoo: qui nolebat ut ipse proficisceretur antequam mater ejus nuberet. Atque hac contentione multum producta cotus discessit. Telemachus it ad littus clam amatoribus matris suæ: precatus Palladem sibi adstantem, præparat apta ad peregre eundum, Minervæ præcipus hortatu, quæ sub specie Mentoris latebat populo, et ipsi Telemacho. Adornato igitur remigio, et nave tracta in mare, Telemachus et Pallas discedunt e portu imminente vespera.

1 Mentis hic vulg. legitur.

NOTÆ

roseos habens digitos Aurora.' Aliter eundem reddidit Periocha VIII.

^a De contumelia domus] Quod matrem Penelopen, absente patre Ulixæ, ambirent Proci, et bona epulis consumerent.

^b Mentoris simulatione] Hic revera Mentoris præpositi domus Ulixæ formam sumit apud Homerum, cum libro superiore sumsisset formam Mentis Taphiorum ducis.

^c Nave deducta] E navali in mare.

PERIOCHA III. ODYSSEÆ. 447

Jam Sol Oceano radiatos promserat ortus.

2. Telemachus Nestorem de patre percontatus, nihil novi accipit ab ignorante: verum idem senex sequenti die, cum

Jam Sol exierat ex mari vibrans radios. Telemachus cum interrogasset Nestorem de patre suo, nihil discit novi ab eo, quippe qui nihil sciebat: sed idem senex postero die una cum Pisistrato filio suo

NOTÆ

1 Jam Sol Oceano] Sic reddit pri- tibus Periochis facit.
mum libri versum, quod et in sequen-

Delph. et Var. Clas.

Auson.

3 G

Pisistrato filio ut ad Menelaum pergat, hortatur. 3. Nec mora facta consilio.¹ Nocte quippe ea, quæ consecuta est, apud Pheras^a oppidum hospitio Dioclis diversati,² altera Lacedæmonem pervehuntur.

suadet ei ut eat ad Menelaum. Neque distulit exequi consilium illud. Cum enim nocte sequenti divertissent in domum Dioclis apud urbem Pheras, deferuntur altera nocte Spartam.

1 Facto consilio vulg.—2 Al. D. versati.

NOTÆ

^a Apud Pheras] Messeniæ oppidum. item in Pelasgia, aliæ in Achaia Sunt aliæ Pheræ Thessalicæ, aliæ proprie dicta.

PERIOCHA IV. ODYSSEÆ. 448

Jamque adeo ventum validæ ad Lacedæmonis arces.

2. Telemachum, et qui cum eo venerant,^a Menelaus comiter hospitio accipit. Saneque sub vespera quædam de Ulixæ cognoscunt. Die vero altera, totum navigationis ordinem Menelaus explanat: quodque in Ogygia insula,^b promissis et illecebris Nymphæ Calypsonis, Ulixes remoretur,¹ exponit. 3. Quæ quidem Proteus eidem narraverat de Græcorum ducibus requirenti. Proci autem postquam de habitu Telemachi compererunt, instructa deductaque navi, viginti, qui sese legerant,^c navigavere, redeunti

Et jam pervenerant ad arces Sparta munitæ.

Menelaus humane accipit in domum suam Telemachum, et eos qui venerant una cum eo. Et certe audiunt ex eo nonnulla de Ulixæ sub vesperum. Sequenti vero die Menelaus exponit eis totam seriem navigationis suæ: et narrat Ulixem retineri in insula Ogygia pollicitationibus et blanditiis Nymphæ Calypso. Quæ quidem Proteus ipsi narraverat, cum interrogaret eum de ductoribus Græcorum. Proci vero postquam cognoverunt discessum Telemachi, armata et mari immissa nave, viginti electi a se ipsis navigaverunt, machinantes insidias ei revertenti. Itaque

1 Alii, remoratur.

NOTÆ

^a Et qui cum eo venerant] Inter quos promontorium Lacinium.

^c Viginti, qui sese legerant] Immo electi ab Antinoo apud Homerum.

^b In Ogygia insula] Eadem et Calypso Plinio, insula Ionii maris, aut

insidias molientes. Circa Asteriam ergo insulam,^d quæ Ithacam Samumque interjacet, delitescentes, occasionem fraudis expectant.

latentes circa insulam Asteriam, quæ sita est inter Ithacam et Samum, opperienti occasionem doli.

NOTÆ

^d Circa Asteriam ergo insulam] Asteridem Homero.

PERIOCHA V. ODYSSEÆ. 449

Liquerat in tepido Tithonum Aurora cubili.

2. Mercurius in Ogygiam insulam devolat, ut Jovis monitis Calypso conterrita Ulixem patiaturs discedere. Qui contextu ratis temere properatæ¹ navigationem solus aggre-
ditur. 3. Duodevicesima die, tempestate commota, ex iracundia infestante Neptuno, trabium compago dissolvitur. Quo casu proditur ultimæ spei: et irritis conatibus nando ab Ino^a Dea^a misericorde servatur. Quæ calanticam^b capiti suo demtam natanti accommodat. Cujus ille sustentatu ad usque Phæacum^c littus evadit.

Aurora reliquerat Tithonum in lecto calente.

Mercurius descendit in insulam Ogygiam, ut Calypso terrefacta jussis Jovis sinat Ulixem abire. Qui ratis compacta temere et festinanter accingit se solus ad navigandum. Die decima octava, excitata tempestate, Neptuno reddente mare infestum ex ira, coagmentatio trabium, e quibus ratis constabat, diffringitur. Quo eventus redigitur Ulixes ad extremam spem: et natando tanis nisibus conservatur ab Ino Dea misericorde. Quæ aptat ei nanti velum detractum de suo capite, quo sustentatus ille pervenit ad oram Phæacum.

1 Sic corrigit Gronovius, pro, r. i. properare.—2 Al. ab Inone.

NOTÆ

^a Ab Ino Dea] Quæ Græcis Leucothea, Latinis mater Matuta, ac mergo similis assedit Ulixi in ratis, apud Homerum.

^b Calanticam] Κρηθειμων, apud Homerum, quod interpretatur Eustathius ad Iliad. xiv. Κεφαλῆς κάλυμμα

παρειμένον μέχρι τῶν ὤμων. 'Capitis tegmen ad humeros usque demissum.'

^c Phæacum] Populorum Corcyræ insulæ, quibus imperabat rex Alcinous.

PERIOCHA VI. ODYSSEÆ. 450

Carpebat somnos dudum ærumnosus Ulixes.

2. Ulixes, postquam ad Phæacum littus enaverat, fatigationem diluit somno. Sed cum virgo Nausicaa regis Alcinoi ludum in acta^a cum æqualibus exerceret, somno excitatus, ut erat nudus, erupit, foliorum oppositu¹ pudenda velatus: 3. et cum supplex ad genua reginæ virginis^b advolveretur, Minervæ instinctu^c movit misericordiam salutarem: impositusque carpento,^c et veste donatus, usque ad templum Minervæ, quod ante urbem est, ita suadente virginis pudore, provehitur: ibique familiare sibi numen solita veneratione precatur.

Ulixes jam pridem miser capiebat somnum.

Ulixes cum evasisset natando ad oram Phæacum, dissipavit lassitudinem sopore. At cum Nausicaa filia Alcinoi regis luderet in littore cum virginibus coætaneis, expergefactus prodiit nudus, sicut erat, tegens terenda objectu frondium: et cum procumberet supplex ad pedes puellæ reginæ, excitavit ipsi miserationem sibi salubrem, inspirante eam Pallade: et impositus currui, accepto vestimento, adducitur ad fanum usque Palladis, quod est ante oppidum, verecundia puellæ illius monente ne ulterius cum ipsa veheretur: atque illuc orat consueta reverentia Deam sibi amicam.

~~~~~

1 Scribendum monet Heinsius: *appositu*.—2 Legitur et *instructu*.

NOTÆ

^a *In acta*] Littore, ἀκτὴ. Hac voce etiam usus Virg. lib. v. *Ænejd.* ‘At procul in sola secretæ Troades acta Amisum Anchisen flebant.’

^b *Et cum supplex ad genua reginæ virginis, &c.*] Non advolvitur genibus Nausicæ apud Homerum, sed postquam deliberavit an ad eam accederet nudus ut erat, advolvereturque ejus genibus, satius ei videtur eminus

precari virginem, ut sibi vestem aliquam det, quam propius accedendo pudorem ejus onerare.

^c *Impositusque carpento*] Fefellit et hic Ausonium memoria. Neque enim carpento Nausicæ impositus, sed cum ejus ancillis pedibus pone sequi jussus, ad Minervæ templum pervenit.

PERIOCHA VII. ODYSSEÆ. 451

Orabat Superos dudum Lærtia proles.

Jam diu filius Lærtis precubatur Deos.

2. Minerva, in puellæ speciem mutata,¹ Ulixem primum in oppidum, mox in domum regiam ducit. Cumque Arete uxor Alcinoi, et unde vestem haberet, et cujas esset,² et qua sorte delatus, sermone ipsius comperisset; bonum animum habere jussus, suadente vespera, concedit quieti.

Pallas, conversa in formam virginis cujusdam, deducit Ulixem primum in urbem, deinde in palatium regis. Et cum Arete conjux Alcinoi cognovisset ex ejus verbis et a quo haberet vestimentum, et qua ex regione esset, et quo casu illuc esset impulsus, monitus ne desponderet animum, dat se somno.

*****

1 Vetus exemplar: *Minerva puellæ speciem mutuata*.—2 Cod. vet. qui adesset. Legendum videtur Accursio: *quis esset*, vel potius *cujas esset*.

NOTÆ

¹ *In puellæ speciem mutata*] Παρθενί gini similis juvenculæ urnam gestantί, ἐκείνη νηῦν ἐκείνη κἀλπιεν ἔχουσα. ‘Vir- ti,’ apud Hom.

PERIOCHA VIII. ODYSSEÆ. 452

Tum calum rutilat roseis Aurora quadrigis.

2. Alcinous navigationis ærumnam summatim ab Ulixæ cognoscit. Exinde jussis primoribus in curiam convenire, adventum hospitis, et infortunia diutinae jactationis explanat. 3. Accitoque ad convivium Ulixæ, citharam jubet pulsare Demodocum: qui cum de Dureo equo^a et de Troico cantaret excidio, lacrymas Ulixæ, memoria fortunæ superioris, elicit. Quas cum occultare sedulo conaretur, aut vultu dissimulans, aut veste detergens, oculos in se omnium, et maxime regis advertit. 4. Tum Alcinous, causa

Jam Aurora illustrat Olympum curru suo quadrijugo puniceo.

Alcinous breviter audit ex Ulixæ molestiam navigationis ejus. Postea convocatis proceribus in aulam, exponit eis adventum hospitis et casus infelices quos perpersus erat per longam agitationem. Et, advocato Ulixæ ad epulas, jubet Demodocum sonare cithara: qui cum caneret multa de equo ligneo et de ruina Ilii, expressit Ulixæ fletum recollectione sortis prioris. Quem cum studiose niteretur abscondere, vel dissimulans ore, vel abstergens veste, convertit in se aspectum cunctorum, et præcipue regis. Tunc Alcinous, audita causa lacrymarum ejus, promittens ei cuncta

NOTÆ

^a *De Dureo equo*] Equo ligneo quo δούρειος ἐξ ὀφθαλμοῦ ligneus. Troja capta est. Α δούρειον lignum, est

fletuum cognita, ut cuncta ex ordine tolerata dissereret, benigne omnia pollicitus adhortatur.¹

liberaliter, hortatur eum ut narret ordine omnia a se exantlata.

*****

¹ Ms. cod. Mariang. Accurs. ut ordine tolerata dissereret, benigne pollicitus adhortatur.

PERIOCHA IX. ODYSSEÆ. 453

Tum vice sermonis fatur Laërtius heros.

2. Quatuor istinc libri de Ulixis errore contexti sunt. Namque ab Alcinoο rogatus, seriem multiplicis erroris exponit, ut ab Ilio profectus, primum ad Ciconas^a delatus sit, atque illic expugnata Ismaro civitate, multis amissis, fugatus abscesserit, 3. utque inde Maleam Laconicæ promontorium circumegerit,¹ ac dein ad Lotophagos^{a b} venerit, mox ad Cyclopum insulam,^c quæ Lotophagis adjacet,¹ cum una nave processerit: eaque sedulo occultata, ipse cum duodecim sociis in antrum Polyphemi penetraverit: qui cruentis

Tunc heros filius Laërtis loquitur vice sua.

Quatuor libri deinceps sequentes compositi sunt de curru Ulixis. Oratus enim ab Alcinoο, memorat ordine varios suos errores, quomodo digressus a Troja, devectus sit primum ad Ciconas, et ibi vi capta urbe Ismaro, perditis multis suorum expulsus abierit, et quomodo postea navigaverit circum Maleam promontorium Laconicæ terræ, ac dein accesserit ad Lotophagos, deinde progressus fuerit cum una nave ad insulam Cyclopum, quæ sita est prope Lotophagos: et, abscondita diligenter nave, ipse intraverit cum duodecim comitibus in speluncam Polyphemi: qui satiatu epu-

*****

¹ 'Vinetus reponit, circumierit. Potest tamen ferri circumegerit supplendo classem. Lege, meo periculo, circumlegerit.' Floridus.—² Sic legit Accursius, pro, ut quæ i. M. Laconicæ . . . ac deinde L. Alii pro Maleam legunt Pialeam.—³ Adjacebat vulg.

NOTÆ

¹ *Tum vice sermonis, &c.*] Sic vertit Homericum hunc versum: Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολέμης Ὀδυσσεύς. 'Hunc excipiens allocutus est versutus Ulysses.' Itaque 'vice sermonis' est, excipiendo alium, nempe Alcinoοm, et loquendo post eum.

^a *Ad Ciconas*] Ii populi sunt Thraciæ.

^b *Lotophagos*] Africæ populos ad Syrtes.

^c *Cyclopum insulam*] Scopulos Cyclopum, prope Siciliam, quæ tamen a Syrtibus non parum distat.

dapibus expletus, quas cæde sociorum ejus instruxerat, vino etiam, quod Ulixes ingesserat, temulentus, cum in somnum procubisset, ab Ulixæ cæcatus, pœnas immanitatis exsolvit.

lis sanguinolentis, quas apparaverat interfectis illius comitibus, ebrius quoque vino quod Ulixes crebrius infuderat ei, cum jacuisset sopitus, excæcatus ab Ulixæ, luit supplicium suæ crudelitatis.

PERIOCHA X. ODYSSEÆ. 454

Æoliam ventorum agimur patriamque domumque.

2. Hinc refert Æoliam se fuisse pervectum, donisque donatum ab Æolo rege ventorum, qui omnibus comiter præbitis, quo securior navigaret, ventos etiam dederit utre conclusos: utque, cum jam Ithacæ propinquaret, refusus sit in soporem; sociique ejus opes aliquas in scorto¹ inesse existimantes, dormiente ipso, vincula dissolverint: adversisque flatibus ab ipsa patria jam² sint relati. 3. Inde ut Antiphatem, Læstrygonasque^b delatus sit. Ibi amissis, una minus, ceteris navibus, Circeum littus accesserit: ibique veneficio potentis Deæ Eurylochus^c et præmissi cum

Deferimur in Æoliam insulam patriam et habitationem ventorum.

Narrat deinde Ulixes se delatum fuisse in Æoliam insulam, et ornatum muneribus ab Æolo rege ventorum, qui cum ei dedisset benigne omnia necessaria, dedit quoque ventos inclusos in folle scorteo, ut tutius navigaret. Et quomodo jacuerit sopitus cum jam appropinquaret Ithacæ; ac comites sui putantes esse aliquas divitias in corio illo, solverint ligamina illius dum ipse dormiret: et rejecti fuerint ventis contrariis procul a patria sua quæ jam erat in conspectu. Postea narrat quomodo vectus fuerit ad Antiphatem et Læstrygonas. Et perditis illic reliquis omnibus navibus, excepta una, venerit ad oram Circes: atque illic Eurylochus, et comites

1 In lora vulg. Vid. Not. inf.—2 'Ob visa jam patria] Sic Barthius pro: ab ipsa j. p. Ovid. Metam. lib. xiv. post Homerum: 'Flatuque secundo Lacibus isse novem, et terram apexisse petitam.' Floridus.

NOTE

^a In scorto] Hæc lectio codicis non multæ apud Mariang. Accursium fidei, mihi præferenda procul dubio videtur ceteris, quas oggerunt lora, lura, soro. Scortum est corium.

Læstrygonasque] Populos Campa-

niæ in Italia, Formias urbem inco-

^c Eurylochus] Hunc excipit Homerus, aitque restituisse eum ad januam, et retulisse ad Ulixem quod sociis suis accidisset.

eo socii^d in ferarum ora^e conversi sint. Ipse etiam similia passurus, Mercurio procurantē^f vitaverit; ceterosque socios ad speciem pristinam redigi, virtutis admiratione,^g compulerit.

præmissi cum eo mutati sint in formas belluarum potione venenata nympha illius pollentis arte venefica. Et quomodo ipse etiam cum jam eadem perpassurus esset, evitaverit ea ope Mercurii; et coegerit eam mirabili sua virtute ad restituendos comites suos priori formæ.

NOTÆ

^d Socii] Viginti et unus sorte lecti.   acceperat antidotum adversus Circeæ venena.

^e In ferarum ora] Porcorum apud Homerum.   ^g Virtutis admiratione] Stricto ferro Circeen invadens.

^f Mercurio procurante] A quo *Moly*

PERIOCHA XI. ODYSSEÆ. 455

At postquam ventum ad naves et littora ponti.

2. Digressus a Circe Avernum pervenit: qui locus descensus ad Manes existimatur. Ibi sacris rite perfectis, scrobem complet sanguine victimarum: et circumvolantibus animabus, nullam sinit haustum cruoris attingere, nisi, ut Circe monuerat, prius Tiresias vates^a inde libasset. Ibi et Heroidas plurimas videt. Quarum enumerationem multa veterum fabularum venustate contexit.

Sed cum venissemus (ait Ulixes) ad naves et ad littus maris.

Ulixes discedens a Circe venit ad Avernum: qui locus creditur esse descensus ad umbras Inferorum. Illic peractis solenniter sacrificiis, implet fossam cruore hostiarum: et cum umbræ volarent circum, nullam earum permittit degustare sanguinem, antequam vates Tiresias ex eo degustasset, quemadmodum Circe præscripserat. Illic etiam cernit multas Heroicas mulieres; quarum enumerationem Homerus admiscet multo lepore antiquorum figmentorum.

NOTÆ

^a Tiresias vates] Anima vatis Tiresiæ.

PERIOCHA XII. ODYSSEÆ. 456

Jamque adeo Oceani liquidos pede liquerat amnes.

Et jam discesserat ex fluentis Oceani.

2. Compertis a Tiresia vate, quæ oportuit scire, regreditur ad Circen: ab eaque, ut evitet mala cetera, edocetur: ut Sirenas prætereant, letalem navigantium cantilenam: ut Scyllam prætervehatur, et Charybdim, freti Siculi famosa portenta. 3. Quibus malis non sine gravi perpeſſione superatis, Trinacriam^a pervehitur, ubi incustodita Solis armenta, frustra prohibente ipso, ceteri socii, penuria cogente, dilaniant: dirisque prodigiis admissa boum cæde terrentur: ac mox inde navigantes, fulmine ad unum omnes intereunt, excepto Ulixe; qui fragmento laceræ navis cohærens, et adminiculo ejus adjutus, ad Ogygiam^b insulam so-lus enavit.

Ulixes cum cognovisset ex Tiresia vate, quæ ipsi noscenda erant, redit ad Circen: et monetur ab ea ut effugiat reliqua mala: ut prætervehatur Sirenas, canentes cantilenam exitialem navigantibus: ut transeat Scyllam et Charybdim, monstra famosa freti Siculi. Atque exantlatis his periculis non sine magno labore, deferitur ad insulam Siciliam, ubi reliqui ejus comites, coacti inopia cibi, lacerant boves Solis illic errantes absque pastore, cum ille conaretur impedire ipsos, sed incassum: et post interfectos boves exterrentur immanibus portentis: et statim cum illinc abirent, interficiuntur fulmine universi ad unum, præter Ulixem: qui adhærens frusto navis, et sustentatus illius auxilio, evasit solus nando ad insulam Ogygiam.

NOTÆ

^a Trinacriam] Siciliam a tribus suis promontoriis dictam a Græcis Τρι-
νῆσος. Homerus Θρινάκην Thrinaciam
nominat, neque tamen aliam putes a
Trinacria indicari, cui omnia Virgi-

lius tribuit quæ hic Homerus Thrina-
ciæ.

^b Ad Ogygiam] Ubi a Calypso
nympha septem annos detentus est,
ut supra dictum.

PERIOCHA XIII. ODYSSEÆ. 457

Conticuere omnes, intentique ora tenebant.

2. Enarratis omnibus, quæ in multiplici errore pertulerat, a principibus Phæaciæ viris donis plurimis honoratur: a

Omnes tacuerunt, et tenebant vultus in eum defixos.

Cum exposuisset cuncta, quæ perpeſſus erat in variis suis cursibus, decoratur

NOTÆ

1 Conticuere omnes] Hoc veran primo l. ii. Æneidos reddit hunc Home-
ricum: 'Ὅς ἔφαθ' οἱ δ' ἄρα πᾶντες ἄκην

ἐγένοντο σιωπῇ. 'Sic dixit. Hi au-
tem omnes taciti facti sunt silentio.'

quibus remigio, et necessariis omnibus navis instruitur; dormiensque in Ithacam quietissima navigatione devehitur. Atque illic in portu patrio cum muneribus universis quiescens, et omnium ignarus exponitur; Phæacibus eo dormiente remeantibus.

multis muneribus a proceribus Phæacum: a quibus navis armatur remigibus et cunctis necessariis ad navigandum: ac Ulixes defertur navigatione tranquillissima in Ithacam dormiens. Atque ibi demittitur in portum patriæ suæ cum omnibus donis, sopitus, et nescius omnium quæ gesta erant; Phæacibus revertentibus dum dormiret.

PERIOCHA XIV. ODYSSEÆ. 458

Egreditur portu, tenuis quo semita ducit.

2. Somno expergitus¹ Ulixes^a portum et littus patriæ non sine animi consternatione cognoscit: admiraturque, ut advectus, ut expositus, ut relictus sit, ut cuncta nesciret. 3. Requirit universa donorum: quæ postquam incolumia videt, quam potest tutissime occultat; consiliisque a Minerva confirmatus, ad servum suum^b Eumæum subulcum simula-

Exit e portu quo angustum iter deducit.

Ulixes excitatus somno agnoscit non sine stupore mentis portum et littus patriæ suæ: et miratur, quo pacto delatus huc, et demissus in terram et desertus ibi sit, ita ut omnia illa ignoraret. Quærit munera omnia quæ ipsi a Phæacibus data erant, quæ cum asperisset salva esse, abscondit ea quam maxime tuto potest; et firmatus consiliis a Pallade, venit fictus ad servum suum Eumæum subulcum specie hominis

//////////

1 *Expergitus* legendum monet Vinetus, non *experrectus*, ut inf. reponit

NOTÆ

^a *Somno expergitus Ulixes]* Hæc et sequentia usque ad illa verba, 'ad servum suum Eumæum subulcum,' ad superiorem Rhapsodiam pertinent, non ad hanc, in cujus Periocham nescio an ab Ausonio, certe a quocumque tandem valde oscitanter sunt rejecta. Neque in iis quidem ordo satis lucidus. Repone sic: *Somno experrectus admiratur, ut advectus, ut expositus, ut relictus sit, ut cuncta nesciret. Requirit universa donorum; quæ post-*

quam incolumia videt, quam potest tutissime occultat: consiliisque a Minerva confirmatus, portum et littus patriæ non sine animi consternatione cognoscit. Sic inquam ista ordina, et conjunge cum Periocha superiore, ad eam enim spectant, eo quippe ordine gesta illa omnia libro XIII. referuntur.

^b *Ad servum suum]* Hic incipit Rhapsodia XIV. hincque adeo sumendum initium Periochæ hujus.

tus accedit, naufragi et mendicantis imitatu. Interrogatus deinde, quis esset, ait se esse Cressium: in Ægyptum navigantem Troja^{2c} fuisse delatum. 4. Eumæum etiam cum affectione moestissima perurgens, et cogente denique vespere, et imbre continuo,^d sagulo amicitur. Atque ibidem multa secum volvens, tandem concedit quieti.

naufragium passi et mendicantis. Rogatus postea quisnam esset, dicit se esse Cretensem: abeuntem navi a Troja devectum fuisse in Ægyptum. Instans quoque Eumæo affectu tristissimo, et vespere ac imbre jugi cogente, vestitur sagulo, atque ibidem versans multa animo, tandem obdormiscit.

Floridus.—2 Trojam vulg.

NOTÆ

^c *Navigantem Troja, &c.]* Troja reponit Tollius minus incommode. Nec tamen Troja sed e Creta ipsa, neque delatum se quasi vi tempestatis, sed sponte, et destinato proposito petiis-

se Ægyptum subulco suo narrat Ulixes.

^d *Et cogente denique vespere, et imbre continuo]* Neque ista satis conveniunt cum Græcis Homeri.

PERIOCHA XV. ODYSSEÆ. 459

It' Lacedæmonias arces Tritonia Pallas.

2. Telemachus a Minerva per somnium commonetur, domum ut rediret. Matureque² digressus cubili, a Menelao veniam reversionis exorat. Qua comiter impetrata, regreditur ad navem in portu Pylio manentem. 3. Pisistratoque ad urbem, atque ad patrem remisso,³ ipse propere solvit e littore, comite navigationis assumpto Theoclymeno vate Argivo, uno ex iis, quos Melampus Amythaonis^a eru-

Minerva Tritonia tendit ad civitatem Spartanam.

Telemachus monetur inter dormiendum a Pallade ut revertatur domum. Et discedens matutine e lecto, rogat Menelaeum facultatem regrediendi. Qua sibi benigne concessa, redit ad navem quæ remanserat in navali urbis Pyli. Et remisso Pisistrato ad urbem Pylium et ad patrem Nestorem, ipse festinanter e portu proficiscitur, capto secum socio navigationis Theoclymeno vate Argivo, uno ex iis quos Melampus filius

1 'Accursius suspicatur Ad pro It legendum. Tollius At suspenso sensu et verbum expectante. Sed nihil necesse est mutare.' Floridus.—2 Sic Accursius, pro, *Matureque*.—3 'Sic optime Tollius, pro, *atque ad patriam emissio*. Urbs enim et patria, idem. Tum *emisso* melius feræ conveniat aut cani, quam

divit. 4. Vitatisque insidiatoribus procis, advehitur in patriam. Et sociis quidem portum petere jussis, ipse diverso ⁴ itinere ad agrum Eumæumque proficiscitur.

Amythaonis edocuit. Et declinatis procis qui eum expectabant in insidiis, appellit ad patriam. Et cum præcepisset comitibus ut irent ad portum, ipse tendit alia via ad agrum et ad Eumæum.

~~~~~

amico dimisso.' *Florus*.—4 Sic reponit Accursius, pro, *adverso*.

NOTÆ

* *Melampus Amythaonis*] Vates et nocent artes: cessere magistri Phil-
 medicus inclytus. Hujus meminit lyrides Chiron, Amythaoniusque Me-
 Virgilius *Georg.* III. 'Quæsitæque lampus.'

PERIOCHA XVI. ODYSSEÆ. 460

Commune Eumæus mapale et divus Ulixes.

2. Telemachus Eumæum nuntium reditus mittit ad matrem. Ipse, Minerva ita volente, patrem cognoscit:^a et cum eo deinceps agenda disponit. 3. Penelope autem, cognito reditu filii, in conventum procorum, qua verecundia sinebat, egreditur: increpatisque insidiatoribus filii, non minus irata, quam mœsta discedit.

Eumæus et Ulixes divinus erant in eodem stabulo.

Telemachus mittit Eumæum ad matrem qui referat se reversum esse. Ipse permissu Palladis agnoscit patrem suum: et ordinat cum eo quæ facienda postea erant. Penelope vero, audita reversione sui gnati, prodit in cætum procorum, quantum pudor permittebat: et objurgatis iis qui struxerant insidias filio suo, digreditur non minus irata quam dolens.

NOTÆ

1 *Commune Eumæus mapale et divus Ulixes*] Pendet sensus. Subintelligendum subierant aut aliquid simile.
 a *Minerva ita volente, patrem cognoscit*] Quem non cognovisset alias.

Abstulerat enim ei formam suam, et alienam induerat senis pannosi, ne agnosceretur, ut habetur *Rhapsodia* XIII.

PERIOCHA XVII. ODYSSEÆ. 461

Jam cælum roseis rutilat Tritonia bigis.

Jam Aurora collustrat Olympum curru suo biyugo punicante.

2. Telemachus anxie matri ordinem peregrinationis enarrat. Ulixes ad oppidum, Eumæo opitulante, perducitur. Domum, in qua proci epulabantur, ingressus, emendicat cibos, miserabiliter ambiendo. Inde ab Antinoo injuriose afficitur. 3. Cui Penelope diras ob inhumanum facinus imprecatur. A qua missus Eumæus est, ut hospes, sic enim se ferebat, ad eam provocaretur.¹ Qui tum quidem invitatus, gratiam facit: sed venturum sese ad vesperam pollicetur.

Telemachus commemorat matri suæ sollicitæ seriem sui itineris. Ulixes ducitur ad urbem opera Eumæi. Ingressus domum in qua proci convivabantur, petit escas mendicando miserum in modum. Deinde contumeliose tractatur ab Antinoo. Cui Penelope optat mala multa propter factum illud crudele. Atque ea mittit Eumæum qui invitaret ad ipsam hospitem. Talem enim Ulixes se fingeat. Qui tunc quidem vocatus, honeste recusat: sed promittit se venturum sub vesperum.

////////

1 'Barthius: ad mensam provocaretur. Gronovius melius: ad eam vocaretur. Non enim ad convivium, sed ad colloquium a Penelope invitabatur.' Floridus.

NOTÆ

1 Jam cælum roseis rutilat Tritonia bigis] Versus Homericus Rhapsodiæ hujus primus est, jam bis supra usurpatus: 'Ἦμος δ' ἠργέρεα φάη ποδὸδᾶκτυλος Ἥδς.' Quando vero mane genita apparuit roseos digitos habens Au-

rora.' Ubi cum de Aurora sermo sit, non de Pallade, legendum omnino est *Tithonia*, supple *uxor*, quæ Aurora est: non *Tritonia*, quod perpetuum Epitheton est Palladis.

PERIOCHA XVIII. ODYSSEÆ. 462

Irus adest populi per mendicabula notus.

2. Mendicante intra proprios lares Ulixæ, alius quoque pari egestate Irus accessit, popularis Ithacesius, stipes^a in

Irus venit cognitus mendicationibus suis per plebem.

Cum Ulixes mendicaretur in propria domo, alius etiam mendicus æque inops Irus nomine venit, e plebe Ithacensi, qui consueverat petere stipes in compitiis.

NOTÆ

1 Populi] Tollius tam bene *populo* legi posse putat. Utrumque ferri potest: 'Populo notus per mendicabula,' et 'notus per mendicabula po-

puli,' hoc est, quæ exercebat in populo. Πρωχὺς παρθήμος 'mendicus popularis,' Homero.

^a Stipes] Minuta æra.

triviis solitus rogare. 3. Jurgium ergo inopiæ communis æmulatione conseritur, quod ex verbis processit ad manus, hortantibus procis, quo magis rixa crudesceret, propositoque præmio caprini ventris omento.^b 4. Victor igitur Ulixes, seminecem Irum extra januam projicit, ridicula adhortatione^c compellans. Penelope etiam munera sibi a procis, pro opibus cujusque, conferri, singulorum studia experiens, deposcit: quæ mature, utpote a cupientibus, offeruntur.

Exoritur itaque rixa ex invidia quam par egestas inter utrumque excitabat, quæ rixa progressa est a verbis ad verbera, procis instigantibus eos, ut jurgium magis exasperaretur, et proposito adipe ventris capræ in præmium pugna. Igitur Ulixes victor expellit extra ostium Irum semimortuum, alloquens eum exhortatione ridicula. Penelope quoque petit sibi offerri dona ab amatoribus suis juxta divitias singulorum, tentans affectum uniuscujusque, quæ quidem cito exhibentur, cum videlicet illi valde studiosi essent ipsius.

NOTE

^b *Caprini ventris omento*] Omentum est membrana pinguis in ventre, ventriculo et intestinis superposita, ἐπιπλοον, et ἐκίπλοον Græcis. Homerus habet hic γαστέρες ἀγύων, 'ventres

caprarum.'

^c *Ridicula adhortatione*] Ut ad ostium in posterum cum scipione sedens, canes et sues abigeret.

PERIOCHA 19. ODYSSEÆ. 463

At parte interiore domus secretus Ulixes.

2. Ulixes et Telemachus arma omnia de medio amoliuntur, procis perniciem comparantes: ne quid aut munimenti, aut teli relinqueretur, qui vel cavere vim, vel inferre possent. 3. Ad Penelopen inde accitu ipsius pergit: ibique, ut Eumæo dixerat, Cretensem se esse mentitur, Ulixemque apud se hospitio diversatum comminiscitur. 4. Mox cum Euryclyia ejus nutrix, hospitalis officii causa, pedes ejus elueret, tactu manus animadvertit cicatricem, quam habebat

Verum Ulixes semotus in reconditiore parte adium.

Ulixes et Telemachus machinantes exitium procis, auferunt omnia arma de medio: ut nullum superesset eis tegmen, vel telum, quo possent vel propulsare ictus vel infligere. Post it ad Penelopen accersitus ab ea: atque ibi fabulatur se esse Cretensem, quemadmodum dixerat Eumæo, et mentitur Ulixem divertisse hospitio in suam domum. Paulo post cum Euryclyia nutrix ejus, officio fungens in hospitibus unitato, lavaret pedes illius, agnoscit, contrectando eos manu, cicatricem, quam ha-

ex vulnere in Parnasso ¹ quondam suis dente percussus. Quo argumento, alumnum suum esse agnoscit. Sed ab eodem, ne quid ultra vel quærat, vel garriat, coercetur.

bebat ex plaga, cum ictus fuisset olim dente apri in Parnasso. Quo indicio agnoscit eum esse suum alumnum. Verum prohibetur ab ipso ne aliquid amplius inquirat, aut deblateret.

1 Alii Parnasso: alii Parnaso.

NOTÆ

* In Parnasso] Παρνηδος habet Homerus Antolyci patriam materni avi Ulixis, unde urbis hic nomen esse non montis illius celebratissimi Accursius non immerito observat. In monte autem et sylva Parneso vicina venan-

tem cum Antolyci filiis Ulixem ab apro percussum memorat hic Homerus. Vinetus tamen de Parnasso monte locum hunc intelligit, et Parnasum uno S scriptum fuisse observat.

PERIOCHA XX. ODYSSEÆ. 464

Jamque procos genua amplectens orabat Ulixes.

2. Epulantibus procis Ctesippus ¹ in Ulixem crus bubulum jacit: sed destinatione non potitur. Theoclymenus autem, apud Ithacenses divinationis expertus, ^{*} imminens

Et jam Ulixes precabatur procos amplectens eorum genua.

Cum proci convivarentur, Ctesippus mittit in Ulixem crus bovis: at non percussit eum ut habuerat in animo. Theoclymenus vero, vates cognitus apud Ithacenses.

1 Eresippus vulg. Vid. Not. inf.

NOTÆ

* Divinationis expertus] In veteri Cod. divinationis ex parte, unde Vinetus, divinationis expertæ. Sed obstare videtur, quod Argivus ille vates Theoclymenus cum Telemacho nuper in Ithacam venerat; quomodo ergo, apud Ithacenses divinationis expertæ, potuit esse novus hospes? Tollius ideo retinet, divinationis expertus, et interpretatur, 'divinationis sum tunc primum periculum faciens apud Ithacenses,' sed et divinationis expertus eodem sensu accipi potest quo divina-

tionis expertæ, hoc est, cognitus propter divinationem, quam etsi nondum in Ithaca exercuisset, potuerat tamen ab Ithacensibus aliquibus rogatus Argis in sua patria futura prædixisse, sicque nomen clari vatis in ea insula jam ante adventum suum obtinere; hæcque adeo causa esse potuit Telemacho eum secum abducendi. Itaque sive expertæ, sive expertus legas, stabit Interpretatio nostra: 'Vates cognitus apud Ithacenses.'

procis vaticinatur exitium. Quorum multa cavillatione derisus, mensa et domo, tanquam furiosus, excluditur.

ses, pradicat procis instantem perniciem. A quibus irrisus multis cavillis, ejcitur e mensa et ex ædibus, veluti insanus.

PERIOCHA XXI. ODYSSEÆ. 465

Hic mentem dedit Icariae Tritonia Pallas.

2. Ulixes Eumæo et Philætio,^a fidei eorum industriæque confisus, quis sit revelat. Et postquam facta cognitio est, cædem procorum tempore instrui¹ placet. 3. Quos Ulixes astu aggreditur, ut ipsum quoque intendendo arcum vires seniles explorare patiantur, quem, uni quondam Ulixi facilem, si quis intenderet, habiturus esset præmium, jus Penelopes nuptiarum. 4. Sed prohibentibus procis, ne id ridiculus et mendicus auderet, quod frustra juvenus tam lecta tentasset, dat Telemachus Ulixi, ceteris abnuentibus, experiendi potestatem. Et hinc nascitur admiratio prima virtutis, dedecore suo ceteris erubescens, quorum ignaviam senex et mendicus² arguerit.

In hoc libro Minerva Tritonia immisit in animum Penelopæ, &c.

Ulixes aperit Eumæo et Philætio quis sit, fidens eorum fidelitati et solertia. Et post peractam agnitionem statuunt tempestive parare interfectionem procorum. Quos Ulixes adoritur dolo, ut sinant etiam ipsum experiri vires suas seniles tendendo arcum, quem, olim ab Ulixe solo facile intendi solitum, si aliquis intenderet accepturus esset in præmium jus connubii cum Penelope. At cum proci vetarent ne ipse ridiculus et egenus auderet experiri id quod juvenes tam exquisiti experti essent incassum, Telemachus concedit Ulixi veniam id tentandi, licet reliqui negarent. Atque inde oritur prima admiratio fortitudinis ipsius, cum reliqui pudore suffunderentur ex suo dedecore, quod ille et senex et mendicus ostendisset eorum segnitiam.

~~~~~

1 'Editiones aliæ: pro tempore instrui. Sed tempore, vel tempori, si pro mature ponitur, probum est.' Tollius.—2 Senex mendicus vulg.

NOTÆ

1 *Mentem dedit*] Ut arcum procis   ^a *Eumæo et Philætio*] Quorum hic poneret, albumque ferrum, ut ait bubulcus, ille subulcus erat. Homerus.

PERIOCHA XXII. ODYSSEÆ. 466

Squalentes humeris habitus rejecit Ulixes.

2. Ulixes loco ulteriore capto intendit arcum, omnibusque foribus ocllulis, ne qua pateret effugium, plerosque vino saucios, aut novitate rei stupidos, aut quidlibet aliud meditantes conficit. Cum primum omnium confixisset Antinoum, qui audacia et petulantia ceteros superaverat; Eumæus, et Telemachus, et Philœtius, sumtis et ipsi armis, egregia in consternatos cæde grassantur. 3. Jamque omnibus interemtis, duobus tantummodo parcitur: Phemio citharœdo, qui ministerii causa adhibitus, nihil omnino in Ulixis domo,¹ quod contumeliosum esset, ediderat; et Medonti præconi,² cujus modestiæ etiam Telemachus suffragabatur. 4. Et qui cum Telemacho erant,³ Melanthium famulorum Ulixis unum,⁴ qui procorum proterviam semper armaverat, cruciabiliter occidunt. Puellas inde duodecim, quæ cum procis flagitiose consueverant, suspendio per-

Ulixes deposuit ex humeris suis amictus sordidos.

Ulixes occupato loco remotiore tendit arcum, et clausis cunctis januis, ne exitus apertus esset aliqua parte, interficit plurimos temulentos, vel attonitos insolentia rei, vel cogitantes quidvis aliud. Cum perfodisset primum omnium Antinoum, qui prætergressus erat reliquos arrogantia et protervia; Eumæus, et Telemachus, et Philœtius, captis quoque armis, miram stragem edunt procorum percussorum metu. Et jam interfectis omnibus ignoscitur duntaxat duobus, scilicet Phemio fidicini, qui adductus ad fungendum arte sua, nihil prorsus fecerat in ædibus Ulixis quod esset injuriosum ei: et Medonti præconi, cujus moderationem Telemachus quoque laudabat. Qui vero erant cum Telemacho interficiunt diris suppliciis Melanthium unum e servis Ulixis, qui semper armaverat insolentiam procorum. Deinde interficiunt suspendio duodecim ancillas, quæ turpiter rem habebant cum procis.

~~~~~

1 Nihilominus in U. vulg. 'Dictio, nihilominus, intellectum frangit. Emendandum igitur fortasse fuerit, nihil, aut, nihil omnino, aut etiam, nihil minus in U. domo, quam quod c. e. ediderat. Sed tam hoc, quam quod sequitur, multo magis in medio relinquimus.' Accursius.—2 Medonti uni vulg.

NOTE

¹ Et qui cum Telemacho erant] Hæc cum Telemacho erant, jussu Ulyssis Melanthium in cruciatibus interficiunt apud Homerum.
² Melanthium famulorum Ulixis unum]

revera Eumæus et Philœtius, qui Caprarium.

Delph. et Var. Clas.

Anon.

3 H

imunt. Ulixes cæde ad plenum perpetrata, ignem adolet; incensoque sulfure domum piaculo purgat.

Ulixes, peracta omnino cæde, accendit ignem; et lustrat expiatione ædes accenso sulfure.

PERIOCHA XXIII. ODYSSEÆ. 467

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.

2. Euryclyia nutrix, gestæ rei nuntia, Penelopen de somno excitat. Quæ¹ advenientem ad se maritum non temere ipsum esse persuadet. Quadam cubiculi lege, et genialis lectuli positu,² sibi tantum et Ulixi cognito, an ipse sit maritus, explorat. 3. In cœtum deinde conveniunt, totamque noctem mutuo sermone consumunt. Et hinc quidem elegans replicatio laborum, quos Ulixes pertulit, mira concinnatione colligitur.

Nutrix conscendebat cornaculum passu anili.

Euryclyia nutrix, nuntians quod factum erat, expergefacit Penelopen. Quæ non leviter inducit in animum conjugem suum ad se venientem esse ipsum. Periclitatur num ipse sit suus conjux, ex quadam dispositione thalami, et ritu tori maritalis noto sibi duntaxat et Ulixi. Postea congregiuntur in Venerem, et transigunt totam noctem colloquio reciproco. Et inde quidem venusta repetitio laborum, quos Ulixes toleravit, contrahitur mirabili brevitate.

~~~~~

1 Legendum monet Barthius: Quæi.

NOTÆ

1 Chalcidicum] Τρεπφορ Homero. oleæ dedolato et elaborato ab ipso
De hoc jam supra. Ulixe, ut uxori suæ se tentanti hic

² Genialis lectuli positu] In trunco exponit apud Homerum.

PERIOCHA XXIV. ODYSSEÆ. 468

Tartaream vocat in sedem Cyllenius umbras.

2. Procorum animas, recenti et communi cæde congestas, catervatim Mercurius ad inferna compellit. Tunc circa Agamemnonem Manes heroici congregantur. Mirati-

Mercurius devocat in habitationem Erebi animas procorum.

Mercurius agit ad Inferos turmatim animas procorum accumulatas strage recenti, et communi iis omnibus. Tunc umbra Heroum conveniunt circum Agamemnonem.

que lectorum juvenum congregem densitatem, uno¹ agmine commeantem,² causas interitionis accipiunt. 3. Tum apud Inferos quoque virtus Ulixis, et Penelopes pudicitia prædicantur, ab Agamemnone præ ceteris, cui dispar fuerat in utroque³ fortuna.⁴ Ulixes ad Laërtem patrem in agrum profectus, et inopinato reditu,⁵ et rerum gestarum relatu, affecit senem: afficitur ab eo cognitis,⁶ quas exantlasset, ærumnis.⁷ 4. Subinde et patres procorum, neces juvenum properant ultum ire: consilioque et vi communicatis,⁸ ante expectatum agro superveniunt. Sed eos jam comitator Ulixes fundit, fugatque. 5. Verum gliscentibus odiis, et majore seditioe aut tumultu spectato, ex sententia Jovis in Ithacam Minerva descendit: et conciliata utrumque pace, studia, et motus partium, rerum gestarum abolitione⁹ componit.

Et cum admirata essent collectam turbam juvenum exquisitorum euntium una caterva, cognoscunt ex eis causas mortis eorum. Tunc fortitudo Ulixis, et castimonia Penelopes celebrantur etiam in Inferis, præcipue ab Agamemnone, qui habuerat sortem dissimilem in his duabus rebus. Ulixes cum ivisset rus ad patrem suum Laërtem, permovit senem, et reversione sua inexpectata, et narratione eorum quæ fecerat. Permoveatur etiam ab eo auditis miseriis quas pertulerat. Paulo post etiam parentes procorum festinant vindicare mortem illorum juvenum: communicatisque inter se consiliis ac viribus, prius opinione adveniunt in agrum, ubi erat Ulixes. Verum Ulixes jam melius stipatus dissipat eos et vertit in fugam. Sed cum odia crescerent, et jam prævideretur major seditio vel etiam bellum intestinum, Pallas delabatur in Ithacam Jovis monitu: et facta pace inter utramque partem, sedat studia, et agitationes factipnum oblivione eorum quæ facta erant.

—————

1 *Juvenum gregem densitatemque u.* legit vetustissima Parisiensis ed. Mariangelus Accurs. ex antiquioribus libris reponendum censuit: *j. cum grege densitatem u.* Vid. inf.—2 Grævius legit, *commeantum*; Tollius, *commeantium*.—3 Conjecit Grævius, in *utrumque*.—4 Vetust. exemplar: *inopinato et reditu*.—5 Al. *cognitu*.—6 Alii, *exantlasset ærumnas*.—7 Sic restituit Accursius, pro, *communicationis*.—8 Sic Grævius, pro, *absolutione*.

NOTE

¹ *Congregem densitatem, uno agmine commeantem*] Sic bene Vinetus et Tollius. *Congregem* expone *congregatam*: composito hoc utitur etiam alibi Ausonius, et sapius Apuleius noster.

² *Cui dispar fuerat in utroque fortuna*] In virtute scilicet sua, et pudicitia uxoris. Quippe cum uxorem nactus esset Ulixes castissimam Pe-

nelopen, Agamemnon adulteram Clytæmnestram: vicisset et interfecisset uxoris procos Ulixes adveniens; Agamemnon vero Troja reversus ab Ægistho conjugis suæ adultero fuisset interfectus.

⁹ *Abolitione*] Ἀμνησίᾳ, 'oblivionis lege.'

AUSONII

BURDIGALENSIS

PRÆFATIUNCULÆ TRES.

THEODOSIO AUGUSTO AUSONIUS. 469

AGRICOLAM si flava Ceres dare semina terræ,
 Gradivus jubeat si capere arma ducem,
 Solvere de portu classem Neptunus inermem;
 Fidere tam fas est, quam dubitare nefas;
 Insanum quamvis hyemet mare, crudaque tellus   5
 Seminibus, bello nec satis apta manus.

Si Ceres flava præcipiat agricolæ ut mandet semina terræ, si Mars præcipiat Imperatori ut induat arma, si Neptunus jubeat classem licet non armatam proficisci e portu; tam licet confidere eorum jussis, quam non licet ambigere de felici successu: quanquam pelagus furens agitetur tempestate, et terra nondum sit matura seminibus accipiendis, neque manus satis apta ad bellum. Nihil cunctis suscipere

6 'Aldus Gryphiusque excuderunt: nec sit aperta manus: ut et mox:

NOTÆ

Theodosio Augusto] Magno illi Theodosio, quem Gratianus, interfecto a Gothis Valente, in societatem imperii ascivit, et fecit Augustum. A quo rogatus Ausonius per Epistolam, ut opera sua ad se mitteret, misit cum hac Epistola, quæ Præfationis locum obtinere debere merito videtur. Re-
 jecta tamen ad calcem a me est cum aliis duabus infra positis juxta editionem Scriverianam, quam, quia in

indice conficiendo secutus eram, hic etiam sequi me numerorum indicis jam confecti ratio coëgit.

2 *Gradivus]* De hoc infra ad Epigram. 1.

4 *Fidere tam fas est, &c.]* Propterea quod, cum iis rebus quas supra memoravit, agriculturæ, bello, et navigationi præsent ea numina, possunt felicem in iis eventum etiam præter spem ei procurare, quem ad eas

Nil dubites auctore bono: mortalia quærunt
 Consilium: certus jussa capesse Dei.
 Scribere me Augustus jubet: et mea carmina poscit,
 Pæne rogans: blando vis latet imperio. 10
 Non habeo ingenium: Cæsar sed jussit: habebo.
 Cur me posse negem, posse quod ille putat?
 Invalidas vires ipse excitat: et juvat idem,
 Qui jubet: obsequium sufficit esse meum.
 Non tutum renuisse Deo: laudata pudoris 15
 Sæpe mora est, quotiens contra parem dubites.
 Quin etiam non jussa parant erumpere dudum
 Carmina: quis nolit Cæsaris esse liber,
 Ne ferat indignum vatem, centumque lituras,
 Mutandas semper deteriore nota? 20
 Tu modo te jussisse, pater Romane, memento:
 Inque meis culpis da tibi tu veniam.

auctore idoneo jubente. Qua homines suadent indigent deliberatione. Suscipe fidenter quæ Deus imperat. Augustus imperat ut scribam, et petit meos versus fere orans: magna vis subest jussui blando. Non est mihi ingenium: at Cæsar imperavit: erit ergo mihi. Quare inficier me posse id quod is credit me posse? Ipse excitat vires meas languidas: et idem qui imperat adjuvat etiam. Satis est mihi si paream ei. Periculosum est resistere Numini. Sæpe laudabilis est cunctatio orta ex verecundia, quandocumque cuncteris erga alium tibi parem. Sed etiam versus mei jam diu gestiunt prodire in publicum, quanquam non jubeantur. Quis vero liber recuset prodire sub tutela Cæsaris, ut cum emissus fuerit non patiatur amplius me positam indignum hoc nomine, et centum lituras immutandas semper a me pejore correctione? Tu modo memineris, o Imperator Auguste, te jussisse meum librum edi. Et ignosce tu ipse tibi in meis erratis.

[vs. 11.] *Non habeo id genii: haud ita recte.* Tollius.—22 ‘*Hoc melius, quam quod in Aldina Gryphianaque ed. legitur: Inque tuis culpis.*’ Idem.

NOTE

capessendas, licet imparatum, jussu suo impulerint.

7 *Auctore bono*] Cum nempe suadet is, qui, ut inceptum recte perficias, præstare potest.

8 *Certus jussa capesse Dei, &c.*] Sic illi, quanquam Christiani, de Imperatoribus suis, inolita pridem et paganis familiari adulatione. Paulo infra: ‘Non tutum renuisse Deo.’

10 *Blando vis latet imperio*] Similiter in Epistola Centoni prævia: ‘Potentissimum imperandi genus est, cum is rogat, qui jubere potest.’

19 *Ne ferat indignum vatem, centumque lituras*] Sic Martialis lib. i. Epigr. iv. ad librum suum: ‘Sed tu ne toties Domini patiare lituras, Neve notet lusus tristis arundo tuos, Ætherias, lascive, cupis volitare per auras:

NOTÆ

I, fuge; sed poteras tutior esse domi.' Vide in hanc sententiam plura apud Quintil. lib. x. de Emendatione.

21 *Pater Romane*] Ex ea adulatione, qua Augustos suos, 'Patres

patriæ' appellabant.

22 *Inque meis culpis da tibi tu veniam*] Quoniam culpam, si quas, opera mea publici juris faciendo, admiserrim, tu ipse causa es, qui ut facerem præcepisti.

AUSONIUS SYAGRIO SUO S. 470

AUSONIUS genitor nobis: ego nomine eodem

Qui sim, qua secta, stirpe, lare, et patria,
Ascripsi, ut nosse, bone vir, quicumque fuisset,
Et notum memori me coleres animo.

Vasates patria est patri: gens Ædua matri

5

De patre: Tarbellis sed genitrix ab Aquis.

Ausonius mihi pater est. Ego appellor eodem nomine. Scripsi hic quis sim, qua professione, quo genere, qua domo, et ex qua regione, ut cognosceres, o bone vir, qualis fuisset, et cum me novisses, honorares me grata mente. Vasates sunt patria mei parentis: familia mea matris ex parte patris ejus est Ædua: at mater

~~~~~

In veteri Lugdunensi cod. titulus hic fuit: *Abhinc Ausonii opuscula*, quem sequebatur Carmen, 'Ausonius genitor nobis,' cum titulo, *Ausonius lectori sa-*

NOTÆ

Ausonius Syagrio suo] Hanc Epigraphen præferebant tria tantum extrema poematis hujus disticha: 'Hic ego Ausonius.' Poëma vero hoc sic erat inscriptum in Lugdunensi codice: *Ausonius lectori salutem*. Non Ausonii putat esse Vinetus, sed semidocti cuiuspiam versificatoris, qui tamen Ausonii studiosus Epicedium ejus in patrem Julium imitari conatus sit, et Carmen ex variis ejus carminibus composuerit. Mariang. Accursius inscripsit hoc Carmen: *Epicedion in Ausonium poetam incerto auctore*. At Scaliger Ausonii putat esse, ad ea saltem usque verba: 'Morigeræ uxoris,' &c. Et cum Hexasticho: 'Hic ego Ausonius,' sub eodem titulo conjungendam: *Ausonius Syagrio suo*

S. Et revera Ausonium ex suis ipsius poematis illud contexnisse quid vetat? Ex Scaligeri igitur sententia sic inscribatur et continnetur. Quis vero fuerit ille Syagrius non plane liquet. Videtur is esse, qui in Fastis Consul legitur cum Eucherio, biennio post Ausonium: ubi tamen quidam legunt *Evagrius* pro *Syagrius*. Ex amicis Ausonii fuisse ex hoc poemate constat.

3 *Bone vir*] Ὁγαθὴ Græcorum. Sic Horat. 'Quo bone circa,' &c.

5 *Vasates*] Bazas. Sic in Epicedio patris: 'Vasates patria.'

Gens Ædua matri De patre: Tarbellis, &c.] In Parentalibus Carn. II. de matre *Emilia Æonia*: 'Sanguine mixto Tarbellæ matris, patris et Ædnici.'

Ipse ego Burdigalæ genitus: divisa per urbes
 Quatuor antiquas stirpis origo meæ.
 Hinc late fusa est cognatio, nomina multis
 Ex nostra, ut placitum, ducta domo veniant 10
 Derivata aliis: nobis ab stemmate primo
 Et non cognati, sed genitiva placent.
 Sed redeo ad seriem: genitor studuit Medicinæ,
 Disciplinarum quæ dedit una Deum.
 Nos ad Grammaticæ studium convertimus: et mox 15
 Rhetorices etiam quod satis attigimus.
 Nec fora non celebrata mihi: sed cura docendi
 Cultior: et nomen Grammatici merui:
 Non tam grande quidem, quo gloria nostra subiret
 Æmilium aut Scaurum, Berytiumque Probum; 20

ipsius fuit ex Aquis Tarbellicis. Ego ipse natus sum Burdigalæ. Primordia mea familiæ sunt distributa per quatuor civitates vetustas. Hinc nostra cognatio procul extensu est, et nomina perveniant ad plurimos tracta e nostra familia, ut libuerit, deflecta ad alios: mihi placent nomina ducta a prima stirpe, ac non petita a cognato aliquo, sed a parentibus. Verum resumō filium meæ originis: pater meus operam dedit medicinæ, quæ sola ex artibus produxit aliquem Deum. Ego incubui Grammaticæ: et dehinc didici de Oratoria arte quantum mihi sufficiebat. Frequentavi quoque judicia: verum magis exercui artem docendi: et comparavi mihi nomen Grammatici non adeo illustre quidem, ut laus mea accederet ad Æmilium,

tutem. Vid. inf. et Not. Var.—20 Legendam monet Tollius, *Æmilium ad Scaurum*, et ‘Si hæc,’ inquit, ‘non arridet, tametsi sincera sit et genuina

NOTE

Ædui Autun: Tarbelli les Basques, quorum caput Tarbellicæ aquæ *Aqs*, vel *d’Acqs*.

6 *De patre*] Cæcilio Argicio Arborio, de quo est Carmen iv. Parentaliū.

Sed genitrix] Æmilia Corinthia Maura. De qua Carm. v. Parentaliū.

7 *Per urbes Quatuor antiquas*] Vasates, Æduos, Aquas Tarbellicas, et Burdigalam.

13 *Genitor studuit Medicinæ*] Carm. i. Parent. quod est de patre Julio Ausonio: ‘Præditus et vitas hominum ratione medendi Porrigere, et fatis amplificare moras.’

14 *Quæ dedit una Deum*] Æsculapiū.

20 *Æmilium aut Scaurum, Berytiumque Probum*] Æmilii magni Arborii Rhetoris Tolosani meminit Carmine xv. Professorum. Scaurus et Probus nobiles fuere Grammatici. Carm. xv. Profess. de Nepotiano: ‘Scaurum Probumque corde callens intimo.’ Et Carm. xx. de Staphylis: ‘Grammaticæ ad Scaurum atque Probum.’ Probum hunc Berytium fuisse hinc videre est. Berytus Phœnices urbs est in ora Libani monti subjecta, Theodosii et Justiniani temporibus legum studiis celebrima.

Sed quo nostrates, Aquitanica nomina, multos
 Collatus, non et subditus, aspicerem.
 Exactisque dehinc per trina decennia fastis
 Asserui doctor municipalem operam.
 Aurea et Augusti palatia jussus adire 25
 Augustam sobolem Grammaticus docui:
 Mox etiam Rhetor: nec enim fiducia nobis
 Vana, aut non solidi gloria iudicii.
 Cedo tamen fuerint fama potiore magistri,
 Dum nulli fuerit discipulus melior. 30
 Alcides Atlantis, et Æacides Chironis,
 Pæne Jove iste satus, filius ille Jovis,
 Thessaliam, Thebasque suos habuere penates:
 At meus hic toto regnat in orbe suo.
 Cujus ego Comes, et Quæstor, et culmen honorum, 35
 Præfectus Gallis, et Libyæ, et Latio:

vel Scaurum, aut Probum Berytium: sed ut intuerer multos ex mea patria Aquitanos comparatus illis, at non inferior. Ac deinde elapsis fastis annorum per terdecem annos, vindicavi mihi munus docendi in urbe municipali. Et, accersitus in palatia aurata Imperatoris, erudivi prolem ejus Augustam ut Grammaticus, deinde ut Rhetor quoque. Nam non est mihi inanis confidentia, neque laus mea nititur judicio non firmo. Nihilominus extiterint præceptores magis celebrati, per me licet, dummodo nemo habuerit meliorem discipulum. Hercules discipulus Atlantis, et Achilles discipulus Chironis, hic fere genitus Jove, ille natus Jovis, possederunt pro laribus suis Thessaliam, et Thebas. Verum hic meus discipulus imperat per totum orbem terrarum sibi subditum. A quo ego factus sum Comes, et Quæstor, et, quod fastidium est honorum, Præfectus Prætorio Galliarum, et

~~~~~

lectio, repone *Berytiumve Probum.*—21 Al. *Aquitanaque nomina.* Vid. Not. Var.

NOTE

21 *Nostrates, Aquitanica nomina]* Appositio. Id est, Aquitanos. Sic in *Claris Urbibus*: 'Tectosagos paganica nomina Volcas.'

26 *Augustam sobolem]* Imperatorem Gratianum Valentiniani filium.

32 *Pæne Jove iste satus]* Æacides, Achilles Pelei filius, qui erat Æaci, Æacus vero Jovis.

Filius ille Jovis] Alcides, Hercules Jovis et Alcumenæ filius.

33 *Thessaliam]* Achilles.

Thebas] Hercules.

35 *Cujus ego Comes, et Quæstor]* In *Gratiarum Actione* ad Gratianum pro Consulatu: 'Sed procurrunt et aliæ dignitates, atque in vocem gratulationis erumpunt, ac se prius debere profitentur. Tot gradus nomine Comitibus propter tua incrementa congesti: ex tuo merito, te ac patre principibus, quæstura communis: et tui tantum præfectura beneficii: quæ et ipsa non vult vice simplici grati-

Et prior indeptus fasces, Latiamque curulem,
 Consul, collega posteriore, fui.

Hic ego Ausonius : sed tu ne temne, quod ultro

Patronum nostris te paro carminibus.

40

Pectoris ut nostri sedem colis, alme Syagri,

Communemque habitas alter ego Ausonium :

Sic etiam nostro præfatus habebere libro,

Differat ut nihilo, sit tuus, anne meus.

Africa, et Italia: et prior adeptus fasces, ac sellam curulem Romanam, fui Consul prælatus meo Collegæ. Ego Ausonius talis sum: at tu ne asperneris, quod ego sponte velim te asciscere protectorem meis versibus. Quemadmodum habitas in meo corde, o care Syagri, et incolis eundem Ausoniam ac ego, cum sis alter ego; ita etiam nominaberis in fronte mei libri, ut nihil intersit an sit tuus, an vero meus.

NOTÆ

lari,' &c. Ubi vide Notas.

Et culmen honorum, Præfectus, &c.] Secundus quippe ab Imperatore, in rebus ad militiam et statum rei Romanæ pertinentibus Magistri equitum loco erat, cum ipse princeps esset loco Dictatoris. Nec a Præfecto Præt. appellari poterat. Vide de ejus officio titulum 11. lib. 1. digestorum et tit. 26. lib. 1. Codicis; et quæ observavimus ad illa verba Epistolæ xvi. ad Probum: 'Dico hunc Senatipræsulem, Præfectum eundem, et Consulem (nam Consul æternum cluet).'

36 Præfectus Gallis, &c.] Versus hic est 42. Epicedii in patrem.

37 Et prior indeptus fasces, &c. Consul, collega posteriore, fui] In Gratiarum Actione: 'Cum clarissimo viro collega meo honore conjunctus, nuncupatione prælatus.' Et post: 'Neque autem ego, sacratissime Imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector. Num est hæc gloria ignota Ciceroni? Prætozem me, inquit, pop. Romanus primum fecit, Consulem priorem,' &c. Post

hos versus sequuntur in codice Lugdunensi disticha quatuordecim ex variis Ausonianorum Carminum, maxime Parentalium, locis desumpta; quorum primum incipit: 'Morigeræ uxoris virtus cui contigit omnia.' In quibus non jam Ausonius ipse de se, sed aliquis alius de Ausonio in tertia persona loquitur. Ea Tollius omnino non edidit. Ego inter testimonia de Ausonio sub titulo, *Incerti Auctoris*, excudi curavi.

39 Hic ego Ausonius] Hæc quæ sequuntur disticha tria, ut jam monui in Lugdunensi codice, separatim scripta erant sub eo titulo quem supra posuimus: *Ausonius Suagrio, vel Syagrio*. Nota hic hiatum: *Ego Ausonius*, posteriore vocis *Ego* syllaba non elisa more Græcis poëtis usitato. Fuere tamen qui inserta voce *sum* corrigere vellent: *Hic ego sum Ausonius*.

41 Pectoris ut nostri, &c.] Tollius hic: 'Ut ut alii aliter sentiant, extrema duo disticha vere Ausoniana, a superiore carmine sejungenda censeam, quod an Ausonii sit dubito. Certe mutilum est.'

AUSONIUS LATINO PACATO DEPRANIO, FILIO. 471

CUI dono lepidum novum libellum ?
 Veronensis ait poëta quondam :
 Inventoque dedit statim Nepoti.
 At nos illepidum, rudem libellum,
 Burras, quisquiliās, ineptiasque, 5
 Credemus gremio cui fovendum ?
 Inveni, trepidæ silete nugæ,
 Nec doctum minus, et magis benignum,
 Quam quem Gallia præbuit Catullo.
 Hoc nullus mihi carior meorum. 10
 Quem pluris faciunt novem Sorores,
 Quam cunctos alios, Marone demto.

Cui do novum hunc libellum facetum ? Dixit olim poëta Veronensis ; et donavit eum illico Nepoti, animo suo occurrenti. Verum cuienam ego committam libellum hunc infectum et impolitum plenum gerrarum, quisquiliarum, et ineptiarum, ut eum foveat in sinu ? Nugæ meæ quæ sollicitæ eratis, tacete. Reperi virum non minus eruditum, et magis benevolum, quam eum quem Gallia suppeditavit Catullo. Nemo meorum est mihi carior illo. Quem Canana pluris aestimant quam ceteros

6 Alii, gremio cujus.—7 Tollii ed. habet *Inveni, trepide silete noctæ.* Codd.

NOTÆ

Latino, &c.] Is est Proconsul Pa-
 negyristes Theodosii, ad quem Auso-
 nius mittit ludam Sapientum.

2 *Veronensis ait poëta]* C. V. Catul-
 lus Epig. 1.

3 *Nepoti]* Cornelio Nepoti, qui Vi-
 tas excellentium Imperatorum scrip-
 sit.

5 *Burras]* Vox soli Ausonio, et so-
 lo hoc loco, usurpata. A burrus vel
 burra, veste villiori, et pills hirsuta,
 deducit Calepinus. Ex Aquitanico
 idiomate petitam ab Ausonio existi-
 mat Scaliger, qui etiam hodie 'quis-
 quiliās' ab Aquitanis dici *burras* ait.
 Facile crediderim scriptum fuisse ab
 Ausonio *Gerras* Latinam vocem,
 quam exscriptores Aquitani aliqui,

qui *burras* ex idiomate suo nossent,
geras ignorarent, in *burras* conver-
 terint. De *Gerris* Festus: 'Gerræ
 Crates viminæ. Athenienses cum
 Syracusas obsiderent, et crebro ger-
 ras poscerent, irridentes Siculi ger-
 ras clamitabant. Unde factum est,
 ut gerræ pro nugis, et contemptu di-
 cantur.' De 'quisquiliis' idem Fes-
 tus: 'Quisquiliæ dici putantur,
 quicquid ex arboribus surculorum
 foliorumve cadit.'

9 *Quam quem Gallia]* Cisalpinam
 et Togatam intellige. Erat quippe
 ex ea Gallia Cornelius Nepos Padi
 accola, et, eo nomine, Veronensi
 Catullo carior.

PACATUM haud dubie, Poëta, dicis.

Ipse est. Intrepide volate, versus:

Et nidum in gremio fovete tuto.

15

Hic vos diligere, hic volet tueri.

Ignoscenda teget, probata tradet.

Post hunc iudicium timete nullum.

omnes, si Virgilium excipias. O Poëta, proculdubio vis dicere Pacatum. Is ipse est. Currite ad eum audacter, mea carmina, et fovete nidum vestrum in sinu ejus vobis tuto. Hic volet vos amare et defendere. Occultabit ea quæ in vobis ventia indigent, emittet in publicum ea tantum quæ approbaverit. Post censuram hujus viri ne vereamini ullam aliam censuram.

*****

Lugdunenses nata.—15 Vetus liber et edd. nudum.

NOTÆ

- 13 *Pacatum haud dubie, &c.*] Hæc nibus respondet.
 intellige a Carminibus Ansonio dicta. 15 *Nidum*] Metaphora ab avibus.
 14 *Ipse est*] Hæc Ausonius carmi-

DIVERSORUM EPISTOLÆ

AD

AUSONIUM.

THEODOSIUS AUGUSTUS AUSONIO PARENTI SALUTEM.

AMOR meus, qui in te est, et admiratio ingenii, atque eruditionis tuæ, quæ multo maxima sunt, fecit, Parens jucundissime, ut morem principibus aliis solitum sequestrarem; familiaremque sermonem autographum ad te transmitterem: postulans pro jure non quidem regio, sed illius privatæ inter nos caritatis, ne fraudari me scriptorum tuorum lectione patiaris: quæ olim mihi cognita, et jam per tempus oblita, rursum desidero, non solum ut quæ sunt nota recolam; sed ut ea, quæ fama celebri adjecta memorantur, accipiam. Quæ tu de promptuario scriniorum tuorum, qui me amas, libens impertiare, secutus exempla auctorum optimorum, quibus par esse meruisti: qui Octaviano Augusto, rerum potienti, certatim opera sua tradebant, nullo fine in ejus honorem multa condentes. Qui illos, haud sciam, an æqualiter, ac ego te, admiratus sit; certe non amplius diligebat. VALE, PARENS.

NOTE

Hanc epistolam Theodosio abjudicant Mariangelus Accursius et Cas- par Barthius.

SELECTÆ SYMMACHI AD AUSONIUM
EPISTOLÆ.

Ex editione Lugd. Batav. an. 1653.

I. SYMMACHUS AUSONIO.

PETIS a me literas longiores. Est hoc in nos veri amoris indicium. Sed ego, qui sum paupertini mei ingenii conscius, Laconicæ malo studere brevitati, quam multijugis paginis infantiae maciem publicare. Nec mirum, si eloquii nostri vena tenuata est; quam dudum neque ullius poëmatis tui, neque pedestrium voluminum lectione juvisti. Unde igitur sermonis mei longam poscis usuram, qui nihil literati fœnoris credidisti? Volitat tuus *Mosella* per manus sinusque multorum, divinis a te versibus consecratus: sed tantum nostra ora prælabitur. Cur me istius libelli, quæso, exsortem esse voluisti? Aut *amisos* tibi videbar, qui dijudicare non possem; aut certe malignus, qui laudare nescirem. Itaque vel ingenio meo plurimum, vel moribus, derogasti. Ego tamen contra interdictum tuum mox ad illius operis arcana perveni: velim reticere quid sentiam: velim de te justo silentio vindicari: sed admiratio scriptorum sensum frangit injuriæ. Novi enim istum fluvium, cum ÆTERNORUM PRINCIPUM jampridem signa comitarer, parem multis, imparem maximis. Nunc improvise clarorum versuum dignitate Ægyptio Melone majorem, frigidiorẽ Scythico Tanai, clarioremque hoc nostro populari Fucino reddidisti. Nequaquam tibi crederem, de Mosellæ ortu ac meatu magna narranti; nisi certo scirem, quod nec in poëmate mentiaris. Unde illa amicorum piscium examina reperisti? quam nominibus varia, tam coloribus; ut magnitudine distantia, sic sapore; quæ pigmentis istius Carminis supra naturæ dona fucasti. Atqui in tuis mensis sæpe versatus, cum pleraque alia, quæ tunc in Prætorio erant, esui objecta mirarer; nunquam hoc genus piscium deprehendi. Quando hi pisces in libro tibi nati sunt, qui in ferculis non fuerunt? Jocari me putas,

atque agere nugas? Ita me Diis probabilem præstem!^a ut ego tuum Carmen libris Maronis adjungo. Sed jam desinam mei oblitus doloris, inhærere laudibus tuis, ne hoc quoque ad gloriam tuam accedat, quod te miramur offensi. Spargas licet volumina, et me semper excipias: fruemur tamen tuo opere, sed aliorum benignitate. VALE.

NOTÆ

^a *Ita me Diis probabilem præstem*] Quidam editi habent: *Ita me Dii Dominis probabilem præsent*. Quam lectionem genuinam esse censeo, pro-

batque vox ÆTERNORUM quam superius usurpavit Symmachus, de Principibus suis mentione injecta.

II. SYMMACHUS AUSONIO.

SÆPE unanimittatis tuæ sermone convenior, ut de acceptis literis, quas ad me cura propensiore misisti, vel scribam; quibus ego, ut quæque redditæ sunt, actutum pari religione respondi: quia neque rescriptorum ratio, neque amoris vicissitudo sinebat diutius desiderare. Nunc quoque agere me atque habere gratias protestor, quod prospera nuntiorum clam me esse non pateris. Hæc et alia prioribus quoque literis tecum fueram collocutus. Sed si te tabellarii sermonis mei compotem reddiderunt, congesta non onerant. Malo quippe aures tuas iterando obtundere, quam fraudare reticendo.^a Fratris mei Hesperii^b honore exulto, taciturnitate convulneror. Nam si me sui amantem usu rerum probavit, scriptis famam decuit prævenire, quæ diu incerta fluxam fidem gaudiis exhibebat. Ipse igitur nuntius communis boni esse debuerat, ut epistolæ assertio nihil relinqueret opinionis ambiguo. Sed dicis, eum pudore perstrictum, successuum suorum vitasse jactantiam. Quisquamne, cum de se apud ipsum loquitur,

NOTÆ

^a *Iterando obtundere, quam fraudare reticendo, &c.*] Argute omnia Symmachus dicit, quem admirari e nostratibus debent qui tam belle imitantur. Admirentur autem, inquit Erasmus in Ciceroniano p. 65. quibus

studio est moleste potius, quam bene dicere.

^b *Fratris mei Hesperii*] Ut Ausonium 'patrem' appellare solet, sic Hesperium ejus filium appellare 'fratrem' debuit.

erubescit? Quid quod eam rem mihi supersedit ingerere, quam juste ad utrumque noverat pertinere? Verum ego, ut religiose ista conqueror, ita libenter omitto: quia nec amorī in vos meo convenit silere, quod doleam; nec amicitiae incussi doloris transire mensuram. VALE.

III. SYMMACHUS AUSONIO.

Ego etsi continuis literis honorem tuum celebrare possem, non satis mihi viderer, proquam res postulat, fungi debitum meum: tantum abest, ut operam assiduitatis exprobre. Sed ut hoc meae verecundiae competit; ita tuae humanitatis est, studium nostrum pari gratia sustinere. Animadvertite, quo tendat summa verborum. Jamdudum nihil tribuis, quod legamus. Totum me, inquires, emancipavit sibi cura Prætorii. Verum est; potiris merito summa judicia.* Sed maximas ingenii tui vires fortuna magna non onerat. Proinde his etiam rebus intende, quæ ita occupatis nihil molestiae afferunt, ut ipsas molestias plerumque solentur. VALE.

NOTÆ

* *Potiris summa judicia*] Rectius mea sententia Juretus, qui legit *summa judicii*, atque ad dignitatem Præfecti Prætorio, qua claruit Ausonius,

refert. Hinc in cod. Theod. lib. de Episc. Judic. ad Ablavium Præfectum Prætorio scribens, 'qui judicio- rum,' ait, 'summam tenetis.'

IV. SYMMACHUS AUSONIO.

BENE ac sapienter majores nostri, ut sunt alia ætatis illius, ædes Honori atque Virtuti gemella facie junctim locarunt; commenti, quod in te videmus, ibi esse præmia honoris, ubi sunt merita virtutis. Sed enim propter eas Camoenarum religio sacro fonti advertitur; quia iter ad capessendos magistratus sæpe literis promovetur. Hæc parentum instituta Consulatus tui argumenta sunt: cui morum gravitas, et disciplinarum vetustas,* curulis sellæ in-

NOTÆ

* *Disciplinarum vetustas*] Legendum opponatur *venustas* disciplinarum. puto *venustas*, ut morum gravitati Omnia enim effert per antithesim,

signe pepererunt. Multi posthac annitentur artes bonas, et laudes germanas, et meras literas. Sin ignoramus Magnum illum, cujus supra votum fortuna fluxit, Stagiritæ suo nihilum commodasse, nisi Quinto Ennio ex Ætolicis manubiis captiva chlamys tantum muneri data Fulvium decolorat. Enimvero neque Panætio Africanorum secundus, neque Opillo Rutilius, vel Cyneæ Pyrrhus, aut Metrodoro suo Mithridates Ponticus liberalium disciplinarum pretia solverunt. At nunc eruditissimus Imperator, et opum largus et honorum, quasi pro usura tibi præmia detulerit, ita super sortem fœnoris reddit. In hac tanta lætitia mea, quibus verbis diluam, quod adesse non possum? ^b Nimis vereor, ne male interpretatus excusationem meam, quantum tibi gratulor parum credas. Optavi ad oculos tuos raptim venire: sed fessus virium, quas diu morbus exhaustit, itiones longas, et mansiones asperas, tum accessiones frigorum, et decessiones dierum, quæque alia sunt noxæ opportuna, vitavi. Si sum tibi spectatus ex animo, quæso ut æquus sis mihi, atque has allegationes boni consulas. Fors fuat, an obtineamus apud te veterem gratiam: nunc quod satis est, eluctemur offensam.

NOTÆ

ut jam notavi.

qua urbe Ausonium sæpe diximus

^b *Adesse non possum*] Treveri, in consulatum invisisse.

V. SYMMACHUS AUSONIO.

Post longum silentium tuum non minus desiderabam, quam sperabam, literas longiores. Namque his vicibus humana variantur, ut defectui succedat ubertas. Ea me opinio frustra habuit: siquidem brevis in manus meas pagina recens a te profecta pervenit. Erat quidem illa Atticis salibus aspersa et thymo odora; sed parciore quæ magis fastidium detergeret, quam famem frangeret. Quid? si ego coenas dapsiles,^a et Saliare convivium,^b tum viscera-

NOTÆ

^a *Cenas dapsiles*] Legunt alii *dapales*. epulas privatorum auctor Servius ad Lautas, opiparas. Dapes regum esse: vs. 710. Æneidos 1.

tiones,^c atque epulum postulassem: tu mihi mensas secundas, et scitamenta exiguae lancis apponeres? Fac veniat in mentem, quid Græca super hoc dicat oratio. *Parvis nutrimentis*, inquit, *quanquam a morte defendimur, nihil tamen ad robustam valetudinem promovemur*. Putasne, me de occupationibus tuis esse taciturnum? Quæstor es, memini: consilii regalis particeps, scio: adde huc alia mille rerum. Nunquam evenit, ut ingenium tuum labor deterat, benignitatem cura flectat, facundiam usus exhauriat. Si diurna negotia nunquam distingues quiete; certe antelucano somno nullus indulseris, ut detur aliquod tempus officiis. An tibi parum exempli videtur in Comico, cum ait:

Quam vellem^d etiam noctu amicis operam mos esset dari!

Sed cur ego sermonis pauper diutius obgannio? Imitanda est mihi epistola recens, ut cetera morum tuorum: forte occupatus recusas literas longiores. Id ita esse recte coniecto. Video enim, quam nolis multa legere, cui vix est otium pauca dictare. VALE.

NOTE

^b *Saliare convivium*] Vetusto proverbio Saliæ dictæ lantissimæ cœnæ, a Saliis Martis Dei Romæ sacerdotibus.

^c *Viscerationes*] Dictæ, cum solenni sacro, aut Maguatibus funere, mul-

torum animalium caro plebi distribuitur. 'Populo visceratio data a Marco Flavio in funere matris.' Livius Hist. III.

^d *Quam vellem, &c.*] Ex Terentii Adelphis, initio actus 4.

VI. SYMMACHUS AUSONIO.

ETSI plerumque vera est apud parentes prædicatio filiorum, nescio quo tamen pacto detrimentum meriti sui patitur, dum personarum spectare gratiam judicatur. Quæro igitur incertus animi, quæ mihi nunc potissimum super viro honorabili THALASSIO^a genero tuo verba sumenda sint. Si parce morum ejus decora attingam, liventi similis æstimabor: si juste prosequare, ero proximus blandienti. Imi-

NOTE

^a De Thalassio vide quæ annotavimus ad Parentalia, et ad Epicedion.
Delph. et Var. Clas. Auson. 3 I

tabor igitur Sallustiani testimonii castigationem. Habes^b virum dignum te, et per te familia Consulari; quem fortuna honori patris majorem beneficiis suis reperit, emendatio animi et sanctitas honoribus æquiparavit. VALE.

NOTÆ

^b *Habes, &c.*] Scipio Æmilianns de apud Sallust. 'En habes virum dignum te, atque avo suo Masinissa.'

VII. SYMMACHUS AUSONIO.

MERUM gaudium eruditionis tuæ scripta tribuerunt, quæ Capuæ locatus accepi. Erat quippe in his oblita Tulliano melle festivitas, et sermonis mei non tam vera, quam blanda laudatio. Quid igitur magis mirer, sententiæ incertus addubito, ornamenta oris, an pectoris tui. Quippe ita facundia antistas ceteris, ut sit formido rescribere: ita benigne nostra comprobas, ut libeat non tacere. Si plura de te prædicem, videbor mutuum scabere, et magis imitator tui alloqui, quam probator. Simul quod ipse nihil ostentandi gratia facis, verendum est, genuina in te bona, tanquam affectata, laudare. Unum hoc tamen a nobis indubitata veritate cognosce, neminem esse mortalium, quem præ te diligam: sic vadatum me honorabili amore tenuisti. Sed in eo mihi verecundus plus nimio videris, quod libelli tui arguis proditorem. Nam facilius est ardentes favillas ore comprimere,^a quam luculenti operis servare secretum. Cum semel a te Carmen profectum est, jus omne posuisti. Oratio publicata, res libera est. An vereris æmuli venena lectoris, ne libellus tuus admorsu duri dentis uratur? Tibi uni nihil ad hoc locorum gratia præstitit, aut demsit invidia. Ingratis^b scævo cuique proboque laudabilis es. Proinde cassas dehinc seclude formidines, et indulge stylo,

NOTÆ

^a *Ardentes facilis ore comprimere*] improbis ac probis. Antiqua enim Petronius Arbitr in Satyrice: 'Nam citius flammæ mortales ore tenebunt, Quam secreta tegant.'

^b *Ingratis, &c.*] Æque laudandus

improbis ac probis. Antiqua enim Glossaria monnit Juretus, 'Scævos' interpretari sinistros, malos, et crudeles.

ut sæpe prodaris. Certe aliquod didascalicum, seu prorepticum nostro quoque nomini Carmen adjudica. Fac periculum silentii mei, quod etsi tibi exhibere opto, tamen spondere non audeo. Novi ego, quæ sit prurigo emittendi operis, quod tu probaris. Nam quodam pacto societatem laudis affectat, qui aliena bene dicta primus enuntiat. Ea propter in comœdiis summam quidem gloriam scriptores tulerunt: Roscio tamen, atque Ambivio, ceterisque auctoribus, fama non defuit. Ergo tali negotio expende otium tuum, et novis voluminibus jejunia nostra sustenta. Quod si jactantiæ fugax garrulum indicem pertimescis, præsta etiam silentium mihi, ut tuto similem esse nostra, quæ scripseris. VALE.

PONTII MEROPII PAULINI AD AUSONIUM EPISTOLÆ.

Ex edit. Paris. 1685.

Paulino, cum ageret in Hispania, tres simul Ausonii Epistolæ redditæ sunt. Primæ, tertiæ quæ intercidit, et quartæ respondet Paulinus hoc Carmine anno 393. scripto, quod inter ejusdem poemata decimum habetur.

I. AUSONIO PAULINUS.

QUARTA redit duris hæc jam messoribus æstas,
Et toties cano bruma gelu riguit,
Ex quo nulla tuo mihi litera venit ab ore,
Nulla tua vidi scripta notata manu :

NOTÆ

1 Hoc initium versibus Elegiacis scriptum, veluti quædam est Præfatio, quam sequuntur Iambici trimetri et dimetri, quibus Ausonio Paulinus rationem reddit, cur Musis valedixerit, bonæque abdicarit. Iambicos sequuntur Hexametri quibus aspera Ausonii dicta confutat, et respondet vicesimæ quintæ ejusdem Epistolæ, ac tertiæ quæ intercidit,

nec non vicesimæ quartæ, in qua Therasiam, Paulini uxorem, 'Tanquilem' vocabat. Hæc autem Paulini Epistola, quam vulgati codices trifariam antea dividebant, una debet numerari, complectiturque Elegiacum, Iambicum, et Heroicum Carmen. Quod satis in sua Præfatione declarat ipse Paulinus.

Ante salutifero felix cum charta libello	5
Dona negata diu, multiplicata daret.	
Trina etenim vario florebat epistola textu,	
Sed numerosa triplex pagina Carmen erat.	
Dulcia multimodis quædam subamara querelis	
Anxia censuræ miscuerat pietas.	10
Sed mihi mite patris plusquam censoris acerbum	
Sedit, et e blandis aspera penso animo.	
Ista suo referenda loco tamen, et graviore	
Vindicis heroi sunt agitanda sono.	
Interea levior paucis præcurrit iambus,	15
Discreto referens mutua verba pede.	
Nunc elegi salvere jubent, dictaque salute,	
Ut fecere aliis orsa gradumque, silent.	
Quid abdicatas in meam curam, pater,	
Redire Musas præcipis?	20
Negant Camœnis, nec patent Apollini	
Dicata Christo pectora.	
Fuit ista quondam non ope, sed studio pari,	
Tecum mihi concordia,	
Ciere surdum Delphica Phœbum specu,	25
Vocare Musas numina;	
Fandique munus, munere indultum Dei,	
Petere e nemoribus aut jugis.	
Nunc alia mentem vis agit, major Deus;	
Aliosque mores postulat,	30
Sibi repositens ab homine munus suum,	
Vivamus ut vitæ patri.	
Vacare vanis, otio aut negotio,	
Et fabulosis literis,	
Vetat, suis ut pareamus legibus,	35
Lucemque cernamus suam:	
Quam vis sophorum callida, arsque Rhetorum, et	
Figmenta vatū nubilant,	
Qui corda falsis atque vanis imbuunt,	
Tantumque linguas instruunt:	40

Nihil afferentes ut salutem conferant,
 Quod veritatem detegat.
 Quid enim tenere vel bonum aut verum queant,
 Qui non tenent summæ caput,
 Veri bonique fomitem et fontem Deum ? 45
 Quem nemo nisi in Christo videt.
 Hic veritatis lumen est, vitæ via,
 Vis, mens, manus, virtus patris,
 Sol æquitatis, fons bonorum, flos Dei,
 Natus Deo, mundi sator, 50
 Mortalitatis vita nostræ, et mors necis.
 Magister hic virtutum,
 Deusque nobis, atque pro nobis homo
 Nos induendo se exuit,
 Æterna jungens homines inter et Deum, 55
 In utrumque se commercia.
 Hic ergo nostris ut suum præcordiis
 Vibraverit cœlo jubar,
 Abstergit ægrum corporis pigri situm,
 Habitumque mentis innovat, 60
 Exhaust omne quod juvabat antea
 Castæ voluptatis vice ;
 Totusque nostra jure Domini vindicat
 Et corda, et ora, et tempora.
 Se cogitari, intelligi, credi, legi, 65
 Se vult timeri et diligi.
 Æstus inanes, quos movet vitæ labor
 Præsentis ævi tramite,
 Abolet futuræ cum Deo vitæ fides.
 Quæ, quas videmur spernere, 70
 Non ut profanas abjicit, aut viles opes ;
 Sed ut magis caras, monet
 Cœlis reponi creditas Christo Deo,
 Qui plura promisit datis ;

NOTÆ

52 *Virtutum*] Ita vetus codex ; vis Priscianus lib. vii. tradat ab vir-
 quod et metri ratio postulat : quam- tute *virtutum* duntaxat effici. *Vinculus*.

Contenta præsens vel mage deposita sibi Multo ut rependat fœnore.	75
Sine fraude custos aucta creditoribus Bonus æra reddet debitor ; Multaque spretam largior pecuniam Restituet usura Deus.	80
Huic vacantem, vel studentem, et deditum, In hoc reponentem omnia, Ne quæso segnem, neve perversum putes, Nec crimineris impium.	
Pietas abesse Christiano qui potest ? Namque argumentum mutuum est Pietatis, esse Christianum : et impii, Non esse Christo subditum.	85
Hanc cum tenere discimus, possum tibi Non exhibere, id est, patri, Cui cuncta sancta jura, cara nomina Debere me voluit Deus ?	90
Tibi disciplinas, dignitatem, literas, Linguæ, togæ, famæ decus, Provectus, altus, institutus debeo, Patrone, præceptor, pater.	95
Sed cur remotus tamdiu degam, arguis, Pioque motu irasceris. Conducit istud, aut necesse est, aut placet : Veniale, quicquid horum erit.	100
Ignosce amanti, si geram quod expedit : Gratare, si vivam ut libet.	

Defore me patriis tota trieteride terris,
Atque alium legisse vagis erroribus orbem,

NOTÆ

100 *Veniale*] Vox ea quanto sit Paulino antiquior, ignoratur. ‘*Veniale quicquid horum erit.*’ *Veniale* dignum est, ac mihi debes ignoscere, quod tam diu in Hispania, procul a

te et patria, degam, quæcumque harum trium causa sit mihi, ut id faciam, sive quia id expedit, sive quia necesse est, sive quia mihi sic libet. *Vinctus.*

Culta prius vestræ oblitum consortia vitæ 105
 Increpitas sanctis mota pietate querelis.
 Amplector patrio venerandos pectore motus,
 Et mihi gratandas salvis affectibus iras.
 Sed reditum inde meum, genitor, te poscere mallet
 Unde dari possit: revocandum me tibi credam, 110
 Cum steriles fundas non ad divina precatus,
 Castalidis supplex averso numine Musis?
 Non his numinibus tibi me patriæque reduces.
 Quod datur, in nihilum (sine numine nomina Musas
 Surda vocas, et nulla rogas) levis auferet aura. 115
 Irrita ventosæ rapiunt hæc vota procellæ,
 Quæ non missa Deo vacuis in nubibus hærent,
 Nec penetrant Superi stellantem regis in aulam.
 Si tibi cura mei reditus, illum aspice, et ora,
 Qui tonitru summi quatit ignea culmina cœli, 120
 Qui trifido igne micat, nec inania murmura miscet,
 Quique satis cœlo soles largitur, et imbres,
 Qui super omne, quod est, vel in omnia totus ubique
 Omnibus infusus rebus regit omnia Christus:
 Qui mentes tenet atque movet, qui tempora nostra 125
 Et loca disponit: quod si contraria votis
 Constituat nostris, prece deflectendus in illa est
 Quæ volumus. Quid me accusas? Si displicet actus
 Quem gero agente Deo, prius est (si fas) reus auctor,
 Cui placet aut formare meos, aut vertere sensus. 130
 Nam mea si reputes, quæ pristina, quæ tibi nota,
 Sponte fatebor eum modo me non esse, sub illo
 Tempore qui fuerim, quo non perversus habebam,
 Et perversus eram, falsi caligine cernens,
 Stulta Dei sapiens, et mortis pabula vivens. 135
 Quo magis ignosci mihi fas, quia promptius ex hoc
 Agnosci datur, a summo genitore novari,

NOTÆ

129 *Reus auctor*] Ut Deus accuse- pellit. *Idem*.
 tur, qui me, quæ facio, facere com-

Quod non more meo geritur: non arbitror, istis
Confessus dicar mutatæ in prava notandum
Errorem mentis, quoniam sim sponte professus, 140
Me non mente mea vitam mutasse priorem.

Mens nova me fateor cepit, mens non mea quondam,
Sed mea nunc auctore Deo, qui si quid in actu
Ingeniove meo sua dignum ad munia vidit,
Gratia prima tibi, tibi gloria debita cedit, 145
Cujus præceptis partum est, quod Christus amaret.

Quare gratandum magis est tibi, quam queritandum,
Quod tuus ille, tuis studiis et moribus ortus,
Paulinus, cui te non infitiare parentem,
Nec modo, cum credis perversum, sic mea verti 150
Consilia, ut sim promeritus Christi fore, dum sum
Ausonii; feret ille tuæ sua præmia laudi,
Deque tua primum tibi deferet arbore fructum.

Unde precor meliora putes, nec maxima perdas
Præmia, detestando tuis bona fontibus orta. 155
Non etenim mihi mens vaga, sed neque participantum
Vita fugax hominum, Lyciæ qua scribis in antris
Pegaseum vixisse equitem, licet avia multi
Numine agente colant, clari velut ante Sophorum
Pro studiis Musisque suis: ut nunc quoque castis 160
Qui Christum summere animis agitare frequentant,
Non inopes animi, neque de feritate legentes
Desertis habitare locis, sed in ardua versi
Sidera, spectantesque Deum, verique profunda
Perspicere intenti, de vanis libera curis 165

Otia amant, strepitusque fori, rerumque tumultus,
Cunctaque divinis inimica negotia donis,
Et Christi imperiis, et amore salutis, abhorrent.
Speque fideque Deum sponsa mercede sequuntur,
Quam referet certus non desperantibus auctor, 170
Si modo non vincant vacuis præsentia rebus;
Quæque videt spernat, quæ non videt ut mereatur,
Secreta ignitus penetrans coelestia sensus.
Namque caduca patent nostris, æterna negantur

Visibus, et nunc spe sequimur, quod mente videmus, 175
 Spernentes varias rerum spectacula formas,
 Et male corporeos bona sollicitantia visus.
 Attamen hæc sedisse illis sententia visa est,
 Tota quibus jam lux patuit, verique bonique,
 Venturi æternum sæcli, et præsentis inane. 180

At mihi non eadem cui gloria, cur eadem sit
 Fama? Fides voti par est, sed amœna colenti,
 Nunc etiam et blanda posito locupletis in acta
 Littoris, unde hæc jam tam festinata locorum
 Invidia est? utinam justus me carpere livor 185
 Incipiat, Christi sub nomine probra placebunt.
 Non patitur tenerum mens Numine firma pudorem,
 Et laus hic contemta redit mihi iudice Christo.

Ne me igitur, venerande parens, his ut male versum
 Increpites studiis, neque me vel conjuge carpas, 190
 Vel mentis vitio: non anxia Bellerophontis
 Mens est, nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.
 Nec mihi nunc patrii est (ut vis) oblivio cœli,
 Qui summum suspecto patrem, quem qui colit unum,
 Hic vere memor est cœli: crede ergo, pater, nos 195
 Nec cœli immemores, nec vivere mentis egentes,
 Humanisque agitare locis; studia ipsa piorum
 Testantur mores hominum: nec enim impia summum
 Gens poterit novisse Deum; sint multa locorum,
 Multa hominum studiis inculta, expertia legum, 200
 Quæ regio agresti ritu caret? aut quid honestis
 Improbitas aliena nocet? quid tu mihi vastos
 Vasconia saltus, et ninguida Pirenæi

NOTÆ

181 *Cur eadem sit Fama*] Non sum Paulus ille Ægyptius, nec Antonius, nec Hilarion, nec Macharius, nec quisquam ex sanctis illis Monachis, et tamen vos in iis me ponitis. Unde isti de me dissipati rumores? *Vinctus.*

182 *Fides voti par est*] Hoc fortasse vult Paulinus: quæ de illo ex falso

rumore crederentur, ea voto ejus convenire; qui solitariam illam vitam in primis probaret, et optaret: quamvis adhuc amœna Hispaniæ loca incoleret, non vastas aliquas solitudines, ut in quibus Paulinus illum mortuum ferunt, et ab Antonio sepultum. *Idem.*

- Objicis hospitium, in primo quasi limine fixus
 Hispanæ regionis agam, nec sit locus usquam 205
 Rure vel urbe mihi, summum qua dives in orbem
 Usque patet mersos spectans Hispania Soles ?
 Sed fuerit fortuna, jugis habitasse latronum :
 Non lare barbarico rigui, mutatus in ipsos,
 Inter quos habui socia feritate colonos. 210
 Non recipit mens pura malum, neque levibus hærent
 Inspersæ fibris maculæ : sic Vascone saltu
 Quisquis agit purus sceleris vitam inter iniquos,
 Nulla ab inhumano morum contagia ducit
 Hospite. Sed mihi cur sit ab illo nomine crimen, 215
 Qui diversa colo, ut colui, loca juncta superbis
 Urbibus, et lætis hominum celeberrima cultis ?
 Ac si Vasconicis mihi vita fuisset in oris ;
 Cur non more meo potius formata, ferinos
 Poneret, in nostros migrans gens barbara, ritus ? 220
 Num quod in aversis habitacula ponis Hiberis
 Urbibus, et deserta tuo legis oppida versu,
 Montanamque mihi Calagurrim, et Bilbilim acutis
 Pendentem scopulis, collemque jacentis Ilerdæ
 Exprobras, velut his habitem laris exul et urbis 225
 Extra hominum tecta atque vias ; an credis Hiberæ
 Has telluris opes, Hispani nescius orbis,
 Quo gravis ille poli sub pondere constitit Atlas,
 Ultima nunc ejus mons portio metaque terræ
 Discludit bimarem celso qui vertice Calpen ? 230
 Bilbilis huic tantum, Calagurris, Ilerda notatur,
 Cæsarea est Augusta cui, cui Barcino amœna,
 Et capite insigni despectans Tarraco pontum.
 Quid numerem egregias terras et mœnibus urbes,
 Qua geminum felix Hispania tendit in æquor, 235
 Qua Betis Oceanum, Tyrrhenumque auget Hiberus,

NOTÆ

206 *Summum*] Extremum, occiduum, qua parte Solem in Oceanum, magnum mare, se mergere, cum occidit, fabulati sunt Veteres. *Vinctus*.

Lataque distantis pelagi divortia complet
 Orbe suo finem ponens in limite mundi ?
 An tibi, mi Domine illustris, si scribere sit mens,
 Qua regione habites, placeat reticere nitentem 240
 Burdigalam, et piceos malis describere Bojos ?
 Cumque Marojalicis tua prodigis otia thermis,
 Inter et umbrosos donas tibi vivere lucos,
 Læta locis, et mira colens habitacula tectis ;
 Nigrantesne casas et texta mapalia culmo, 245
 Dignaque pellitis habitas deserta Bigerris ?
 Quique superba tuæ contemnis moenia Romæ
 Consul, arenosos num dedignare Vesatas ?
 Vel quia Pictonicis tibi fertile rus viret arvis,
 Rauranum Ausonias huc devexisse curules 250
 Conquerar ; et trabeam veteri sordescere panno ?
 Quæ tamen augusta Latiaris in urbe Quirini
 Cæsareas inter parili titulo palmas
 Fulget in attrito longum venerabilis auro,
 Florentem retinens meriti vivacis honorem 255
 Aut cum Lucani retineris culmine fundi
 Æmula Romuleis habitans fastigia tectis,
 Materiam præbente loco, qui proxima signat,
 In Condatino diceris degere vico ?
 Multa jocis pateant ; liceat quoque ludere fictis. 260
 Sed lingua mulcente gravem interlidere dentem,
 Ludere blanditiis urentibus, et male dulces
 Fermentare jocos Satiræ mordacis aceto,
 Sæpe pœctarum, nunquam decet esse parentum.
 Namque fides pietasque petunt, ut quod mala nectens 265
 Insinuat castis fama auribus, hoc bona voti
 Mens patris affigi, fixumque hærescere cordi

NOTÆ

246 *Pellitis* ... *Bigerris*] Bigorra incolæ 'pellitos' vocat, quia cum
 250 *Rauranum*] Legitur in Antonini Itinerario locus 'Rauranum' dictus, inter Mediolanum Santonum, et Biturigum Cuborum Argantomagum.

Non sinat, ut vulgus scævo rumore malignum.
 Ante habitos mores, non semper flectere vitam
 Crimen habet : namque est laudi bene vertere : cum me 270
 Immutatum audis, studium officiumque require.

Si pravo rectum, si religiosa profanis,
 Luxurie parcum, turpi mutatur honestum ;
 Segnis, iners, obscurus ago ; miserere sodalis
 In mala perversi : blandum licet ira parentem 275
 Excitet, ut lapsum rectis instauret amicum
 Moribus, et monitu reparet meliora severo.

At si forte itidem, quod legi, et quod sequor, audis,
 Corda pio vovisse Deo, venerabile Christi
 Imperium docili pro credulitate sequentem, 280
 Persuasumque Dei monitis æterna parari
 Præmia mortali, damnis præsentibus emta,
 Non reor id sano sic displicuisse parenti,
 Mentis ut errorem credat, sic vivere Christo,
 Ut Christus sanxit : juvat hoc, nec poenitet hujus 285

Erroris : stultus diversa sequentibus esse
 Nil meror, æterno mea dum sententia regi
 Sit sapiens. Breve, quicquid homo est, ut corporis ægri,
 Temporis occidui, et sine Christo pulvis et umbra :
 Quod probat aut damnat, tanti est, quanti arbiter ipse. 290
 Ipse obit, atque illi suus est comitabilis error,
 Cumque suo moriens sententia iudice transit.

At nisi, dum præsens tempus datur, anxia nobis
 Cura sit ad Domini præceptum vivere Christi,
 Sera erit exutis homini querimonia membris, 295
 Dum levia humanæ metuit convicia linguæ,
 Non timuisse graves divini iudicis iras ;
 Quem patris æterni solio dextraque sedentem
 Omnibus impositum regem, et labentibus annis
 Venturum, ut cunctas æquato examine gentes 300
 Judicet, et variis referat sua præmia gestis,

NOTE

291 *Comitabilis error*] Hominem dum autem novum 'comitabilis' a comitor. *Vinetus*.
 obeuntem suus comitatur error. Ver-

Credo equidem, et metuens studio properante laboro,
Si qua datur, ne morte prius quam crimine solvar.

Hujus in adventum trepidis mihi credula fibris
Corda tremunt, gestitque anima, id jam cauta futuri, 305
Præmetuens ne vincta ægris pro corpore curis,
Ponderibusque gravis rerum, si forte recuso
Increpitet tuba vasta polo, non possit in auras
Regis ad occursum levibus se tollere pennis,
Inter honora volans Sanctorum millia cœlo, 310
Qui per inane leves, neque mundi compede vinctos
Ardua in astra pedes facili molimine tollent;
Et teneris vecti per sidera nubibus ibunt,
Cœlestem ut medio venerentur in agmine regem,
Claraque adorato jungant agmina Christo. 315

Hic metus est, labor iste, dies ne me ultimus atris
Sopitum tenebris sterili deprendat in actu,
Tempora sub vacuis ducentem perdita curis.
Nam quid agam? lentis si dum conniveo votis,
Christus ab ætheria mihi proditus arce coruscet, 320
Et subitis Domini cœlo venientis aperto
Præstrictus radiis, obscura et tristia noctis
Suffugia illato confusus lumine quæram?

Quod mihi ne pareret vel diffidentia veri,
Vel præsentis amor vitæ, rerumque voluptas, 325
Curarumve labor, placuit prævertere casus
Proposito, et curas finire superstite vita;
Commissisque Deo ventura in sæcula rebus,
Expectare trucem securo pectore mortem.
Si placet hoc, gratare tui spe divite amici: 330
Si contra est, Christo tantum me linque probari.

Ea, qua secundæ Ausonii Epistolæ respondet Paulinus,
inter ejusdem poëmata occurrit undecima.

NOTE

308 *Increpitet tuba*] Ex Matthæi communis. Unde non miror hæc ab
Evangelio. eo non intellecta: siquidem ea lectio

328 *Commissis*] Legebat Vinetus nullum efficit sensum.

II. AUSONIO PAULINUS.

- CONTINUATA meæ durare silentia linguæ,
 Te nunquam tacito memoras ; placitamque latebris
 Desidiam exprobras ; neglectæque insuper addis
 Crimen amicitiae ; formidatamque jugalem
 Objicis, et durum jadis in mea viscera versum. 5
 Parce, precor, lacerare tuum, nec amara paternis
 Admiscere velis, ceu melli absinthia, verbis.
 Cura mihi semper fuit, et manet, officiis te
 Omnibus excolere, affectu observare fideli.
 Non unquam tenui saltem tua gratia nævo 10
 Commaculata mihi est ; ipso te lædere vultu,
 Semper et incauta timui violare figura.
 Cumque tua accessi venerans, mea cantius ora
 Composui, et læto formavi lumine frontem ;
 Ne qua vel a tacito contractam pectore nubem 15
 Duceret in sanctum suspicio falsa parentem.
 Hoc mea te domus exemplo coluitque colitque,
 Inque tuo tantus nobis consensus amore est,
 Quantus et in Christo connexa mente colendo.
 Quis tua, quæso, tuis obduxit pectora livor ? 20
 Quo rumore pias facilis tibi fama per aures
 Irrupit, pepulitque animum, contraque vetustam
 Experta pietate fidem nova vulnera movit,
 Læderet ut natis placidum malesuada parentem ?
 Sed mihi non fictæ mens conscia simplicitatis, 25
 Nec patris inculti pietas rea, respuit omne
 Immeritum, et falso perstringi crimine non fert ;
 Immunis vero, gravius violatus iniquo
 Vulnere, tam tenera offensæ, quam libera culpæ.
 Discussisse jugum quereris me, quo tibi doctis 30

NOTÆ

Scripta hæc Epistola exeunte vissimo Editore conscriptam.
 anno 393. Siquidem Paulinus anni 19 Editi quinque cum Ms. Codice
 sequentis verno tempore Nolam se Lugd. In Christum connexa mente co-
 recepit. Consule illius Vitam a no- lendum.

Junctus eram studiis. Hoc nec gestasse quidem me
 Assero: namque pares subeunt juga: nemo valentes
 Copulat infirmis: neque sunt concordia fræna,
 Si sit compulsis mensura jugalibus impar.
 Si vitulum tauro, vel equum committis onagro, 35
 Si confers fulicas cynis, et ædona parræ,
 Castaneis corylos, æquas viburna cupressis,
 Me compone tibi: vix Tullius et Maro tecum
 Sustineant æquale jugum: si jungar amore,
 Hoc tantum tibi me jactare audebo jugalem; 40
 Quo modicum sociis magno contendit habenis
 Dulcis amicitia æterno mihi fœdere tecum,
 Et paribus semper redamandi legibus æqua.
 Hoc nostra cervice jugum non scæva resolvit
 Fabula, non terris absentia longa diremit. 45
 Nec perimet, toto licet abstrahar orbe, vel ævo.
 Nunquam animo divisus agam: prius ipsa recedet
 Corpore vita meo, quam vester pectore vultus.

Ego te per omne quod datum mortalibus
 Et destinatum sæculum est, 50
 Claudente donec continebor corpore,
 Discernar orbe quolibet,
 Nec orbe longe, nec remotum lumine,
 Tenebo fibris insitum,
 Videbo corde, mente complectar pia 55
 Ubique præsentem mihi.
 Et cum solutus corporali carcere,
 Terraque provolavero,
 Quo me locarit axe communis Pater,
 Illic quoque te animo geram. 60

NOTÆ

36 *Fulicas*] Aves nigras columbis
 haud majores, ita dictas a fuligineo
 colore. Vide Charlet. de Avibus.

Parra] Hujusce avis meminit Pli-
 nius Hist. lib. 11. ubi docet illi api-
 cem esse in capite: unde Galeritam

olim dictam, quæ postea Gallico vo-
 cabulo etiam legioni nomen dederat
Alaudæ. Hodie, *Alôita*, illustri pris-
 ci nominis Gallici vestigio. *Vinctus*.

49 *Ego te per omne*] Priora sua
 Iambica resumit Paulinus.

Neque finis idem, qui meo me corpore,
 Et amore laxabit tui.
 Mens quippe, lapsis quæ superstes artubus
 De stirpe durat cœliti,
 Sensus necesse est simul et affectus suos
 Teneat æque ut vitam suam,
 Et ut mori, sic oblivisci non capit,
 Perenne vivax et memor.

65

NOTE

67 *Non capit*] Id est, non potest. Domini Carmen tellus aliena mereri
 Similiter nono Carmine dixit: 'Sed Non capit,' &c.

SOUCHAII ANIMADVERSIONES IN TETRASTICHA DE MENSIBUS.

CUR ea, postquam inter Ausonii Edyllia non semel recensuit Vinetus, (etsi in editis non apparere existimet Antiquitatis Explanatæ auctor,) Tullius expunxerit, nosterque extra Ausoniani contextus seriem excudi curaverit, non habeo exploratum: præsertim cum alia in utriusque editionis contextu videantur Carmina, et minus Ausonio digna, et quæ eidem nemo doctus adjudicet. Tetrasticha vero Ausonii ætatem ac stylum referant, eaque Ausonium non habere auctorem, nullis argumentis evinci queat, ut in Dissertatione huius operi præfixa [vid. supra pp. 26. 27.] probatum confidimus. Censet quidem Bucherius cap. 15. de Doctrina temporum ea Ausonium luisse in vetustas duodecim mensibus icones, quarum octo duntaxat exhibit e Ka-

lendario quod habuit quatuor mensibus, Martio nempe, Aprili, Maio, et Junio, truncatum; quod vero intergrum, exaratis quoque ad imam singulorum mensium tabellam, sub Ausonii nomine, Tetrastichis, e Lambecii Bibliothec. Append. lib. iv. p. 276. et seqq. excudi curavit Antiqu. explan. auctor Supplem. Tom. i. jamque extabat in Grævii Thes. Tom. viii.

Kalendarium quo de agitur, dedicatur Valentino cuidam, quem eruditi volunt eundem esse cum Protectorum Tribuno, ac Illyrici Duce, sub Imperatore Constantio; cuius quidem Valentini meminit Amm. Marcell. lib. xviii. In eo Kalendario exhibentur singuli menses forma virili depicti; nisi quod Februarius muliebri specie cernitur.

IN JANUARIUM.

JANUARIUS mensis depingitur sub forma Consulis toga induti, sinistra tenentis florem trifolio hand absimilem; tusque in aræ focum injicientis, prope quam stans Gallus videtur indicare Kalendis Januarii sacra mane peracta fuisse. His ego immoror, quia, vel Bucherio teste, sine iconibus Carmina vix possunt intelligi.

SUBJECTUM ICONI HOC TETRASTICHON.

Hic Jani mensis sacer est. En aspice, ut aris
 Tura micent: sumant ut pia tura Lares.
 Annorum, sæclique caput, natalis honorum
 Purpureos Fastis qui numerat proceres.

NOTÆ

2 *Tura*] Ita scriptum reperi, et dupli ratione apud Antiquos scriptum occurrit. *Thus* cum aspiratione a verbo *θεωω*, ac *Tus* sine aspiratione, quasi a *tundendo*. Vide *Dansquium*.

3 *Natalis honorum*] Intellige Ka-

lendas *Januarias*, ita metaphorice dictas, quod olim fuere veluti Consulatus annuorumque Magistratuum initium. Qua demum ætate mos ille obtinuerit, diximus ad ‘*Preca-tionem Consulis*.’

IN FEBRUARIUM.

ICON exhibet mulierem tunicatam, zona præcinctam. Manibus tenet *Anatem*. Qua avi, uti et urna imbrem emittente, indicatur mensis imbris obnoxius. Ad latera habet hinc *Ardeam palustrem* avem, inde *piscem*.

TETRASTICHON.

At quem cœruleus nodo constringit amictus,
 Quique paludicolam prendere gaudet avem,
 Dædala quem jactu pluvio circumvenit Iris,
 Romuleo ritu Februa mensis habet.

NOTÆ

3 *Dædala*] A *δαῖδαν* variare. Itidem Poëta dicit ‘*Dædalam*’ propter varios colores quos adverso Sole reddit.

4 *Februa*] Sic appellantur quæcumque lustrandi sive expiandi causa in sacrificiis olim adhibita. *Lam-becius*.

IN MARTIUM.

MARTIUM repræsentat vir *Lupæ* pelle obtectus, et zona præcinctus. Ceterum icon singula exhibet symbola quæ habentur in *Tetrastico*: *Hædum* petulantem; garrulam *Hirundinem* quam digito vir monstat; sinum lactis.

TETRASTICHON.

Cinctum pelle *Lupæ* promptum est cognoscere mensem.
 Mars olli nomen. Mars dedit exuvias.
 Tempus Ver, *Hædus* petulans, et garrula *Hirundo*
 Indicat, et sinus lactis, et herba-virens.

Delph. et Var. Clas.

Auson.

3 K

NOTÆ

1 *Pelle Lupa*] Lupa Marti sacra Remum et Romulum lactavisse ferebatur.

3 *Garrula Hirundo*] Ovidio Fastorum II. circa finem dicitur 'prænu-

tia veris.'

4 *Sinus lactis*] Virgilius quoque Ecloga VIII. priorem syllabam in voce 'sinus' præduxit: 'Sinum lactis, et hæc te liba, Priape, quotannis.'

IN APRILEM.

APRILEM exprimit vir tunica amictus et præcinctus. Manibus tractat Crotala fortasse. Pede premit sex fistulas, easque conjunctas, ac Panos Syringi similes. Tripudiat ante Veneris statuam sub myrtea strue stantis. Myrtei rami ex ara orientes, et superne juncti, januarum speciem exhibent. Ante Deam cereus accensus.

TETRASTICHON.

Contectam myrto Venerem veneratur Aprilis.

Lumen turis habet quo nitet alma Ceres.

Cereus a dextra flammam diffundit odoras.

Balsama nec desunt, queis redolet Paphie.

NOTÆ

2 *Quo nitet alma Ceres*] Alii perperam legunt *Thetis*, aut *Themis*. Mens enim Aprili, ut Vinetus et Lambecius annotarunt, Romani celebrabant Cerealia, frugumque Deæ Cereris ture faciebant. Auctor Ovid.

Fastorum lib. IV. 'Farra Deæ, micæque licet salientis honorem, Detis, et in veteres tures grana focos.'

3 *Cereus a dextra, &c.*] Exhibetur in tabella cum candelabro.

IN MAIUM.

LATA indutus tunica, corbem gestat pomis refertam; altera manu florem admovent naribus. Pavo ad pedes viri candam ostentat, quæ sit quasi altera Maii effigies; adeo floribus variis distinguitur, matre natura pingente.

TETRASTICHON.

Cunctas Veris opes et picta rosaria gemmis

Laniger in Calathis, aspice, Maius habet,

Mensis Atlantigenæ dictus cognomine Maiæ:

Quem merito multum diligit Uranie.

NOTÆ

2 *Laniger*] Legit Scaliger, *liniger*. Perperam, inquit Lambecius; nam linea vestis Maio non competit, uti totius corporis nuditas non nisi Julio et Augusto conveniant; patet illud

icones intuenti; September enim hamero palliolum gestat.

In Calathis] Tunc enim omnia jam floruerunt. Quod autem naribus florem admovent vir Maium exhibens,

NOTÆ

suspiciatur Antiq. explan. auctor hoc referendum ad *Florales* ludos tertia hujusce mensis celebrari solitos, quanquam fortasse olfactus hic nihil aliud innuit, præter illud quod *flores* in calathis quoque innuunt.

4 *Quem merito multum diligit Ura-*

nie] Sic versiculum hunc edidit Scaliger, in Vineti codice mancum et mutilum. Cur autem dicit Poëta *Uranie* plurimum et merito diligi *Maium*? an quod *Maius* astris speculandis maxime idoneus?

IN JUNIUM.

JUNIUS, isque nudus, horologium Solare digito monstrat. Faciem gerit lucentem, qua æstivi calores significantur. A tergo falx instare maturitatem frugum indicans.

TETRASTICHON.

Nudus membra, dehinc Solares respicit horas
Junius, ac Phœbum flectere monstrat iter.
Idem maturas Cereris designat aristas;
Floralesque fugas lilia fusa docent.

NOTÆ

1 *Solares . . . horas*] Hic, et merito quidem, Lambecius vult præcipue notari Solare Horologium. De eo consule elegantem simul et eruditam viri Clar. Claudii Sallier, utriusque Academiæ inscript. et Gallicæ Socii,

Disertationem.

4 *Floralesque fugas, &c.*] Monet Vinetus Plinium lib. xvi. cap. 25. scripsisse intra octavum Idus Julias omnia deflorescere.

IN JULIUM.

MARSUPIUM ingens dextra tenet Julius. Sub marsupio effusa nummorum copia. Duo præterea apparent canistra, operculo in conum desinente, globis imminetibus.

TETRASTICHON.

Ecce coloratos ostentat Julius artus.
Crines cui rutilos spicea sarta ligant.
Morus sanguineos præbet gravidata racemos;
Quæ medio Cancri sidere læta viret.

NOTÆ

1 *Artus*] Vinetus legit *arcus*.
De Marsupio nihil, neque de effu-

sa nummorum copia, in toto Car- mine.

IN AUGUSTUM.

AUGUSTUM exhibet vir nudus, passis crinibus. Sub mento stat crater aquæ plenus, cui labra jamjam immissurus vir cernitur. Coram extat fla-

belli species quædam. Humi pepones tres aquatiles. Ad latus alterum vas amplum Græcis duabus literis insignitum, quibus putat Ant. expl. auctor. significari oxobathon, quod amplum sonat, eoque indicari mutandos jam calices in maximos.

TETRASTICHON.

Fontanos latices, et lucida pocula vitro
Cerne, ut demerso torridus ore bibat
Æterno regni signatus nomine mensis:
Latona genitam quo perhibent Hecaten.

NOTÆ

3 *Æterno regni nomine*] Imperatoris Augusti nomine, Augustus dictus, cum antea Sextilis appellaretur. *Æterno*] Romanos principes Æternos nuncupatos fuisse probat Vinetus ad

1. Fastorum Epigr. ex Symmachi Epist. iv. ad Anson. 'Cum æternorum principum jam pridem signa comitarer.'

IN SEPTEMBREM.

SEPTEMBREM vir nudus exprimit gestantem humero palliolum; læva tenet lacertam funiculo ligatam et expedire se conantem. Ad pedes videntur dolia duo uvas exceptura.

TETRASTICHON.

Surgentes acinos varios, et præsecat uvas
September, sub quo mitia poma jacent,
Captivam filo gaudens religasse lacertam,
Quæ suspensa manu nobile ludit opus.

NOTÆ

1 *Varios*] Ita Vinetus. Lambecius vero, Jos. Scalig. et Ægid. Bucherium e S. J. secutus legit: *Acinos, varius et præsecat uvas*. Elegantius profecto.

3 *Captivam filo, &c.*] Genus spectaculi quo tum delectabantur: Lacertam crure vinctam et in aëre suspensam tenebant, atque ex nisu quo se tentabat expedire, summam capie-

bant voluptatem.

4 *Nobile*] Jampridem suspicatus fueram legendum *mobile*. Quid enim? An indo illo nobiles soli delectabantur? Conjecturæ favet quod Bucherium video reperiisse in suo codice Ms. *mobile*. Quam lectionem docet me Lambecius itidem apparere in syntagmate Epigram. et Poëm. Veterum, Parisiis 1690. edito.

IN OCTOBREM.

OCTOBER nudus, pallio retro volitante, dextra Leporem tenet, lævamque in canistrum ingens vimineum immittit. Supra caput fasciculus panno operatus cui avis insidet. Ad pedes lanx fructibus referta.

TETRASTICHON.

Dat presum Leporem, cumque ipso palmitæ foetus
 October; pingues dat tibi ruris aves.
 Jam Bromios spumare lacus, et musta sonare
 Apparet. Vino vas calet ecce novo.

NOTÆ

2 *Pingues dat tibi ruris aves*] Cum Lambecio intelligo Perdices maxime, et Attagenas.

3 *Bromios spumare lacus*] Vasa vinaria quæ mustum prelo expressum recipiunt, ut inde transmittatur in

dolia. 'Bromios' autem dicit, quia Baccho, inter alia, Bromii cognomen fuit ἀπὸ τοῦ βρῆμιν fremere, vel ἀπὸ τῆς βροτῆς, a tonitru; quod scilicet in lucem editus est, matre fulmine percussa.

IN NOVEMBREM.

NOVEMBREM exhibet vir amictus carbæsa veste, calvus, ingentem et rotundam tenens tabellam, cui serpens gyris convolutus insistit; altera manu sistrum. Cernitur quoque Anser Sacerdotem intuens.

TETRASTICHON.

Carbæseo surgens post hunc indutus amictu
 Mensis, ab antiquis sacra Deamque colit.
 A quo vix avidus sistro compescitur Anser.
 Devotusque satis ubera fert humeris.

NOTÆ

1 *Carbæseo surgens, &c.*] Versiculus hic maxime depravatus apparet in Bucherii Ms. codice: ibi legitur: *Carbæseos post hunc artus indutus amictus.*

2 *Mensis, ab antiquis, &c.*] Ita legunt Scaliger, Vinetus, Lambecius. Aliter Bucherii codex: *Memphidos antiquæ sacra, Deumque colit.* Quod mallem; urbis namque conditor Osiris, et in ea sacra Isiaca, prima Novembris die, ex Calendario, celebrari solita; unde Petronius: 'Memphitides puellæ Sacris Deum paratæ.' Cum autem Deæ sacerdotes lineos haberent amictus, idcirco Linigeri dicti, et ipsa Linigera appellata.

3 *Sistro*] Docet Vinetus ex Apuleio sistrum fuisse æream crepitaculum, cujus per angustam laminam in

modum baltei recurvatam, trajectæ mediæ paucæ virgulæ, crispantè brachio tergeminos jactus, reddebant argutum sonum.

Compescitur Anser] Frugibus, cum erumpunt, infestus, tantæque aviditatis, ut vix crepitante sistro compesci queat. Ideo Isidi sacer, et in victimam destinatus. Notum e rei rusticæ scriptoribus aves sonitu terreri; Sic Virgil. Georg. 1. 'Aut sonitu terrebis aves.'

4 *Devotusque satis ubera fert humeris*] Postremus ille versiculus difficilior est quam prima videtur fronte. Salebras vidit eruditus Ant. expl. auctor, non abstulit: neque sui erat instituti auferre. Vinetus exponit de ipso mense quasi ærendis frugibus idoneo, saccosque semine refertos

NOTE

humeris gestante, Iaidis instar, quam Veteres continuatis per corpus omne uberibus densatam effinxerunt. Haic ego potius accederem, quam Lambecio versiculum exponenti de An-

sere, qui, ob pinguem dorsi extuberationem, ubera ferre humeris dicitur. Minus enim ita cohæret hic versiculus cum priore.

IN DECEMBREM.

DECEMBER amictus et vestitus tunica breviori, zona alte succinctus, faciem ardentem tenet. Coram in mensa tesseræ. Cernuntur aves pedibus suspensæ, et poma duo humi jacentia.

TETRASTICHON.

Annua sulcatæ conjecta et semina terræ
Pascit Hyems. Pluvio de Jove cuncta madent.
Aurea nunc revocat Saturni festa December.
Nunc tibi cum domino ludere, verna, licet.

NOTE

1 *Conjecta et semina*] Grævio Tom. 8. Antiquit. intrusa videtur copula *et*; merito quidem. Idem annotat in Catalectis Scalig. et P. Pithœi scriptum fuisse *conjecti*, et in Pithœanæ editionis margine appositum *cum jecit*; utrumque autem carere sententia commoda. Unde conjicit legendum *concredita*, nolens tamen in se recipere Poëtam hac voce usum. Verum etsi illa nusquam in Ausonii scriptis occurrit, Grævii lectionem

ausim præstare. 'Concredere' enim non semel apud Tullium legere est, quin etiam apud eundem reperias, pro Roscio Am. 'Fortunæ concredita.' Dixit quoque Virg. *Æneid.* x. vers. 286. 'Vel quibus obsessos possit concredere muros.'

2 *Pluvio de Jove*] Docet Lambecius, Jovem pluvium eleganter insculptum etiamnum Romæ spectari, ac delineatum extare apud Baronium in actis anni 176. num. 24.

NOTÆ VARIORUM

IN

D. MAGNI AUSONII

OPERA.

EX EDITIONE J. TOLLII,
AMST. 1671. Svo.

NOTÆ VARIORUM

IN

D. MAGNI AUSONII

BURDIGALENSIS

OPERA.

EPIGRAMMATA.

No. 1. *Decimi Magni Ausonii*] Librarii, aut recensitores librorum veteres, vel ad dandam differentiam, vel auctoris alicujus vitæ, morum, generisve notandi gratia, consueverunt cognomina quæpiam iis titulis apponere e medio plerumque sumpta, et frivolis verbis uni atque alteri, aut rumori plebeio debita. Qua enim alia de causaa Ausonius Poëta *Pæonii* nomen in priscis libris (vidimus ipsimet in schedis) habet, quam quod pater ejus Medicus fuisse ex ipsiusmet scriptis deprehenditur? Tamen in fastis quoque Capitolinis ita vocatur; 'D. Magnus, Pæonius, Gallus.' *Barthius*.

De Augusto] Ambiguum plerique videri volunt, Theodosione, an Gratiano Principibus inscriptum opus, nominique datum censeatur. Theodosio itaque dictum, innuere videntur illa, quod per epistolam *ἡ ἀπορφάκη* ejus opera Imperator efflagitat: neque minus de Poëtæ versibus conjectari, quibus ejus jussu atque imperio excitum se ad scriben-

dam, emittendumque Carmina præfatur. Quanquam vereor an hæc assertio satis firmiter quoque consistat: quis enim liquido affirmare ausit, vel Theodosii Epistolam videri ipsam, vel de Theodosio dici juncta Carmina, librariis pro libidine inscriptiones immutantibus? validiora porro Gratiani partium argumenta se offerunt. Neque nunc aut institutionis curam, aut Quæsturam, aut Præfecturam, aut Consulatam commemorem: qui dignitatum delati gradus vatis animum in confingendas quoque laudes excitare possint. Theodosium literis mediocriter institutum, memoriæ traditur. Gratianum vero, præclaræ indolis adolescentem, haud mediocriter. Quin et Carmen condendi, Prosam eloquendi, controversias Rhetorum more dirimendi faciendum: neque parum spiculis meditari solitum, et divinæ propemodum dexteritatis credere, cum destinata percuteret: quæ omnia nec in Actione Gratiarum ad Gratianum

Aug. silentur. Et in tertio Epigrammate, cui nulla est inscriptio, Gratiano quoque Poëtam blandiri crediderim. Conversus enim ille in Commodi Cæsaris studia, seras etiam sagittis intra septa confecit: sint licet qui ad Valentinianum referendum putent, eiqne inscripserint. *Mariang. Accursius.*

2 *Tu quoque ab ærio*] Cn. Mattius doctus vir (ut testatur Gellius) in secundo Iliados, 'Victoriam volucrem, præpetem' appellavit, hoc versu: 'Dum dat vincenti præpes victoria palmam.' Labuntur itaque, et quidem præcipientes, qui *præpes* subatituendum curavere. Constat alioqui Deam ipsam olim fingi, pingique alatam Veteribus solitam. Quod et Romæ imprimis simulacra indicant: tum Pompeii Carmen, *Νίκη γὰρ σε φέρειν ἄνθρωπος οὐ δύναται.* Hinc et Claudianus in vi. Honorii Aug. Consulatum ait: 'Affuit ipsa suis ales victoria templis.' Quanquam talis, non ales legitur etiam in codicibus novissime recognitis. *Idem.*

Tu quoque ab ærio] Victorix, quam inter Deos quondam habitam fuisse Lilius Ferrariensis pluribus ostendit, alæ affigebantur, quas etiam 'præpetes' dixit post Virgilium Ausonius in Technopæguio. Lampridius in Vita Augusti Alexandri, 'Pater eadem nocte in somnis vidit alis se Romanæ Victorix, quæ in Senatu, ad cælum vehi.' Pisthetærus in Avibus Aristophanis: *Αἰρέα Νίκη πέταται πρὸς τοὺς χερσίν.* Est et libro quarto Anthologiæ distichon in statuam Victorix, quæ alas amiserat. *Elias Vinetus.*

Tu quoque ab ærio] Non modo volucrem 'præpes' significat, verum etiam prosperam victoriam. Servius ad l. iii. Æn. 'Alites' [ita leg. non aliter, ut vulgo] 'enim certa genera avium ab auguribus appellantur, quæ pinnis vel volatu omnia possunt facere. [ita melius quam omnia] quæ si

fuerint prosperæ, præpetes; si adversæ, inhibæ [vel inebæ] dicuntur.' Ego sane ea significatione hic acceperim, ut propitia victoria adesse dignetur. Nec temere 'ab ærio lapsu' addidit Ausonius, quoniam præpetes, ut idem ait Servius, 'aut superiora tenent, et præpetes vocantur: aut inferiora, et dicuntur inferæ.' quem videsis eadem fere ad lib. vi. Æn. repetentem: sed inprimis A. Gell. l. vi. c. 6.

Præpes Victorix] Quæ de 'alis Victorix' commentatores attulerunt, pervulgata sunt: possentque innumera testimonia cum ex antiquis scriptoribus, tum e numismatibus colligi. Describit illam, sen depingit potius Prudentius lib. ii. adv. Symmachum in initio: 'Aurea quamvis Marmoreo in templo rutilas Victorix pinnae Explicet.' et mox: 'Non pexo crine virago: Nec nudo suspensa pede, strophioque revincta, Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.'

3 *Come*] Orna, ut in sexagesimo versu Protreplici, et in tricesimotertio iambici ad Probam. *Serenatam*] Exhilaratam, lætam devictis hostibus. *Duplici diademate*] Duabus coronis, togæ, et pugnæ: fandi, et bellandi: rei litterariæ, et bellicæ. *Vinctus.*

4 *Bellandi sandique potens*] Quanquam scio in utroque hoc genere magnum fuisse Augustum Valentinianum patrem Gratiani, tamen placet Augustum hic intelligere Gratianum, Ausonii discipulum: qui valde juvenis apud Argentarium, oppidum Gallicæ, longe impari militum numero hostem aggressus, plusquam triginta Alemanorum millia minimo snorum detrimento interfecit in prælio, anno a Christo nato trecentesimo et octogesimo. *Idem.*

Bellandi sandique potens] Recte hæc Mariangelus ad Gratianum refert vir iudicii optimi. Sic Oppianus Cyne-

get. iv. de Antonino: *μακάριστος θεοῦ πάλαρχ καὶ θεοῦ βασιλεὺς*. *Barthius.*

Bellandi fandiue potens] Eleganter Silius de Pediano lib. xii. 'Hunc pater Eridanna, Venetæque ex ordine gentes, Atque Apono gaudens populus, seu bella ciseret, Seu Musas placidus, doctæque silentia vitæ Mallet, et Aonios plectro mulcere labores, Non ullum dixere parem: nec notior alter Gradivo juvenis, nec Phœbo notior alter.' Ovidius de Ponto iv. 8. ad Germanicum: 'Nam modo bella geris, numeris modo verba coercer: Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.' Sidonius Apollin. lib. viii. Epist. vi.: 'Cainm Cæsarem dictatorem studia certandi, dictandi, lectitandique sibi mutuo vindicare.'

6 *Ut geminet titulos*] Cum toto argumento imperatoriam in eo vim enituisse inter prima conetur ostendere, quamquam illi nihil omnino ad fastigium augustæ majestatis defuerit, quæ bellica virtute pariter et toga insigniri desideret, non aliena sunt et quæ ad belli laudem prælibantur. Licet enim Theodosii rerum gestarum uti copia sic fama major fuerit, Gratiani tamen nominis celebritas eo magis floruit, quo per tantarum rerum expectationem mortaliū desiderio ævi flore sublatus elanguit. Hinc et in Actione Gratianarum scriptum est: 'Tu, Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora prætextitur, comitia Consulatus mei armatus exeres.' Item alibi: 'vincendo et ignoscendo, Sarmaticum.' *Accursius.*

7 *Geticum moderatur Apolline Martem*] Carminibus bellum temperat, quod contra Getas gerit. Sunt autem Getæ populus Thraciæ, quos eodem et Gothos esse Spartianus, Claudianus, Orosius, Sidonius, et Jornandes auctores sunt. *Vinctus.*

8 *Chunosque truces*] Qui Cimbro-

pro *Conos*, emendandum atque imprimendum curavere, quam sequantur annalium fidem, arbitrari satis non possumus: fuit certe, quando locum nos corrigere tentantes, de *Conais* quiddam auspicaremur: quod Lucani Carmen recordatus videretur Ausonius, quo *Cones* ipsam insulam, ac Sanromatas, comprehendit, lib. iii. Pharsalidos: 'Barbara Cone Sarmaticas ubi perdit aquas.' Fuit etiam, cum *Conos* defendi posse non negaverim, ut eosdem Sarmatas latrocinia simul et bello truculentos ostenderet. Quod et vetusti exemplaris lectio firmabat, cultius adhuc pro *Conos*, *Cunos* habentis. Siquidem gens ipsa, alias bellatrix et indomita, veluti per galearum conos, ita et per cuneum, militare agmen, Poëtarum more subnotari potest. Cum vero postea in nostris aliquot codicibus *Cunos* invenerim, facile in eam sententiam pedibus venimus, ut aspiratione tantum addita *Chunos* emendandum arbitremur. Sunt enim in Pannonia, sua lingua, etiam nunc qui vocentur Chuni. Quorum regio per exiguis sane finibus continetur. Et Ptolemæus scribit, 'Inter Bastarnas et Rhoxalanos sunt Chuni, et sub Idils quoque montibus.' Ammianus Marcellinus lib. xxxi. qui est rerum gestarum novissimus, de Gothis ita scribit: 'Chunorum et Alanorum aliquos ad societatem spe prædarum ingentium asciverunt.' Sed et reliqua in eo libro Gratiani præclara facinora vix puberis, et jam inde in æmulationem lectorum Principum surgentis, si perlegantur, maxime conducit, ut hic locus planius intelligatur, atque univrsam Epigramma diligentius consideretur. *Accursius.*

Chunosque] Placet Mariangeli emendatio. Nam in iis, quæ in Sidonium Apollinarem scripsimus, monimus in antiquis libris frequenter *Chunos* scribi, aut etiam sine *h*, *Cunos*,

quomodo habuit quoque membranens codex in precatone Consulis Ausonii, qui vulgo *Hunni*, seu *Huni*, Dionysio etiam Geographo *Οὐννοι*, id est, *Unni*, appellantur. Epitome Victoris sic habet de Gratiano Augusto: 'Hic quum animadvertisset Thraciam Daciamque, tanquam genitales terras, possidentibus Gothis Taisalia, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis et Alanis,' et reliq. Recensentur autem Hunni inter gentes Scythicas et Septentrionales: de quibus plura Jornandes in Gothicis et Ammianus libro tricesimo primo. *Vinetus*.

Chunosque truces] Divus Hieronymus in Epitaph. Fabiolæ: 'Ecce subito discurrentibus nunciis Oriens totus intremuit, ab ultima Mæotide inter glaciale Tanaïm et Massagetarum immanes populos, ubi Caucasipibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illuc volitante cædis pariter et terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus, et bellis civilibus in Italia tenebatur. Hanc gentem Herodotus refert sub Dario rege Medorum viginti annis Orientem tenuisse captivum, et ab Ægyptiis atque Æthiopibus annum exegisse vectigal. Insuperati ubique aderant: et famam celeritate vincentes non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, non vagientis miserebantur infantæ:' unde sane liquet, cur Chunos sive Hunnos, Noster 'truces' appellaverit. Meminit eorundem Noster *Eidyll. viii*. 'Qua vaga Sauromatæ sibi junxerat agmina Chunos.' Plura Freherus ad Mosellam, vs. 9. Vide et de eorundem origine Jornandem de rebus Geticis cap. xxiv. deque eorum vultu ac facie Sidon. Carm. ii.

15 *Odrysi*] *Odrysi* Mars idem qui Thracius. Martem enim Deum belli Thraces imprimis colebant. Idem Ausonius in Monosyllabis:

'Mars nullo de patre satus, quem Thressa colit gens.' Fuerunt autem Thraciæ gens '*Οδρυσαι*, ab urbe sua Odrysa dicti: quorum meminerunt Strabo, Plinius, Solinus, Stephanus, et alii. *Vinetus*.

Viraginis] Pentheseilæ Amazonum reginæ. Thraciam autem Amazones primum tenuisse scribit Servius in illud undecimi *Æneidos*, 'Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis Pulsant, et pictis bellantur Amazones armis.' Sic autem in Carmine de laboribus Herculis, Threiciam dictam Amazonem invenies. Lilius tamen Ferrariensis Enyo hic significari vult; quam Bellonam Latini dicunt, Deam scilicet belli, quod bellaces semper fuerunt Thraciæ populi. *Idem*.

No. 2. *De fera*] Aurelius Victor, ubi de Gratiani Cæsaris moribus et studiis agit, eum solitum scribit nihil aliud die noctaque agere, quam spiculis meditari: summæque voluptatis, divinæque artis credere, ferire perite sibi destinata. Eadem habet etiam Paulus Diaconus. *Vinet*. Adi et Ammianum Marcellinum lib. xxxi.

1 *Lato...ferro*] Venabulo lati ferri, ut exponit Servius. Est enim hoc ex libro quarto *Æneidos* Virgilii: 'Retia rara, plagæ, lato venabula ferro.' *Vinetus*.

8 *Conjungit mortes*] Fera illa grava erat. Est et apud Martialem Epigramma in Domitianum, duodecimum Spectaculor. de sue, quæ ex vulnere peperit. *Idem*.

No. 8. 1 *Tibi, Nile, secundus*] Nilus et Danubius sunt fluviorum omnium in mare internum influentium maximi; Nilus Africæ, alter Europæ: sed Danubius tamen Nilo minor, teste Pomponio Mela libro secundo, et Gellio libro decimo: quare se hic illi secundum facit. De Nilo plurima Seneca in libb. Nat. Quæst. *Vinetus*.

Tibi, Nile, secundus] Aliud agit Muræus cum lib. xiii. Var. cap. 20. ex

Arriani verbis Nilo præponi Danubium colligit. Arriani verba sunt: 'Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης τριταῖος ἀφικνεῖται Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν Ἴστρον, ποταμὸν τῶν μετὰ τὴν Εὐρώπην μέγιστον ὄντα, καὶ πλείστην γῆν ἐπερχόμενον. Nilus revera fluvius Libyæ est, cujus esse Ægyptum partem Geographi statuunt. Priscianus in Periegesi de Nilo: 'Hinc fluvii pinguis descendunt flumina Nili Partibus a Libycis, qui currens Solis ad ortus Siris ab Æthiopum populis cognomine fertur.' Non igitur, quod Muretus voluit, Nilo majorem dixit esse Danubium Arrianus, sed Europæorum fluviorum maximum. Nilus secundum plurimos extra Europam, et proprius est fluvius Africæ.

3 *Augustos*] Anno ab U. C. MCLXIX. ut Entropius scribit, qui annus Christi CCLXIX. putatur, Valentinianus, quum esset Tribunus Scutariorum, fuit apud Nicæam Bithyniæ metropolin, Joviano mortuo, Augustus nuncupatus, sexto Calendas Martias. Illi patria fuit Cibalæ Pannoniæ oppidum. Pater Gratianus, vir ignobili stirpe ortus, sed strenuus. Frater Valens, quem hoc ipso anno Calendis Aprilis Augustum pronuntiavit Constantinopoli Valentinianus, atque in communionem imperii assumpsit. Uxores simul duæ, Severa, ex qua Gra-

tianus, et Justina, ex qua Valentinianus junior, et filiz tres, Justa, Grata, Galla. Gratianus patre laudandum Imperatore natus, magistrum litterarum Ausonium Burdigalensem habuit: et a patre Ambianis in Gallia Imperator creatus est, Idibus Augusti, Lupicino et Joviano Consulibus, ut tradunt, annos nondum natus octo. Hieronymi, puto, non fallunt rationes, qui illa tempora vidit, et Eusebii chronicis adjecit: in quo 'negotio Valentinianus Cæsar morem institutum antiquitus supergressus, non Cæsares sed Augustos germanum nuncupavit et filium. Neque enim quisquam antehac ascrivit sibi pari potestate collegam præter Principem Marcum.' Valentinianus vero, Valentiniano jam Cæsare, *ἐν τοῖς ἰσπελοῖς μέσσω*, inquit Socrates, fratre Gratiano et Dagalaëpho Consulibus natus, mortuo patre ab eodem Gratiano Augusto fratre, qui tum agebat in Gallia, Treviris, ut quidam referunt, parvulus admodum, imperii socius factus est, Valentinianusque Junior dictus. Alii in Italia illum a militibus Cæsarem creatum, die sexta a patris morte, scribunt. Legendi horum auctores Socrates Constantinopolitanus, Zosimus, Ammianus, Victor, Orosius, Diaconus, Beda Angelus.

	Pater, Gratianus, Funnarius dictus.	
	Frater, Valens Imperator.	
Valentiniani Imperatoris	Uxores duæ,	{ Severa, et Justina.
		{ Gratianus Imperator, ex Severa, et Valentinianus Junior Imperator, ex Justina.
	Filii duo,	{ Justa, Grata, Galla.
		{ Hanc duxit Theodosius Magnus Imperator. Vinctus.

4 *Pannoniis*] Barbarorum continuæ irruptiones, atque haud facile cedens immauitas, in Pannoniis Imperatores Romanos diutissime agere coëgit, unde multi in ea regione nati et edu-

cati Cæsares: quod videre licet apud eos, quos modo citavimus auctores, aliosque complures. Est autem Pannonia duplex Geographis, ut Ptolemæo libro secundo, superior et infe-

rior. Utramque fere postquam tenuere Hunni et Avars: Hungariam composito nomine appellarunt: per quas multasque alias terras in Euxinum Pontum grandis defluit Danubius. *Idem.*

6 *Superum cura secunda Valens*] Ut Deorum prima cura sit Valentinianus. Duo autem illi fratres quum Constantinopoli in Pannoniam rediissent, ibi divisa inter se imperii cura, Valentinianus in Galliam seu Occidentem, Valens in Thraciam Orientemve profectus est: atque ita aliquandiu in duo mansit divisus orbis Imperii Romani, Gratiano puero Augusto cum patre agente. *Idem.*

Suevos] Hoc loco Suevi intelligendi sunt, auctore Beato Rhenano, qui aliis Alemanni dicuntur, collecticia gens, qui se appellarent Suevos: quod eorum ex Suevis major esset fortasse pars. *Idem.*

10 *Gothos*] Quamvis aliquot expeditionibus primum ex sententia Gothos fregerit Valens, tamen ab iis tandem victus, ac in proelio sagittis saucius, in casam quum deportatus fuisset villissimam, ait Aurelius Victor, a supervenientibus Gothis igni supposito, incendio concrematus est, nono die Augusti, in suo sexto et Valentiniani Junioris secundo Consolato, inquit Socrates quarto Ecclesiasticæ historiæ, id est, anno Christi trecentesimo octogesimoque primo. *Idem.*

No. 4. 1 *Penitis*] Intimis, latentibus, reconditis, et ob id ignoratis locis. Sic autem lego, pro *penitus*, sicut Plautus dixit in Asinaria, 'exscreare ex penitis faucibus.' *Vinctus.*

4 *Imperii gravidas*] Quum multos pepererunt Imperatores, ut Decium, Jovianum, Valentinianum, Valentem, Gratianum. Sic Virgilius 'Italiam imperiis gravidam' dixerat libro quarto *Æneidos*. *Idem.*

Imperii gravidas] Non probabit,

credo, Scaliger viris doctis emendationem suam, (*Emporii gravidas*) ubi locum Virgili, ad quem Ausonius alludit, a Vineto adductum respexerint. Sic et Claudianus Hispaniam 'Principibus sæcundam' dixit, et Isidorus 'Principum gentiumque matrem' vocavit, quæ Trajanum, Hadrianum, Theodosium, filiosque Romanis dederat: unde mox apud eundem Claudianum in laude Serenæ: 'Sola novum Latii vectigal Iberia rebus Contulit Augustos.' Servius ad Virgil. iv. 'Imperiis gravidam:' explicat, 'quasi paritorum imperiis, vel unde multi imperatores possunt creari.'

5 *Dives aquis*] Plinius libro quarto de Danubio sic scribit: 'Ortus hic in Germaniæ jugis montis Abnobæ, ex adverso Raurici Gallis oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine, immenso aquarum auctu, et unde primum Illyricum alluit, Hister appellatur, sexaginta annibus receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus evolvitur.' Hæc Plinius: qui etiam ostiorum Danubii nomina tradit, ut Solinus, et alii. *Vinctus.*

8 *Inveniet fontes*] Vult dicere Ausonius, quum Danubii et Nili fontes ignoti essent Antiquis, Danubii ortum jam tandem inventum esse in Germania, devictis barbaris, qui accolebant: sicque totum jam fluvium principibus Romanis parere. Restare autem Nili fontes ad partem Mundi adversam inveniendos. Inventurum autem eos Valentem Augustum, et eam orbis terrarum partem subacturum. Sic solent Poëtæ assentari. *Idem.*

No. 5. *Sub Valentini Junioris*] Corrigi quidem debuerat, *Valentiniani*, non autem immutari *Imitatio Marcianæ*: quod ad interpretis munus accedit. Valentinianus enim, Gratiani Majoris filius, fratrem habuit Valentem, filios Gratianum et Valen-

tinianum. Hinc in Actione Gratianum dictum est: 'Tu Valentiniano genitus.' Quamquam major exemplarium numerus *Valentino* retinet: ut aliqui miremur, quonam modo, qui Poëta vitam conscribere, hoc addiderint, sub Valentino, Gratiano, Valentiniano, et Valente eum floruisse. Tam enim patri, quam filio, Valentiniani nomen fuit: ut apud Ammianum cæterosque intueri licet. In quibus etsi depravatam pari modo, quo et in Ausonio plerumque legitur, illud certe fulcit, quod Major, seniorque Valentinianus 'pater' dici consuevit, Minor, juniorque 'filius.' *Accursius*.

1 *Nunc te marmoreum*] Imitatus est quoque Virgilium Silius Ital. lib. vii. 'At dum decrescit matrum metus, hoc tibi, diua, Interea velamen erit, si pellere nostris Marmaricam terris nubem dabis, omnia in auro Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.'

2 *Augustus frater*] Posset Augustus frater, Valens intelligi, ut sit sensus, quom redierit e Thracia profugatis Barbaris Valens ad nos, ad Valentinianum. Parisinus tamen codex admonet, hos versus sub Valentiniani Junioris signo marmoreo fuisse positos: reliqui imitationem duntaxat Maronianam esse. Est enim in Ecloga septima Virgillii ad Priapum, 'Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu, Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.' *Vinetus*.

No. 6. 1 *Quod leo*] Si hæc ea fera sit, de qua est Epigramma ii. leonem pro femina læna, seu *lea*, usurpaverit Ausonius. *Vinetus*.

No. 8. 2 *Samio*] Samos clara Cariz adjacens insula, quæ prius Parthenia, et Dryusa, et Anthemusa, et Melamphylos dicta fuit, auctore Stephano: ex cujus terra elegantia quondam fiebant vasa fictilia. 'Samia,' inquit Plinius libro trigesimo quinto, 'etiamnum in esculentis lau-

dantur.' *Vinetus*.

3 *Fercula poneret*] 'Ponere fercula' ex elegantibus loquutionibus non deterrimæ notæ est. Valerius Maximus, de *Æsopi* Tragici filio, lib. ix. cap. 1. 2. 'Quem,' inquit, 'constat cantu commendabiles aviculas immanibus emptas pretilis, in cœna pro ficedulis ponere, acetæque liquatas magnæ summæ uniones potionibus aspergere solitum:' ubi *tà in cœna*, delenda censeo, utpote ab interprete profecta. Vopiscus in Tacito: 'Fasianam avem nisi suo, et suorum natali, et diebus festissimis non posuit.' Corippus lib. iii. vs. 191. 'Aurea purpureis apponunt fercula mensis Pondere gemmarum plus gravia.' Qui locus ut *aurea pro horrida* legam ferme persuadet. Quomodo et Sarisberiensis citat lib. v. cap. xvii. de nugis curial. et Ugolettus edidit Venetiis A. 1501. 'Agathoclem' ipsum quod attinet, refert Plutarchus in libello De non invidiosa sui landatione, regem illum cum poculis primum aureis tornatisque, dein signilis propinasset juvenibus, dixisse: *τοιοῦτό ἐστιν τὸ ἀδελφεῖς, καὶ φίλον, καὶ ἀγαθόν. ἡμεῖς πάλαι ταῦτα, νῦν δὲ ἐκείνα ποιοῦμεν*.

Fercula ... horrida] Agrestia, inculta, gemmatis vasis conditura non respondentia. 'Horrida juvenus,' terrogenæ et rustici gigantes Horatio lib. iii. Od. iv. qui pariter 'horridos Germaniæ fœtus' pro barbaris atque incultis dixit, lib. iv. Od. v. 'famem horridam,' Arnobius lib. i. 'Horridus odor,' apud Palladium lib. rer. rust. xii. *Barthius*.

6 *Figulo sum genitore satus*] Ita ex Trogo scribit Justinus vicesimo secundo. *Vinetus*.

7 *Reverenter habet*] Reverere. Sicut suum *ἔχω* Græci, ita Latini 'habere' suum cum adverbio frequenter construunt. Tacitus libro primo: 'Populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere.' Idem secundo: 'Neque

conjugem et filium ejus hostiliter haberi.' Sallustius: 'Sylla exercitum luxuriose nimisque liberaliter habuerat.' Ovidius secundo de arte amandi: 'Rivalem reverenter habe.' *Idem.*

No. 9. 1 *Nostra simul variis, &c.*] Sane nugax hic versus, licet pro legitimo alibi a plurimis et nobis quoque productus: quod sane videbis cum resolves. Nostra Epigrammata certant variis nugis. Quæso quis locus relictus τῇ *simul*, quod nulli usui est, nisi ut Latinitatem turbet. In libris aliis iste fuit: *Est jocus in nostris, sunt seria multa libellis.* Qui sine ullo dubio legitimus est; cum duas sectas subdat pentameter, quæ ex adverso respondent joci et seriis: 'Stoicus has partes, has Epicurus agit.' Furcillus igitur excipiendus supposititius in gratiam veteris propheque hujus domini. *Barthius.*

3 *Salva mihi veterum*] Majorum nostrorum vitam, instituta, mores, res gestas, nostris fere præferimus: quod et fortasse mereatur: unde Hesiodus ex quinque hominum generibus, seu ætatibus, primum, ut vetustissimum, ita optimum præstantissimumque facit, et Diis ipsis plane par: quintum vero, ut postremum, ita pessimum miserimumque. Hinc Trogius Justinus 'vir priscæ eloquentiæ' appellatur, et Paterculo 'Apronius vir antiquissimi moris et priscæ gravitatis,' et Favorinus Gallus Arelatensis juvenem 'vivere moribus præteritis' jubet apud Aulium Gellium libro primo: quod antiquitas, qua delectabatur, sobria, modesta, bona finisset. Sic Plauto, Terentio, Ciceroni apud Augustinum libro secundo de Civitate Dei, Virgilio, Ausonio rursus eidem in postremo Carmine Parentalium, et aliis, commendantur antiqui mores. *Vinctus.*

3 *Salva mihi veterum*] Plinius in eadem re, lib. v. Epist. 3. 'Nec vero moleste fero, hanc esse de moribus meis existimationem: ut qui

nesciunt talla doctissimos, gravissimos, sanctissimos homines scriptitasse, me scribere mirentur,' &c. Vide et Ansonii nostri Epigr. xvii. et quæ in Epilogo Centonis.

4 *Ladat permittis*] Ego illud *permittis*, quod in quibusdam edit. haud ita spreverim, et simpliciter explicuerim: Musa mea intra recti normam se continens, neque dissolutis utens moribus, adeoque *sobria* ladat concessis neque in quoquam, qui probe vixerit, culpatis Carminibus, utut lascivioribus.

No. 10. 3 *Argenti letalia*] Quod Plinius dicit argentum vivum venenum esse rerum omnium, id, scribit Dioscorides, potum, suo pondere interna exesse. *Vinctus.*

No. 11. 3 *Æris et linguæ sum filia*] 'Quid enim est vox nisi intentio æris, ut audiat linguæ formata percussu?' Seneca libro secundo Quæstionum Naturalium. De sono et voce multa Severinus libro primo *ἐκ τῶ περι ἰσχυρίας* Aristotelis. *Vinctus.*

5 *Extremos pereunte modos*] Τὴν Echo appellat Euodius libro quarto Græcorum Epigrammatum, Ἠχὸ μολόγον, φωνῆς τρέγον, ῥήματος οὐραν. Id est, 'Echo imitatricem sermonis, vocis faciem, verbi candam.' *Idem.*

No. 12. 1 *Cujus opus? Phidiæ*] Ausonius, cum Epigramma suum modularetur, contemplabatur utique Posidippi Καρὸν, ut æmulus speciem inde judicio arbitrioque suo duceret, non ut interpres per figuras omnes verus dirigeret: ideoque veluti complura, et fortasse gratia elegantiore mutavit, ita celebratoris famæ, quam Lysippus fuerit, simulavit artificem. Admonitus (ut arbitror) versiculo Martialis, qui fabrefactum a Lysippo Herculis simulachrum, propter operis præstantiam, Phidiæ fuisse illud, se putasse primum asserit: 'Inscripta est basis, indicatque nomen, Αὐσίου lego, Phidiæ putavi.' *Φειδίας*

producta prima Græcis dicitur. Eam corripit Ausonius licentia, velut arbitror, quæ reperitur, longas interim in breves literas vertendi, et e contrario. Sic etiam, 'Periander trepidam moderare Corinthius iram,' dictum alibi, cum sit, *Περσάνδρος*. quanquam anapæstus etiam pro dactylo positus videri possit. Et sunt qui mutili vel trunci, apud Græcos ἀκέφαλοι στίχοι, vocentur, a correpta syllaba incipientes. Sic in Ternario: 'per trinas species trigonorum linea currit,' cum sit *τρίγωνος* per *ω*: quod servavit M. Manilius: 'Lanigerique notat fines, clarumque trigonum;' et Capella in nuptiis: 'Trigonus recurvet, circulusque torquat.' Sic et ad Ursulum Grammaticum: 'vel quot juncturas geometrica forma favorum,' cum sit secunda longa *γεωμετρική*. Sic in Precatione Matutina, 'Helias, et solido cum corpore prævius Henoch.' licet post eum etiam Christiani poetæ Heliam producta secunda dixerint: ut in illo: 'Heliam corvi quondam pavere ministri:' neque enim satisfacit, quod ad producendam syllabam quidam conjunctionem delentes ita referunt: 'Helias solido cum corpore prævius Henoch.' Sic Lactantius, 'Ecclesiæ pastos ubere, lacte, sinu;' cum sit antepenultima longa ἐκκλησία: ut vel ipse custodivit Ausonius in Epist. ad Paulinum, 'Celerique frequens Ecclesia vico:' idem Sidonio usus. Et Martialis celebre eat Epigramma, quo Græcorum magis id licentiæ, quam Latinorum severitati concedere videtur. Sunt et qui non *Phidias*, sed *Fidias*, Latina forma malint scribere, ut in Quirinali Romæ: 'Opus Fidie:' utque fama, fuga, fagus, fni, fucus, folium, ac sexcenta alia, eodem modo scribi, usus rerum omnium, sed verborum præsertim, dominus atque arbiter, instituit: tanquam diuturnitate temporis in Latinam civitatem transcripta, inque legem penitus jam migra-

Delph. et Var. Clas.

verint. Quid quod in eadem urbe pro foribus Divi Stephani simulacro cuidam vetustissimo subscripta quædam, quæ ex parte intercideret, inter quæ non semel cum iota litera *Φιδίας*? Cæterum præclaras primum statuas Fidiæ artificis hoc poemate Poëta signat. Palladem videlicet Athenarum, et Olympium Jovem Elidis. Fabius Quintilianus: 'Phidias Dis quam hominibus efficiendis melior artifex traditus; in ebore vero longe citra æmulum, vel si nihil nisi Minervam Athenis, aut Olympium in Elide Jovem fecisset. Cujus pulchritudo adjeciase aliquid etiam receptæ religioni videtur.' *Accursius*.

Cujus opus] Posidippus libro quarto τῆς ἀνθολογίας Epigrammatum Græcorum: Τίς, πόθεν ὁ πλάστης; Ζευκό- νιος. Οὐνομα δὲ τίς; Λύσιππος. Τὸ δὲ τίς; Καὶρὸς ὁ πανθαμάτωρ. Τίττε δ' ἐπ' ἄκρα βίβηκας; 'Αεὶ τροχάει. Τί δὲ ταρσοὺς Ποσσὶν ἔχουσιν διφυεῖς; 'Ἰπταμ' ὑπηρέμος. Χεῖρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ἐνυρόν; 'Ανδράσι δέγμα, 'Ὡς ἀμυῆς πάσης δέοντε- ρος τελέθω. 'Ἢ δὲ κόμη τί κατ' ὤφει; 'Ἐπαντίσσαντι λαβέσθαι. Νῆ Δία! τ' ἐξέπιθεν πρὸς τὴν φαλακρὰν πέλει; Τὸν γὰρ ἄπαξ πτηνοῖσι παρατρέξαντά με ποσ- σὶν Ὀβρις ἐθ' ἡμεῖρων δράζεται ἐξέπιθεν. Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλεσεν εἰνεκεν ἡμέων, εἶπε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασ- καλίην. Vides, Phidias Ausonii Occasio quam diversa sit a Lysippeo Posidippi Καῖρῳ? cui Joannes Zezes in historiis hoc etiam addit, quod surdus esset, super globum staret, (ut rotulæ insistere suam occasionem dicit Ansonius,) et sequenti se alicui gladium porrigeret. Callistratus quoque illi alia adjicit, quæ apud Politianum c. 49. Miscellan. invenies. Hic porro Lysippus nobilis ille est statuarius, a quo solo fingi voluit Alexander Magnus: eique occasionem hujus fingendæ Occasionis dedit, quum enim stomachari, et valde animi se angere ob amissam negotii cujusdam bene gerendi occasionem, aliquando

Auson.

3 L

vidisset. Addit Callistratus, ex ære id opus factum, publicatumque fuisse a Lysippo Sicyone : quæ Peloponnesi urbs, ejus patria fuit. *Vinctus.*

3 *Qua rara, et paucis Occasio nota*] Est 'Occasio,' ut definit Cicero libro primo de Inventione, 'pars temporis, habens in se alicujus rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem.' *Idem.*

5 *Volucris cum*] Seneca Epist. 49. 'Infinita est velocitas temporis, quæ magis apparet respicientibus : nam ad præsentia intentos fallit : adeo præcipitis fugæ transitus levis est.' Pindarus Pyth. Od. 1v. 'Ὁ γὰρ καιρὸς πρὸς ἀνθρώπων βραχὺ μέτρον ἔχει. Livius lib. xxv. 'Si in Occasionis momento, cujus prætervolat opportunitas, cunctatus paulum fueris, nequidquam mox amissam queraris ;' sive ut alii melius, *quæras.*

8 *Occipiti calvo es*] Persius, 'quos vivere jus est occipiti cæco.' Sidorius Apollinaris, 'Hic tonso occipiti senex Sicamber :' quo casu *Occipiti* ? apud Ausonium emendari posset, *Occipite es calvo* : sed non æque facile apud Persium et Sidorium. *Vinctus.*

Ne teneat fugiens] Artemidorus lib. i. cap. 23. cum calvitie occipitis magnum in senecta infortunium designare dixisset, addit : αἱ γὰρ φιλότρες οὐδὲν διαφέρουσιν, ἢ δι κατ' ἄλλωθεν γίνονται θερμοῦ, ἢ δι μηδὲν ἐπιλαβέσθαι παρέχουσιν : ita enim istic legendum, *pro nāc δι παρέχουσιν.*

10 *Sum Dea, cui nomen nec Cicero*] Pœnitentiæ verba sunt : cæterum ut Ciceronianum verbum non sit pœnitentia, apud quem 'pœnitet' et 'pœnitens' leguntur, tamen Livius, Plinius, et alii recentiores Latini eo nomine libenter usi sunt. 'Pœnitudo' autem nescio quanto sit antiquius : quod pro pœnitentia usurpavit Ausonius in Ludo Sapientum, Sidorius in libri sexti Epistola nona, et alibi. *Vinctus.*

13 *Sic Metanæ vocor*] Vocabulum

'pœnitentia' quum hoc genus Carminis subire nequeat, Græco usus est Poëta pro illo Latino. *Idem.*

No. 13. 1 *Dicebam tibi*] Ode decima libri quarti Carminum Horatii. Est et libro septimo Epigrammatum Græcorum ejusdem fere sententiæ Epigramma in Prodicen. *Vinctus.*

Dicebam tibi] Hoc est, illud argumentum, quo frequentissime amantes usi sunt : itaque pleni eo Poëtarum libri. Invenias et apud Aristænetum Epist. i. l. 11. Δίδου τοῖς σοῖς ἀγαπῶν ἐς τῆς θραύ τρυγῆν μετ' ὀλέγον ἵσται γερᾶνδρων οἱ δὲ τῶν καλῶν συμμάτων ἔρσονται τῇ τοῦ φαινομένου κάλλους ἀκμῇ παραμετροῦσι τὸν ἔρως.

2 *Rene tuo*] Legitur et *vere tuo*. Adolescentia enim cum vere comparatur. *Vinctus.*

Ut rene tuo] Celeberrimi Grævi sententiam [Vid. var. lect.] pulchre confirmat Ovid. v. Fast. 353. 'Et monet ætatis specie, dum floreat, uti : Contemni spinam, cum cecidere rosæ.' Hæc enim cum floribus reliquis veris sunt germina.

3 *Obrepsit non, &c.*] Auctor Priapeiorum : 'Da mihi, quod cupies frustra dare forsitan olim, Cum leges obsessas invida barba genas :' ubi τὸ invida frustra a Lindenbrogie sollicitatur, qui *ninguida* substituit. 'Invida barba' dicitur, quæ quasi invidet pueris, libidinosum sui fructum aliis præbere, patique gestientibus : illa namque genas vestiente delicatis punctiones fiebant exoleti, tondebanturque.

5 *Nunc piget*] Terent. Hecyra : 'Eheu me miseram, cur non aut isthæc mihi Ætas et forma est, aut tibi hæc sententia ?' et ad imitationem Veterum Guarini nel Pastor Fido : *Che se t' assale a la canuta etate Amorooso talento, Havrai doppio tormento, E di quel, che potendo non volesti, E di quel, che volendo non potrai.*

No. 14. *De Lepore*] Germanici Cæsaris duo sunt Epigrammata in lepo-

rem hunc libro primo Epigrammatum Græcorum: quorum sententiam in hoc suum Latinum Ausonius fere transtulit. Prius est: *Ὀϊρεὸς ἐξ ὑδάτοιο λαγὼς πέσον ἐς ποτὲ βένθος, Ἐκπροφυγεῖν μεμάρησεν τρηχὺν ὁδόντα κυνός. Ἄλλ' οὐδ' ὅς ἤλυξε κακὸν μύρον. ἀδρίκα γάρ μιν εἰσάλειος μάρης, πνεύματος ὁρφάνισεν. Ἐκ πυρός, ὡς αἶνος, πέσας ἐς φλόγας: ἢ βὰ σε δαίμων κῆν ἄλλ, κῆν χέρσῃ θρόψε κυνέσσι βορῇ.* Alterum: *Ἐκ κυνὸς εἰλε κύων με. τί τὸ ξύων; εἰς ἐμὲ θῆρες ἴγροι καὶ περὶ οἱ θυμὸν ἔχουσιν ἔνα. Αἰθέρα λοιπὸν ἔχουσε λαγὼι βατόν. ἀλλὰ φοβοῦμαι, Οὐρανέ. καὶ σὺ φέρεις ἀσπερόντα κύνα.* Vinetus.

2 *Canuleus*] Sic in Græco *Εὐνάλειος*: subauditur *κύων*, id est, canis. *Idem.*

4 *Si canis astra tenet*] Est canis major et minor in cælo: de quibus Aratus, Plinius, Hyginus. Seneca libro secundo de beneficiis: 'Ingens,' inquit, 'copia est rerum sine nomine, quas non propriis appellationibus notamus, sed aliunde commodatis. Pedem et nostrum dicimus, et lecti, et veli, et carminis. Canem et venaticum, et marium, et sidus.' Sic triplex memoratur Lepus, in terra, mari, cælo. Hunc noverunt astronomi: de marino Plinius, et Appuleius in Apologia. *Idem.*

No. 15. *De Pergame*] Epigramma in Pergamum scriptorem fugitivum, retractum e fuga, non est singulare: sed sunt duo Epigrammata. Nam primum continetur duobus distichis, alterum tribus. Notum est vestigia imprimi solita frontibus servorum fugitivorum. Propterea ait: 'Ergo notas scripto tolerasti Pergame vultu.' Propterea apud Columellam in Hortulo loquentem de lepidio puto legendum: *fronti data signa fugarum*: quia hoc propius accedit ad veteres editiones, quæ habent *fucarum*. Quod tamen placuit doctissimis viris *focorum*, nec mihi displicet. Et, ut verum fatear, vetus codex habet: *Delectura quoque est fronti data signa focorum*.

rum. Scaliger.

De Pergame] Ante inventam divinam illam libros formis et prælo exscribendi rationem, ut in reliquis artibus, ita in libris scribendis Antiqui servorum manu utebantur. Tales fuisse scriptores multos Tryphoni, cui suos de Institutione Oratoria libros Quinctilianus emittendos dedit, aliisque tales bibliopolis, nemo dubitaverit: quin Cicero, Atticus, Varro, tales servos habuisse leguntur. Ex eo itaque genere fuit, in quem hoc Epigramma scribitur. *Vinetus.*

1 *Pergame*] 'Pergamum,' et 'Pergamus,' et plurali 'Pergama,' locus in Asia, unde hujus servi nomen. A patria plerumque, et ab illa locis, unde venerant, servis Antiqui nomina imponebant, ut de Davis et Getis meminit Strabo libro septimo. Sic apud Comicos Syrus, Lydus, Mysis, Phrygia appellati, a Syria, Lydia, Mysis, Phrygia regionibus. *Idem.*

2 *Primo captus es in stadio*] Ante quam stadium nnum progressus fuisses, a persequente domino captus es. Valet autem *στάδιον* centum et viginti quinque passus, auctore Plinio: passus vero quinquæ pedes. *Idem.*

3 *Ergo notas scripto*] De istis notis et frontium inscriptionibus, ut alicubi Seneca appellavit, legere poteris, quæ scribit Franciscus Connanus secundo commentario Juris civilis. *Idem.*

No. 17. *De Myrone*] Epigramma de sene Myrone, qui Laidis noctem oraverat, confectum est ab Ausonio ex Apophthegmate notissimo Adriani Imperatoris. Vide in ejus Vita. *Scaliger.*

1 *Canis rogabat*] 'Joca ejus plurima extant. Nam fuit etiam dicaculus. Unde illud quoque innotuit, quod quum cuidam canescenti quiddam negasset, eidem iterum petenti, sed infecto capite, respondit, Jam hoc patri tuo negavi.' Hoc Ælius Spartianus de Hadriano Cæsare;

quod scomma Ausonium finxisse a Laide in Myronem detortum, vult Baptista Pius in Annotationibus posterioribus: ubi hoc Epigramma explicatur, si cui forte in eo obscurius quicquam occurrerit. *Vinetus.*

3 *Caput fuligine fucavit*] Vocat hoc Sammonicus, 'nigrum crinem fūco simulare doloso.' Vide quæ Casaub. ad Theophr. Eth. Char. c. 3. Tertullianus de Cultu fem. cap. 8. 'colorare canitiem' dixit. et B. Cyprianus ejus discipulus tractatu de Lapsis, 'capillis mendacio colorare;' item et de Habitu virginum, 'mutare adulterinis coloribus crinem,' usurpavit. Factitasse id præter ceteros Demetrium Poliorceten Ælianus tradidit, l. ix. Var. Histor. Inventrix Medea fuit. Clemens Alexandr. Strom. lib. i. *Μηδεια τε ἡ Αἰθρου, ἡ Κολχίς, πρῶτη βαφην τριχῶν ἐπενόησεν.* Vide carpentem delicias hæc Clemetem Alexandrinum lib. ii. c. 8. et 10. et lib. iii. c. 2. Pædagogus.

4 *Fucavit*] *Βαφῇ ἐπειράτο ἀφανίσαι,* dixit de sene Ceo Ælianus septimo Variæ historiæ. *Vinet.*

6 *Oratum prius*] Id quod jam ante rogaverat, noctem Laidis. *Idem.*

No. 19. 5 *Nestore sim quamvis provector*] Etiam quum tres Nestoris ætates superavero, et tu annorum numero Sibyllam Comanam viceris. Uxor tamen Ausonii Attusia Sabina annos vixit tantum viginti octo, ut in Parentalibus luget maritus. *Vinetus.*

Nestore sim] Catalecta Petron. 'Ergo age daremus, quamvis adoleverit ætas; Utamurque annis, quos mora parva tenet. Fas et jura sinunt veteres extendere amores: Fac, cito quod cæptum est, non cito desinere.'

7 *Nos ignoremus*] Cato de senectute disserens apud Ciceronem: 'Nec enim unquam sum assensus illi veteri laudatoque proverbio, quod monet, Mature fieri senem, si diu velis esse senex. Ego vero me minus diu se-

nem esse mallet, quam esse senem, antequam essem.' Vide Erasmus in Adagiis. *Vinetus.*

No. 20. 2 *Thesida*] Filio Thesei regis Athenarum Hippolyto. Est autem ἵππος equus, et λόβου solvor. Fuit enim distractus ab equis, unde illi nomen erat. Narratur fabula Nasoni Ovidio, Euripidi, Senecæ, Hygino, Servio, et aliis. *Vinetus.*

Thesida Hippolyto &c.] Prudent. Carm. xi. *περὶ στέφ.* de Hippolyto Martyre: 'Ille supinata residens cer vice, Quis, inquit, Dicitur? affirmant dicier Hippolytum. Ergo sit Hippolytus: quatiat turbetque jugales, Intereatque feris dilaceratus equis.' P. Rutilius in Itiner. i. 'Nominibus certos credam decurrere mores: Moribus an potius nomina certa dari?' Exemplum habes apud Ausonium nostrum in Parental. c. 11. de Pastore, D. Hieronymus ad Gerontiam: 'Nunc de Gerontia sermo est, quæ quodam vaticinio futurorum, ac Dei præsentis auxilio, nomen accepit.' Efficacius aliquantum Victor Uticensis: 'Victoria auctrix sui nominis,' lib. iiii. de Persecut. Vandalor. Multi sunt in hisce ad nomina allusionibus veteres, quorum aliqua ad Epistolam Ausonii ad Probum exempla notavimus: adi et Victor. l. xxxvi. c. 24. Var. Possis huc referre, quod apud Fulgentium Rabirius de Methenia: 'Abstemium merulenta fugit Methenia nomen.' Erat autem præter hanc divinandi, seu potius boni angurii ominisque captandi rationem, alia e nominibus; quum literarum cujusque nominis numeri inibantur, ut ex illa numerorum collatione de cujusque hominis fortuna conjiceretur. Terentianus de literis: 'Et nomina tradunt ita literis peracta, Hæc ut numeris pluribus, illa sint minutis, Quandoque subibunt dubiæ pericla pugnæ. Major numerus qua steterit, favere palmam, Præsgia lethi minima patere summa. Sic Patroclon olim

Hectorea manu perisse, Sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli.'

π	80	ε	5	Α	1
α	1	κ	20	χ	600
τ	300	τ	300	ι	10
ρ	100	ω	800	λ	30
ο	70	ρ	100	λ	30
κ	20			ε	5
λ	30			υ	400
ο	70			ς	200
ς	200				

871

1225

1276

3 Nam *divinare*] Non incitum est in eandem sententiam Philodemi Carmen Antholog. Gr. I. VII. qui postquam se jam quartæ Demus amore captum fuisse dixit, ita concludit: *Αἰνὰ που Μοῖραί με κατανόμασαν φιλόδημον*, 'Ὡς αἰεὶ Δημοῦς θερμὸς ἔχοι με πόθος. Scholiastes Hom. in Iliad. B. 'Ιστὸν δὲ ὅτι ἐτίθεσαν πλείστοι τῶν παλαιῶν προληπτικῶς τὰς ὀνομασίας τοῖς παυσίν, ἀφ' ὧν ἐμελλον οἱ παῖδες ἐπιτηδεύειν πραγμάτων. σφόδρα δὲ αὐτοῖς ἐμελε τὰ τοῦ πολέμου. διὰ Πηλέως μὲν ὀνομάσθη ἀπὸ τοῦ πένεσθαι περὶ τὸν λέων, ὃ ἐστι πονεῖν, καὶ ἐργάζεσθαι κατὰ τὸν ἔχλον, &c. apud Aristænetum Eubulides I. II. Epist. 12. de uxore rixosa: ἔστι δὲ καὶ τὸν τρόπον καὶ τοῦτομα Δεινομάχη. Videatur et Plutarch. in Erot. de Actæone Corinthio. Torquat. Tassus de Silvia, in Amynta: *Silvia crudele, ed empia Più che le selve, o com' a te confassi Tal nome, e quanto vide, chi te 'l pose.*

7 *Idmona quod vatem*] 'Ιδμων interpretari potest, sciens et peritus, quum derivetur a verbo εἶδω, scio, novi. Fuit autem Idmon augur et vates insignis inter Argonautas: de quo lege plnrima apud Herodotum, Apollonium Rhodium, Valerium Flaccum, Hyginum, Ammianum libro vicesimo secundo. *Vinctus.*

Medicum quod Iapida dicunt] Aptum nomen medico. Nam ἰᾶσθαι Græci dicunt curare. Sic medici nomen, qui ictum sagitta Æneam curavit,

ἐτυμολογεῖ Servius in versum trecentessimum et nonagesimum primum duodecimi Æneidos: sive *Iapis* hic fuerit, sive *Iapix*, sive *Iapyx*. Tot enim modis variare Virgillii exemplaria monnit castigato Pierius. *Idem.*

Medicum quod Iapida dicunt] Scribe *Iasida*: sic enim Iaso quoque et Panacea cum Asclepiadis conjunguntur. G. Canterus: et ita in ora libri emendaverat Scaliger.

9 *Non quod sis atra colore*] Propertius lib. IV. Eleg. 6. 'Cepheam hic Meroën, fuscaque regna canat.' Sed allusio hic multiplex. Nam et in Meroë insula vinum bonæ notæ nascitur: unde Lucanus lib. X. vs. CLX. 'gemmaeque capaces Excepere merum: sed non Mareotidos uvæ: Nobile sed paucis senium cui contulit annis Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.'

12 *Merumque merum*] Purum vinum, non dilatum. Ita vinosæ feminæ 'Merom' nomen deducit a 'mero,' id est, vino, quemadmodum Apuleius quoque libro primo Asini aurei: unde fortasse Epigrammatis hujus argumentum. Sed quid si cum Quinctiano Stoa legamus? *Potare immistum sueta merum Meroë.* Vinctus.

No. 21. 1 *Me lapidem*] Græca Leonidæ sunt hæc libro quarto Anthologiæ: Καὶ με λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὅφρα τρέπαιον Στήσονται νίκας. ἐμὶ δὲ νῦν Νέμεσις. Ἀμφοτέροις δ' ἴσθηκα, καὶ Ἑλλήεσσι τρέπαιον Νίκας, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις. Sunt alia quoque in eodem libro non minus lepida Græcorum poetarum Epigrammata in Nemesin: quæ significat iram, invidiam, indignationem ex improborum prosperiore successu, 'vim quandam fortunæ,' ait Capitolinus in Maximo et Balbino: 'animadversionem divinam,' inquit Budæus libro primo rerum fortuitarum, in eos vindicantem, qui superbe, ar-

roganter, insolenter, acelerate, perfide, aut proterve in vita versentur. Unde 'ultricem facinorum impiorum, præmiatricemque bonorum' appellavit Ammianus Marcellinus libro quattodecimo. Sed de illa plura Erasmus in proverbii, Petr. Crinitus libri undevicesimi capite sexto de Honestâ disciplina, et Rhodiginus. *Vinetus.*

No. 23. 1 *Qui laqueum*] Latina hæc ex Græcis illis facta sunt, quæ libro primo Anthologiæ leguntur duobus distichis: quorum prius est: *Χρυσὸν ἄνθρωπος μὲν εὖρεν, ὃ δ' ἔβλεπεν. ὃν δ' μὲν εὖραν, Πρίφην, ὃ δ' οὐχ' εὖραν, λυγρὸν ἔθηκε βρόχον.* Alterum est: *Χρυσὸν ἄνθρωπος εὖραν ἔλαπτε βρόχον. αὐτὰρ ὃ χρυσὸν ὄν λῖπεν, οὐχ' εὖραν, ἦψεν δὲ εὖρε βρόχον.* De quorum Græcorum auctoribus inter Diogenem Laërtium, et eum, qui Epigrammata illa collegit, non convenit. Quoniam prius ille Platoni vel Antipatro inscribit, et posterius Statylio Flacco: Diogenes vero posterius Platoni, alterius non meminit. *Vinetus.*

No. 24. 3 *Pitanæ*] Pitane legi duas. Unam in Asia Pomponius, Plinius, Stephanus ponunt. Alteram idem Plinius libro quarto inter Laconicas urbes recenset. *Vinetus.*

5 *Socii posuere feretro*] Non quosvis hic socios designari existimem, sed τοὺς ἐραστὰς maxime, quorum curæ hoc et omnia alia officia, imo et ipsa ad virtutem institutio incumbabant: quin et multatam ferunt amatorem a magistratu, quod amasins ejus imbellem in pugna vocem emisisset. Testis Plutarch. in Vita Lycurgi: et turpe fuisse ait Damasceus in Excerptis Constantini, δαλῶν σάσκον, ἢ συγγυμναστὴν, ἢ φίλον γενέσθαι: plura de iis Ælianus lib. III. cap. X. et XII. Xenophon in Rep. Lacedæmonior. Plutarchus in institutis Laconicis, aliique.

No. 25. 1 *Mater Lacæna*] Plutarchus hoc recenset inter Lacænarum

apophthegmata. *Vinetus.*

2 *Cum hoc, inquit*] Ἡ τὰν, ἢ ἐπὶ τὰν. Olim Lacedæmonii a parvulo ad res bellicas formabantur, et ut primum nati erant, clypeo imponi solebant, hasta juxta illum posita, quique præsentes erant, acclamabant, ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τὰν, id est, aut hunc, aut super hunc: quasi dicerent: danda erit tibi opera, ubi adoleveris, ut hunc clypeum salvum ab hostibus reportes, vel ut fortiter pro patria dimicando supra illum mortem occumbas. *Pulmannus.* Potius, in illo mortuus domum referaris. Noster paulo ante: 'Arma superveheris quod Thrasylule tua.' et Virgil. 'At Lausum socii exanimem super arma ferebant.' Item de Pallante: 'At socii multo gemitu lachrymisque Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.' Eleganter hoc Apophthegma apud Aristænetum lib. II. Epist. XVII. in suum detorquet commodum adulter instans: *ἐγὼ τοίνυν, inquit, ἐρωτικὸς, ἀνέκκλητος, μηδὲν ὀρθῶδων, τὴν ἀνδρῶν μιμήσομαι τῶν Λακόνων. παρ' ἐκείνους γὰρ αἱ μητέρες πρὸς τοὺς παῖδας ἐρασκον, ἐμοὶ δὲ παρακελεύεται κάλλιον ἢ ψυχῇ, ἢ ταύτῃ ἢ ἐπὶ ταύτῃ. καὶ διὰ τὸν κάλλος, ἢ γάμον ἀσμένως, ἢ τάφον αἰρούμαι.* Respicit huc D. Augustinus Epist. XXXVIII. ad Lætiam: 'De Lacedæmoniiis matribus memoriæ traditum est, quod filios suos, ut pro terrena patria sanguinem funderent, multo amplius atque ardentius in certamina bellica, quam signorum sonitus excitabant.'

No. 26. 7 *Serum veste*] Serica veste. Populus est Asiæ, qui lanificio silvarum nobiles, 'aquarum aspergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris: et lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hoc illud est Sericum, in usum publicum damno severitatis admissum: et quo ostentare potius corpora, quam vestire primo feminis, nunc etiam viris

persuasit luxuriæ libido.' Junius Solinus. *Vinetus*. Plura de Seribus, et veste Serica Ammian. Marcellinus lib. xxiii.

9 *Ceris inurens*] Unde *ἐγκαυσὶς θυρῶν* in veteri inscriptione. Dicæarchus de Tanagra: τοῖς δὲ τῶν οἰκῶν προθύροις καὶ ἐγκαύμασιν ἀναθεματικοῖς κάλλιστα κατεσκευασμένῃ. Tria encaustices genera apud Veteres fuisse ex Plinio observari potest. Unum quo tabulam discoloribus ceris inducebant et internebant, ad quidlibet exprimendum pingendumque: quas postea ceras inurebant, ut lævigarent et exæquarent. In hoc genere penicilli nullus erat usus. Alterum genus encaustices, quod in ebore et cornu, veruculo sive cestro inurebatur: quod *κεστρωτὸν* inde vocabant. Tertium his duobus accessit genus liquefactis igne ceris penicillo utendi: 'quæ pictura navibus, nec sole, ventisve corrumpitur,' inquit Plinius. *Salmasius ad Solin.*

10 *Et atriorum pegmata*] Πήγμα, machinæ ornamentique genus in principum ædibus. *Vinetus*.

Et atriorum pegmata] Hesychius: σταθμοί, τὰ ἐκατέρωθεν τῶν θυρῶν ξύλα, ἀπὸν πήγματα καλοῦμεν. Vide Vitruvium.

12 *Vere lupa*] Scortum. Meretricum enim mores voraci luporum ingenio hand sunt dissimiles. Alludit autem ad fabulam de Romulo et Remo a lupa lactatis, apud Livium, Plutarchum, Halicarnasæum. *Vinet.*

No. 27. 1 *Inventor primus*] Atheniensem Antisthenem scribit Diogenes Laërtius, quum a Socrate tolerantiam didicisset, Cynicam primum instituisse sectam, principemque in ea fuisse. *Vinetus*.

Cynices] Secta hæc tum *κυνική*, tum *κυνισμός* Græcis appellatur. Antisthenes autem, auctore eodem Laërtio, diserebat in Gymnasio, cui 'Cynosarges' nomen, hand procul portis Athenarum: a quo loco sectam Cynicam nonnulli dictam volunt. Alii

vero a 'Canis,' qui Græce *κῶν* dicitur, ingenio, dictos opinantur Cynicos: quod eorum mores caninis persimiles essent, qui allatrarent, maledicerent omnibus, riderent omnes contemnerentque, et postremo etiam morderent. Lucianus cum aliis in locis, tum in vitarum auctione, præclara Cynicorum philosophorum instituta acite eleganterque depingit. *Idem*.

2 *Alcides*] Hercules a patris Amphitryonis patre Alceo, non ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id est, a viribus et fortitudine, ut dicit interpres vetus Virgilii in sextum *Æneidos*. Habebat autem Hercules templum ἐν Κυνοςάργει, cujus exemplo, quod labor bonum esset, comprobare solebat Antisthenes. Sed et Diogenes *Σκωπτός*, Antisthenis pertinacissimus assectator, aliud Cynicæ familiæ columen, in auctione vitarum Luciani, imitatore se proficitur Herculis. Idem facit Alcidas quoque in Cynico ordine, Antisthenes Diogeneque majoribus suis non inferior. Talem describit idem Lucianus in Symposio seu Lapithis. Cujus hæc sunt verba, Erasmo interprete: 'Quin ego tibi,' inquit, 'vel stans cœnavero, in ipso interim convivio etiam obambulans. Quod si defatigatus fuero, tum humi substrato pallio, cubito innixus cubuero: qualem videlicet Herculem pingunt.' Ubi egregius ille Cynicus, Herculem Deum suum appellat. *Idem*.

Alcides] Ita et Apuleius in Apologia Diogeni et Antistheni pera et baculo contentis, 'Herculem' addidit, qui 'neque una pelle vestitior fuit, neque uno baculo comitator.' Tertullianus in Apologetico cap. xiv. 'Sed et Diogenes nescio quid in Herculem ludit:' ubi tamen pro Diogene *Diagoram* aliqui substituant, de quo Theodoretus, Clemens Alexandrinus, &c. Clavam quoque pro baculo Cynicis D. Augustinus tribuit lib. xiv. Civ. Dei, cap. 20.

4 *Et ille Deus*] Hercules : qui quo pacto, exuta mortalitate, ex Ceta monte ad Deos abierit, Cætæus ipse Hercules Senecæ ostendit, et Ovidius nona Metamorphoseon. *Vinetus*.

No. 28. 1 *Discipulus nulli*] Hoc epigrammate, quod imagini subditur Cynici Antisthenis, immutatum lemma est, ad Diogenemque relatum : erroris, ut arbitror, adminiculo, quod in calce ejus nomen viderint *Διογένη* : quanquam apud Lucianum in Dialogo, cui titulus *βίον πρῶσις*, Diogenes inducitur, qui se Herculis imitatore esse dicat, atque ejus illa quoque sit præclara sane, nec indigna Cynico sententia, *τοῦτέ μοι λεοντή τὸ τριβάνιον. στρατεύομαι δὲ ὥσπερ ἐκείνος ἐπὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ κελευστὸς, ἀλλὰ ἐκούσιος, ἐκκαθάραι τὸν βίον προαιρούμενος*. Alii rursus ex uno geminum Epigramma fecere. Quid est autem : *eis ἀρετὴν συνέβη, καὶ Κυνικὴν σοφίην. quod est Latine, 'ad virtutem contigit, et Cynicam sapientiam,' ac deinde : καὶ Θεὸν Ἀλκιδέην, καὶ κύνα Διογένην*, hoc est, 'Et Deum Alcidem, et canem Diogenem : ' nisi ut respondeat, qui interrogatur, Antisthenes Diogenis magister, præstantissimum sibi contigisse præceptorem Deum Herculem, discipulum vero Cynicum Diogenem? ' Namque, ' ait Cicero in Rhetoricis, ' Artium magistros afferre laudem sive vituperationem discipulis, rursus discipulos magistris.' Ita vero Diogenem cognominavit canem, ut et nostri nonnunquam, et Græci (quod Pausanias quoque ait in Corinthiaca) consuevero : ut in Epigrammate, *Διογένης ὁ κύων*, et Martialis in Apophoretis, ' dormiat et tetrico cum cane pera rogat.' *Accursius*.

No. 29. 1 *Μυστῶν*] Hic pro *Μυστῶν*, legit *Μυσῶν* Lilius : sicut in Latino Mysi Phanacen, pro Mystæ Phanacen. *Vinetus*.

φανέκης] Fuit quando non *φανέκης*, sed *φανάτης*, reponendum censueri-

mus, quod constaret, Deum ipsum Græcis ita nuncupatum. Macrobi. lib. 1. Saturn. 'Plerique,' inquit, 'Phaneta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν. ἐπειδὴ φαίνεται ἄετος, quia sol quotidie renovat sese.' Nec multo item post, quo loco eundem esse Libernum patrem, cæterosque Deos cum Sole, commentatur : 'Phaneta Orpheus dixit solem ἀπὸ τοῦ φαίνειν καὶ φανεροῦ, id est, a lumine atque illuminatione, quia cunctis visitur, cuncta conspiciens.' Dictum ab eodem est de Libero patre, 'mystæ Phanacem nominant.' *Accursius*.

2 *Βάκχος ἐνὶ*] Scribo, *ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοισιν Ἀδωνεύς* : hoc est, inter viventes, inter mortuos. Plato in stellam : 'Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπε ἐνὶ ζωοῖσιν ἑώος, Νῦν δὲ θανὼν λάμπει ἔσπερος ἐν φθιμένοις. Quos versus, post Madaurensē Apuleium, ita reddidit Ausonius : 'Stella prius superis fulgebant Lucifer : at nunc Extinctus cassis lumine vesper eris.' *Idem*.

3 *Πυρογενής*] Et *πυρογενής*, 'ignigena' Ovidio libro quarto Metamorphoseon. 'Ignigenus' Apuleio, libro septimo de Asino. (*Αἰθίοψ* Anacreonti apud Hesychium.) Quod autem ita dicatur Bacchus, id pertinet ad fabulam de Semele, quæ paucis memoratur in Cupidine cruci affixo. *Vinetus*.

Δικεπὺς] Duo habens cornua. Sic in Orphei hymno. Sidonius Apollinaris in Burgo de Baccho : 'Caput aurea rumpunt Cornua : et indigenam jaculantur fulminis ignem.' *Idem*.

7 *Τιτανολέτης*] Lilius Gregorius *Τιτανολέτης* videtur legisse : sed ut *Τιτανολέτης*, sic *γίγαντολέτης*, in eo Carmine, quod ex primo libro Epigrammatum adducit. Quos autem Titanes, Gigantes, Heroës, gentes subegerit Bacchus, narrabunt Herodotus, Diodorus Siculus, Ovidius, et alii. *Idem*.

No. 30. 1 *Myobarbum Liberi patris*] Non est *Myobarbum* dictum παρὰ

τὸν βαββον, ut putat Turnebus: et ut nos quoque perperam aliquandiu putavimus. Nam hoc si sic esset, non neutro genere *μυδβαββον*, sed masculino dicendum erat, *μυδβαββος*. Deinde si *βαββος* est mysterium Cereris, quid hic mysteriis opus est? unum tantum nomen hic mysticum est, nempe 'Phanaces:' cætera pro populorum diversis appellationibus. Sed ut hæc opinio Turnebi tanquam falsa prorsus explodenda est, ita pro vera amplectenda, quam ponemus. Primum Bacchum cum cantharo oblongo et angusto fingi solitum, non solum veteribus auctoribus, qui hoc tradunt, sed et nobis ipsis credendum est, qui in veteribus marmoribus, nummis, ac monumentis id observavimus. Nam alii sunt canthari, ex quibus vinum defundebatur in pateras; alii potorii canthari, quibus bibebatur. Arnobius: 'Quid ille in Liberi dextra pendens potorius cantharus?' Illi canthari, ut dixi, oblongi sunt, et angustissimi infima parte, qua committuntur basi sumæ. Desinunt enim in turbinem subtilissimum, qui init basem ipsam. A qua similitudine et muris et barbæ, quæ in conum desinit, nomen ibrida voce ex Latino et Græco sermone insititum adeptus est: et vocatus est cantharus ille *Myobarbum*. Quæ compositio- nis lascivia ne cui forte mira videatur, habet similem in alio vase Romano, quod Græco nomine, item Latino Nanum barbaton vocabant. Græcum nomen est Nanus, sed figura Latina. Latinum nomen Barbatos, sed figura Græca. Varro: 'Quo postea accessit Nanus cum Græco nomine, et cum Latino nomine Græca figura Barbatos.' Quare si id est in nominibus separatim, quidni et in compositis? Vides præterea barbatum vocari, quod ea figura esset, qua fuisse cantharum potorium descripsimus: ut non dubium sit, quin lascivia joculari ita vocatus sit cantharus

potorius Bacchi. In eo autem hæc insculpta nomina fuisse miram nemini videri debet. Nam Liber pater nudus, et aliarum rerum inermis fingebatur: ut nihil haberet, in quo tituli illi poni possent, præter cantharum potorium. Ego sane non dubito, quin ea sit vera conjectura, et ex Græco et Latino joculariter composita sit vox, et *Myobarbum* dictum, ut *Myoparo*, propter longitudinem: est enim piratici navigii genus. Quid autem mystici habeat mus, quod velle videtur Turnebus, id sane mihi prorsus mysticum est et opertum. Tantus vir potnit ignorare, *μύειν* esse abdere se in latibula, inlatebrare se? quod sane mus facit. Ab eo ergo dictus *μῦς*. *Scaliger*.

1 *Ogygia*] Bæotia. Thebæ. Ogyges apud Varronem libro tertio de Re Rustica, sed Ὀγυγὶς apud Strabonem et Pausaniam, appellatur rex Thebarum Bæotiæ, unde hoc nomen factum. Thebanus autem genere fuit Bacchus. *Vinetus*.

3 *Mystæ Phanacen*] Ita vulgo perperam: legendum enim *Mysi*: quia ab Ausonio variæ memorantur gentes, quarum singulis mystæ sui: ut huic loco non generale *mystarum* nomen, sed particularis alicujus nationis appellatio conveniat. Talis Mysorum, qui Thracibus contermini. *G. I. Vossius*.

5 *Romana sacra Liberum*] Liber Romanis et Latinis appellatur Deus vini Bacchus; quod, ut volunt, animalium curis vinum liberet. *Vinetus*.

6 *Arabica gens Adoneum*] Legitur et *Ædoneum* prima diphthongo, ut *Αἰδωνεύς* supradictus: sed *Adoneum* prima brevi malo; intelligoqne, ut Lilius, Adonidem illum, Veneris Dææ amores et delicias; quomodo apud Plautum in Menæchmis: 'Dic mihi, nunquid vidisti unquam tabulam pictam in pariete, Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?' Natum autem Adonidem apud Sa-

bæos gentem Arabiæ fabulatur Ovidius decimo Metamorphoseon. Idemque numen esse Bacchum et Adonidem ex Plutarchi symposiacis tradit Cælius Rhodiginus. *Vinetus*. De his aliisque Bacchi et reliquorum Deorum cognominibus, nos, Deo volente, latius, ubi Mythologis recensendis manum admovebimus.

7 *Lucaniacus*] Ansonii hæc villa est, cujus deinceps sæpe fit mentio, et situm Scaliger explicat in fine Operis.

No. 31. 2 *Λυρds*] Quidam tamen codices pro *Λυρds*, minutus, habent *αλρds*, ipse. Quæ duo verba Græca sic se mutuo propter similitudinem corruperunt apud Juvenalem libro tertio. Ubi *Λυρds* invenisse scripsit Turnebus libri vicesimiquarti capite duodevicesimo Adversariorum: quum vetustissimus Petri Pithei viri doctissimi codex *αλρds* habeat, sicut apud Homerum scribitur libro xvi. *Odyssææ*. Sed aliter etiam depravatus fuit locus ille Juvenalis. *Vinetus*.

Λυρds ἐγὼ Κορδών] Hæc omnia ex uno exscalpta lapide effecere, ut ipse ego pastor tennis et exiguus essem, qui grandior alias effingi potuissem. Ludit in paronomasia τοῦ *λῆθος* et *Λυρds*: quam figuram Noster ad fastidium usque affectat.

No. 32. 1 *Lesbia Pieriis*] Plato primo Epigrammatum libro, capite, *εἰς ποικίλν*. 'Ἐνθά τὰς Μούσας φασὶν *τινὲς ὡς ἀλγύρω*. 'Ἡλ δὲ καὶ Σαπφὼ *λεσβόθεν ἢ δεκάτῃ*. 'Lesbia' e Lesbo maris Ægei insula, Troadi adjacente: 'Pieriis' a Pieria regione amœnissima, et urbe in Thessalia sive Macedonia. Sapphones autem duas facit Suidas, ambas Lesbias, alteram hanc poëtriam, quæ floruerit, quo tempore Alcæus, Stesichorus, et septem illi sapientes. De altera in Epigramma nonagesimum, et in Cupidinem cruci affixum. *Vinetus*.

2 *Εἰ ἐνδρῇ*] Legendum *Εἰμ' ἐνδρῇ*, ut se Lyricorum quidem nonam, Mu-

sarum vero decimam fuisse, memoret. Addunt alioqui eam Musis decimam et Plato et Antipater, neque quicquam catalogo eximit vatnm Lyricorum. Qui (ut vel ipse ait Ansonius) numero sunt Mnemosynarum. Extat Græcum Epigramma, quo singulis Lyricorum octo collaudatis, veluti majorem ei gloriam comparaturus, de Sappho ita subdit, quicumque ille Author fuerit: 'Ἀνδρῶν δ' οὐκ ἐνδρῇ Σαπφὼ πέλεν, ἀλλ' ἱερατωαῖς Ἐν Μούσαις δεκάτῃ Μοῦσα καταγράφεται. *Acursius*.

No. 33. 1 *Salo*] Mari. *Vinetus*.

Salo] Solinus in Pontic. 'Quæ semine cæli Parturiente salo, divini germinis æstu, Spumæa purpureidum sanguinat unda profundi Nasceris e pelago, placido Dea prosata mûndo.'

Solo] Terra. Est autem *παρονομασία* in his, 'salo,' 'solo,' 'cælo.' Sic in versu tricesimo Iambici Epistolæ vicesimæ secundæ, 'Soli et sali commercio.' *Vinetus*.

Patre edita Cælo] Saturnus quum patris sui Cæli virilia falce amputasset, eaque in mare decidissent, Venerem Deam genuerunt. *Idem*.

2 *Aeneadum genitrix*] His duobus verbis suum Carmen incipit Lucretius. *Idem*.

No. 34. 2 *Anteperire*] Sic apud Catullum: 'Postphaselus:' apud Terentium 'semperlenitas,' et apud alios alia: sic in glossis Isidori: 'Antemalorum, præteritorum malorum,' ex Virgilio.

3 *Malo, inquit, tinea*] Primus et alter item Vosianus, *tinea*; sic ut referatur ad τὸ *perire*, quod propius: quare veteres Codices sequutus sum: *idem, quod levius malo*. Repetitio autem illa uti valde familiaris est poëtis, ita et longe gratissima. Hanc qui nobis voluptatem corrumpendo inviderunt, merito suo carpendi sunt. Ego, si quid eo gratiæ a benevolo lectore inire potero, etiam in alio Epigrammato redintegrabo. In vett.

Poëtar. Catalectis Scaligeri pag. 204. Carmen est Porcii Licinii ipso melle dulcius, quod librarii nobis in fel commutaverunt. Proponam pristino lepori restitutum: 'Custodes ovinum teneræque propaginis ignem Quæritis? iguem (ite huc) quæritis? ignis homo est. Si digito attigero, incendam sylvam simul omnem. Omne pecus, (flamma est) omnia, quæ video.' 'Flamma est' sc. homo, ut paulo ante, 'ignis homo est.'

9 *Agat irascor*] [Post verba Tollii in Var. Lect. citata, hæc sequuntur:] 'de cuius *facundia* nihil dicam. Lector ipse ex panegyrico iudicet. Noster, quod *honorem* ejus attinet, Proconsulem Pacatum fuisse docet Præfat. in Lud. vii. Sapp.'

13 *Cedro*] Cedrus arboris genus in Creta, Africa, Syria, cujus oleo perunctæ res, ut etiam libri, nec tineam nec cariem sentiunt. Vitruvius, Plinius, et alii. *Vinetus*.

No. 35. 9 *Monumenta fatiscunt*] Lucretius lib. v. 'Denique non lapides vinci quoque cernis ab ævo? Non altæ tures ruere, et putrescere saxa? Non delubra Deum, simulacraque fessa fatisci? Denique non monumenta virum dilapsa videmus Cedere proporro, subitoque senescere casu?' Seneca de Brevit. Vitæ: 'Honores, monumenta, quidquid aut decretis ambitio jussit, aut operibus exstruxit, cito subruitur: nihil non longa demolitur vetustas, et movet opus, quod consecravit.' Martial. lib. x. Ep. 2. 'Marmora Messalæ findit caprificus, et audax Dimidius Crispi mulio ridet equos.' Rutilius Numatianus Itiner. i. 'Sola manent interceptis vestigia muræ. Ruderibus latæ tecta sepulta jacent. Non indignemur mortalia corpora solvi: Cernimus exemplis oppida posse mori.' Petronius Pisaurensis: 'Pyramidas, &c. Concutiet sternetque dies: quoque altius exstat Quodque opus, hoc illud carpet edetque magis.' Plinius ad

Trajanum: 'Arcus enim et statuas, aras etiam, templaque, demolitur et obscurat oblivio, negligit carpitque posteritas: ubi frustra Lipsius, *demolitur alas, obscurat obliquo*, corrigi. *Ætas* enim hic per vocabulum 'posteritatis' designatur. Deinde et 'oblivio' monumenta illa 'demoliri' recte dicitur, quæ per oblivionem posterorum non reficientium aut instaurantium tempore consumuntur. Sic quoque *τὸ 'carpit'* explicandum est: præterea, sicut 'demoliri' et 'obscurare' oblivioni adscripsit, ita 'carpere' et 'negligere' posteritati, quæ per oblivionem et negligentiam opera ista non habet sarta tecta.

10 *Mors etiam saxia*] Ovidius lib. quinto Fastorum: 'Longa vetustas Destruit, et saxo longa senecta nocet.' 'Nihil enim est opere aut manu factum,' inquit Cicero pro Marcello, 'quod aliquando non conficiat et consumat vetustas.' Rutilius Numatianus poëta Gallus in itinerrario de Populonia eversa: 'Non indignemur mortalia corpora solvi: Cernimus exemplis oppida posse mori.' Servius Sulpicius in litteris ad Ciceronem libro quinto Epistolarum. *Vinetus*.

No. 36. *De Sabina*] Potest Ausonius hæc scripsisse de Attusia Sabina conjuge sua: de qua est Carmen nonum Parentalium. *Vinetus*.

No. 37. 1 *Achæmenias*] Persicæ, Parthicæ, Babylonice, Orientales. Achæmenidæ, auctore Herodoto, libro primo, sunt gens Persidis: unde Persarum reges oriundi, et Achæmenes dicti. Meminit Stephanus etiam, et Solinus. *Vinetus*.

2 *Pallia, Græcia*] Plura de palla Baius in libro de Re vestiaria: in veteri glossario *μήτρα, πέπλος, παραπέτασμα* exponitur. *Idem*.

3 *Ausoniam*] Italiam, Romanam. *Idem*.

No. 38. 1 *Licia qui texunt*] Loquitur de se Sabina. *Vinetus*.

2 *Licia*] Telas. Liciū, quo statim implicatur in tela. *Idem*.

Casta Minerva] Minerva, quæ et Pallas, non tantum armorum, sed etiam lanificii Dea est. Servius in extremum septimum Æneidos, et Ovidius in principio sexti Metamorphoseon. *Idem*.

No. 39. 1 *Hanc volo, &c.*] Expressum est hoc Epigramma ex illo Martialis lib. i. LVIII. 'Qualem, Flacce, velim, quæris, nolimve puellam? Nolo nimis facilem, difficilemque nimis. Illud, quod medium est, atque inter utrumque, probamus. Nec volo quod cruciat, nec volo quod satiat.' Ejusdem ferme sententiæ est illud Anthol. Gr. lib. VII. Μισῶ τὴν ἀφελή, μισῶ τὴν σάφρονα λῆαν. 'Ἡ μὲν γὰρ βροδέως ἡ δὲ θέλει ταχέως. Petronius: 'Nolo, quod cupio, statim tenere; Nec victoria mi placet parata.' Hinc Aristænetus lib. II. Ep. I. Χαρίστατον οἶδα τὸ σμικρὸν δοκνίζειν τοὺς νέους. Τοῦτο γὰρ τῶν ἀφροδισίων προαναπέλλει τὸν κόρον, καὶ τὰς ἑταίρας ὑποδείκνυσιν ἀεὶ ποθεῖν τοῖς ἐρασταῖς. ἀλλ' εἰ τοῦτο γένοιτο πέρα τῆς χρείας, ἀποκἀμυνουσιν οἱ ποθοῦντες. Claudianus in Fescenninis, v. 108. 'Crescunt difficili gaudia iurgio; Accenditque magis, quæ refugit Venus. Quod flenti tuleris, plus sapit osculum.' Martialis lib. v. Epig. LXXXIV. 'Insequeris, fugio: fugis, insequor. Hæc mihi mens est: Velle tuum nolo, Dindyme: nolle volo.'

5 *Nec bis cincta*] Vetus Epigramma: 'Sic me custodi, Cosconia, neve ligata Vincula sint nimium: neve soluta nimis. Effugiam laxata nimis: nimis aspera rumpam. Sed neutrum faciam, Commoda si fueris.' Vide et Ep. LVIII. l. i. et XXXVII. l. iv. Martialis.

8 *Famina, quæ jungat, quod volo*] Hic versus sic legendus et distinguendus: *Famina cui jungat, quod volo, nolo vocet*. Asserit hanc lectionem versus primus hujus Epigrammatis. Hoc ingenio sunt fere omnes

amatores quibus 'quicquid quæritur optimum videtur,' secundum Petronium. *Grævius*.

Femina, cui jungat] Guarini: *Era un nò, che volera: un atto misto Di rapina, e d'acquisto: Un negar si cortese, che bramava Quel, che negando dava*.

No. 40. 4 *Una potest ambos*] Non absimile est joco Philippi Macedonis, principis, meo judicio, maximi. Duo fratres erant in ejus satellitio, quorum alter 'Ἀμφότερος vocabatur segnis, et nullius precii; alter 'Ἐκότερος, homo strenuus, et vigilax. Itaque dicebat 'Ἐκότερον esse 'Ἀμφότερον, 'Ἀμφότερον autem οὐδέτερον. *Scaliger*.

No. 42. *De Pallade, et Venerē armata*] Huic Epigrammati mire rudem addidere inscriptionem, *De Pallade volente certare armis cum Venerē*. Non ferendam vero alii, in *Venerem Barbatam*. Quomodo et legendum Carmen ipsum, et Barbatam coluisse Venerem Lacedæmonios, affirmare non veretur, cum nullum sit tot mendaciis precium. Servius sane ac Macrobius Cypri, non Lacedæmone, barbatus Veneris simulachrum fuisse, scribant, veste muliebri, cum sceptro, ac statua viri, quia eadem et mas putetur et femina. Consentaneum itaque fuerit, Epigramma ipsum authoris incerti et hoc loco indidisse: Παλλὰς τὰν Κυθέρειαν ἑνοπλον εἶπεν ἰδοῦσα, Κύπρι, θέλεις οὕτως ἐς κρίσιν ἐρχόμεθα; 'Ἡ δ' ἀπαλὸν γελᾶσασα, τί μοι σίκος ἁντίον αἶρειν; Εἰ γυμνὴ νικῶ, πῶς θύαν ὄπλα λάβω; Cur autem armata apud Lacedæmonios Venns, Firmianus in primo divinarum institutionum in primis explicat. *Accursius*.

2 *Judice vet Paride*] Contulisse juvat Carmen Antipatri, quo judicium Paridis expendit: 'Ἀφρογενοῦς Παφίης ζῆθεον περιδέρκεο κάλλος, Καὶ λέξεις, αἰνῶ τὸν Φρύγα τῆς κρίσεως: Ἄσθῖδα δερκόμενος πάλι Παλλάδα, τοῦτο βοήσεις, Ὡς βοῦτης ὁ Πάρις τήνδε παρετρήχασεν.

No. 43. 1 *Armatam*] Apud Lacedæmonios armata colebatur Venus, ut indicant Epigrammata Græca in eam libro quarto: quod et cognoscas ex Plutarcho, Pausania, Quintiliano, Lactantio libro primo Institutionum. Epigrammatum quoque Græcorum libro primo est Leonidæ in eam rem festivum Carmen. *Vinetus*.

4 *Vincere si possum nuda*] Indicatus de forma Paris Deas videre nudas voluit. Vide Isocratis orationem de Helena, et Luciani dialogum, qui *Ἐπὶ τῷ Θέῳ* inscribitur. *Idem*.

No. 44. 1 *Emptis quod libris*] Acrem quondam scripsit invectivam Lucianus in hominem indoctum, librorum copiam cum superbia quadam comparantem. In eundem sensum Seneca de Tranq. c. 9. 'Apud desidiosissimos ergo videbis,' inquit, 'quidquid orationum historiarumque est, et tecto tenus exstructa loculamenta.'

3 *Hoc genere et chordas*] Horatius lib. II. serm. 3. 'Si quis emat citharas, emtas comportet in unum, Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli; Si scalpra et formas non sutor: nauticavela Aversus mercaturis: delirus et amens Undique dicatur merito.'

No. 45. 1 *Rhetoris hæc Rufi*] Si quis Latina hæc in Rufum Rhetorem cum iis contulerit, quæ in Græcorum Epigrammatum libris in Rhetores scripta habentur ineptos et indoctos, hæc fere ex Græcis, vel contra etiam fortasse ex his facta Græca comperiet. Quis enim pro certo affirmet, Græca illa Ausonio visa, atque ideo ante ejus mortem scripta fuisse omnia? *Vinetus*.

Rhetoris hæc Rufi] Indisertum Rhetorem arbitrer alieno quam proprio nomine derisum voluisse, sumto Rufi nomine ex Græcis Epigrammatibus, quæ sunt in Rhetores nonnullos: unde illud etiam, quod est in quendam Sextum, *ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκότως εἰκὼν*, in suum Rufum ita Noster transtulit:

'Ipse Rhetor est imago imaginis:' et illud: 'Elinguem quis te,' &c. *Ac-cursius*.

Nil verius: ipsa] Scribebam: *statua est: nil verius: ipse, Ipse adeo linguam*. Ita enim videtur magis augere quod inceperat dicere. Nihil similis. Immo hæc statua ipse Rufus est. Nec enim linguam habet ac cerebrum, uti et Rufus, &c. *Gronovius*.

Nil verius: ipsa] Vossiani, *ipse est, Ipse adeo, &c.* distingue, *nil verius: ipsa est*: sic mox: 'Hæc Rufi tabula est: nil verius: ipse ubi Rufus?' non enim vult ipsam statnam esse Rufum, sed apprime similem; Rufumque fideliter expressum: unde et mox: 'Rhetoris hæc Rufi statua est: si saxea, Rufi:' ad quem verum vide quæ notavimus. Sunt autem et ea quæ sequuntur uno commate includenda; quinque quippe argumenta adfert, unde Rufi statnam esse conjiciat, vel probet, quod linguam non habeat, nec cerebrum, quod rigeat, surda sit, et non videat: quæ omnia *Rufi*, sive in *Ruso* sunt. Hinc et Epig. LI. et LII. primum et tertium horum argumentorum repetuntur.

4 *Mollior*] Mollis ad res et ad mores pertinet. Non autem mollis statua, sed mollis ipse Rhetor, id est, semivir, effeminatus, libidinosus. *Vinetus*.

No. 50. 2 *Celebri fit ut convivio*] *Ms. Celebri (ut fit) convivio*. Admonendum et illud, in eo derideri Rhetoris imperiti vecordiam, quod dum ostentator ipse artis bonum ominari nascituris putat, mortem imprudentia verborum statim natis imprecatus fuerat; nec id facile (quantum equidem meminim) aliunde colligitur, quam ex disticho Palladæ Græci Auctoris, qui de gemellis filiæ cuiusdam Grammatici statim mortuis, ait, eam peperisse filiolum masculinum, femininum, neutrum: *Γραμματικῷ θυγάτηρ ἔτεκεν φιλότῳτῳ μὲν γῆισα Παιδίον ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδὲτερον*. Quod

Ephyreia Laïr
cum sarta
ba proca
et rari
refo
us,

quorum
altero Pollu.

4, nati sunt. *Vinetus.*

3 *Hos genuit Nemesis, sea.*

Hyginus, et Pausanias in *A*.
Nemesis enim ab Jove in olo-
verso compressa, actis mensibus,
ovum procreavit: quod Mercurius
jussu Jovis auferens, detulit Spartam,
et Ledæ sedenti projecit in gremi-
um: quod ab illa fotum, Castorem,
Pollucem, et Helenam edidit. Multa
tamen hæc omnia soli Ledæ attri-
bunt. Quare Lactantius Firmianus
eamdem Nemesis et Ledam fuisse
existimat, licet Isocrates in Helenæ
encomio, et duas, et ab Jove cygno
utramque compressam fuisse referat.
Vide Lycophronis interpretem in
versum octogesimum septimum Alex-
andræ. Siquis in hunc locum plura
velit, legat caput octogesimum se-
cundum Collectaneorum Jacobi Con-
stantii Fanensis, et caput undevicesi-
mum libri undecimi Cælii Rhodi-
gini, et Lillii Gregorii syntagma quinc-
tum de Diis. *Idem.*

No. 57. 1 *Vera Venus Gnidiam*] Sic
Mss. Codices, non *factam*, habent. Et
sane eam toto orbe terrarum celeberrimam
intelligit, quæ Gnidiorum fuit,
Gnidumque nobilitavit. De qua Val.
Max. et Plinius: quo igitur modo
legi debeat, aliorum judicio statuen-
dum relinquimus: apud Græcos eam

fractique enervi corpore gressus, Et
laxi crines, et tot nova nomina vestis;
Quæque virum quærunt.' Propterea
et idem olim de Pompeio Magno dic-
tum est, qui cum omni corporis ha-
bitu et incessu mollitiam præferret,
hanc suspicionem effugere non potuit.

Enim a Cinna poeta perstrictus
est: 'Fasciola qui crura tegit, digito
quo Scalpit: quid credas hunc
esse? virum.' Ita enim olim
antissimum distichum et sup-
erius distingimus: cum vulgo
legatur: quid credas

arum? nullo sale, nulla
complevimus autem ex
cujus verba hæc
in Pompeium
multa scrutantes,
imperari deberet,
observaverunt
sed gennino
uno scal-
tegendi
cola can-
alte-
barum,
sere-
ar-

No. 58. *A*
theris natum;
cipit; buccula
tis versibus laudat.
perique ingenio mag-
commendantur.' Plinius
simo quarto: ubi clara Myro-
statuarii opera recenset. De
Petronius Arbiter: 'Myron, qui
ne hominum animas ferarumque
sere comprehendit, non invenit hære-
dem.' Extant autem veterum poetarum
Epigrammata in Vaccam hanc
non pauca libro quarto Epigramma-
tum Græcorum, quos multa cum
laude Ausonius non solum imitatus
est, sed etiam aliquando interpreta-
tus feliciter, ut conferenti palam fiet.
Vinetus.

2 *Neo factam me puto*] Epigram-
matum in hanc buculam Græcorum
quintidecimi versus est. 'Αὐτὸ Μίρ-
ρος χεῖρ ὁ πλάσας, ἀλλ' ἔκρινεν. Huc ita
alludent Latina Ausonii, ut credam
scripsisse non *factam* sed *factam*. Est

autem fere creditur, intelligendum; præter mares, feminasque etiam Androgynos, partuum frequentia jam olim prodigia, ineptum videri potest. Illi enim non neutrum solum, sed (ut eleganter ait Naso) 'Nec duo sunt, sed forma duplex, nec femina dici, Nec puer ut possint; neutrumque, et utrumque videntur.' Notum est et ænigma, quo Hermaphroditum dici hominem, non hominem, plerique autnant. Cum tamen Plato in rep. de Eunuchis dictum scribere non dubitavit. *Accursius.*

3 *Grammaticæ ut artis*] Haud absurdum est in Græcis Epigr. illud Lucillii in Rhetorem, *Ὁ δὲ χεραὶ Μάρκον*, &c. in cuius ultimo versu Rufi cujusdam Grammatici solœcisantis mentio, qui an idem cum Rhetore nostro sit, haud liquido dixerim.

6 *Generisque neutri filios*] Hermaphroditos, androgynos, neutrius generis filios, qui habeant utrumque sexum. Est Palladæ libro primo Epigrammatum Græcorum non dissimile distichon. De Genitivo neutri, Priscianus libro sexto. *Vinetus.*

No. 51. 4 *Imago imaginis*] Sna. Ut minus Rhetoris, et dicentis hominis habeat, quam sua ipsius imago et effigies. Incerti auctoris distichon libro secundo Anthologiæ: *Εἰκὼν ἡ Χέττου μελέτῃ. Χέττος δὲ σιωπῇ. 'Ρήτωρ ἦν εἰκὼν. ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκὼν.* *Vinetus.*

1 *Polenta*] Genus farinæ et cibi. *Vinetus.*

Tribon] *Τρίβων*, pallium. *Idem.*

Bubulcum] *Παῦλον*, id est puerulum, dicit Diogenes Laërtius: 'puerum' Seneca in Epistolarum nonagesima prima. Est autem in extremo libro tertio Anthologiæ distichum in canem Diogenem: *Βόσκον, καὶ πῆρη, καὶ διπλὸν εἶμα σοφοῦ Διογένοτος, βίτου φόρτος ὁ κουφάτος.* *Vinetus.*

No. 54. 1 *Effigiem, Rex Cræse*] Hoc Epigramma, quo Cræsum conveniri

apud Manes facit a Diogene, e Græco uno authoris incerti versum, comperies. In quibusdam haud ita magni ponderis diversum. Ut feliciter plerumque metaphrasten Ausonium, quam interpretem fideliores agnoscas. Ac fortasse quæ de consternendo pallio dissimularit, adeo interpretationem non arguant, ut etiam consultum magis auctorem renuncient Inferorum legis. Ad quos æqua descendunt umbrarum sors, cuncta vitæ munera deserendi. *Accursius.* *Effigiem*] Manes, umbram. *Vinetus.*

No. 55. 1 *Lais anus*] Platoni cuidam hæc Græca inscribuntur libro sexto Epigrammatum: *'Ἡ σοβαρὶν γελῶσα καὶ 'Ελλάδος, ἣ τὸν ἱράστων 'Εσμὲν ἐν προθύροις Ἀδῆς ἔχουσα νέων, Τῇ Παφίῃ τὸ κατόπτρον. ἐπεὶ τοῦτ' ἄρα δρᾶσθαι οὐκ ἐθέλω, ὅτ' ἦν πάρος, οὐ δύναμαι.* Fuit autem Lais meretrix nobilissima Corinthi, quum tamen Siciliam haberet patriam, auctoribus Strabone, Plutarcho in Nicia, Atheus, et Solino. De illa Aulus Gellius libro primo, et Erasmus in proverbio, 'Non est cujusvis Corinthum appellere.' Plutarchus in Alcibiade Laidi matrem facit Timandram. Suidas in verbo *χελάση* a Thessalis mulieribus zelotypia in templo Veneris interfectam fuisse scribit, ex Athenæo. *Vinetus.*

Lais anus] Sic et apud Gruter. in Inscript. p. v. 6. IOVI. IVNONI. MINER. ANTONIA. M. LIB. APHRODISIA. SCYPHOS. H. VENEREVN. SPECVLVM. DONVM. DEDIT. Feminas 'consilium formæ a speculo petere,' ut ait Tertullianus cap. XII. de Vel. virgin. si quis velit adstruere, actum agat: 'rem feminarum' vocat Phædrus. Vide quæ Satyricus in Othonem, et Clemens Alex. lib. III. Pædag. cap. 2. pag. 200.

3 *Qui cernere talem*] Illustrat, et illustratur Claudianus l. i. in Eutrop. vs. 90. 'Haud aliter juvenum flam-

mis Ephyreia Laïs, E gemino ditata mari, cum sarta refutat Canities, jam turba procax, noctisque recedit Ambitus, et raro pulsatur janua tactu, Sequae reformidat speculo dammare senectus,' &c. *Refutat* autem, vel, ut Livineius, *refugit*, pro *refundit* in hiace versibus legendum esse, ex Horatii l. iii. Od. xv. inquirenti patebit.

No. 56. 1 *Istos, tergemino*] Quod hic *tergeminum*, in Grîpho *triplex ovum* appellatur, quod illos tres excluserit, Castorem, Pollucem, et Helenam. Ceterum sunt, qui dicant duo ova fuisse, ex quorum uno Castor et Helena, ex altero Pollux et Clytæmnestra, nati sunt. *Vinetus*.

3 *Hos genuit Nemesis, sed Leda*] Sic Hyginus, et Pausanias in Atticis. Nemesis enim ab Jove in olorem verso compressa, actis mensibus, ovum procreavit: quod Mercurius jussu Jovis auferens, detulit Spartam, et Ledæ sedenti projecit in gremium: quod ab illa folum, Castorem, Pollucem, et Helenam edidit. Multi tamen hæc omnia soli Ledæ attribuant. Quare Lactantius Firmianus eandem Nemesim et Ledam fuisse existimat, licet Isocrates in Helenæ encomio, et duas, et ab Jove cygno utramque compressam fuisse referat. Vide Lycophronis interpretem in versum octogesimum septimum Alexandræ. Siquis in hunc locum plura velit, legat caput octogesimum secundum Collectaneorum Jacobi Constantii Fanensis, et caput undeciesimum libri undecimi Cælli Rhodigini, et Lillii Gregorii syntagma quintum de Diis. *Idem*.

No. 57. 1 *Vera Venus Gnidiæ*] Sic Mss. Codices, non *fictam*, habent. Et sane eam toto orbe terrarum celeberrimam intelligit, quæ Gnidiæ fuit, Gnidiæque nobilitavit. De qua Val. Max. et Plinius: quo igitur modo legi debeat, aliorum iudicio statuentium relinquimus: ad quos Græcos eam

pluribus celebratam comperimus, Gnidiæque nuncupatam. In quibus et Platonis est hexastichon, alteramque distichon *εἰς ἑγαλμα Ἀφροδίτης ἐν Κνίδῳ*, ex quibus suum apte ac concinniter confinxit Ausonius. *Accursius*.

Vera Venus fictam] Græca subiebat Tilli nostri codex, ex quibus sua Latina fecisse videretur Ausonius: 'Α Κόπρις τὰν Κόνειον ἐν Κνίδῳ εἶπεν ἰδοῦσα, Φεῦ, Φεῦ, ποῦ γυμνὴν εἶδὲ με Πραξιτέλης; Πραξιτέλης οὐκ εἶδεν, ἀ μὴ θέμις, ἀλλ' ὁ σῖθηρος ἔξενεν, ὅταν Ἀρης ἤθελε τὴν Παφίην. Quæ Græca quarto quidem libro Anthologię invenies, sed separata: prius distichon, solum, incerto auctore: alterum, tertium in hexasticho, quod Platoni inscribitur: quisquis hic sit Plato. De Praxitele statuario, et ejus Venere Plinius libro tricesimosexto, Arnobius sexto, Lucianus in dialogo, cui nomen Ἐρωτες. Est autem Cnidus urbs Asiæ. *Vinetus*.

No. 58. 1 *Bucula*] 'Myronem Eleutheris natum, et ipsum Ageladis discipulum, bucula nobilitavit, celebratis versibus laudata: quando alieno plerique ingenio magis, quam suo, commendantur.' Plinius libro tricesimo quarto: ubi clara Myronis hujus statuarii opera recenset. De eodem Petronius Arbiter: 'Myron, qui pæne hominum animas ferarumque ære comprehendit, non invenit hæredem.' Extant autem veterum poetarum Epigrammata in Vaccam hanc non pauca libro quarto Epigrammatum Græcorum, quos multa cum laude Ausonius non solum imitatus est, sed etiam aliquando interpretatus feliciter, ut conferenti palam fiet. *Vinetus*.

2 *Nec factam me puto*] Epigrammatum in hanc buculam Græcorum quinctidecimi versus est. Ἀλλ' Μύρωνος χεῖρ οὐ πλάσσει, ἀλλ' ἔκρεινεν. Huc ita alludunt Latina Ausonii, ut credam scripsisse non *factam* sed *fictam*. Est

autem naturæ gignere, fingere artis. *Vinetus*. Arridet emendatio in utroque versu : sed supra, 'Talem fecerunt,' &c.

No. 59. 2 *O virule*] Ita vett. Exempl. non *O vitula* præferunt : ut in Græcis Epigrammatibus *μόςχε*, et Ausonius nunquam aliter in cæteris, quam virili genere. Ut : 'Sic vitulus aitiens ubera nostra petit.' Item : 'Errasti attendens hæc ilia nostra, juvence.' Nec non : 'Me vitulus cernens immugiet.' *Accursius*.

No. 60. 1 *Dædale cur*] Dædalus faber insignis vaccam fecit ligneam, et veræ vaccæ corium induxit : in qua inclusa Pasiphaë uxor Minois regis Cretæ insulæ, a tauro fuit inita, cuius infandum amorem illi Venus objecerat. Hyginus, Philostratus in Iconibus, Servius in sextum Æneidos, idem Ausonius in Epigrammate sexagesimoquineto, et in Cupidine cruci affixo, et in Technopægnio. *Vinetus*. Explicant Palæphat. Cedren. Clem. Alex.

No. 61. 1 *Errasti*] Hoc ad Græcum Antipatri Sidonii proxime accedit, quod est, *μόςχε, τί μοι λαγόνεσσι προσέρχαι; τίπτε δὲ μικῆς; 'Α τέχνα μαζοῖς οὐκ ἐνέθηκε γάλα*. *Vinetus*.

No. 62. 1 *Pasce greges*] Et hoc e Græco Anacreontis conversum non ambigo. *Βουκέλε, τὰν ἀγέλαν ποβῶν νέμε, μὴ τὸ Μύρωνος βοῖδιον ὡς ἐμπρὸν βουσί συνεξελάσῃς*. Grammatici autem, qui ab eo, quod est *bos*, dativo et ablativo plurali *ubus* et *ubus*, fieri monuerunt, nescio, an hic observaverint, *ubus* priorem syllabam corrumpere, quam producat *ubus*. *Vinetus*.

No. 63. 1 *Me vitulus*] Lepidius multo me hercule hoc Græce, quam Latine. Sic enim Demetrius : 'Ἦν μ' ἐσίδη μόσχος, μνησεται. ἦν δὲ γε ταῦρος, θήσεται. ἦν δὲ νομῆς, εἰς ἀγέλην ἐλάσει. *Vinetus*.

2 *Mittit agens*] Quid si legatur *ovans* pro lætanti? ut est illud ex Græco Epigrammate, 'Liquit ovans

laqueum.' et apud Virgilium in Georgicis : 'Terque novas circum felix eat hostia fruges, Omnis quam chorus, et socii comitentur ovantes.' Deest v. ea vox in Græcis versiculis, unde transtulit hoc ipsum Ausonius, et duo tantum præcedentia, non autem omnia, ut est qui in Propertio comminiscatur. Quanquam illud hemistichium, 'nec factam me puto, sed genitam :' ex hoc deductum videatur, 'Ἄ δὲ Μύρωνος χεῖρ οὐ πλάσεν, ἀλλ' ἔτεκεν : ut id interim præteream, quod Ausonius ita cœpit : 'Bucula sum cælo genitoris facta Myronis.' Græcus vero author : *βοῖδιόν εἰμι Μύρωνος*. *Accursius*.

No. 64. 4 *Nec sunt facta Dei mira*] Quæ Deus et natura facit, maxime quidem mira sunt, sed non miratur tamen vulgus, veluti, quas aves Deus ex elementis hisdem cum ceteris animalibus fecit, non miramur, quod volent : sed quod volaverit Columbe simulachrum e ligno ab Archita Tarentino, ratione quadam, ait Gellius libro decimo, disciplinaque mechanica factum, hoc quis non admiretur? *Vinetus*.

No. 67. 3 *Me monebat*] *Minabat* pro *monebat* quum legendum censuisset Antonius Loiselus, assensit Jacobus Cujacius : probavitque in titulum septimumdecimum libri primi receptarum sententiarum Julii Pauli, Appuleio et Hieronymo testibus, Latinos *minare*, pro eo, quod est, ducere, agere, ante se pellere, aliquando dixisse : nostrumque Romano-francum verbum *mener*, quod istius minare significationem prorsus habet, ex eo ipso fuisse ortum. Exodi tertio capite, ut sacros illos libros in nescio quæ capita capitulave nos non ita dudum secumimus : 'Quumque minasset gregem ad interiora deserti.' Capite sexto secundi Regum : 'Filii Abinadab minabant planstrum novum.' Isaiæ capite decimo : 'Leo et ovis simul morabantur : et puer

parvulus minabit eos.' Actorum Apostolicorum capite duodevicesimo: 'Et minavit eos a tribunali.' Appuleius septimo de Asino Aureo: 'Adveniunt illi, vinarios utres ferentes, et gregatim pecua comminantes:' et libro octavo: 'Rursum itaque me referctum sarcinis, planis gladiis minantes, perveniunt ad quandam nobilem civitatem.' *Vinctus*

Me minabat] Præter ea, quæ Vinctus notavit, pauca hæc, dum aliud ago, veterum exempla occurrerunt. Jeremias in Threnis, A. III. 'Me minavit et adduxit in tenebras.' Festus: 'Inigere pecus, agere, id est, minare.' Idem in 'Agere': 'Agere, modo significat ante se pellere, id est, minare.' Gregor. Magnus l. I. Dialog. 'Qui jumenti perdit damna libenter ferens, patienter etiam flagellum, quod tenebat, diripientibus obtulit, dicens: Tollite ut habeatis, qualiter hoc jumentum minare valeatis.' Victor lib. II. Pers. Vandal. 'Omnisque illa beatorum turba expellentibus quibusdam Æthiopibus minata est foras.' et mox: 'a Mauris tamen crudeliter minabantur.' Paul. Diaconus lib. XVIII. Hist. Miscellæ: 'Imperator vero a se confirmatum exercitum contra Chosroën minabat: nbi male vulgo, *conformatum*.

No. 69. *Quæ sexum*] In eum, qui muliebris patiebatur. *Vinctus*.

1 *Vallebanæ*] Epigramma hoc scriptum est *μυμρικῶς* in puerum muliebris patientiæ. Ex ejus enim persona dicitur, non ex persona Ausonii, cum de puero se feminam factam scribit. Ut ille contra in Epigrammate Luciani de Lupo factus dicitur hædus. Patet igitur, quis hic loquatur: tum quare feminam se vocet: ejusmodi enim dicebantur virum querere: et quem videbant mollem victa, vestitu, incessu, ore, et aliis, de eo dicebant, Hic virum querit. Arbitratur: Querit se natura, nec invenit. Omnibus ergo Scorta placent:

Dolph. et Var. Clas.

Auson.

fractique enervi corpore gressus, Et laxi crines, et tot nova nomina vestis; Quæque virum querunt.' Propterea et idem olim de Pompeio Magno dictum est, qui cum omni corporis habitu et incessu molliam præferret, hanc suspicionem effugere non potuit. Ita enim a Cinna poeta perstrictus fuit: 'Fasciola qui crura tegit, digito caput uno Scalpit: quid credas hunc sibi velle? virum.' Ita enim olim hoc elegantissimum distichum et supplevimus, et distinximus: cum vulgo apud Senecam legatur: *quid credas hunc sibi velle virum?* nullo sale, nulla venustate. Supplevimus autem ex Marcellini lib. XVII. cujus verba hæc sunt: 'Nec non etiam in Pompeium obtrectatores iniqui multa scrutantes, quum nihil, unde vituperari deberet, inveniretur, duo hæc observaverunt ludibrosa et irrita, quod gennino quodam more caput digito uno scalpebat: quodque aliquandiu tegendi ulceris causa deformis, fasciola candida erus colligabat: quorum alterum factitare, ut dissolutum, alterum, ut novarum rerum cupidum assererent: nihil interesse oblatantes argumento subfrigido, quam partem corporis redimeret Regiæ majestatis insigni.' Hactenus ille. In quibus fascia pertinet ad suspicionem affectu regni: scalpere autem caput uno digitulo, spectat ad hominis molliem, ut hoc diceretur, videlicet, eum virum velle, seu querere. Sed, ut ingenue fatear, hoc distichon in veteri quadam scheda aliter suppletum vidi: 'Magnus, quem metuunt homines, digito caput uno Scalpit: quid credas hunc sibi velle? virum.' Quid potius eligamus, dubito. Hinc Marcellini, hinc membranæ veteris auctoritas diversum rapit. Judicent ergo eruditi. Dum interea non dubitemus, 'virum querere,' aut *velle*, dictum fuisse in eos, quorum pudicitia ad eum modum, quem supra notamus, suspecta erat. *Scaliger*

3 M

Vallebana] Duo, ut puto, vocabula ex uno loci nomine mihi incogniti. Memoratur 'Vallis Ibana,' sive 'Val-laibana,' vallis quædam Hispaniæ, in rebus Ludovici pii Francorum regis. Est et in Alpibus 'Vallis bona,' cujus meminit Tascudus, sed hic quid divines? *Vinetus*.

4 *Pavaque de pavo*] Simile prodigium apud Aurelium Victorem de Cæss. invenias, inter omnia labentis in deterius Imperii connumeratum: 'Nam cum Pontificum lege hostiæ mactarentur, suis utero maris seminarum genitalia apparuere.' Procuratum illud a Philippo Imperatore sanctione, qua virilis scorti usus removebatur. Verba Aurelii sunt: 'Quod frustratum iri existimans Imperator Philippus, tum quia forte præteriens filii similem promerito ephebum conspexerat, usum virilis scorti removendum honestissime consultavit.' *Ἀρρί τοῦ* 'promerito ephebum,' lego, *meritorium ephebum*, vel, *stupro merentem ephebum*: quomodo alii correxerint, respicere non licuit.

7 *Hebetis*] Obstupescentis: attoniti estis. Sic Parisiense Iodoci Badii exemplar: alia, *habetis*. *Vinetus*. Licentius ad Augustinum: 'Arcanum Varronis iter scrutando profundi Mens hebet.' Prudentius in hon. Quirini Martyris: 'Jam plenus titulus tui est Et vis prodita nymphis, Quam gentilis hebet stupor.' Ita hæc legenda sunt, perperam ab aliis mutata. Usitatus est frequentativum *Hebesco*. Cicero Tusc. i. 'Sic mentis acies seipsam intuens nonnumquam hebescit.'

9 *Cæneæ*] Cæneus Elati filius, Magnesijs, auctore Hygino, primum Cænis puella fuit. Sicque appellatur in Cupidine cruci affixo, quam, pro concubitus præmio, in virum transformavit Neptunus. Ovidius Naso duodecimo *Metamorphoseon*, et Phlegon Trallianus de Mirabilibus et longævis. *Vinet*.

Cæneæ convertit] Prætuli lectionem,

quam in secundo Vossiano repperi: *Cænida convertit*. Cænis enim appellata, dum puella fuit; et ita Noster in Cupidine cruci affixo. vid. et A. Gellium lib. ix. c. 4.

Proles Saturnia Consus] Filius Saturni Neptunus. Consum enim quidam Neptunum dicunt, ut hic Ausonius, ut in Carmine de Athenis, et in Technopægnio. Alii alium faciunt, consilii Deum, ut idem Ausonius in Carmine de feriis Romanis. *Vinetus*.

11 *Vidit semivirum fons Salm.*] Obtinuit enim apud Veteres, eum fontem effeminatis et cinædos efficere, unde locus fabulæ de Hermaphrodito: unde etiam Ennius videtur dixisse 'Salmacida spolia.' Ita enim legendum, non disjunctim, *Salmaci da spolia*, hoc est, victoria non virilis, sed effeminata. At vetus Glossarium, *Salmacidum* interpretatur *ἀλμυρδν*. Ita apud Ennium 'Salmacida spolia,' non *θήλυκα*, sed *εὐθήματα* erunt. Nam captura marina facilius est, quam venatio: ideoque *ἀναλμακτος*: cum tamen venatio ferarum neque *ἀναλμακτος* neque *ἀλμυρδν* sit. Ita igitur Ennius interpretandus erit. *Scaliger*.

Fons Salmacis] Est Salmacis Nympha, et fons Cariæ, de quo Vitruvius libro secundo tibi legendus. *Vinetus*.

Hermaphroditum] Fuit hic Mercurii et Veneris filius, 'Cujus erat facies, in qua materque paterque Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.' Ovidius libro quarto *Metamorphoseon*. *Vinetus*.

12 *Vidit nubentem Plinius Androgynum*] Exemplum hoc mutati sexus haudquaquam Plinio relatnm, quidam rentur, nec extare in Nat. Hist. Quæ volumina ejus tantum ævo non intercidere. Proptereaque locum æstimationi esse, ne non Plinius sed T. Livius hoc scriperit. Sed neutiquam accipiendum ita est, ut Poëta eum dixerit, qui utroque pudendorum sexu gignitur, hermaphroditus quoque nuncupatus, 'ambiguae veneris, neutro potiundus amor.' Intelli-

gendus autem L. Cossicius, quem in Africa vidisse Plinius se asserit, mutatum in marem nuptiarum die. Ausonius festive androgynum eum nominat, Græcam nominis etymologiam ita mutuiatus, tanquam vocari androgynum conveniat, et qui mixto duplicique sexu sit, et qui ex una specie in aliam transierit. Velut etiam (quod de Armesia, f. *Artemisia*, est traditum) quæ animum virilem gereret, androgynen vocabant. Omnem vero novitatis hujus admirationem quispiam Campanus nuper sustulit, Romam profectus, ut conjugali sacramento solum alteram uxorem ducere, sine ullo violatæ religionis metu, fas foret. Prior enim ejus uxor primo lecti fœdere, primoque congressu repente mas extitit, concretisque genitalibus, quæ latuerant, virilia, patefacto aditu apparuerunt. Plinii denique verba libro VII. hæc sunt: 'Ex fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Invenimus in Annalibus P. Licinio Crasso. C. Cass. Longino Coss. Cassimi puerum factum ex virgine sub parentibus, jussuque aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, visum a se Argis Aristontem, cui nomen Arestusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam et virilitatem provenisse, uxoremque duxisse. Ejusdem sortis et Smyrnæ puerum a se visum. Ipse in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Cossicium civem Tisdritanum.' Admonendum tam et hoc veruntamen, quam priora quoque, visum est, apud A. Gellium 'C. Asinii' non 'Cassimi,' 'Arescontem' non 'Aristontem,' 'Arescusæ,' non 'Arestusæ,' Plinii ejusdem verba referentem, scriptum esse libro VIII. noctium. Quo apparet, in alterutro mendum esse oportere. Quin et illa quoque apud eundem Gellium verba sunt, quæ dictis de Cossicio subseribuntur: 'Vivebatque cum proderem hæc.' Quæ mediisfidius in Plinianis illis codicibus nequaquam lecta sunt

hactenus. Unde tamen detracta potius, ac prætermissa crediderim, quam Gellio imprudenter addita. Nihil denique ipse demuto, locum indico. Illud quoque non intemptive signa-vero; Epigramma ipsum (præsertim cum inscriptione deficiat) in catamitum quempiam, pudentissimo arguementi velamine confingi potuisse. Tranquillus de Nerone: 'Puerum Sporum exectis testibus etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est.' *Accursius.*

Vidit nubentem Plinius Androgynum] Ut etiam minus fabulosum credas, Amatus Lusitanus et Ambrosius Paræus nostra ætate similia se prodigia in Hispania et Gallia vidisse, memoriæ prodiderunt. Plinius libro septimo: 'Gignuntur et utriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, et in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis:' hæc ille. Ausonius autem appellat 'Androgynum,' quem Plinius e femina in marem mutatum vidisse se refert. De Androgynis et Hermaphroditis multa in Symposio Platonis, et apud Cælium Rhodiginum. *Vinetus.*

14 *Unus epheborum virgo repente fuit]* 'Ἀμφίβολον hoc, utrum scilicet mas in feminam mutatus sit, an contra femina in marem, quanquam solas sic mutari feminas audio. Nam de Tiresia fabula est; quam refert Qvidius III. Metamorphoseon. Genitales enim partes eadem quidem sunt in utroque sexu, ut scribit etiam Galenus libro secundo de Semine, et quartodecimo de usu partium, in viro foris illæ extantes, in femina intus latentes: sed spatium in virili corpore non est, in quod, quæ foris erant, se condere queant: in femineo quæ latebant, si forte foras erumpere libet, abunde spatii est, in quod prodeant. Fit autem hæc muliebrum partium inversio, quo tempore jam primum viro maturæ sunt, et cum appetunt. *Vinetus.*

Unus epheborum] Exempla plura, et rationem, qua id fieri possit, suppe-

ditabit, si adire voles, Licetus l. xi. c. 4. de Monstris. et Lindov. Viv. ad D. Augustinum l. iii. Civ. Dei c. 31.

16 *Ecce ego sum*] Catamitum, Pathicumve quempiam hæc de se dicere, finxit Ansonius. *Vinetus*.

No. 70. 1 *Pythagora Euphorbi*] Pythagoram Philosophum Poëta alloquitur: qui, quum animorum immortalitatem doceret, eos prioribus mortuis corporibus in alia commigrare dicebat. Lege orationem ejus libro quinctodecimo Metamorphoseon Ovidii, et Vitam apud Laërtium. Euphorbus autem Panthoi et Phrontidis filius fuit; quem Menelaus interfecit, Iliados septimodecimo. Pythagoras autem se Trojano bello Euphorbum illum fuisse assererat: quo mortuo, animam in Hermotimi corpus transisse ab illo in Pyrrhum, Delium piscatorem: a Pyrrho in Pythagoram. Hinc 'renatum' invenies dictum Ausonio Pythagoram in versu tricesimo octavo Epistolæ vicesimæ quinctæ. *Vinetus*.

Pythagora Euphorbi] Hinc facite eum Horat. 'Panthoidem' appellat, lib. 1. Od. xxviii. 'Et Jovis arcanis Minos admissus: habentque Tartara Panthoiden, iterum Orco Demissum,' &c. apud Maximum Tyrium Dissert. xxviii. non inelegans de ejus clypei agnitione narratio. De *μετεμψύχουσι* vero præter Laërtium aliqua etiam Seneca Epist. cviii. Lucianus in Vit. Auctione, et in Gallo Tibull. in fine Eleg. 1. lib. iv. A. Gell. lib. iv. c. 11. Tertullian. Apol. c. xlvii. Persius Sat. vi. hausit autem Pythagoras ab Ægyptiis, teste Diodoro; de quibus Herod. lib. ii. c. 123. Druidum vero opinionem Cæsar refert lib. vi. Bell. Gall. et Val. Maximus l. ii. c. 6.

2 *Das reduces animas*] Serv. ad l. iii. Æneid. v. 67. 'Plato perpetuam dicit animam, et ad diversa corpora transitum facere statim, pro meritis vitæ prioris. Pythagoras vero non *μετεμψύχουσι*, sed *παλιγγενεσίαν* esse

dicat, hoc est, redire, sed post tempus.' V. Cedren. p. 310. Carm. lxx. Num. 2. Sarisberiensem p. 444. D. Augustinum de Civ. Dei, lib. x. cap. 30. quæ et Origenis fuit opinio; Photius Epist. i. Vide Huetii viri eruditissimi Origeniana, lib. ii. Quæst. ix.

5 *Feles pullaria*] Quare felis pullaria dictus ait Marcus in Epigrammate Ausoniano, jam a doctissimo Turnebo notatum esse video. Ejusmodi feles pullarias Græci *παιδοφύλακας* vocarunt. Glossarium: 'pullarius, ὁ παιδοφύλακς.' Ad id exemplum Plautus 'pullarium' dextram manum vocavit, quam Aristophanes dixisset *σκυμάλιστρον*. Non puto autem fuisse verum nomen hujus impuri hominis, Marcum: sed ita dictum, ut Jurisconsultis Sejum, Mævium, Titium: Philosophis, *Θέωνα*, *Διωνα*. Nam ea nomina ponuntur, quoties τὸν θεῖον, et personam, qua de agitur, intelligunt. Quod sane et in Marco hic facit. Nam et hominem vocis absonæ Marcum vocat, hoc est, τὸν θεῖον, et *δυσέπιστα* eodem nomine quoque designat. Sed et *pullipremus*, non *pullipremo*, legendum. Neque est id, quod vult Turnebus: significat enim potius puerorum plagiarium. Nam 'premere' id significat, hoc est, ἀποκρίπτειν, furto clepere. Quod dicitur in fine, ipsum scarabeum fore, hanc sententiam habet duplicem: καὶ ὅτι ἐν τῷ κυλλεῖν τὴν κόπρον ἀποσπέρμασαι. καὶ ὅτι κάρθαρος θῆλος οὗ γίνεται, ἀλλὰ πάντες ἄρσενες γυναικας. *Scaliger*.

Felles pullaria] Festus: 'Antiqui puerum, quem quis amabat, pullum ejus dicebant.'

6 *Puerile secus*] Ita lege: nam male hodie, *puerile decus*. 'Secus' enim dictum, ut alibi: 'Juno, Ceres, et Vesta, secus muliebres, sorores.' et, 'Nota Caledoniis nuribus muliebres secus Strix.' *Scaliger*.

Puerile secus] Ita papyraceus, et, ut Scaliger judicavit, recte. Nec ego aliter sentio, quamvis vir incomparabilis vulgatam præferat, quod sexus,

non ætates distinguat, ut sit alius puerilis, alius virilis sexus. At hic puerilis sexus puellari opponitur; et sane sermo est, de re viris male conveniente, sed pueris peræque ac puellis tunc temporis familiari.

9 *Non taurus*] Hæc sunt respondentis Pythagoræ: qui dicit apud Ovidium, quod 'Quoslibet occupat artus Spiritus: eque feris humana in corpora transit, Inque ferus noster, nec tempore deperit ullo.' *Vinetus*.

Non hippocamelus] De equis et camelis multa apud Aristotelem, Plinium, Ælium: sed de animalibus, quæ ex utrisque fiant, nihil memini legere. *ἵππος* tamen non semper equum significat in compositione, sed interdum *ἐπιδραστήν* tantum, hoc est, intentionem, quemadmodum et in Epigramma centesimum et octavum diximus: ut 'hippocamelus' sit magnus aliquis camelus e montibus Caspiis. *Vinetus*.

7 *Sed scarabæus erit*] Id est, scarabæorum more tunc in stercore et oïeto volutabitur. *Brodæus Miscell. lib. i. c. 6.* Ælianus l. x. de Animal. cap. 15. 'Ὁ κάθαρρος ἔδηλν ζῶον ὅστι' σκεῖρει δὲ εἰς τὴν σφαῖραν, ἢν κυλῆαι' ὀκτὰ δὲ καὶ εἰκοσὶ ἡμερῶν τοῦτο δρᾶσας, καὶ θάλλας αὐτὴν, εἰτα μὲν τῇ ἐπὶ ταύταις προάγει τὸν νεοττόν. Vide Plinium l. xi. c. 28. et xxx. c. 3. Horapollinem l. i. c. 10. Eustath. in Hexaëmeron.

No. 71. 1 *Cætus*] Coitus, concubitus, ut in Epigr. cvi. et in extrema Ephemeride, et in Tertulliani Apologetico: 'Neque eas cætus incesti sanguinis agnoscat.' Lucretius in extremo libro primo: 'Omne genus motus, et cætus,' et, 'ut possint a cætu libera ferri:' et libro tertio, 'Nil tamen hoc ad nos, qui cætu conjugioque corporis atque animæ consistinus uniter apti.' *Vinetus*.

4 *Quam toga*] Toga Romanorum vestis fuit, unde togatæ comædiæ dictæ: quarum scenica atque argumenta Latina essent, ut scribit Teren-

tii interpres. Tales edidisse Afranium Poëtam vel ex Varronis fragmento de lingua Latina discas. De eo Quinctilianus libro decimo, 'Togatis,' inquit, 'excellit Afranius: utinamque non inquinasset argumenta puerorum fœdis amoribus, mores suos fassus.' *Vinet*.

No. 72. *De Achilla*] Epigramma hoc in Achillæ ejusdam impietatem, qui calvariam jacentem in trivis lapide perculerit, cum sit Græci argumenti, totidemque versibus, tam plerumque varia additaque continet, tam multa præterit, ut non satis constet, an hoc ipso magis celebre perhibeatur, quod Latinum ferme incipit videri jam totum, aut certe minus, quod dum alieni juris esse studet, nationis suæ generisque, neque gratiam omnino, neque numeros custodit. Primum enim Græcus author (quisquis ille fuit) percussoris nomen tacuit, quod Ansonius sane hic explicat, tacita (ni fallor) detestatione ejus, qui sacrum illud Magni caput percussit. Prætermittit autem Noster, inter cætera, quod imaginem communem vitæ defunctum ille vocat, lapidem vero mutum specio, sed justitiam spirantem ipsam, quippe qui resiliens jaculatorem mutilarit, oculorumque lumine orbarit. Nam extremos versus ejus duos non tam prætermittit, quam commutat integros. Quibus continetur, puniri percussorem rursus apud inferos, suamque ipsius manus certam (quæ videlicet destinatum attigerit) temeritatem flere. Addit porro, alios flevisse. Addit et novissimos, ut dixi, versus. Sed jam operæ videtur esse, Græcum ipsum Epigramma, quale sit, oculis conferre volentium subjecisse: *Κρατὶον ἐν τριβόδοις κατοικομένου τις ἑσθέρων, Εἰκόνα τὴν κοινὴν οὐκ ἔδραρσε βίου. Δεξιτερὴν δ' ἔβριψεν ἐπὶ χθόνα, καὶ λίθον ἦκε, Κεφαλὴν μὲν δοκίον', ἀλλὰ πτόντα δίκης. Ὅστέον ὡς γὰρ ἐπληξεν, ἀφήλατο, καὶ τὸν ἀφέντα Πήρωσε, γλυκεροῦ βλεφάρματος ὀφθαλμίας. Καὶ πάλιν*

eis Ἀθῆν ἑκολάξετο. τὴν ὡθὴν δὲ Ἐκλαυσεν χειρῶν ἐστοχὸν ἀφροσύνην. *Accursius*.

1 *In triviis*] In quæ Veteres omnia olim purgamenta et sordes abiecerunt. Vide Casanbonum ad Athenæum lib. vi. c. 16. et Auctorem Collectan. ad Petronium, edition. Patisson. p. 73.

2 *Testa hominis*] Testæ, vasa ex argilla: a quorum similitudine, quæ Latinis calvaria, Græcis κρανίον dicitur, 'testam hominis' Ansonius vocat, sicut et nos hodie Galloromani: sed qui 'testam' vulgo vocitemus, non nudum humani capitis ossum, sed totum ipsum plenum, et suis partibus absolutum cujusque caput animalis. *Vinctus*.

8 *Auctorem ut ferias*] Prudent. in pass. Laurentii: 'Hostile sed ferrum retro Torquens in auctorem tñlit.'

No. 73. *De Alcone*] Qui est, *de Alcone*, titulus in nostro, fieri debere credimus: *De Alconte*, proportionem Latina, velut sit a recto circumflexo Ἀλκῶν, quodque id nomen medici est apud Martialem: 'Alconti, Desloque, Symmachoque:' ut medicum sui temporis quempiam alieno quam proprio nomine appellari maluisse, arbitrandum sit. Velut etiam fecisse dixerim, in Rhetorem. *Accursius*.

De Alcone medico] Lucillius secundo Epigrammatum Græcorum libro, quisquis hic sit: Ἐρμολύτη τὸν Ιατρὸν ὁ ἀστρολόγος Διόφαντος ἔειπε μόνους ζωῆς ἐννέα μῆρας ἔχειν. Κάκεινος γελᾶσας, τί μὲν ὁ χρόνος ἐννέα μῆρων, Φησὶ, λέγει; σὺ νῦν. Τὰμὰ δὲ σύντομό σοι. ἔειπε, καὶ ἀτελείας μόνον ἦφατο, καὶ Διόφαντος ἄλλον ἀπελπίξων αὐτὸς ἀπεσκόρπισε. *Vinctus*.

5 *Tractatque manus*] Tale quiddam in vett. Poëtt. Catalectis invenias, in Editione a Scaligero adornata pag. 194. Virgilio adscriptum: 'Arretine calix mensis decorate paternis, Ante manus medici quam bene sanus eras?' Ita legebam: quum Pithæum postea, *Ante manus*

medici, in sua editione correxisse vidi, quod idem. Vid. Martial. lib. v. Epig. ix.

No. 74. *De signo Jovis*] Epigramma in Alconem Medicum (quem ut ab incivili manus tractatione derident, hyperbolice cum hesterno die Jovis statuam tetigerit, insequenti postea extulisse dicit) ex disticho Lucilli, mutato tantum Marci nomine in Alconem, transtulit: quod et ascribere libuit, quando tota vis (velut arbitrator) in ambiguitate consistat vocis ἐκφέρεται, id est, 'effertur': quod est et ad sepulturam: Τοῦ λυθίου Διὸς ἐχθὲς ὁ κλινικὸς ἦφατο Μάρκος, καὶ Ἀλβὸς ἄν, καὶ Ζεὺς, σήμερον ἐκφέρεται. *Accursius*.

4 *Effertur*] Scilicet Juppiter, seu statua Jovis, et non Alcon. Efferrī autem dicuntur mortui, cadavera, funera. Aliæ a ferendo verbi significationes notæ sunt; in quo consistit hujus loci jocus. *Vinctus*.

Effertur] Ludit in voce ambigua: nam et efferrī homines dicuntur, quorum corpora sepulture mandantur, (ut apud Terent. Andr. i. 1. 'Effertur: imus.') et efferruntur statuae, quum ex uno in alium locum transferantur: ut apud Lampridium in Elegabalo: 'Lapides, qui Divi dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodicæ, ex adyto suo, in quo eos Orestes posuerat, efferre voluit.' Eadem est argutia Plantini joci in Amphitruone, a. i. sc. 1. 'M. Faciam ego hodie te asperbum, ni hinc abis. S. quonam modo? M. Efferere, non abibis, si ego fustem amiserō.' Ex hoc Plantino etiam ille alter illustratur jocus, quem Græchus apud A. Gellium refert lib. x. c. 3. 'His annis paucis,' inquit, 'ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, hono adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur: ei obviam bubulcus de plebe Venusina advenit: et per jocum, cum ignoraret qui ferretur, rogavit, num mortuum ferrent.' Lectica enim tam

mortui quam vivi divites efferebantur.

No. 75. 4 *Dico ego et omnes*] Non solum ego, sed etiam quicumque te norunt. *Vinetus.*

No. 76. 1 *Latratu catulorum*] D. Augustinus lib. xiv. Civ. D. cap. 23. 'Quidam voces avium, pecorumque, et aliorum quorumlibet hominum sic imitantur atque exprimunt, ut nisi videantur, discerni non possint.' Artifex in ea re fuit Helena: sic ut Echus inde cognomen tulerit. Vide Phot. pag. 480. Biblioth. et Phædrum de scurra.

6 *Bellua talis*] Eleganter. Nam 'talis' ibi est δ δεινα, ut Jurisconsulti, 'illæ Kalendæ et illæ,' ἡ δεινα νομμια. Ergo 'talis' et 'ille,' δ δεινα apud Latinos. *Scaliger.*

Bellua talis habet] Valde mihi venusta videtur conjectura, quæ sub manum nascitur: *Et quicquid vocum bellua et ales habent, vel habet.* Enumeraverat aliquot bestias quadrupedes, pauciores vero aves; sed ne loquentia molestus esset, unico cæterarum omnium tam quadrupedum quam volatiliū voces versiculo compendifacit. Simile mendum Euphorbii, sen, ut scriptus liber, Vomanī, ut alii volunt, Cælii symposii, Carmen de Livore obsedit, in quo hæc reperias: 'Intentans animo faces Erynys Letalia, Tityique vultur intus, Qui semper lacerat comestque mentem.' Scribe et distingue ex scripto Codice: *Intentans animo faces Erinys. Et ales, Tityique vultur intus, Qui, &c.* et paulo ante, 'Atque hæc porrigat et ministret Hebe.' Id est, et insuper: male vulgo, *Aut hæc porrigat, &c.*

No. 77. 1 *Deformem quidam*] Plane ad mentem Tibulli, qui sic lib. iv. ad Amicam: 'Atque utinam posses uni mihi bella videri: Displiceas aliis; sic ego tutus ero. Nil opus invidia est: procul absit gloria vulgi.' &c. *Gonzales de Salas.*

Crispa: ego istud] Non aliter edi-

dit Ugolettus: itidem neglecta est elisio ab Ausonio in Carmin. ad Syagrium: 'Hic ego Ausonius:' inprimis id ab Antiquis facitatum, ubi major præcedit distinctio: cuiusce rei exempla passim occurrunt.

No. 79. 1 *Hoc quod*] Videtur expressum hoc Epigr. ex argumento Lucilliani quidem Epigrammatis: 'Ἡ τὸ φιλεῖν περιγράφον Ἐρως ὄλον, ἢ τὸ φιλεῖσθαι Πρόσθε, ἢ ἡ λύσῃς τὸν πόθον, ἢ κεράσῃς. *Accursius.*

Hoc quod amare] Guarini: *Amor Fammi giustizia: o cresci in lei la fede, Se 'n me cresci il desio. O spegni co' l suo fuoco il fuoco mio.*

2 *Aut neutrum*] In Catalectis vett. Poëtt. 'Julia sola potes nostras extinguere flammæ, Non vive, non glacie: sed potes igne pari.' Suavins Petroniana Chrysis: 'Teneo te,' inquit, 'qualem speraveram: tu desiderium, tu voluptas mea: numquam finies hunc ignem, nisi sanguine exstinxeris.' Musæus: 'Ἀνδρα γὰρ αἰολόμητις ἔρως βάλῃσσι δαυδίξει, Καὶ πάλιν ἄνθρωπος ἔλκος ἀπέσσειται.

No. 80. 1 *Aut restingue ignem*] Haud aliter Tibullus lib. iv. Eleg. iv. 'Nec sis nunc injusta Venus, vel serviat æque Vincit uterque tibi, vel mea vincla leva. Sed potius valida te neamur uterque catena.' &c. Martialis lib. vi. Epig. xxi. 'Dixit, et arcano percussit pectora loro. Plaga juvat: sed tu jam Dea cæde duos.'

2 *Vel fac utrimque parem*] Videtur legendum *face* ratione syllabæ: ut est illud, 'Phylli face exspectes Demophoonta tuum.' *Accursius.*

Vel face utrumque parem] Lege, *utrimque parem.* Grævius.

No. 81. *Ex Græco*] Lemma hujus Epigrammatis expressum est in membranīs: *Ex Græco, Ἀρχὴ τὸ ἡμῶν πάντος. Scaliger.*

Ex Græco] Legitur hemistichium heroicum in Luciani vita: Ἀρχὴ δέ τοι ἡμῶν πάντος. quod Hesiodo videtur attribui in Hermitimo, his verbis: Ἀλλὰ τὴν γε ἀρχὴν ὁ αὐτὸς ὀβ-

τος ἡμῶν τοῦ παντός ἐφη εἶναι. Idem Ausonius in Technopœgnio: 'Incipe: quidquid agas, pro toto est prima operis pars.' Caius in digestis Justiniani de origine Juris: 'Et certe cujusque rei potissima pars, principium est.' Meminit veteris proverbi Polybius libro quinto: sed vide apud Erasmum Adagium, 'Principium dimidium totius.' *Vinetus.*

1 *Incipe*] Horatius: 'dimidium facti, qui cœpit, habet.' Guarini nel Pastor Fido: *Chi ben comincia, ha la metà de l'opera*: contra Euripides: *κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται τέλος κακόν.*

Supersit Dimidium] Melius quod in optimo libro, *superfit Dimidium*, id est, superest, sic in Professorib. Burdigal. lib. xii. 'Sive aliquid post fata extrema superfit.' Plautus Pseudolo act. i. sc. 5. 'Si quid superfit, vicinis impertio.' Colu-mell. lib. xii. 'Tum separare, quæ consumenda sunt, et quæ superfieri possunt, custodire, ne sumtus annuus menstruus fiat.' Sic Virgilius 'defit' pro 'deest' usurpavit: 'Lac mihi non æstate novum, non frigore defit.'

No. 82. 1 *Gratia quæ tarda est, &c.*] Tam hoc, quam quod sequitur, ex Luciano transtulit Poëta Ausonius: 'Ἀκείαι χάριτες, γλυκερότεραι ἢ δὲ βραδύνη, Πᾶσα χάρις κενή, μηδὲ λόγιστο χάρις. Ipsam igitur inscriptionem, 'A χάρις ἂ βραδύνου, ἀχαρίς χάρις, quod temere in partem operis coierit, sum-movendam putamus. *Accursius.*

Gratia quæ] Praxitheia apud Euripidem: 'Τὰς χάριτας δοτὶς εὐγενῶς χαρίζεται, "Ἡδιστον ἐν βροτοῖσιν" οἱ δὲ δρῶσι μὲν, Χρόνῳ δὲ δρῶσι, πολλὰ δυσγε-νέστεροι. Adeatur Martialis lib. vi. Epigr. xxx. et lib. vii. Ep. xlii. Lucian. Anthol. i. 30. Seneca de benef. ii. 1. et 5. Plin. Paneg. ad Trajan. p. 163. Ed. Lips. Gregorius Theologus ad Nectarium: 'Ἡ μείζων δὲ χάρις τὸ τάχος τῆς εὐεργεσίας, ἢ ἀπακοῦμεν. Gnome Græca: ὡς μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν. Exemplum in Scipione apud Polyb. in Excerptis a Va-

lesio editis, p. 158.

No. 84. *In saltatorem*] Duo Epi-grammata in unum redegit librario-rum imperitia, Græci argumenti ea esse ignorantium, Lucillii alterum, Palladæ alterum. Referenda et hic, tum quod sine iis Latina non est promptum intelligere: tum præci-pue, quod quædam adeo diversa ab-ennt, ut sit luce clarius, nostrum in plerisque non interpretis, sed imita-toris, conditorisque perfunctum mu-nere: multaque aut aptius commi-nisse, aut locupletius communiuisse, excoluisseque, et veluti coloribus as-persisse. Etenim illud: 'Spectator veram crediderit Nioben,' ex alio ejusdem Lucillii expressit, Νύβης ἔμπνοον ἀρχέτυπον. Et illud Μέμφις ὁ σμῦς, an ipse verterit, 'simius idem,' vel errore depravatam fuerit excra-bentium, non facile dixerim. Ipsa Epigrammata sunt hæc: Λουκιλλίου. Πάντα καθ' ἱστορίην ὀρχοῦμενος, ὅν τὸ μέγιστον τῶν ἔργων παρὼν, ἡλίσκεας με-γάλας. Τὴν μὲν γὰρ Νύβην ὀρχοῦμενος, ὡς λίθος ἱστῆς. Καὶ πάλιν ὃν Καπανεὺς, ἐξαπλῆς ἔπρεσες. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς Καρῆς ἀφῴς, ὅτι καὶ εἶρος ἦν σοι, καὶ ἴων ἐξήλ-θες, τοῦτο παρ' ἱστορίην. Παλλὰδᾶ. Δάφ-νην καὶ Νύβην ὀρχήσατο Μέμφις ὁ σι-μῦς, ὡς ξόλιος Δάφνην, ὡς λίθος Νύ-βην. *Accursius.*

In saltatorem] Lucillii hæc sunt Græca libro secundo Anthologiæ. Saltare, et ruere Nioben, Capaneum, Canacen, est saltando, cadendo imi-tari, referre Nioben, Capaneum, Ca-nacen. *Vinetus.*

2 *Capanea*] Fuit Capanens ex iis, qui cum magno exercitu adversus Thebas profecti sunt, ut narrant Dio-dorus Siculus, Hyginus, et Statius in Thebaide. Flavius Vegetius rei mili-taris libro quarto sic scribit: 'Hoc facto, scalis appositis occupant civi-tatem: sed qui scalis nitantur, fre-quenter periculum sustinent, exem-pio Capanei, a quo primum hæc sca-larum oppugnationis peribet inventa, qui tanta vi occisus est a Thebanis,

ut extinctus fulmine diceretur.' *Idem.*

3 *Saltavit saxum*] Saxum potius, quam saltator, ille videbatur. Ex sex autem Epigrammatis hujus versibus, duo hi soli fuerunt in vetere libro, cum hoc titulo, DE EO QUI CAPANEVM SALTANS RVIT. *Idem.*

5 *In Canace*] Fuit hæc Æoli ventorum regis filia: quæ misso a patre gladio se interfecit, quum ex suis et fratris nefandis amoribus concubituque natus puer esset. *Idem.*

No. 85. *De eodem*] Palladæ Græcum est libro secundo Anthologiæ: Δάφνην καὶ Νόβην ὀρχήσατο Μέμφης ὁ σὺνδς, 'Ὡς ξύλινος Δάφνην, ὥς λίθινος Νόβην. Sicni autem compertum foret, quibus temporibus vixerit Palladas ille, poëta Epigrammatographus, scire fortasse posset, uter hujus argumenti auctor sit: atque hoc ego aliquando quæsiui. Lili Ferrariensis tabulæ illæ profecto quid sibi velint, non video, quæ Palladam medium inter Archimelum et Thætetam pingunt. Nam est libro secundo Anthologiæ Palladæ Epigramma, quod fertur scripsisse in Themistium philosophum, Valentinianæ Valenteque fratre Cæsaribus, Constantinopoli præfectum: quod si ita habet, certe Palladas Ausonio ætate non præstitit. Quare, qui Ausonium Græcorum semper interpretem fuisse existimant, videant, quam tuto id credere possint. *Vinetus.*

No. 89. 1 *Cui vivit adultera conjux*] Mallem cui nubit adultera conjux. Firmat sequens Epigramma, quod ad eundem pertinet Jurisconsultum, quem a libidine alios carpendi Zolum dicit. *Grævius.*

2 *Pappia lex*] Hanc tulit Augustus, sed ab iis, qui tum Consules erant, Pappia et Poppæa dicta est, inquit Dio libro quinquagesimo sexto. Ea fuit de maritandis ordinibus: ut loquitur Suetonius. Continebat enim, ut si vir et uxor filios non haberent, quod alter alteri reliquisset, decima pars fisco addiceretur. Placuit ita-

que ea lex Juriconsulto illi, qui uxoria adulteriis favere videbatur: quod ex illa nullo non modo prolem susciperet. Andreas Alcuius locum hunc exponit libri tertii capite tertio Dispositionum, et *παράπρυν* decimi capite sexto. *Vinetus.*

Julia displicuit] Et hujus legis plura capita: quorum uno plectebantur, ut lenocinii rei, mariti, qui adulteras uxores in matrimonio retinebant. Tullit Divus Augustus, inquit Ulpianus quadragesimo octavo digestorum, Titulo quincto. *Vinetus.*

4 *Scatiniam metuens*] Lauronia apud Juvenalem libro primo: 'Quod si vexantur leges ac jura, citari Ante omnes debet Scatinia. Respice primum, Et scrutare viros: faciunt hi plura.' Sic Ausonius corripuit secundam syllabam nominis 'Scatinia,' quam Juvenalis prodixerat. Primæ vero sunt qui addunt N, sicut 'Cains Scantinius' scribitur apud Valerium Maximum libro sexto de pudicitia, et ut 'Publius Scantinius' appellatur Pomponio Læto, is, qui legem tulit, homo mihi parum notus. Quin ne lex illa quidem quæ fuerit, satis nobis compertum. Quidam dixerunt in prædicones, et puerorum concubitores latam, quos Beroaldus Suetonii interpretes in Domitiano reprehendit: asseritque in eos latam, qui muliebria paterentur, hoc est, qui viri viris se, feminarum more, prostituerent. *Vinetus.*

Scatiniam metuens] Prudentius in Agone Romani: 'Sed credo magni limen amplectar Jovis: Qui si citetur legibus vestris reus, Laqueis minacis implicatus Juliæ, Luet severam victus et Scatiniam.' Plura de legibus hisce ad hoc Ausonii Epigramma Ant. Augustinus in lege Titia, et Nic. Loënsis l. ix. c. 9.

Non metuit Titiam] Titiam legem Caius Titius tulit: 'qua cavetur antiqutitas,' inquit Cornelius Tacitus libro undecimo historiæ Augustæ, 'ne quis ob causam orandam pecuniam

donumve acciperet.' Illam hic Juris-consultus timere non debuit. Quis enim unquam sanæ mentis rudem prorsus et imperitum hunc adeat, roget, ut causam oret, et muneretur? Quem autem non satis viderat Alcias elegantissimi Epigrammatis nasum, pulchre detexit Pithæus in capite secundo libri secundi Adversariorum. *Vinctus*.

Non metuit Titiam] Recte; nam non suo tantum nomine, sed et pro commodata uxoris opera munera recipere in animum induxerat; ut sic duplici quasi adulterio ditesceret, uxoris leno, et sui corpora prostitutor.

No. 90. 3 *Lena juvenia tenet*] Longe præstat, quod in papyraceo codice, *lena juvenia dabit*. Est enim sermo quod mox futurum est.

No. 91. 1 *Hanc amo*] Eadem Horatiani Cyri conditio: 'Insignem tenni fronte Lycorida Cyri torret amor: Cyrus in asperam Declinat Pholoën: sed prius Appulis Jungentur capræ lupis, Quam turpi Pholoë peccet adultero.' Ovidius lib. II. eleg. XIX. 'Quod sequitur fugio; quod fugit, usque sequor.' Moschus Eidyli. E. 'Ἦρα Πᾶν Ἀχὼς τὰς γαίτονος, ἦρατο δ' Ἀχὼ Χαιριτηᾶ Σάτυρος Σάτυρος δ' ἐπεμνήνατο Λύδα: Ὡς Ἀχὼ τὸν Πᾶνα, τόσον Σάτυρος φλέγεν Ἀχὼ, Καὶ Λύδα Σατυρίσκον ἔρωι δ' ἐσμήχετο' ἀμοιβῇ. 'Ὅσσον γὰρ τήνων τις ἐμίσηε τὸν φιλόντα, Τόσον ὅμως φίλῳ ἐχθαίρετο, πᾶσχε δ' ἔπεινα. Ταῦτα λέγω πᾶσι τὰ διδάγματα τοῖς ἀνθρώποις. Στέργετε τοὺς φιλόντας, ἵν' ἢ φιλήτε, φιλήσθε.'

6 *Ut ameris ama*] Martialis lib. VI. Epig. XI. 'Ut præstem Pyladen, aliis mihi præstet Oresten. Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama.' Vid. Sen. Epist. IX. Plin. ad Trajanum, p. 157. Auctor Panegyrici ad Pisonem: 'Obsequiumque doces, et amorem quæris amando.' Hinc illud ad amantes Ovidii præceptum: 'Est tibi agendus amans,' &c. Et hoc Achillis Tatii lib. I. *ἢ οὐ σοι μά-*

νον παραινῶ, ἐρᾶσθαι πιστευσάτω, καὶ ταχέως σε μνησεται. Plato apud Valer. M. lib. IV. cap. I. de Xenocrate: 'Adjecit, non esse credibile, ut quem tantopere amaret, ab eo invicem non diligeretur.' Dante nel canto XXII. del Purgatorio: *Acceso di virtù sempr' altro acceso, Pur che la fiamma sua paresse fuore.* Eadem in amore pio proximi ratio, de quo dignus sane est, qui respiciatur locus D. Augustini serm. CLXVIII. de Tempore, 'Si esurierit inimicus tuus,' &c. vel, si mavis, cap. XVI. l. III. de Doctrina Christiana.

No. 92. 1 *Duas dyacros ut amarem*] Consilium dedisti, quo pacto duas amare possem. *Δύστρος* autem, ὁ δύσκολος ἔρωτα ἔχων, καὶ παντελῶς ἀπορρομήχων. ἦγουν, ὁ οὐκ εὐδὴς ἐρᾶν. οὐ καλῶς διοικῆσαι τὸν ταυτοῦ ἔρωτα δυνατόν. Scholiastes Theocriti ad Eidyli. A.

2 *Odit utraque: aliud da modo consilium*] Quid faciemus illo versu? Nam media natura corripitur in voce 'utraque.' An mendum esse dicemus? Minime gentium. Et in hoc quoque Ausonius sequitur morem temporum suorum, ut scilicet ibi producat syllabam, ubi Prosodia erat. Nam in eadem syllaba est in nomine fæminino, in qua erat in masculino, 'uterque.' Quare illa ætate hoc faciebant poëtæ et in ista voce, et in aliis, ut alibi docemus. Prudentius in Elogio Eulaliæ Virginis: 'Frivola utraque et utraque nihil.' Est enim dactylicus. Et in Cathemerino, Hym. X. 'Tua sunt, tua, Rector, utraque.' Est anapæsticus. Et in Apotheosi: 'Spargebat Dominus, sunt unum fulmen utraque.' Sed et ipse Ausonius ad patrem: 'Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se Non festinato tempore utraque daret.' *Scaliger*.

Odit utraque] Notandum 'utraque' media producta, recto etiam casu, quo natura brevis est; similiter productam invenies in versu vicesimo secundo Epistolæ ad patrem. *Vinctus*.

3 *Datis*] Donis, muneribus. *Idem*.

8 *Frænge fores*] Apud Theocritum in Pharmac. conqueritur Simætha de Delphide: Οὐδὲ θύρας ἄρραξεν ἀνδράσιος. Et aliquanto post Delphis ad illam: Εἰ δ' ἄλλα μ' ὤθειτε, καὶ ἂ θύρα εἴχερο μοχλῶ, Πάντως καὶ πελάσεις καὶ λαμπάδες ἦρθον ἐφ' ὤμεις. Vide et Tibull. lib. i. El. i. et El. x. Propert. lib. ii. El. v. Ovidium, Horatium, &c.

9 *Stulte, ab amore*] Ita fere Syrus ad Clitiphonem in Terentii Heautontimorumenos: 'Vis amare, vis potiri, vis, quod des illi, effici: Tuum esse in potiundo periculum non vis, haud stulte sapia.' *Vinctus*.

7 *Quod sibi suaserunt*] Non inepti sunt versus illi, quos Tilius codex exhibet: *Phædra et Elisa tibi dent laqueum aut gladium. Præcipientem pelago vel Leucados elige rupem*. Hæc enim amantium omnem spem abjicientium refugia sunt. Sic apud Apuleium lib. iv. Milesiac. 'Laqueus, aut gladius, aut certe præcipientium procul dubio capessendum est,' puella desperans vociferatur; et alia ad amasium apud Lucianum in dialog. meretr. Ἄν δέ ποτε λυπηθήσῃ, τάχα ἂν ἀκούσῃς τι περὶ ἐμοῦ, κειμένην με ἦτοι βρόχῳ ἐμνηστὴν ἀποσπείλασαν, ἢ ἐς τὸ φέρειν ἐπὶ κεφαλὴν ἐμπεσοῦσαν, ἢ ἔνα γέ τινα τρέπον ἐφάρσῃ θανάτου. Clemens Alex. l. ii. Strom. de Cratete: Οὗτος ἐν ἑλλοις εὐθυρημόνους γράφει τῆς αἰς τὰ ἀφροδίσια ἀκατασχέτου ὁρμῆς κατάπλασμα εἶναι λυμὸν εἰ δὲ μὴ, βρόχον. Arnobius lib. iii. de Venere: 'Ergone Dea cogente innectuntur cervicibus laquei, conscenduntur ardentes rogi, et per vastas atque altissimas rupes jaciunt se passim voluntariis saltibus præcipitati?' quo loco vix alium aptiorem ad hos versus illustrandos reperias. Variant eapropter in Cænoes morte commemoranda poëtæ: quorum quidam ferro incubuisse, alii laqueo gulam sibi fregisse, nonnulli præcipientem sese dedisse de scopulo tradunt: testis Lycophronis Scholiastes p. 16. Et quia paratæ id ge-

nus mortes, ideo Arrius Antoninus Christianis ad mortem sese ultro offerentibus, paucis duci jussis, dixit, ὦ δειλοί, εἰ θέλετε ἐπιδοθήσκειν, κρημνοὺς, ἢ βρόχους ἔχετε. Tertullianus ad Scapulam, c. v. Horatius in illa desperantis Europæ venustissima querela, lib. iii. Od. 27. 'Quid mori cessas? potes hac ab orno Pendulum zona bene te secuta Lædere collum. Sive te rupes et acuta letho Saxa delectant, age te procellæ Crede veloci.' Idem Epod. xvii. 'Voles modo altis desilire turribus, Modo ense pectus Norico recludere, Frustraque vincla gutturi innectes tuo, Fastidiosa tristicis ægrimonia.' Respice et Aristophanis Ranas in Colloquio Bacchi et Herculis.

No. 98. 1 *Cæstu*] Cæstus istos Apollonius, in principio secundi Argonauticorum, *λυμάρτας* vocat, hoc est lora, ut lora erant, bubula, perdura: quibus pugnaturs manus armabant, et inter se nudi feriebant; os et tempora in primis petentes: sed eorum alia etiam nomina apud Julium Pollucem. Qui cæstibus pugnant, ut Pollux et Amycus apud eundem Apollonium, Entellus et Dares quinto Æneidos, ii Græcis πύκται, Latinis pugiles, et res ipsa illis πυγμή, his pugilatus dicitur: hæcque pugna proprie dicta videtur, quæ πύξ, hoc est, pugnis peragitur, quemadmodum ἐτυμολογῇ Donatus. Pugil ergo dicebatur, qui cæstibus, παλαιστής et palæstrita, qui lucta, quæ πάλη et παλαιστρα Græcis appellatur: σταδίου, qui in stadiis et circis cursu: δισκοβόλος, qui disci in sublime jaculatione: ἀλτικός, qui ἄλματι, id est, saltu certabat. Quæ quinque πένταθλον Græcis, Latinis quinquertium dicebatur, vel Budæo auctore ex Festo: et is, qui in illis quinque vicerat, iidem Græcis πένταθλος, quinquertio Latinis. Πένταθλος tamen Lucillii, 'pugil' Ausonio hic esse videtur. *Vinctus*.

Catus] Doctus, ut in Ode decima

libri primi Horatii, ac in duodecima tertiū. *Idem.*

2 *Clarus Olympiacis et Lycus, &c.*] Non esse commutandum hic, *Aut Lycus*, vel, *est Lycus*, facile intelliget, qui de Lucillio conversum Epigramma noverit. Verum ille non Hammonem Deum, sed Olympum vatem convenisse, refert, qui Onesimus, Hylas, et Menecles vocarentur. Cum Ansonius eos 'Phegeum,' 'Hylam,' 'Lycum' nominarit: ac præterea in quibusdam aliis (more suo) diversus abierit, eo quidem genio, ut cum neque omnia reddiderit, nihil tamen omnis videatur: *Πρὸς τὸν Μῶντιν 'Ολυμπον 'Ονήσιμος ἦλθ' ὁ παλαιστής, καὶ πέταβλος 'Τλας, καὶ σταδίου Μενεκλῆς, τίς μέλλει νικᾶν αὐτῶν τὸν ἀγῶνα θέλοντες Γνώαι. κἀκεῖνος τοῖς ἱεροῖς ἐνδόν, πάντες, ἔφη, νικᾷτε, μόνον μή τίς σε παρέλθῃ, καὶ σε καταστρέψῃ, καὶ σε παρὰτροχάσῃ. Accursius.*

No. 94. 1 *Redimibat*] Circundabat, ornabat: pro *redimebat*. *Vinetus.*

No. 95. 2 *Hylas*] Egregia forma juvenis, Theodamantia et Menodices filius, Herculis ad Colchos proficiscentis comes, qui cum in Mœsia ex Argo descendisset, aequatum profectus, a Nymphis raptus est. Fabulam narrat Apollonius libro primo Argonauticon, Servius, Strabo, Solinus, Theocritus, Erasmus in proverbio, 'Hylam inclamas.' *Vinetus.*

4 *Ancipites Eumenidas*] Sic in Cupidine cruci affixo: 'Terrorum ingeminat, stimulisque accendit amaris Ancipites furias.' Vide, quæ nos ad eum locum notavimus.

Naiadas Eumenidas] Satis eleganter: nam quum puerum, ut potirentur, mergerent, quid nisi lethum illi peperit ipsarum amor? *Gonsalvus de Salas.*

No. 96. *Ad Nymphas: quæ Hylam merseunt*] Quomodo ad Hylam hoc pertineat, non satis video. Ad Narcissum potius, qui in florem mutatus est. De insano Narcissi amore, legendus Ovidius tertio *Metamorpho-*

seon. Vinetus.

No. 99. 3 *Resecuta*] *Ἀπαμειβομένη*: rara hæc est dictio, quamque non apud multos reperias. Usus est Noster item de Echo in ultima ad Paulinum Epistola: 'Solatur nostras Echo resecuta querelas.' Nec non, ut quidam volunt, Professor. c. xix. 'Et tua nunc soboles morem resecuta parentis.' Ovidius item lib. viii. *Metamorph.* 'Illa Dei munus bene cedere sensit, et a se se queri gaudens, his est resecuta rogantem.'

No. 103. 1 *Inside*] Apollo Daphnen,' inquit Hyginus, 'Penei fluminis filiam, quum virginem persequeretur, illa a Terra præsidium petit: quæ eam recepit in se, et in arborem laurum commutavit. Apollo inde ramum fregit, et in caput imposuit.' Vide finem fabulæ apud Ovidium, commentarium in sextum *Cassandræ Lycophronis* versum, (Servium ad l. iii. *Eneid.* Plutarchum in *Agide*, Schol. *Homeri* in *Il. A.*) *Aphthonii Sophistæ* progymnasmaton caput quoddam de hac etiam est fabula: meminit et Ausonius in *Carmino* de *Antiochia* et *Alexandria. Vinetus.*

No. 104. 6 *Te tamen et cultus*] *D.* *Cyprianus* de *Habitu virg.* 'Virgo non esse tantum, sed et intelligi debet, et credi: ut nemo, cum virginem videbit, dubitet an virgo sit. Parem in se omnibus præstet, nec donum corporis cultus infamet. Quid comita procedit, quasi maritum aut habeat, aut quærat?' et paullo ante: 'Continentia vero et pudicitia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus et ornatus honore pariter ac pudore.' *Tertullianus* de *Cultu femin.* cap. xii. 'Cur non mores meos habitus pronuntiat, ne spiritus per aures ab impudentia violatur? liceat videri pudicam, certe impudicam non licet.' *Idem* *ibid.* cap. xiii. 'Pudicitia Christianæ satis non est esse, verum et videri. Tanta enim debet esse plenitudo ejus, ut emanet ab animo in habitum, et eruc-

tet a conscientia in superficiem; ut et foris inspiciat quasi suppellectilem suam, et conveniat fidei continendæ in perpetuum.' Auctor libelli de Pudicitia, inter opera D. Cypriani: 'Non est pudica, quæ affectat animum alterius movere, etiam salva corporis castitate. Longe absint, quibus pulchritudo non ornatur, sed prostituitur.' Ovidius iv. Fastor. de Claudia: 'Casta quidem, sed non et credita: rumor iniquus læserat: et falsi criminis acta rea est. Cultus, et ornatis varie prodixisse capillis, Obfuit ad rigidos, promptaque lingua, senes.'

No. 105. 2 Pars quum sim] Horat. lib. ii. Od. xvii. ad Mecenatem: 'Ah! te meæ si partem animæ rapit Maturior vis; quid moror altera?' qui et Virgilium 'animæ dimidium' suæ dixit. D. Augustinus lib. iv. Confess. 'Bene quidam dixit de amico suo, Dimidium animæ meæ: Nam ego sensi animam meam, et animam illius unam fuisse animam in duobus corporibus: et ideo mihi horror erat vita, quod nolebam dimidius vivere: et ideo forte mori metnebam, ne totus ille moreretur, quem multam amaveram.' Idem in lib. Retract. 'In quarto libro, [Confessionum,] cum de amici morte animi mei miseriam confiterer, dixi, quod anima nostra una quodam modo facta fuerit ex duabus, &c. Quæ mihi magis declamatio levis, quam gravis confessio videtur: quamvis utcumque temperata sit hæc ineptia, in eo, quod additum est, forte.' Aristot. lib. ii. Ethicor. "Ὅταν βουλόμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μίᾳ, φαμέν, ψυχῇ ἢ ἐμῇ, καὶ ἡ τοῦτου. Guevara: *No es otra cosa el amor, sino un corazón, que vive en dos cuerpos, y dos cuerpos, que sirven a un corazón.* Papin. lib. iii. Sylv. in Propemptico: 'Atque animæ partem super æquora nostræ Majorem transferre parat.' Plautus Bacchidibus Act. ii. Sc. 2. 'Anima est amica amanti: si abest, nullus est.' Plutarchus in Erotico:

ὁ μὲν γὰρ Ῥωμαῖος Κάτων ἔλεγε τῇ ψυχῇ τοῦ ἐρωτῆτος ἐνδιατᾶσθαι τῇ τοῦ ἐρωμένου. Rutilius Itinerar. i. de Albino: 'Invitum tristis tandem remeare coëgi. Corpore diviso mens tamen una fuit.' Idem: 'Exornent virides communia gaudia rami, Provecta est animæ portio magna meæ.' Sidonius Carm. xxi. 'Namque animæ nostræ portio major eras.' Vetus Epigramma: 'Ablatus mihi-Crispus est, amici: Pro quo si precium dari liceret, Nostros dividerem libenter annos. Nunc pars optima me mei reliquit. Consumtus male debiliæque vivam, Plusquam dimidium mei recessit.'

No. 106. In Venerem] Hoc Epigramma in Venerem ἀναδυομένην, ex Græco est Antipatri. Sunt et illa Græci argumenti, (præter jam dicta, dicendaque, ac notata voluminibus impressis) 'De tribus incestis' ex Stratone: 'De Thrasybulo' Tynnichi filio, authoris Dioscuridi: 'De Fortunæ varietate,' tetrastichon geminum, ex Disticho Statyllii Flacci, sen altero Platonis, an Antipatri. Accursius.

In Venerem] Ex Antipatri Sidonii Græcis, quæ extant libro quarto Græcorum Epigrammatum: Τὴν ἀναδυομένην ἀπὸ πατρός ἐστι θαλάττας Κόρινθον Ἀπελλεῖον μόχθον ὕρα γραφίδος, ὧς χερὶ συμμάρψασα διὰ βροχὸν ὕδατι χαλάν, Ἐκθλῖβει νοτῆρων ἀφρόν ἀπὸ πλοκάμων. Αὐτὰ νῦν ἐρώουσιν Ἀθηναῖ τε καὶ Ἥρη, οὐκ ἔτι σοι μορφᾷς εἰς ἔρυν ἐρχόμεθα. Hæc est autem Venus, cujus patrem Cælum esse dixit Epigramma tricesimum secundum. Ejus vero matrem eleganter poëta Græcus θαλάτταν appellat. Porro Plinius libro tricesimo quinto, Venerem hanc modo 'anadyomenen,' modo Græcum verbum interpretans, Venerem 'exuntem e mari' nominat. Vinetus.

3 Ut complexa manu] Alludit ad hanc picturam Severus in Ætna: 'Quin etiam Graiæ fixos tenere tabellæ, Signaque: nunc Paphiæ ro-

rantes arte capilli, Sub truce nunc parvi ludentes Colchide nati.' Ita locum illum restituo, cum antea legeretur, *Signato nunc Paphia*. Apuleius lib. II. Miles. 'Nec mora, cum cibariis vasculis raptim remotis, laciniis cunctis suis recondita, crinibusque dissolutis ad hilarum lasciviam, in speciem Veneris, quæ marinos fluctus subit, pulchre reformata,' &c. Ovid. lib. II. Trist. 'Utque sedet vultu fassus Telamonius iram, Inque oculis facinus Barbara mater habet, Sic madidos digitis siccant Venus uda capillos, Et modo maternis tecta videtur aquis.'

4 *Spumas*] E spuma namque maris nata fertur: quod spumosa sint animantium semina, ut Phurnutus, Fulgentius, Clemens Alexandrinus l. I. Pædagogi, cap. VI. volunt, vel ut alii, quod humore ad generationem opus sit: unde Thales, Aquam rerum omnium Principium statuit: et ipse Neptunus, aquarum marisque præses Deus, *φωιδάμνος* et *Πατρυςεύς* Græcis dictus est, teste Plutarcho Symposiac. l. VIII. probl. 8.

No. 107. 1 *Dum dubitat natura marem*] Distichon hoc in quempiam formosum, Virgilii esse, non Ansonii, vetustum quidem exemplar, sed quod potuerit post Ausonii quoque tempora scriptum videri, fidem facit. Inter Bucolica siquidem ac Georgica relatum comperimus Romæ in bibliotheca, quæ est ad Populi, cum duobus iis, qui Maroniani perhibentur: 'Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane, Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.' 'Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus; Nocte, die tutum carpe viator iter.' Cæterum vix est, ut cujusquam, nedum nostra, conjectura statuatur, an ipsi super puero versiculi Virgilium an Ausonium authorem mentiantur. Expediet autem hæc communuisse obiter, quum dicturi sumus, quædam quæ Maronis hactenus crederentur edyllia, Ausonii demum agnita. Ac-

cursius.

Faceretne puellam] Repone, *faceretne*; nam illud alterum solæcum est. Eandem formam in Glaucia, dum imberbis esset, agnoscit Ausonius Epitaph. Her. XXXIII. 'Et jam desieras puer anne puella videri:' e quo versu vide an hic legere possis, ut omnis illa voculæ inconcinnitas aboleatur, *Dum dubitat natura marem facere, anne puellam*. Barthius ad Stat. Achilleid. p. 1658. idem tamen ad Sylvas pag. 94. aliam præterea conjecturam proponit, et commodius scriptum existimat: *Dum dubitat, faceret, natura marem anne puellam*. Sed insulæ hæc conjecturæ sunt, et inficeto rure inficetiores.

2 *Factus es*] In Thuanæo aliisque Mss. Catalecta Virgiliana continentibus, legebatur, *Natus es*, &c. Est in hunc sensum ferme Carmen hexastichon in Petronianis Catalectis Lotichii. Horatius de Gyge: 'Quem si puellarum insereres choro, Mire sagaces falleret hospites Discrimen obscurum, solutis Crinibus, ambiguoque vultu.'

No. 108. 1 *Thermarum in solio*] Ubi ille suam scabiem lavabat. Solium inter alia significat lacum, vas juxta thermas et aquæ calidæ fontes, in quod derivatur aqua, lavandi corporis gratia. Aliquot vidimus antiqua solia marmorea in margine fontis multæ aquæ et perfervidæ Aquis Augustis. *Vinetus*.

7 *Enthea demone Menas*] Martialis in Epigrammate octogesimo quinto libri undecimi: 'Quum furit ad Phrygios enthea turba modos:' *ἑνθεός*, in quo est Deus, numine agitato quispiam et affatus. Unde et 'entheatus' apud eundem Martialem in libri duodecimi Epigrammate quinquagesimo septimo: 'Nec turba cessat entheata Bellonæ.' Scite vero, et vere describitur libro sexto Æneidos Virgilii. *Idem*.

Menas] Est *μαινόμενος* furere, insanire, numine perciri: unde *Mænades*

furiosæ feminæ: quales contra Pen-
theum describuntur in Theocriti
Idyllio tricesimo tertio, et contra
Orphen libro undecimo Metamor-
phoseon Ovidii. *Idem.*

9 *Symplegados antrum*] Podicem.
Vide Martialis Epigramma centesi-
mum libri undecimi. Sunt Symple-
gades Geographis, et Apollonio libro
secundo Argonauticon, et Ovidio
quintodecimo Metamorphoseon sco-
puli, seu insulæ duæ parvæ, parvo-
que distantes spatio, contra Thra-
cium Bosphorum, aliquando creditæ
dictæque concurrere: et inde nomen,
a se invicem concutiendo, sortitæ.
Idem.

20 *Ad Phlegethontes sese jam præ-
parat*] Scribendum, præparat. Accurs.
Ad Phlegethontes] *Φλεγέθων* apud
inferos 'Rapidus flammis torrentibus
amnis,' ait Virgilius sexto *Æneidos*.
Vinetus.

No. 109. 1 *Silvius ille*] Epigram-
ma in Britonem non est unicum, sed
singularia disticha sex. Unumquod-
que legendum est separatim eodem
titulo, *In eundem*. Varie enim eadem
materia luit. Cognominabatur autem
Brito iste Bonus. Unde captat
argutiæ opportunitatem. *Scaliger.*

2 *Britto Bonus*] Arbitror cum Si-
donio Apollinare, et Beda, tum ex
hoc Ausonii Epigrammate, satis li-
quere, Brittones a Britannis nihil
differre: proinde non leviter illos
errare, qui Brittones eos solum nun-
cupari volunt, qui in Gallia ad Lige-
rim habitant. *Vinetus.*

No. 112. 1 *Nemo bonus Brito est*]
Sive Silvio huic privatim, seu publi-
ce infensus fuerit Ausonius, justam
tamen causam non habuit, ut omnes
omnino Britannos malos esse pro-
nuntiaret. Magnas, fateor, irarum
causas Rutupinus ille latro, Maximus
Tyrannus, præbuit, qui e Britannia
in Galliam trajiciens, Gratianum Au-
sonii discipulum, per Andragathium
comitem, dolo circumventum intere-
mit. Hinc iniquior Ausonius in om-

nes, etiam innoxios. Hunc et alios
innuit tyrannos D. Hieronymus,
quum libro Adv. Pelagianos Britan-
niam 'fertilem tyrannorum provin-
ciam' appellat.

No. 114. 2 *Nec se quit jungere
Britto bono*] Omnes libri, quotquot
vidi, *Britto et homo* habuerunt: sed
quis non videt corruptum locum, si
ita legatur, et sententiam ineptam?
Quis enim Brittonem hominem esse
neget? Est itaque sensus: O Silvi,
tu es bonus Britto, (bonus in malam
partem, ut nobile scortum, insignis
sicarius,) quamvis dicaris esse non
bonus homo, et Britto non possit
esse bonus. *Vinetus.*

No. 116. 1 *Quid est beatum*] Scri-
bendum, *quod*, non *quid*: quandoqui-
dem non, quid beatum sit, percontat-
ur; sed quod beatum, æternum,
atque immortale est, nemini nego-
tium exhibere, ostendit. Conjicitur
id autem ex his maxime, quæ a Mar-
co Tullio in primo de Natura Deo-
rum dicta sunt: 'Hanc igitur habe-
mus, ut Deos beatos et immortales
putemus. Quæ enim nobis natura
informationem Deorum ipsorum de-
dit, eadem insculpsit in mentibus, ut
eos æternos et beatos haberemus.
Quod si ita est, vere exposita illa
sententia est ab Epicuro, Quod æter-
num, beatumque sit, id nec habere
ipsum negotii quicquam, nec exhibere
alteri. Itaque neque ira, neque
gratia teneri, quod quæ talia essent,
imbecilla essent omnia.' Nec multo
idem post, hoc ipso libro, fere eadem.
Fitque etiam opinionis ejus mentio
in tertio Officiorum. Retulit et
κρίλα hanc Epicuri *δόξαν* Laërtius et
Firmianus. *Accursius.*

Quod est beatum] Cicero libro pri-
mo de Natura Deorum, de Epicureo-
rum dogmate agens: 'Ubi igitur
illud vestrum, Beatum et æternum?
quibus duobus verbis significatis
Deum.' Quæ sententia Epicuri sic
Græce habet apud Diogenem Laër-
tium: τὸ μακάριον καὶ ἀθάνατον οὐτε

αὐτὸ πρᾶγματα ἔχει, οὐτε ἄλλω παρέχει. Seneca in Claudium Cæsarem ejusdem meminit. Contra quam disputat Lactantius Firmianus in libro de ira Dei, et Maximus Tyrius sermone vicesimo nono: adi et Plutarchum in Pyrrho. *Vinetus.*

Quod est beatum] Tertullianus de Testim. Animæ, c. 2. ad hanc Epicureorum opinionem respiciens: 'Sic Deum,' inquit, 'honorantes, dum curis observationis et molestiis animadversionis absolvunt, cui ne iram quidem adscribunt. Nam si Dens, inquit, irascitur, corruptibilis et passionalis est. Porro quod patitur, quod corrumpitur, etiam interitum potest capere, quem Dens non capit.' Horatius, Epicuri de grege porcus, lib. 1. Satyra v. de Gratiae familiari miraculo loquens: 'Namque Deos didici securum agere ævum: Nec si quid miri faciat natura, Deos id Tristeis ex alto cæli demittere tecto.'

No. 117. 1 *Sapientia*] Si non fallit Stobæus in capite περὶ ἀργύρας, hæc Menandri poetæ Comici Græca fecit Ausonius Latina: 'Ἀργὸς δ' ὑγιαίνων τοῦ περτέκτοτος πολλὸν ἔσθ' ἐδιδάκτερος, διπλὰ οἷα γούν μόνην ἔσθαι. *Vinet.*

No. 118. *In Didus imaginem*] Ἀδέσποτον hoc libro quarto Anthologiæ: 'Ἀρχέτυπον Διδούς ἐρικυδέος, ὃ ξένη, λεύσσεις Εἰκόνα, θεσπεσίῳ κάλλει λαμπομένην. Τοίη καὶ γερύμενη. ἄλλ' οὐ νόον οἷον ἀκοβείας, Αἰσχροὺν ἐπ' εὐφήμοις δόξαν ἐνεγκαμένη. Οὐδὲ γὰρ Αἰνείαν ποτ' ἐσέδρακον, οὐδὲ χράνοισι Τροίης περθομένης ἤλυθον ἐς Λιβύην. Ἀλλὰ βίας φεβγούσα Ἰαρβαίων ὑμεναίων, Πῆξα κατὰ κρᾶδης φάσγαλον ἀμφίτομον. Πιερίβες τί μοι ἔργον ἐφωκλίσασθε Μάρωνα; Τοῖα καθ' ἡμετέρας ψεύσαστε σωφροσύνης. *Vinetus.*

5 *Namque nec Æneas*] Quod commentus est Virgilius in odium Carthaginensium. Macrobius libro quinto Saturnaliorum. *Vinetus.*

10 *Aut læsos crudus amore*] Legendum, *læso*. Ne si vel *læsus* placeat (ut est in codicibus vulgatis) figura *δμοιοτέλειον* cadat hic incongrue.

Etenim exprimere id voluit, quod dictum est a Marone libro v. 'Duri magno sed amore dolores Pollnto.' Ausonius quidem rem exornans, ut ingenium dexteritasque ejus fuit, Græco Epigrammati, unde suum finxit, hunc versum cum hexametro, et annexos statim duos, ac quatuor ultimos adjecit. *Accursius.*

12 *Uta virum, positis manibus*] Alusio est ad illa, quæ moriens Dido dicit quarto Æneidos: 'Urbem præclaram statui, mea mœnia vidi: Uta virum, pœnas inimico a fratre recepi.' Narrat autem Virgilius primo Æneidos, et Justinus libro duodevicesimo, quo modo sit ulta Dido virum suum Sichæum a Pygmalione fratre interfectum. Ceterum alii, quam Dido, traduntur Carthaginis conditores in Eusebii chronici, et Libycis Appiani. *Vinetus.*

13 *Invida cur in me*] D. Augustinus lib. 1. Confessionum: 'Quod si proponam Grammaticis, interrogans, utrum verum sit, quod Æneam aliquando Carthaginem venisse Poëta dicit? indoctiores nescire se respondebunt: doctiores autem etiam negabunt verum esse.' Priscianus in Periegesi: 'Qua regnans felix Dido per secula vivit, Atque pndicitiam non perdit carmine ficto.' Plura hac de re Macrobius lib. v. Saturnal.

15 *Vos magis hist.*] Ita et de Medea sævam illam τεκτοκτορίαν confinxisse perhibetur Euripides in Corinthiorum gratiam, quos etiam tunc pro cæde, quam in Medæe liberos patraverant, expiatoria sacrificia obtulisse scribit Ælianus lib. v. c. ult.

No. 122. 1 *In Faustulum ... Anicii Probini*] Intellige nanum Anicii Probini. Nam sunt, qui putabant ipsummet Epigramma conversum e Græco ab Anicio Probino. Quod sane falsum est. Est autem frigidissimus jocus, cujus generis multi apud Lucillum, ex quo conversum est Epigramma, et Palladam, ineptissimum quotquot unquam fuerunt, non poë-

tam, sed literatorem. Sane intra eos fines hyperbolen concludere debemus, ut nihil τῶν ἀδυνάτων afferamus. Quid frigidius, quam dicere, non dicam, δίστηχον pumilionem, sed musculum, aut muscam potius insidere formicæ: ex qua non solum ruinæ, sed et calces quoque, ut ex equo calcitrone metuantur? Hæc Græcanica ineptia mihi stomachum movet. *Scaliger.*

In *Faustulum*] Recte judicavit Scaliger, quum jocosum hunc plane insulsum et frigidum censuit. Talis ille alterius Græculi, qui de lapide, quem Cyclops ad obruendam Ulyssis navem projiciebat, dixit: *φερομένου δὲ λείδου αἴγες ἐνέμοντο ἐν αὐτῷ*. Namque, ut ait Demetrius Phalereus, ἐκ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτου ἢ ψυχρότης.

In *Faustulum*] Dubitari video, Ausonine sit hoc Epigramma in Faustulum Anicii Probinum nanum, an vero ipsius Probinum in Faustulum quendam. In quo duo hæc jampridem emendanda censui. Primum enim quum *Anci Probinum* scriberent libri omnes, tametsi *Ancos* etiam habuit Latium, tamen Probinum hunc esse existimaui, de quo in Iambicum ad *Probum* mentionem fecimus; qui non *Ancus* sed *Anicius* Probinus ab *Anicia* Anicianave familia dicebatur. *Vinetus.*

6 *Quid rides, improbe liber*] Lucilii tetrastichon est *εἰς Λεπτοῦς* quo admoniti, *licor*, id est, invidia, emendandum putamus, non *liber*. Menestratius enim quidam formicam, tanquam elephantum, obequitans, quod infelix e vestigio supinus prostratus fuerit, fingitur. A qua etiam calcitratus, ut primum resipuit, utque primum loqui posse cæpit, 'O Invidia,' inquit, 'sic obequitans cecidit etiam Phaëthon.' Epigramma ipsum non intempestivum fuerit adscribere: *Ἰππεύων μύρμηκι Μενέστρατος ὡς ἐλέφαντι, Δύσμορος ἐξαπίσσης ἔπτιος ἔξεδόθη· Λακτισθεὶς δ' ὡς εἶχε τὸ καίριον, &*

Delph. et Var. Clas.

Auson.

φθόνε, φησὶν Οὔτις ἱππεύων ἄλετο καὶ Φαίδων. Neque vero frustra, aut frigidiusculo fabulandi genere, fictum Græcis, relatumque Ausonio Epigramma, crediderim, sed ad exprimendum ingenium Invidi, ingeniumque jactantis. H. e. invidorum solent esse mores, ut quæ bene gesseris, pilo (quod dicitur) intra ovum invento, damnare non dubitent. In quibus peccaveris, insultantes, ac jam demus læti ridentesque, traducant, nec nisi reum peragant. Jactabundi autem fortia facinora mentiuntur, (unde et in fabulis gloriosi milites aliena sibi arrogant,) et tam in augendis extolendisque viribus effusiores sunt, quam in amolienda debilitate, cum aliquo præstantiorum exemplo, ingeniosi promptique, quod hic facere Faustulus inducitur. *Accursius.*

No. 124. 1 *Diversa infelix*] Est quoque diversum hoc a præcedente Epigrammate, et suo numero distinguendum, cum inscriptione, *In eundem.*

No. 128. 2 *Opicus magister*] Utilitur A. Gellius aliquoties eo vocabulo; item Sarisber. Pol. l. vi. c. xix.

No. 129. 2 *In natos*] In filios suos Mermerum et Phereten: quos ex Jasone procreatos zelotypia interfecit. Ita illos nominat Pausanias in Corinthiacis: Hyginus, Mercurum et Pheretum, nisi sit mendum. *Vinetus.*

7 *Cunctantem satis est*] Subaudiendum est, pinxisse, aut aliquid hujusmodi. Plinius libro tricesimo quinto sic hujus Medæ, et sui pictoris meminit: 'Illud vero perquam rarum, ac memoria dignum, etiam suprema opera artificum, imperfectasque tabulas, sicut Irin Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, et quam diximus, Venerem Apellis, in majori admiratione esse, quam perfecta: quippe in iis lineamenta reliqua, ipsæque cogitationes artificum spectantur: atque in leno-

8 N

cinio commendationis, dolor est. Manus, quum id agerent, extinctæ, desiderantur.' Extat autem et hoc in eodem Anthologiæ capite, eis ἡρωϊδας. Ἀθηναι, εἰς εἰκόνα Μηδείας ἐν Ῥώμῃ. Τέχνη Τιμομάχου στοργὴν καὶ ζῆλον ὄδειε Μηδείης, τέκνων εἰς μόνον ἔλκομένων Τῇ μὲν γὰρ συνένευσεν ἐπὶ ἕξρος, ᾧ δ' ἀνανεοί, Σάξαι, καὶ κτείνων βουλομένη τέκεα. Vinetius.

Indigna est sanguine] Contrarium omnino dicitur, quam vel suscepto argumento respondeat, vel Byzantius dixerit Antiphillus in Epigrammate, unde transtulit hoc ipsum Ausonius. Sunt vero plura apud Græcos in Medeam hanc Timomachi celeberrimam, et quam una cum Ajacis altera tabula Cæsar octoginta talentis emerit, in templo Veneris Genitricis dicaturus. Antiphilus itaque ait, 'Natorum sanguis decebat Medeam, et non manum Timomachi.' Digna sane videatur illa filiorum sanguine, non quod mater esset, verum quod Medea, quod barbara, exlex, ferox, invicta, venefica, inque scelera et gentis vitio, et suo, proclivis. Neque fomentum illud etiam incensæ furis leve, quod amatrix, quod contempta. Notum enim est, furens fœmina quod possit, et quod Archias ait, ζῆλος ἐνὶ μανίῃς μείζον κακόν. Contra, Timomachum (utpote virum, atque ejus nationis, cujus semper fuerint exempla mitia, mores hospitales, disciplinæ institutaque præclara) ne pingentem quidem sanguis, etiam externorum, decebat. Rem ergo jam tenemus ipsam: verba autem, ut congruam, ita sint fortasse corrigenda, *Condigna est*, vel *nam digna est*. Græca siquidem hæc habentur, αἷμα δὲ τέκνων Ἐκρεε Μηδείῃ, καὶ χερὶ Τιμομάχου. Apud Annæum Senecam, Thyestes Ægisthum, trepide cædem Agamemnonis aggredientem, ita animat: 'An decet hoc te respice, at mater decet.' Sed sit, arbitror, nec injucundum, nec ab re, ipsam quo-

que Epigramma retulisse. Id. e. quod in adoptivo est, 'Timomachi mens,' in legitimo, Τιμομάχου χεῖρ. Quod cum eo videbatur concinere, 'Tua non dextera, Timomache.' Sed et alia quædam, quæ cum verti commode non possint, togaque amicitia, digna sunt, quæ in suo pallio considerentur: Τὰν ὅλων Μηδεῖαν δ' ἔγραφε Τιμομάχου χεῖρ, Σάξαι καὶ τέκνοις ἀντιμεθελοκομέναν, Μυρίον φρετο μόχθον, ἵ' ἤθεα διςσὰ χαρδῆν, Ὅν τὸ μὲν εἰς ὄργαν νεῖε, τὸ δ' εἰς ἔλεον. Ἀμφὶ δ' ἐπλήρωσεν ὅρα τύπον ἐν γὰρ ἀπειλῇ Δάκρυον, ἐν δ' ἑλέφ θυμὸς ἀναστρέφεται Ἀρκεί δ' ἂ μέλλοις, ἔφα σοφὸς αἷμα δὲ τέκνων Ἐκρεε Μηδείῃ καὶ χερὶ Τιμομάχου. Accursius.

No. 130. 1 *Quis te*] Philippi cujusdam eodem libro quarto: Τίς σου, Κολχίς ἔθεσμε, συνέγραψεν εἰκόσι θυμῶν, Τίς καὶ ἐν εἰδώλῃ βάρβαρον εἰργάσατο; Αἰεὶ γὰρ διφῆς βρεφέων φόνον. Ἡ τίς ἴδων Δεύτερος, ἢ Γλαῖκη; τίς πάλι σοὶ πρόφασις; Ἐρῆε καὶ ἐν κτηρῷ παυδοκτῶν. σὼν γὰρ ἀμέτρων Ζήλων εἰς ἂ θέλεις καὶ γραφὴς αἰσθάνεσθαι. Vinetius.

2 *Altera vel Glauce*] Fuit Glauce, quæ et Crensa, filia Creontis regis Corinthi: quam, repudiata Medea, duxit Jason uxorem, ob quam injuriam Medea suos ex Jasone filios interfecit. Fabula est apud Euripidem, Apollonium Rhodium, Ovidium, Hyginum, Valerium Flaccum. *Idem*.

3 *Creta tenax cæli*] Legendum *Creta tenax zeli*: non *Cæli*, neque *Gæli*, ut immodicam zeli Medeam intelligamus, non aliter quam 'immodicum iræ Tydea,' apud Papinium. Livius, 'fore ut postquam gaudeant se iræ moderatos.' Locus enim, qui tractatur, habet, σὼν γὰρ ἀμέτρων ζῆλων. Illud autem, *namque tui mens*, conjectari licet, aut reponendum, *Namque tui Amens*: aut, *namque tui mentis*. Horatius, 'meum fervens difficili bile tumet jecur.' Hujus autem emendationis author mihi fuit Hieronymus

Alexander, vir non modo inter Græcarum literarum duces (quarum expertibus in Latina Rep. nec assurgitur, nec muneribus ceditur) sed in Hebræorum quoque facultate peritissimus. Referendum autem et hic Philippi Epigramma. Plura siquidem vel exclusit Ausonius, vel addidit: ut inter cætera versus postremo loco duos vel loco movit, vel diversa retulit: ut *Creta*, pro *Cera*. Nisi quis *Cera* corrigat, utique Græcum ipsum planius representando. Alioqui sci-mus ex Vitruvio ac Plinio, quo pacto resoluta inductaque cera pingi fuerit excogitatum. Quive etiam colores *Creta*, vel per se nata constant, vel infecta comparentur, eximantur-que. Hinc Ausonio dictum alibi, 'Bissula nec ceris, nec fuco imitabilia ullo.' *Accursius*.

5 *Matrem quod pinxit in ense*] Lege, in *ense*. 'Mater in ense,' id est, tenens ense. Ut apud Statium restitimus 1. Achilleid. 558. 'in remis hilaris sedere juvenus.' 'Cunctantem,' sive mavis, *contantem*, est deliberantem, secum consultantem. Neque vero placet, quæ sequuntur. Kortasse: *prolis sanguine si maculet*. Nondum ferientem, sed adhuc dubitantem et deliberantem, an occidat liberos, et eorum cruore maculetur. Si pro an noto hellenismo. Florus: 'consultes, si quid ad uxores manderent.' 'Maculare' autem pro 'maculari' etiam dixisse Veteres Auctor Gellius. *Gronovius*.

5 *Matrem quod pinxit in ense*] Hoc distichon male interpungitur et scribitur. Quis intelligit quid sit, 'pingere in ense?' Rescribendum vero: *matrem quod pinxit in ense Cunctantem*, hoc est, quod pinxerit cunctantem, cum manu jam teneret gladium ad interficiendos liberos, non vero interficientem liberos, ne sanguine inquinaret se, seu, suam picturam, ne scilicet tam crudele scelus, mater nimirum liberos jugulans, ma-

culet tam artificiosam manum. Est id ipsum, quod præcedente dixit Epigrammate: 'Cunctantem' satis est: nam digna est sanguine mater Natorum, tua non dextera, Timomache.' Non intellexerunt elegantiam locutionis hujus 'pingere in ense,' pro cum ense, tenentem ensem: ut apud Phædrum, 'occasio in novacula' pro novaculam manu tenens; et apud Ennium: 'levesque sequuntur in hastis,' pro hastati. Virgil, 'Horridus in jaculis,' hoc est, jaculis instructus. Florus lib. 1. 'Juventus in equis et armis,' hoc est, armata et equis insidens. *Grævius*.

No. 122. 1 *Insidens*] In hanc sunt sententiam aliquot Epigrammata libro primo Anthologiæ; quorum hoc Πλάτωνος νεωτέρου, omnium est tum brevissimum, tum lepidissimum: 'Δούρα τις λιπόμενος ὑπὲρ νόστοιο λιπαυγῆς ἔγγυς, πόδας χρίσας, ἑμμένα χρησόμενος. *Vinetus*.

No. 124. 1 *Pauper agens*] In eum sensum Apuleius in Apol. 'Is plurimum habebit, qui minimum desideravit.' Cicero Paradoxo vi. 'Cui quæsito opus sit, quis umquam hunc vere dixerit divitem?' multa Seneca, ad quem te remitto.

No. 125. *De Penelope*] Fragmentum est, et reliquæ justæ poematis, ut apparet: in quo castigat stili sui ubertatem, et luxuriam Ausonius. Denique nihil fere in ejus poematis reperias, quod ejus sæculi scholasticum tumorem referat. Ita omnia ad imitationem Veterum, tanquam ad examen quoddam exiguntur. *Scal*.

8 *Facibus tibi lusi*] *Mihi luxi* (Id antiquis *lusi* erat) magis placeret. hoc enim verbum et facibus convenit, et Carmini proxime sequenti. *G. Canterus*.

11 *Nihil unguibus auxæ*] Non absimile est Aviti seu Abiti Epithalamium, quod Salmasius ad Trebell. Pollionem ex ineditis Epigrammatis descripsit: 'Linea constricto de pec-

†lov. Ὁ ἑλεσσοί Παιδες, ἀκοιμήτων ἀφά-
μενοι δορῶν. *Vinctus.*

Nec Stygiis] D. Cyprianns : ' Sic
et Thebanorum germanitas rupta, et
permanens regis dissidentibus etiam
in morte discordia.' Severus in *Ætna* :
' Nunc gemina ex uno fumantia sacra
vapore Miramur, septemque duces.'
Adeantur porro Pausanias in *Bæot.*
Ovidius, Statius, Epigr. Græca, &c.

2 De misero] Patre Œdipode, qui
patrem suum Laium interfecit : ma-
trem duxit uxorem. *Vinctus.*

3 Ex uno surgentes] Eteoclis et
Polynicis fratrum quum simul cre-
marentur cadavera, etsi ventus erat
vehemens, tamen fumus se nunquam
in unam partem convertit, sed alius
alio seductus, ac divisæ flammæ.
Idem.

7 Atque utinam et Thebas] Eteocles
et Polynices jam grandiores facti,
domestica impietate cognita, Œdi-
pum patrem coëgerunt, ob dedecus,
domum non egredi : ipsi sumpto reg-
no, fœdere invicem sanxerunt, ut al-
ternis annis imperarent : primusque
imperii annus Eteocli cederet, majori
nato. Is autem exacto anno, petenti
ex fœdere rennuit tradere regnum
fratri : quæ bellorum inter eos causa
fuit. Hyginus, Euripides in *Phœ-
nissis*, Statius in *Thebaide*, Ovidius
libri quinti *Tristium* Elegia sexta,
Pausanias in *Bæoticis*, Diodorus Si-
culus, Seneca *Tragicus*. *Idem.*

No. 140. *1 Nil homine]* Plantus
Bacchid. a. III. sc. 2. ' Nam pol qui-
dem meo animo ingrato homine nihil
impensius est. Malefactorem amitti sa-
tius, quam relinqui beneficium. Ni-
mio præstat impendiosum te, quam
ingratus dicier. Illum landabunt
boni : hunc etiam ipsi culpabunt ma-
li.' Cicero lib. II. *Offic.* c. 18. ' Om-
nes enim immemorem beneficii ode-
runt : eamque injuriam in deterrenda
liberalitate sibi etiam fieri, eumque,
qui faciat, communem hostem tenuio-
rum putant.' P. Syrus : 'Omne dix-

eris maledictum, quum ingratus dix-
eris.'

*3 Et si qua genera sunt id civium ge-
nus]* Lex *Pedia* flagitat : *Et si qua
genera civium sunt id genus.* Gronov.

No. 141. *1 Discere si cupias]* Cato,
sive Auctor dist. de moribus : ' Discer,
sed a doctis : indoctos ipse doceto.'

Discere si cupis] Legebam ante hanc
viri mihi amicissimi emendationem :
*Doctus si cupius, doctus quam multa,
licebit.* Ita et Ugolettum edidisse
postea vidi : id est, Utut multa didi-
ceris, licebit tamen alia quam pluri-
ma, quæ supersunt, addiscere, si dis-
cendi cupidus fueris : quam multa
enim sunt quæ nescimus ?

3 Dicendo absumere] Recte Pul-
manniana, *discendo* : quomodo dicen-
do absumat, quæ nondum didicit ?
Grævius. Pro *absumere* reposui *ad-
sumere*, id est, prioribus, quæ jam didi-
ceris, adjungere.

No. 143. *Fortuna numquam]* Infi-
nita sunt veterum in *Fortunæ* incon-
stantiam dicta et sententiæ : præ ce-
teris autem huc apprime facit illud
Horatii, lib. III. *Od.* XXIX. ' *Fortuna
sævo læta negotio, et Ludum inso-
lentem ludere pertinax, Transmutat
incertos honores, Nunc mihi, nunc
alii benigna.*'

No. 144. *1 Stella]* Ausonius con-
vertit Græca *Platonis*, quæ apud Di-
ogenem *Laërtium* in *Vita Platonis*,
et *Apuleium* in *priore apologia*, et in
libro tertio *Epigrammatum*, hæc in-
venies : Ἀστὴρ, πρὶν μὲν ἑλαμπες ἐπὶ
ζωοῖσιν ἔσθες, Νῦν δὲ θανάτῳ Ἀδμειτος ἵσπε-
ρος ἐν φθιμένοις. Ἀστὴρ, stella. Hoc
fuit nomen puero, quem amavit in-
signis ille vir. Venus autem pul-
cherrimum lucidissimumque, post So-
lem et Lunam, siderum omnium,
' præveniens, et ante matutinum ex-
oriens, Luciferi nomen accepit, ut
Sol alter diem maturans. Contra, ab
Occasu refulgens, nuncupatur Ves-
per, ut prorogans lucem, vicemque
Lunæ reddens.' Plinius libro secun-

do. *Vinetus*.

No. 145. 1. *Re fruerē*] Ex Menandro, hoc conversum esse, monet titulus: sed ejus potēte nihil extat, præter aliquot sententias, quas suis scriptis Veteres alii inseruerunt. Græca vero illa, quæ Luciano libro primo Epigrammatum inscribuntur, Ansonii Latinis omnino conveniunt: 'Ὡς τεθνήσκοντες τῶν σὺν ἀγαθῶν ἀπόλαυε. Ὡς δὲ βιωσόμενος φείδω σὺν κτεάτων. Ἔστι δ' ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, δὲ ἀμφὺ ταῦτα νοήσας, Φεῖδοι καὶ δαπάνη μέτρον ἐφηρμόσατο. Isocrates Demonico, patris sui Hipponici exemplum proponens, οὐδὲ τὸν πλοῦτον παρακαλεῖται ἡγάπα, inquit, ἀλλ' ἀπέλαυε μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν, ὡς θνητὸς, ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν ὑπαρχόντων, ὡς ἀθάνατος. Neque divitiis importune amabat, sed fruebatur quidem præsentibus bonis, ut mortalis: curabat vero suas opes, ut immortalis. *Vinetus*.

Ut natus mortalis] Cicero l. iii. Tusc. Q. 17. 'Quæ tamen ita dicet dupliciter te esse injustum, cum et alienum appetas, qui mortalis natus conditionem postules immortalium.' Eadem fere loquendi figura dixit Virgilius lib. i. *Æneid*. 'Quisquis es, haud credo invisus cælestibus auras Vitales carpis:' id est, invisus es: et Phædrus lib. i. 'Ego primam tollo, nominor quia leo;' id est, quia leo sum. Idem lib. iii. 'Vir natus quod rem feminarum attigerit:' ad quem plura Rigaltius. Apollonius Dyscolus in libello de Pronom. Ms. in quo Corinthiæ verbæ: Μέμφομαι ἰσχυρὰ τὰν λιγυρὰν Μυρτίδα, ὅτι βάνα φῦσα ἔβα Πινδαροῖο ποτ' ἔην. Sophocles *Electra*: Πέφυκεν ἐσθλὸς ὄντ' ἀρκεῖν φίλοις. ubi Scholiastes: πέφυκεν, ἤγουν ὑπάρχει. Idem ibidem: Γυνὴ μὲν οὐδ' ἀνὴρ ἔφυς.

No. 146. *Ad Notarium*] Si quis exactam de literarum notis commendationem desideret, adeat Lipsium l. i. *Epist.* ad Belgas *Ep.* 27.

1 *Puer notarum*] Elegans est Dialectica, qua Notarium celerrime ex-

cipientem commendat. Ita etiam Martialis: 'Nondum lingua, suum dextra peregit opus.' Et Manilius lib. iv. 'Hic et scriptor erit felix, cui litera verbum est, Quique notis linguam superet, cursumque loquentis, Excipiens longas nova per compendia voces.' Erant autem duorum generum: ii, qui notis, proprie notarum: item singularem ii, qui singulis scribebant, quæ στήγλαι dicuntur Imperatori Justiniano. Græci duplex genus scriptorum commendant, aut τοὺς γράφοντας εἰς κάλλος, quos 'Antiquarios' dici monuimus; aut τοὺς γράφοντας εἰς τάχος, qui dicuntur Notarii: quorum nomina extant ἀναθήματα l. vi. Epigrammatum Græcanicorum. *Scaliger*.

Notarum præpetum] Velocium notarum: velociter excipiens et scribens quæ alius dictat. Suetonius de Tito Vespasiano: 'E pluribus compari, notis quoque recipere velocissime solitum.' Cujusmodi notis, nemini dubium esse debet, quin ante Ciceronem quoque illi usi sunt, qui ex ipso dicentium ore orationes totas excepisse traduntur: quemadmodum hodie sunt in parliamentis notis, qui faciunt, Actuarii miranda solertia, ut scribit Budæus in annotationibus, omnia propemodum dicta advocatorum quoque, nendum iudicum excipientes. Vix enim crediderim cuiquam unquam fuisse tantam manus agilitatem, ut potuerit omnibus suis litteris singula dicentis verba subsequi et excipere. Priscia ergo scriptoribus parum compertum fuisse video, quis notas illas compendiaris primus commentus sit. Seneca ad Lucillum libri quattidicimi *Epistola* secunda: 'Quid verborum notas, quibus quamvis citata excipitur oratio, et celeritatem linguæ manus sequitur? Villissimorum mancipiorum ista commenta sunt.' Sic Seneca. Ptolemaeus vero in Catonis Uticensis vita, Marcum Tullium Ciceronem in-

ventorem facere videtur. In Eusebii chronicis Latinis non Ciceronem, sed ejus libertum Tironem invenisse legimus. Dio libro quinquagesimo quinto, neque si quid Cicero, neque si quid ejus liberti invenerit, meminit: sed Mæcenatem *πρῶτον σημείδι τινι γραμμάτων πρὸς τάχος* excogitasse, et multos docuisse per Aquilam libertum suum. Ceterum hanc controversiam componet fortasse Diaconi liber de Notis, si usquam sine mendo extat, ad Conradum primum, imperatorem, scriptus. In quo leges, Lucium Annæum Senecam postremo, ab aliis ante se inventas, contraxisse notas, digessisse, et auxisse adeo numerum, ut opus in quinque millia extenderetur. Hæ sunt itaque notæ, quas signa appellat Sidonius Apollinaris in Epistola nona libri noni: 'Tribuit,' inquit, 'et quoddam dictare celeranti scribarum sequacitas saltuosa compendium: qui comprehendebant signis, quod litteris non tenebant.' Græci *σημεῖα*, ut *διὰ σημείων* scribere, pro scribere notis, seu per notas, dixit Cicero libro tertio decimo Epistolarum ad Atticum, ad hunc modum: 'Et quod ad te de decem legatis scripsi, parum intellexi. credo, quia *διὰ σημείων* scripseram.' Inde *σημειογράφος* apud Plutarchum, qui ita velociter *γράφειν*, id est, scribere *διὰ σημείων*, noverant. Quos etiam a suis notis Notarios appellarunt, ut 'In notarium velocissime excipientem,' hoc Ausonii Epigramma inscribitur: et 'Notarius' hoc Martialis distichon libro quartodecimo: 'Currant verba licet, manus est velocior illis. Nondum lingua, suum dextra peregit opus.' Et 'notarium velocem' dicit idem Martialis in Epigrammate sexagesimo secundo libri decimi, quemadmodum 'præpetes notas,' 'præpetem dextram,' 'alitem dextram,' 'velocem manum,' Ausonius. *Vinetus.*

3 *Bipatens pugillar*] Sunt in frequen-

ti usa 'pugillaria' neutro plurali, et masculino plurali 'pugillares:' sed 'pugillar' raro invenies. Pugillaria autem illa quomodo quondam fierent, clarissime intelliges ex Auli Gellii capite nono libri septimidecimi. *Idem.*

13 *Per æquor cereum*] Per tabellas cera illitas. Titinnius apud Charis. 'Velim ego osse arare campum cereum.' *Idem.*

17 *Vix dicta jam*] Reponendum, *Ut dicta jam ceris tenes*, nec ablu dit secundus papyraceus, in quo, *Vel dicta jam c. t.* nam hoc est, quod mox miratur, et rogat, 'Quis ista jam dixit tibi, Quæ cogitabam dicere?' et 'sensa,' 'dictis' opponit, et, 'Tu me loquentem prævenis,' ex ambiguitate compendii in scribendo usurpati vitium natam putem. De Notariis autem Divus Hieronymus in Epist. ad Julianum: 'Et tamen ille apposito notario cogeat loqui, quæ velociter edita velox consequeretur manus, et linguæ celeritatem prenderent signa verborum.' Basilius Magnus in Epist. ad notarium: *Οἱ λόγοι τὴν φέσιν ὑπὸ πτερον ἔχουσι. Διὰ τοῦτο σημείων χρῆξουσιν, ἵνα ἱσταμένῳ αὐτῶν λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων.*

29 *Quod lingua nondum absolvit*] Marcus Manilius, ubi de ejus disserit ingenio, qui sub Virginis signo natus sit: 'Hic et scriptor erit felix, cui littera verbum est. Quique notis linguam superet, cursumque loquentis. Excipiet longas nova per compendia voces.' *Vinetus.*

32 *Celeripedis compendii*] Cicero Epistolarum nono ad Atticum: 'Venit autem eo ipso die ille celeripes, quem Salvius dixerat. Attulit uberimas tuas litteras.' *Idem.*

No. 147. *Ausonius Hesperio*] Est hoc Epigramma Faatorum ad Hesperium Filium, quoddam ipsorum Faatorum *ἀποσπασμάτων*. Idque recte præfert lemma in antiquo libro,

Conclusio: Ausonius Hesperio filio suo S. Scaliger.

1 *Ignota aeterna*] In vetere Lugdunensi codice titulus erat, CONCLVSIO. AUSONIVS HESPERIO FILIO SALVTEM. In aliis, DE SVO FASTORVM LIBRO AD GREGORIVM. Ad Gregorium mittitur etiam Cupido cruci affixus, filiusque illic salutatur. Parum autem sapuerunt, qui hoc loco *Hectorea* pro *aeterna* legendum censuerunt. Roma namque tametsi Hectorea et Trojana dici potuit, tamen Ammianus Marcellinus eam passim 'aeternam' vocat, et Julius Frontinus, Ovidius Naso, et alii: Romaque non solum, verum etiam Romani principes fuerunt 'aeterni' nuncupati: ut in quarta Symmachi Epistola ad Ausonium, 'quum aeternorum principum jam pridem signa comitarer.' *Vinctus.*

3 *Digessi Fastos, &c.*] *Perpetis* in vetustis exemplaribus, licet *præpetis* pro veloci quoque poni consueverit, sitque temporis præsertim fugacissima atque irreparabilis celeritas, *perpetis* tamen, quod perpetuum, iugiterque annexum, neque unquam intercisum significat, in fastis accommodatissimum est, quibus anni totius gesta disscribantur, et quo sit merito quæque notata dies. *Accursius.*

Digessi Fastos] Opus hoc ad nos non pervenit, sive Carmen id esset, seu soluta oratio. 'Fastos' autem, 'et,' id est, 'ævi nomina perpetui' (*perpetis* enim hic, quam *præpetis* legere malim) temporum seriem, omnes civitatis Romanæ annos ab Urbe condita ad mea usque tempora, quid singulis gestum, qui principes Romani fuerunt, qui Consules, alique magistratus. *Vinctus.*

5 *Vigilatas accipe noctes*] Lucretius lib. 1. 'Sed tua me virtus tamen, et sperata voluptas Suavis amicitia, quemvis perferre laborem Suadet, et inducit noctes vigilare serenas, Quærentem dictis quibus, et quo Carmine

demum Clara tuæ possim præparare lumina menti, Res quibus occultas penitus convisere possis.'

4 *Per longum*] Adverbium est. Hesperio illi precatur longam vitam. *Vinctus.*

9 *Ut protinus et te*] Hoc est, fias etiam tu protinus Consul post me. De Hesperii tamen filii Ausonii poetæ Consulatu nihil comperi, sed fuisse saltem eum Proconsulem ex Ausonii in patrem Julium epicedio cognoscas: potestque Hesperius is esse Proconsul Gratiano Imperatore, cuius æquitatem una cum gravitate commendat Ammianus Marcellinus in extremo libro vicesimo octavo.

No. 148 1 *Annis undecies*] Solis Lugdunensibus illis membranis debemus hoc tristichon cum suo hoc titulo. Anni autem undecies centum; hoc est, mille, et centum, et quatuor anni, et undecies unus annus, id est, anni undecim, ac *perpetis*, hoc est, tres anni, ut etiam scripsimus in Carmen de Cæsaribus, fiunt anni mille et centum et decem et octo: quot efficient et insequenti Carmine ad Proculum mille et centum et bis novem, a condita Urbe usque ad Consulatum Ausonii: sed quæ sunt hæ rationes? Alciatus, Haloander, Ouphrius, ac alii, qui nostra ætate in recognoscendis Romanæ civitatis temporibus, et restituendis Fastis operam posuerunt, annos hic tredecim quattuordecimve desiderant. Putant enim Ausonium fuisse Consulem collega Hermogeniano Olybrio, anno Urbis millesimo centesimo et tricesimo primo secundo (imo 379 Christi Scal.) sed potest Ausonius alios hic esse secutus auctores, quam ipsi. Ignorarunt namque veteres Romani Græcique scriptores, ut ex Dionysio Halicarnassensi et Julio Solino cognoscas, non solum a quo, verum etiam quibus temporibus Roma fuerit condita. Eratosthenes, Pomponius Atticus, Marcus Tullius,

Cornelius Nepos, et alii quidam, quos novi sequuntur chronologi, Olympiade sexta septimave conditam putarunt, sed alii tardius, ut Fabius Pictor, Olympiade octava: Lucius Cincius extrema duodecima. *Vinetus.*

2 *Undecies unumque super*] 'Undecies unus' sunt undecim. 'adnecte undecim trieteridi,' id est, ternario numero, conficies annos 14. et hosce rursus annis 1104, redibit inde numerus Ausonio designatus 1118.

No. 149. 1 *Urbis ab aeternae*] Proculum, ad quem scribitur hoc Carmen, eum esse arbitror, de quo est Epigramma tricesimum quartum: potestque ille Proculus esse, qui in codice Theodosiano aliquot Valentini, Theodosii, Arcadii, rescriptis, Praefectus Praetorio vocatur. *Vinetus.*

No. 150. 3 *Qui quartus ab imo*] Sic omnes nostri libri, quicquid hoc sit: at Scoppa pro *imo*, *uno* legit cum verbo *est*: intelligitque versum huius tetrastichi quartum *ab uno*, hoc est a primo, qui habeat nomen auctoris Ausonii. *Vinetus.*

Qui quartus ab uno est] Leve mendum, sed quod momentum ad historiam habet: unde scribe: *qui quartus ab imo est*. Nam Ausonius fastos snos perduxit ad annum Urbis *CLCCXIII*. Ipse autem Consul, collega Syagrio (illo, cui inscriptum Epigramma generis sui) *CLCCXVIII*. clarum ergo, cur titulum inspicere velit a fine quartum. *Lipsius.* Verisimilis haec opinio Lipsii videtur: frigidum enim nimis foret illud votum, quo Proculo Consulatum post quinquennium demum auguratur, nisi ita statuamus, ad annum videlicet *CLCCXIII*. inclusive, ut vocant, hanc Pastorum seriem perductam fuisse: quum vero sequentis anni *XXIV*. Consules jam designati forent, non potuit propiorum annum Proculi Consulatu votis destinare, quam *XXV*. quo confectam Olympiadem, sive quinarium numerum signet: a *XX*. enim ad *XXV*. intercurrit lustrum: in totum vero lustrum Ausonium hunc votivum Proculi Consulatum distulisse, quis crediderit?

EPHEMERIS.

No. 151. *Ephemeris*] 'Εφημερίς, diarium Sempronio Asellioni apud Aulum Gellium libro quinto Noctium Atticarum: ubi scribit Ephemeridem in historiis dici, quum per dies singulos res gestae scribuntur. Ita Ephemeridem inscripsit Ausonius Carmen hoc, quo fuerat complexus, quicquid unoquoque die gerere facereve solitus esset, ipso etiam interprete titulo, qui sic omnino habebat in suo illo Lugdunensi codice: INCIPIT EPHEMERIS, ID EST, TOTIVS DIEI NEGOTIVM. Seneca librum duodecimum Epistolarum ad Lucillum sic incipit: 'Singulos dies tibi meos, et quidem totos, indicare jubes:

bene de me judicas.' *Vinetus.*

1 *Mane jam clarum*] Dixerat Anlus Persius: 'Jam clarum mane fenestras Intrat.' *Idem.*

2 *Jam strepit nidus*] Poeta quidam apud Senecam ad Lucillum, *Vigilax*. Sic 'canes' dixit 'vigilaces' Columella libro septimo: et 'vigilaces curas,' Ovidius l. II. Met. vs. 780. *Idem.*

5 *Dormiunt glires*] Hinc 'glirius' in Excerptis Pythæanis, 'somnialetus': et in glossis Isidori, 'glirium, torpentem, stupidum.' D. Hieron. III. in Ruff. Apol. 'An in morem glirium torpentes consopitæque dormirent.' Laberius apud Nonium: 'Eti-

am hic me optimus somnus premit,
opprimitur glis.'

7 *Nimisque tendis*] Hand ausim affirmare, verumtamen credibile videtur, fuisse olim Ansonio scriptum: *nim. cædis Mole saginam* sic ut oculos animumque intenderit ad illud Plauti in Mostell. 'Este, effercite vos, saginam cædite.' Sic et Ammianus Marcellinus lib. xxi. 'Ubi vindicandis potius, quam cædendis conviviis indulgebant.' Symmachus: 'Nam comitibus vestris, utpote sobriis, cædundæ saginæ cura posterior est.' Tertullianus de Cultu fem. c. 1. 'Satis igitur usæ estis divitiis atque deliciis: satis dotum vestrarum fructum cecidistis.'

13 *Annuam*] Non unum, sed triaginta totos annos dormisse Endymionem fabulantur, et plus eo. *Vinetus*.

18 *Ne longus tibi somnus*] Mortis. Ne te verberibus excitem, occidam. Horatius libri tertii Carmine undecimo de Hypermnestra, qua nocte Danaides viros suos jugularunt: 'Surge, quæ dixit juveni marito, Surge, ne longus tibi somnus, unde Non times, detur. Socerum et scelestas Falle sorores.' *Idem*.

23 *Lesbii depelle*] Lege: *Lesbia depelle modum quietis*. Quia dicit ex Sapphica cantilena somnum nequam mancipio conciliari, propterea vocat Lesbiam quietem. *Sealiger*.

24 *Acer Iambe*] Quia iræ ac rabiei quasi minister et satelles est. Horatius in Arte: 'Archilochum proprio rabies armavit Iambo.' Terentianus Maurus: 'Adulta felle qualis ante Carmina Dabas amarus, ultor impetus tui.' Statius l. ii. sylv. 'Seu dissona nectit Carmina, sive minax ultorem stringit Iambon.' Horat. l. i. Od. xvi. 'Me quoque pectoris Tentavit in dulci juvena Fervor, et in celeres Iambos Misit furem.' Hinc et *λαμβίζω* pro *λαδορῶν* dixere Græci, teste Proclo in Chrestomathia: cui contrarius Mart. Capella, qui lib. ix.

'Iambum' ἀπὸ τοῦ *λαμβίζω* dictum putat. Uti et Aristot. de Arte Poëtica: διδ, inquit, καὶ *λαμβείον* καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τοῦτον *λαμβέον* ἀλάλους. Sed verior est Hesychii sententia, qui ἀπὸ τῆς *ἰάμβης*, femina quadam, *λαμβίζω* derivatum refert; de qua et Proclus.

No. 152. 2 *Et linteam da sindonem*] Quam nunc nos camisiam vocitamus, sicut et Eginardus appellavit in eo, quod ante annos septingentos et quinquaginta scripsit de Carolo Magno Francorum rege. Græcum est *σινδών*, et 'Tunicam linteam,' interpretatur vetus Glossarion. Sed vide de hoc nomine quid Baifus de Re vestiaria, ex Evangelistis, Herodoto, Pollace, Martiale. *Vinetus*.

10 *Rei divina copia est*] Hæc ad sacrificium satis sunt, piæ preces, et vota innoxia, quæ 'aperta' Persius appellat: et in iis ponit mentem bonam, famam, fidem. Vide ejus Satyram ad Macrinum. *Idem*.

11 *Nec tus cremandum*] Libanius Orat. vii. pro Aristophane: 'Ἦκεν εἰς τὰ λείψανα τῶν ἱερῶν, κομίζων οὐ λιβαυτὸν, οὐχ' ἱερεῖον, οὐ πῦρ, οὐ σπονδῆν· οὐ γὰρ ἐξήν· ἀλλὰ ψυχὴν ἀλγοῦσαν, καὶ φωνὴν ὀδυρομένην, καὶ δακρυμένην, καὶ δακρῶν ἀπορροῆς: ubi legendum puto, καὶ ἦν δακρυμένην. Simile certe quid excidit.

18 *Spiritus*] Anapæstus, seu potius tribrachys pro iambo. Pro *Spiritus* tamen, *Spiritu* scripsisse potest Ausonius, ut ex iis disces, quæ scripsit de dativo quartæ declinationis Priscianus in extremo libro septimo. *Vinetus*.

Sociata sacro Spiritui] Scribe audacter, *Spiritu*: nec est, quod cum Vineto dubites. Ita et apud Nonium Auctores, quos male ablativum pro dativo usurpasse existimat. Lucilius: 'Quod sumptum atque epulas victu præponis honesto.' Virgilius, lib. vi. 'Teque adspectu ne subtrahe nostro.' Catullus in Nup-

tiis Pelei et Thet. 'Præsentes namque ante domos invisere castas Sæpius, et sese mortali ostendere cæta Cælicolæ nondum apreta pietate solebant.' Vide et Pierium Valerianum in Virg. iv. Georgic.

22 *Paves nequicquam spes fides*] Erat hic versus in præstantissimo codice recentiore manu margini adscriptus: de sinceritate igitur dubito. Posset non incommode legi, *Pavetne quidquam spes, fides?* vel *Paventne*. Sic in festivissimo Poëta Anacreonte Stephanus et Faber, viri eruditissimi, frustra fuerunt, dum hunc locum emendare cupiunt, in Carmine de Columba: *Tis ἐστὶ σοι μέλει δέ;* pro quo non recte reponunt, *Τί δέ σοι μέλημα τοῦτο;* ut apud Theocritum Eidill. xiv. *Τί δέ τοι τὸ μέλημα;* Scribe totum hunc locum: *Πόθεν μύρον τοσοῦτον, 'Εν' ἥρος θέουσα, Πνέεις τε καὶ ψαλάεις;* *Tis ἐστ;* *τί σοι μέλει δέ;* Primi versus emendationem, in quo antea *τοσοῦτον*, adstruit locus Plutarchi in Vita Phocionis, ubi Demadi respondet: *Πάνυ γοῦν, ἔφη, πρήψαιεν ἂν σοι μύρου τοσοῦτον ἔχοντι, καὶ χλαμύδα, &c.* Ultimi vero hic Diphili apud Athenæum lib. vi. *Πόθεν ἐστὶ ταῦτα πρὸς θεῶν; τί δέ σοι μέλει;* Sic et in Catullo Carm. Nupt. ad Manl. et Juliam lege; *At marita tuum tamen Celsitas, nihilominus Pulcra eris.* Sensum explicat Turnebus; lectionem confirmant Mss. in quis, *Pulcra res, et pulcre eres*, levi errore.

No. 153. 1 *Omnipotens*] Matutinæ precatationis divinum Carmen est, et quo hand scio quempiam elegantius scripsisse hactenus, vixque etiam crediderim, alterius, quam Ausonii eruditione versibus consecrari talibus ea tempestate potuisse. In Particula tamen Ms. exemplaris Hieronymi Aleandri, Paulinus Episcopus, non Ausonius, ejus author inscribitur. Cujus testimonio neque protinus accedendum, neque non diutius considerandum. *Accursius.*

4 *Cujus formamque modumque*] Antisthenes apud Theodoretum: *'Απ' εὐκλούς οὐ γνωρίζεται, ὁφθαλμοῖς οὐχ' ὁρᾶται, οὐδενὶ τοῦκο: διόπερ αἰτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εὐκλούς δύνανται.* Xenophon: *ὁ γοῦν πάντα σείων, καὶ ἀτρεμίζων, ὡς μέγας μὲν τις καὶ δυνατός, φανερός· ὁποῖος δέ ἐστι μορφήν, ἀφανής.* D. Cyprianus de Idolor. vanitate: 'quorum tamen præcipuus Sosthenes formam veri Dei negat conspici posse.' Prudentius in Agone Romani: 'Deus perennis, res inæstimabilia, Non cogitando, non videndo clauditur: Excedit omnem mentis humanæ modum, Nec comprehendi visibus nostris valet.' Videatur et initium Apotheosis, quæque Apuleius in Apologia, et in Notis Pricæus pag. 153.

8 *Rebus causæ*] Melius vett. libri, *Causa ipse creandis.* Plotinus in proæm. lib. de Provid. *Ὁδῶ δὴ ἐξ ἐνός ΝΟΤ καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ΛΟΓΟΥ ἀνάστη τὸδε πᾶν, καὶ διάστη.*

9 *Ipsæ Dei verbum*] Prudentius in Agone Romani: 'Verbo creavit omniformem machinam, Virtus Paterna semper in verbo fuit.' Tertullianus in Apologetico, c. xxi. 'Apud vestros quoque sapientes ΛΟΓΟΝ, id est, sermonem atque rationem constat artificem videri universitatis.' Justinus Martyr. adhort. ad Græcos, pag. 12. Lactantius iv. 9.

13 *Per quem facta omnia*] Ex principio Evangelii Joannis Apostoli. *Vinctus.*

Cujus In calo solium] Malim: *cujus Est calum solium*: licet enim vulgata defendi possit ex istis Psalmi ciii. 'In cælo paravit Dominus sedem suam:' videtur tamen Ausonius illa Esaiæ respexisse, quæ cap. lxxvi. leguntur: 'Cælum sedes mea est, dicit Dominus; terra autem scabellum pedum meorum.' Quæ et Actorum c. vii. repetuntur. Sed et Servator noster Matth. v. per cælum jurare vetat, 'quia thronus Dei est.' Imo

et *θεστος* inde dictus Deus est, teste Aristotele lib. vi. de Mundo : τὴν μὲν ἀνωτάτω, καὶ πρώτην ἔδραν αὐτὸς ἔλαχεν· *θεστος* διὰ τοῦτο ἀνωμασται, καὶ, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σφαιρωτοῦ ἐγκαθιδρόμενος οὐρανοῦ. Orpheus: Αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὐτὸς ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται, Χρυσέῃ ἐνὶ θρόνῳ γαλῇ δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε. Ita Theodoretus citavit, a quo tamen verbis, non autem sensu diversus Justinus Martyr in cohortat. ad Græcos.

18 *Gentes*] Eos, qui ex Judæorum genere non erant. Epistola Pauli ad Romanos. *Vinetus*.

19 *Stirpis adoptivæ*] Allusio ad ea, quæ in illa tractantur Epistola de oliva, oleastro, insitione. *Idem*.

Stirpis adoptivæ] Prudentius in Apotheosi vs. 338. adv. Judæos : 'Hen frondosa prius ramis felicibus arbor! Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis! Ecce tibi inserto revirescit nunc oleastro Truncus, et externi vestitur cortice libri,' &c.

20 *Cernere quem licuit*] Prudent. in Agone Romani : 'Hic se videndum præstitit mortalibus. Mortale corpus sumsit immortalitas, Ut dum caducum portat æternus Deus, Transire nostrum possit ad cælestia : et paulo post : 'Hinc nos et ipsum non perire credimus Corpus, sepolcro quod vorandum traditur. Quia Christus in se mortuum corpus cruci Secum excitatum vexit ad solium Patris, Viamque cunctis ad resurgendum dedit.'

Quo numine viso] Filio. Sic enim ille in Evangelio Joannis ad Philip-pum : ὁ θεσπας ἐπὶ, θεσπας τὸν πατέρα. Porro precesiones hæ Ausonium Christianarum litterarum studiosum, valdeque peritum fuisse indicant. *Vinetus*.

21 *Contagia nostra*] Ex priorē Epistola ad Corinthios, de mortuo Christo pro peccatis aliorum, et de Resurrectione mortuorum. *Idem*.

26 *Quos letifer*] Tertullianus in Apologetico : 'Operatio dæmonum

est hominis eversio : sic malitia spiritalis a primordio auspicata est in hominis exitium.' D. Cyprianus de Idolor. Vanit. 'Spiritus insinueri et vagi, qui posteaquam terrenis vitiiis immersi sunt, et a vigore cælesti terreno contagio recesserunt, non desinunt perditī perdere, et depravati errorem pravitatis infundere.' Idem postpaullo : 'Hæc est de illis medela, cum ipsorum cessat injuria : nec aliud his studium est, quam a Deo homines avocare, et ad superstitionem sui ab intellectu veræ religionis avertere : et cum sint ipsi pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes.'

44 *Si lapides non juro Deos*] Antiquorum idola significare videtur ad contemptum, ut et ea, et finales terminorum 'lapides' Lucret. vocat lib. v. 'Nec pietas ulla est, velatum sæpe videri Vettier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras.' Sic 'stipitem lignenm' idolum dixit Prudentius hymno x. *Turnebus*.

Si lapides non juro Deos] Id est, si lapidea simulacra non pro Diis habeo, vel colo. Fortassis etiam ad 'Jovem lapidem' respexit. 'Jovem' enim 'lapidem jurare' sanctissimum olim jusjurandum fuisse habitum, testatur Favorinus apud A. Gell. l. i. c. xxxi. Simili ad illum allusione D. Augustinus l. ii. Civ. Dei, c. xxix. 'Illic enim,' inquit, 'tibi non Vestalis focus, non lapis Capitolinus, sed Deus unus et verus.'

Si lapides non juro Deos] Particula *si* veteres in obtestatione utebantur. Prudent. in Pass. S. Vincent. 'Si rite sollempnem diem Veneramur ore ac pectore : Si sub tuorum gaudio Vestigiorum sternimur.' Horatius lib. iii. Od. xviii. 'Si tener pleno cadit hædus anno, Largo nec desunt Veneris sodali Vina cratere.' Idem Satyr. vi. l. xi. 'Si neque majorem feci ratione mala rem, Nec sum fac-

turus vitio culpave minorem: et in Carmin. sæculari: 'Supplices audi pueros Apollo, Roma si vestrum est opus.' Sæpissime apud Terentium reperias: ut et apud Ovidium lib. III. Fastor. vers. 310. et in Passione S. Perpetuæ, pag. undecima.

46 *Deique Unigenæ*] Scripserunt alii, *Unigeni*. Atque ego utique Ciceronem scio Mundum appellasse 'unigenum' in libro de Universitate. 'Hoc ipso,' inquit, 'quod solus atque unus, idcirco singularem Deus hunc Mundum atque unigenum procreavit.' Neque tamen ob id primam lectionem reor immutandam. Græca enim dictio *μονογενής*, quæ nostris unicus, unigenus, et vel unigenitus convertitur, cur non etiam *unigena* communi præsertim, quo Græca, dici possit elegantius, quoque modo dicimus, Saturnigena, Martigena, Soligena? *Accursius*.

47 *Mistumque duobus*] Absurde dicitur Spiritus Sanctus mixtus esse patri et filio. Corrige: *Missumque duobus*. Ecclesia orthodoxa credit et docet, Spiritum Sanctum a Patre et Filio emitti. *Grævius*.

Missumque duobus] Tò *mistumque*, quamvis mihi non probetur, defendi tamen istis versibus potest, quos Serapis Thuli regi Ægyptiorum oraculum consulenti reddidisse fingitur: *Πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς: Χύμηντα δὲ τρία, πάντα καὶ εἰς ἐν λόγῳ*. Celeberrimi Grævii conjecturam stabilit Prudent. hymno VI. Cathemer. 'O Trinitatis hujus Vis una, lumen unum, Deus ex Deo perennis, Deus ex ntroque missus.' *Ἐκπορεύεσθαι* Græcis dicitur Spiritus Sanct. ex Patre et filio: qui tamen inter se, et a Romana Ecclesia dissecutientes, gravissima turbis et noxio schismati causam præbuere, Spiritum 8. ex Patre 'per filium,' non 'ex filio' procedere docentes. Vide de his Possinum in Notis ad Pachymetrem, et Montacutum in Photii E-

pist. 2.

52 *Si scelere abstineo*] Alter Voss. *sceleri*: utrumque bonum. Plant. 'Abstine isti hanc tu manum.' Horatius Græco more cum Genitivo junxit.

Errori obnoxius] Licet ita legi possit, ut collisio non admittatur, ex vetusto tamen Codice, conjunctione addita, libentius scripsim, *errorique obnoxius*: ut scelere abstinuissæ intelligatur, etiam errori obnoxius. Facit hoc humana fragilitas, ut sit in scelera proclivior lapsus, præsertimque his, qui non procul negotiis degunt, quorumque exercenda vita est, pieque rerum discrimina versanda. Qua ergo coerceri eos pœna crediderimus, qui semoti a curis atque (ut ipsi videri volunt) a mundo, Dei contemplationem ambitionibus, publicisque muneribus ac plerumque improbis posthabent? Nimirum, ut nec vita functi Mundi beneficio dignentur. *Accursius*.

Errori ipse obnoxius] Durissimus hic versus, et vix inter Ausonianos admittendus, nisi cum scriptis τὸ *ipse* expungas: hiatum vero in penthemimeri non est quod reformidemus, quum tot sint exempla. Sic in Culice Virgillii sæpissime deprehendas, tamen etsi alicubi contra Mss. fidem suppletus sit, ut versu 123. ubi pro *Aëria platanus*, inter quas impia lotos, plerique scripti *platanus* præferunt: Aldina vero editio ad verbum fulciendum, inter quas erat impia lotos.

57 *Patiturque suos*] Anchises libro sexto Æneidos: 'Quisque suos patimur manes.' ubi 'manes' alii supplicia, alii aliud accipiant. Turnebus capite primo libri vigesimi secundi Adversarior. *Vinetus*.

71 *Miracula terra*] Non mirer, sed contemnam hæc terrena caducaque, ut somnians audivit Scipio apud Ciceronem. *Vinetus*.

72 *Suprema mihi cum venerit hora*] In quibusdam scriptis est, *dis* (vel

diis, vitiose pro *diis*) qui genitivus antiquus quinctæ declinationis. Ad Servium ad vers. 208. lib. 1. Georg. et Gellium lib. ix. cap. 13. 14. Ipsum vero hemistichium debetur Tibullo, qui lib. 1. El. 1. 'Te spectem, auptema mihi quum venerit hora.'

73 *Nec timeat mortem*] Infra in Sapientibus Perian. 'Mortem optare malum, timere pejus.' Martialis lib. x. Ep. 47. 'Summum nec metuas diem, nec optes.'

83 *Et vero verum*] Corrigendum ex vero *verum*, de lumine *lumen*, ut est in Ms. Codice, et in Apostolorum Symbolo *φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ*. Mariang. Accura. Optime: et ita in meliore Vossiano, quod Vineti diligentiam fugit. Adde et geminum huic locum in versibus Paschalibus: 'Concedis terris totum similemque, paremque, Ex vero verum, vivaque ab origine vivum.' Paulo aliter Sedulius lib. 1. 'At dominus verbum, virtus, sapientia, Christus, Et totum commune patris de lumine lumen, Ex solo solus.' Gregor. Nazianzenus: *Σὺ καὶ νῦν εὐλογοῦμαι, Χριστέ μου, λόγος Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός ἀνάρχου*. Prudentius in Agone Romani, de Deo Patre: 'Lux ipse vera, veri et auctor luminis, Cum lumen esset, lumen effudit suum. Ex luce fulgor natus est hic Filius. Vis una Patris, vis et una est Filii, Unusque ab uno lumine splendor satus Pleno refulget claritatis lumine:' et in Apotheosi: 'Totus et ex toto Deus est, de lumine lumen.' Tertullianus in Apologetico, cap. 21. 'Ita de spiritu spiritus, et de Deo Deus, ut lumen de lumine accensum.' Justinianus tit. 1. Cod. 'Deum de Deo, lumen de lumine:' et deinceps: 'Ex Deo vero Deum verum:' atque ita Concilium Nicænum, Photius Epist. 1. Victor. pag. 26. Persecut. Vandal.

84 *Consona quem celebrant*] Retinendum hic veterem lectionem cen-

sebam, tametsi liber antiquissimus dissentiret: quum et Ethnicon parem ritum celebrasse constaret. Apulei. lib. xi. Miles. 'de sublimi suggestu, de libro, de litteris fausta vota præfatus: PRINCIPI MAGNO, SENATUIQUE, ET EQUITI, TOTOQUE ROMANO POPULO, nauticis, navibus, quæque sub imperio mundi nostratis reguntur, reuinciat, sermone ritumque Græciensi, ita ΛΑΟΙΣ ΑΦΕΞΙΣ. Quam vocem FELICITER cunctis evenire signavit Populi clamor insecutus.' Verumtamen antiqui codicis lectioni plurimum patrocinari videntur illa Paullini in Nicetam: 'Præcinet cunctis tuba ceu resultans Lingua Nicetæ modulata Christum: Psallet alternis citharista toto Æquore DAVID. Audient AMEN tremefacta cete.' Videtur ad hunc ritum respicere Constantinus Porphyrog. in Vita Basilii Macedonis: *Καὶ ὅτε μὲν μυσταγωγῶντες ὁῖον εὐχὴ ἐλέγετο, ἤρμα τὰς καθάρας εἶπε ὑποφωγεῖν. ὅτε δὲ ἱερῶς ἐκφώνησιν, ἡ ΛΑΟΤ ἀμοιβαίαν ἀπόκρισιν ὁ χόρος ἐπέβαλεν, ἐπὶ μέγα τὰς καθάρας τῷ πληττωρὶ κρούμενας εἶπε ἡχείν. Nec non Prudentius in Passione Vincentii: 'Psalletis audit insuper Prædulce Carmen martyris: Cui vocis instar æmulæ Conclave reddit concavum.' Historia conversionis S. Afræ: 'et dum orationem finisset, jussit nos sibi respondere, et dicere AMEN.' Vide quæ Justin. Martyr Apologetico secundo. B. Chrysostomus Homil. xxxv. Passio S. Perpetuæ et Felic. p. 10. Ritus autem iste τοῦ Amen respondendi e veteri lege deductus ac derivatus est, ut e Deuteronomii cap. 27. vers. 26. patet. Alius est ille Antiphonarum, quamquam persimilis, cum extrema canticorum, vel ipsa cantica divisa per amœbæas responsiones occurrunt. Qui ritus in Orientali Ecclesia quando vel ortus, vel celebratus sit, Eusebius in Hist. Eccles. et ex eo Nicephorus Callistus lib. ii. cap. 16.*

et lib. XIII. cap. 9. te docebunt. In Occidentali Ecclesia primus Mediolani D. Ambrosius instituit, cum a Justina oppugnatus per aliquot dies cum populo in Ecclesia detineretur: D. Augustinus lib. IX. Confession. Psalmos autem alternis cantari primus Flavianus Antiochiæ Episcopus jussit, teste Cedreno pag. 249. Edit. Xylandri. Meminit item Antiphonæ in S. Eucharistia a plebe celebratæ B. Cyprianus in tractatu de precat. Dominica.

85 *Et responsuris*] Vetus hic Ecclesiæ Christianæ mos, cujus meminit ipse quoque Paulus in Epistola priore ad Corinthios. *Vinetus.*

No. 154. 2 *Quamvis satis n. reis*] *Legō, rei Fiat precatu Numini.* Quamvis, inquit, Numini sive Deo nunquam satisfiat precatu rei: quanquam homo peccator nunquam satis Deum possit precari. *Gronovius.*

4 *Habitus forensem*] Togam, cujus in causarum foro est usus. In Urbe autem Romani toga utebantur, in primisque causarum actores, et qui amicos potentioresque salutatum ibant, ac aliquo deducebant. Sed plura de Toga Budæus, et Baifus. *Vinetus.*

No. 155. 5 *Sex enim convivium cum rege*] De hoc vide Aulum Gellium libro tertio decimo, Athenæum in principio libri primi, et Erasmus in Adagio, 'Septem convivium.' *Vinetus.*

Sex enim convivium] Ea de causa taxat Capitolinus convivium Veri Imperatoris, in quo XII. accubuisse dicebantur; 'quum sit notissimum dictum de numero convivarum, Septem convivium, novem vero convitium.' Vide Gell. lib. XIII. cap. 11.

No. 156. *Quoqui*] *Coqui.* Vid. Not. ad Monosyll.

3 *Ad quintam flectitur umbra notam*] 'Quinctam solaris lineam' dixerat Persius in Satyra tertia. In quem locum, quæ nos scripimus, et

in scholio quodam in Sacroboscianum de diebus et horarum generibus, hunc etiam Ausonii locum de sumæ diei horis explicare poterunt. Veteres enim illi diem naturalem, hoc est, tempus ob oriente Sole usque ad occidentem, seu brevis esset, seu longa, in duodecim horas dividebant, quarum prima cum ortu Solis incipiebat. Sextam meridiem, duodecimam Solis occasus finiebat. Quam itaque dicit Ausonius quartam diei horam, hæc decimæ nostræ Gallicæ, Germanicæ, Hispanicæ antemeridianæ fere respondet. Circiter quam et nos prandere solemus. Sed de prandio et cæna, deque eorum temporibus, multa Rhodiginus et Alexander ab Alexandro. *Vinetus.*

Ad quintam, &c.] Sidonius Apollinaris lib. II. Epist. 9. 'Ecce et ab Archimagiro adventans, qui tempus instare curandi corpora moneret: quem quidem nuncium, per spatia clepsydæ horarum incrementa servantem, probabat competenter ingressum quinta digrediens.'

No. 157. 1 *Quadrupedum, et volucrum*] Versus hic tametsi priori, 'Vibranti lambat,' pro ejus pentametro junctus continuatusque erat in exemplari, tamen Scholion eadem manu, acutiore tantum calamo, in margine appictum, quod huc descripsissem, si totum potuissem legere, deesse superiori elegiaco finem, et hinc heroico initium, monebat. Ego vero non tantum quas dicit portiones, verum etiam multa alia Carmina hic tota desidero, si quomodo cœperat Ausonius, universa snæ diei acta diversis Carminum generibus fuerat persecutus. Continuata ergo ab oriente Sole in occasum Ephemeride, quantalacunque sit hæc ejus portiuacula, postremo Carmine Ausonius de iis questus est, quæ noctem plerumque hominibus molestam reddunt, de somniis, et eorum visis. *Vinetus.*

4 *Nunc fora, nunc lites*] Lucretius

lib. iv. 'Et quoi quisque fere studio devinctus adhæret; Aut quibus in rebus multum sumus ante morati, Atque in qua ratione fuit contenta magis mens, In somnis eadem pleramque videmur obire: Caussidici causas agere, et componere leges; Induperatores pugnare, ac prælia obire: Nautæ contractum cum ventis cernere bellum.' Eadem ferme, aut saltem non multum diversa, reperies apud Petronium in Satyrico, Theocrit. Eidyll. xxii. Ciceronem lib. i. de Divin. c. xxix. et lib. ii. c. lxii. Herodotum l. vii. c. xvi. Basilium M. homilia in Julittam martyra, Prudentium Cathemer. hymno vi. deque somniorum generibus quædam apud Macrobius lib. i. c. iii. et Augustinum lib. de spir. et anima cap. 24.

Lati modo pompa theatri] Lege, *lati modo pompa theatri*. Eo enim se conferebant, ut ludis et spectaculis se oblectarent. *Grævius*.

6 Lacerat nostros] Mihi videor a leone aut aliqua alia bestia laniari, ut ad bestias damnatorum aliquis. *Vinetus*.

8 Per mare navifragum] D. Hieronymus Apol. i. adv. Ruffinum: 'Quoties vidi me esse mortuum et in sepulcro positum, quoties volare super terras, et montes ac maria natatu aëris transfretare? Cogat ergo me non vivere, vel pennas habere per latera, quia vagis imaginibus mens sæpe delusa est.' Plura de somniis, (nam in iis totus est) eruditissimus nugator Artemidorus in Onirocriticis.

10 Infandas etiam videres] Aliqua de his legere est apud Pseudo-Justinum Martyrem, quæst. xxi. ad Orthodoxos, et D. Augustinum lib. x. Confessionum.

11 Catus] Coitus, ut in Epigrammate lxxi. 'Tragicos' autem dicit nefarios et sceleratos, de quibus facinoribus sumuntur Tragædiarum argumenta. *Vinetus*.

16 Minuiscunt crimina somni] Ita legendum: Male hodie, et profugi munus: cum crimina somni. *Scaliger*.

22 Divinum vatem] Virgilium sexto *Æneidos*: 'In medio ramos, anno-saque brachia pandit Ulmus opaca, ingens: quam sedem somnia vulgo Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus hærent.' *Vinet*.

24 Et geminas numero portas] Sophocli *Electra* *ἑκαστοι* dicuntur in *Electra*, quod ambiguum habeant interpretationem. Et ita quoque geminæ somni portæ possent explicari: nam non tam falsa sunt, quam videntur, ut vult Artemidorus; verum non recte explicantur; imo quædam nec somnia sunt. Lucianus autem et auream somniorum portam in Gallo confluxit.

Quæ fornice eburno] Idem poëta [Virgilius] in extremo eodem sexto [*Æneid.*]: 'Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur Cornea,' &c. ex undevicesimo *Odysseæ*. Quæ quid sint, quærunt poëtarum interpretes, et Macrobius in priore commentario in Somnium Scipionis, et Lilius Gregorius de Diis. *Vinetus*.

32 Et gaudia controversorum] Sic fuit in exemplari: sed una syllaba versus est longior, quam debeat: *controversa* legi posset. *Controversum* secundam quoque producit syllabam in *Edyllio* nono, sed *controversia* corripit in Phalæcio Sidonii Apollinaris, libri octavi Epistola undecima. *Idem*.

36 Lunares polos] Cælum et Sphæram Lunæ: quando Luna ita vobis placet, ut non nisi cum ea, et noctu cernamini. Habitari autem in Luna aiebat Xenophanes: 'eamque esse terram multarum urbium et montium.' Cicero in Lucullo. *Idem*.

42 Hunc lucum] Unica somniorum ulmus apud Virgilium. Liberalior Ausonius, nemus plurimarum ulmorum totum illis pollicetur, et devovet. *Idem*.

PARENTALIA.

No. 158 *Ab Numa*] Secundo Romanorum rege. Ovidius secundo Fastorum, Macrobius, Censorinus. *Vinetus.*

Inferiis] Inferias definit Festus sacrificia, quæ Diis Manibus inferebantur. Vetus interpret Virgilii, sacra mortuorum, quæ inferiis solvuntur. *Idem.*

No. 159. 1 *Funere justo*] Ut Justa plurali numero dicuntur exequiæ, inferiæ, parentalia, sacrificia, quæ mortuis impenduntur, et funerandi solemnitas. Budæus in Annotationibus et Commentariis Græcis. *Vinetus.*

5 *Nænia*] NÆNIAM definit Nonius Marcellus, ineptum et inconditum Carmen, quod adducta pretio mulier, quæ præficia diceretur, iis, quibus propinqui non essent, mortuis exhiberet. Sed de hoc verbo plura Festus. *Idem.*

6 *Annua munera*] Justa, quæ quotannis persolvere mortuo debeas. Virgilius de Daphnide in quinto Bucolico, et de Anchise libro quinto *Æneidos*. *Idem.*

9 *Hoc satis et tumultis, satis et*] Scribentium error, aliquoties a me castigandus, locum hunc deturpavit. rescribe igitur: *Hoc satis et tumuli, satis et telluris egenis.* Nam tumultis non satis erat ciere mortuorum nomina, sed tumulo et tellure carentibus: ut hic litera superest, ita in Frontino deesse videtur, lib. 1. Strabag. c. II. v. 'M. Cato in Hispania, qui ad hostium consilia alia via pervenire non poterat, jussit trecentos,' &c. Credo corrigendum, *quia ad hostium, &c.* Vide porro quæ ad Protrepticon notavimus. Sed ubi locum accuratius examino, nihil mutandum videtur. Nam *tumulis* pro tumulatis, sive sepultis posuit Ausonius: et sequens versus ad partem tantum posteriorum referendus est, ut sit

Delph. et Var. Clas.

sensus: tam sepultis, quam non sepultis satis est, si nœnia officiosa quotannis recolat. Imo, 'Voce ciere animas' (necdum adhuc connectis) 'funeris instar habet.'

10 *Voce ciere*] Idem et in Coronide libri de Professoribus. Locum autem hunc Turnebus, in capite decimo libri vicesimi secundi, et duodevicesimi tricesimo secundo Adversariorum, cum aliquot Homeri et Virgilii locis contulit. Virgilius tertio *Æneidos*: 'Animamque sepulchro Condimus, et magna supremum voce ciemus.' In eodem: 'Libabat cineri Andromache, Manesque vocabat Hectorem ad tumulum.' In sexto: 'Tunc egomet tumulum Rhæteo in litore inanem Constitui: et magna Manes ter voce vocavi.' Ulixes apud Homerum de suis sociis, quos Cicones interfecerant: Ὅδ' ἄρα μοι προτέρω νῆες κλον ἀμφιέλισσαι, Πρὶν τινα τῶν δειλῶν ἐτάρων τρίς ἑκαστον αὔσαι, Οἱ θάνον ἐν πεδίῳ, Κικλῶν ὑπο δολιχόεσσας. In quæm locum, quæ memoret Eustathius de prisco more, legere poteris: et quæ Joannes Tzetzes in historiis. *Vinetus.*

Voce ciere animas] Propertius l. 1. Eleg. xvii. 'Illa meum extremo clammasset pulvere nomen, Ut mihi non ullo pondere terra foret.' Theocritus Eidyli. xxi. Χῶμα δέ μοι κολλᾶνον, ὃ μὲν κρύψει τὸν ἔρποντα. Κλῆν ἀπὶ κῆρα, τόδε μοι τρίς ἐπάρδον, ὧ φίλε κείσα.

Funeris instar habet] Vocare animas mortuorum, est pro funere, pro tumulo, et sepultura. *Vinetus.*

13 *Defuit urna sepulchri*] Qui sit 'telluris egenus,' ut supra dixit, et inhumatus: sicut Palinurus sexto *Æneidos*, et in extremo quinto. *Idem.*

18 *Et præter justum*] Funus senile. *Idem.*

Præter justum] Non plane ἀλόγως nostrum hariolatus sum. Vovet enim

3 O

Auson.

præter ista funera Lector nulla ut flet. Cum *præter justum*, nescio quid injusti inferat: licet enim, quæ ordine mortalitatis non turbato funera fientur, justa dici possint, tamen fient ea vovere habet aliquid absurdum. Et multa præterea in hoc libro funera fientur, quæ juste ea ratione fientur: par omnino conjecturæ sententia in veteri Epidoti tapho, a nobis laudato; et apud Martialem lib. vi. Epigr. xxviii. 'Qui fies talia, nil ffeas, viator.' *Barthius*.

No. 160. 2 *Et si cunctetur filius*] Mœrore et desiderio. *Vinctus*.

4 *Undecies binas Olympiadas*] Octoginta octo annos. Est enim 'Ολυμπιάς quadriennium. Nonaginta tamen annos vixisse dicitur Julius Ausonius in Epicedio. *Idem*.

8 *Tam moderata illi*] Seneca Epistol. xx. 'Huc ergo cogitationes tum tendant; hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, et ex te nascentibus bonis. Quæ potest esse felicitas Deo propior?'

12 *Non rudis ingenio*] Sic video edi, quasi τὸ 'Præditus' sit conjungendum cum versu præcedenti. Sed quis ita loquitur: 'non rudis ingenio præditus?' certe cum voce 'ingenio' finitur sententia, et post eam vocem τολαία θεωρητική ponenda. Non suavius tamen, 'Præditus porrigere.' Nisi id confirmare velimus eo quod in Profess. v. 'Carere cultu præditus.' Sed verisimile Scaligeri, *Canore, cultu præditus*. Canore, pro canorus, ut quæ Scaliger notat, et τὸν Νότον. Conjicio: *Providus et vitas hominum ratione medendi Porrigere, et fatis amplificare moras*. Gronovius.

17 *Ut nullum*] Julius Ausonius medicus nullum Antiquorum in curandis morbis sequebatur, non Hippocratem, non Galenum, non alium quenquam. Marcellus autem Empiricus hunc Ausonium de re medica scripsisse tradit: nisi sit alius hic Ausonius: remediumque præscribit

Ischiadicis, Arthriticisque: quo fuisse sanatum eundem Ansonium medicum refert. *Vinctus*.

No. 161. 1 *Proxima tu genitrix*] Scribebat et hic et plerumque alibi vetus liber, *genitrix*. Nec aliter Pterius Valerianus in optimis Virgillii membranis invenit, cujus hæc sunt verba: 'Cæsariem nato genitrix.' In Romano codice *Genetrix* media syllaba per E passim scriptum invenias. Eandem scribendi rationem in titulis Antiquorum marmoreisque monumentis non semel observavi, quin etiam in nummis, qui fuerint eruditius adhuc sæculis cnsi, utpote Julii Pizæ. Ubi Venus est læva hæc innixa, dextra exporrecta cum inscriptione, 'Venus Genetrix.' Vidimus autem Romæ scriptum *Genetrix* per E non uno loco: et ne quis inscriptiones ut jam obsoletas exigit, animadvertendum est Probum Grammaticum non temere observasse, *Genitor* per I, et *Genetrix* per E, scribi: non ita autem in *Monitor*, et *Monitrix*, quorum utrumque per i scribi constat.

2 *Tarbella matris*] Tarbelli inter Aquitanas gentes recensentur Plinio: qui Aquitaniam vocat eam Galliam partem, quæ est inter fluvium Garumnam et montes Pyrenæos. Ptolemæus secundo Geographicon eos collocat inter eosdem Pyrenæos, et agrum Burdigalensem: Strabo libro quarto, Lucanus in primo, et Ausonius in quarto hujus libri Carmine, ad Pyrenæum, et Oceanam. Idem rursus Ptolemæus et incerti auctoris Carmen de Ausonio, Aquas etiam Augustas, quod parvum oppidum, sed perquam vetus, ut in carmen de Burdigala meminimus, hodie *Acs*, ab Latino illo Aquarum vocabulo nuncupatur, Tarbellis assignant. Idem Ausonius Tarbellum vocat fluvium Aturram in extremo Mosella: qui Aturris per Tarbam Bigerrosam Metropolim, Aquas Augustas, et Bæjonam, in Oceanum exit: ac Tarbel-

lum Oceannum in Carmine hujus libri quarto, in quem Aturrus influit. Et quam diximus Tarbam, nemo non putat ab istis veteribus Tarbellis nomen adhuc retinuisse, quantumcunque gentis alterius hodie caput habeatur. Ex his ergo liquere arbitror, qui nunc Tarbienses, Bearnenses, Aquenses, Bajonenses, nuncupantur, omnes hos quondam Tarbellos fuisse appellatos. *Vinetus.*

Patris et Æduli] Sunt Æduli, quorum antiquissimum oppidum Angustodunum, nunc Autun vocitatur, apud Sequanos, et in ea Galliæ parte, quæ Burgundia appellatur. *Idem.*

6 *Lataque serietas*] Hilaris et jocosa gravitas, severitasve. Ab eo quod est serius, apud vetustiores Latinos mihi nondum lectum hoc denominativum. Sidonius Apollinaris in libri primi Epistola nona: 'Post nuptias Patricii Ricimeris tandem reditum est in publicam serietatem:' et in Narbone: 'Risus, serietas, dicacitates.' *Idem.*

No. 162. *Æmilius Magnus Arborius*] Quisquis ille sit Arborius, cujus mentionem facit Severus Sulpicius in Vita Sancti Martini, duo celebrantur Ausonio Arborii, pater et filius. Pater, Cæcilius Argicius Arborius, Ausonii avus maternus, de quo est Carmen quartum. Filius vero Æmilius Magnus Arborius, avunculus Ausonii, Rhetor, de quo est hoc Carmen tertium, et septimum decimum de Professoribus, quique post in vicesimo primo memoratur. Huic se semper ab incunabulis tam carum fuisse scribit Ausonius, ejusque tam multa in se agnoscit merita, ut dubitet, utrum anteponeere debeat, patrem an avunculum. *Vinetus.*

2 *Dicere sed rea fit*] Ita vetus liber concipit: et hunc sensum habet. Si dico, Tertius Arborius, est rea pietas: non est ex pietatis officio. Nam primo loco ponere debui. *Scaliger.*

Dicere sed rea fit] Sic in Ms. esse testatur, quamquam hoc quid sit, aut

quomodo cum eo, quod sequitur cohæreat, non satis videre se fateatur bonus Vinetus. Explicandum est igitur: sed eadem, inquit, pietas, quam eolui patre ac matre primis appellatis, in me 'fit rea' debitorique dicendi: 'Tertius:' atque omnibus aliis, cum a parentibus diacessi, præponendus est 'Arborius.' 'Fit rea,' obligatur aut tenetur, ut Jurisconsulti loqui solent, necesse habet. Sic et in Jure 'debeendi reus.' Gronov.

Dicere sed rea fit] Non intelligo: quid si? *Diceris, et rea fit, tertius Arborius.* Pietas culta in matre patreque fit rea, dum tu, Arbori, tertius diceris. Solet Noster vocativos et nominativos confundere: vel, *diceris (rea fit).*

3 *Quamquam patre secundus erit*] Puto melius: *quamquam a patre secundus erit.* 'Secundus alicui,' 'ab aliquo,' et 'ad aliquem' legi, nondum tamen, quod sciam, 'secundus aliquo.' Verumtamen ἀναλόγως ita loqui licere crediderim: cur enim magis probum, 'alium sapiente bonoque,' apud Horatium? ubi eadem præpositio ἀλλεῖται.

7 *Unanimus genitoris*] Uno atque eodem animo, singularique concordia cum patre meo. Idem vocabulum in villula Ausonii. *Vinetus.*

11 *Te sibi Palladiæ*] Tolosanos et Narbonenses omnes eloquentia et bene dicendi scientia superasti. Aquensis ergo civis, uti puto, Æmilii Magnus Arborius, Tolosæ aliquando egit, ut ex eo quoque altero Carmine de illo cognosces. Quo tempore Ausonium puerum, quem unice diligebat, sororis suæ Æmiliæ Æoniæ filium, secum habebat, ut arbitror, et instituebat. Unde quum inter Urbes claras Tolosam celebraret Ausonius, eam sui alticem dixerit. Quod autem ad 'Palladiæ' epithetum attinet, quod et in Carmine xvii. de Professoribus invenies, quum 'Palladiam' dixisset ante Ausonium sæculis aliquot Martialis poeta Epi-

grammate centesimo primo libri noni: 'Marcus Palladiæ non inficienda Tolosæ Gloria, quem genuit pacis amica quies:' scripserunt ejus interpretes sic eam ideo appellasse, quod tum ibi studia litterarum, sicut et nunc, colerentur. Palladem enim artium sapientiæque Deam et præsidem Veteres crediderunt. Sed sicut Athenæ fuerunt Palladiæ quoque appellatæ, ut Ovidio libro septimo Metamorphoseon: 'Palladiasque in eo non cognoscendus Athenas,' quod urbem suam a Pallade conditam jactarent Athenienses, et eam persancte colerent, sic potest et Tolosa Martiali, Ansonio, Sidonio, Palladia ab eadem Dea sua esse appellata. Minervam namque, quomodo illam Latini vocant, quam Græci Παλλάδα, unum ex præcipuis Tolosanorum numinibus olim fuisse, mihi videtur inuere Sidonius Apollinaris, quum in Sapphico ultimæ Epistolarum sic scribit de divo Saturnino: quem primum ac summum suum, ut ait Gregorius Turonensis, sacerdotem, circiter annum a Christo nato ducentissimum quinquagesimumque Tolosani in media sua Tolosa occiderunt: 'Quem negatorem Jovis, ac Minervæ, Et crucis Christi bona confitentem, Junxit ad Tauri latus injugati Plebs furibunda.' *Vinetus.*

Toga docta Tolosæ] Per togam intelligit professionem Rhetoricæ Latine: sic alibi: 'Palladiæ toga te primum venerata Tolosæ.' *Scaliger.*

14 *Quæque*] Et quæ fora erant Novempopulis. Qui autem sint hi Novempopuli, patria scilicet Staphylis Rhetoris, inter Professores Burdigalenses vicesimo Carmine decantati, quærendum, Auscorumne Metropolis, an aliqui alii. Aquitaniam quum inter fluvium Garumnæ et montem Pyrenæum constituissent Julius Cæsar et Pomponius Mela, Auscos nominavit ille inter Aquitanicæ populos, qui Galliæ Narbonensi essent proximi: Mela vero, eos Aquitanorum

clarissimos dixit: apud quos, urbium opulentissima esset Elusaberris, nomen varie depravatum in nostris veteribus novisque exemplaribus, sive hæc eadem sit cum Augusta, quam non multo junior Pomponio Ptolemæus 'Ausciorum Urbem' memoravit, sive diversa ab illa. Hanc nos hodie Aquitanicam gentem satis novimus: quos etiam pro Auscis 'Auscios' tribus syllabis Strabo et Ptolemæus: Sidonius Apollinaris lib. VII. Epist. VI. 'Auscenses' appellavit. Ceterum nomen suum illud priscum amisit eorum metropolis: Ausci-que nunc vulgo, id est, *Ausch*, gentis vocabulo nominatur. Quod autem Novempopuli dicti sint Ausci, anctorem habemus Ammianum Marcellinum: qui licet his tantummodo verbis ejus gentis meminerit in extremo libro quinctodecimo, 'Novempopulos Ausci commendant,' tamen ex iis satis cognoscimus, quos intelligat Ansonius Novempopulos, apud quos avunculus causas oraverit, nisi quod non adeo liquet, ipsane princeps Ausciorum urbs, an provincia sit eo nomine nuncupata: urbs nimirum illa, quæ intra sua mœnia novem aliquos populos, ut colonia, exceperit: provincia vero, in qua essent populi novem, qui sub Ausciorum imperio degerent. Atqui provinciam Auscensem, quæ nunc *Auxitania* in Pontificalibus litteris dicitur, sicut et *Auxitanus* ejus gentis Archiepiscopus, hanc ab istorum Novempopulorum vocabulo Novem-populanam provinciam apud Sextum Rufum, ac substantive Novempopuloniæ in vetere provinciarum nomenclatore appellatam legimus, ubi recensentur plures duobus quam novem populi, quibus et eorum Episcopis Ausciorum Archiepiscopus jus dicit, Aqnenses, Lactorates, Convenæ, Consurani, Boii, Beernenses, Aturenses, Bigerones, Elloronenses, Ellosates. *Vinetus.*

15 *Hinc tenuis Europam*] Hoc, quid

sibi velit, non video. 'Tenus' hic ablativum postulat: et Gallia Hispaniaque tam sunt in Europa, quam Thracia, in qua est Constantinopolis. *Idem.*

Hinc tenus Europam] Hoc nemo intelligit, nisi distinguatur, et legatur: *Hactenus Europam, fama crescente perito.* Subintelligendum ex versu praecedente *ornasti*, hanc nimirum Europam partem Galliam et Hispaniam. *Græc.*

Hinc tenus Europam] Quemadmodum Asia et Africa singulae suam minorem Asiam et Africam habent, ita et Europa suam Europam, in qua Constantini Urbs. Vide quæ de hoc loco Abr. Ortelius in Thesaurio suo Geogr. Nec in majoribus id tantum mundi partibus usitatum, sed et in regionibus compluribus, ut in Italia, Græcia, &c. qua de re Notas Gothofredi consule, ad Auctorem Exegetis pag. 39.

22 *Dictasti fatis*] Vetus liber non habet *fastis*, sed *fatis*: quæ vera est lectio. Nihil enim hic ad Fastos Ausonianos. Sed allusum ad Veterum superstitionem, qui eo die, quo nomina pueris imponebant, 'fata scribenda advocabant.' Hoc est, ut puero bona omina captarentur, et ex nomine, et ex iis ominibus, quæ ab ejus horoscopo ad eum diem usque contingerant. Tertullianus: 'Omnes idololatria obstetrice nascuntur: dum adhuc ipsi nati in foliis apud Idola confectis redimitti genimina sua dæmoniorum candidata profitentur: dum in partu Lucinæ, et Dianæ ejulatur: dum per totam Hebdomadam Jannoni mensa proponitur: dum ultima die fata scribenda advocantur.' Quem vocat hic ultimum diem, is est octavus, vel, si mavis, septimus, hoc est, ultimus hebdomadis, qui Latinis erat Lustricus, Græcis ἀμφιδρόμιος. Et quia eo die, ut dixi, nomen puero imponebatur, vocatus est Nominalia. Idem Tertullianus libro de Idololatria: 'Circa officia vero privatarum et

communium solennitatum, ut togæ puræ, ut sponsalium, ut nuptialium, ut Nominalium,' &c. In eo die, quodcumque omen arripere poterant in bonam scævam ad imponendum puero nomen, id arripiebant. Idque vocabant Fata, ut jam vidimus superius. Sic idem nomen Pastoris nepotis interpretatur, Carm. xi. *Scaliger.*

Dictasti fatis] Vota prospera pueris nuper editis cum voto concepta, tabulisque obsignata ipsorum capitibus fuisse subjecta declarat D. Chrysostomus in Epist. ad Galatas, easque impietatis plenas scribit, et Seneca Epist. lx. 'Exsecrationes parentum' appellat; Ausonius: 'Fatis verba notanda.' De quibus Tertullianus de Anima; 'dum ultima die fata scribenda advocantur.' *Thomassinus.*

Dictasti fatis] Statius undecimo Thebaidos: 'Quisnam fuit ille Deorum, Qui stetit orantem juxta, præreptaque verba Dictavit fati?' Matheos ergo peritus fuit Æmilius Arborius, ejusque pater Cæcilinus, ut ex insequenti Carmine cognoscas: qui horoscopo, et cognita Ausonii genitura, quantus vir olim futurus esset, notaverant. Sed de istis Chaldæis et Genethliacis quid sentiret Favorinus philosophus, homo nostras, vide apud Gellium in principio quartidecimi Noctium Atticarum. *Vinctus.*

Dictasti fatis] Id est, prædixisti de me ea, quæ propter sui magnitudinem a fati meis notari merebantur: ita solebant astrologi, seu Chaldæi. Gellius de Euripide l. xv. c. xx.: 'Patri autem ejus nato illo responsum est a Chaldæis, eum puerum, quum adolevisset, victorem in certaminibus fore: id ei puero fatum esse.' De hisce et consimilibus prædictionibus, quarum sexcenta reperias exempla, loquitur Noster: nec est hic locus Votis, quæ septimo die concipiebantur. Sic canit Paridi 'fera fata' Nereus apud Horatium, l. i. Od. xv. et Romanis Juno, l. iiii. Od. iiii. id

est, prædicit ea, quæ deinceps even-
tura sunt. Quidquid autem cuique
homini eventurum erat, fata Jovi cum
tabulis assistentes notare credebantur.
Latinus Pacatus in Panegyri.
'Utrum te tamen ipse admones? an
ut illi majestatis tuæ participi Deo
feruntur assistere Fata cum tabulis,
sic tibi aliqua vis divina subservit,
quæ quod dixeris, scribat et suggerat?'
quod autem Jovi vulgo tribuitur,
adsignat Osiridi suo. Apuleius lib. xi.
'et de ejus ore, quo singulorum fata
dictat, audisse,' &c. quem tamen
Jovem esse sapientes volunt, ut Iain
Junonem. Eadem ferme, quæ hic
Scaliger de fati advocandis attulit,
apud Casaubonum reperias
in comment. in Persii Sat. 2. p.
198.

23 *Ergo vale*] Virgil. l. xi. Æn.
'Salve æternum mihi maxime Palla,
Æternumque vale.' Varro in libris
Logistoricis dicit, ideo mortuis 'salve'
et 'vale' dici, non quod aut valere,
aut salvi esse possint, sed quod ab
his recedimus, eos nusquam visuri.
Servius. Hinc Artemidorus lib. i.
cap. ult. "Ἐφύσω δὲ καὶ ὀγλαυνε, ὅτε
λέγῃ, ὅτε ἀκούων ἀγαθόν. οὐ γὰρ προσ-
κῶτες ἀλλήλοις, ὅτε μέλλοντές τι
πράττειν, ταῦτα λέγουσιν ἑσθιωτοί, ἀλλὰ
ἀπαλαττόμενοι ἀλλήλων, καὶ πρὸς θεῶν
τροπόμενοι. Imitatus est Virgilium
Statius in lacry. Hetrusci, l. iii. Sylv.
'Salve supremum genitor, mitissime
patrum, Supremumque vale.' Noster
infra aliquoties. Sed antequam ma-
num, quod aiunt, de tabula, non in-
commode mihi versus hujus Carminis
quintus suppleri videtur, si legas:
*Temperies adhibenda igitur: memora-
bere primus Ante alios: quamquam patre
secundus eris.*

No. 163 *Cæcilius Argicius Arbo-
ritus*] Duos in his Carminibus obser-
vasse Arborios jam supra dixi, patrem
et filium. In iisdem similiter Argi-
cius duos invenio, hunc Ausonii
avum, et illum Ausonii proavum, qui
memoratur in Carmine sexto decimo

de Professoribus. Quanquam ibi
Arsicius ille scribitur, s pro g, ut am-
bigi possit utro modo illi vocarentur,
Argicius, an *Arsicii*. Vinetus.

9 *Regnum quom Victorinus haberet*] Gallienus Mediolani occisus fuit anno Imperii quinetodecimo, at Christi, ut putatur, ducentesimo et septuagesimo. Sub eo rem Romanam male administrante, Victorinus Galliarum invasit imperium, 'vir strenuissimus,' inquit Eutropius, sed qui 'quoniam nimis libidinis esset, et matrimonium aliena corrumpere,' Agrippinæ Colonix, imperii sui anno secundo, interfectus fuit. Huic successit Tetricus, Senator Romanus: 'qui Aquitaniam honore Præsidis administrans,' Eutropii verba sunt, 'absens a militibus Imperator electus est: et apud Burdigalam purpuram sumpsit.' Hujus quoque filius, Tetricus minor cognominatus, Cæsar appellatus fuit. Plura de istis Tyrannis Trebellius Pollio. Sed aliud nihil usquam de Arboriis nostris, et eorum proscriptione. *Idem*.

10 *Recidit imperium*] Ita ex vetusto libro. Primam enim more Antiquorum prodixit, ut Lucretius 'reducere,' et alia plurima. Sic idem eodem *ἀρχαλομῇ* dixit: 'Missum, ac remissum rursus ad me referunt.' *Scaliger*.

17 *Tu carli numeros*] Chaldeus erat, seu genethliacus. *Vinetus*.

Et conscia sidera fati] Virgilinus quarto Æneidos: 'Testatur moritura Deos, et conscia fati Sidera.' Manlius vero sic Astronomica sua exoratus est post Virgilium: 'Carminum divinas artes et conscia fati Sidera, diversos hominum variantia casus.' *Idem*.

Conscia sidera fati] Vir maximi nominis et meriti Nic. Heinsius l. *fatis*.

19 *Formula vitæ*] Sidonius lib. v. Ep. xi. 'In quo docendo instituendoque plurimum lætor, maximam me formulam vitæ de moribus tuis mutuatu-

rum.

24 *Fortis Dea*] Fortunæ, de qua satis multa Lilius Gregorius syntagmate sextodecimo. *Vinetus*.

Expertus fortis tela] *Legē*: *Expertus Fortis tela cavenda Dea*. Fors est Fortuna: pro hoc paulo ante dixit: 'Grassantis dudum Fortunæ tela paventem.' *Grævius*.

25 *Amisum fletu*] In sequenti versu monstrum scripturæ habebat vetus liber: *Saucius ocleruo lumine cassus eras*. Pro quo substituit corrector Lugdunensis, *extincto lumine*. Suspicerer legendum *ocle tuo*. Ocle, ocule, hoc est, saucius oculus tuo lumine cassus eras. Vocandi casu pro nominativo Ausonium uti sæpe ostendimus. Tanquam filius esset lumen oculi: hoc est, patris. Et parentes orbi, ut oculi orbi dicuntur. *Scaliger*.

Amisum fletu] *Legē fletu*, *Scaliger*. *Vinetus*.

26 *Saucius ocleruo*] Rini liberi huic Cæcilio Arborio, *Æmilii Magni* Arborius, et *Æmilii Æonia* Ausonii mater. *Æmilium* quia amisit, dicit eum Poëta cassum lumine lævo, id est, alterum e duobus eam amisisse lumen. Honestæ sane locutio, similiter usurpata Quinctiliano lib. vi. 'Mihi filius minor quintum egressus annum, ut in malis agerem, prior alterum e duobus eruit lumen.' Nam liberi parentum quasi oculi et lumen. Festus: 'Orba est, quæ patrem, aut matrem, aut filios, quasi lumen amisit.' *Lipsius*.

Saucius ocleruo] *Lipsius*: *ac lævo*. Sed cur non, *dextro*, potius? Ita debebat scribere, amisso filio, cum non haberet nisi in Nepote ex filia solatium. *Scaliger*, *ocle tuo*, sed sine exemplo contractionis. Luminibus æquari sobolem, alibi notavi. Sic Venantius lib. i. de Vita Martini: 'Cum magis hæc reputem præsentis damna salutis Me spectante rapi natam, mea lumina luci.' *Barthius*. Nec aliter Cel. Grævius, et Geogra-

phicus Astronomicisque monumentis celeberrimus Joannes Blaen, magni patris major filius.

Saucius ocleruo] E primo Scaligerianæ editionis intuitu suspicabar, *Saucius ac*, vel *atque uno*, l. c. e. Sed valde est speciosa *Lipsii* conjectura; verisimilior *Barthii*. Liberi enim duo, dæ nostri oculi. Lævus autem oculus filius vix dici potest, ubi altera est filia, cum dextera omnia lævis præstantiora sint, ut et masculi puellis. Notaverat deinceps in margine Scaliger, *Saucius os, lævo, &c.* de qua lectione quid dicam? Ut plurimum Suffeni sumus, ac nostra miramur. Quinctiliani certe locus pro me facit; et hic D. Hieronymi, Epist. ad Ruffinum: 'Syria mihi velut fidissimus naufrago portus occurrit. Ubi ego quidquid morborum esse poterat expertus, ex duobus oculis unum perdididi. Innocentium enim partem animæ meæ repentinus febrium ardor abstraxit. Nunc uno et toto mihi lumine Evangelio nostro fruor.' E quo loco et aliis compluribus facile animadverti, quam diligens Quinctiliani lector fuerit D. Hieronymus. Ergo non liberos tantum, sed et quosvis dilectos 'oculos' appellarunt, uti et eos, quos amamus, 'tamquam oculos nostros' nos amare, et 'in oculis ferre' dicimus. Catull. in Carmine ad Mamiliam de fratre: 'Hei misero fratri jucundum lumen ademptum: Tecum una tota est nostra sepulta domus.' Apuleius de Critia et Carino: 'Hoc mihi vos eritis, quod duo sunt oculi.' Adrastus apud Pindar. Olymp. Od. vi. de Amphiarao ad Thebas debiscente terra absorpto: *τοῦτον σπρωγίαν ὀφθαλμὸν ἐμὸν*. Latinus Pacatus in Panegyri. 'qui quum essent domi filii, geminæ illæ spes, oculique reipublicæ,' &c. Elegantissimus item de oculis locus est apud Heliodorum l. ii. ad quem quoque Bourdelotius aliqua conguessit huc facientia. Nec

in hominibus tantum, sed et in anima carentibus frequentata hæc translatio. Libanius Sophista in Lamentatione Nicomediæ: 'Ὁ δαίμονος, ὅλον τῆς οἰκουμένης ἀπὸ γένε βόστρυχον. ὅς ἐξετίφλωσέ γε τὴν ἑτέραν ἡπειρόν, γοναίων ἐκκόψας ὀφθαλμὸν. Justinus lib. v. c. 8. 'Cum multi delendum Atheniensium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos.' Ita et Julianus Damascum τῆς ἐφ' ἀσπίδος ὀφθαλμὸν appellavit: nec non Pindarus Olymp. Od. II. Theronis majores ὀφθαλμοὺς Λικελίας. Themistius quoque Constantinopolin ὅλης τῆς γῆς δευτέρον ὀφθαλμὸν, orat. de fraterno Amore; et Aristides in oratione Monodica de Smyrna, illam τῆς Ἀσίας ὀφθαλμὸν, vocarunt. Velleius lib. II. de Pompeio: 'Effossumque alterum imperii R. lumen.' Artemidorus lib. I. cap. 28. Τὸ δὲ ἀμβλυώττειν τῷ παιδὶ ἐχόντι, σημαίνει τοὺς παιδᾶς νοσήσαι. ἰοκράσι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παῖσιν, ὅτι καὶ ποθεῖν οἱ, καὶ τοῦ σώματος ὀδύνην εἶσι καὶ ἡγεμόνες, ὥσπερ οἱ παῖδες ἐν γῆρᾳ γενομένοι τῶν γονέων. Et paulo post: ἔτι καὶ τοῦτο χρὴ σκοπεῖν, ὅτι ὁ μὲν δεξιὸς ὀφθαλμὸς σημαίνει τὸν υἱόν, καὶ ἀδελφόν, καὶ πατέρα· ὁ δὲ ἀριστερὸς θυγατέρα, καὶ ἀδελφὴν, καὶ μητέρα. δύο δὲ υἱὸν ὄντων, ἢ θυγατέρα δύο, ἢ δύο ἀδελφῶν, ὁ μὲν δεξιὸς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν ἢ ἀδελφόν, &c. σημαίνει.

29 *Animarum mixta priorum*] *Mixte pro mixta* legerem, ut sit, O ave Arbori, qui jam mistus es cætni animorum priorum, et sic *piorum piorumque*, pro *priorum*. Vinetus.

Animarum mixta priorum Fata tui] Quæ sunt illa fata nepotis mixta priorum animarum conciliis? Mentem horum versuum nemo ansequatur, nisi scribatur, ut scripsisse Ausonium persuasissimum habeo: *Et modo conciliis animarum mixte piorum Fata tui certe nota nepotis habes. Mixte pro mixtus*. Sæpe enim non Ausonius

modo, quod magnus Scaliger notavit, sed et alii poetæ casu quinto proprio utuntur. Vide quæ dæctus ille Sanctius in Minerva sua congegit exempla. Sensus est: Tu, qui nunc inter beatos agis in campis Elysiis, jam certus es te vera cecidisse de tui nepotis fati. Honoribus enim, quos ex genesi ejus prædixeras, jam functus est. Superius ostendit eum fuisse Astrologiæ peritum, et fata Ausonio præsignificasse: 'Non ignota tibi nostræ quoque formula vitæ, Signatis quam tu condideris tabulis.' Pro *priorum*, scripsi *piorum*. Concilia animarum *piorum*, sc. hominum, sunt cætus illi beatorum in campis Elysiis, de quibus Virgilius et alii. *Grævius*.

No. 164. 8 *Ad perpendicularum*] Ad amussim, ad normam, et regulam. *Vinetus*.

9 *Præceptum cunis*] Quem ex ipsis cunis, et adhuc infantulum, rapuit in suas ædes. *Idem*.

No. 165 *Virgo devota*] Devota virgo, intelligitur, quam Græci ἀσκήτριαν vocant. Extat libellis Ambrosii ad Virginem devotam. Devotarum virginum duo genera reperio, unum, quod vovebat se, ut hæc Ausoniana: alterum, quod devovebatur a parentibus ipsis, ut apud Ambrosium. Quæ sit Devota virgo mox ipse explicat: 'Crevit devotæ virginittatis amor.' Item in Cataphronia: 'Innuba, devotæ quæ virginittatis amorem Parcaque anus coluit.' In Notis Probi hodie legitur: d. v. *Devotus vir*; posset legi: *Devota virgo*. Quanquam scio et viros devotæ virginittatis fuisse. Tertullianus in Valentianos: 'Proculus noster virginis senectæ.' Ita enim legendum in Tertulliano. Iique dicebantur *παρθεναί*. *Scaliger*.

5 *Non dissimulenter*] Non arte aliqua, sed naturali facie. *Vinetus*.

8 *Devotæ virginittatis amor*] Quam Ausonius Virgines Devotas hoc loco, et ip Carmine vicesimo sexto appel-

lat, ac Ambrosius in libro ad Virgine[m] Devotam, virgines erant Deo dicatæ, consecratæ, devotæ, quas nos Galloromani *Nonnus* hodie vocitamus: quod vocabulum invenies apud Hieronymum in eo, quod scripsit ad Eustochium de Custodia virginitatis.

Idem.

No. 166. 1 *Elegea*] Sic fuit in exemplari, quæ vulgo *elegia* dicitur. Græcum enim est *ἐλεγία*, ut et *ἐλεγίος*, in Epigrammate nonagesimo quarto: et diphthongus ista *ei* tam in *e*, quam in *i*, a Latinis verti solet: de qua re Priscianus libro primo. Sed totus versus sic illic habebat: *Et parvos elegæ meos reminiscere cantus.*

Vinetus.

Elegæ] Adde ad ea, quæ Vinetus, locum Servii ad Eclogam vi. Virgillii: 'Thalia. Musa scilicet: et Græce ait *Θαλία*. Nam Latine *Thalea* dicitur, sicut Cytheria *Cytherea*: sed propter euphoniā contempsit jus regulæ, et in Græcitate permansit.'

2 *Tellus Rutupina*] Terra Britannia. *Vinetus.*

4 *Hæredis nullo nomine tuta perit*] Pro peritit contracte.

Hæredis nullo nomine tuta] Claudius Contentus, quum trans mare, et in Britannia insula negotiaretur, in morbum incidit: eoque ibi perit pecuniosus, ubi nec fratrum, nec aliorum suorum quisquam fuit, qui se pro hærede gereret. *Vinetus.*

9 *Mensa uncta*] Pingui, Catullus in Carmine nuptiali, et lauta. *Idem.*

11 *Joca seria misti*] Qui seria joca miscerent, et temperarent. *Idem.*

14 *Commune munus*] Ut uterque hoc verbum 'Vale' sibi dictum accipiat. Quo utimur non solum viventes inter nos, verum etiam viventes ad mortuos, et mortui ad viventes. Ut in his Parentalibus ad multos vita functos Ausonius: ac *Æneas* ad interfectum in prælio Pallantem undecimo *Æneidos*: 'Salvo æternum mihi, maxime Palla, Æternumque vale.' At

contra *Creusa* in extremo secundo mortua, ad suum *Æneam* viventem: 'Jamque vale: et nati serva communis amorem.' Sed de hoc verbo hæc in commentariis Servii scripta legimus, quum dixisset *Æneas* libro tertio *Æneidos* de Polydori funere: 'Animamque sepulchro Condimus, et magna supremum voce ciemus.' 'Hoc loco dicimus more solemnī, hoc est, tertio, Vale. Nos te ordine, quo natura miserit, cuncti sequemur.' In illademque in quintum et undecimum: 'Quando mortuis Salve et Vale dicimus, non considerandam etymologiam, quasi iis bonam valetudinem salutemque optemus, in quibus nulla esse possit: sed notandam consuetudinem, quod iis Vale dicere soleamus, a quibus recedimus.' *Idem.* Sed de hoc monuimus supra. *Idem.*

No. 167. 1 *Segregus*] Segregatus, sejunctus ab aliis. *Idem* 'segrex' apud Sidonium Apollinarem. *Vinetus.*

Segregus arbitrio] Tò *Segregus* defendi potest illo Martiani lib. ix. 'Hæ igitur modo dispares numero, nec disgregæ venustate eruditionis.'

13 *Vota probant superi*] Pulchre explicat Catulli versum in Carmine nuptiali: 'Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes.' Quod ideo dico, quia versum hunc Doctissimus Muretus suspectum habet. *G. Canterus.*

No. 168. 5 *Origine clara senatus*] Ita recte Lugdunenses, quamvis vix prima in scripto syllaba compareat. Sic præcedenti carmine: 'Qui proceres, veteremque volet celebrare senatam, Claræque ab exortu stemmata Burdigalæ.'

7 *Primis luxu deceptus*] Luxi est legendum. Est autem Virgillii imitatio: apud quem Dido de amisso marito dicit libro quarto *Æneidos*: 'Postquam primus amor deceptam morte fefellit.' *Vinetus.*

11 *Solatia temporis ægri*] Caveas

ANSONII PARENTALIA.

contra Crensa in extremo secundo
mortis, ad eum Ansonem viventem
‘Janque vale: et nati sepe comu-
nis amorem.’ Sed de hoc verba hæc
in commentariis Heruli scriptis legi-
mus, quum disisset Heruli scriptis legi-
Eneidos de Polydori funere: ‘Aui-
se sepulchrum tuum clementi, et
sacrum more tuos clementi, et
vale. Sed te ordine, hoc est,
caperi sequens, quo re-
virtutem et modestiam: In illo
de Balro et Valde dicitur:
derandam etymolo-
giam, velut hinc
in quibus aliis
voluntatem,
sed de

Lego ex
siqua fuit vir-
na prudens Esse
Dryadia fuit? Ec-
virtus, quam casta
atrona optare posset,
prædita non fuerit? An-
us illis virtutibus fuit Dry-
quascunque cuperet prudens
a? Nam Latinum est: ego
in hac virtute, hac doctrina. Scal.
5 Vitamque colo] Calathisque Mi-
nervæ, lana et tela. Virgilius octavo
Æneidos: ‘Quum femina primum,
Cui tolerare colo vitam tennique Mi-
nerva, Impositum cinerem, et sopitos
suscitat ignes, Noctem addens operi;
famulasque ad lumina longo Exercet
penso; castum ut servare cubile Con-
jugis, et parvos possit educere natos.’
Vinetus.

9 Coniuge adhuc juvenis caruit] Ea,
quum adhuc esset ipsa juvenis, ma-
ritum amisit, Pomponium Maximum,
ut suspicor, qui Carmine quinctode-
cimo celebratur. Idem.

Talisius, Attusii Lucani filius. Non
minus tamen probabilis Scaligeri con-
jectura est: nec obstat, quod Con-
sobrinum vocet. Confirmat opinio-
nem istam magnopere, quod soror
eisdem Attusia sequenti Carmine
memoratur, uti præcedente soror
Pudentilla.

[tantum matris spes unica] Qui
solius matris, verum etiam
Vinetus.

[matris] Obscura hæc,
conjectura, corrupta
tur delitescere in
‘cum ‘imme-
orte: Nec jam
‘Talisi, &c.
mis est, et
saucia
matura tal-
Supra Carm. iv.
lumine cassus eras.’

Quem cultum spei, quem
ciis] Sic enim veteres: non,
sape luctum, quæ conjectura Scalig-
est. Nihil autem mutandum in ver-
bis, sed versus sunt turbati, quos
minimo negotio sic in integrum re-
stituimus: Verum juvenæ flore lato
perfrui Ævique supra puberis Exire me-
tas, vetuit infesta Atropos. Heu quem
dolorem sauciis! Heu quanta vitæ deco-
ra, quem cultum spei, Germane pubes de-
seris! Gronov.

No. 173. Vallatinus] Non sic le-
gerim, sed Val. Latinus. Et vetus
liber non Euromium, sed Euronium
habet. Igitur vocabatur, Val. Lati-
nus Euronius Thalassius. Symmachus:
‘Quæro igitur incertus animi, quæ
mihi nunc potissimum super viro ho-
norabili Thalassio genero tuo verba
sumenda sint.’ Scaliger.

9 Hoc Præfectura] Quæ Præfec-
tura hæc fuerit, nescio. Pater An-
sonii se Præfectum Illyrici nuncupat
in versu quinquagesimo secundo
Epicedii, si forte eidem præfuit Illy-
ridi post eum Euromius. Quod si
Ansonii nepotis, ad quem Protrepti-
con lusit Ansonius, pater fuit hic

cum viro *κρηκυράτω* agre legas : dolore ac ægritudine animi laborantes agri, solent tamen et temporis solatia admittere : at mihi misero cum ipso temporis incremento luctus accrescit. Seneca Agamemnone vers. 139. 'Proin quidquid est, da tempus ac spatium tibi, Quod ratio nequit, sæpe sanabit mora.' Diphilus : *Δύτης δὲ πάσης ἡγήσεται* *ἰσχυρὸς χρόνος*, &c. Vides et quæ Cicero ad Torquatium, alique in Epistolis Consolatoriis ea de re ad Ciceronem.

12 *Hæc graviora facit*] Ita et Ovidius lib. iv. Trist. El. vi. de Tempore : 'Hoc minuit luctus, mœstaque corda levat. Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas, Præterquam curas attenuare meas.' Admetus ad Alcestem, apud Euripidem vers. 334. *Σοῦ γὰρ οὐκ ἀνέμεθα. Οὐκὼ δὲ πένθος οὐκ ἐτήσιον τόδε, ἄλλ' ἐστ' ἀν' αἰῶν, δόμους ἀντέχει, γύναι.* Sophocles Electra : 'Ἀντί μ', ἄνερε παράγοι· ταῦτα γὰρ πάντα κεκλήσεται. Horatius l. ii. Od. ix. 'Tu semper nrges flebilibus modis Mysteriis ademptum : nec tibi vespere Surgente decedunt amores, Nec rapidum fugiente solem.' Lucretius lib. iii. 'At nos horresco cinesactum te prope busto Insatiabiliter deflebitis, æternumque Nulla dies nobis mœrorem e pectore demet.'

16 *Quod mala*] Non est mihi domi post amissam te, o uxor, quicum communem consilia : siquid boni, siquid mali, mihi acciderit, quem participem habeam. *Vinctus*.

24 *Et dolor, atque decus conjugis*] Sic fait in exemplari. Virgilius decimo Æneidos de Pallante in pugna occiso : 'O dolor atque decus magnum redire parenti.' *Idem*.

26 *Natos... duos*] Mares ambos, an marem et feminam? Primus Ausonii filius fuit Ausonius : qui obiit infans, et, ut arbitror, ante matrem. De hoc est proximum Carmen. Filium etiam habuit Hesperium : quem nominat pater in Car-

mine undecimo, quum nepotis sui ejus filii Pastoris acerbum fatum mœret : et in cujus Hesperii gratiam se Fastos scripsisse dixit, in Epigrammate de iisdem Fastis : et ad quem misit Carmen de Cæsariis, et Protreptico ad nepotem, Epistolamque, 'Qualis Picenæ,' et cujus meminit in Epistola ad Paulinum, 'Quanta me aff.' Habuit et filiam, quam nusquam quidem nominat : sed ejus meminit in Protreptico illo ad suum ex ea nepotem Ausonium, et in litteris ad Hesperium filium tunc scriptis, quum idem ipsum Carmen ei misit. Gregorium vero, cui mittitur Capido cruci affixus, hunc appellat filiam ; sed miror, quod hujus alibi nullam mentionem fecerit, qui solet filios etiam vocare alios, quam quos genuerit : veluti Symmachum et Pontium Paulinum in Epistolis. *Idem*.

No. 169. 6 *Invidiam tumuli*] In eodem cum proavo sepultus es tumulo, ut ne quis invideret, si tibi separatim tantillo puernlo monumentum esset exstructum. *Vinctus*.

2 *Invidiam tumuli*] Vide Kirchmannum de funeribus, pag. 24. Plutarchus ad Uxorem : *Τοῖς δὲ πατρίοις καὶ παλαιαῖς ἔθεσι καὶ νόμοις ἐμπαύεται μᾶλλον ἢ περὶ τούτων ἀλλοθεῖν. Τοῖς γὰρ αὐτῶν νηπίοις ἀποθανόντων οὐτε χοὸς ἐπιφέρουσιν, οὐτ' ἔλλα θρῆνοι περὶ αὐτὰ, οὐα εὐκὸς ὑπὲρ θανάτων ποιεῖν τοὺς ἄλλους.*

No. 170. 3 *Spes cujus certa fuit res*] Ita explicanda hæc sunt ; de quo concepta spes adeo certa fuit, ut nullo pacto liceret in dubium revocare ; tanta jam elucescebat in eo indicia indolis exoptatissimæ. In protreptico ad Nepotem, 'vel re, vel spe mihi porge fruentum.' Et in Prof. Burd. c. xi. 'spem magis, quam rem, fruentam præbui avunculo,' de Herculano sororis fil. ad quem versum exempla alia paucula congesimus. Aliqua etiam Casaubonus ad Persium p. 202.

11 *Non fuit artificis*] Pythen Æ-
nius apud Plutarchum De non invi-
diosa sui laudatione, ad invidiam de-
clinandam, quam se incurrere ex
ingestis laudibus ob interfectionem
Cotyos animadvertibat, Ταῦτα, inquit,
Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θεῶν τις ἔπραξεν, ἡμῶς
δὲ χεῖρας ἐχρήσαμεν. Quin et scelus
voluntarium apud Sophoclem in Elec-
tra consolandi gratia ad Deos refer-
tur. Sic enim ad Electram Chorus
de cæde Agamemnonis: Δόλος ἦν δ'
φρόσας, ἔπος δ' ἀρεῖνας, Δεινὸν δ' ἐνὶ
προφυτεύσαντες Μορφὰν, εἴτ' ὅν γε θεὸς,
εἴτε βροτῶν ἦν δ' ταῦτα πρόσσω.

Manus certa] Ut 'certos ictus' dix-
it in Epigrammate septuagesimo se-
cundo: et 'certam hastam' Virgilius
undecimo Æneidos, inevitabilem, ut
vetus commentator exponit. *Vinctus.*

12 *Suppositura reum*] Fatum sive
Parca, ejus hoc fuit facinus, mise-
rum artificem in locum suum suppo-
suit. *Idem.*

No. 171. 1 *Siqua fuit*] Lego ex
vestigis ejusdem libri: *Siqua fuit vir-
tus, cuperet quam femina prudens Esse
suam, soror hac non Dryadia fuit?* Ec-
qua fuit, inquit, virtus, quam casta
et prudens matrona optare posset,
qua Dryadia prædita non fuerit? An
non omnibus illis virtutibus fuit Dry-
adia, quascunque cuperet prudens
femina? Nam Latium est: ego
sum hac virtute, hac doctrina. *Scal.*

5 *Vitamque colo*] Calathisque Mi-
nervæ, lana et tela. Virgilius octavo
Æneidos: 'Quum femina primum,
Cai tolerare colo vitam tenuique Mi-
nerva, Impositum cinerem, et sopitos
suscitat ignes, Noctem addens operi;
famulasque ad lumina longo Exercet
penso; castum ut servare cubile Con-
jugis, et parvos possit educere natos.'
Vinctus.

9 *Conjuge adhuc juvenis caruit*] Ea,
quum adhuc esset ipsa juvenis, ma-
ritum amisit, Pomponium Maximum,
ut suspicio, qui Carminæ quintode-
cimo celebratur. *Idem.*

Sed seria vitam] Rutilius Itinerar.
1. 'Vitæ flore puer, sed gravitate
senex.' Hilarinus Arelatensis in Vita
S. Honorati: 'Et vere erat in illa
senectus, non annis cana, sed gratis;
non cariosa artubus, sed moribus ve-
tusta.'

No. 172. 9 *Quem cultum spei*] Hoc
si sic edidit Ausonius, secundum iam-
bici metri pedem, Spondeum fecerit
aut Trochæum. Non autem recipit
Trochæum hoc metrum. Spondeum
igitur posuerit pro iambo in secundo
loco iambici: quod ipsam interdum
facere ostendimus. *Vinctus.*

Quem dolorem sauciis] Sociis hic per
metrum legere non licet, sed sauciis
pro sauciatis, læsis, exulceratis morte
imatura talis adolescentuli. *Idem.*
Supra Carm. iv. 'Sancius, ac uno
lumine cassus eras.'

*Quem cultum spei, quem dolorem sau-
ciis*] Sic enim veteres: non, *Quem
saepè luctum*, quæ conjectura Scaligeri
est. Nihil autem mutandum in ver-
bis, sed versus sunt turbati, quos
minimo negotio sic in integrum re-
stituimus: *Verum juvenia flore lato
perfrui Etique supra puberis Exire me-
tas, vetuit infecta Atropos. Heu quem
dolorem sauciis! Heu quanta vita deco-
ra, quem cultum spei, Germane pubes de-
seris!* Gronov.

No. 173. *Vallatinus*] Non sic le-
gerim, sed *Val. Latinus*. Et vetus
liber non *Euromium*, sed *Euronium*
habet. Igitur vocabatur, *Val. Lati-
nus Euronius Thalassius*. Symmachus:
'Quæro igitur incertus animi, quæ
mihi nunc potissimum super viro ho-
norabili Thalassio genero tuo verba
sumenda sint.' *Scaliger.*

9 *Hoc Præfectura*] Quæ Præfec-
tura hæc fuerit, nescio. Pater Aus-
onii se Præfectum Illyrici nuncupat
in versu quinquagesimo secundo
Epicedii, si forte eidem præfuit Illy-
ridi post eum Euromius. Quod si
Ausonii nepotis, ad quem Protrepti-
con lusit Ausonius, pater fuit hic

Vallatinus, eum, suum generum, in versu illius Edyllii quadragesimo quarto, Proconsulem fuisse scribit Ausonius. *Vinetus.*

10 *Fiscus et ipse cluens*] Quæstura illustris, ut quam se gessisse prædicat socer Ausonius in extremo protreptico ad Nepotem. 'Fiscam' pro 'æratio' locis aliquot Entropius accipit, sed Bndæus scripsit in annotationibus 'Ærarium' proprie pecuniam publicam et Imperii. 'Fiscum' vero pecuniam Imperatoris et principis. Quod autem Lugdunenses *clens* hic scripserant, *cluens* fuit in exemplari. *Idem.*

Fiscus et ipse cluens] Ita Lugdunenses: vetus autem liber, *cluens*: quod merito improbarunt. Sic enim in Paulino c. xxiv. legimus: 'Nam Correcturæ tibi Tarraco Hibera tribunal Præbuit, adfectaus esse clientela tibi.'

12 *Indole maturus*] Maturus quidem indole, in quo scilicet juvene nullum non virtutis genus spectatum sit: acerbus vero funere, cuius mors fuit immatura, et ante justam ætatem. *Vinetus.*

Indole maturus] Vide quæ ad Epitaph. Carm. xxxii. notavimus.

No. 174. 9 *Hæu quare nato*] Pomponio Maximo Herculanio. *Vinet.*

Qui a fruge, et flore] Id est, qui morte nimis festinata atque immatura e numero meorum nepotum (erat enim Pomp. Herculanus nepos Ausonii e sorore Dryadia) mihi raptus est. Sed melior mihi semper visa hæc lectio: *quæ fruge et flore nepotum*, ut referatur non ad Herculanum, sed ad ipsum Pomponium Maximum: qui in ipso vitæ flore mortem oppetens ex uxore Dryadia tres liberos reliquit, natos Herculanum, in ipsa item juvenia vita functum, et Arburinum, de quo Carm. seq. et filiam Megentiram, quæ quatuor Pomponio nepotes peperit, quorum duo pubescentibus annis occubere, Pau-

linus et Dryadia: reliqui duo nobis incogniti fuere vitæ longioris. His igitur nepotibus, et hoc nato, Arburio non licuit patri frui, qui ævi sui fruge viduam destituerat.

10 *Non frueris*] Cur ille non vivit adhuc, diuque vixit tibi superstes? *Vinetus.*

11 *Sed frueris*] Correctio. Eo jam frueris, quando mortuus est: siquidem divina ejus portio, id est, anima, nunc tecum est apud Manes. *Idem.*

Divina habitas si portio Manes] Id est, 'sensus si manibus ullus,' ut Prof. Burdig. cap. 24. ait, si futurorum præscientia defunctis adest. Respicit Ausonius absque dubio ad honores aliquos nepotum, quorum ad nos nulla notitia pervenit; seu ad insignem indolem, quæ magnam et sinceram parentibus avisque adferre voluptatem solet. Hanc voluptatem, hæc gaudia, hæc læta, quoniam diu ante prævidit Pomp. Maximus, ideo etiam frui illis a Poëta dicitur. Non intellexit Vinetus, nec percepit Poëtæ mentem, falsa veterum librorum lectione a vero sensu deductus.

14 *Anticipasse diu*] Quandoquidem tu diu ante prævideris honores, quibus nunc nepotes tui eminent et effulgent.

No. 175 1 *Tu quoque vel nurus*] Non fuit revera nurus, sed non secus, ac si nurus aut nata foret, dilecta.

6 *Accersenda est uxor proavi*] In exemplari *Accersenda uxor est proavi*. Verum quid hic sibi voluerit verbum 'nuxor?' Ego vox pro isto uxor, omnino reponendum censeo, et sic legendum versum: *Accersenda cæset rox proavi Eusebii*. Eusebius namque iste, Veris Liceriæ proavus, homo alinnde nobis incognitus, orator quispiam fuerat egregius, ant poëta. Cujus se vice functurum proximo disticho dixit Ausonius. *Vinetus.*

No. 176. 8 *Decus hoc matrisque*] Ita vetus liber: ex hisce quartus hæ-

bet idem *adros*, quod et ille Virgillanus: 'En quis consevimus agros.' Nam *Ehe* est consternatæ mentis. Ennius: 'Ehe ipse clipeus cecidit.' Vide, inquam, quantum sibi permiserit corrector Lugdunensis. *Scaliger*.

11 *Eheu quem, Maxime, fructum*] Conjeci olim: *Eheu quam, Maxime, frustra Facunde, et musice, et acer*. Quam frustra prædite tanta vi ingenii! Quam parum tibi profuit facundum et musicum et acrem fuisse, ut Profess. Carm. xxv. 'Eheu quam multis perditæ nominibus!' Gronovius.

Hehe] Varro lib. vi. de Ling. Lat. 'Evax verbum nihil significat, sed effutitum naturaliter est, ut apud Ennium, Hehe, ipse clypeus cecidit.'

No. 177. 4 *Sed justam, et clemens vitam agis, et sapiens*] Hujus correctionis nostræ quædam vestigia observavimus postea in eodem libro. Sequenti versu idem liber habebat: *supremaque mittia sancti*. Lege, *mitia*. Illud 'suprema' erit substantive. *Scaliger*.

8 *Rutupinus ager*] Britannia insula. *Vinetus*.

No. 178. 14 *Fantis honore colit*] Ita vetus liber. Recte. Nam dicit se illam colere fantis honore. Hoc est, funerea commemoratione, ut ipse alibi loquitur. Nam affari Manes, inquit ipse, 'funeris instar habet.' Sic enim ait: 'Hoc satis et tumulis, satis et telluris egenis. Voce ciere animas funeris instar habet.' *Scaliger*.

No. 179. *Lucanus Talisius*] Lemma ita conceptum fuit in veteri libro: *Lucanus Talisius CVRA filii*. Suspicer legendum: *Lucanus Talisius levir, Att. filius*. hoc est, Attusii. Nam Attusius Lucanus Talisius, fuit socer Ausonii. Quare, si iste ejus filius, erit levir Ausonii. Consobrinum tamen ipse vocat: quod miror. *Scaliger*.

Curam filii] Credo fuisse, *Lucanus*

Talisius, Attusii Lucani filius. Non minus tamen probabilis Scaligeri conjectura est: nec obstat, quod Consobrinum vocet. Confirmat opinionem istam magnopere, quod soror ejusdem Attusia sequenti Carmine commemoratur, uti præcedente soror altera Pudentilla.

1 *Nec tantum matris spes unica*] Qui non fuisti solius matris, verum etiam aliorum spes. *Vinetus*.

Nec tantum matris] Obscura hæc, et nisi me fallit conjectura, corrupta sunt: vitium videtur delitescere in 'tantum': nam 'nec' cum 'immemoratus' coheret. Forte: *Nec jam tu, matris spes unica ephebe Talisi, &c.* Quod, quoniam coactum nimis est, et perdurum, vix placere potest. Quod tamen præstantius sit, non invenio. Immo lege: *Nec jam tu metris, spes unica, ephebe Talisi, Consobrine, meis immemoratus eris*. Liquidus sensus est, et locus commemorandi inter duas sorores convenientissimus. Nec sane video, quomodo *matris spes unica* dici potuerit, de qua an vixerit, non liquet. Crediderim ego hanc jamdudum diem suum obiisse, et Ausonio non fuisse cognitam. Sed et filia tunc adhuc vivebat, uxor Ausonii, et ipse adhuc pater. Quo pacto igitur 'unica spes matris', cui filia superebat, (et amant sui sexus subolem feminæ,) aut cur non et patris potius? si vero vixit mater, cur nulla alicubi ejus mentio in quatuor liberorum et mariti commemoratione? Cl. Grævius in pentametro aliquid subintelligendum putat. Sed si 'Nec tantum matris spes' conjungenda sunt in constructione, aperte falsum est quod in pentam. sequitur, 'immemoratus eris meis.' Memoratur enim. Nihil vero potest subintelligi, nisi *natis vel modulis*, aut tale quid, quod sibi quisque subiciet.

4 *Jam properate*] Propere factus pater. Vocativus pro nominativo. Qua Antiptosi plurimis locis usus est.

Ansonius, ut alibi monitum. Sic 'millesime' pro 'millesimus,' et 'trabeate' pro 'trabeatus' dixit Persius in Satyra tertia, et 'macte' pro 'mactus' Horatius in Sermone secundo libri prioris, auctore Prisciano in extremo septimodecimo libro: ac ita Virgilius secundo *Æneidos* 'expectate' pro 'expectatus.' 'Quibus Hector ab oris Expectate venis?' *Vinctus*.

No. 181. 1 *Calpurnia nomina, Frugi*] L. Calpurnius Piso, quem marmora Romana Consulem faciunt, collega Mucio Scævola, anno ab Roma condita sexcentesimo et vicesimo primo, quum vir eximia virtute esset, ac integritate, Frugi vulgo nominari primus cœpit: ab eoque cognominata Frugi fuit Calpurnia familia. Vult ergo Ansonius consocerum suum Severum Julianum, etiam Frugi, prætereaque Censorii, ac Iusti cognomentis dignum videri. *Vinctus*.

3 *Censor Cato*] Censor fuit anno ab Urbe condita quingentesimo et septuagesimo nono, ut est notatum in marmoribus Romæ nuper effossis. In qua Censura quomodo se gesserit, et qui hominis mores fuerint, unns tibi satis declaraverit Titus Livius libro tricesimo nono. *Idem*.

8 *Austeris doctus*] Atqui hoc difficillimum est, teste Cicerone eadem hæc in Bruto suo deprædicante. 'Quid enim,' inquit in Oratore, 'tam distans, quam a severitate comitas? quis tamen umquam te aut sanctior est habitus, aut dulcior?' Auctor Panegyrici ad Pisonem: 'Mira subest gravitas inter fora: mirus ommissa Paullisper gravitate lepos.' Cornel. Nepos de Attico, cap. xv. 'Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate.'

10 *Nostris consociare domos*] Per liberorum nostrorum matrimonia: ut sic consoceri essemus, ego tuorum, tu meorum socer. *Vinctus*.

No. 182. 1 *Paulinus et Dryadia*] Intelligendum, de Paulino et Driadia

Carmen esse, qui parentes habuissent Paulinum, de quo est insequens Carmen, et Megentiram sorore Ansonii genitam. *Vinctus*.

2 *Specimen*] Species et imago patris. Sic usurpatum 'specimen' in extremo Carmine de Dominica resurrectione. *Idem*.

3 *Miseræ decedere matri*] Fortean matri melius.

4 *Efferret*] *Offerret*, o pro e prima verbi littera in exemplari. Exhiberet, redderet, referret. *Vinctus*.

8 *Crudaque*] Quasi cruenta, et recenti adhuc vulnere accepto de patre tuo mortuo merentia. *Idem*.

13 *Illa manus inter*] Quod magni solatii instat. Theagenes apud Heliodorum lib. II. Οὐδὲ τῇ κοινῇ τῆς φόβου νόμῳ, τὸ χαλεπώτατον, οὐδὲ ἐν χερσὶν ἀπολιποῦσθαι τὸν βίον, αἷς ἔβουλεύθη. Pleni sunt harum querelarum poetarum libri.

14 *Hispania tum regione procul*] Quam esset in Hispania procul a patria cum patre Correctore Hispaniæ, ut in sequenti proximo Carmine dicitur. *Vinctus*.

19 *Sit satis hoc, Pauline pater*] Tractarunt hoc argumentum plures poetæ, ut Antipater: Διπλὸν ἔδωκεν φίλον τέκος, ἄλλο μὲν ἀνδρὶ Ἐβρονι καλλιπάρῳ, ἄλλο δ' ἔγω φθιμένοισι. Et Heraclides: Διὸς δ' ὁμοῦ τέκοντα, τὸ μὲν λίπον ἀνδρὶ ποδηγὸν Γῆρας, τὸν δ' ἀνέγω μνημόσυνον πόσιος. Item illa poetæ, qui in matronam Burdigalensem confecit Epigramma: Λείψανον Λουκίλλης διδομασκόου ἐνθάδε κείται. Ἦς μέμνηστο βρήφη. ἔωδε πατρὶ, δάτερον ἐστὶ. Scaliger.

No. 183. 7 *Stirpis Aquitanæ*] Quem admodum duplex est Asia, et Africa duplex, altera nimirum alterius pars, ita duplices Aquitani. Plinius libro quarto *Naturalis Historiæ*: 'Galliæ Aquitanicæ sunt,' inquit, 'Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Santones liberi, Bituriges liberi cognomento Vibisci, Aquitani, unde nomen pro-

vinciæ: Sediboniatæ,' et reliquæ. Istos autem propriè nomen Aquitanorum usurpantes, et minores Aquitanos, alios esse non video, quam quos vulgo Aquenses appellamus. Tarbellorum est oppidum, cuius meminimus in Carmen secundum, *Βατα Αθγωωτα*, libro secundo Geographi corum Ptolemæi, id est, 'Aquæ Augustæ,' in Aturi situm ripa, ab Oceano extremum Pyrenæum alluente non plus diei itinere unius distans, parvum quidem illud, sed munitissimum, vetustatem in mœnibus non parvam ostentans. In eo medio fons est calidus, perpetuo fervens, aquam multam in propinquum Aturum emit tens. Ex quibus aquis calidis Latini homines, qui eas frequentabant, non dubito, quod locum illum jam tum Aquas appellare cœperint, ex quo Galliam Narbonensem, quæ ab illis non plus quatruidi itinere abest, tenuerunt, non minus septuaginta annis ante quam Julius Cæsar Consul Alpes transisset. Habet hic quidem tractus propius Pyrenæum multos alios fontes calidos, magis celebres hoc tempore, quod valetudini magis saniores sentiantur: verum Aquensem olim celeberrimum fuisse, argu mento sunt vetusta solia marmorea: quæ in ejus margine adhuc extare meminimus in Epigramma centesi mum et octavum. Ab hac igitur civitate Aquis, a quocunque Augusto ante Ptolemæum cognomen invenerit, qui Gregorio Turonensi, aliisque Aquenses sunt appellati, Episcopus, Diœcesis, et Cives, eos Aquitanos fuisse dictos arbitror, qua forma Græca Auscitani, Emporitani, Cala guritani, Neapolitani, alique, a suis urbibus dicti fuerunt. Atque sic 'stirpis Aquitanæ' Ausonio dictam esse Paulini matrem, quæ Aquensis fuisset, id est, ex Aquis Augustis. Alioqui pater illius etiam Aquitanus, qui Vasatensis erat. Quæ vero sunt Aquæ parvum oppidulum, et hinc

Aquenses, in agro Fœxensi, supra Tolosam, prope Pyrenæum, ac trans Garumnam, Narbonensis provinciæ erant, non Aquitanicæ. *Vinctus.*

8 *Cossio Vasatum*] 'Vasatum' primam syllabam Ausonius producit, etiam in Epicedio, et denominativi 'Vasatica' in Epistola septima: corripit Pontius Panlinus ad ipsam rescribens: 'Consul harenosas non de dignare Vasatas.' Quare sunt qui, natura brevem esse putantes, quum eam inveniunt longam, consonantem s geminant. Sed barbaricæ vocabuli syllabam fortassis ancipitem esse jusserunt sui poëtæ: quam ego in anti quis codicibus simplici semper consonante, etiam quum producitur, scriptam reperio. Prisco nomine Cossio appellabatur. Sic enim eam vocavit non solum Ausonius, verum etiam Claudius Ptolemæus: apud quem 'Vasates,' sunt *Οβαρδοποι*, id est, 'Vasarii:' et *Κόσσιον*, id est, 'Cossium' mendose scriptum, pro *Κοσσίον*, hoc est, 'Cossio.' Quod nomen abolitum prorsus fuit, sicut Vesunæ apud Petrocorios, Mediolani apud Santones et Ebroicos, Avarici apud Bituriges, Lutetiæ apud Parisios, aliorumque multorum, receptis in eorum locum populi provinciæque vocabulis, mutata solum declinatione tertia in primam vel secundam. *Vases* nunc vulgo dicitur, parvum oppidum viginti fere jugerum, unius diei itinere a Burdigala, duorum ab Aquis Augustis in harenoso solo. *Idem.*

9 *Scrinia præfecti*] Præfecturam scriniorum. Ut 'tramam figuræ' pro 'figura tramæ' dixit in extremo Satyrarum libro Persius. Quo munere qui fangebantur, et magistri, et Comites Scriniorum dicebantur: et unico verbo Scrinarii: quod Suidas, quid esset, Græcè suis exposuit voluit. De his Budæi annotationes plura, commentariique Andree Alciati, et aliorum Jurisprudentum in libros posteriores Codicis

Justiniani. *Idem.*

Rationibus inde Præpositus Libycis] Lybia, Africa est, et Africæ pars. Ab rationibus autem rei pecuniariæ, Rationales sub Cæsaribus dicti sunt. Ælius Lampridius de Alexandro Augusto: 'Ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est rationales, ordinare, nomina eorum proponebat.' Julius Capitolinus in Maximino seniore: 'Erat fisci procurator in Lybia, qui omnes, Maximini studio, spoliaverat. Hic per rusticanam plebem, deinde et quosdam milites interemptus est. Sed quam per eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant, viderent auctores cædis ejus,' &c. Fabius Vopiscus: 'Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum, Felicissimo rationali auctore.' Et paulo post ex Epistola ejusdem principis ad Ulpium: 'Monetarii, auctore Felicissimo, ultimo servorum, cui procuracionem fisci mandaveram, rebelles spiritus extulerunt.' Est libro primo Digestorum Justiniani caput, 'de officio Procuratoris Cæsaris vel Rationalis.' Ex quibus locis eundem esse dicas, rationalem, procuratorem fisci, et procuratorem Cæsaris. Sed de his plura Budæus, Alciatus, Cujacius, et alii. *Idem.*

11 *Nam Correcturæ]* Hermogenianus libro primo Digestorum Justiniani, titulo de Officio Præsidis: 'Ex omnibus causis, de quibus vel Præfectus urbi, vel Præfectus Prætorio, itemque Consules, et Prætores, ceterique Romæ cognoscunt, Correctorum, et Præsidium provinciarum est notio.' Papinianus eodem titulo: 'Legatus Cæsaris, id est, Præses vel Corrector provinciarum, abdicando se, non amittit imperium.' Sextus Victor de Aureliano Augusto: 'Hic Tetricum, qui Imperator ab exercitu in Galliis effectus fuerat, Correctorem Lucaniæ propevit, aspergens

hominem eleganti joco, Sublimius habendum, regere aliquam Italiæ partem, quam trans Alpes regnare.' Trebellius Pollio de eodem: 'Pudore tamen victus vir nimium severus, eum, quem triumphaverat, Correctorem totius Italiæ fecit, id est, Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Bruttiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ atque Umbriæ, Piceni et Flaminiae, omnisque annonariæ regionis.' Cassiodorus, libro tertio variarum, litteras ponit Theodorici ad Venantium Correctorem Lucaniæ et Bruttiorum: istorum autem Correctorum quodcumque munus quondam fuerit, habent hodieque Hispanienses provinciarum hujus nominis magistratus. *Idem.*

12 *Esse clienta tibi]* Parere tibi. Regi abs te, et corrigi. *Idem.*

Esse clienta tibi] Festus: *Clientam* pro *cliente* Plautus dixit.

No. 185. 7 *Commemorata, Ave]* Sine synalepha hoc. *Vinctus.*

No. 186. 1 *Properiter]* De morte præproperantes, et citos, brevibus natura cunctis prope syllabis, factos verans, si librarii non corripissent, proceleusmatica metra agnosceres, sic metiens: 'Et amita, Veneria, properiter, obiit.' Vel Pyrrhichiaca, ad hunc modum: 'Et a, mita, Veneria, pro pe, riter, obi, it.' *Vinctus.*

3 *Cinis uti]* Hos Pyrrhichicos ita reconcinnato: *Cinis uti placidula supera vigeat, Loca tacita celeripes adeat Erebi.* Ex veterum superstitione, qui putabant non aliter cineres posse quiescere, quam si umbra ab Erebo non summovertetur. Idque tunc putabant accidere, cum supra omnia perfecta erant. Dixit autem 'cinis supera' feminino genere, ut Catullus, Calvus, Propertius, Virgilius in Ciri, alii. *Scaliger.*

No. 187. 1 *Idalia]* Idalium, oppidum et nemus insulæ Cypri, Deæ Veneri sacrum. Unde ipsa 'Idalia' in extremo quinto Æneidos: sicut et 'Paphia' a Papho ejusdem insulæ

urbe, est dicta, nbi colebatur. *Vinetus*.

No. 188. 1 *Æmilia hos, vix nota*] Ita concinnius puto fore. In sequenti versu recte, meo iudicio, vetus liber habebat, *Debent*, non *Debet*. Ut sint τὰ ἄλγεα. Ita in Epigrammatis : ‘Hermiones zonæ textum elegion erat.’ *Scaliger*.

Æmilia hos, vix nota] Sic Lugdunenses, quod erat, *Emiliamixnota*. Si legas, *Æmilia vix nota*, ‘*Æmilia*’ brevem producet, ut supra ‘*Driadia*.’ *Debent* autem habebat exemplar, non *debet*. ‘*Elegea*’ namque plurale esse potest: quum etiam τὸ ἄλγειον dicant Græci, ut in Epigrammate nonagesimo quarto. *Vinetus*.

6 *Properata peregit Tempora*] Hæc prima liberorum Julii Ausonii, infans, et adhuc lactens, et sic Ausonio vix nota, mortem obiit: ut est in Patris epicedio. *Idem*.

8 *Quique minore venit*] Tertia persona venit, in exemplari, hoc sensu: Qui ex parentibus nostris venit tardius, ad te, et qui celerius. *Idem*.

No. 189. 2 *Censoris*] Severi Censoris Juliani, Carmine vicesimo secundo defleti. *Vinetus*.

5 *Tanaquil*] Prisci Tarquinii Romanorum regis uxor Tanaquil perspicaci fuit, sollertique ingenio, ut Plutarchus de fortuna Romanorum, Livius libro primo, alique scripserunt. Quo tamen nomine quum Pontii Paulini uxorem appellasset Ausonius, rescripsit Paulinus: ‘Nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.’ *Idem*.

Pythagorea Theano] Hæc sive uxor Pythagoræ fuit, sive discipula tantum, ut Diogenes Laërtius incertum tradit, multa scripserat, auctore Snida, ex quibus pauculas Epistolas una cum ipsius Diogenis scriptis, edidit Henricus Stephanus. Hanc Theano inter illos Censorinus enumerat, qui mulierem septimo mense parere posse affirmarunt. *Idem*.

6 *Quæque sine exemplo est in nece functa viri*] Nullum erat verbum in exemplari. Arriam, puto, significat: de qua Martialis tetrastichon lib. 1. ‘Casta suo gladium quum traderet Arria Pæto, Quem de visceribus traxerat ipsa suis, Siqua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit, Sed tu quod facies, hoc mihi, Pæte, dolet.’ Dio libro quinquagesimo octavo, et Plinius libri tertii Epistola sextadecima. *Idem*.

Quæque sine exemplo] Errat *Vinetus*, quum Arriam significari putat. Alcestis ea est. Liqueat, quia mox, ‘Et tibi si fatum,’ &c. Id est, si ea item Pomponiæ conditio fuisset lata, quæ Alcestidi, ut sua morte mariti vitam redimere potuisset, viveret etiam nunc Censor ejus maritus.

12 *Cum genero*] Gener meus est, meæ filiæ maritus: et filii mei uxor, Nurus mea: Socer vero ego tam mei generi, quam meæ nurus: uxorque mea, Socrus amborum. Hinc Consocer, et Consocrus apud Suetonium, Ausonium, et Theophilum: Consocerique dicti, quorum alterius filiam filius alterius duxit: ac similiter Consocrus. *Vinetus*.

PROFESSORES.

No. 190. *Commemoratio Professorum Burdigalensium*] Hunc indicem Ausonium huic libello præfixisse mihi persuadere non possum. Sumtus *Delph.* et *Var. Clus.*

est ex Præfatione Epitaphiorum Heronum. Quoniam Parentalia continet ut liber prior, existimo hunc fuisse Parentalium librum 11. subnectitur

Auson.

3 P

enim priori, ut ipsum docet initium : ' Vos etiam, quos nulla mihi cognatio junxit, Sed fama et caræ religio patriæ : ' et quæ sequuntur. Tertium Parentalium librum faciunt Epitaphia Heroum. Ostendit Præfatio : ' Ad rem pertinere existimavi, ut vel vanum opusculum materiæ congruentis absolverem : et libello, qui commemorationem habet eorum, qui vel peregrini Burdigalæ, vel qui Burdigalenses peregre docuerunt, epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulchrales Heroum, qui bello Trojano interfuerunt.' *Grævius.*

1 *Vos etiam*] Ansonius quum universæ suæ genti parentasset, similis pietate vir doctissimus studiosissimusque litterarum, ac Professor olim, Professoribus Burdigalensibus sibi duxit parentandum, hoc est, illos sibi commemorandum, celebrandumque Carminibus mortuos, quos Burdigalæ litteras profitentes vidisset, sive cives illi essent, sive peregrini, et eos etiam ex civibus, qui non in patria sed peregre docuissent, quemadmodum ipse meminit in Præfatione in Heroum Epitaphia. *Vinctus.*

4 *Morte obita*] Ita in Coronide ac alibi, et sic Gellius libro quinctodecimo, Ciceroque pro Sestio : ' Quos morte obita positos in illo loco videtis.' Et Virgilius decimo *Æneidos* : ' Morte obita quales fama est voltare figuras.' *Idem.*

No. 191. *Tiberius Victor*] Tiberius hic Victor Minervius, Ansonii præceptor, filium habet Alethium Minervium sexto Carmine. Ceterum quum Eusebius in Chronicis, aut Hieronymus potius Ensebii interpres, Minervium tantum nominat apud annum a Christo nato, ut putatur, trecentessimam et quadragessimam nonam, his verbis, ' Minervius Burdigalensis, Rhetor, Romæ florentissime docet,' patrem Minervium accipito ex sexto Carmine. *Vinctus.*

7 *Fabium Calagurris*] De Calagur-

ri in Epistolam Ansonii vicesimam quinctam. *Idem.*

11 *Multa est prætexta*] Dupliciter hoc explicare possis : nam et ita capias, ut dicat multum esse prætextatorum numerum, quos docuerit Minervius, inde laudari potius debeat : vel potius, complures se gessisse magistratus, qui toga prætextata insignes erant. Hoc est, quod ait : ' Teque canam de te, non ab honore meo.' Quod et ipsum ambigue dictum est. Prætextatos autem Grammaticorum Rhetorumque Scholas frequentavisse adeo obvium est, ut Suetonius in Q. Cæcilio Grammatico notet, ipsum Scholam aperuisse, ' sed ita, ut paucis, et tantum adolescentibus præciperet, prætextato nemini : nisi si cujus parenti hoc officium negare non posset.'

13 *Panegyricos libros*] Ut ' Panathenaicum' Isocratis librum dixit Cicero in Catone majore. Quum nihil alloqui intersit inter ' Panegyricum,' et ' Panathenaicum,' nisi quantum inter genus et formam. Laudationes erant in concione, vel suasiones. *Vinctus.*

14 *In Panathenaicis*] Nullam quippe dedit Isocrates orationem, in qua tam aperte, ac tanto cum studio, omnes ingenii sui vires exseruerit, ac omnem artis Oratoris ornatum adhibuerit. Cicero, ubi pleraque ornamenta, quæ genus demonstrativum admittit, in Oratore exposuit, addit : ' In Panathenaico autem Isocrates ea studiose consecratum fatetur : non enim ad iudiciorum certamen, sed ad voluptatem aurium scripserat.' Quo loco studio se divisim legendum existimo.

15 *Fictas lites*] ' Falsas lites' in Epistola ad Axium Panlum Rhetorem. Declamationes, quales extant, quæ feruntur Quintilianii. *Vinctus.*

Sæx libent fictas] Auctor Paneg. ad Pisonem : ' Si quando iudice fesso Turbida prolatis tacuerint iurgia rebus : Tunc etenim levibus veluti pro-

ludit in armis, Compositisque suas exercet litibus artes.' Ubi 'compositae lites,' quae Nostro 'factae.' Suetonius de claris Rhetor. 'Veteres controversiae aut ex Historiis trahebantur, sicut sane nonnullae usque adhuc: aut ex veritate ac re, siqua forte recens accidisset;' et mox: 'Olim autem eas appellationes Graeci *συντάξεις* vocabant; mox Controversias quidam, sed aut fictas aut judiciales.' Adeantur porro Commentatores ad Petronium.

17 *Torrens*] Acris et vehemens, ut 'sermonem promptum,' et 'Isæo torrentiorem' dixit Juvenalis libro primo. Cicero libro secundo de Finibus: 'Quum enim fertur quasi torrens oratio, quamvis multa cujusque modi rapiat, nihil tamen teneas, nihil apprehendas, nusquam orationem rapidam coercere.' *Vinetus*. Vid. quae Horat. de Lucilio.

19 *Quod ter primum*] Cicero tertio de Oratore, et in Bruto, ac Quinctilianus libro undecimo scribunt Demosthenem interrogatum, quid primum esset in toto dicendi opere, 'Actionem' respondisse. Quid secundum? 'Actionem.' Quid tertium? 'Actionem' eandem. *Vinetus*.

22 *Memori quam fueris animo*] Quam excellenti memoria fueris. Notandum autem 'fueris,' ultima longa: qualia observarunt nonnulla apud alios poetas Grammatici. *Idem*.

23 *Audita ut, vel lecta*] Ea finisti memoria, ut etiam semel audita vel lecta, facillime perciperes, contineresque. Sed vide memoriarum miracula multa apud Quinctilianum libro undecimo, Solinium, Plinium, Senecam in Proëmio controversiarum, et Ciceronem. *Idem*.

25 *Vidimus et quondam*] Diceret Ausonium hoc confinxisse de suo Minervio, ex eo, quod de Publio Mucio Scaevola jurisconsulto refert Quintilianus libro undecimo, de memoria agens. *Idem*.

Vidimus et quondam tabula] Interesse non crediderim inter turriculam et fritillum, quibus Veteres utebantur in tessera, lusoriisque tabulis, nec nostri Grammatici inter ista distinguunt, neque internoscendi ullam afferunt notam. Mihi autem videtur fritillus, vasculum buxum longum et teres fuisse, e quo mitterentur tesserae vel tali in tabulam. Id ex eo apparet, quod apud Senecam condemnatur Claudius 'alea ludere pertuso fritillo:' Sic enim frustra talos colligebat, cum semper caderent nullo re-tenti fundo. Verba sunt Senecae de morte Claudii: 'Tum Aëacus jubet eum alea ludere pertuso fritillo: et jam coeperat fugientes tesseras quæ-rere et nihil proficere: Nam quoties missurus erat, resonante fritillo, Utraque subducto fugebat tessera fundo.' Idem et pyrgus sive turricula erat, ut e Martiale constat lib. xiv. Epigr. xvi. 'Querit compositos manus improba mittere talos. Si spes me misit, nil nisi vota facit.' Nam vasculum illud oblongum et teres imaginem et effigiem rotundae turriculae praebebat. Ne igitur improba fallacique manu bolos quos vellent aleatores veterani jactarent, aliosque fallerent, excogitatum fuerat ad fraudem tollendam, ut per pyrgum mitterentur tali: intus autem pyrgus excavatus erat gradatim, exsculptusque, ut agitati concussique tali, in gradum offendentes supercilia, volutarentur, incertiorque jactus esset. Bolos porro in eo ludo vel dabant, vel reducebant: unde et hodie tesserarum ludus, 'datorum ludus' vocari solet: quod idem in duodecim scriptorum ludo, vel calculorum fiebat. Cicero in Hortensio: 'Itaque tibi concedam, quod in XII. scriptis solemus, ut calculum reducas, si te aliquis dati poenitet.' Qui enim calculum movit, et in aliqua sede lineave collocavit, dedit: qui si se male collocasse putat, reducit calculum. *Turn.*

28 *Fundunt excis]* Hinc de gradillis illis, qui intus exscalpti erant, in Epigrammata Agathiæ Scholastici scriptum, Πόρρον δουπαρέου κλιμακὶ κευδομένην. Et apud Sidonium: 'Tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus.' In lemmate Epigrammatis Agathiæ jam a nobis citati, perperam excusum est, εἰς τὰ λυτὰ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως. Legendum enim, εἰς ταύλας Ζήνωνος. ταύλα, seu τὰβλα, Latinum est, hoc est, Tabula lusoria. *Scaliger.* Hæc Scaliger a Xylandro mutuatus est, qui in Notis ad Cedrenum vocem ταύλα explicat. Sic et de *μυραρῶν* eadem idem Xylander monuerat. Nec hanc fraudem Scaligeri, sed memoriæ lapsus puto, non recordantis alibi se legisse. Sic et Fruterius aliquoties Ausonium in Verisimilibus suis emendavit: quas tamen emendationes sibi Scaliger vendicat.

35 *Nonnunquam pollens]* Interdum mensa tua exquisitioribus cibis exstructa, natali scilicet tuo die, festoque aliquo. *Vinctus.*

37 *Tanquam hæredis egens]* Scripsit Noster: *Quanquam hæredis egens.* Licet non habueris liberos, et sexagesimo ætatis anno vita abieris, tamen a nobis defletus es, ac si pater ac juvenis fuisses. Frequens autem hæc primæ in versu litteræ in scriptis Codicibus depravatio, quod sæpe majusculis characteribus scriberentur, in quæ error perfacilis. Nec desunt exempla. Sic apud Virgil. in *Ceiri* vs. 130. legendum est: *Nec fuerat: nisi Scylla novo correpta furore, Scylla patris miseri patriæque inventa sepulchrum, Minoem cupidus si non inhianset ocellis.* Pro o nimium cupidus, uti in vulgatis. Doctis illam repetitionem nisi si non facile approbem. Et in Laureæ Tulli Epigrammate in Varro-nem, acribendum et distinguendum: *Fundum Varro vocat, quem possim mittere funda. Si tamen exciderit, quæ cava funda patet, Extractam puteo situ-*

lam cum ponit in horto, Ulterius standi non habet ille locum. In editis male, *Ni tamen excid.* Unde et Varronis de fundo etymologia, hactenus manca, supplenda videtur: *Fundus dictus, aut quod funda possis mittere, aut quod fundat quolannis multa.*

: *Quamquam hæredis egens]* Ita et de Antonino Pio Capitolinus: 'Periit anno septuagesimo: sed quasi adolescentis desideratus est.'

40 *Quod superest, memins]* Ita vetus liber: antiquitas enim dictum. Quod et a veteribus Grammaticis annotatur. Eo utitur aliquando Sidonius, ut Epistol. XII. lib. III. *Scaliger.*

Ævi quod periit memins] Memor vitæ hic anteaetæ. *Memorans,* pro *meminens,* qui hic ediderunt, ii fortasse non meminerant hoc a *memini* participium legisse apud Sergium et Priscianum libro undecimo: quo et Sidonius non semel usus est post Ausonium. *Vinctus.*

41 *Longa otia]* Mors, quam somnum, et soporem perpetuum Horatius alique vocant. *Idem.*

No. 192. *Latinus Alcimus]* Hujus meminit Sidonius Epistola x. lib. v. Ex quo cognoscimus istum Alcimum ex Sonnicis fuisse, qui Nitiobrigibus vicini fuerant. *Scaliger.*

Lat. Alcim.] 'Alcimus et Delphidius rhetores in Aquitania florentissime docent.' Hæc ita in Hieronymi Chronicis ad annum Christi trecentessimum et sexagesimum de duobus Burdigalensibus Rhetoribus, quorum etiam amborum meminit Sidonius Apollinaris in Epistola decima libri quinti: sed solius Alcimi in Epistola undecima libri octavi. Ubi patriam fuisse illi scribit Nitiobriges, vel Sonnicos. Qui sunt Nitiobriges quidem non alii apud Cæsarem, Strabonem, Ptolemæum, quam qui hodie a sua metropoli Agianno, Ptolemæo cognita, Aginnenses vulgo vocitantur. Sonnici vero mihi incogniti, quicunque

fuertunt Sidonio, non magno intervallo disjuncti ab Aginno, ut arbitror. *Vinetus.*

3 *Minusque*] *Minusque* i pro u reperi in exemplari, hoc sensu et ordine. Nepotes et posterii nostri, o Alcime, poterunt illi quidem dicere me non satis dignum, qui laudes tanti viri, et memoriam pro merito celebrem, sed hoc dicere non poterunt, me tui esse oblitum in commemoratione Bardigalensium Professorum. *Idem.*

Minusque dignum] Unde, quæso, pendet *Minusque dignum*, aut quis ei hic locus? Scribendum: *Minusque dignum, non et oblitum ferent Tuæ ministrum memoria.* Posterii, inquit, dicent me præconem esse laudum tuarum, sed minus dignum, qui meliorem merebaris, testabunturque me officii tibi debiti non esse oblitum. Inferius id ipsum repetit: 'Ignosce, nostri læsus obsequio styli: Amoris hoc crimen tui est; Quod digna nequiens promere, officium colo, Injuriose sedulus.' Nemo, puto, dubitabit de hac emendatione. *Grævius.*

22 *Quæ tenuit brevi*] Julianus patruelli suo Imperatori Constantio menses non supervixit plenos novem Augustus: ut subtilius computavimus in brevium Eutropii: occisusque fuit a Persis anno Christi trecentesimo sexagesimo sexto, ætatis tricesimo secundo: ut est apud Eusebium et Eutropium. *Vinetus.*

23 *Sallustio plus conferent*] Ita recte vetus: Historiam, ut hinc conjicimus, suorum temporum, hoc est, Claudii Juliani Imper. conscripserat Latinus Alcimus. Julianus vero Consulatu suo quarto collegam habuit Sallustium, ad quem extant ipsius Juliani Epistolæ. Cum igitur gesta Juliani in commentarios referret, non est credibile Sallustium Consulem eum præterisisse. Id quod aperte innuit Ausonius. *Scaliger.*

Sallustio plus conferent] Sic fuit in exemplari. Fuit quidam Secundus

Sallustius, cujus meminit Ammianus Marcellinus in principio libri vicesimi secundi: ac in principio vicesimi tertii dicit Præfectum Galliarum fuisse, et Consulatum gessisse cum Juliano Cæsare quartum Consule. Potest igitur Alcimus, quum rerum ab Juliano gestarum historiam scripsit, ea simul de Secundo Sallustio viro consulari scripsisse, quæ Sallustio plus gloriæ afferrent, quam Consulatus cum maximo principe gestus. 'Plus conferent libri tui.' Ita credebatur Ausonius, doctissimi viri scripta nunquam interitura: quæ omnia intercederunt. Aliorum enim sunt Alcimorum, quæ scripta extant. *Vinet.*

No. 198. 1 *Rhetora Luciolum cum discipulo*] Quid hic istud 'cum discipulo?' Pro eo *condiscipulum* lego: ut dicat Ausonius Luciolum se habuisse condiscipulum primum, quum ambo eundem audirent professorem: deinde magistrum et præceptorem, quum grandior doctiorque Luciolus jam docere cæpisset: ac postremo collegam, quum et Ausonius ipse non multo post Luciolum profiteri cæpisset, eruditus et jam grandis, in eadem Burdigalensi Schola. *Vinetus.*

3 *Seu lege metrorum Condita, seu prosis solveret orsa modis*] Quid sit 'solvere condita orsa prosis modis,' fateor me non capere. Corrupta enim sunt, sed quæ facile mecum restitues, si correxeris: *Seu lege metrorum Condita, seu prosis solveret ora modis.* 'Seu lege metrorum condita,' hoc est, seu Carmina recitaret. Condere, enim Carmen tritissimum loquendi genus est: sen uteretur oratione prosa. 'Solvere' et 'resolvere ora,' pro 'loqui,' poëtis et ipsum valde frequens est. *Grævius.*

4 *Prosis modis*] Utrumque recte dici, et *prosis* et *prorsis*, docet alibi Scaliger, et magnus ille Vossius pater in Etymologico suo, ad quod te remitto.

Solveret oras] Notaverat Scaliger in

marginē, *ora*. Sed quid tunc fiet præcedenti 'Condita?' quid quod Carmine *xxi*. 'Et tibi Latiis posthabite orsis Urbice Graiis celebris, Carmen Sic *δαλδω*.' Et 'ordiri' verbum poetarum est. Silius: 'Ordior arma, quibus cælo se gloria tollit Æneadum.' Virgilius in Calice: 'Atque ut araneoli tenuem formavi-mus orsum.' Noster in Protreptico ad Nepotem: 'et amabilis orsa Me-nandri,' 'Ora' vero 'condita' hic non dicuntur, sed 'Carmina:' ut Carm. *xiii*. Professor. 'Carminibus, quæ prima tuis sunt condita in annis.' Præterea τὸ 'solveret' opponitur hic τῷ 'ligare.' Statius Papinius erit, qui dubitationem omnem tollet. Hic enim lib. *i*. Sylv. ita canit: 'Sen plana solutis Cum ætruis orsa modis: seu cum tibi dulcis in artem Frangitur, et nostras curat facundia leges.' Quo loco non advertens, atque adeo nolente fere animo properans lingua legebat, et nostra currit facundia lege. Ausonius mox certe 'Cursus fandi' celerem facundiam appellat.

6 *Sexui utroque duos*] Pulmannus: *sexu in utroque duos*, vel *sexui utrique duos*. Id est, filium et filiam, ut Vinetus existimabat; sed posset quoque intelligi duos filios duasque filias reliquisse. Sed 'sexui' ablativus antiquus est pro 'sexu,' ut 'sexuis' genit. pro 'sexus:' et sunt exempla apud Nonium, sed ab ipso vitiose proposita. Sisenna Hist. lib. *iv*. 'Alii saltui ac velocitate certare.' Varro de Re Rust. lib. *i*. 'A quo, quod indigent potui, poma dicta esse possunt.'

10 *Nate pius*] Infinitis ferme locis Ausonium pro nominandi casu vocativum usurpasse attentus lector deprehendet, nec tamen sine exemplo Vetterum, uti notat Servius in Virgil. lib. *ix*. vs. 641.

No. 194. *Attius Patera*] Patera hic, 'Pather' est Hieronymi Chronicis, ubi notatur annus Christi trecentesi-

mus et tricesimus nonus: 'Pather Rhetor Romæ gloriosissime docet.' At Patherius in Epistola ad Hedibiam: 'Majores tui Patherius atque Delphidius.' Fortasse purum fuit hominis Galli vocabulum hoc, PATER. Quod autem 'pater' in titulo dicitur hic Patera, ATTIVS PATERA PATER RHETOR, quia in toto libro alium non agnosco Pateram, vocem 'pater' ex Patera ab indocto librario repetitam esse suspicor. Hujus quidem Pateræ filius fuit Delphidius insequenti Carmine celebrandus: sed illi alia nomina, quam Patera. Vinetus.

1 *Viceris*] Antecesseris Tiberium Minervium, Alcimum, Luciolum, prius dictos. Vinetus.

Doctos prius] Qui sunt 'docti prius?' Legendum, *dictos prius*: pro quo supra in Parent. Ep. vi. 'prædictus' dixit: 'Conjux prædicto quæ fuit Arborio.' Istam notionem hujus vocis melior ætas linguæ Latine ignorat. Nec ulli sim auctor, at hic Ausonium sequatur, quamvis in ore vulgi nihil sit tritius. Grævius.

7 *Tu Bajocassis*] Ita lege ex veteri libro. Nam utrovīs modo dicas, *Bajocassis*, an *Bajocassis*, nihil refert. De Beleno autem mentio est, præter alios, apud Herodianum in Maximianis: quem vocat *Βελω*. Estque Apollo. Unde et Galli herbam, qua inungebant sagittas, Belenium vocabant. Sed et alios Deos Galli præter Hæsum, et Taranem Lucani habebant, nempe Abellionem et Onnavam. Abellionis hæc monumenta extant in Convenis Novempopulaniæ: DEO. ABELLIONI. MINICIA. IVSTA. V.S.L.M. Item: ABELLIONI. DEO. TAVRINVS BONE. CONI. SEVIM. Item: ABELLIONI. CISONTEM. CISONBONNIS. FIL. V.S.L.M. *Scaliger*.

Tu Bajocassi] Sic Petrus Pitheus restituit illud, *Tuba Gocassi*. Gallicarum provinciarum nomenclator, non pœnitendæ antiquitatis monumentum, quum Lugdunensem Galliam in

quattuor provincias dividit, secundam numerat Lugdunensem, ejus metropolis esset Rotomagus: ejusque provinciae has recenset hoc ordine civitates, Bajocassium, Abrincantum, Ebroicorum, Sajorum, Lexoviorum, Constantiensium, *Bajens, Avranches, Evreux, Sees, Lizieux, Coutances*: ut nunc vulgo vocitantur. Sardonius Apollinaris in Epistola duodevicesima libri quarti, 'Prædia Bajocassina,' ab ipsis Bajocassibus, ac pro Bajocassibus iisdem dixit: eaque etiam in secunda esse Lugdunensi commemoravit. Antiquiores equidem citare non possum scriptores, apud quos Bajocassium nomen legimus. Eodem esse, qui 'Bellocasses' eadem tertia declinatione apud Plinium, secunda apud Cæsarem, 'Bellocassi,' 'Vellocassi,' 'Vellocassi' leguntur, nec aio, nec nego: sed Ptolemæus in eodem Galliae tractu 'Veneliocasios' collocat: eorumque urbem nominat Rotomagum.* Cujus quidem interpretes istos Veneliocasios, et Cæsaria Vellocassos, pro Bajocassibus accepit: Rotomagumque *Bajens* esse scripsit: verum huic homini videntur, ut ne omnia temere credamus. Nam ut illi concedamus Bajocasses, et quos diximus legi apud Cæsarem, Plinium, et Ptolemæum, eandem gentem esse, modo nobis hoc det, eam quondam latius patuisse, quam hodie; certe Rotomagus, quæ a priscis illis temporibus semper celebris locum et priscum nomen semper retinuit, et illa *Bajens*, semper diversæ fuerint urbes, bidui fere itinere distant: hæc in Gallia Celtica, procul a Sequana Celticam a Belgica disteminante: Rotomagus vero in ipsa Sequanæ ripa, Belgicæ initium faciente, sita. Ista autem Bajocassium urbs, quod nomen prius habuerit, quærimus. Bajocasses enim gens et provincia est. Quorum princeps urbs, quæ, uti diximus, vulgo *Bajens* a Bajocassium vocabulo vocitatur, non

dubito, quin proprium quondam nomen habuerit, quod nunc non extet: facileque crediderim, quemadmodum Parisiorum, Biturigum, Santonum, Vasatium, aliorumque multorum principes urbes priora sua nomina amiserunt, et a suis populis nova induerunt, ita quam dicimus *Bajens Bajocassium, Bajocasses, Bajocassoæ*, ac *Bajocassas* potius prima inflexione, aliquando vetustiore abolito nomine, appellatam fuisse: ab rectoque isto *Bajocassa, Bajocassis* Ausonium hic scripsisse, *Tu Bajocassis, stirpe Druidarum satius*: sed cujus obliqui ultimam litteram *s*, ab insequentis vocis prima *s*, fuisse assumptam. *Vinetus*.

Stirpe Druidarum satius] Erant Druidæ in Gallia, qui in Græcia Philosophi, apud Persas Magi, apud Indos Gymnosophistæ, ac Chaldæi apud Assyrios, ut scribit Diogenes. De quibus nusquam plura, quam in sexto commentario Julii Cæsaris de Bello Gallico. Druidicæ magiæ multis locis historiæ Naturalis meminit Plinius, sed in extremo libro sextodecimo ad hunc modum, ubi de visco disputat. 'Non est omittenda,' inquit, 'in eare et Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant magos) visco, et arbore, in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius. Jam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde faciunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ videri. Enimvero quicquid adnascatur illis, e caelo missum putant, signumque esse electæ ab ipso Deo arboris. Est autem id rarum admodum inventu: et repertum magna religione petitur, nec ante omnia sexta luna: quæ principia mensium, annorumque his facit, et sæculi post tricesimum annum: quia jam virium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificiis epulisque rite sub arbore præparatis, duos admovent

candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos, candida veste cultus, arborem scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde victimas immolant, precantes, ut suum donum Deus prosperum faciat his, quibus dederit. Fecunditatem, eo poto, dari cuique animali sterili, arbitrantur, contraque venena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus frivolis plerumque religio.' Hæc Plinius: ex quo loco quidam ex nostris quid aliquando collegerint, referre non pigebit. Mos est in nostra Gallia, ceterum qui jam fere exolevit, ut quotannis pridie kalendas Januarias nonnulli ex singularum curiarum adolescentibus, quini, seni, septeni, octoni, noveni, denive, cunctos suæ curiæ vicos, villasque, et qui in circumjectis curiis sunt proximi, cum tibicine obeant, Carmine stipem petant, aliquid laridi, aut panis, quod verubus infixum asportant, aut pecuniæ quippiam, accipiant. Postridie quicquid collectum fuit, in ædem convenientes, Numini offerant. Id statim auctione vendatur: ea pecuniola, ut Deo consecrata, in sacros usus recondatur. Quod autem canunt Carmen inconditum, quam accipiant stipem, quo die id faciunt, *ῥῆν Aguilanneuf* vocitant. Quod verbum, fuerunt inter doctos, qui quærerent, quid sibi vellet. Merlinusque Sanctogelasianus Engulismensis, ad quem extant Christophori Longolii litteræ, *Aguilanneuf, A qui l' an neuf*, id est, ad viscum *ῥῆν* annum novum esse dicebat: moremque istum ex vetere Druidarum religione ad nos manasse: qui per suos adolescentes ita cunctis viscum suum anni principio mitterent. Quod qui ferrent, illis aliquod quasi laboris præmium daretur. Clamarentque omnes eo viso, annum esse novum. Sic de hoc Merlinum conjicientem audivimus, amœno, elegantique virum ingenio: et de hac re quod

composuerat vernaculo sermone, de-castichon nobis recitavit. *Vinctus.*

9 *Belem*] Idem vocabulum, duabus similiter correptis in Carmine decimo hujus libri: quare unico *l* scribendum. Galli ergo, qui, uti scripsit Cæsar, Deos Mercurium, Apollinem, Martem, Jovem, et Minervam habebant, Apollinem suum Belemum vocitabant: sed id non soli Galli. Urbs est inter claras urbes Ansonio celebratas Aquileia: de qua hæc sunt apud Julium Capitolinum de Maximinis. 'Quum igitur frustra obsideret Aquileiam Maximinus, legatos in eandem urbem misit. Quibus populus pæne consenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, dicens etiam Deum Belemum per aruspices spopoudisse, Maximum esse vincendum. Unde etiam postea Maximini milites jactasse dicuntur, Apollinem contra se pugnasse: nec illam Maximi, aut Senatus, sed Deorum fuisse victoriam.' *Idem.*

12 *Apollinaris mystici*] Apollinaris hic secundum veterem scribendi rationem pro *Apollinares*: ut 'omnis,' 'tris,' et infinita alia tam apud Poëtas, quam Historicos, Tacitum præsertim. *Grævius.*

13 *Fratri patrique*] Pater et frater Attii Pateræ, Phœbicii fuerunt dicti a Phœbo Apolline. Filius vero, Delphidius, ut insequenti Carmine quinto, a Delphis civitate Græciæ Apollini sacra, inde Delphico cognominato. *Vinctus.*

16 *Et rotæ*] Sic et Sidonius Apollinaris, lib. ix. Epist. xv. 'Homericiæque par et ipse gloriæ Rotas Maronis arte sectans compari.' Quamvis et de curru, cui Maronem tamquam triumphantem videtur imponere, possit intelligi. Sed indubium est illud Sulpicii Severi lib. iii. Dialog. 'Sicut plerumque per clericos rotatur turbo verborum.' Item: 'tremantibus labiis, incertoque vultu, decolor præ furore rotabat verba.'

12 *Canore, cultu præditus*] Ita Scaliger: quæ lectio confirmatur illis in Herculaneum: 'Facunde, musice, et acer, Mente bonus, ingenio ingens, Volucer pede, corpore pulcher, Lingua catus, ore canorus.' Sed potest prior lectio, *Carere cultu præditus*, defendi hiæ D. Augustini lib. iv. Confess. 'Erant enim ejus sermones sine verborum cultu, vivacitate sententiarum jocundi et graves.' Phrasin usurpat Noster Carm. i. Parental. 'Præditus et vitas hominum ratione medendi Porrigere, et fatis amplificare moras.' Græcismus notus. Sic Persius in Prologo: 'Negatas artifex sequi voces:' et Satyr. i. 'Callidus excusso populum suspendere naso:' qui præter ceteros in hisce multis. 'Præditus porrigere,' &c. quod Græci *oldẽs* *τὸ ἐν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ τῇ λαμπρῇ καπεκρεῖναι*. Latini quoque eo sensu 'paratus' dixere; ut apud Juvenalem, 'Laudare paratus:' et apud Horatium: 'Sollers ponere nunc hominem, nunc Deum.' Ita et Carm. i. Professor. 'Nullo felle tibi mens livida, tum sale multo Lingua dicax, blandis et sine lite jociis.'

14 *Felle nullo perlitus*] *Lego, perlitis*. Heinsius, et ita vetus liber. Sed mutare quid opus? quum Noster in Carm. xv. 'Cui felle nullo, melle multo mens madens Ævum per omne nil amarum miscuit.' Homo 'perlitus nullo felle,' et mens hominis 'nullo felle madens' æquipollentia sunt.

22 *Ut Aquila senectus, aut equi*] 'Aquilæ senecta, Corydi juvena,' proverbium est apud Erasmus, de vivida viridique senecta, quæ præstantior sit aliorum juvena. Equi vero canescunt illi quidem senio, ut homines, vel auctore Plinio: ceterum canities illa deformes non reddit. *Vinetus*.

No. 195. *Atticus Tyro Delphidius*] Attii Patere filius, fuit celeberrimus et acerrimus sui temporis orator.

Ejus nomen corruptum est in Epistola Sidonii x. lib. v. Nam ibi perperam 'Adelphidius.' Cum enim majores ejus ducerent genus a templo Apollinis, seu Beleni, congrua Apollini nomina semper assumebant. Nam in ea gente alii Patere dicti, quod lingua prisca Gallorum ita sacerdotes Apollinares vocarentur: alii Phœbittii, a Phœbo: alii Delphidii, a Delphis. *Scaliger*.

Atticus Tyro Delphidius] Est hic Delphidius, quem scribit Hieronymus Rhetoricam in Aquitania florentissime docuisse ad annum Christi trecentessimum sexagesimumque, et, se adolescentulo, omnes Gallos, prosa versaque, suo illustravisse ingenio, in Epistola ad Hedibiam. Cuius abundantiam laudat Sidonius Apollinaris Epistola decima libri quincti, et quem Ammianus Marcellinus oratorem acerrimum vocat in principio libri octavidecimi. Quod autem *Atticus* appellatur, quum Patere pater *Attius*, nominibus unica litterula discrepantibus, mendi aliquid subesse suspicio est. *Vinetus*.

3 *Subtextus*] Subjunctus. *Idem*.

6 *Dei*] Beleni, ut monuit Pithæus. De quo Gallico Apolline, in priori Carmine. *Idem*.

7 *Sertum coronæ*] Ausonius celebrat hunc nostrum Delphidium, quod vix dum pubes Capitolinam quercum mernerit. Hoc est, poëta coronatus fuerit. 'Olympiam coronam' vocat 'quercum Capitolinam,' quam merebant poëtæ, qui in agonibus Capitolinis poemate vicerant. Ii agones Capitolini primum a Domitiano instituti sunt duodecimo ejus, et Sergii Cornelii Dolabellæ Consulatu, exemplo ludorum Olympicorum. In iis agonibus omne genus artifices certabant. Nam et citharædi. Juvenalis: 'An Capitolinam speraret Pollio quercum.' Item et poëtæ. Martialis: 'O cui Tarpeias licuit contingere quercus.' Et histriones, ut patet ex

hac inscriptione: L. SVRRÉDIL. F. CLV. FELICIS. PROCVRATORI. AB. SCÆN. THEAT. IMP. CÆSAR. DOMITIAN. PRINCIPI. CORONATO. CONTRA. OMNES SCÆNICOS. Vides eodem principe, qui hos ludos instituerat, histrionem coronatum. Illud CONTRA OMNES SCÆNICOS manifesto significat certamen et contentionem. In eo agone Statius post incredibilem totius urbis expectationem tandem Thebaidem suam recitavit. Sed non placuit, et contra eum alii coronati fuerunt. Id quod ipse non uno loco in Silvis conqueritur, sed imprimis in Epicedio patris. Unde locus Iuvenalis Grammaticis non bene perpensus explicatur: 'Sed cum fregit subsellia versu, Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.' Nam satyricè dicit eum 'fregisse subsellia versu,' quod, ut Comici loquuntur, 'recitans non stetit,' sed excidit: hoc est, non placuit. Cujus rei vel ipsum Statium testem producere possumus, qui in Silvis hæc innuit, non uno loco, ut jam dixi. Cave sis confundas agonem Albanum cum hoc Capitolino. Uterque enim institutus a Domitiano. Sed nobilior Capitolinus, adeo ut Romæ non per lustra, ut antea, magnum annum, ut vocabant, sed per Capitolinos agones supputarent. Quod a Domitiani institutione usque ad tempora sua obtinuisse Censorinus scribit. Cæterum semper agone ipse mansit Romæ: ut in eo poëtæ, rhetores, aliarumque professionum homines coronarentur ab ipso Imperatore. Neque puto aliunde poëtarum laureatorum morem mansisse. Nam et ipsi antiquitus ab ipsis Cæsaribus Germanis coronabantur. Magnoque in precio habiti semper apud Italos, et Germanos, qui id honoris virtute ingenii consecuti essent. Sed in veteribus agonibus Capitolinis qui vicerant, corona et ramo lemniscatis, aut torque involutis donabantur. Nam qui secundi erant, eorum coronæ et palmæ sine lemnis-

ciis erant. Id vel ex ipso Ausonio cognoscas licet: 'Et quæ jamdudum tibi palma poëtica pollet, Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.' Sed melius Sidonius, quanquam non de agone Capitolino loquitur: 'Hic mox præcipit æquus Imperator Palmis serica, torquibus coronas Conjungi, et meritum remunerari.' Nam 'coronis torques,' et 'palmis serica,' hoc est, sericatos lemniscos conjungi vides. Quanquam, ut dixi, de aliis ludis, aliaque re loquitur. Vides tamen amplificata præmia pro ratione meritorum. Quare, ut ad rem redeamus, per 'sertum coronæ Olympiæ' nihil aliud intelligit, quam quercum agonis Capitolini, quam meruerat adhuc impubes celebrans Jovem. *Scaliger.*

12 *Orationem naxeret*] Ita lege, ex fide priscae scripturæ. Quin et illa me auctore ita, si libet, legito: *Ses tu cohortis præsulem prætoris, Provinciarum aut judices Coleres, tuendis additis clientibus Fame, et salubris auctis.* Ex istis, et ex sequentibus colligitur hominem acerrimum fuisse, et privati literarum otii fines migrantem provinciarum tribunalia, mox et ipsa palatia frequentasse. Quod confirmatur ex lib. XVIII. Ammiani his verbis: loquitur autem de severitate Juliani in criminibus cognoscendis. 'Numerium,' inquit, 'Narbonensis paulo ante rectorem, accusatum ut furem, inusitato censorio rigore pro tribunali palam admissis volentibus audiebat: qui cum inficiatione defenderet objecta, nec posset in quoquam confutari, Delphidius orator acerrimus vehementer impugnans, documentorum inopia percitus exclamavit: 'Ecquis, florentissime Cæsar, nocens esse poterit usque, si negare suffecerit?' Circa quem Julianus: 'Ecquis,' ait, 'innocens esse poterit, si accusasse sufficeret?' Ex istis potes et acerrimum hominis ingenium et desultorium vivendi genus cognos-

cere. Tempora autem tyrannica semper apud Ausonium intelliguntur de Imperio Maximi tyranni, qui Gratianum interfecit. *Scaliger*.

Orationem texeret] Lege: *texeret*, quamvis *Scaliger* *texeret* maluerit. Diserte enim liber optimus, *orationem texeret*; et quid protritius, quam 'texere Carmen?' 'æqua lege,' id est, eodem metri genere. Sed et in fine hujus opusculi: 'Accipite mœstum Carminis cultum mei, Textum querela flebili.'

13 *Celebrata varie]* Sidonius Apollin. lib. v. Ep. x. 'Tu vero tam clara, tam spectabilis dictio est, ut illi divisio Palæmonis, gravitas Gallionis, abundantia DELPHIDI, Agræcii disciplina, &c. non modo non superiora sed vix æquiparabilia scribantur.'

15 *Cohortis Prasulem Prætoris]* Præfectum Prætorio. De cujus officio, caput est undecimum libri primi Digestorum Justiniani. *Vinctus*.

17 *Tuendis addictus clientis]* *Coleris* erat in exemplari. Quod verbum in *coleres* mutare placuit. At ultimum quoque versus verbum mendosum est, cum neque *clientis*, neque, ut in exemplari fuit, *cluentis*, u pro i, legi possit. *Clientis*, aut *clientibus*, sed *clientis* potius. Solus est Sidonius Apollinaris, apud quem hoc nomen legere meminimus: 'Clientiarum sive nutricum loquacissimus chorus,' inquit in libri secundi Epistola secunda, pro *clientis* et ancillis, cum Ausonius pro *clientelis* et *clientum* multitudine hic usurpasse videatur. *Idem*.

18 *Famæ et salutis sancius]* De quorum fama, existimatione, fortuna, capite, vita, agebatur. 'Famæ' autem 'et salutis sancius' hoc loco, sicut 'fatigationis hesternæ, et animi,' apud Apuleium: sed 'amore et cura' apud Ciceronem, et Virgilium. *Idem*.

21 *Nec odia]* Dum Narbonensem causam contra rectorem Numerium,

aliasque ejusmodi suscipit Delphidius, multorum potentiorum odia in se concitavit: qui ultii sunt. *Idem*.

23 *Nec inquieto]* Si nec te attolles, et eveheres in aula Imperatoria turbata per eos, qui regnum affectabant. Quibus Consulibus obiit Delphidius, non legi: sed ejus conjugem postipsum esse mortuam, anno Christi trecentesimo et octogesimo octavo, mox audies, paucis post mensibus, quam Maximus, interfecto Gratiano, tyrannidem arripuisset. Hieronymus ipsum tradit sub Constantini Magni filiis floruisse: qui dum de Imperio inter se contenderent, Magnentius, Vetranio, Decentius, Nepotianus, Silvanus alique tyrannidem occuparunt. *Idem*.

25 *Dum spem remotam]* Lucretius lib. III. 'Sed dum abest, quod aveamus, id exsuperare videtur Cætera: post aliud, cum contigit illud, aveamus.' Ovidius lib. II. Eleg. IX. Amor. 'Venator sequitur fugientia, capta relinquit, Semper et inventis ulteriora petit.' Horatius serm. lib. I. Sat. II. 'Leporem venator ut alta In nive sectetur: positum sic tangere nolit: Cantat, et apponit: Meus est amor hinc similis: nam Transvolat in medio posita, et fugientia captat.' Manilius lib. IV. 'Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.' Curtius de Amicis Alex. M. 'Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora quæque sperantur.' Plura Pindarus Pyth. Od. III. et Plutarchus *repl. eibypilas*.

32 *Donatus arrumnis patris]* Condonatum filio, quicquid id criminis fait, precibus et lacrymis patris Paternæ, optimi, doctissimique senis. *Vinctus*.

33 *Nec docendi pertinax]* Minime assiduus. *Idem*.

34 *Caram patrum]* Qui tibi liberos suos in disciplinam tradiderant: quos ita negligenter instituebas. *Idem*.

. 35 *Minus malorum*] Ita ex correctione nostra. Causam addit: 'Errore quod non deviantis filiæ, Pœnaque læsus conjugis.' Non enim cuivis nota est historia. Nam Eachrotia Delphidii uxor cum aliis in Synodo Burdigalensi damnata est Treveris a Maximo Tyranno, quod Priscilliani hæresi nomen dedissent. Sed quia nihil ἀνέγγυον, neque ἀνδρῶπων producere debemus; proferam verba ex vetustissima scheda, ubi hujus rei mentio fit, ita: 'Priscillianus in Synodo Burdigalensi damnandum se intelligens, ad Imp. Maximum provocavit. Auditusque Treveris, ab Enodio Præfecto Prætorio Maximi, gladio adductus est cum Euchrotia Delphidii Rhetoris conjuge, et Latroniano, aliisque erroris consortibus.' Attigerunt alii quidem hanc historiam, et Euchrotiam meminerunt, sed Delphidii uxorem fuisse non addunt. Hieronymus autem præter Priscillianum, et Enchrotiam, addit præterea Julianum, Felicissimum, addit et Severus Armenium, eo nomine damnatos fuisse. *Lego autem filia non filii.* Sulpicius Severus loquens de hac re: 'Inde iter cœptum ingressi, turpi sane, pudibundoque comitatu, cum uxoribus atque alienis etiam feminis, in quis erat Euchrotia, ac filia ejus Procula: de qua fuit in sermone hominum, Priscilliani stupro gravidam, partum sibi graminibus abegisse.' *Scaliger.*

37 *Deviantis filii*] 'Devius' legitur apud Ciceronem, et alios veteres Latinos, sed non inde verbum 'deviare,' pro deflectere a recta via, quod sciam. De filio autem Delphidii nihil mihi legere memini, sed de filia nomine Procula, quæ cum matre Priscillianum sit sectata. *Vinetus.*

38 *Pœnaque*] Sic legendum pro *pœnaque*. Quod non sis læsus, nec doluisti errore filii, nec pœna tuæ uxoris. De filio tamen Delphidii nihil ego comperi, quod jam dixi, sed de filia et uxore hæc accipe. Erat

in Hispania Priscillianus, cujus sectatores Augustians, et alii, Priscillianistas appellarunt, qui diceret inter alia, Animas ejusdem naturæ, substantiæque esse, cujus est Deus. Eas ad agonem quandam spontaneum in terris exercendum, per septem cælos, et principatus quosdam gradatim descendere. In malignum principem incidere: a quo hic Mundus esset factus: atque ab hoc principe per diversa carnis corpora seminari. Fatalibus stellis homines colligari: ipsumque corpus humanum secundum duodecim signa Zodiaci esse compositum. Carnes tanquam immundas escas, devitandas esse. Conjuges, viros a volentibus femiulis, feminas a volentibus viris diijungebat. Quippe qui carnis omnis opificium non Deo bono et vero, sed malignis angelis tribuebat. Hæc et ejusmodi alia sua deliramenta quum plerisque Hispanis, ac inter alios, Episcopis Instantio, et Salviano jam persuasisset Priscillianus: eluciscentque tandem alii Episcopi a Gratiano Augusto Ansonii discipulo rescriptam, quo Priscillianus, et ejus sectatores non solum Ecclesiis et urbibus, verum etiam extra omnes terras propelli jubebantur; Priscillianus, Instantius, et Salvianus, Romam sui apud Damasum, Urbis ea tempestate Episcopum, purgandi causa, proficisci decreverunt. Iter per Aquitaniam fecerunt. Multis locis magnifice ab imperitis suscepti, perfidiæ suæ semina sparserunt. Burdigala tamen Episcopus Delphinus, ad quem extant Paulini Episcopi Nolani litteræ, exclusit. Ceterum Euchrotia Burdigalensis matrona, Delphidii poëtæ et Rhetoris clarissimi uxor, vidua, Hispanos in agro suo excepit. Ubi aliquantisper commorati, nonnullos suis erroribus infeccere. Cœptum iter inde ingreditur, cum uxoribus et feminis alienis: in quibus erat ipsa Euchrotia, ejusque filia Procula: quam Priscilliani

stupro gravidam, partum sibi graminibus abegisse, rumor fuit. In Italiam perveniunt: sed nec Romæ Damasus, nec Mediolani Ambrosius ille, in conspectum suum venire sustinuerunt. Hac quia non successisset, alia via aggrediendum fuit. Qui gratia et auctoritate plurimum poterant apud Imperatorem, pecunia corrumpuntur: et sic in pristinum statum isti restituuntur. Invadit interea Maximus imperiam. Gratianum apud Parisios vincit. Logduni capit, et interficit. Angustam Treverorum venit. Hinc litteris ad Præfectum Galliarum, Hispaniarumque Vicarium, datis, Priscillianum, Priscillianistasque omnes omnino Burdigalam ad Synodum deduci jubet. Primus causam dicit Instantius: et sacerdotio indignus iudicatur. Ita Priscillianus timuit: et ad Imperatorem provocavit. Sicque omnes, quos ea causa involverat, Treveros deducti sunt. Ubi Priscillianus, et aliquot alii cum Eucherio, gladio perempti fuerunt, ut Sulpicius Severus scribit libro posteriore Sacre Historiæ, Hieronymusque in extremis viris illustribus, anno Christi trecentesimo et octogesimo octavo, quomodo putatur in Prosperi Aquitani Chronica. Hoc ergo est uxoris supplicium, quod quia non vidit Delphidius, felicem prædicat Ausonius, et ob quod immanitatis Maximum accusat Drepanius Pacatus in panegyrico, quem non multo post Theodosio Augusto Romæ dixit. Cujus apponam verba. 'De virorum mortibus loquor. Quum descensum recorder ad sanguinem feminarum, et in sexum, cui bella parcent, non parce sævitum. Sed nimium graves suberant, invidiosæque causæ, ut unco ad pœnam clari vatis matrona raperetur. Obiciebatur enim, atque etiam exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio, et diligentius culta divinitas,' &c. *Vinetus*.

No. 196. *Alethio*] Parentalium

Carminum tituli rectis omnes: Professorum vero partim rectis, partim obliquis casibus. At Epitaphiorum Hieronim dativis cuncti positi, quisquis ita scripserit. Hic enim nihil non semper ausi sunt imperiti librarii. *Vinetus*.

1 *O flos juvenum*] Propter versuum brevitate multa in Alethii Minervii Rhetoris Elogio transposita erant. quæ nescio plane deformitatis eo ordine, quo antea legebantur, haberint, quam nunc venustatis habeant pristino ordini, et in integrum restituta. In quo non mediocriter veteris libri scriptura adjuti sumus, non quod non pene eadem confusio in eo fuerit: sed quia quædam in illis aut addita, aut repetita erant, quæ multum nobis ad divinandum profuerunt. Non potest dici, quanta elegantia in illis versibus sit, quantaque studiosorum poetices jactura illi præpostero ordine legebantur. In illis hoc præstitimus. Versiculum illum, *Postque Paternam*, ex notis fugientibus veteris exemplaris reposuimus, quamvis ibi alieno loco legebatur. Sed ante eum versiculum deest sine dubio tale quid, *Post fata patris*. Nam prior fuit Latinus Alciurus Alethius pater hujus Alethii Minervii. Cui successit Paternam. Non potest igitur alius ante Paternam poni præter patrem ipsum Minervii: ut taceam interea quam recte illa cohæreant. Ait primum impuberem docuisse: Prætextatum jam patris laudem æquasse: adultum, et post tirocinium togæ in ipso flore ætatis immatura morte præreptum, postquam sine venia patris uxorem ex nobilissima domo duxisset, nullis liberis, nullis suis heredibus decessisse. Vel potius ipsum mortuo patri heredem suum non extitisse. Nam malo legere, *herede suo*, non *tuo*. Propterea 'solstitialem herbam' vocavit, imitatus Plantum: quod proverbialiter dicitur de re fugaci, et non diuturna. 'Cla-

ra cohortis Vexilla' vocat, ni fallor, ducatum Scholæ, et cathedræ principatum. Pro *Consuleras tu*: reposuimus *Contuleras te*. 'Connubium,' affinitatem; quod et ab aliis usurpatum memini. Duos ultimos versus notissimum ex Horatio petitos. Propterea ita correximus, et posuimus nomen Horatii. Dictum autem, 'Dicte profatu,' pro, Dictus. Vocandi, pro nominandi casu, quod toties notamus in Ausonio. Sic dixit, 'Prætestate,' pro Prætextatus. Nam ita habebat vetus membrana. *Scaliger*.

O flos Juvenum] Perturbatissimus est in scriptis horum versuum ordo. Atque hiuc accidit, ut quum Minervium hunc summis laudibus voluerit Ausonius efferre, culpæ pæne videatur, saltem si Scaligero credimus, qui putat etiam patri suo non fuisse heredem. Ut igitur hic Alethius ea sit existimatione apud posteros, quæ eum esse voluit Poëta, hoc mihi ordine totum Carmen legendum videtur: [ut nos in textu excudimus.] En quam diversa hæc a mente et interpretatione Scaligeri! 'Deseruisti' (scil. immatura morte raptus) omnia hæc naturæ et fortunæ dona, ne relictis quidem liberis, qui divitias utriusque domus hereditario jure possiderent. Sic Carm. xxiv. 'Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia acerbo Funere destitit.' Id est, *deseris*. 'Rhetorica floris adulti fruge carens' est, quæ necdum ad illam provectionis ætatis pervenit maturitatem, ut 'pro spe rem fruendam' daret, ut alibi Noster. Versum qui deerat, ita supplevi, *Post Nazarium, Poetæ Paternam*. Quare *Paternam* quam *Pateram* malim, vetus liber et præpositionis regimen faciunt: in illo namque, *Poetæ Paternam*: ubi facile nota illa, quæ in litteram designat, negligi potuisse videtur: hæc autem accusativum poscit. Nec video, quare ellipsis sit adsumenda. 'Nazarium' unde acceperim quæ-

rentibus, qui in præcedentibus commemoratus non est, satisfaciam spero, si Carmen xiv. respicere dignentur, ubi hæc duo nomina eodem modo junguntur: 'Gloria Athenæi cognita sede loci, Nazario, et claro quondam delata Paternæ.'

2 *Patris*] Tiberii Victoris Minervii, quomodo pnto: qui primus hoc in libro fuit defectus. *Vinetus*.

35 *Solstitialis Velut herba solet*] Pseudolus servus in principio Plantinæ Pseudoli: 'Quasi solstitialis herba paulisper fui. Repente exortus sum: repentino occidi.' *Vinetus*.

Solstitialis Velut herba] Usitatissima ab herbis et floribus utitur comparatione. Sic Statius lib. ii. Sylv. i. 'Ille, velut primos expiraturus ad austros Mollihus in pratis ante flos improbus exstat, Sic tener ante diem vultu gressuque superbo Vicerat æquales, multumque reliquerat annos.' Idem lib. iiii. in lacu. Etrusci: 'Sed media cecidere abrupta jventa Gaudia, florentesque manu scidit Atropos annos. Qualia pallentes declinant lilia culmos, Rubentesque rosæ primos moriuntur ad austros, Aut ubi verna novis expirat purpura pratis.'

37 *Ostentatus Raptusque*] Qui cito fato rapiuntur, nec multam annorum numerum faciunt, Ostensi tantum humanæ vitæ dicuntur. Virgilius de Marcello: 'Ostendent terris hunc tantum fata.' Venantius lib. iv. Carm. xxvi. 'Omne bonum velox, fugitivaque gaudia mundi Monstrantur terris, et cito lapsa ruunt.' *Berthius*.

49 *Utriusque sine*] In Veteri libro erat *Utriusque domus Sine herede tuo*. Ubi primam videtur corripuisse Poëta, contra quam solent alii. Et cum *hæres* sæpe per diphthongum scribatur, Noster autem diphthongos elisa una vocali quandoque soleat corripere, more hic fortassis suo fecerit, et 'sine herede' pro anapæsto

posuerit. Imo hæc certissima conjectura est. Sic et Prudentius primam in 'enigmate' corripuit, in Apotheosi: 'Legis in effigie scriptum per enigmata Christum:' quem poetam qui legerit, aut adverterit diphthongos seu Græcorum vocales longas, quæ duarum brevium instar sunt, omissa altera vocali corripientem, minus id in Nostro mirabitur. Fuit hæc illius ævi licentia, quam in Ansonio pluribus locis indicamus. Eres autem pro *Hæres* sæpissime in marmoribus occurrit: quod et notis in illa veteri inscriptione designari existimem, quæ ab Ursato inter Patavina monumenta recensetur pag. 249. nec ab illo explicari potuit:

L. M.
E. SEX. L. H.
IN. F. P. XIII.
IN. A. P. XXXII.

Id est, Locus Monumenti. Eredes sequetur locus hic, in fronte pedes XIX. in Agrum pedes XXXII. nam pro SEX, absque dubio SEQ. scribendum est.

51 *Quam fatiloquo profatus*] Profari, de vatibus et fatidiciis plerumque usurpatur, ut prædicere futura, vaticinarique, significet. Quod et veteris Jurisconsulti auctoritate de altero probat Budæus in annotationibus. 'Si servus inter fanaticos non semper caput jactaret, et aliqua profatus esset.' Hinc 'profatus' dixit Ausonius pro voce fatidici, pro prædictione, vaticinio, oraculo. *Vinetus*. Petron. in Trojæ Halosi: 'Quum Delio profante cæsi vertices.' Catull. in Epith. Pelei et Thetidos: 'Talia profantes quondam felicia Peleo Carmina divino cecinerunt pectore Parcæ.' Ita enim illic legendum.

54 *Nihil est ab omni*] Sic ibi fuit. Sed apud Horatium, in Ode scilicet sexta decima libri secundi Carminum: 'Nihil est ab omni Parte beatum.' Quomodo etiam Ausonium

scripsisse crediderim. Primum enim, quum tanti putet vatis Lyrici oraculum, cur suis omnino verbis, alio etiam metri genere, non extulerit? Deinde Carminis hujus metra, quum pleraque sint anapæstica, quocumque genere suus poeta constituerit, cur hemistichium istud metri Sapphici hendecasyllabi, et qui ipsum sequitur, Adonius versus, anapæstica non videantur? Anapæsticum namque metrum pro suis, hoc est, pro Anapæstis pedibus, spondeos, et dactylos passim admittit. Quare, 'parte beatum,' tam Anapæsticum metrum erit, quam Dactylicum Adonium: qualia sunt multa in hoc Ausonii Carmine metra, ut 'Rbetor Alethi,' 'Major utroque,' 'Doctor in annis.' Hemistichium autem Sapphicum, 'Nihil est ab omni,' purum putum esse Anapæsticum potest, correpta penultima syllaba, quæ longa erat. In ea namque voce, o, natura brevem esse contendunt, qui eam ab veteribus poetis correptam fuisse docent. Lucretius libro primo: 'Per gentes Italas omnium quæ clara clueret.' Et tertio: 'Quum semel ex omnibus membris ablata recessit.' Terentius in Andriæ actu secundo: 'Sine omni periculo, nam hocce haud dubium est quin Chremes,' Metro iambico senario, pedeque anapæsto in prima sede. Idem in Actu secundo Eunuchi, metro iambico octonario, et pede dactylo in quarta sede: 'Quum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.' Et in extrema Hecyra, dactylo anapæstove in principio metri etiam octonarii iambici: 'Omnia omnes ubi resciscant: hi quos par fuerat resciscere.' *Vinetus*.

No. 197. *Leontius Grammaticus, cognomento Beatus*] Non *Beatus*, sed *Lascivus* fuit cognomen Leontio, docet Epigr. 'Iste Lascivus patiens vocari.' Lascivus dictus est, quia hilariter vitam transegit in ludis jocisque. Lascivus enim non est libi-

dinosus, sed petulans: sic 'lascivire milites' Tacito dicuntur, cum tempus transigunt ludendo, tempore feriarum. 'Lascivi pueri' Horat. 'Lasciva puella' Virg. 'Malo me Galatea petit lasciva puella.' *Grævius*.

5 *Iste Lascivus*] *Lascivus*, quo nomine vulgo appellabatur Leontius, nec moleste ferebat, in malam partem fere accipitur, et quæ hinc sunt lascivia, lascivire, pro petulante, procece, molli, libidinoso. *Vinetus*.

10 *Munus ingratum*] 'Tibi' ad 'debitum' referendum est: 'ingratum' enim Poëtæ erat munus, qui maluisset non dare: sic in Carm. xvii. de Arborio: 'Hinc renovat, &c. Annuus ingrata religione dies.'

No. 198. 14 *Neque disciplinis*] Eadem de se testatur D. Augustinus l. i. Confess. 'Quid autem erat causæ, cur Græcas literas oderam, quibus puerulus imbuebar, ne nunc quidem satis exploratum est. Adamaveram enim literas, non quas primi magistri, sed quas docent, qui Grammatici vocantur. Nam illas primas, ubi legere, et scribere, et numerare discitur, non minus onerosas penalesque habebam, quam omnes Græcas.' Qui locus et sequens Carmen illustrat.

17 *Vos levis caspes*] Ovidius de Tibullo: 'Ossa quieta precor tuta requiescere in urna: Et sit humus cineri non onerosa tuo.' Sic autem in veteri illo codice *Caspes* prima diphthongo. *Vinetus*.

Vos levis caspes] Quamquam hæc notissima sunt, elegantem tamen Tertulliani locum quin adscribam, continere me non possum. Ille igitur de Anima cap. iv. 'Quid quod,' inquit, 'ut sentienti maledicis, cujus memoriam cum alicujus offensæ morsu facias? Terram gravem imprecari, et cineri penes inferos tormentum. Æque ex bona parte, cui gratiam debes, ossibus et cineribus ejus refrigerium comprecari, et ut bene requiescat apud inferos cupis.'

5 *Hoc ipso care magis studio*] Quem ob id pluris facio: quod ambiveria munus, cui gerendo tametsi minime idoneus eras propter exilem eruditionem, tamen quia sic locum inter doctissimos professores tenuisti, inter eos te, sodalis quondam et amicus, commemorandi occasionem nunc habeo. *Vinetus*.

6 *Es meritos inter*] Ita legendum. *Commemorande*, hoc est, commemorandus, ut supra, 'prætextate,' et similia: et in Mosella: 'Tempora longarum fers incorrupte morarum.' 'Incorrupte' dixit, pro incorruptus. *Scaliger*.

Es meritos inter] Pro *commemorandus*, ut aliis notatum: est autem hic sensus: quod tam eximium Grammatici nomen, quamvis impar ingenii viribus, appetieris, ideo commemorandus es inter eos, qui eruditione sua tueri illud poterant, atque adeo merebantur.

No. 200. *Grammaticis*] Quod superius acciderat propter versuum brevitatem, ut plurima suis sedibus quasi vi dejecta fuerint, id in Philologis Burdigalensibus videre etiam licet: in quibus multa perperam transposita sunt a vetere librario: non pauca etiam a Correctore Lugdunensi depravata: quem tanta religio incesserat, ut cum Ausonio duos versus eripuisset, duos ultro munificus de suo dederit: tanquam hanc illi compensationem imputandam censeret. Nos contra illos versus Ausonio eripiemus, et suos ei reddemus. Sed prius lemma, seu titulus ita concipi debet: *Grammaticis Latinis Burdigalensibus Philologis, Macrino, Phœbitio, Concordio, Sucroni, Ammonio Anastasio Grammatico Pictaviarum*. Totidem enim hic recenset Ausonius: ne putes Anastasium Ammonium ab his separandum esse, quod tamen commissum est in vulgatis editionibus, et in veteri exemplari. Igitur ita lege, et digere

hos versus, uti nos transposuimus. In quibus luce clariora sunt omnia, quæ ante obscura, distorta, depravata legebantur. *Scaliger*.

1 *Nunc ut quemque*] An ut elegiaci meri legendi sint hi versus, an vero, ut nunc, disjuncti, ad gratiam fortassis aliquid, ad rem nihil facere arbitror. Conatus tamen sum in ordinem redigere: sed cum jam in eo essem, ut industriæ successum adfuturum sperarem, alter, et item alter versus obstabat. Elegiacos meros reperias apud hunc Nostrum, Heliodorum, Ælium Lampridium, Martianum Capellam, Boëthium, ni fallor, &c.

11 *Permaneat*] Hoc vult: quia eorum nullum est meritum, neque aliud alio præstat, se secuturum seriem, et successiones eorum, atque ætates. *Scaliger*.

13 *Sobrius in pueris Et puerorum*] Habebat codex ille Lugdunensis unico versu, *Sobrius et puerorum*: quomodo legendum esse ratio convincit. Nam quæ superest syllaba in hoc versu hypercatalectico, insequentem rejicienda est, ut sit: *Sobrius et puero-Rum utilis ingenis*. Habet Noster auctores suos, quos sequutus est.

16 *Credita puerities*] Secundus metri hujus pes pueriti, proceleusmaticus pro dactylo, a dactylo differens syllabarum numero, non tempore. *Vinctus*.

17 *Nomine Phæbitium*] *Lege: Phæbadium*. Hoc nomine et alii Galli fuerunt, ut ille Aginnensis episcopus, qui contra Arrianos Epistolam scripsit. 'Phæbiti' vero nomen nusquam recurrit, sed in inscriptionibus 'Phæbi' et 'Phæbiani.' *Grævius*.

21 *Sed tamen, ut placitum*] Non sine causa addidit, quia non omnibus credibile videbatur. Quare superius idem est, quod de eadem re dixit: 'Si fama non fallit fidem,' in Elogio Attii Pateræ. *Scaliger*.

23 *Gentis Aremoricæ*] Scribit Pli-
Delph. et Var. Clas.

nus Aremoricam olim fuisse dictam eam Aquitanix partem, quæ Garumnæ fluvium, et Pyrenæum montem interjacet: sed Cæsar commentario septimo civitates Gallix Oceanum attingentes, Gallorum consuetudine Aremoricæ esse appellatas scribit: in quibus Curiosolites, Redones, Osissinos, Leonices, et alios nominat: qui tractus et Bajocasses habet, oppidumque, quod a Druidis nomen adhuc retinuisse creditur, *Dreux*. *Vinctus*.

25 *Nati opera obtinuit*] Filius ergo Patera, et pater Phæbicius, peregrini homines, litteras sunt Burdigalæ professi, sed pater posterior, et jam senex, filii opera studioque accitus. *Idem*.

31 *Sucuro*] Quod in vetere codice invenimus, bona fide reddidimus: nisi quod ibi, non *progenies*, sed *progeniem*, perperam legebatur. Manifesto videmus Sucuronem nomen peregrinum et servile, quod convenit huic Grammatico, quem ait libertinæ conditionis fuisse. *Scaliger*.

34 *Pange*] Correximus secuti vestigia ejusdem veteris libri, in quo *Pance* scriptum erat. Quam sæpe, C, pro G, veteres librarii posuerint, fidem fecerint illa 'subicitare,' 'inicare,' pro subigitare, et inigere, et infinita talia. *Idem*.

36 *Et memora tenuem*] Carmen hoc habebat proprium titulum, AMMONIO ANASTASIO GRAMMATICO PICTAVIORUM. et mirum ni pars ejus sit. *Vinctus*.

38 *Burdigala genitum*] Reposui particulam, quam vetus liber inserebat, *Burdigala hunc genitum*. Erat idem duobus versibus auctior, *Et memora tenuem Nania Grammaticum*. Quocirca Scaliger correctoris Lugdunensis subdititios esse dixerit, nullam justam causam habuit: quum enim diserte in vetusto illo codice, et ante hunc versum legantur, suo quidem, ut res ipsa docet, loco; quare, quæso,

3 Q

Auson.

tamquam spurii ejicientur?

40 *Pictonica*] Subintellige urbi. Eodem modo 'Pictavicæ.' Sic enim in Epigrammatis: 'Imago Rofi Rhetoris Pictavicæ.' Hoc est, civitatis; ex veteri libro. Ambitio, inquit, abstulit eum suæ Burdigalæ origini, et dedit Pictonicæ civitati. Substitutū erant Correctoris Lugdunensis illi versus: *Et memora tenuem Nania Grammaticum.* Item ille, *Quamque habuit etiam.* Quid commiserit, tibi indicavi: tu de ejus fide, et religione cogitato. Nos merito eos malæ fidei possessores dejecimus. *Sculiger.*

Pictoniceque] Hoc quomodocunque emendes, a Pictonibus 'Pictonicum litus' dixit idem Ansonius in Epistola ad Paulum de nobilibus ostreis: et 'Pictonica arva' Paulinus in Epistola ad Ausonium, 'Defore.' Sunt autem Pictones, gens, nunc *Poitivins*: ager et provincia, *Poitou*, in Galliæ Celticæ parte, quam Augustus Cæsar Aquitaniz annexuit, ad fluvium Ligerim, et Oceanum Britannicum. Noti Cæsari, Straboni, Plinio, et aliis Veterum multis, inter quos Ptolemæus duo Pictonum oppida memorat, Augustoritum et Limonum: quorum ego neutrum nec ex situ, nec e vestigio prisce nominis agnoscere possum: quanquam non dubito, quin alterum sit, quod vulgo *Poitiers*, ab vetere gentis vocabulo vocitatur, omnium Aquitanicæ Celticæque Galliæ oppidorum maximum. Cujus civitatis, vel solius sui ante annos mille et ducentos episcopi Hilarii nomine clarissimæ, vetustatem testantur tum amphitheatrum ad forum Vetus intra ipsa nunc mœnia, olim extra; tum aquæductus, quo ad amphitheatrum et urbem ex agro meridiem spectante, aqua perducebatur, insignes reliquie. Dicam alias, si vita et otium suppetet, quam parum sapere illi Pictonum mihi videantur, qui se a Scythiis et Pictis Agathyrsis profectos jactitant: et suis Pictavis a picta

vi nomen inditum somniant. Ceterum quod quidam Grammatici non ita dudum tradiderunt, syllabam secundam in Pictones semper produci; eam in Græcis exemplaribus ego ancipitem reperi: quam corripunt tantum Ansonius et Paulinus, nec producit Claudianus in quarto Carmine de Consulatu Honorii, ubi legendum non *Pictonum*, sed *Pictorum*: 'Incalnit Pictorum sanguine Thule.' *Vinetus.*

Pictonica] Sic in Mss. libris Canonum Eccles. Africanæ legas: 'Et non solum ad ipsum sanctum fratrem nostrum Constantinopolitanum Episcopum, sed etiam Alexandrinæ et Antiochenæ venerabiles sacerdotes:' pro quo in Edit. Justelli *Alexandrinum et Antiochenum* legitur, ut ego arbitror, non recte.

47 *Moribus implacidis*] Scripserat forsitan Auctor *implacitus*, ut supra: 'Salibus modestus nullo felle perlitus.'

53 *Commemorare*] Trochæum versiculus amiserat, quem pronomine *mea* suppleverunt Lugdunenses. *Vinetus.*

No. 201 *Herculano*] Hic est Pomponius Maximus Herculanus: quem septimodecimo Carmine Parentalium celebravit Ansonius. *Vinetus.*

2 *Spem magis, quam fruendam*] Hic desideratur una syllaba: quæ fortasse rem fuerat. *Spem magis quam rem fruendam.* Optimam spem conceperat Ansonius de Herculano puero: quæ se frustratum significat. *Idem.*

Spem magis] Inde juvenula pingitur *Spes* in antiquis numismatibus, quia cum tenera ætate incipit; in eaque 'spes, non res,' ut Cicero ait, 'laudari solet.' Anton. Augustinus. Ludere autem in hisce nominibus auctores amant: sic Noster Carm. xi. Parental. 'Pastor chære nepos, spes cujus certa fuit res.' Cicero in Verr. iii. c. xix. 'Cum in provincia tam locuplete ac referta non modo rem, sed ne spem quidem ullam reli-

quam cuiquam feceris.' D. Augustinus lib. iv. de Civ. Dei, c. xxiv. 'Tales Christianos imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cum id, quod expectamus, advenerit.' Idem lib. x. Confess. 'Et sunt, qui spe beati sunt. Inferiore modo isti habent eam, quam illi, qui jam re ipsa beati sunt. Sed tamen meliores quam illi, qui nec re, nec spe beati sunt.'

5 *Pythagorei....tramitis rectam viam*] Vide Carmen Virgilio inscriptum de littera Pythagore. *Vinetus*.

6 *Sedem fove*] Id est, sepulcrum. Nam sepulcrum sedes vocatur, teste Servio ad lib. vi. *Æneid.* vs. 152. 'Sedibus hunc refer ante suis, et conde sepulcro.' Bene vero Servius, quod sedes, ut hic, ita et ad vers. 328. de naturalibus sedibus capit. Terræ namque debetur corpus nostrum; et est id quoque antiquissimum sepulturæ genus, quum cadavera non igne concremantur, sed injecta humo conteguntur, et 'quasi operimento matris,' ut ait Cicero, 'obducuntur.' Recte Pacuvius: 'Mater est Terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.' Et, unde Pacuvius transulisse videtur, Euripides: 'Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμα ἀφίκετο, Ἐνταῦθ' ἀπὸ τοῦ πνεύματος μὲν πρὸς αὐτὰρα, τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.' Hujus opinionis assertor Thales fuit, qui quod aquam rerum omnium principem esse diceret, obruenda corpora censebat, ut possent humore resolvi. 'Sedis' porro vocabulo præter Horatium et Virgilium usus est Noster eadem significatione, Carm. hic ult. Commemor. Professor. Burdig. 'Sedem sepulcris servet immotus cinis.' Quod ait, 'quietis Manibus,' e veteri for-

mula est, quietem securitatemque compositis cineribus comprecantium. Sic in Inscriptione veteri, quæ inter Comaram et Javarinum in Hungaria inter antiqua rudera reperta est, 'Æternæ quieti et perpetuæ securitati' reperias. Sed adscribam totam; imo potius Epistolam integram inseram, quæ ab adolescente tunc temporis annorum circiter viginti scripta, nec ingrata, ut spero, lectori, nec inutilis erit. Defungar simul officio, munificentiam erga me Illustrissimi ac fortissimi Herois NICOLAI SERENII grate commemorans. Obiit hoc Croatiae Hungariæque lucidum sidus ante annos pauculos: cujus virtutes et animi decora, prudentiam, fortitudinem, clementiam, liberalitatem, eruditionem si tenuiter tantum delibare voluero, complures paginas implevero. Linguarum quidem complurium ita callens fuit, ut qui illum ignorantes loquentem audirent, sive ille sensus suos Hungarica, Croatica, Slavonica lingua exprimeret, (quæ dialecto potissimum variant,) sive Germanica, Latina, Italica, Turcica proloqueretur, quænam ipsi vernacula foret, ambigerent. De rebus præclare gestis nihil dicam. Tam enim earum, quas ab ineunte adolescentia ad vitæ usque terminum patravit, quam nuperi cum Turcis in Hungaria belli suo cum maxime ductu profigati memoriam nulla temporum delebit injuria. Vos autem SERENII Manes Avete: et si sentire datur post fata quietis, hanc Illustriss. Vestri nominis pertenuem commemorationem, ab animo grato, Vestræque gloriæ deditissimo profectam volentes accipite, ac æternum Valet.

SPLENDIDISSIMO AC ORNATISSIMO JUVENI

NICOLAO WITSEN,

AMICO SINGULARI,

JACOBUS TOLLIUS

χαίρειν καὶ εὐπράττειν.

Promiseram in prioribus, satisfactionem me petitioni tuæ et amicorum, qui accuratam itineris Græcensis enarrationem desiderabant. Maluisssem supersedere hoc labore, ne, cum domum reversus fuero, fabularum materies circumcisa sit. Eo namque ingenio plerique homines sunt, ut e longinquis terris recens reduces non de situ terrarum urbiumve tantum, verum de eventis quoque singulis compellere aveant, et quidquid notatu mirataque dignum acciderit, curiose exquirere: quorum desideria si absens expleveris, neque novi quidquam præsens adferas, evalescit continuo illa, quam conceperant, de tanto itinere opinio: vixque satisfecisse illis officio videris, qui non in eruendis cujusque loci memorabilibus fueris attentior. Dabo tamen meritis erga me tuis hunc paucarum horarum laborem, servatoque temporis et rerum ordine singula, quæ vestris auribus digna sunt, recensebo.

Quatridui iter erat Vienna Græcium, quod propter sædissimas tempestates, aliaque ex equorum vehiculorumque penuria incommoda, longe gravissimum fuit. Aspera sylvorum montium juga negabant quandoque equorum operam: et quo altiora eorum culmina, eo major corpora nostra lassitudo occupabat. Mensis erat Junius, qui cum maxime serenum cælum spondere debuisset, con-

tinnam tunc temporis hyemem effundebat. Hinc concurrentes per præcipitia aquarum rivi viarum aditus inundabant: inde humidi undique patularum arborum rami transeuntium ora et oculos conspurcabant. Quin, quod recreare animum debuerat, consortium hominum, commiserationis partim, partim indignationis materiam suppeditabat. 'Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?' ait Satyricus: at nos et mirati sumus, et vix a lacrymis nobis temperare potuimus, ubi plerosque horum montium incolas ita deformatos vidimus. Sed quota pars hæc justis doloris erat? miseri homines, quorum guttura tumor ille altius obsederat, vix mentis compotes erant. Vidi, quibus strumæ capitis æquarent magnitudinem, in dextrum vel sinistrum humerum prolapsæ: in aliis ovi, in quibusdam pomi grandiusculi speciem referrent. Eadem fere et æqualis erat stultitiæ exuberantia; quæ quam molesta peregrinantibus esse possit, ego exemplo fuerim, cui maximum aliquando ruendi in præcipitia periculum ex illo hominum genere obtigit, dum obvis in angustissimo tramite asinarius cedere volentem ex improvviso a tergo retinent. Aderat bonis hiæce viris, præter ea quæ dixi, procax quædam et illiberalis irridendi peregrinos libido: videbamurque iis parte quadam corporis debiles. Sic Lybicus mulieribus, queis in tantam mag-

nitudinem mammae excreverant, ut post humeros abditis infantibus ubera admovebant, vix dejerantes fidem fecisse maritos Synesius refert, non ceterarum quoque gentium feminas eadem pectoris sarcina debonestari. Sed æquiores illæ tamen peregrinis: quarum namque castigationes forte mammas essent continuæ, confluentes ad inusitatum spectaculum collatis ubertim muneribus alienigenum decus prosequiebantur. Nostri vero illi inhospitales nimium; ad quos cum subito respiceremus, aut ciconiarum colla curvari, aut aurículas asini agitari manu, aut æstuantem canis linguam protendi deprehendebamus. Ceterum cibi potusque ubique affatim erat. Hasce angustias vix elucitati, pervenimus tandem Sole jam occaso Græcium. Caput ea Styriæ Muræ fluvio rapidissimo adjacet, qui in suprema Styria scaturiens, perque montium anfractus delapsus, complures undique rivulos recipit, quibus auctior mœnia Græcii mordet, atque inde per distincta amœnissimis campis juga profluens Dravo fluvio miscetur. Oppidum ipsum modicum est, et elegans, rotunde oblongum, leniterque arcem versus acclive, quæ arduæ et excelsæ rupi imposita tutissimum accolis contra Turcarum incursiones receptaculum est. Ædificia privata satis magnifica et ampla sunt; quæ, ut verum fatear, nitorem mediocri civitati haud modicum conciliant. Templâ ædesque sacræ et publicæ, quemadmodum ubique, ita et hic privatarum domuum elegantiam longe superant. Celebre est oppidum anniversariis nundinis, quas Hungari, Itali, Croati, Austrii, ceterique vicini frequentant. Quare quidquid mercium quæque regio fert, illic distrahitur: iude in Moraviam, Boiohemiam, et loca vicina deportatur. Ultra Muram suburbium habet late diffusum, multisque domibus frequens: ad utramque vero ripam aut

feracia camporum æquora, aut frugiferos colles; quorum læta viridi germine facies non minus omnium oculos ad sese trahit, atque sonori decurrentis fluvii susurri accolarum aures demulcent. Erat, ut jam ante indicavi, illuc mihi adeundi causa iter Cæsaris, cui postridie quam ego adveneram, ut Duci Styriæ, sacramentum ab oppidanis præstitum est. Occurrebant ei adventanti proceres ad primum ab urbe lapidem, ubi defixa aliquot tentoria nobilium turbam vix capiebant. His cinctus Imperator, turmis aliquot equitum comitatum prosequentibus, inter æneorum tormentorum strepitus, clangoremque tubarum urbem versus equo vehebatur, usquequod non longe a porta descendens, ex obviatorum Consulium manibus claves reciperet, iisque deducantibus per tergeminos arcus triumphales, digestorumque civium manipulos, Feliciter, Feliciter acclamantium, in aulam properaret.

Dum hic aliquamdiu commoror, cognitus est mihi Decus illud Hungariæ gentis, Heros NICOLAVS SERINIVS, cujus crebræ et felices in Turcicam dittonem eruptiones id commuerere, ut et illarum fama omnem Christianum orbem impleret, et ipsum SERINIVM nomen Turcis terrori esset. Itaque quod de Hunniade factitatum legimus, quodque veteres apud Batavos Drusus Tiberii frater evicit, infantium ploratus solo adventantis Serinii nomine comprimentur. Plurimum eapropter debeo Illustrissimo Comiti POTTINGIO, cujus insignis erga me favor ad interiorum familiarumque tanti viri notitiam mihi aditum dedit. Discedente namque Imperatore in Carniam et Carinthiam, cum affinem suum invisere in animum induxisset, me quoque perquam comiter et benevole invitavit, uti secum proficiscerer. Arripni intraque, quod aiunt, manu tam exoptatam occasionem: tertioque ex eo die

Czackothurnum, quæ Comitibus Serinii arx et sedes belli est, pervenimus. Omnis hæc regio cumprimis fecunda, et omnis frumenti optimique vini feracissima est: videnturque Ceres et Iacchus certavisse, uter hanc oram in tutelam suam reciperet. Excellit inter vina Lutenbergensæ, cujus cum sapor quovis melle dulcior sit, qua in re Hispanicis vinis cedere debeat, nescire me profiteor. Celebre et in Croatia, et in Austria, alibi-que, Hungaricum vinum est, quod ab adjacente *Tokairo* cognomen accipit: verum mea quidem sententia hoc fortius, et ad inebriandos, illud suavius et ad recreandos homines provenire dicendum est. In itinere vix quidquam nisi *Rackelsburgum*, quod oppidulum potius quam oppidum dicendum est, oculos nostros advertit. Monstrata est mihi e longinquo ab Illustrissimo Comite *Stridonium* patria S. Hieronymi, ad manum dextram Carinthiam versus. Ubi *Czackothurnum* appropinquare cœpimus, obvii fuere admissis equis complures speculatores, qui Comitem Serinium de adpropinquationis nostræ momentis certiores facerent. Itaque cum mille circiter passus abessemus, occurrit Affini suo Comiti Pottingio, equo vectus, omni circum familia itidem in equis prosequente: mox dimisso equo inter mutuos amplexus in currum adscendens, per digestas militum stationes in palatium deducit. Erat id valde splendidum et amplum, egregieque contra Turcarum vim munitum, circumdatum ferme ex omni parte palude, quæ cuniculos arceret. Unum latius tantum, quod pagum prospectat, solido solo innititur, eo firmiori opere præcinctum. Mirabamur in tanta circumjectarum nationum barbarie cultissimas ædes, lectam familiam, ditissimam suppellectilem, et summum ubique nitorem. Suspensæ erant in porticibus exuvie Turcarum, arcus,

pharetræ, mallei, clypei, reliquæque id genus arma: quorum tamen splendorem fulgor acinacum Damascenorum superabat. Erant in iis, quorum capula auro argentoque erant ornata: quorundam vaginæ insertis gemmis illustres oculorum aciem præstringebant. Videre erat in atriis suspensæ vexilla, quæ ex Turcia capta, multoque sanguine fœdata, non incruentam neque imbellem victoriam denotabant. Monstrabantur ibidem tabulæ, in quibus res fortiter a Comite gestæ depictæ erant. Unius memini, in qua respiciens caput Turcæ præcidit, qui prehensio a tergo sagulo elata dextra mortem minabatur. Fuera hoc primum juveni militiæ rudimentum: ex uno disce cetera. Tertio, quartove, ex quo veneramus, die ducti sumus in bibliothecam, quam insignem et omni librorum copia refertam habebat: inde in armamentarium, quod, ultra quam credi potest, æneis tormentis, bombardis, hastis, acinacibus, aliisque armorum generibus instruxerat. Accessit huic humanitati amplissimum auctarium, *νεμλωθήκη* aperta, in qua præter alia haud spernenda numismatum antiquorum copia. Erat in iis Alexander Magnus ex auro et ære, erant Othones argentei, Vitellius, Ovidius, Horatius, Pescennius Niger, multique alii (quorum nummi rariores) ex ære. Erant effigies Regum, Principum, clarorumque virorum, minuta et orbiculari forma, torno, ut suspicor, elaboratæ. Monstrabantur mihi præ ceteris effigies Martini Lutheri et uxoris Catharinæ perquam elegantes. Inde digressi in hortos Comitibus perreximus, quorum nitorem elegantiamque verbis exprimere non possum. Assequeris tu fortassis cogitatione, dum veteres Alcinoi hortos tibi ob oculos proponis. Sequentem diem venando consumsimus; multoque cum gaudio trepidantes capreas in casses egimus. Leporum, perdicum, et co-

turnicum captura huic venationi accessio erat. Eodem die, si recte memini, omnes Comitís equi sub oculos nostros traducti jucundissimum spectaculum præbuere. Laudabat ex his maxime Heros Serinius equum ætate fessum, viribusque defectum, cujus fideli quondam opera diu usus fuerat. Præfabor veniam, et fidem Comitís implorabo (de qua usurpasse Pythagoræorum verbum sufficit, *Ἀδὲρ ἔπα*) antequam ea, quæ de hujus equi virtutibus prædicabat, referam. Pernicitas ei tanta fuerat, ut lacerare posse ventos videretur, neque apud Turcas Croatasve ullus inveniatur, qui pari pedum velocitate esset. Verum quod unum maxime admirandum videri necesse est, Turcas intra milliaria quartam partem odore præsentiscebant, eorumque adventum crebro hinnitu pulsuque pedum Domino indicabat: quo indicio fretum sese multa egregia facinora patravisse Comes fatebatur. Nec derogabis huic narrationi fidem, si vel quæ de Diomedæis avibus referuntur, vel de cane Lipsius in Epistolis stilo consignavit, in memoriam revocaveris. Interea temporis, dum hic omni deliciarum genere me recreo, obtulit sese spectaculum hactenus non visum, sed illorum oculis familiare et pæne quotidianum. Inter captivos Turcas, quorum apud Comitem magnus numerus, senex erat, ætatis ultra sexagesimum annum proVectæ; qui cum pretium, quod pro libertate exigebatur, aut solvere nequiret, aut spondere nollet, resupinus in terram dejiciebatur, pedibus ita in altum protensis, ut plantæ pedum conjunctæ verberibus paterent. Aderant duo itidem captivi, qui revinctos ad prælongum baculum pedes, ne retrahi vel protendi possent, continebant. Ubi ille ita colligatus, tres Comitís famuli ex triquetris consistentes duratos fumo crassiores baculos vi quanta poterant maxima in

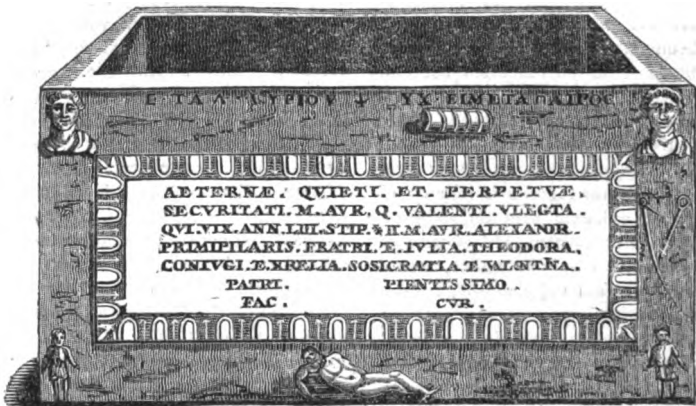
captivi illius plantas impingebant, idque eo ordine, quo apud nos triticum e stramine excutitur. Alterum me Pythagoram putabam, et hinc musicam posse discere: ita numerosæ non verba, sed verbera cadebant. Non proderant misero homini flexæ in misericordiam voces, quominus centum sexaginta octo ictibus laceraretur. Quin benevole cum eo agi ex adstantibus non sine quodam horrore audiebam, quum in illis aliquando numerus ultra sexcentissimum extendatur, sic ut disruptarum quandoque plantarum vulnera digitum recipere possint, imo toti digiti decutiantur; sæpe quoque mors consequatur. Ita tractatum captivum iidem illi famuli festibus in cavum quoddam propellebant, ut in eo detineretur, usque dum convalescentibus pedibus diurno penso sufficeret. Ceteri captivi in compedibus opus faciebant, ille lapides, hic arenas, alius calceam, vel aquam aggerendo, quidam ex imis fundamentis cocto lapide munimenta extruendo: quorum si quis minus strenuam operam navaret, aderat mastigophorus, qui corio bubulo terga eorum variegabat. Plautinum gymnasium dixisses, 'ubi vivos homines mortui incurarent boves.' Potus illis aqua, cibis panis erat; isque vix sufficienter recreandis viribus, quæ continuo labore exhauriebantur, præbebatur. Erant in remota ædium parte sub custodia octo centuriones, quos *Agá* vernacula lingua Turci vocant: dabantur hisce cibaria satis lauta, quæ tamen postea auro contra cara forent. Verum ne quid sequius de Illustrissimi Comitís humanitate existimes, aliter cum Turcis vivi non potest. Viget inter hasce nationes lex talionis, nihilque ab alterutra vel protendi in captivos statuitur, quin mox vindicetur. Itaque cum Turcæ eo modo Hungaros Croatasque accipiant, insolentiam illorum et crudelitatem pari pœna coerceri necesse

est. Coguntur omnes captivi sub noctem in ergastula subterranea, quæ Turcæ Algeriani *Mazmorras* vocant. Illic inclusis nervo pedibus non nisi summum corpus manusque movere possunt, ad istius credo prædæ capturam, quæ sub ænigmatis velo abstrusa Homero mortis fuisse causa fertur. Hisce in diebus lubido me visendi *Waradinum* cepit, quod oppidum trans *Dravum* fluvium jacet. Est illud quidem magni momenti ad reprimendam vim Turcarum; ceterum si ad magnitudinem ædiumque splendorem spectes, Græcio longe inferius. *Dravus* fluvius latitudine Vahali nostro par est, qui in Rhæticiis Alpibus oriundus non longe infra Quinque Ecclesias in Dannbium infuit. Cum decem præterpropter dies Czackothurni contrivissemus, cœpit sese Ill. Comes Pottingius itineri accingere. Verum interea dum vasa colligimus, Inscriptione te beabo, quam inter antiqua rudera repertam in area arcis suæ Heros Seininus muro inseri curaverat. Ejus

exemplum hoc est :

P. CORNELIVS
CLAVA. FORIS
T. F. ANN. XXV.
CLAVDIA. P. F.
DACVMENA
ANN. XXXXV.
FAVENTINA. ERES.
FACI. CVRA.

Effigies utriusque lapidi incisæ erant: et in supremo margine visebantur duo capricorni, et totidem delphines, singuli in singulos angulos disjuncti: unde primo suspicabar Augustæo ævo vixisse. Adjungam itidem duas alias, quarum exemplum amicus quidam subministravit, qui eas viderat et descripserat. Inventæ fuerant inter Comaram et Arrabonem in Hungaria, cum ann. c15 100 LIV. Illustrissimus Comes a Buchaim Comaræ præfectus ad resarciendos oppidi muros aliquot fossores eruendis dirutæ quondam in vicinia civitatis ruderibus immitteret. Earum prior hæc est :

f. M. AVREL. VALENTINO V. LEG. TR. id est, Tribudo; nisi τὸ ΤΑ. cognominis legionis initium sit.

ÆTERNÆ. QUIETI. ET. PERPETVÆ.

SECVRITATI. M. AVR. Q. VALENTI. V. LEG. TA.

QVI. VIX. ANN. LIII. STIP. XXXII. M. AVR. ALEXANDER.

PRIMIPILARIS. FRATRI. ET. IVLIA. THEODORA.

CONIVGI. ET. AVRELIAS. SOSICRATIA. ET. VALENTINA.

PATRI.

PIENTISSIMO.

FAC.

CVR.

Reperta in hoc sepulchro lucerna ardens, quæ ad primum aëris sensum extincta est. Cadaver quoque, ut apparebat integrum, mox ubi contigere, in pulverem dilapsum est. Lapides sepulchrum constituentes erant quatuor quadrati, in se invicem compacti, viridique bitumine ad defendendum aërem commissi, adeo duro, ut malleorum ictibus resisteret. Snpra inscriptionem ad manum dextram caput viri, ad sinistram fœminæ, infra dno infantes, et in medio hominis figura cubantis et inflexo cubito libro innitentis conspiciebantur. Alteri lapidi, qui capiti obiectus, eques cum armigero insculpti erant. Sed ecce alteram:

D.

M.

M. VAL. VALERIANO ... LEG. IIII. F. L. VIXIT. AN. XLII. ET. M. VAL. VLPIO. EQ. PV. BLE. FIL. VIXIT. AN. VIII. SIMVL. CONDITIS. VLPIA. PARATIANA. MARITO. ET. FILIO. ET. VLPIA VALERIA. FILIA. HÆREDES. F. C. Narrabat mihi amicus ille, multos in hoc sepulchro fuisse inventos aureos torques, armillas, anulos, aliaque κεμήλια, quæ fures illi vere fossores Rascianis mercatoribus vendiderant. Sed, quod pæne dixisse oblitus fueram, sita est Arx *Czackothurnum* duo milliaria cis confluentem Muræ et Dravi, distatque Græcio viginti sex mill. *Canischa* vero, quod proximum Turcarum munimentum, quatuor. Non contentus Comes Serinius Affinem omni honore atque benevolentia demeruisse, valedicentem sibi insigni equo Turcico donavit: nec non famulæ quoque ejus luculenta munera dilargitus est. Eidem Comitibus liberalitati acceptos fero tres li-

bros Turcicos, tria sudaria (quorum unum floribus acu pictis variegatum, alterum auro et argento distinctum est), duo cochlearia cum theca coriacea argenteis floribus ornata, vas potiorum coriaceum, ut et magni precii acinacem Damascenum. Sic hilare pariter atque liberaliter accepti Græcium reversi sumus. Proxima occasione de moribus Hungarorum, aliisque, quæ huc faciunt, plura: nunc lassa manus geminam operam denegat. Vale, et me ama. Dabam Græcii, Anno c13 1306 LX. a. d. XIV. Kalend. August.

Ἀὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα σιδηρὸς. Dum hanc, quam dudum ad Amicum scripseram Epistolam relego, continere me non potui, quin ineditas aliquot inscriptiones auctarii vice subjungerem. Descriptæ mihi eæ sunt præterita ætate in oppido Vangionum Wormatia ex antiquis saxis, quæ inter alia rudera, dum exstruendo munimento fossam repurgant, opifices eruerant. Atque id eo libentius facio, quod complures aliæ in eodem oppido puerorum nequitia ac petulantia ita fuerant corruptæ, ut nullo pacto describere potuerim. Sed bene Opitina, qui in Var. lectionibus inscriptionum istarum nobis exemplum reliquit. Idem accidisse quoque ad Coloniam Agrippinam duabus aliis adverti, quas ex Austria redux ante hos decem annos descripseram. Ne igitur qualiacumque hæc antiquitatis monumenta depereant, malui non suo loco ac tempore ab oblivione illa vindicare, quam dubiæ et anceps fortuna committere.

In fossa ipsa: Eques armatus, sequentibus duobus peditibus.

PAETVS MV. -----
 EQVES ALÆ AGRIPPIN.
 ----- NATIONE. TREVIR.
 -- ANNOR. XXXV. STIP.
 -- XXIII --- SIT. P. F.
 -- FRATRES. POSVERVNT.

M. SEMFRONI
 VS. L. F. DOMO
 TERMECTINVS
 ANNO. XX. ....*
 DEC. EQVES ALÆ
 SEBOSIANÆ
 H. S. E.

* STIP. forte

'Termestinatorum' meminit Sallustius lib. II. Hist. apud Nonium in Satias. Populus citerioris Hispaniæ Tacito l. IV. Ann. c. 45. oppidum Termes Floro l. III. c. 22.

Ad portam Martis : Eques dextra lanceam, sinistra
 signum militare ferens ; armis et gladio ornatus,
 calcans duos captivos sub clypeis.

Consimilis alia sine
 signo.

O. CARMINIO P. F.
 CL. -----
 HISPANORVM ALÆ . .
 STIP. XXV. SIGNIFERO
 SACER IVLIVS H. S. F.

LICINIUS. CLOSS. L.
 F. HELVETIVS ANN.
 LXVII. EQVES ALÆ.
 HISP. STIP. XXVI. H.
 TIB. IVL. CAPITO. H.

Ibidem : Eques armatus.

A R G I O T A L V S.
 S M E R T V L I T A N I.
 F. NAMNIS. EQVES.
 ALÆ. INDIANÆ.
 STIP. X. ANNO.
 XXX. H. S. E.
 ERVED. POSVE-
 RVNT.

'Alæ Indianæ' meminit alius vetus lapis in
 agro Coloniensi inventus. vide Gruter.
 p. 541. n. 7.

ALBANO. VITALI.
 EQ. ALÆ. INDIANÆ.
 TVR. BARBI. CIVL.
 TREVERO. ANN.
 XXX. S†P. X.
 H. EX. T. F. C.

Ibidem.

V E I A G E N V S
 S I S G I. F. M I L
 E S E X C O H
 O R T E R A K T O
 A N. XLVI. STIP.
 XXIV. NATVS MI
 O N T E - - - -
 H. E.

Ibidem.

- - - - S.
 - - - N I. F.
 M I L E S. E X.
 C O H O R T E.
 P R A E T O R. E T.
 V I N D O L. F.
 A N N. XL. - -
 S T I P. XXIV.
 H. S. E.
 F R A T E R. P.

In aula Civium, vulgo im *Bur-*
gerhoff, monumentum inte-
 grum, in cujus anteriori la-
 pide :

SPECTATIÆ SPECTATÆ CONIVGI
 CARISSIME LVTTONIVS LVPVLVS
 CONIVNX INFELICISSIMVS CVM
 FILIABVS POSVIT. F. C.

Coloniæ Agrippinæ :
 Tubicen cum tuba.

C. VETIENI C. - - -
 PVPINIA VFRIQVE
 TVBICEN EX - - -
 LEGIONE XX - - -
 - - - - - ENTQV -
 - - - E - - - - -

No. 202 *Thalassio*] Maluerim *Thalassio*, et mox *Thalassi*, legere: ne et hic Grammaticis simile quid patiat, quod ille Auxilius, de quo Epig. cxxxviii. Est et hoc nomen multe usitatus. Ne enim ad notum illud *Thalassio*, *Thalassio*, canticum recurram, Ausonii quoque gener 'Thalassius' appellatus fuit, Parental. xiv.

No. 203 *Citatio*] Citarius Siculus est is, cujus nobile Epigramma de pastoribus hodie extat. *Scaliger*.

4 *Gravior antiquus*] Probo Goro-pii emendationem, *Graviorum* reponentis. Potest tamen defendi vulgata, si sic explicetur: Adeptus esses gloriam gravio-rem ac majorem gloria Aristarchi et Zenodoti, si antiquus honos sequeretur merita, id est, si eodem honore essent, quo olim, Grammatici. Sed *Graviorum* absque dubio probum. Scriptum fuit in veteri libro: *Gravior antiquus*, per ec-thipsin sibi frequentissimam.

6 *Concedit Cei*] Jamdudum admodum adolescentes errorem illum agnoveramus rescribentes *Concedat Cei pro Cei*. In quo possis agnoscere Correctoris Lugdunensis acumen: qui puerile mendum animadvertere non potuit. Hoc admonet me, ut emendem Ovidii locum in *Ibim*: quia de *Simonide* mentio est. Is ista est: 'Stella *Lycoridis* cum fuit apta viro.' Hic quaerunt docti viri, quare *Simonides* dictus sit *Lycorides*. Inter quos Turnebus non nodum dissolvit, sed nodum in sirpo quaerit. Quod tamen ei vitio vertendum non est. Non enim bonum exemplar nactus erat. Nos incidimus in miras schedas, in quibus exaratum erat: *Stella Leoporida* cum fuit aequa viro. Putamus igitur ex eo mendo veritatem elici posse, si pro *Leoporida*, legamus *Leoprepida*. Neque dubito, quin ea vera sit lectio. Ipsemet *Simonides* se *vaída Aeorpenís* nominat. Stella autem est *Castor*, et *Pollux*, in quos hymnum conscripserat *Simonides*, ut disertius

scriptum est in historia illa. Horat. 'Alba nautis Stella refulsit.' Intel- ligit *Castorem* et *Pollucem*. *Scaliger*.

No. 204 *Censorio*] Legendum: *Censorio Attico Agricio*. Item: *Agrici* positis posteriore loco. Ita enim vetus codex. Sed tamen in Epistola *Sidonii* x. lib. v. *Agræcius* excusum vulgo est. *Scaliger*.

Agricio] Et in hujus Carminis titulo, *Agricio*, et in ejus secundo versu, *Agrici*, habuit exemplar. pro quibus *Agrico*, et *Agrice* scripserunt Lugdunenses. Tetrasyllabum ergo *Rhetoris* hujus nomen esto: simulque illi sua restituatur diphthongus *æ*. Ab eo enim, quod est *ἀγρός*, id est, ager, ut ne putes barbarum esse hoc nomen, fit *ἀγροικός*, quod significat agrestem, rusticum, inurbanum, morosum, ferum, et hinc 'Aγροίκος', hoc *Agræcius*, ut Græcam diphthongum *αι*, Latini in suam *æ* convertere solent. Extat *Agræcii* libellus de orthographia, et proprietate sermonis inscriptus, quem ab ipso suo nomine auctor ordiens, 'AGRÆCIUS,' inquit, 'et cum Latine scribis, per diphthongum scribendum: non, ut quidam putant, per *ι*, *Agricius*.' Hæc ille: quem eundem esse *Rhetorem Agræcium*, nec aio, nec nego: sed de *Rhetore* mentionem facit *Sidonius Apollinaris* libri quincti Epistola decima, ejus disciplinam laudibus effere: ubi vetusti codices scribant alii *Agricio*, alii fere *Agræcio*. Vincit.

6 *Unus homo sumuli*] Parum refert, utrum priore an posteriore loco commemoreris: nulla enim differentia honoris est.

9 *Nazario*] Cujus extat Panegyricus de laudibus *Constantini Magni*: et quem in *Eusebii* *Latinia*, *Hieronymique* chronicis leges, insignem habitum ad annum Christi trecentessimum et vicesimum octavam: annisque post undecim ejus filiam *Eunoniam* virginem Christianam, in

eloquentiā patri parem. *Vinetus.*

No. 205. 1 *Juvenali*] Juvenili. *Pietus* in quintum et octavam *Ænelidos*. *Vinetus.*

4 *Medela nostri Nepotiani pectoris*] Qui metui, tristitiæ, aliisque mei animi affectionibus, et morbis pulchre medereris. *Nepos* o producit: unde si *Nepotianus* sit derivatus, sic metrum stare poterit, *Nostri medela Nepo*. *Vinetus.*

8 *Melodas virgines*] Sirenes, quarum suavissimum cantum Ulixes quomodo vitavit, lege libro duodecimo *Odysseæ* Homeri. *Idem.*

11 *Et disputator ad Cleanthen*] Significat ad hoc loco comparationem, similitudinemque, ut apud Terentium, 'Nihil ad nostram hanc:' et Ciceronem secundo de Oratore, 'nihil ad Persium:' et in Carmine huius libri vicesimo primo, 'ad Scaurum atque Probum.' Stoici namque omnes, uti hic Cleanthes, Zeno ejus magister, et Chrysippus discipulus, Dialectices in primis studiosi fuerunt, ut ex Ciceronis Academicis, et aliis ejus scriptis cognoscas: scriptisque de illa librum Cleanthes, auctore Diogene Laërtio. *Idem.*

12 *Scaurum Probumque*] Nobilissimos Grammaticos. *Idem.*

13 *Et Epirote*] Ita plane ex eodem libro reponendum: ubi in *ἡπειρώτην*, *εὐφρόνην* expunctum, ut in *χαίρεττα*, et apud eundem Ansonium in 'Phidia,' et apud eundem in 'Solicismo' ο *μικρὸν* extritum: ut sit, *χαίρεττα, φιλάς, σολικοῦς, ἡπειρώτης*. *Souliger.*

14 *Et Epirote Cineas memor magis*] Plinius et Solinus auctores sunt, Cineam, Pyrrhi regis Epirotarum legatum, ea fuisse memoria, ut postero die, quam ingressus Romam fuerat, et Equestrem ordinem, et Senatum propriis nominibus salutaverit. *Vinetus.*

15 *Parum quod hospes*] Leve hoc: plus fuisti, nempe monitor in rebus meis, hortator, consultor. *Idem.*

17 *Vel alio conditu tezie*] Condidit, occultavit, abscondit pectore penitior. 'Conditus' substantivum etiam apud Censorinum de ævo, sed alia significatione, 'a conditu urbis Romæ.' *Idem.*

18 *Prasidatus*] Hoc a præside, sicut a Consule Consulatus. Trebellius Pollio in Tetrico seniore: 'Victorina Tetricum Senatorem populi Romani, præsidatum in Gallia regentem, ad Imperium hortata.' Et, eundemque Consularem, qui jure præsidali omnes Gallias rexerat, per triumphum. *Idem.*

No. 206. 5 *Bis meritum*] Quod et propinquus, et professor litterarum *Burdigalæ*. *Vinetus.*

7 *Stemma tibi*] Ita lege: ut supra: 'Arborem *Æduico* ductum de stemmate nomen.' Lego etiam: *Arborem Arborio patre, et avo Argicio*. *Scauliger.*

11 *Dum Constantini fratres*] Anaballianus, cujus filius Dalmatius in sequenti Carmine, Constantius, et Constans, tres Constantini Magni fratres apud Aurelium Victorem: sed cur Tolosam sint relegati, quomodo, et quando, alibi non legi. *Vinetus.*

15 *Doctoque ibi Cæsare*] Sub Constantini Augusti Imperio Cæsares multi fuerunt, quattuor ejus filii; Crispus, Constantinus, Constantius, Constans, Licinius sororis, Dalmatius fratris Anaballiani filius. *Idem.*

17 *In patriam*] Servius ad xi. *Æn.* vs. 186. 'Quia apud varias gentes diversa fuerunt genera sepulturæ, inde est, quod alii obruntur, alii exuruntur, alii proprias remittuntur ad patrias.'

No. 207. 1 *Facunde sine arte*] Natura facunde. *Vinetus.*

4 *Copia cui fandi*] Hisce versibus suspicione mutata genuinæ scriptæ non vacat ὅδ 'deflata' medio loco. Contrarium enim potius dicendum videbatur, nimirum turgidam illam

orationem instar bullæ placuisse, dummodo non inflaretur: nam penitus inspectam inanem bonarum rerum apparituram. *Barthius.*

- 5 *Deflata*] Id est, recitata.

- 6 *Discussam*] Ita omnino legendum. Sed, quod pene oblitus sum monere, duos Exuperios Tolosæ celebres fuisse invenio. Istum Rhetorem, de quo hic Ausonius: alterum Episcopum, etiam hodie Tolosatibus decantatissimum. Et circa idem fere tempus Rhetoricam docuit Tpolos Saturninus, ut docet Sidonius: qui non tantum ejus cathedræ meminit, sed et sævissimorum cruciatuum, quos propter fidem Christi a vœcordi plebe passus est: versus ejus adscripsi: 'Qui Tolosanam tenuit cathedram De gradu summo Capitoliorum Præcipitatus: Quem negatorem Jovis ac Minervæ, Et crucis Christi bona contentem, Vinxit ad Tauri latus injugati Plebs furibunda.' *Scaliger.*

- 9 *Dalmatio genitos*] Filios Dalmatii Cæsaris Anaballiano geniti, fratre Constantini Magni Imperatoris: sed de iis aliud non legi. Dalmatius autem hic, quem patruus Constantinus imperii hæredem una cum filiis esse jussu erat, factione Constantii patrueilis, et tumultu militari, anno imperii tertio, interemptus fuit, anno post Christum natum trecentesimo et quadragésimo primo. Hieronymus in chronicis. *Vinetus.*

- 15 *Sede Cadurca*] Καδοῦρκοι, gens et provincia Aquitanicæ primæ, *Querci.* Cujus metropolis apud Ptolemæum Δουρνον, quæ nunc Cahours, a gentis vocabulo. *Idem.*

- 17 *Burdigala ut rursum*] Id est, ut inter Rhetoras Burdigalenses recensaris. Non enim hæc, ut voluit Scaliger, ita accipienda sunt, ac si reliquæ hujus Rhetoris e Cadurcis Burdigalam translatae forent. Vide quæ mox ad Carm. xix.

- No. 208 *Marcello*] Marcelli viri

illustris, et ex magno officio Theodosii senioris, ad filios liber de Empiriciis extat: in cujus Præfatione quia Ausonii medici meminit, eumque unum ex civibus majoribusque suis esse ait, qui Ausonium ibi putant accipiendum Ausonii Poëtæ patrem medicum, Marcellum istum Empiricum Burdigalensem fuisse arbitrantur. Qui si non falluntur, Marcellus hic memoratus, Marcellus Marcelli filius inscriptus, Burdigalensis civis, Narbone Grammaticam professus, Marcelli illius Empirici filius esse potuit. *Vinetus.*

- 11 *Verum oneranda*] Ita lege, non ut hodie: *honoranda*: quia scribebant 'honus,' 'honeris,' et 'honerare.' *Scaliger.*

- No. 209 *Sedati*] Rhetoris Tolosani tumulus duplici genere Epigrammatis scriptus est. Et non propterea distinguenda sunt Epigrammata duo, non magis sane, quam duo illa item Epigrammata, quibus conscriptus est tumulus Crispi, et Urbici Grammaticorum. In primo Epigrammate lego, *munus indepte es foris*: pro indeptus, more illo solenni Ausonii, cujus toties jam meminimus. In eodem lege: *Et fama, magno quatis est par Rhetori.* *Scaliger.*

- 2 *Quamvis docendi*] Iambicus trimeter versus hic, ubi *indeptus* scripsi pro *indepte*: et quartus, ac sextus. Octavus pentameter, sed in *repetit* si p gemines, Iambicus et hic quoque erit, primo pede spondeo, *Te pa.* Decimus tam pentameter quam iambicus: quod *Arbitrum* secundam syllabam habeat ancipitem, ut *patria* primam. Duodecimus pentameter solum, siquidem sine mendo sit, reliquo disticho nimium manco et mutilo. *Vinet.*

- 9 *Vagamtem*] Legendum non *vagamtem operam*, sed *vagamtem*. Ita enim vocat, quia desultorium per multa oppida docendi munus, non fixum, ac stabile obivit. Propterea

dixit 'divisam urbem' per hypallagen, cum hoc sentiat, ipsum vagantem operam per urbes divisisse. *Scaliger*.

10 *Arbitrium de te*] Significat, ejus *ἀειψα* a suis municipibus Burdigalensibus fuisse Burdigalam translata: hoc enim est plane, quod ait: 'Et civem morte obita repetit.' 'Arbitrium' addidit, quia arbitri capiendi fuerunt: ut ex permissu collegii pontificum Burdigalam transferrentur. Propterea in veteribus monumentis legimus: RELIQUIÆ. TRAJECTÆ. EX PERMISSV. COLLEGII. PONTIFICVM PIACVLO. FACTO. Item: CORPORA TRANSLATA. PERMISSV. TRIB. PLEB. Vide l. III. §. Non perpetuæ. D. de sepul. viol. Sic et de Exuperio ait: 'Sed patriæ te jura vocant, et origo parentum, Burdigalæ ut rursum nomen de Rhetore reddas.' Et de Emilio Magno Arborio: 'In patriam sed te sedem, ac monumenta tuorum Principis Augusti restituit pietas.' Et sane huic Sedato magnum honorem habuerunt Burdigalenses, qui non solum ossa ejus in municipium suum transtulerint, sed et imagine hominem honorarint. Nam in eo loco, qui hodie *Podium Paulini* dicitur, saxea imago locata fuit barbata, librum manu tenens: quo significatur eum cathedram docendi obtinuisse: et infra hæc inscriptio legitur: D. M. SEDATVS. *Scaliger*.

Arbitrium de te] Origo tua, patrum jura, et origo parentum, ut supra dictum de Exuperio, ac propinqui tui, ut arbitrati sunt, censueruntque faciendum, te repetiverunt mortuum: corpusque tuum Tolosæ Burdigalam transtulerunt. *Vinetus*.

Arbitrium de te] Scaligeri, Vinetique explicatio probari mihi non potest: quin potius Ausonius hisce innuit, quod proxime sequenti Carmine apertissime declarat, se non eos tantum commemorare, qui Burdigalæ docuerint, sed etiam Burdigalenses

cæteros, qui alibi. Hoc igitur est illud 'Arbitrium,' et illa 'jura patriæ,' et 'origo parentum' in hoc, et Exuperio, ut quamvis alienæ urbi operam impenderint, inter Burdigalenses tamen Professores referantur.

11 *Est tua nunc soboles*] Hæc ita concipienda sunt. Morem patris sui liberos exsequi ait, qui cum nati essent Tolosæ, tamen nunc Narbone, nunc Romæ docerent. Postremo distinctio hoc volebat Ausonius: Tolosam, ejus cathedram obtinuit Sedatus, sibi vindicare eum tanquam civem, non etiam tanquam ascititium. Sed velit nolit, semper fama Sedatum asseret origini suæ, hoc est, Burdigalæ. *Scaliger*.

Morem secuta] Ut metri vitium corrigeretur, syllabam *re* hic addidisse profiteor: quod idem Ausonius dixisset in Epigrammate de Echo, 'gemitum resecuta querelis:' et in extrema Epistola vicesima quinta, 'Echo resecuta querelas.' Quod si non placet, scribe *sectata pro secuta*. *Vinetus*.

14 *Sed velit nolit fama Burdigalam referet*] Hoc, uno versu a Lugdunensibus editum, nos in vetere libro non invenimus. Intercidit enim post illorum editionem charta, in qua erant hæc de Sedato, illaque de Marcello, Emilio, Staphylo, Crispo, Victorio. *Idem*.

No. 210. 7 *Grammaticæ*] Legendum: *Grammaticæ ad Scaurum*, non *Grammaticæ*. Significat, juxta Scaurum. Sic alibi: 'Et disputator ad Cleanthen Stoicon.' *Scaliger*.

10 *Sexcentis*] 'Ut apud Græcos *μυρία*, ita apud nos sexcenta dicere pro multis, usitatum est.' Cicero: 'Sexcenta possum decreta proferre.' Hæc antiqui Terentianæ Phormionis interpretis verba in Actum quartum. Marcus autem Terentius Varro, quo nemo unquam doctior, ne apud Græcos quidem, nedum apud Lati-

nos, vixit, siquid Lactantio Firmiano credimus, dixerat in Hebdomadibus, auctore Aulo Gellio libro tertio, septuaginta Hebdomades librorum conscripsisse se, hoc est, quadringentos et nonaginta libros, sed cum jam annum ætatis septuagesimum septimum ingressus esset. *Vinetus.*

14 *Et placide finis congrua meta fuit*] Pulmanniana et aliæ editiones: *Et placida finis.* Meta cui rei fuit congrua. 'Meta' est mors, et 'finis' est mors. Absurda hæc sunt, et nullius sensus. Optimus vero emerget, si rescribatur: *Et placida vitæ congrua meta fuit.* Qui Epitaphium hoc attente leget, non poterit diffiteri sic Ausonium scripsisse. Ovid. 'Conveniens vitæ mors fuit ista tamen.' Valer. Maxim. lib. vii. cap. 1. De Metello Romanorum felicissimo: 'Hunc vitæ actum ejus consentaneus finis excepit.' Just. lib. vii. 'Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit.' Vere antiquus Poëta: *βίον δικαίον γήρηναι καλὸν τέλος.* *Grævius.*

No. 211. 1 *Tu quoque in ævum*] Crispi et Urbici Grammaticorum Elogia, quæ quia ne ipsa quidem ordine suo leguntur, ego ita, uti legenda censeo, et distinguenda, proposui. *Scaliger.*

8 *Ut Virgili]* Virgilius temulentiam Bitiæ memorat in extremo libro primo *Æneidos*: 'Ille impiger hausit Spumantem pateram: et pleno se prolnit auro: Post alii proceres.' Ebrietatem vero Horatius Flaccus laudat in Epistola quarta: multisque Carminibus ad potandum invitatur in lyricis: quæ vinosum fuisse significant. *Vinetus.*

Ut Virgili Flaccique] Non videtur Ausonii mentem Vinetus assequutus. Vult enim Noster, Crispum indulsisse quandoque vino, et largius potum ad pœsin accessisse, ut Carmina exprimeret, quæ cum Virgilio Horatiique Carminibus possent conferri: vel ea

saltem æmulerentur. Notum illud Horatii de Ennio libro 1. Ep. xix. 'Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma Prosilnit dicenda.' Item lib. 1. Ep. v. 'Fœcundicalices quem non fecere disertum?' Seneca de Tranquill. an. cap. ultimo, de Ebrietate: 'Aliquando tamen in exultationem libertatemque extrahendus animus, tristisque sobrietas removenda paulisper. Nam sive Græco poëtæ credimus, aliquando et insanire juncundum est: sive Platoni, frustra Poëticas fores compos sui pepulit.' Nec aliter *Æschylus* apud *Plutarchum* in *Symposiacis*. *Propertius* lib. iv. Eleg. vi. 'Ingenium potis irritet musa poëtis. Bacche, soles Phæbo fertilis esse tuo.' *Tibullus*, lib. iii. Eleg. iv. 'Casto nam rite poëtæ Phæbusque, et Bacchus, Pieridesque favent.' Et ea de causa poëtæ quoque in tutela Bacchi esse quis nescit? Posset etiam legi, *fervere metro*: nam et in hoc calor est, animique ardens impetus. Hinc apud eundem *Horatium* lib. 1. Satyr. x. 'Etrusci Quale fuit Cassi rapido ferventius amni.' In quam lectionem aliquando valde propendebam, nunc vulgatam præferens.

10 *Et tibi, Latius]* Vocat Urbicum posthabitu literis Latinis, et Græcis celebrem, quod Grammaticens tantum Græcus esset. Propterea facete enim alloquens utitur verbo Græco *ἐλεῖσθαι*. Quod verbum in choris Tragicorum infrequens non est. Prosa et Versu loqui eleganter dixit pro *ἐμμέτρως*, καὶ καταλογίζην. Sunt autem quidam, qui non putant *prosa*, sed *prorsa* dicendum. Sed falluntur: utrumque enim probum et Latinum, sed antiquius *prosa*. Nam veteres illi Latini concnsum R, cum S fagebant. Itaque R exterebant. Quare 'rusum' potius quam 'rursum': 'susum', quam 'sursum': 'assum', quam 'arsum': 'prosum', quam 'prorsum' dicebant: ut nos olim in Con-

jectaneis annotavimus ex Afranio. *Scaliger.*

Latius posthabite orsis] Græci sermonis magister, quem melius nove-
ras, quam Latinum. *Vinetus.*

16 *Priscos ut her.*] Ait eundem tres Heroas ab Homero in eloquentiæ laude commendatos expressisse: Nam *Βραχυλόγον*, ut Menelaum: torrentem, ut Ulyssem: suavem et ex utroque mistum, ut Nestorem fuisse: et ita tria genera dicendi in tribus illis: hoc est, *λοχόν* in Menelao: *δδόν* in Ulysse: *μύον* in Nestore executum fuisse. *Scaliger.*

Priscos Heroas] Lucanus in Panegyrico: 'Nam tu, sive libet pariter cum grandine nimbos, Densaue vibrata jaculari fulmina lingua, Seu juvat adstrictas,' &c. Vide et Nost-
trum in Gratiarum Act. et Epist. ad Probum. Comparat et Messallam suum Ulyssi et Nestori Tibullus lib. iv. Eleg. i.

23 *Fatu*] A verbo fari, notanda vox inventu rara. *Vinetus.*

26 *Mythoplasmata*] *Μῦθος*, fabula: *πλάσμα*, figmentum, a verbo *πλάττω*, fingere. *Idem.*

28 *Nancisci*] Non poterant, inquit, nancisci genus suum, nec probare se ingenuos, quamvis re vera essent. Quod illis ego accidisse puto, quia expositi fuissent, et parentes eos nolent asserere. Id quod accidit C. Melisso, et ipsi quoque Grammatico: qui cum Spoleti natus esset parentibus ingenuis, tamen ob eorum discordiam expositus, cura et industria educatoris sui liberalibus studiis institutus fuit, ac Mæcenati pro Grammatico muneri datus. Quem adeo amavit, ut asserente matre maluerit in statu servitutis permanere, et veræ origini præsentem conditionem anteferre. Atque is mihi videtur hujus loci sensus: et vera emendatio. *Scaliger.*

No. 212 *Victorio*] Perperam antea legebatur *Victorino*, pro *Victorio*.

Quare et in Epigrammate legendum: *Victori studiose, memor, celer.* Fortasse is idem est, cujus meminit Sidonius in Epistola a nobis toties citata. Quanquam non videtur. Nam iste Grammaticus tantum fuit: ille apud Sidonium Rhetor. Lege etiam *sacrificis Curibus*; et *Libalo tennis*. Ut supra in Marcello: 'Inter Grammaticos prætenuis meriti.' Deinde: *Ad quas de Siculo.* *Scaliger.*

Victorine] Quia syllaba, *ne*, verum vitare videbatur, eam delendam censui: et in titulo *Victorio* scribendum sine *n*. In quo titulo, SYNDOC-
TOR et PROSCHOLVS dici videtur, qualis, quem nos vulgo Subprincipalem in nostris scholis vocitamus, qui secundus sit a Principali et Præfecto scholæ, ejusque vicem gerat. *Vinetus.*

3 *Opicasque*] Immundas ac sordidas situ ac pulvere. *Idem.*

6 *Sacrificis Curibus*] CURÆ perantiqua Sabinorum Italicæ gentis civitas, Numæ Pompilii patria. *Idem.*

7 *Quod Castor*] Castoris veteris Grammatici, cujus hic mentio fit, meminit et Stephanus in voce *Βουρλια*. Videtur Ausonius innuere hunc scripsisse de Historiis ambignis. Præterea ejusdem Castoris historiæ de regibus Barbaris meminit vetus auctor Christianus Africanus: qui et paulo post addit, *οι τὰ Σόρια συγγεγραφέες Εόστωρ και Θαλλός*. Quod dicitur ab Ausonio scripsisse libros de regibus ambignis, id referendum videtur ad ejus libros *χρονικῶν ἀγρονημάτων*, quorum meminit Suidas. In quibus scripserat de iis, quæ falso dicebantur sub tali aut tali rege facta fuisse. Et *ἀναχρονισμοῖς* veterum scriptorum arguebat: multaque præterea non antea cognita ex recondita vetustate eruebat. Quod patet ex Varrone in libris de Vita Pop. Rom. his verbis: 'In cælo mirabile extitit portentum. Nam in stella Veneris nobilissima, quam Plautus Vesperuginem, Home-

rus Hesperon appellat, pulcherri-
mum dicens, Castor scribit tantum
portentum extitisse, ut mutaret co-
lorem, magnitudinem, figuram, cur-
sum. Quod factum ita neque antea,
neque postea constitit. Hoc factum
Ogyge rege dicebant Adrastus Cy-
zicenus, et Dio Neapolites Mathema-
tici insignes. Hactenus Varro. Vi-
detur enim hæc accepisse Varro ex
libris *χρονικῶν ἀγνοημάτων* ipsius Cas-
toris. Proscholus autem ab eodem
Ansonio redditur subdoctor. Erat
enim in schola ille, qui non docendis
tam pueris quam eorum moribus præ-
fectus erat. Ut scilicet concinne ad
magistrum accederent, ut togam com-
ponerent, ut omni gestu, incessu, ves-
titu compositi essent. Nam ante
scholæ auditorium erat locus Pro-
scholii nomine ab auditorio ipso velo
tanquam aliquo integerrimo pariete
disseptus. Ibi pueri conveniebant,
ejus loci præfectum, quem Proschol-
um vocabant, ut admonerentur of-
ficii sui ante, quam ad magistrum
reducto velo accederent. Quod sane
institutum non possum non valde
commendare. Id ego didici ex vet-
eribus puerorum colloquiis utraque
lingua scriptis. In quibus ita loqui-
tur puer: 'Ὡς δὴ ἦλθον, πρὸς τὴν κλί-
μακα ἀνέβην διὰ τῶν βαθυῶν ἀντρίμα,
ὡς εἶδει, καὶ ἐν τῇ προσχωλῇ ἀπέθηκα
βίβληον καὶ κατέβηξα τρίχας καὶ οὕτως
ἡρμάνην πέντρωνι εἰσήλθον. καὶ πρῶτον
ἡσπασμένην καθηγητὰς, συμμαθητὰς. Et
hoc quidem in ludo puerorum. Nam
in schola Grammaticorum, aut Rhe-
torum videtur Proscholus non omni-
no docendi munere caruisse. Prop-
terea enim vocatur subdoctor. De-
nique Proscholus, morum *κοσμητής*,
ut magister ingeniorum cultor vide-
tur fuisse. Sed hic videtur Proschol-
us Græca origine, Latina allusione
dictum, ut promagister, nam vocatur
subdoctor, tanquam ordinarii docto-
ris vicarius. Et verum est. Scali-
ger.

Delph. et Var. Clus.

9 Quod jus Pontificum] Non possum
satis hujus hemistichii repetitionem
mirari. Nec tamen quid reponendum
sit, conjicere valeo. De Pontificum
libris et antiquis fœderibus, Horat.
lib. II. Epist. I. 'Sic fautor vete-
rum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt:
fœdera regum Vel Gabiis, vel cum
rigidis æquata Sabinis; Pontificum
libros, annosa volumina vatum, Dic-
titet Albano Musas in monte locutas.'
Quintilianns lib. VIII. cap. 11. In-
stit. 'Obscuritas fit etiam verbis
ab usu remotis: ut si commentarios
quis pontificum, et vetustissima fœ-
dera, et exoletos scrutatus auctores,
id ipsum petat ex his, ut quæ inde
contraxerit non intelligat.'

12 Quid Themis ante Jovem] Fuit
hæc Dea cæli et terræ filia, et sic
Saturni soror, ceterum Saturno natu
major, ut fabulatur Hesiodus in The-
ogonia. Quare Themis ante Jovem
Saturni filium hominibus leges, et
jura dedisse, dicit Ausonius. Vine-
tus.

20 Atque] Ad quæ legendum: ut
sit, ad quæ loca: vel Ad quas, oras
scilicet Romæ, et Italiæ, in quam ex
Sicilia transierat. Idem.

No. 213. 10 Mox residem rursus]
Non capio, forte domo. Nempe Bur-
digala.

13 Sensus si manibus nullus] In hanc
sententiam verbis aliis Ausonius ali-
quoties in Parentalibus inquit. Vide
Ciceronem pro Archia circa finem,
Brissonium de formulis, et Savaro-
nem ad lib. II. Epistol. VIII. Sidon.
Apollinaris.

No. 214 Attilio Glabroni] Non du-
bito legere Acilio. Ut ex veteribus
monimentis patet. In gente enim Aci-
lia Glabrones fuerunt, ut notissimum
est. In veteri codice hoc lemma ita
conceptum fuit: Attilio Glabroni
Grammatico Iuv. hoc est, Juniori.
Ex auctoritate veteris scripturæ illa
etiam ita legenda sunt: Tu quon-

Auson.

3 R

dam puero compar mihi discipulo : mox Me dehinc facto Rhetore Grammaticus. Scaliger.

4 *Dardana*] Trojana progenies. Glabrio nomen est Romanum et Latinum. Ceterum nuncunquē hęc gens Burdigalam venisset, scribit Herodiani libro secundo, quod ille Glabrio (hoc tantum ei nomen etiam in Chronico Cassiodori) quem in suo Consulatu quinto collegam habuit Commodus tyrannus, et cui Pertinax Imperio Romano libenter cedebat, Patriciorum nobilissimus erat, et quod genus referebat ad Æneam Trojanum, Veneris et Anchisæ filium. *Vinetus.*

5 *Compar mihi discipulo*] *Discipulos* erat in vetusto codice. Unde suspicio suboritur, scripsisse Poëtam, *compar mihi discipulus.* U enim et O ut plurimum confunduntur. Sic in Lucio : 'Rhetora Luciolum, condiscipulum atque magistrum, Collegamque dehinc nœnia mœsta refer.' Æquipollere enim videntur 'condiscipulus,' et 'compar discipulus.' Versu sequente legebat vetus codex *neque dehinc* : paullo ante, 'Glabrio nomen deductum,' &c. sic dictum est, ut alibi, 'Ansonius Nomen Italicum.'

No. 215. 1 *Coronis*] Mannel Moschopulus *repl σχῶν* scribit Coronida, ἄκρον esse, et signum quoddam, per quod Homeri Rhapsodiæ quondam dividebantur. A cuiusmodi figuris in fine poni solitis, Græci *μέχρι κορωνίδος* vulgo dicebant, id est, usque ad Coronidem, quum extremum finem rei cuiuspiam significare volebant : quemadmodum scripsit Erasmus. Martialis liber decimus, sic ordiens, lectorem alloquitur. 'Si nimius videor, seraque coronide longus.' Hinc et Coronidem inscripsit Carmen hoc Ausonius, quo finit, et quasi obsignavit librum suum de Professoribus Burdigalensibus. Ceterum coronidis figura in calce librorum quæcun-

que olim fuerit, ea quæ esset in mediis Carminibus, disce ex extremo Hephæstionis enchiridio, vetustisque Aristophanis interpretibus. *Vinetus.*

1 *Menide libri*] Veteres ut in calce librorum coronidem appingebant, ita, ut suspicor, in fronte lunulam ad ornatum designabant. Menis autem lunula est, quæ cum corniculata sit, idcirco et cornua Latini ea ornamenta librorum vocavere. *Turneb.*

5 *Viventum inlecebra*] Liber optimus, *Vicentium* ; uti Veteres olim etiam in Carmine scribebant. Sed ut hic 'inlecebra,' ita et in Epicedio Patris landationem 'oblectationem viventium' vocat.

10 *Dum decor' egregiæ*] Decor, antique, ut corpor, iocinor, et similia. *Scaliger.*

Dum decora egregiæ] In exemplari erat *decoregrediæ*, hoc est *decor' egregiæ*, pro *decora egregiæ* : sicut in decimo Carmine : 'Nati operobtinuit,' pro 'Nati opera obtinuit,' et in sextodecimo, 'mortoppetis,' pro 'mortem oppetis,' ac in vicesimo, 'curelegis,' pro 'cura elegis,' et in ludo Sapientum, 'noxa quia præstest,' pro 'noxa quia præsto est,' per eas, quas Grammatici synalæphas et ecthipses appellant. Latini namque, non aliter ac Græci, vocalem, quæ dictionem finiret, elidebant pronunciando, quum sequentem vocalis inciperet. ἡ μὲν Ἀχαιοὶς ἔλγεα ἔθηκεν. ἡ μὲν Ἀχαιοὶς ἔλγε' ἔθηκεν. 'Conticuer' omnes, intentiqu' ora tenebant.' Et cum consonans, m, vocabulum finiebat : 'grat' opus agricolis.' 'Quanquam te Marce fil' annum i' audientem Cratipp', idque Athenis, abundar' oportet præceptis.' *Vinetus.*

No. 216. 4 *Forumque fecit nobiles*] *Lege : Forumve.* Grævius.

5 *Medicæ vel artis dogma*] Siquis inter vos medicinæ se dedit, vel Philosophiæ : unde clarus extitit. *Vinetus.*

Medica vel artis] Videtur hic *artis* esse pluralis numeri. Sed aliter distinguit votus liber, in quo *Medica vel artis dogma, vel Platonium*. Ut ad dogmaticam, sen logicam medicinæ partem referri possit. De qua plura ad Griphum Ternarium.

11 *Sedem sepulchris*] Reposueram antea ex optimo libro *Sedem sepulchri*.

Sic in Carm. viii. de Gram. Gr. Burdigal. 'Vos levis cespes tegat, et sepulchri Tecta defendant cineres opertos.' Pro vulgata tamen, Prudentius in Passione Hippolyti: *Servet ad æterni spem iudicis ossa sepulcro*. Pro 'servare sedem sepulchris,' Carm. xi. dixit: *Esto placidus, et quietis manibus sedem fove*.

EPITAPHIA HEROUM.

No. 217 *Qui bello Trojano interfuerunt*] *Qui bello Troico interfuerunt*, ex veteri libro reposui. Græca derivatione, qui *τροϊκός πολέμους* dicunt. Sic et Propertius lib. iv. Eleg. i. 'Dicam, Troja cades, et Troica Roma resurges.' Et alii sexcenties.

Inservient ordinis persequendi] Quæ in exemplari erant primæ personæ singulares *inservirem, cohærerem, aberrarem*, miror cur in tertias plurales mutarent Lugdunenses, *inservirent, cohærerent, aberrarent*. Sic enim mihi nihilo res clarior evadit. Pro isto autem *ordinis*, si *ordini* scriberetur, ut verbum 'servire' constitui solet, hoc existimarem Ausonium dicere voluisse, se neglexisse ordinem persequendi, id est, non esse persecutum ista epitaphia, quo ordine fuerant in suo libro exposita, sed cavisse tamen interea, ut in vertendo liberior cohæreret conveniretque cum illis, et non recederet ab eorum sententia. *Vinetus*. Errat *Vinetus*: loquitur enim Poëta de ordine trium librorum Parentalium: ut nempe hic tertius liber cohæreret cum præcedentibus, quamvis nihil haberet quidquam cum iis commune, præter materiam congruentem.

No. 218. 1 *Rex regum*] Qui multis regibus imperabat. Cicero ad Dolum libro nono: 'Agamemnoni regum regi fuit honestum habere ali-

quem in consiliis capiendis Nestorem.' *Vinetus*.

2 *Oppetii*] Agamemnonem hæc de æ loquentem inducebat exemplar in quo erat *oppetii*, et *meæ*, non *suæ*. *Idem*.

4 *Quum Clytemnestra necet*] Secundam quod corripit Ausonius natura longam, et sic productam Homero Iliados primo, non tam mirum est ob consonantes *mn*, quæ liquidæ sunt, quam propter diphthongum. Cujus altera vocalium rejicienda fuerit, ut legas aut *Clytamnestra*, aut *Clytemnestra*: quæ in veteribus membranis erat per *e* et sine *n*, *Clitemnestra*. Quæ vero Græcorum heroum epitaphia in extrema Anthologia edidit Henricus Stephanus, nullo auctore, sed quæ Aristoteli ex Peplo asserere conatus est Guilielmus Canterus, in iis hæc sunt disticha duo de Agamemnone: 'Ἐπὶ Ἀγαμέμνονος κειμένου ἐν Μυκταῖς. Λεύσσει· Ἀτρεΐδῳ Ἀγαμέμνονος, ὃ ξένη, τύμβον· Ὅς θάψ' ὑπὸ Ἀγχιόθου, κ' οὐλομένης ἀλόχου. Ἐτερον. Μῆμα τὸδ' Ἀτρεΐδῳ Ἀγαμέμνονος, ἐν ᾧ κατέκτα διὰ Κλυταμνήστῃ Τυνδαρίδου οὐχ ὁσίων. *Idem*.

Quum Clytemnestra] Mutarunt viri docti in *Clytemnestra*. Quod uti non improbo, ita nec pristinam lectionem rejicio. Est enim Poëtis tam Latinis quam Græcis perquam familiaris illa longæ alias syllabæ correctio respectu liquidæ et mutæ concurren-

tium. Sic et 'Polymneia' apud Virgil. 'Polymnestor' apud Propertium, imo et 'Smaragdus' apud Martialem contra prosodiæ vulgares regulas secundam syllabam corripit. In dipthongis autem Noster ut plurimum alteram præterit vocalem, ubi syllaba corripienda est.

No. 220. 1 *Ajaci*] 'Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Τελαμονίου κειμένου ἐν Τροίῃ. "Αδ' ἐγὼ δὲ τλάμων ἀρετὰ παρὰ τῷδε κἀθῆμαι Αἴαντος τύμβῳ, κεραμμένα πλοκάμους, θυμὸν ἔχει μετὰ βεβολημένα, ὅς παρ' Ἀχαιοῖς Ἀ δολόφρων ἀπάντα κρέσσον ἐμὲ κέκρικται. Istud tamen, ὅς παρ' Ἀχαιοῖς, si hoc monitu dignum est, οὐνεκ' Ἀχαιοῖς libro tertio Anthologiæ, capite *els ἦρας*, sicut et in commentariis Eustachii, ac in Epigrammate Mnasalæ Sicyonii in eodem commentatore, et apud Athenæum libro quarto. *Vinetus*.

1 *Pariter tegor*] Loquitur virtus, et fortitudo. *Idem*.

3 *Inconstans*] *Incomtas lacerata comas*, scripsit Catenus. *Idem*.

Præcus Atrides] Atrei filius Agamemnon. Mortui fœneratique Achillis arma Thetis mater (ut Homerus fabulatur undecimo *Odysseæ*, et Quinctus Calaber quinto paralipomenon) illi Græcorum offerebat, qui omnium fortissime Trojanis restitisset, quo minus Achillis corpore potirentur. De quo decore quum Ajax et Ulixes contenderent, remque iudicio Græcorum suorum permitterent; censuit Nestor, ut ne inter amicos iudices essent, et alternim offenderent, eam controversiam Trojani potius dirimerent: quos multos habent captivos, communes omnium Græcorum hostes. Consilio sapientissimi senis principibus Græcis probato, Trojani captivi arma Achillis Ulixi adjudicarunt. Alii scripserunt, ut meminisset Eustathius in undecimum *Odysseæ*, Agamemnonem, qui plus Ulixi faveret, Trojanos illos interrogavisse, non quis præ ceteris Græcis

ab Achillis corpore hostes repulisset, sed inter illorum plus damni toto bello Trojanis dedisset: eos Ulixem respondisse: ac ita iudicatum, Ulixem pulcherrimo viri fortissimi clipeo digniorem. Quod iudicium tam indigne passus est Ajax, ut atra bile tandem percitus se gladiò jngularit, quo ab Hectore donatus fuerat. *Idem*.

5 *Jam dabo*] Hæc præter Græca Ausonius: quæ Ajaci potius, quam ejus virtuti convenient. De Ajacis autem sanguine in florem mutato purpureum, ac de isto gemitu monuimus in *Edyllium* de Cupidine cruci affixo. *Idem*.

6 *Crimina iudicii*] Falsum de me et Ulixæ iudicium. Pindarus Carmine octavo Nemeorum, Sophocles in *Ajace* Mastigophoro, et Ovidius tertio decimo *Metamorphoseon*. Scribit autem Strabo libro tertio decimo, et Pomponius Mela primo, Ajacis crenati cineres fuisse sepultos in littore Rhæteo. Quinctus Calaber in extremo libro quinto, non procul a littore Rhæteo. Plinius quinto *Naturalis historiæ* in Sigeo: sed Rhæteum et Sigeum agri Trojani oppida, ambo maritima, et exiguo spatio dissita. *Aιδνειον* autem Græcis vocitatum fuit Ajacis monumentum. *Idem*.

No. 221 *Achilli*] Achillis epitaphium quattuor versuum fuerat: sed deletum fere posterius distichon. *Vinetus*.

2 *Littore Sigeo*] Cuius modo mentionem fecimus, Ἀκτῇ ἐπὶ προυχοῦσῃ ἐπὶ πλατεί Ἑλλησπόντῳ. Ut Homerus vicesimo quarto *Odysseæ*, Calaber tertio paralipomenon, Plutarchus, Arrianus de Alexandro Magno, et Quinctus Curtius memoriæ prodiderunt. Ἀχίλλειον, id est, Achilleum, oppidum juxta tumulum Achillis conditum memorant Plinius, et Stephanus. *Idem*.

Crinem Larissa cremavit] De coma Achillis hæc tantum legere memini libro vicesimo tertio *Iliados*: quod

quam pater Pelens Sperchio fluvio patrio nutrire jusserat, eam Achilles, qui se videret in patriam numquam rediturum, Patroclo sodali carissimo, ab Hectore occiso, consecravit, totonderit, et in mortui manibus una cremandam, sepeliendamque posuerit: Quam rem imitatum refert festo suo Bassianum Herodianus libro quarto. Græca autem epitaphia non admodum habent, quod ad hoc restituendum, intelligendumque juvet: 'Ἐπὶ Ἀχιλλεύῳ κειμένου ἐν Τροίῃ, τιμωμένου δὲ καὶ ἐν Λεύκῃ τῇ νήσῳ. Παῖδα θεῶς Θέτιδος Πηλεΐδῃν Ἀχιλλῆα ἠδ' ἱερὰ Προποντὶς ἀμφὶς ἔχει πέδιλα. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἑτερον. Θεσσαλὸς οὗτος ἀστὴρ Ἀχιλλεύς ἐν τῷδε τέθνηκε Τύμβῳ. ἐθρήνησαν δ' ὀνεία Πιερίδες. *Vinctus.*

No. 222 *Ulixi*] Inter Heroica illa epitaphia exstant hæc duo de Ulixē, quæ Ausonius non videtur attigisse hoc loco: 'Ἐπὶ Ὀδυσσεύῳ κειμένου ἐν Τυρρηνίᾳ. Ἀνέρα τὸν πολέμῳ τιν' ἐπὶ χθονὶ τῇδε θανόντα, Κλεινότατον θνητῶν, τύμβος ἐπεσκίασε. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἑτερον. Οὗτος Ὀδυσσεύς κείνου τάφος, ὃν διὰ πολλὰ Ἕλληνες πολέμῳ Τρωικῷ εὐτύχῃσαν. Dicitur autem Græcis Τυρρηνία, et Τυρρησία, ea Italiæ provincia, quam Latini Tusciam et Etruriam vocitant. In qua Ulixem exulasse, a procorum, quos occiderat, necessariis patria pulsam scribit Plutarchus in Græcis questionibus. De morte tamen Ulixis, vide Tzetzen in versum octingentesimum et quintum Alexandræ Lycophronis, et Hyginum. *Vinctus.*

No. 223. 1 *Genitore bono*] Patre Tydeo. Sic Diomedes libro quarto-decimo Iliados gloriatur sibi genus esse πατὴρ ἐξ ἀγαθοῦ, id est, ex forti et strenuo patre. Patrem habuit Tydeus Ceneum Ætolum: matrem Peribœam, qui quum in agro Lycopœum et Alcatheum, patruos, unaque cum illis patrum Melanem, patri Ceneo insidiantes, interfecisset, Argos fugit ad Adrastum regem. Ejus fili-

am Deipylam duxit uxorem: ex qua Diomedem genuit. Ad bellum tandem Thebanum profectus, multa ibi præclare gessit, et periit. Diodorus Siculus, Apollodorus Atheniensis, Hyginus, Statius Papinius, Lycophron, hæc et plura de Tydeo. Cujus filius Diomedes, secundus nominatur septimo Iliados, inter eos, qui cum Hectore congrediantur. Ejus præclaris facinoribus referta est Ilias, qui ipsos etiam Deos Martem et Venerem in pugna vulneravit. *Vinctus.*

Genitore bono melior Diomedes] Horat. lib. 1. Od. xv. 'Ecce furit te reperire atrox Tydides melior patre:' mox lege, *Dotalibus Argis*, pro *agris*.

2 *Crimen ob uxoris*] Diomedes Uxorem habuit nomine Ἀργαλέαν, id est, Ægialeam, quam quum, a bello Trojano in Græciam reversus, omnibus se probris et adulteriis conspurcasse comperisset, in Italiam secessit, ubi Argyripam, et alias urbes condidit, insulasque tenuit, in mari Ionio, ubi sepultus fuit, quæ ab eo Diomedæ sunt appellatæ. Lycophron, Strabo, Virgilius, Ovidius, Antonius Liberalis, et alii. *Vinctus.*

3 *Argyripam*] *Lampe* dicebatur Danniæ, Apuliæve, in Italia, ad mare Ionium, locus, quem Diomedes muris quum cinxisset, munivissetque, Ἀργος Ἰππιον, nomines civitatis Peloponnesiacæ, cujus rex erat, appellavit. Quod vocabulum 'Argos Hippion' postea vetustate corruptum fuit, et in 'Argyripam' mutatum. Sic Stephanus, et Servius tradunt. Istud ergo suum Ἰππιον videntur Græci in Italiciæ urbis vocabulo agnovisse, qui in eo π π geminarunt, tertiamque syllabam produxerunt, ut Lycophron versu 1111. Alexandræ: Οὗδ' Ἀργυρίπῳ Δανίῳ παγκληρίῳ; quam ante Ausonium corripnerat Virgilius undecimo Æneidos: 'Ille urbem Argyripam patriæ cognomine gentis.' Sed cur in secunda syllaba v potius, quam

scripserint, non video: nisi forte id ab aliis factum sit, qui aliud ejus nobis nomen, aliudque etymon, prius fuisse existimant. Strabo namque scribit libro sexto, si quid non mendosum in ejus exemplaribus offendimus, non Ἄργος Ἰππίον sed Ἀργυροπίον dictum fuisse initio istud oppidum Italicum, quasi ἄργυρος, id est, argentum, prior sit compositi nominis pars: unde Argyripa esse scribenda videatur. Ceterum unde unde factum sit hoc vocabulum, id in Ἀργος etiam postea fuisse contractum, idem Strabo et Servius sunt auctores: ut idem prorsus sit Argyripa, et Arpi. Græcum autem epitaphium est: Ἐπὶ Διομήδους κειμένον ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ· Διητὴν πάντας ἐπιχθονίους Διομήτην ἦ δ' ἰερὰ κατέχει νῆος ὁμωνυμίη. *Idem.*

No. 224. 2 *Carus et Atridis*] Plurali numero pro singulari usus esse potest Ausonius, et solos Agamemnonem et Achillem intellexisse, tamen bello Trojano interfuerunt duo Atridae, id est Atrei, ut putabantur, filii, Agamemnon et Menelaus: Æacidae vero, hoc est, Æaci nepotes, quinque, nimirum Achilles, Pyrrhus, qui et Neoptolemus, Achillis filius, Ajax cum Teucro fratre, et Patroclus; sed Pyrrhus ad bellum non venit, nisi mortuo jam patre, post Antilochum. *Vinetus.*

4 *Servato Antilochus*] Ita Pindarus in Carmine sexto Pythiorum, et ipsum Græcum epitaphium: Ἐπὶ Ἀντιλόχου κειμένον ἐν Τροίῳ. Μνήμ' ἀρετῆς νιοῦ τοῦ Νέστορος Ἀντιλόχου, Ὅς θάεν ἐν Τροίῳ βυσσόμενος πατέρα. Antilochum autem occidisse Memnon dicitur Odyssæe quarto. *Idem.*

6 *Perfida Troja*] Laomedon rex Trojæ Priami pater, Deos de muris suæ urbis, homines de Hesione filia, fefellit. Paris, filius Priami, Helenam, violato hospitii jure, rapuit. Virgilius in extremo primo Georgicon: 'Laomedontæe inimius perjuria Trojæ.' At Horatius Carmine quinto-

decimo libri primi: 'Pastor quum traheret per freta navibus Idæis Helenen perfidus hospitam.' *Idem.*

No. 225. 1 *Hoc teger in tumulo*] Græcum epitaphium sic habet: Ἐπὶ Νέστορος κειμένον ἐν Πύλῳ. Τὸν Βαβύρον ψυχὴν τε νῆμά τε θεῶν ἔχοντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν κατέχω Νέστορα τὸν Πύλιον. Ἐπερον. Νέστορα τῶν Πυλίων ἡγήτορα ἦδε θανόντα Γῇ ματέχει, Βουλῇ φέρτατον ἡμῶν. *Vinetus.*

2 *Consilio clarus*] Nestor apud Homerum lib. iv. Iliad. Ἀλλὰ καὶ ὅς ἱκπεῦσι μετέσσομαι, ἦδ' ἐκελεύω Βουλῇ καὶ μύθοισι. τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γερόντων. Et apud Cointum Smyrn. l.v. Ἐχῶ δὲ ἐπὶ γῆραι πολλὰ καὶ νόον, οὐνεκ' ἐσθλὰ καὶ ἄλγεα πολλὰ μόγησα. Αἰεὶ δ' ἐν βουλῇσι γέρον πολὺνδρις ἀμείνων Ὀπλοτέρου πέλει ἀνδρὸς, ἐπεὶ μάλα μυρία οἶδε. Hinc et Sophocles in Thyeste: τῷ γῆρα φιλεῖ χ' ὁ νοῦς ὁμαρτεῖν, καὶ τὸ βουλεύειν, ἃ δεῖ. Et in Phœnissis Enripiden, Οὗχ ἅπαντα τῷ γῆρα κακὰ Ἐτεόκλεες πρόσθεν, ἀλλ' ἡ μπειρία ἔχει τι λῆξαι τῶν νέων σοφότερον. Nec non Pan apud Apuleium lib. v. Miles. 'Sum quidem rusticanus et opilio, sed senectutis prolixæ beneficio multis experimentis instructus.' Ea quoque de causa dæmones futura melius et certius quam homines prævidere censet D. Augustinus lib. de Vatican. Dæmonum, quod tot sæculorum usu instructi sint, quum hominum vita brevis tam exactam de futuris conjecturam non admittat. Ad rem porro Lucianus in Hercule Gallico: Μόνος ὁ λόγος ἐν γῆρα φιλεῖ ἐντελεῖ ἐπιδιδασκασθαι τὸν ἀμύην, εἴγε ἀληθὴ ὁμῶν οἱ ποιηταὶ λέγουσιν, Ὅτι μὲν αἱ τῶν ὀπλοτέρων φρένες ἡφρόνουν, τὸ δὲ γῆρας ἔχει τι λῆξαι τῶν νέων σοφότερον. Οὕτω γέ τοι καὶ τοῦ Νέστορος ὁμῶν ἀπορρεῖ ἐκ τῆς γλῶττης τὸ μέλι, καὶ οἱ ἀγορηταὶ τῶν Τρώων τὴν ὅσα τὴν λειριόσσαν ἀφῆσαν εὐανθεῖ τινα. Phurautus, interprete Velareo; 'Nec temere tradiderunt, Heben in uxorem habere Herculem, pleniore mente præditum. Ut enim

ad juvenile quid faciendum intensiores sint manus, sic seniorum mentes multo sunt meliores.' Clemens Alex. lib. III. Pædag. c. 3. *Φρόνησις δὲ καὶ ἀκριβεῖς λογισμοὶ πολλοὶ συνέσει, συνακμάζουσι τῷ χρόνῳ καὶ τὸ γῆρας ἐνισχύουσιν τῷ τόνῳ τῆς πολυπειρίας ἔνθος ἀξίεραστον φρονήσεως σεμνῆς, εἰς πίστιν εὐλογον προτείνοντες πολλὰν*: respiciatur porro Plutarchus *περὶ τῆς ἡθικῆς ἀρετῆς*, haud procul a fine, Æschines in Timarchum p. 4. edit. Steph. et Isocrates Epistola ad Jasonem tyrannum.

No. 226. 1 *Orbe tegor medio*] Phocis, una ex Græciæ provinciis. In Phocide, Delphi, et Πυθῶ civitas clarissima propter templum Apollinis, et oraculum. Hunc autem locum, qui in medio fere universæ Græciæ esset, orbis terrarum quoque totius medium et umbilicum dixerunt: quasi in globi extremitate locus omnis non æque pro medio nmbilicoque haberi possit: Fabulamque, cujus auctorem citat Pindarum Strabo libro nono, de hac re sunt commenta, Duas scilicet Aquilas, (cygnos alii dixerunt, ut est apud Plutarchum *De defectu oraculorum*, alii corvos, ut meminit Strabo,) nam ab Ortu, alteram ab Occasu emissas ab Jove, hoc loco concurrisse. Antiquus poëta apud Varronem sexto de Lingua Latina, et Ciceronem secundo de Divinatione: 'O sancte Apollo, qui umbilicum certum terrarum obsides, Unde superstitiosa primum, sæva evasit vox fera.' Fabulam attigit etiam Placidus Lactantius, quum quæsiit, cur Statius Parnassum cæli medium dixisset versu centesimo, et undecimesimo primi Thebaidos. Hermionem Menelai ex Helena filiam, sponsam suam, quum audivit Pyrrhus Orestis in conjugium datam, a Menelao ipsam petiit. Menelaus ab Oreste abduxit, et Pyrrho reddidit. Qua injuria accepta, Orestes a fratribus adjutus, ut scribit Lycophronis interpres, Pyrrhum Delphis in

templo Apollinis sacrificantem occidit. Sic Hermionem recuperavit: Delphis ergo sepultum fuisse Pyrrhum Achillis filium, dicit epitaphiographus: sed ejus ossa Hyginus, et Ovidius in Ibin, per fines Ambraciæ sparsa. *Vinetus*. Haud inepte adeo, ut postea ex Erasmo didici, qui ex Pausaniæ Messeniæ adagium refert, *Νεοπολέμειος τῶν*, in eos dictum, qui ea patiuntur, cujusmodi in alios patrarunt.

3 *Impius ante aras*] Forte allusum ad illa Virgilio lib. III. *Æneid.* v. 330. 'Ast illum ereptæ magno inflammatus amore Conjugal, et acclerum furiis agitatns Orestes, Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.'

4 *Quid mirum*] Nemo debet mirari, inquit, si tam impius fuit Orestes, ut me in templo Apollinis sacrificantem interimere non timuerit. Matrem enim suam Clytæmnestram jam occiderat, et ejus furiis exagitabatur. *Vinetus*.

No. 227 *Euryalo*] Græcum est Epitaphium in Anthologia Henrici Stephani: 'Ἐπὶ Σθένελου καὶ Εὐρύαλου κεμένων ἐν Ἀργεῖ. Ἀργεῖος Σθένελος Καπανῆτος ὄδῃ τέθναπται Τύμβῳ καὶ τοῦτον κλέψιον Εὐρύαλος. Diomedem secuti sunt ad bellum Trojanum Sthenelus et Euryalus: ut refert Homerus in Bæotia: quos tres agnoscit in equo Trojano Quintus Calaber libro duodecimo: sed solum ex iis Sthenelum Virgilius secundo *Æneidos*. Fuit autem Diomedes, per matrem Deipylam Adrasti Argivorum regis filiam, Argivorum rex. Euryalus patrem habuit Mecisteum, Sthenelus Capaneum, ut ibidem scribit idem Homerus: qui fuerunt, Mecisteus, frater ejusdem Adrasti: Capaneus Hipponoi, et Astynomes sororis Adrasti ejusdem, filius. Ita Argivi omnes hi, genusque regum, apud Apollodorum et Hyginum. *Vinetus*.

1 *Pleuronia*] Ætolia apud Strabonem, Plinium, Ptolemæum, et alios, est Græciæ provincia, a Peloponne-

so, sinu Corinthiaco dirempta. In ea est urbs Πλευρόν: a qua partem Ætoliæ appellat 'Pleuroniam' Strabo l. x. sed olim quendam Peloponnesi regem fuisse Pleuronem, Leda, quæ Castoris, Pollucis, et Helenes mater fuit, proavum, auctorem habeo Pausaniam: qui memorat ejus nobile monumentum, in Laconicis: et Isaacus Tzetzes urbem fuisse Pleuronem scribit: unde Lycophron Helenam vocet 'Pleuroniam,' quam Homerus 'Αργεῖαν, hoc est, Argivam appellarat. *Idem.*

No. 228. 1 *Gunea*] Græcum hoc extat epitaphium in Anthologia Henrici Stephani: 'Ἐν τῷ Γουνέως. Σῆμα τὸ μὲν Γουνῆος ὄρεος· Ψυχὴ δὲ θανάτου 'Αέρ' ἐς ὕψος ἔβη· σῶμα δὲ πάντος ἔχει. Guneum ad Trojam ex Cypho civitate Thessaliæ viginti duas naves duxisse, scribit Homerus in Bæotia: et in Africanam post captum Ilium venisse Lycophron, versu octingentesimo nonagesimo septimo Alexandræ. *Vinetus.*

No. 229. 1 *Fatale*] Achivis fuit responsum, inquit Hyginus, qui primus littora Trojanorum attingisset, periturum. Quum Achivi classes applicuissent, ceteris cunctantibus, Iolaus Iphicli et Diomedæ (Astyoche apud Eustathium) filius, primus e navi prosilivit: qui ab Hectore confestim est interfectus, quem cuncti appellarunt Πρωτοσίλαον: quoniam primus ex omnibus perierat. Sic Hyginus post mortem, Ausonius ante mortem, ab incunabulis scilicet, nomen Protesilai huic impositum fuisse scribit. *Vinetus.*

3 *Audaci saltu*] Is ritus fuit appellentibus ad terram peregrinam, præsertim hostilem, ut saltu se e navi in eam demitterent: Ovidius l. Pastor. vs. 507. Justinus de Alexandro M. Suetonius de Julio Cæsare, cap. 59.

4 *Pellacis*] Per blanditias decipientis, inquit Servius in secundi Æneidos versum nonagesimum. 'Pellacere' enim est blandiendo elicere.

Idem.

Lærtiudæ] Pro Lærtiadæ, Ulixis Lærtæ filii. *Idem.*

No. 230 *Deiphobo*] Deiphobus unus ex quinquagenis, pluribusque Priami regis Trojani liberis, Helenam, Paride mortuo, uxorem duxerat. Hæc, qua nocte fuit captum Ilium, Menelao fores apernit, qui dormientem Deiphobum in lecto occidit. Sic Virgilius sexto Æneidos, et Hyginus. At Quinctus Calaber libro tertiodécimo, Menelao effractus foribus in Deiphobi thalamum ingresso, Helenam celeriter e thoro, ubi cum viro dormiebat, desiliuisse, fugisse in intimas ædes, ac ibi se occultasse: quam, occiso Deiphobo, quæsitam inventamque Menelaus etiam jugulasset, nisi obstitisset frater rex Agamemnon. *Vinetus.*

1 *Sceleratæ fraude Lacænæ*] Deiphobus apud Virgilium, ex quo ipsius epitaphium effinxit Ausonius: 'Sed me fata mea, et scelus exitiale Lacænæ, His mersere malis.' *Idem.*

2 *Et deformato corpore*] Virgilius Maro de Ænea apud inferos, sexto Æneidos: 'Atque hic Priamidem laniatum corpore toto Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora, Ora, manusque ambas, populataque tempora raptis Auribus, et truncas inhoneste vulnere nares.' *Idem.*

3 *Non habeo tumulum*] Æneas ad eundem Deiphobum: 'Mihi fama suprema Nocte tulit fessum vasta te cæde Pelasgum Procubuisse super confusæ stragis acervum. Tunc ego met tumulum Rhæteo in littore inanem Constitui: et magna Mænes ter voce vocavi. Nomen et arma locum servant.' Scribit autem Eustathius in duodecimum Iliados, fabulatos esse veteres, ex abjecto Deiphobi corpore insepulto enatam fuisse herbam nomine ἀκέφαλον: quæ ad lucernam lecta, et cum aqua data, splentitici prosit. *Idem.*

No. 231. 1 *Hectoris hic tumulus*] Hujus super vitæ meritum testi-

monio, cum sæpe doctis tralationum, argutisque figurarum modulis ab Ausoniana phrasi non abhorreat, contingit tamen, ut vix quandoque dignum ejus ingenio anxique eruditione facile appareat, præsertim his, qui ei sæculo immitia plerunque aut durinscula condonandum non pntent. Neque fieri non potuit, ut exscribentium dormitatione quædam fuerint inversa, quodque est detestabilius, addita. Nam præter ea, quæ nos emendavimus, multa etiam concretis dictionibus, perverseque nexilibus confusa, ægre oculis perlegas: ut et imperitum antiquarium, aut quemvis denique amanuensem præ se ferant. *Accursius.*

Hectoris hic tumulus] Hoc Hectoris epitaphium in antiquis quoque codicibus invenerat Accursius Mariangelus in Italia. Egregiam autem continet Hectoris viri fortissimi laudem, quum eo stante, stetisse Trojam patriam, et tali cive interennte, illam simul interiisse dicit. Eadem repetit Priamus in suis epitaphiis. Occisum autem ab Achille Hectorem, a snis redemptum, et in patria sepultum, canit Homerus, in extrema Iliade. Unde postea ejus ossa Græci Thebas in Bæotiam transtulerunt: ut apud Pausaniam legimus, et Lycophronis interpretem, ac in Anthologia Græcorum ab Henrico Stephano nuper edita. *Vinetus.*

Cum quo sua] Severus in Ætna: 'Miramur Trojæ cineres, et flebile victis Pergamon: extinctosque suo Phrygas Hectore. Parvum Conspicimus magni tumulum ducis.' Pentadius in tumulo Hectoris: 'Occubuit telo violenti victus Achillei. Occubuerunt simul spesque salusque Phrygum.' Libanius Oratione ix. in necem Juliani: Τὸν μὲν οὖν Ἑκτορα τῆς Τροίας ἥδη τις ἐκάλειεν ἀστραβῇ κλονα, ὀρθῶς προσειπὼν. Περσόντος γὰρ, ἐπὶ σαβοῦ τὸ Ἴλιον εἰστέκει, καὶ αὐτίκα ἔμελλε κείσεσθαι μετὰ τοῦ Ἑκτορος. Est

vero ille, quem Libanius citat, Poëtarum Lyricorum Princeps Pindarus in Olympiis. Ita quoque Hectora Lycophron *κλονα καὶ ἔρεισμα πάτρας* appellavit.

No. 232 *Astyanacti*] Astyanax. Hectoris ex Andromacha conjugis filius. *Vinetus.*

1 *Flos Asiæ*] Quo non erat pulchrior in tota Asia. *Idem.*

2 *De patre*] Hectore. Timere potuerunt Græci, ne illos patri similis, aliquando male multaret: patrem, avum, patruos, gentem universam olim nlcisceretur. *Idem.*

3 *Scævis dejectus ab altis*] 'Quom Achivi,' inquit Hyginus, 'Troja capta, prolem Priami exstirpare vellent, Astyanacta Hectoris et Andromachæ filium de muro dejecerunt.' *Idem.*

4 *Iliaci Neptunia*] Muros oppidi Ilii, a Diis Neptuno et Apolline ædificatos, fabulati sunt Antiqui. *Idem.*

No. 233. 1 *Sarpedon*] Sarpedon non unus fuit. Memorat Apollodorus, et Scholiastes Argonauticorum Apollonii, Sarpedonem Neptuni filium, Thraciæ regem, ab Hercule interfectum: abs quo Sarpedon Thraciæ urbs apud Stephanum, *Σαρπηδόνη πόλην* apud Apollonium primo. Alii fuerunt duo Sarpedones, autore etiam Eustathio in secundum Iliados, quos unum solum fnisse putat Apollodorus tertio de Deorum origine: Sarpedon Jovis et Europæ filius, qui Creta pulsus a fratre Minoë, in Lycia regnavit: et Sarpedon Jovis et Laodamiæ Bellophontis filiæ filius, ut idem Homerus scribit Iliados sexto, qui Trojanis contra Græcos auxilium tulit, et a Patroclo fuit occisus. Incertum autem uter horum Lyciæ regum sit accipiendus, cujus regnum promontorio Sarpedone aliquando finitum esse, scribit Pomponius Mela libro primo. *Vinetus.*

3 *Sanguineis fletus lachrymis*] Juppiter Iliados sextodecimo, quum se vidit Sarpedonem filium carissimum ser-

vare non posse (tantam esse vim fati et soror et conjux Juno docuerat) αἱμαρδεύσας ψιδδας κατέχευεν ἑρᾶς: id est, sanguineas guttas effundebat humi. *Idem.*

4 *Et patitur luctum*] Langnent hæc: scripsit Ausonius: *En patitur luctum.* Grævius.

No. 234. 1 *Nastes*] Ad verbum, eodemque verborum ordine, est illud Homeri: Νάσθης 'Αμφίμοχος τε Νούλων ὄγλαδ τέκνα. Fratres hi erant, et Cares ad Trojam pro Trojanis duxerunt: quorum alterum, Amphimachum, scribit Poëtā ab Achille fuisse occisum. *Vinetus.*

No. 235. 3 *Raptatus bigis*] De Hectore Virgilius lib. II. *Æneid.* 'Raptatus bigis ut quondam, aterque cruento Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.' Cicero in *Tusculana Qu. Propertius* lib. III. *Eleg. I.* &c. *Noster* in *Periocha XXII. Iliad.* 'Hector interfectus, et religatus ad currum, ter circum mœnia Trojana raptatur.' Patrio id Achillem more fecisse refert Scholiastes ad Homeri *Iliad. X.* ex Callimacho: Simonem namque, Thessalum genere, Eurydama Midie filium ita raptasse, qui Simonis fratrem Thrasunum interfecerat. Hunc autem primum ejus moris auctorem fuisse, et religatum ad currum interfectorem circum fratris occisi tumulum traxisse. Hæc ille. *Æmulatus* est Achillem Magnus Alexander, eodem Batim supplicio afficiens. *Curtius* lib. IV. cap. 6. extremo: 'Per talos enim spirantis lora trajecta sunt; religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriantē Rege, Achillem, a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse poëta in hostem capienda.'

No. 236. 1 *Cede procul*] Effinxit Ausonius hoc epitaphium ex iis, quæ de Polydoro fabulatur Virgilius in principio tertii *Æneidos*, ex iisque ipsis est intelligendum. *Vinetus.*

2 *Telorum seges*] Hæc cornu, in-

quit Polydorus, virgulta, et 'densis hastilibus horrida myrtus,' tela ipsa sunt, quibus me confodit crudelis tyrannus Thraciæ: quæ vita ex sanguine et corpusculo meo sumpta, in hanc sylvam adoleverunt. *Idem.*

4 *Condor ... bis*] In tumulo litori imminente, telis et terra fui primum obrutus a tyranno, et conditus. Deinde *Æneas*, quum hac transiret, et me forte reperisset, instauravit mihi funus, sepulchrum exstruxit, et cetera quæ sunt apud Virgilium. *Idem.*

5 *Et tu, rex impie*] Scis. ἀστροποῦν ad Polymnestorem, ut hic Thraciæ rex appellatur in Hecuba Euripidis, et tertio *Metamorphoseon* Ovidii. Cujus hæc insignis impietas, quod quum ei Priamus Trojæ rex, ut amico, Polydorum filium auri cum pondere magno furtim mandasset alendum, 'Quum jam diffideret armis Dardaniæ, cingique urbem obsidione videret, Ille ut opes fractæ Teucrum, et fortuna recessit, Res Agamemnonias, victriciaque arma secutus, Fas omne abruptit, Polydorum obtruncat, et auro Vi potitur.' *Idem.*

6 *Trojaque cura tegit*] Crediderim Ausonium sine conjungendi particula scripsisse, *Troia cura tegit*. Ut est in Didonis Epitaphio: 'Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.' *Troia* enim hoc loco trisyllabum fit, ut libro primo *Æneidos*: 'Arma virum, tabulæque, et Troia gaze per undas.' Et in Epitaphio insequenti: 'Troia tellus.' *Idem.*

Troiaque cura tegit] Lege: *Troia cura tegit*. epitaph. sequen. 'Troia tellus.' Trojani Polydoro justa solverunt. *Grævius.*

No. 237. 1 *Euphemum Ciconum*] Ciconum gentis Thraciæ regem Euphemum Trojanis contra Græcos auxilium tulisse scribit Homerus in extremo libro secundo *Iliados*. *Vinetus.*

No. 238. 1 *Hippothoum*] Hippothoum et Pylæum facit fratres Homerus in eodem extremo secundo

Iliados: qui Pelasgos Larissæos in Trojanorum auxilium adduxerint: Hippothoumque ab Ajace Telamonia fuisse occisum, scribit libro septimodecimo. *Vinetus.*

Hippothoum, Pyleumque] Metrum flagitat, ut scribatur: *Pyleum Hippothoumque.* Grævius. Nihil mutandum: non advertit vir Celeberrimus id esse moris Ausonio, ut Diphthongos extrita altera vocali corripiat. Ea de re nos alibi.

No. 239 *Ennomo, et Chromio*] Hi sunt *Έρνομος* et *Χρόμιος* in eodem extremo secundo Iliados. Sed Chromis etiam *Χρόμιος*, id est, Chromius, tribus syllabis, vel auctore Eustathio. *Vinetus.*

No. 242. 1 *Nata Dymante*] Hecubæ, quæ Græcis *Έκδβη* dicitur, pater est Dymas Iliados sextodecimo, Cisseus in Hecuba Euripidis, Sanguarius libro tertio Bibliothecæ Apollodori. *Vinetus.*

5 *Fidite ne regnis*] Quin Senecam Noster in animo habuerit, cum hæc scriberet, nullus dubito. Apud illum enim eadem Hecuba initio Troadum: 'Quicunque regno fidit, et magna potens Dominatur aula, nec leves metuit Deos, Animumque rebus credulum lætis dedit, Me videat.'

6 *Σῆμα κυνός*] Sepulchrum canis. Strabo tertiodécimo: καὶ δ' ἐν Χερρόνησιν τὸ κυνὸς σῆμά ἐστιν. 8 φασιν *Έκδβης εἶναι τάφος.* Pomponius Mela secundo, de eadem Thraciæ Cherrhoneso: 'Est Cynos-sema, tumulus Hecubæ, sive ex figura canis, in quam conversa traditur, sive ex fortuna, in quam deciderat, humili nomine accepto.' *Vinet.* Ad quem locum vide quæ vir illustris Is. Vossius.

No. 244 *Niobæ*] In Græcorum Epigrammatum Anthologia, varia invenies Epigrammata in casum, formam, imaginem Niobes filiæ Tantali regis Phrygiæ, et uxoris Amphionis regis Thebarum. *Vinetus.*

1 *Thebarum regina fui*] Ita vetus

liber. Est enim quasi quædam connectio causæ, quam exponit Niobe. *Scaliger.*

Sipyleia cautes] Σῖπυλος, urbs fuit, et mons Phrygiæ. Unde 'Sipyleium marmor' dixit Ausonius: 'Sipyleia genitrix' ipsa etiam appellata Statio versu tricesimo tertio libri quincti Sylvarum. *Vinetus.*

3 *Bis septem*] Septem maribus, et feminis totidem. Idem numerus quatuordecim apud Hyginum et Ovidium sexto Metamorphoseon, sed duodecim apud Homerum Iliados ultimo: quos duodeviginti numeravit Sappho: Bacchylides, Pindarus, et Hesiodus viginti: Herodotus tantum quinque. Vide Apollodorum libro tertio, et Aulum Gellium ultimo, et Elianum duodecimo Variæ Historiæ. *Idem.*

8 *Perpetuasque rigat*] D. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: 'Unde et Nioben, quia multum fleverit, in lapidem, et diversas in bestias commutatas finxit antiquitas.' Ita lego: nam in Frobeniana Erasmi editione male impressum, et *diversas bestias commutatam.* Hyginus: 'At genitrix liberis orba fiendo lapidea facta esse dicitur in monte Sipylo. Ejusque hodie lacrymæ manere dicuntur.' Ubi malim, *manare.* Callimachus hymno in Apollinem: Καὶ μὲν ὁ δακρυδαίς ἀναβάλλεται ἔλγεα πέτρος, ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διεπὸς λίθος ἐστὶν ἡρκαί, Μάρμαρον ἀπὲρ γυναικὸς οὐχ ὑπὸν τι χανοῦσης.

9 *Tantæne animis celestibus iræ*] Ex quinctodecimo primi Æneidos. *Vinetus.*

No. 246. 1 *Habet sepulchrum*] Hoc Trimetrum iambicum in signum Niobes ex Agathia est. In quo non illud tantum e re fuerat cognoscere, quo pacto iisdem fere verbis Noster omnia reddiderit, sed inspectione quoque dignum, quod mortuum vocarit ipsum, Nioben significans. Ita enim cum nihil immutarit, pleniori quoque Latinorum eruditioni inservit. Si quidem ὁ νεκρός, id est, 'mortuus,'

scribitur. Ut importune eos fecisse pntemus, qui interpretationem rectare ausi, cadaver, verterunt. *Accursius.*

Habet sepulchrum] Huic simile est illud libro tertio Anthologiæ: 'Ο τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν. 'Ο νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον. 'Ἄλλ' αὐτὸς αὐτοῦ νεκρὸς ἐστὶ καὶ τάφος. Quorum Græcorum auctor non nominatur in eo Epigrammatum libro: sed Agathiz Scholastico attribuit interpres Electræ Sophoclis Græcus. Qui si non fallit, et Agathias ille Scholasticus est, quem Paulo Silentario et Triboniano æqualem facit Suidas, qui Justiniano principe vixerunt, certe is plus centum annis posterior fuerit Ausonio, qui se dicit, Gratiano Cæsare Consulem fuisse jam senem: et sic Agathias Ausonii, non contra Ausonii Agathiz interpres esse poterit. Quod de Pallada quoque probavimus in Epigramma octogesimum quintum. *Vinetus.*

No. 247. 2 *Hoc pereunte*] Sichæo. Didoni namque maritus fuit Sichæus, sive, ut Virgilius appellat, Sichæus 'ditissimus agri Phœnicum.' Frater Pygmalion, Tyri rex, 'scelere ante alios immanior omnes,' qui quum Sichæum 'impus ante aras, atque auri cæcus amore,' clam incautum occidisset, et sibi ab eo Dido timeret, navibus opes suas clam imposuit, et cum amicis in Africam fugit. Virgilius primo Æneidos, Justinus, Servius, et alii. *Vinetus.*

Hoc fugiente] Ænea. Sed hoc esse commentum Virgilii, ipsa dixit Dido centesimo decimo octavo Epigrammatum. *Idem.*

No. 248. 1 *Dic canis*] Scribit Diogenes Laërtius Diogenem philosophum Cynicum juxta Corinthi portam sepultum fuisse, quæ in Isthmum ferebat. Cippum super eum statutum, et super ipsum canem ex Paro marmore. Hunc ergo canem interrogat hospes quipiam. *Vinetus.*

2 *Sed abiit*] Legendum *abit*, dissyl-

labum; vel conjunctio ipsa *sed* amolienda, quam interposuerint fortasse inscii T litteram Veteribus communem exstitisse. Quorum etiam opinio fuit, viros quocunque meritorum genere insignes non quidem mori, sed in alia loca transferri, sæculaue commutare. Considerandum præterea, Epigramma ipsum e Græco sumptum tetrasticho, quibusdam vel additis vel immutatis. Salse pariter ac lepide, neque minus erudite, quam graviter: Εἰπέ κλον, τίνας ἀνδρὲς ἐφιστὰς σῆμα φυλάσσεις; Τοῦ Κινῶς. 'Ἄλλὰ τίς ἦν οὗτος ἀνὴρ ὁ Κίων; Διογένης. Γένος'εἰπέ. Σικωπέυς. 'Ὅς πῶλον φέει; Καὶ μάλα. νῦν δὲ θανὼν δαστέρας οἶκον ἔχει. *Accursius.*

Non obiit, sed abiit] Ignorantia scilorum hunc locum corrumpit, qui neacierunt ultimas in 'obiit,' 'rediit,' 'subiit,' et similibus produci, licet vocalis sequatur. De quibus vide quæ notavit vir elegantissimi ingenii et eruditionis summæ Nicolaus Hein-sius ad Ovid. Heroid. Epist. vi. vs. xxxi. Hinc interserunt τὸ *sed*: quod eo, unde malum pedem retulit, rejiciendum, et scribendum: *Non obiit, abiit.* Grævius.

Sed abiit] Quum 'abire' sæpe simpliciter ponatur, sæpe 'vita abire' scribatur, pro 'obire mortem,' factum est, ut Velleium hactenus grave mendum obsederit, quod jam tollere in animum induxi: libro II. dicit: 'At Catilina non segnius vota obiit, quam sceleris conandi consilia inierat.' Lego: *non segnius vita abiit.* Lignet ex seqq. 'quippe fortissime dimicans,' &c. Hæc ubi scripseram, ex additis Velleio in Lipsiana editione variantibus lectionibus Aldum ejusdem mecum sententiæ fuisse comperio: quam quæ improbaverint viri docti, non video. Ammian. Marcellinus lib. XXI. de Constantio: 'Dique cum anima collectatus jam discessura, abiit e vita III. Non. Octobr.' Tertullianus de Testim. Animæ, c. IV. 'Nam si de aliquo jam-

pridem defuncto tamquam vivo quis requirat, præ manu occurrit dicere, Abiit. Jam et reverti debet.' Ita hæc verba distinguenda certum est, nam illa, 'Jam et reverti debet,' sunt ab argumentatione Tertulliani, quam perspicue cognosces, si *tò ergo*, quod subintelligitur, de tuo addas.

Obiit] Alvo nimis soluta, cum Polypum crudum vorasset; Athenæus l. viii. Deipnos. Laërtius in ejus Vita, qui et diversas de ejus morte opiniones refert.

6 *Justa*] Quinimo ipsa justitia cre- dita est. *Vinetus*.

5 *Erigone*] Fabulam fuse narrant Dydimus ad Homeri Iliad. X, Tzet- zes Chil. iv. 128; Hyginus Fab. cxxx. et de signis cælest. in Arcto- phylace; item Ampelius in libello memoriali, e quo pauca, quæ corrupta sunt, adscribere visum est, ut restituantur: 'Tum Liber a Jove petit, quod suo imperio deficerent, ut inter siderum cursus poneretur Virgo. Ica- rius autem Arcturus est.' *Lege, po- nerentur. Erigone Virgo, Icarus au- tem Arcturus nom. est.*

No. 249. 1 *Sedecennis matronæ*] Scribendum e membrana veteri: *In tumulum sedecennis matronæ*: Item: *Quis mortem accuset? quis non accuset in isto ætatis? meritis anus est, ætate puella*. Quis neget vulgatam lectio- nem ineptissimam esse? Non dissimulabo, quid secutus sim in illo ve- tere exemplari. In eo scriptum erat, *quis non accusat in ista*. Nos fecimus, *in isto. ἀρχαῖα* snnt, 'istud ætatis,' id æ- tatis.' Et ita pristina venustati suæ restitutum est Epigramma. Quis, in- quit, accuset mortem, cum meritis anus sit? quis non eandem accuset in illa tenera ætate, cum adolescens moriatur? Sic Martialis: 'Dum nu- merat palmas, credidit esse senem.' *Scaliger*.

3 *Infans lactavit*] Hic certe perver- tere non licuit. Aliis enim locis plerisque *lactans* in *lactans* contra libri

veteris auctoritatem, et quod majus, Auctoris consuetudinem inmutatum fuerat. Sic et Ennio necnon Pru- dentio sua vox adserenda est in hymno Romani, quam alii non recte rejiciunt. Livius Tereo apud Nonium: 'Ego puerum interea ancillæ subdam lactantem meæ, ne fame per- bitat.' Serenus Sammonicus de præ- cordiis sanandis: 'Quin etiam catu- lum lactantem adponere membris Convenit.' Ita vulgatæ editiones et optimæ notæ scriptus, quem consu- lui. Lampridius in Severo: 'Sed jussit, ne quis sunitam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem.' Ubi *damalio* et *lactans* porcellus sibi opponuntur, ut *vacca* et *sunitata* scropha. Apud Nonium in Calvitur: 'Num me lac- tans calvitur ætas?' Petrus de Na- talibus in Catalogo SS. l. iii. c. 82. de S. Perpetua: 'Parvulum quoque ipsius lactantem ad collum ejus jac- tassent.'

6 *Ætatis meritis*] Albinovanus ad Liviam: 'Quid numeras annos? vixi maturior annis. Acta senem faciunt: hæc numeranda tibi.' Noster Epigr. xix. 'Scire ævi meritum, non nu- merare decet.' Sophocles Antigone, vs. 744. Οὐ τὸν χρόνον χρὴ μᾶλλον ἢ τὰ ἔργα σκοπεῖν. Alexander moriens apud Curtiam l. ix. c. vi. 'Verum ego, qui non annos meos, sed victo- rias numero, si munera fortunæ bene computo, diu vixi.' Et paullo ante: 'Ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ.' Libanius Orat. x. in necem Juliani: Δεύτερον ἔτερον λογίζομεθα πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ νόος ἀπῆλθεν, ἀλλὰ τῶν γῆρας βασιλέων νικῆσας ταῖς πράξεσι. Mamertinus in Panegyrico eidem Juliano dicto: 'Dicet aliquis, quomodo tam multa tam brevi tem- pore? et recte. 'Sed Imperator nos- ter addit ad tempus, quod otio suo detrahit: nihil somno, nihil epulis, nihil otio tribuit. Ipsa se natura- lium necessariorumque rerum usurpa-

scribitur. Ut importune eos fecisse putemus, qui interpretationem retractare ausi, cadaver, verterunt. *Accursius.*

Habet sepulchrum] Huic simile est illud libro tertio Anthologiæ: 'Ο τῶν βῆτος ὄβτος ἐκὼν ὄβς ἔχει νεκρὸν. 'Ο νεκρὸς ὄβτος ἐκὼν ὄβς ἔχει τῶνον. 'Αλλ' ὁβὸς ὁβτὸν νεκρὸς ἐκὼν καὶ τῶνον. Quorum Græcorum auctor nos nominatur in eo Epigrammatum libro: sed Agathia Scholastico attribuit interpres Electræ Sophoclis Græca. Qui si non fallit, et Agathias illi Scholasticus est, quem Paulo Siletiario et Triboniano æqualem f. Suidas, qui Justiniano principerunt, certe is plus centum anniterior fuerit Ausonio, qui Gratiano Cæsare Consul jam senem: et sic Agathias non contra Ausonius Agathias pres esse poterit. Quod quoque probavimus in octogesimo quinto

No. 247. 2 *Hoc p.* Didoni namque inasbas, sive, ut Virgichæus 'ditissimus' Frater Pygmalion ante alios immani Sichæum 'impiari cæcus am occidisset, et si navibus opes cam amicis gilus primo vius, et alii.

Hoc fugie commenta, Oδὲνδς, ὀδὲμης, 'Αλλ' ἐκὰνδ καὶ πέν-
centesimo natum. I
No. 24
ogenes
phum C
sepultu
ferebat
tum,
marr
roga
2

labum; vel cor-
lienda, quam
inscii T lit
nem existi
nio fuit,
genere
sed in
comu
tere,
su

labum; vel cor-
lienda, quam
inscii T lit
nem existi
nio fuit,
genere
sed in
comu
tere,
su
bi-
a
dan-
bus lu-
sinus, Ro-
quod Cassiodo-
; et Sidonium
endecasyllabo ad
Albus, vel Venetus,
que.' Sueton. de Do-
Circensibus gregum fac-
urati purpureique panni ad
or pristinas addidit. *Vinetus.*

Septenas solitus] Quum certamen apteno metarum perageretur circumcmita: unde et Circus dictus. Idem Sidonius et Cassiodorus. *Idem.*

10 *Funis et ad quartum*] Præcipui honoris ac meriti in quadrijugis curribus, et Circo destinatis, fuisse funales sinistros equos, ex hoc Epigrammate clarum est. Ei apud inferos, si quadriga jungatur ex equis Heroum olim celeberrimis, honoratissimum locum deberi asserit, qui sinister est funi gerendo. Ita vulgo editur. quidam ita distinguunt, leguntque: *Pegasus, &c. Funis est: quartum, &c.* Et sic interpretantur, in ea quadriga Phosphorum et Cillarum jugales esse; funales autem dexteriores quidem Pegasus, sinisteriores vero Arionem: quod non potest obtineri. Jugales, ut dixi, minoris dignationis, quam funarii. At palam est, id velle Ausonium, primum in illa equorum quadriga locum deberi

inqu. ^{τρεπον.}
 orix: ei ^{aliis]} Egre-
 Pegasi. ^{rendationem}
 ministrum Ariou. ^{adservunt,}
 m. Gronorius. ^{alias de-}
 o. 253. 1 *Spargere* mero ^{'a est.'}
 illiquias vino, et bibulam la. ^{de}
 lam.' libro vi. *Æneidos*. ^{rt:} *Vine.*

*Et odoro perlue nardo] Lege, bene-
olentis et ung. nardi. Vox rarior 'un-
guen' interpretationi locum dedit.
Vindicianus: 'Succis, unguinibus,
tedis, pice, sulphure, cera.' Valerius
Flaccus l. vi. Argonaut. 'Pinguis
fuit unguine tellus.'*

No. 254. 3 *Sitque ista querela*] *Vetus liber: Sit questa querella Longior.* Non video, cur Scaliger sibi mutandum duxerit in *Longius*: quod nihilominus, si nobis Eruditiss. Heinsius emendationem suam probaverit in Virgilio, Ecl. iv. 'O mihi tam longe maneant pars ultima vitæ Spiritus et' quantum sat erit tua dicere fata!' procul dubio retinendum erit. Est sane τὸ 'longe' in Mediceo, aliisque vet. codd. Sed ἐπεὶ, quia in illis α et e nimis quam sæpe confunduntur. Quæ Servius notat, nihil certi afferunt. Est itidem incertus ille versus, qui legitur in tertio *Æneidos*: 'Accipe et hæc, mannum tibi quæ monimenta mearum Sint, puer, et longum Andromedes testentur amorem.' Ad quem Servius: 'Et de præterito, et de futuro: ut agnoscas quantum te vel amaverim, vel amatura sim. Potest et pro diu accipi.'

Funis et ad quantum? Quidquid re-
fugnet *ad quantum* ad Solinum pag. 899.
pugna lectio est: *Larus Arion Funis*
vera lectio est: *tibi Castor equum.*
Est *quantum* legere, honoratissimum iu-
quadrigis locum ex instituto Circi
fuisse jugalis sinistri. Ego certe id

tione defraudat, totus commodis publicis vacat. Itaque grandævum jam imperium videbitur his, qui non ratione dierum et mensium, sed operum multitudinem, et effectarum rerum modo, Juliani tempora metiuntur.' In qua periodo quiddam mihi deesse videtur, ac legendum, *sed Imperator noster addit ad tempus imperii, quod otio suo detrahit.*

No. 250. 1 *Læta bis octono*..sub Consule] Statius librum Silvar. quartum fuerat orsus: 'Læta bis octonis accedit purpura fastis.' *Vinetus.*

7 *Cinyreus*] Cinyræ filius Adonis. Habuit amatrices duas Deas, Venerem apud superos, et dum viveret: *Περσεφόνην*, id est, Proserpinam, apud inferos, et mortuus. Orpheus in hymnis, et Ausonius ipse in Idyllio de Cupidine cruci affixo, et in Epistola ad Theonem. *Idem.*

8 *Jovis Elysii*] Plutonis inferni regis catamitus eris, sicut est Superi Jovis catamitus Ganimedes. *Idem.*

No. 251. 1 *Callicratea*] Epitaphium Callicrateæ, quo plerique admirari non desinant, cur res ea, par miraculo, nec indigna, quam inter Macrobius Lucianus, vel inter fæminarum virtutes Plutarchus referrent, ab historicorum nemine apud nos litteris mandata fuerit, e Græcis sumptum Epigrammatæ invenies. Sed an duos ultimos in eo versus consulto Noster prætermiserit, ut non negare ausim, ita ne id ipsum quidem affirmare. Est autem incerti authoris: *Εἰκοσι Καλλικράτεια καὶ ἐν-
νέα τέκνα τεκοῦσα, Οὐδενός, οὐδεμῆς
ἰδρακόμην θάνατον, Ἄλλ' ἑκάστων καὶ πέν-
τε διηρυσάμην ἐνιαυτοῖς, Σχέπωνι τρομέ-
ραν οὐκ ἐπιθείσα χεῖρα, Ἥδ' ἐγὼ ἡ περί-
βωτος, ὑπὸ πλακί τῆδε τέταμμαι, Μούνην
ἐνὶ ζῶαν ἀνέρι λυσάμενη.* Nec disi-
mulandum in nonnullis, atque adeo excusis voluminibus, tanquam Epi-
gramma alterum, duo ipsa Carmina
sejuncta circumferri, nulla prorsus
opæ rationis. Exstat enim aliud, quo

Callicratea eadem cunctis admirabilem mortalibus se jactat, ac præterea novam Alcestin, quippe subeuntem fata Zenonis, quem solum maritum habuerit, et quidem luce filiisque cariorem: *Ἀλκηστίς νύη εἰμι. θάνατον δ' ὑπὲρ ἀνέρος ἐσθλοῦ Ζήνωνος. τὸν μούνην ἐνὶ στέροισι ἰδεδέγμην, Ὅν φωτὸς, γλυκερῶν τε τέκνων, προέκριν' ἑμὴν ἦτορ. Οὐνομα Καλλικράτεια, βροτοῖς πάντεσσιν ἀγαστή. Accursius.*

No. 252. 1 *Spatiosa per æquora*] [Vid. Var. Lect.] Emendo *παννosa*: intelligoque pannosa Circi æquora, et pannosum ipsum Circum, a pannis diversorum colorum, quibus utebantur factiones in istis Circensibus ludis: qui colores sunt Prasinus, Rosens, Albus, Venetus apud Cassiodorum tertio Variarum; et Sidonium Apollinarem in hendecasyllabo ad Consentinum: 'Albus, vel Venetus, rubeus, virensque.' Sueton. de Domit. 'Duas Circensibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quattuor pristinas addidit.' *Vinetus.*

2 *Septenas solitus*] Quum certamen septeno metarum perageretur circummitu: unde et Circus dictus. Idem Sidonius et Cassiodorus. *Idem.*

10 *Funis et ad quartum*] Præcipui honoris ac meriti in quadrijugis curribus, et Circo destinatis, fuisse funales sinistros equos, ex hoc Epigrammate clarum est. Ei apud inferos, si quadriga jungatur ex equis Heroum olim celeberrimis, honoratissimum locum deberi asserit, qui sinister est funi gerendo. Ita vulgo editur. quidam ita distinguunt, leguntque: *Pegasus, &c. Funis cat: quartum, &c.* Et sic interpretantur, in ea quadriga Phosphorum et Cillarum jugales esse; funales autem dexteriorem quidem Pegasus, sinistriorem vero Arionem: quod non potest obtineri. Jugales, ut dixi, minoris dignationis, quam funarii. At palam est, id velle Ausonium, primum in illa equorum quadriga locum deberi

Phosphoro, et merito suo, et Augusti commendatione, a quo amatus est. Honoratissimus autem quadrigæ locus, ut docui, ex Circi instituto sinisterior jugalis. Quare Epigrammatis illius versus sic sunt concipiendi et interpungendi: *Pegasus hinc dexter currant ibi Lævus Arion, Funi sed quartum det tibi Castor equum.* Perge inquit ad Elysias sedes, et cum equis, qui ibi præstantissimi habentur, quadrigam componas. In ea quadriga, ibi currant dexter Pegasus et lævus Arion ad jugum scilicet. Sed funi, id est, ad funem Castor tibi det quartum suum equum. Vult igitur Castoris equum et Phosphorum funales esse, tanquam quadrigæ optimos. Quartus equus in quadriga, vel est dexter funalis, si a sinistra numerare incipias, vel sinister, si a dextra primum computes. Sed ut dictum est, sinister funalis honoratior, ideo primus numerandus. Sic quartus erit funalis dexter. Itaque si Castor quartum equum ad funem dat Phosphoro, primus est quadrigæ Phosphorus, idemque sinister funalis. Sic dexter in jugo Pegasus, sinister Arion. Hæc sunt indubitatissima. Scriptum erat *Funis et quartum* (imo *funis ead*) pro *Funi sed quartum*. Inde qui versui consulere voluere, de suo addiderunt, *Funis et ad quartum*. Hinc certum est, Phosphorum et Cillarum funales facere Ausonium. Ergo Pegasus, et Arion jugales. Quod ipsam expressisse Poëtam putaret aliquis, legendo: *Pegasus hinc dexter, currant juga, lævus Arion.* Pegasus dexter et lævus Arion jugales currant. 'Juga' pro jugalibus: loquutio ipsa tralatitia. *Salmas. ad Solinum.*

Funis et ad quartum] Quidquid repugnet *δ' αὖ* ad Solinum pag. 899. vera lectio est: *Lævus Arion Funis eat. Quartum det tibi Castor equum.* Est ibi legere, honoratissimum in quadrigis locum ex instituto Circi fuisse jugalis sinistri. Ego certe id

verum censeo: etsi contra sententiam ejus sit, et aut ipsius calamus, aut operarius erraverit. Multis enim contendit jugales minoris dignationis quam funarios fuisse. Sed non desunt, quæ omnibus ejus argumentis opponam. Hic, si mihi credis (nam exsequi disputationem istam nunc non vacat) Ausonius Phosphorum ponit in jugo ad lævam, qui locus mea sententia præcipuus est, quem plerumque tenebat speratus auctor victoriæ: ei dextrum in eodem jugo locat Pegasus: funales autem statuit sinistram Ariona, dextrum Cillarum. *Gronovius.*

No. 253. 1 *Sparge mero cineres*] 'Reliquias vino, et bibulam lavere favillam.' libro vi. *Æneidos.* *Vinctus.*

Et odoro perius nardo] *Lege, benelentis et ung. nardi.* Vox rarior 'unguen' interpretationi locum dedit. Vindicianus: 'Succis, unguinibus, tedis, pice, sulphure, cera.' Valerius Flaccus l. vi. Argonaut. 'Pingui fuit unguine tellus.'

No. 254. 3 *Sitque ista querela*] *Vetus liber: Sit questa querella Longior.* Non video, cur Scaliger sibi mutandum duxerit in *Longius*: quod nihilominus, si nobis Eruditiss. Heinsius emendationem suam probaverit in Virgilio, Ecl. iv. 'O mihi tam longe maneat pars ultima vitæ Spiritus et quantum sat erit tua dicere fata!' procul dubio retinendum erit. Est sane *τὸ 'longe'* in Mediceo, aliisque vet. codd. Sed *ἐνέχῃ*, quia in illis *α* et *ε* nimis quam sæpe confunduntur. Quæ Servius notat, nihil certi afferant. Est itidem incertus ille versus, qui legitur in tertio *Æneidos*: 'Accipe et hæc, munus tibi quæ monumenta mearum Sint, puer, et longum Andromedes testentur amorem.' Ad quem Servius: 'Et de præterito, et de futuro: ut agnoscas quantum te vel amaverim, vel amatura sim. Potest et pro diu accipi.'

Ego vero ita acceperim, ut sit rō 'longum' adverbium, pro diu, quemadmodum lib. x. 'Nec longum lātābere,' id est, diu, longum tempus: et ita hic 'Longior querela,' id est, magis diuturna, quæ diutius permaneat, ac perseveret.

No. 255 *Latina viæ*] Latina via fuit Romæ, Appiæ, et aliæ: secundum quas sepeliebantur homines. Iuvenalis libro primo: 'Experiar, quid concedatur in illos, Quorum Fla-

minia tegitur cinis, atque Latina.' *Vinetus.*

3 *Non sum*] Confinxit hoc Ansonius ex vulgatis monumentorum inscriptionibus. In quibus talia sæpe proponebantur. Ut est illud Lactorate in Novempopulonia: D. I. M. NON FVI. FVI. MEMINI. NON. SVM. NON CVRO. DONNIA. ITALIA. ANNORVM XX. HIC. QUIESCO. C. MVNATIVS C. DONNIA. CALISTE. LIBERTE. PIIS-SIME. *Scaliger.*

DE XII. CÆSARIBUS.

No. 256 *Hesperio*] De Hesperio, ad quem mittitur hoc Poëma, vide, quæ scripta sunt in Carmen nonnum Parentalium. *Vinetus.*

No. 257. 2 *Nomen transcripsit et arcem*] In familiam et imperium adoptavit. 'Arcem' enim hoc denotare pervulgatum est.

4 *Caius, cognomen*] Malui scriptorum duorum lectione uti, præsertim quum in Tetrasticho de Caligula prior versus idem præferat, quem adscribam: 'Post hunc castrensis caligæ cognomine Cæsar.' Nec aliter hæc inscriptio in veteri libro: mox, 'Expetiit pœnas de Cæsare Chærea mollis.'

No. 258. 1 *Trieteride*] Triennio. *Vinetus.*

2 *Post lustra decem*] Post quinquaginta annos. Lustrum hic quinque sunt anni: 'Et ter septenis geminos.' Hoc significat, Claudium Tiberium Neronem viginti tres annos regnasse. *Idem.*

5 *Hebdomadem duplicem*] Scilicet annorum, id est, quatuordecim annos. *Idem.*

12 *Quindecies sævis*] Ordo et sensus hujus loci est, Nova laurea cingit ter Janum, dum dominatur Titus Vesp. et nova laurea cingit quindecies eundem Janum, dum frater Titi

Domitianus crudelis tyrannus imperat. Hic quindecim anni significantur, illi tres. *Idem.*

No. 259. 1 *Grassante senatu*] Conspirarunt in eum quidam ex Senatoribus, et interfecerunt: in quibus Brutus et Cassius. *Vinetus.*

4 *Erpetiit pœnas*] Cicero in Miloniana cap. 21. 'In quos incensus ira, vitamque Domini desperanteis quum incidisset, hæsit in iis pœnis, quas ab eo servi fideles pro Domini vita expetiverunt.' Idem pro lege Manilia: 'Ut mihi quidem videantur Dii immortales, etiamsi pœnas a popul. Rom. ob aliquod delictum expetiverint,' &c.

No. 262. 1 *Dehinc Octavius, idem*] Lego: *Dehinc Octavius idem Cæsaris, Augusti nomine nobilior.* Nisi et placeat *Augusto.* Idem enim Octavius ultor et successor Cæsaris Julii, et Augusti vel Augusto nomine nobilior, quam Octavii. *Gronovius.*

2 *Et Augusti nomine*] L. At *Augusti* n. n. id est, Octavius, ita dictus a familia; idem et Cæsar appellatus, per adoptionem a Julio Cæsare in familiam Juliam cooptatus, sed notior tamen nomine Augusti, quod Senatus dedit censente Planco.

4 *In terris positum*] Horatius Epist. i. lib. ii. ad Augustum: 'Præsenti tibi maturos largimur honores, Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.' Sueton. in Augusto cap. 59. et 60. Aurel. Victor de Cæs. in Augusto, Dio lib. li.

No. 264. 4 *Qui superavit avum*] Tiberium Augustum. Caius enim Caligula patrem habuit naturalem Cæsarem Germanicum, ad quem scribit Ovidius libros Fastorum. Qui Cæsar Germanicus filius fuit Tiberii Augusti ex adoptione, patris sui. Vinetus.

No. 265. 1 *Claudius irrius privatus in tempore vitæ*] Legitur et, *Claudius irrius privato in tempore vitæ*. Ut 'privato in tempore' habet tertius versus de Vespasiano. Vinetus.

3 *Non faciendo nocens*] Dio de Galba, qui in hoc vitio Claudium adæquavit: Οἱ δὲ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ πᾶς πολλὰ ἐπλημμέλουν, ὥστε καὶ εἰς ἐκείνον αὐτὰ ἀναφέρεσθαι. Τοῖς μὲν γὰρ ἰδιώταις ἀπόχρη μὴδὲν ὀδύκειν τοῖς δὲ θῆ τὰς ἡγεμονίας ἔχουσιν ἀνάγκη πρὸς αὐτῶν, ὥσπερ μὴδ' ἄλλος κακοῦργος. Οὐδὲ γὰρ διαφέρει τι τοῖς κακοῖς πάσχειν, ὅφ' ὅτου ἂν καὶ κακῶνται.

No. 266. *Me meminisse piget*] Aurel. Victor de Nerone: 'Namque eo dedecore reliquum vitæ egit, uti piget pudeatque memorare huiusmodi quemquam, nedum rectorem gentium fuisse.' Tertullianus de Spectac. cap. 19. 'Sed ethnicis respondi. Ceterum absit, ut de istius spectacula aversione diutius discat Christianus: quamquam nemo hæc omnia plenius exprimere potest, nisi qui adhuc spectat. Malo non implere, quam meminisse.'

No. 268. 1 *Hoc solum fecit*] Iustinus lib. i. cap. 3. de Sardanapallo: 'Victus in regiam se recipit, et se et divitias suas in incendium mittit: hoc solo imitatus virum.' Tacitus de Othone: 'Pueritia ac juvenia, qualem monstravimus, duobus faci-

Delph. et Var. Clas.

noribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tantumdem apud posteros mernit bonæ famæ, quantum malæ.' Dio apud Xiphilinum: Κάκιοντά γε μὴν ἀνθρώπων ζῆσας, κάλλιστα ἀπέθανε, καὶ κακοῦργότατα τὴν ἀρχὴν ἀρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀπώλειας. Plutarchus: 'Ἀπέθανε δὲ Ὀθῶν, ἀπολιπὼν μὴ χεῖρωνας μὴδ' ἐλάττους τῶν τὸν βίον αὐτοῦ ψεύσαντων τοὺς ἐπαινοῦντας τὸν θάνατον. βιάσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπέθανεν εὐγενέστερον.

No. 270. 4 *Rarum aliis*] Egre-giam hanc magni viri emendationem [vid. Var. Lect.] illa Flori adserunt, lib. i. cap. 3. 'Sic (rarum alias decus) unius manu parta victoria est.' Eadem ferme, quæ hic Noster de Patre, Victor de Tito filio refert: 'Quæ eo,' inquit, 'amplius grata fuere, quod ex nonnullis a privato adhuc patris asperior, luxuriæque et avaritiæ amans credebatur fore. Sed hæc in melius conversa adeo ei immortalæ gloriæ contulere, ut deliciæ atque amor humani generis appelleretur.'

No. 273. *Nerva*] Mirum est, quod in lemmate Nervæ scriptum est in veteri libro: *Nerva Tetrarcha*. Quare Tetrarcha vocatur? Id ego plane ignoro. Est tamen ratio, qua id probetur, si eruditiores querere velint. Suspicio, quatuor optimos principes, qui inter duo sævissima ac dirissima monstra Imperii Romani, Domitianum ac Commodum, interjecti sunt, Tetrarchas vocatos. Hoc enim commune habent: quod boni, et quod extrinsecus ad Imperium vocati. Nam et Nerva non ex successione, aut posteritate superiorum Cæsarium: et reliqui tres ex adoptione adsciti. Scaliger.

1 *Proximus extincto*] Titulus tetrastichi huius fuit in vetusto codice, NERVA TETRARCHA. Sed quæ ista Nervæ principis Tetrarchia? Tetrasticha hæc sunt, id est, quaternum versuum Carmina: esseque natam

Auson.

3 S

istam Tetrarchiam credo ex notato ad hunc modum, TETRA, tetrastichi vocabulo. *Vinetus.*

2 *Mente parens*] Plinius in Panegy. ad Trajanum de Nerva: 'Imperator et parens generis humani obsessus, captus, inclusus.' Idem post paullo: 'Eodemque animo Nerva pater tuus factus est, quo erat omnium.'

No. 275. 4 *Adciti quantum*] Statius lib. II. Sylvar. l. 1. 'Natos gennisse necesse est: At legisse juvat.' Galba apud Tacit. lib. I. Hist. c. 16. 'Nam generari et nasci principibus fortuitum, nec ultra æstimatur: adoptandi iudicium integrum; et si velis eligere, consensu monstratur.' Plinius in Panegy. ad Trajan. 'Sed et tu pater Trajane cum eo, qui adoptavit, amicissime contendis, pulchrius fueritne gennisse talem, an elegisse?' Vide quæ in eum sensum Hadrianus ipse apud Dionem. Laudat et in Anthemio Sidonius, quod imperium potius merendo, quam nascendi sorte acceperit, Carm. II. 'Soli tibi contulit uni Hoc fortuna decus, quamquam te posceret ordo, Ut lectus Princeps mage, quam videre relictus.' Incertus Auctor Paneg. ad Maximianum et Constantinum, de Constantino: 'Signidem ipsum imperium hoc fore pulchrius iudicabas, si id non hæreditarium ex successione crevisses, sed virtutibus tuis debitum a summo imperatore meruisses.'

No. 276. 1 *Vocatu Consultuque*] Nomine, et consilio, seu re, pius. 'Consultus' autem substantivum quartæ inflexionis, hic notandum, nisi forte *Consultis* legas, ut in antiquo fuit codice scriptum. *Vinetus.*

2 *Nomen habens meriti*] Vide quæ Xiphilinus in Anton. Pio.

No. 277. 1 *Qui scita Platonis Fecit ad imperium*] Barthius *Fecit* XX. Adv. c. XVIII. Ego *Vexit*, id est, extulit, evexit. Frequens enim, isti

præsertim ætati, 'vehere' ponere pro ferre aut portare. Diximus in Observationibus et ad Senecam. Cicero xv. Famil. Epist. IV. 'Philosophiam illam veram et antiquam, quæ quibusdam otii esse ac desidie videtur, in forum, atque rempublicam, atque in ipsam aciem pæne deduximus.' Et in tertio de Legibus: 'Demetrius mirabiliter doctrinam ex umbraculis eruditorum otioque non modo in Solem atque pulverem, sed in ipsum discrimen aciemque perduxit. Qui Philosophiam in augusto throno collocavit.' *Gronovius.*

2 *Flexit ad imperium*] Ita membrana vetus: et rectius quam libri vulgati, qui *Fecit*. *Flexit*: id est, 'transtulit,' ut ait Boëthius l. I. Consolation. Philosoph. 'Atque tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti, beatas fore resp. si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earum rectores studere sapientiæ contigisset, &c. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod a te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicæ administrationis optavi.'

No. 278. 2 *Threcedico princeps bel-la, &c.*] Sit fortasse corrigendum, *Threicio*. Eum siquidem Imperatorem longe pessimum notat, quod non in martis pulveribus, sed in productæ Martiæ, ex concubinis præcipuæ, pulvinaribus: neque e devictis hostibus triumphi famam quæsierit, verum sordidam immundamque vitam in spectaculis arenaque gladiator transierit: pugnasque gesserit gladio non militari, sed threicio, hoc est, gladiatorio. Notum est enim Thracæ olim nuncupatos retiarios fuisse gladiatores, qui mirmillonibus opponerentur. Scribit Lampridius, Commodum in arenam descendisse, gladiatorumque certamen subisse, et nomina eorum recepisse eo gaudio, quasi accepisset triumphalia. Laudum semper ingressum esse, et quoties ingrederetur, publicis monamen-

tis indī jussisse. Pugnassee autem septingentis tricies quinquies: tantumque palmarum gladiatoriarum confecisse, vel victis retiariis, vel occisis, ut mille contingeret. Ferarum autem diversarum manu sua occidisse multa millia, ita ut elephantos comprimeret. Et hæc spectante sæpe populo Romano. Gladiatoris quoque nobilissimi vita functi nomen adoptavit: ut est ab Herodiano traditum. Soliaque colosso demolitus caput, ac suo superimposito, subscribi jussit 'Mille Gladiatorum Victorem.' Neque minus commode threiciū hunc Commodi gladium pro amazonico licet accipias. Amazonico namque habitu in arenam descendisse ipsum etiam, Lampridius idem testatur, causamque reddit his verbis: 'Pro Decembri mense Amazonium, ex signo ipsius, adulatores vocabant. Amazonius autem vocatus est, ex amore concubinæ suæ Martiæ, quam pictam in Amazone diligebat. Propter quam et ipse Amazonico habitu in arenam Romanam descendere voluit.' Nos præterea Romæ marmoreum Commodi simulacrum vidimus, in pectore thorace munito galeatam atque exerta mamma imagunculam præferens ostentansque: ut eam non facile alterius quam concubinæ Martiæ imaginem interpreteris, neque alium quam gladiatoris in Imperatore habitum. Porro, sunt et qui apud Ciceronem VII. Philippica, *Thuciditis*, corrigendum putent *Threiditis*, quod arma threidica, gladiatoria significari putentur. *Accursius*.

1 *Threicio*] Thracio, gladiatorio. Vetus autem codex *Threidico* habet pro illo *Threicio*. Vinetus.

No. 270. 3 *Quod doluit malefida cohors errore probato*] Reponatur levior distinctio post 'probato.' Illud enim vult Noster, errorem hunc militum probatum nec irritum fuisse, quod sanatus viribus inferior esset militi-

bus prætorianis, adeoque ipsis imperio cessisset.

No. 281. *Severus Pertinax*] Id verum esse, et hoc cognomen Severum assumisse testes sunt veteres nummi ejus Imperatoris, item et saxa, et alia monumenta. *Scaliger*.

4 *Non obstare locum*] De Masinissa ejusdem originis principe, Valer. Maxim. lib. I. cap. II. 'Factum Masinissæ animo, quam Punico sanguini convenientius: quamquam quid attinet mores natione expendi? in media barbaria ortus sacrilegium alienum rescidit.' Apuleius in Apologia: 'Non ubi prognatus, sed uti moratus quisque sit, spectandum: nec qua regione, sed qua ratione vitam vivere inierit, considerandum est.' Dio de Nerva Trajanum adoptante: *τὴν γὰρ ἀπερὶν, ἀλλ' οὐ τὴν πατρὶδα τοῦδε ἐξεδίξεν θεὸν φέρο*.

No. 282. 2 *Cujus adoptivo nomine tu*] Scribo, te: dissimilis, inquit, es Severo patri, sed Antonino dissimilior, in cuius nomen adoptatus fuisti. Fuit Antoninorum nuncupatio venerabilis ac sancta, et gentibus usque adeo amabilis, ut illa filios Bassianum ac Getam, quem Bassianus frater vel interfecit, vel jussit interfici, Severus pater honorandos putaverit. Sed illi (ut compertum est, magnis viris aut nullos fere, aut improbos gigni filios) et nomini gratiam, et imperio dignitatem derogarunt, et a tanto simul patre degenerarunt. *Accursius*.

4 *Inrisu populi tu Caracalla magis*] Historiæ testimonium hæc non habent. Ideoque in sententiam venio, ita scriptum ab Ausonio: *Irrius populi tu Caracalla magis*. Hoc est, delusus Magorum vanitatibus. Nam Herodianus tradit, Bassianum, insidiarum metū, curiosiorem impendio fuisse Deorum, oraculorum, dæmonumque arcana inquirendi, accitis undique Magis, astrologis, haruspicibus, nemineque prætermisso, qui hujusmodi fallacias profiterentur. Romanis

quoque, dum in Mesopotamia ageret, scripsisse ad amicum sibi intimum Materuanum, ut optimos quosque Magos de ejus vitæ termino consulere. Quod si quis etiam sonum quandoque hunc in versu ferat, quoniam ita quoque ea ætas tulerit, neque quicquam adverbio 'magis' offendatur, referendum forte putet illud, 'In risu populi,' ad ea quæ sunt dicta, 'punitus sine cruento.' Quod populus non sine risu ejus necem acceperit, interfecti dum cacat. *Accursius.*

Inrisu populi] *Inrisu*, pro *irrisu*, ut supra, 'Claudius inrisæ privato in tempore vitæ.' Ita enim et illic vetus codex scribebat, pro *irrisæ*, *irrisu*, id est, scommatibus, seu convitio populi acceptum cognomen Caracallæ melius tuis moribus convenit, quam pulcrum illud ac venerabile Antonini.

Tu Caracalla magis] Spartianus in Caracalla cap. ix. 'Ipse Caracalli nomen accepit a vestimento, quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod ante non fuerat: unde hodieque Antoninianæ dicuntur caracallæ hujusmodi, in usu maxime Romanæ plebis frequentatæ.' Qui locus utrum depravatus sit, an vero depravatum nactus fuerit Ansonius exemplar, qui Spartianum legisse potuit, haud liquido dixerim. Prona saltem et facilis mutatio fuit τοῦ in usu, in *Inrisu*: quæ tamen, si accuratius examinetur, haud absurda videbitur. Vulgata namque lectio, aut si hanc spernas, ea prout a Casaubono emendata est, ταυρολογίας quandam præ se fert. Nam 'in usu esse' et 'frequentari' ejusdem significationis sunt: quamquam et ita explicari potest: 'in usu frequentatæ,' id est, in usu frequenti fuere. Pro maxime R. plebis censet Casaubonus scribendum, maximo R. plebi; sed male: maxime etenim hic potissimum, vel plurimum significat. 'In usu

plebis frequentatæ vestes' sunt, quibus plebs frequenter utitur. Sed, ut dixi, non absurda mihi lectio videtur, *Inrisu maxime plebis Romana frequentatæ*. Is enim vulgi mos, atque ea natura est, ut quæ nova, si non extra omnem quoque fuerint culpam, irrisu et sannis excipiat: quod in invisio simul imperatore factitatum, si non aliis, mihi certe probabile est. Illa præterea verba, 'quod ante non fuerat,' non facile crediderim esse Spartiani, sed hominis alicujus inepti, qui ea adinstar glossematis Margini illeverat. Pro vulgata facit Victor, qui Caracallam coëgisse plebem refert, ut ad se salutandum 'caracallis talaribus' induti introirent. Diversus abit Dio, lib. LXXVIII. aitque Bassianum τοὺς στρατιώτας μάλιστα ἀμφιέννυσθαι jussisse. De hac veste plura Salmas. ad Spartianum.

Caracalla] Genus vestimenti fuit Caracalla, unde risus est hic tyrannus. *Vinetus.*

No. 283. 1 *Principis hic custos]* Rectius fortasse, *Principis hinc custos*, hoc est Bassiani principis sui Præf. Præf. qua Præfectura dum fungitur, Cæsarem ipsum insidiis peremit, ad requisita naturæ divertentem, dum adversus Parthos iterum moliretur. *Accursius.*

3 *Gravibus pulsare]* Seneca Herc. Furente, vs. 735. 'Auctorem scelus Repetit, suoque premitur exemplo nocens.' Poëta Græcus, apud Aristotelem lib. v. Ethic. *Ελακ πάθος τὰ κ' ἐπεξε, δίκη κ' ἰδία γέγραπτο*. ita hic versus apud Aristotelem legitur. Phædrus de Vulpe et Ciconia: 'sua quisque exempla debet æquo animo pati.' Joh. Biclarenensis in Chronico: 'Andeca vero regno privatus tondetur, et honore presbyterii post regnum honoratur. Non dubium, quod in Eborico Regis filio, Rege suo, fecerat, patitur.'

No. 284. 1 *Tunc etiam Augusta sedis]* Præponitur his inscriptio Anto-

nini *Alagabali*, Latinis autem scriptoribus præterquam Heliogabalus appellatus non traditur, neque ulli nomen suum, quam Heliogabali magis cognitum. Nos tamen protinus immutandum non putavimus, quod in vetustis marmoribus bis eodem modo scriptum invenerimus. Romæ siquidem, in hortis Mattheæ domus, de Balbillo quodam sacerdote Solis Alagabali, altero lapide ita legitur. TI. IVLIO. BALBILLO. S. SOLIS. ALAGABALI EVDEMON. LIB. PATRONO. OPTIMO. Item in altero, ad hunc modum: AQVILÆ. SOLI. ALAGABALO. IVLIVS. BALBILVS. Sed et Herodianus ‘Heleagabalum’ vocat, quaque lapidis forma Sol ipse coleretur, ostendit. Etiam si Lampridius dubitandum reliquerit, Sol ne an Jupiter id Assyriorum nomen putaretur. Servius quadam ratione sacrorum, *Hel* apud Assyrios et Solem et Saturnum dictos, tradit. Sed quod scribit etiam, Gabalus Imperator Romanus Solem se dici vo-

luit, nam Heliogabalus dictus est, absurdum videtur. Constat enim, potito imperio, ejus Dei, cujus dudum Sacerdotium gesserat, sibi nomen adoptasse, cum fuisset antea non Gabalus, sed Varius. Quo sane, velut et Tractitii et Tiberini cognomento, digniorem sese gessit, quam ut Antoninus vel Heliogabalus appellaretur pestis illa tyrannidis non Romanæ, sed Barbaræ, flagitiosissimus, probriis omnibus pollutus, immanis, totius orbis religioni adversus, Heliogabali unius superstitiosus cultor, inter Rom. Imperatores indignus veluti prodigium connumerari. Qui ea propalam egit, quæ referri, quæque cogitari etiam sit impurissimum. Et qui demum (veluti fati manum injectantibus, ut quod in omni vita turpiter sitierat biberet) in latrina peremptus est, cadaverque ad plebis ludibrium sordidissime per cloacas tractum: finem scilicet vitæ sortitus egregium. *Accursius.*

ORDO NOBILIVM VRBIUM.

No. 285. 1 *Ordo nobilium*] Libelli de claris urbibus titulus in vetere libro est, ORDO NOBILIVM VRBIUM. *Sculiger.*

1 *Prima urbes inter*] Scribe: *Roma. 1. Prima urbes inter, dicum domus, aurea Roma. Constantinopolis et Carthago. II.* et sic porro numeri varientur. Liqnet ex epilogo, quum dicit: ‘Utque caput numeri Roma inclyta, sic capite isto Burdigala ancipiti confirmet vertice sedem.’

No. 286. 5 *Hanc fortuna recens*] Constantinopolim extulit Romani pars imperii eo translata sub Ansonii tempora: ubi hodie quoque Turcorum Principis regia. *Vinctus.*

Fuit hæc] Ut: ‘Fuit Ilium, et in-

gens Gloria Dardanidum.’ *Idem.*

6 *Veterem perstringit honorem*] *Vetus liber, præstringit.* Quod malim: quamvis alias viris eruditissimis, qui verbum hactenus eliminatum præstinguo restitui cupiunt. Vide quæ de eo Lambinus ad Horat. Plaut. et Lucretium. Succurrit hujus verbi occasione locus in Statio parum sanus, quamvis prima fronte talis haud appareat. Is lib. 1. Achilleidos: ‘Quemve alium Stygios tulerit secreta per amnes Nereis, et pulcros ferro perstrinxerit artus?’ Corrigere, *præstruxerit*, ut in v. c. scriptum repperi: *præstruxerit* ferro, id est, muniverit, ne ferrum possent nocere. Sic Ammianus lib. XIV. ‘den-

sata scutorum compage semet scientissime præstruebant.' Inmersum Stygis fluentis Achillem, ideoque toto corpore invulnerabilem fuisse fabulatores aiunt, excepta calce, qua mater tenerat. Nec memini legisse, tentatum ferro corpus a matre in fidem duritiei. Quod si verum est, cur non 'tentaverit' pro 'perstrinxerit' Poëta usurpavit, quum 'perstringere' ut plurimum sit leviter vulnerare; atqui vulnerari jam non poterat?

9 *Romam vix passa priorem*] 'Carthago,' inquit Pomponius Mela, 'nunc populi Romani colonia, olim imperii ejus pertinax æmula.' Velleius Paterculus libro priore. *Vinetus.*

11 *Quod numine Divum*] Vossianus primus, *quo numine Divum*. Quod tamen non prætulerim, licet ad illud Virgillii Noster respexerit: 'Musa mihi causas memora, quo numine Divum, Quidve dolens,' &c.

13 *Byzantina Lygos*] Constantinus Imperator, qui Magnus est nuncupatus, quum Byzantium ampliasset, ipsique rerum dominæ Romæ tandem adæquasset, non solum 'Constantinopolim' nominavit, sed 'secundam et novam Romam' etiam appellari jussit, anno Christi trecentesimo et trigesimo quarto. Auctores Stephanus, Socrates libro primo historiæ Ecclesiasticæ, et Hieronymus in Chronicis. *Idem.*

Byzantina Lygos] Plinius: 'Promontorium Chryseion Ceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum.' Quod male ad ipsum promontorium retulisse Solinum Salmasius in suis ad eum Notis demonstrat, sicut et hinc manifestum est.

Byrsa] Virgilius libro primo *Æneidos*: 'Devenere locos, ubi nunc ingentia carnes Mœnia, surgentemque novæ Carthaginis arcem. Mercatique solum facti de nomine Byrsam, Taurino quantum possent circumdare

tergo.' Nomen autem Byrsæ, arx Carthaginis retinnit. Lucius Seneca libro secundo breviori rerum Romanarum. *Vinetus.*

No. 287. 1 *Phæbe lauri domus*] Lauro abundans, arbore sacra Phæbo Apollini. Dicitur autem laurus Græce *Δάφνη*: unde Daphnem dixerant oppidum ab Antiochia quinque millibus passuum distans, quod 'amœnum et ambitiosum Antiochiæ suburbanum' vocat Ammianus. Lucus illic fuit amœnissimus decem millia passuum ambitu colligens, lauro cupressoque perpetuo virens: cujus meminit Justinianus Imperator extremo libro undecimo sui codicis, Eusebius Chronicus, seu ejus interpres ad annum primum Olympiadis centesimæ septuagesimæ octavæ, Eutropius libro sexto, et Strabo sextodecimo: qui in ejus medio templum Apollinis, et Dianæ fuisse ait: quod amplissimum Daphnæ Apollinis Fanum, ab Antiocho Epiphane conditum, Ammianus Marcellinus libro vicesimo secundo scribit subita vi flammæ exustum fuisse, quum Julianus Imperator esset Antiochiæ, Mamertino et Nevita Consulibus, anno a Christo nato trecentesimo et sexagesimo sexto. *Vinetus.*

Antiochia] Scribit Stephanus, et Eustathius, in Dionysii Geographiam, Antiochias quatuordecim fuisse: quarum hæc clarissima, Syriæ, in qua sita est, Antiochiæ nomen addidit. Mela libro primo, et Plinius quincto. Scribitur autem Græcis hoc nomen penultima diphthongo *αι*, quæ diphthongus modo in *i* longum, modo in *e* mutatur. Ita fit 'Αντιόχεια, Antiochia et Antiochea: sic 'Αλεξάνδρεια, Alexandria et Alexandria, auctore Prisciano libro secundo. *Idem.*

2 *Vellet Alexandri*] Alexandria, Egypti urbs clarissima. Alexandriæ decem et octo numerant Stephanus et Eustathius. *Idem.*

4 *Vitiorum turbida vulgo*] Quid sit

vitiorum vulgus, non video. Malebam: *Vitioso turbida vulgo*. Aut distinguendum est: *Et has furor ambitionis In certamen agit vitiorum. Turbida vulgo*, &c. Quæ mihi sententia potior videtur. Cur enim Nos-ter 'furorem ambitionis' appellet, nisi quod etiam circa vitia sibi fuerint æmulæ dñæ hæ civitates, ratio alia non est: quum de principatu contendere gloriosum sit intra decori et modestiæ terminos se continentibus.

5 *Et amentis populi male sana tumultu*] De Antiochensium pravis moribus multa Herodianus libro secundo, et Julianus in Misopogone. Ammianus Marcellinus libro vicesimo secundo de Alexandria, 'quæ civitas suapte motu,' inquit, 'et ubi causæ non suppetunt, seditionibus crebris agitur, et turbulentis.' *Vinetus*.

Et amentis populi] Ammianus lib. xxii. de Juliano Imp. 'Quocirca in eos (Antiochenos) deinceps sæviens, ut obtrectatores, et contumaces, volumen composuit invectivum, quod Antiochense, vel Misopogonem appellavit, probra civitatis infensam mente dinumerans.' Numerat Libanius Orat. xii. ad Theodosium, inter maxima Antiochiæ infortunia *θύμω καὶ ἀρχαίων ἄδυσιν*. cujus historia notissima. Eapropter, quod ad seditionem ea civitas nimis quam proclivis esset, Johannem Chrysostomum clam ac per dolum ab Præfecto Constantinopolin esse missum ad Imperatorem refert Nicephorus in Histor. Ecclesiast. quum ab Antiochena sede ad Imperatoriæ urbis cathedram evocaretur. De Alexandria vero Hadrianus Imp. In Saturnino Vopisci: 'Et ntinam melius morata esset civitas, digna profecto, quæ pro sui profunditate totius Ægypti teneat principatum.' Ammianus: 'Sed Alexandria ipsa, non sensim, ut aliæ urbes, sed inter initia prima aucta per spatiosos ambitus, internisque sedi-

tionibus diu aspere fatigata, ad ultimum multis post annis, Aureliano imperium agente, civilibus jurgiis ad certamina interneciva prolapsa, dirutisque mœnibus, amisit regionum maximam partem, quæ Bruchlon appellabatur, diuturnum præstantium hominum domicilium.' Trebellius in Æmiliano: 'Et hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut velut furiosi [ita lege, non vel] ac dementes, de levibus quibusque ad summa reip. pericula perducantur. Sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessum, carnem et olera sequestrata, calcamenta servilia, et cætera talia ad summum reip. periculum seditionibus, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt.' Exempla complura ex Ecclesiastica Historia colligere potuissem, nisi fuisset præter instituti operis rationem.

6 *Hæc Nilo*] Alexandria ad unum ex ostiis Nili sita est. De qua lege Strabonem libro septimo decimo, Curtium quarto, Arrianum tertio, Plinium quinto, et Ammianum vicesimo secundo. *Vinetus*.

Penitusque repostis] Dixerat Virgilius sexto Æneidos: 'Penitusque repostas Massylum gentes.' *Idem*.

8 *Illa*] Antiochiæ Romani tenebant præsidia contra Persarum incursiones. *Idem*.

9 *Et vos ite pares*] Tertio loco ambæ, sicut Carthago et Constantinopolis secundo, pares ire jussæ. Istarum ergo urbium hæc fuerit dignitas, Valentiniano, Theodosio, et filiis principibus, circiter annum Christi quadringentesimum: quo tempore hæc de claris Urbibus jam senior canebat Ausonius. Flavius Josephus, qui sub Vespasianis sua fere scripsit, ad annum Christi octogesimum, Ægypti Alexandriæ secundum inter Romani imperii urbes, et Antiochiæ urbium Syriacarum matri tertium locum deputat in principio libri ter-

tii, et fine quarti Captivitatis Judaeæ. *Idem.*

Macedumque] Vetus ille nunquam satis laudatus liber aliam lectionem præfert: *Macetumque attollite nomen.* Quæ vera est. Nam Macetia, Macedonia, et Macetæ, Macedones. Gellius lib. ix. cap. iii. ex veteri scriptura: 'Philippus Amyntæ terræ Macetiæ Rex, ejus virtute industriaque Macetæ, locupletissimo imperio aucti, gentium nationumque multarum potiri cœperant.' Hesychius: *Μακερία, ἡ Μακεδονία.* In Epigrammate Græco: *ἂ Μακερίας σε κέλευθε νόვის τάφου. Sculiger.*

11 *Ingenuum*] Hic versus ab istis carnificibus, et tortoribus librorum varie cruciatus fuit. Sed ex prisci libri auctoritate ita legendus est: *Ingenuum cujus fuit anchora signum.* 'Ingenuum signum' vocat *αἰροφύς.* Vel potius, ut ex Aristotelis poeticiis interpretemur, *σημείον αἰροφύρον.* Id enim valet, 'ingenuum.' Ut alibi: 'Usque sub ingenuis agitatæ fontibus undæ.' 'Ingenuos fontes' *τοὺς μὴ χειροποίητους.* Nam 'ingenium' est natura ipsa. Nævius in Lycurgo: 'Ite actu in frondiferos lucos, ubi Ingenio arbusta nata sunt, non ob-sita.' Id est, ubi sunt ingenua arbusta, non manu, aut arte sata. Quod ait: 'Qualis inusta solet generis nota certa,' intelligit de notis pecudum. Virgil. 'Continnoque notas, et nomina gentis inurant.' Vide quæ olim in Conjectaneis notavimus. *Idem.*

Ingenitus avus fuit anchora signum] Præterquam quod nullus intellectus, syllabarum quoque numerus conque-ritur. Fuit ergo quando varie pro captu ingenii corrigendum suspicamur. E quibus tamen omnibus hoc unum tantum judicium afferre non piguit, nihil immutantes, ac vix utique admonentes. Ut dum alii fortasse ex Mss. Codd. certiora deriderint, historia (licet fabulæ propior)

non ignoretur, et si non verborum, rei saltem ratio constet. Videndum igitur, an legi possit, *in genitis cujus fuit anchora signum.* Una tantum fere littera, et in affinem suam commutata. I videlicet pro *U* in voce *genitus.* Nam dictio *cujus*, in dictionem *avus*, facile transferri potuit, neque additis, neque demtis litteris, sed plus justo coënnitibus. Denique Justinus lib. xv. in hunc modum scribit: 'Seleuci et virtus clara, et origo admirabilis fuit. Siquidem mater ejus Laodice cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse, gravidamque factam munus concubitus annulum a Deo accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset. Jussamque id donum filio, quem peperisset dare. Admirabilem fecit hunc visum et annulus, qui postera die ejusdem scalpturæ in lecto inventus est, et figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso parvulo fuit. Quamobrem Laodice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, edocto de origine sua, dedit. Ubi post mortem Alexandri occupato regno Orientis urbem condidit. Ibi geminæ originiis memoriam consecravit. Nam et urbem ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocavit, et campos vicinos urbi Apollini dedicavit. Originis ejus argumentum etiam posteris mansit. Siquidem filii, nepotesque ejus anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere.' Hactenus ille. Quæ eo libentius huc transulimus, quod his præcipue, quæ novissima sunt, emendatio nostra continetur. *Accursius.*

Ingenuum cujus] Baptista Pius legit, *Ingenitus natus.* Mariangelus Accursius, *in genitis cujus.* Alii: *ingenitum cujus.* Salmasius ad Solinum cum Scaligero facit. Solinus: 'Mons ingenno igne per æternum fervidus.'

‘Ingennus ignis,’ inquit ille, πῦρ ἐμφυτον. Nam ‘ingeno’ vetus verbum, τὸ ἐμφύον. Inde ‘ingenuus’ ἐμφυτος, et ‘dividuus’ a ‘divido.’ Sic Solinus inferius: ‘Lacus salubris ingenuo æstu.’ Et Noster: ‘ingenui fontes.’

12 *Qualis inusta solet*] Virgilius lib. III. Georg. vs. 158. ‘Continuoque notas, et nomina gentis inurunt.’ Plura de Selenco Justinus. Quem eadem de caussa anulo isto, cui anchora insculpta fuit, signasse testatur Clemens Alex. Pædagog. lib. III. cap. 10. Sic et Carcini ‘ingenua nota’ stellæ, Spartorum sive Γηγετων λήχη, id est, hasta, referente Aristotele de Arte Poëtica, Plutarcho de sera numinis vindicta, et Scholiaste Lycophronis; qui Pelopidis quoque ἐλεφάντων ὁσποῦν γνῶμα fuisse notat; diversus in eo ab Cedreno, cujus in Historia Orestem fratrem non ante voluisse agnoscere refertur Iphigenia, ὥς τὸ Πελοπίων τοῦ γένους σήμερον, τὴν ἐλαίαν εἶδεν ἔχοντα ἐν τῷ ὅμῳ τῷ δεξιῷ. Ambigua sunt illa Themistii in Oratione de fraterno amore: ἡ τοῖς Πελοπίταις μὲν ἐξήκει καὶ μόριόν τι περὶ τὸν ὄμον ἐξακασμένον πρὸς ἀπὸ δεξιῶν τῆς συγγενείας. Antigonus Cærystius cap. 121. Γίνεσθαι δὲ τινὰς καὶ ἐκ χαλῶν, καὶ ἐκ τυφλῶν, ὁμοίως τυφλοῦς, καὶ χαλοῦς ἤδη δὲ τινὰς καὶ στίγματα ἐνπροχέαι. Tradit quoque M. Paul. Venetus lib. I. cap. 14. famam fuisse, ‘Georgianorum reges cum signo aquilæ supra humerum antiquitus nasci.’

No. 288 *Treveri*] Carmen hoc de Treveris non solum mendosum, verum etiam maucum et mutilum videtur. *Vinetus*.

2 *Trevericæque urbis*] Sunt Treviri populus Galliæ Belgicæ. Quo nomine urbs quoque eorum appellatur apud auctores quosdam ex antiquis, et *Treuer* apud Salvianum Massiliensem, nunc *Trier*, et *Treves*: quam Pomponius et Ptolemæus ‘Augus-

tam’ nominant. De Treviris multa in commentariis Cæsaris, et apud Cornelium Tacitum. De quibus etiam Beatus Rhenanus quærit libro tertio rerum Germanicarum. Ceterum non multo post hæc tempora, urbs Galliæ excellentissima opulentissimaque quater expugnata ac prostrata fuit, ut mæret Salvianus. *Idem*.

Trevericæque urbis solium] Ita Treveros appellat, quia sedes Imperatorum fuit. Vide de hac urbe Freherum in Mosellam. Auctor Exegesios totius mundi, de Gallia: πόλιν δὲ μεγίστην φασὶ ἔχειν, ἣ καλεῖται Τρίβηρος, ὅπου καὶ οἰκεῖν ὁ Κύριος λέγεται.

No. 289. 1 *Et Mediolani*] Nunc *Milan*, et *Milano*, in Gallia Cisalpina, a Transalpinis Gallis conditum. Qui per Taurinos saltusque Juliæ Alpium quum transcendissent, ‘fusiisque acie Tuscis, haud procul Ticino flumine, quum in quo consederant, agrum Iusubrium appellari audissent cognominem Insuubris pago Æduorum, ibi omen sequentes loci, condidere urbem. Mediolanum appellarunt.’ Titus Livius libro quincto. Idem, puto, voluit Strabo, Plinius, Justinus. Factum hoc tradunt Chronici ad annum ante Christum natum trecentiesimum et octogesimum. Nomen autem Mediolani, quod Gallicum prorsus fuit, quoniam ad ‘medium’ et ‘lanam’ videretur alludere, sinxerunt veteres Latini quidam satis inepte, ita appellatam urbem, quod molientibus sedem Gallis illis, in fundamentis suis repertus esset: cujus corporis dimidium lana, ut ovis, tegeretur. Claudianus in nuptiis Honorii et Mariæ: ‘Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton Appulerat, lassosque fretis extenderat orbes. Continuo sublime volans ad mœnia Gallis Condita, lanigeri suis ostentantia pellem, Pervenit.’ Sic enim legendum pro: *mœnia Gallis Condita, lanigeris ovis ostentant*.

tia pellem. Et Apollinaris Sidonius libro septimo Epistolarum: 'Ruraludicolæ temnis populosa Ravennæ, Et quæ lanigero de sue nomen habet.' Sed Cato tamen in Originibus, a Medo quodam Insulubrum principe dictum Mediolanum tradidit. *Vinctus.*

3 *Antiqui mores*] Reddidi Poëtæ suam lectionem, prout in primo Vossiano conspicitur. Nec sane 'facunda virorum Ingenia' (sive quis *facunda* legat) aliud nisi exultos ac lætos mores promittunt. Credo allusum ad illud Ovidianum: 'Didicisse fideliter artes Emollit mores, nec sinit esse feros.' Sic in Mosella: 'Quin etiam mores et lætum fronte severa Ingenium natura tuis concessit alumna.' Manilius lib. iv. 'Dabit studia, et doctas producet ad artes; Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore Corda creat.'

5 *Circus*] Qualis Romæ fuit, et Theatrum, et Capitolium, et Palatium, et Moneta, et Thermæ Herculeæ. *Vinctus.*

Moles cuneata theatri] 'Cuneata theatri immanitas,' in ludo Sapiantum: et 'cuneatum theatrum,' in Edyllio. Est et non cuneos habens. De quibus Vitruvius libro quinto. *Idem.*

6 *Opulensque Moneta*] 'Non opulens nec egens,' in Epicedio. Moneta autem Dea, templum Dæ, ut in Carmine Sulpiciæ, et locus, ubi nummi percutiebantur. Turnebus secundo capite quarti Adversariorum. *Idem.*

7 *Et regio Herculei*] Regionem Mediolani indicat fuisse, quæ dicere-tur, 'Herculeum lavacrum,' aut 'Herculeæ balnea.' Sane Herculeum tutelam Mediolanensium fuisse patet ex istis inscriptionibus Mediolanensibus: HERCVLI Q. EYPHEMY S. Q. P. O V F LVCYLLIVS AED. VLIVIR V. S. L. M. HERCVLI L. VALERIVS TERENTIVS V. S. L. M. *Scaliger.*

Celebris sub honore lavacri] Forte: *celebris ab h. lav.* ut propter cæsuras brevis syllaba producat. Sed τὸ sub ea significatione sæpius mihi lectum, ut apud Virgilium: 'Talis erat juvenis patrio sub nomine clarus.'

8 *Peristyla*] Περίστυλον, sive περιστύλιον, locus columnis circumdatus, et clausus: cujusmodi est Burdigalæ, quod 'Palatium tutelæ' vulgo appellatur. *Vinctus.*

9 *Circumdatus labro*] Ita legendum est; non, ut interpolatores reconcinnavunt, *circumdatus limbo.* A parte totum intelligit, quæ posterioribus temporibus in castris vocabatur fossatum. 'Labra' enim 'fossæ' dicuntur a Columella, et aliis imitatione Græcæ. Nam Græcis χεῖλα τῆς τάφρου. Neque dubitandum est de hac interpretatione. *Scaliger.*

No. 290 *Capua*] Capuam Campaniæ urbem, regionis Italiæ clariissimam, a Cypse duce, vel a Campestri agro potius appellatam esse, placet Tito Livio libro quarto. *Vinctus.*

1 *Nec Capuam pelago, cultu, penique potentem*] *Que* conjunctione subeunte, captus pede versus sustentandus forte fuerit, in hunc modum, *cultusque penique potentem.* *Peni* enim primam corripit. *Accursius.*

Penique potentem] Campaniam, cuius Capua caput fuit, καλλίστην τῇ βασιλευσίν 'Pæny' fuisse dicit Auctor Exegesis totius mundi a Gothofredo editus.

2 *Priore*] Antiqua: sicut 'sæculum prius' dixit Terentius in Eunuchio. *Vinctus.*

10 *Togatis*] Italici, Campanici, civibus suis, sed externis, ut Annibale Afro. *Idem.*

14 *Corruerent Pæni*] Melius: *Corruerunt Pæni luxu, Campania fastu.* Hoc sane ait, postquam communibus infecti vitiis Campani et Pæni perierunt; Pæni quidem luxu, Campani fastu: tunc illa potens Capua sic cecidit, ut nunc vix octava. Hacten-

nus enim sententia continens et uno ductu legenda. 'Campana superbia' proverbio innotuit. *Lipsius.*

Corruerent Pæni, luxu Campania festo] Præclare Lipsius: *Pæni luxu, Campania fastu.* Nihil certius: sed infelicitè idem, *Corruerunt.* Respuit enim id continens oratio. Campanos ait Romam petivisse bello, et Hannibalis specie pacis servitutem subisse. Quo eventū? nempe hoc, ut brevi post, *in occasum vitii communibus acti Corruerent Pæni luxu, Campania fastu:* id ut non sinit mutari *id corruerent.* Gronovius.

Corruerent Pæni] Lege: *Corruerunt Pæni.* Postquam Pœnorum vis fracta est et soluta luxu. *Corruerunt,* ut 'steterunt,' Virgil. 'Obstupui, steteruntque comæ.' Multa alia congestit Nicol. Heinsius ad Heroid. Epist. vii. vs. 166. *Grævius.*

Corruerunt Pæni] Intricata distinctio fecerat sensum obscuriorem: quo nodo sublato, solutove, nihil superfuturum spero, quod lectorem morari possit: *τελελειγ* igitur *δυσσενγυψ* post *fastu* sublata, conjunge cum sequentibus non interrupta constructione, nisi quod ille verus: 'Hen nunquam stabili,' &c. parenthesi includendus est. De luxu vero Pœnorum in Campania vid. Silinū Italicū lib. x.

17 Comere quæ] Quæ potuit Romæ par esse, et eodem gradu consistere. Lucius Annæus Seneca libro primo breviarum rerum Romanarum scribit, Capuam quondam inter tres maximas urbes, Romam, Carthaginemque fuisse numeratam. *Vinetus.*

18 Pone] Post Romam primam, vix octavo loco digna Capua. *Idem.*

No. 291. *1 Non erat iste locus]* Nonam te non celebrassem, nisi accessisset meritum ex ultione cædis Gratiani Augusti, discipuli mei. *AQUILEIAM* Plinius libro tertio Venetiæ attribuit, decimæ regioni Italiæ, a mari Adriatico duodecim millia passuum distantem. Strabo vero

libro quinto extra Venetiæ fines ponit: ad quam adverso flumine navibus onerariis per fluvium Natisonem ab Adriatico mari navigetur. *Vinetus.*

Non erat iste locus] Mirari se dicit Jacob. Gothofredus in Not. ad Auctorem Exegesios, quod cum Mediolano septimum locum assignaverit Ausonius, nonum Aquileiæ tribuat; et quasi ex merito recenti: utpote quæ jam fuerit Italiæ sic propriè dictæ metropolis, et apud Exegeten hunc, nec non Vopiscum in Floriano ante Mediolanum commemorata.

3 Itala ad Illyricos] Supra hanc Venetiæ et Adriatici maris partem, sunt Illyrii populus. Deducta autem fuit Aquileia colonia Latina ad annum ab Urbe condita quingentesimum et septuagesimum tertium, ut ex Tito Livio libro tricesimo nono, et quadragesimo, cognoscas, et ex Paterculo Velleio. *Vinetus.*

6 Solverit exacti] Rectius, *Solveret.* Maximus enim (quem Ausonius, desiderio peremti Gratiani, Britannicum latronem vocat, atque execratur) vir fuit, ut in historiis relatū est, strenuus et probus, atque Augusto dignus, nisi contra sacramenti fidem per tyrannidem emerisset. In Britannia ab exercitu Imperator creatus in Galliam transiit. Ubi Gratianum subita emersione perterritum, atque in Italiam transire meditantem, dolis circumventum interfecit. Fratremque Valentinianum Aug. Italia expulit. Qui in Orientem confugiens, a Theodosio susceptus, imperio mox restitutus est. Aquileiæ tum Maximus victoriæ suæ spectator insederat, cum Theodosius Alpes transgressus, atque Aquileiam improvisus adveniens, hostem illum jam immanissimis etiā formidatum, clausit, cepit, occidit. Hujus facti memoriam longa etiā elocatione tractavit Latinus Pacatus Drepanius in Panegyrico ad Theodosium. Cujus

etiam illa sunt, quæ Ausonii locum hunc aperiant: 'An sustinere,' inquit, 'te coram et solum oculorum tuorum ferre conjectum ille quondam domus tuæ negligentissimus vernula mensularumque servilium statarius lixa potuisset?' Factum præterea eventu memorabili, ut Imperatores duos reip. Rom. hostes pariter judicatos, ac fere cognomines, Maximum videlicet hunc, et Maximinum Maximini patrem, clara urbs Aquileia, publica omnium lætitia, punierit. Cujus illa etiam in Maximini senioris cædem fides celebratur, quod cum ad intendendos arcus nervi defecissent, e mulierum crinibus confecti funes sint. Cui simile facinus olim urbe a Gallis occupata, obsessisque in Capitolio civibus, matronarum decus auxit. Unde etiam Calvæ Veneris simulacrum. *Accursius.*

Cui justa piacula bello] Alii: *cui sera p. lustr.* Tyrannidis suæ anno quincto Maximus, auctore Prospero, pœnas sui sceleris luit, tertio ab Aquileia lapide captus, indumentis regiis spoliatus, et capite damnatus. *Vinetus.*

Solveret exacto cui justa] Malim cum veterrimo Vossiano, *cui sera piacula.* Illane *sera*, inquires, quæ exacto tantum quinquennio? imo sane: nam mox punitum tantum scelus esse oportuerat, nec in totum lustrum pœnam fuisse dilatam. De morte Gratiani consulendi sunt illius et seqq. ætatum scriptores, Latinus Pacatus, Hieronymus, Augustinus de Civ. Dei, Nicephorus, Cedrenus, &c.

7 *Maximus*] Clemens Maximus in Sulpicii Severi Aquitani chronicis. *Vinet.*

9 *Rutupinum*] Britannum: ut 'Rutupina littora,' Britannica, libro sexto Pharsaliæ Lucani, et 'tellus Rutupina' in septimo Carmine Parentalium, ac 'Rutupinus ager' in duodevicesimo, a Rutupis Cantiorum Britanniae insulæ gentis civitate: cuius

meminit Ptolemæus, libro secundo Geographiæ et Ammianus Marcellinus aliquot locis. *Idem.*

Latronem] Maximum. Hic quum in Britannia tyrannidem arripuisset, et in Galliam cum ingentibus transisset copiis, Gratianum Imperatorem, Ausonii discipulum, Merohaudis magistri militum proditione, apud Parisios superavit: et in Italiam fugientem, Lugduni cepit, anno Christi trecentesimo octogesimo septimo. Postea quum se Aquileiam recepisset, a Valentiniano et Theodosio Imperatoribus illic extinctus est, anno Christi trecentesimo et nonagesimo primo. Aurelius Victor, Sulpitius Severus in Vita Martini Turoensis Episcopi, Prosper, Beda; Paulus Diaconus, Drepanius Pacatus Panegyrico, quem Theodosio Augusto Romæ post sumptas de latrone pœnas dixit. Annos autem vix sexaginta postea stetit Aquileia, quam hæc de illa cecinisset Ausonius. Munitissimum enim oppidum tres annos obsedit, cepit, delevitque Attila ille immanis Hunnus, anno Christi quadringentesimo et quinquagesimo quarto: nec ex eo est a quoquam reparatum. *Idem.*

No. 292 *Arelas*] Quæ fuerat Inscriptio *De Arelatensi urbe*, alia mox facta est, quæ circumfertur, *De Vienna.* Magno errore, et qui vicinis inter se duabus urbibus Galliarum florentissimis dissidiis bellorumque causa impia esse possit. Dum laudis sibi altera præconium vendicare, altera tneri studebit. Quod si de Vienna intellectum hic existimaverint, cum opulentissimam fuisse eam Mela quoque scripserit, quodque constet, hodie flumen Rhodanum non mediani intercideret Arelatem, sed prope fluere; meminerint, tantundem fere a Vienna procul delabi, et Strabonem tradere, oppidum emporiumque non parvum Arelatem. Ea enim est apud Ausonium 'Arelas,'

quæ a vernaculis *Aries* dicitur; 'Arelate' a Pomponio, Strabone, Plinio, Tranquillo, Marcellino; 'Arelatum' a Ptolemæo. Ab Antonino utrumque, nisi mendum sit in codd. Aut igitur emendari convenit, *De Arelatensi urbe*: nam ab Arelate 'Arelatensis' fit etiam Symmacho, ac Sidonio, sed et Plinio: vel (quod placet magis) simpliciter, *De Arelate*. Quo tenore cæteras Catalogi ejus omnes inscripsit. Et ut probationis tota semel ambiguitas tollatur, in Epistola ad Paulinum idem prorsus de Arelate invenient, qui diligentiores corrigendis ejus locis esse velint: 'Utque duplex Arelas Alpinæ tecta Viennæ Narbonemque pari spatio sibi conserit.' Ut ne quis non posthac reformidet auctori manum injicere. Pensitandum vero nonnihil et illud, quod nuper in parte codicis non aspernandæ vetustatis hæc ipsa ita legimus: *Pande duplex Arelate tuos blanda hospita portus, Gallula Roma Arelas. Quam Narbo Martius, et quam Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.* Quibus omnis series, nutans alioqui et subagrestia antea, regitur ac mitescit. Proximeque accedit Claudii Rutillii æmulatio, Urbem Romam alloquentis: 'Pande precor gemino placatum Castore portum, Temperet æquoream dux Cytherea viam.' Ita enim ex vetusto codice legimus. Portum autem Ostiensem intelligimus, cujus immania vestigia adhuc videntur. *Accursius.*

Arelas] Theodorici regis Italiæ litteræ sunt apud Cassiodorum libro tertio, de reparatione murorum et turrium vetustarum hujus urbis. Cæsar in Commentariis belli Civilis, Ammianus, et alii Historici, Arelatem celebrarunt: quam et a propriis colonis conditam esse scribit Isidorus. *Arelas* Galli hodie appellamus plurali voce. *Vinetus.*

1 *Pande, duplex Arelate*] Arelatem, Sextanorum olim, hodie Galliarum Nar-

bonensis splendidissimum oppidum Rhodano impositum, Mamiliariam dictam fuisse, primus, quod sciam, Scaliger observavit: inde sublegerunt Ortelius, et Merula; et credere adseveranti, quia lapidis inscripti testimonio niteretur. At hodie, cum ipsum lapidem in Grutero mihi contigisset inspicere, Scaliger, quod monstro simile est, *ἐφωρδθη μέγα λαν ἀνυχθας*. Syllabam enim *MA* initialem vocabuli, cujus reliqua oblitterata sunt in saxo, cum sequenti integra et significante vocula impertinenter connexnit, unde chimæra illa *MAMILIARIA* exivit. Ecce autem ipsum marmor: ... *VIR. INL. . . AVXILIARIS. PRÆ. PRÆTO. GALLIA. . . DE ARELATE. MA. . . MILIARIA. PONI S. . . M. P. I.* Cujus sensus, si suppleantur lacunæ, uti suppleendas esse remur, talis est: *xv. Consulatu THEODOSII, qui cum a. Chr. 435. co- incidit, VIR ILLUSTRIS AVXILIARIS* (prænomen enim, quod detritum est, divinare nondum potui) *Præf. Præt. Galliarum DE ARELATE MARITIMAM usque MILIARIA PONI sua pecunia curavit.* C. Gracchus lata lege Sempromnia de viis sternendis, muniendis, reficiendis instituerat, ut lapidibus certa mensura positos notarentur milia passuum, et signa spaciornum columellis, quæ singulis miliaris statuebantur, inciderentur. Ei rei Curator viarum, cujus mentio apud Gruterum: tum quatuorviri viarum curandarum sub Imp. et in municipiis ædiles creati sunt. Ipsi Imp. magistratus, et viri illustres viis eversis et corruptis resarciendis, dimetiendis, et signandis per provincias incubuerunt. Idem studium Præfecti Prætor. Galliarum fuit, commoditatibus Provincialium miliaria ab Arelate usque ad Maritimam, quæ colonia fuit et urbs Avaticorum, Ptolem. lib. ii. stagno seu fossis Marianis, opera C. Marii bello cum Cimbris et Teutonibus e Rhodano ductis, et mari

Massalitano, seu Lignatico, adjacens, distinguere et signare: cujus operis memoriam iste lapis Arelatensis conservavit. In versu ultimo nota numeri, quot videlicet passuum millibus iter Arelate Maritimam constiterit, excidit. *Thom. Reines.*

§ *Gallula Roma*] Arelatem non immerito 'Gallulam Romam' vocat Poëta, quod esset et celeberrimum et opportunissimum emporium. Quibus commoditatibus invitatus Fl. Constantinus tyrannus, qui tempore Honorii junioris Imperator in Britannia declaratus fuit, Arelate fixit sedem imperii sui, sanxitque Constantinam urbem vocari: præterea ut in ea septem Provinciarum conventus agerentur, hoc est, Viennensis, ntrisque Narbonensis, ntrisque Aquitanæ, Novempopulanæ, Alpium maritimarum. Unde imperium illud Septimania vocabatur. Quare et κατ' ἔξοχην Narbonensem provinciam in veterum Martyrum historia Septimaniam vocatam sæpe memini, et a Sidonio Apollinare Epist. r. lib. III. Nam Præfectura Prætorii Galliarum tres vicarios habebat. Primus vicarius septem provincias administrabat, utramque Germaniam, utramque Belgicam, et in Britannia utramque Britanniam, et Flavian Cæsariensem. Secundus quinque: quatuor Lugdunenses, et Maximam Sequanorum. Tertius septem has, de quibus jam locuti sumus. Posset et videri dicta a Septimanis militibus. Nam Narbo colonia Septimanorum. Constantini autem de Arelate constitutionem communicavit mihi Fr. Roaldus, Doctor meus, vir totius antiquitatis peritissimus, et fidissimus juris interpres. Nolui igitur lectorem tam egregio antiquitatis monumento fraudare, ut præter luculentos locos in illa, quibus Ausonius non parum illustratur, sit, quo plurimum illi viro se debere omnes studiosi fateantur. Plus enim auctoritatis ei accessurum

spero, quoniam a tanto antiquitatis investigatore ad nos pervenit. Simul hanc occasionem arripui, ut pro ejus multis in me beneficiis, amorem meum, quo enim ut amicum: reverentiam, qua ut Doctorem meum: pietatem, qua ut alterum parentem prosequor, apud illos testatam relinquerem. Constitutio hæc est: IMP. FL. CONSTANTINVS ad Agricola Præf. Prætorio Galliarum. 'SALUBERRIMA magnificentie tue suggestionem inter reliquas Reip. utilitates evidenter instructi, observanda provincialibus nostris, id est, per septem Provincias mansuram in ævum auctoritate decernimus, quod sperari plane ab ipsis provincialibus debuisset. Nam cum propter privatas et publicas necessitates de singulis civitatibus, non solum de singulis Provinciis, vel Honoratos confuere, vel mitti legatos, aut possessorum utilitas, aut publicarum ratio exigit functionum, maxime opportunum et conducibile judicavimus, ut servata posthac quotannis consuetudine, in constituto tempore, in Metropolitana, id est, in Arelatensi urbe incipiant septem Provincie habere concilium. In quo plane tam singulis, quam in commune consulimus: primum, ut optimorum conventus sub illustri præsentia Præfecturæ, si id tamen ratio publicæ dispositionis obtulerit, saluberrima de singulis rebus possint esse concilia. Tum quicquid tractatum fuerit, et discussum ratiociniis constitutum, nec latere potiores Provincias poterit, ut parem necesse est inter absentes æquitatis formam justitiæque servari. Hinc plane præter necessitates etiam humanæ conversationi non parum credimus commoditatis accedere, quod in Constantina Urbe jubemus annis singulis esse concilium. Tanta est enim loci opportunitas, tanta est copia commerciorum, tanta illic frequentia conmeantium, ut quicquid usquam nascitur, illic commodius

distrabatur. Neque enim ulla Provincia fructus sui facultate lætatur, ut non nisi hæc propria Arelatensis soli credatur esse fecunditas. Quicquid enim dives Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Assyrius, quod Africa fertilis, quod speciosa Hispania, quod secunda Gallia potest habere præclarum, ita illi exhibetur affatim, quasi sibi nascantur omnia, quæ ubique constat esse magnifica. Jam vero decursu Rodani, et Turoni recursu, necesse est, ut vicinum faciant, et pene conterminum, vel quod iste præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic serviat civitati quicquid habet terra præcipuum: ad hanc vel navi, vel vehiculo, terra, mari, flumine defecatur quicquid singulis nascitur: quomodo non multum Gallie nostræ præstitum credant, cum in eadem civitate præcipiamus esse conventum, in qua divino quodam munere commoditatum, et commerciorum opportunitas tanta præstat? Siquidem hoc rationabili plane, probatoque consilio jam et vir illustris Petronius observari debere præceperit. Quod interpolatum vel injuria temporum, vel desidia Tyrannorum, reparari solita prudentiæ nostræ auctoritate decernimus, Agricola parens charissime atque amantissime. Unde et illustris magnificentia tua et hanc præceptionem nostram, et priorem sedis suæ dispositionem per septem Provincias in perpetuo faciet custodiri: Ut ab Idibus Augusti quibuscunque mediis diebus in Idus Septemb. in Arelatensi urbe noverint Honorati, vel Possessores judices singularum Provinciarum annis singulis concilium esse servandum, ita ut de Novempopulonia, et de secunda Aquitania, quæ Provinciæ longius constitutæ sunt, si eorum Judices occupatio certa detinuerit, sciant legatos juxta consuetudinem esse mittendos. Quæ provisione pluri-

mum et provincialibus nostris* nos intelligimus, utilitatis præstare: et Arelatensis urbis, cuius fidei secundum testimonia atque suffragia Patricii parentisque nostri multa debemus, non parvum adjicere nos constat ornatum. Sciat autem magnificentia tua, quinque auri libris Judicem mulctandum esse: ternis Honoratos, vel Curiales, qui ad constitutum locum intra definitum tempus venire distulerint. Ex hac constitutione non obscure possumus colligere, quæ Ansonius de opportunitate hujus Emporii canit his versibus: 'Per quem Romani commercia auscipis orbis, Nec cohibes, populosque alios, et mœnia ditas. Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.' De hoc Constantino, ut coactus a militibus in Britannis suscepit imperium, et filium suum Julianum Nobilissimum declaraverit, ut missu Honorii Junioris Constantius et Gerontius eum Arelate obsederint, deque ejus exitu miserabili non pauca Olympiodorus Græcus historicus, cuius supra memini, conscripsit. Sed ea nihil ad rem. *Scaliger.*

Gallula Roma Arelas] Colonia Romana in Gallia a Tiberio Nerone patre Tiberii Augusti deducta, ut Suetonius memoriæ prodidit, Arelas, parva quædam Roma videbatur. Lepidum autem diminutivum 'Gallula': ab eo, quod est Gallus. *Vinetus.*

Gallula Roma Arelas] In libello ab Episcopis provinciæ Viennensis Leonii Papæ anno ccccl. oblato, 'mater omnium Galliarum' vocatur. Huc translata item sedes Præfecti Prætorio Galliarum, quæ antea Treveris fuit. Si quæ porro in provinciis præcipuæ urbes, ac Romæ magnitudine vel auctoritate similes forent, eas suæ provinciæ Romas appellabant, quum nullo alio pacto ac modo insignitius possent laudare. Sic Noster paulo ante de Capua, 'Roma altera quondam:' quo nomine illam

quoque Cicero ornat Philipp. XII. c. 3. uti et Cysicum Florus. De Constantinopoli pervulgatum est, eam 'Novam Romam' a Constantino dictam; et ita indigitatur in Canone III. Concil. Constantinopolitani secundi, item apud Cassiodorum de Orthographia ex Prisciano. Plura Savaro ad lib. I. Epist. XI. Sidon. Apollinaris.

3 *Alpinis opulenta Vienna colonis*] 'Quaque potentes Ædues, Alpino quaque Vienna jugo,' dixit in Carmine quarto Parentalium, qui et in Epist. vicesima quarta Alpinam appellavit Viennam. Hæc est Allobrogum metropolis, Pomponio, Plinio, Straboni, super Rodanum sita, 'juris quondam Italici,' inquit Paulus libro quinquagesimo digestorum, titulo de Censibus. Vetus nomen adhuc retinuit. *Vinetus*.

4 *Intercisa fluentis*] Inde dicta est Arelas 'duplex' etiam eidem Ansonio in extremo Mosella, et in versa octogesimo primo vicesimæ quartæ Epistolarum. Ita quondam Arelas: nunc simplex est, et longe alia facie, tota in ripa Rodani, quæ Italiam respicit, posita. Alteram partem facile crediderim a Gothis fuisse excisam. Lege Epistolam duodecimam libri septimi Epistolarum Sidonii Apollinaris. *Idem*.

6 *Per quem Romani*] Auctor Egesios de Gallia: 'Ομοίως δ' ἔχει ἄλλην πόλιν ἐν τῷ αὐτῷ βοηθοῦσαν, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῆς θαλάττης, ἣν λέγουσιν Ἀρέλατον, ἥ ἀπὸ παντὸς κόσμου ἐμπορίας λαμβάνουσα τῇ προειρημένῃ πόλει ἐκπέμπει.

No. 293 *Emerita*] Melius sequemur vulgatam lectionem, quam veterem, quæ habet *Hispalis*. Nam, Hispalim non præterfluit æquoreus amnis, sed ipsam Emeritam. Ana enim fluvius eam alluit. Hoc disertissime a Prudentio explicatur in Eulalia Virgine Martyre, his verbis: 'Nunc locus Emerita est tumulo Clara co-

lonia Vectoniæ: Quam memorabilis annis Ana Præterit, et viridante rapax Gurgite mœnia pulchra lavat.' Nam 'æquorei' amnes dicuntur, quorum ostia, quia in Oceanum exonerantur, æstum Oceani patiuntur. *Æstuarium* *λιμνοβαλάντας* vocat Strabo. Sic Ausonius Garumnam vocat: 'Æquoream liqui te propter, amice, Garumnam.' Itaque inde scimus quare 'æquoreum' Anam vocet: qui fluvius, ut et pueri sciunt, hodie *Guadiana* vocatur: hoc est, Flumen Ana. Nam lingua Arabica et Mauritanica flumen vocatur *Guad*, per litteram *G* *Guu*, ut pronunciant, quam alii Muhamedistæ *was* pronunciant. Sic Bætis fluvius hodie dicitur *Guadal Kibir*: hoc est, flumen præstans, flumen magnum: quod nos certo scimus ex idiomate Arabico. Nam Mauros, qui Grammaticam linguam Arabicam colunt, cum ibi rerum potirentur, multis locis nomina de sua lingua imposuissent, nemo paulo historiarum peritior ignorat. Sic *Gibaltar* vocatur fretum Tartessiacum. Nam *Gibaltar* ad verbum est, Mons *Tartessi*. *Gibal* enim Arabice, Mons. *Tarts* Hebraice, Syriace, Arabice, Tartessus. Pœni in sacris literis ita vocantur, hoc est, Tarsis. deinde ipsi Carthaginenses: nec mirum. Pœnorum enim colonia fuit. Gades autem, et Tartessus sane omnium veterum Græcorum consilio, Tyriorum, vel Phœnicum colonizæ sunt: ubi regnavit vivax ille Regulus Argantonius, cuius meminit Ausonius noster ad Paulinum in Epistola de Philone epitropo. Et ab eo 'campi Arganthonini' dicti a Sidonio, Tartessiacus tractus. Porro Emerita dicebatur 'Angusta Emerita Vectonicæ,' ut videmus apud Prudentium. Ubi intelligendum 'Vectonicæ,' id est, civitatis. Sic ipse Ausonius in Professoribus videtur dixisse 'Angustoriticum Pictonicæ.' Ubi, ut supra, intelligemus, civitatis. Nam Vectones sunt populi Lusitaniz: in

quibus Emerita fuit princeps, ac matrix totius provincie Lusitanie. Colonie enim preter populos suos, et conditores, etiam alia nomina habent. Ut Arelate dicta est Mamiliaria. Quare, nescio. Hoc sane patet ex inscriptione pulcherrima, quæ in columna legitur Arelate, in ædibus honestissimæ Matronæ Vallensis. SALVIS. DD. NN. THEODOSIO. ET. VALENTINIANO. P. F. V. AC. TRIVM. SEMPER. AVG. XV. CONS. VIR. INL. AVXILIARIS. PRÆ. PRÆTO. GALLIA. DE ARELATE. MAMILIARIA. PONI. S. M. P. I. *Scaliger.*

Emerita] Urit prius amplissima Emerita, oppidulum est hodie *Merida*, ad fluvium Anam qui Lusitaniam Hispaniæ partem a Bætica Hispania disternit. Aurelius Prudentius, homo Hispanus, Ausonio non multo iunior, in dactylico de Virgine Enlalia Christi Martyre: 'Nunc locus Emerita,' &c. Dio scribit libro quinquagesimo tertio, et Isidorus quinctodecimo Etymologiarum, Augustum Cæsarem, Cantabris, Asturibus, Lusitanisque subactis, veteranos in Hispania dimisisse: qui hanc urbem in Lusitania condiderint: quæ ab Augusti principis, Emeritorumque illorum nominibus, 'Augusta Emerita' sit nuncupata. Hispalis vero est, quæ nunc *Sevilla* vocitatur, una ex opulentissimis amplissimisque Hispaniæ urbibus, ad fluvium Bætima sita: quæ quos habuerit conditores, et quibus temporibus, nescio: sed Julii Cæsaris esse negant Hispalensi illi Isidoro, quæ de illa leguntur in ejusdem Cæsaris civilibus Commentariis. Coloniam ille fortasse deduxerit ex suis veteranis. Hispalim namque claram Romanorum coloniam fuisse dicit Strabo libro tertio: eamque Plinius 'coloniam Romulensem' cognominat. *Vindus.*

I *Jure*] Veteres membranæ *Cara* pro *Jure* scribebant, fortasse quod Ausonius in ea se Hispaniæ civitate

Delph. et Var. Clus.

aliquando oblectasset, et ex eo semper habuisset caram, ac dilexisset. *Idem.*

Nomen Iberum] *Hiberum* aspirabat vetus liber, ut præcipit Vibius. *Iber* pes autem dicuntur Græcis, hoc est, Iberes, sed Latinis Hiberi, Hispani, a fluvio, cui *Iber* et Hibernus nomen, qui apud Cantabros ortus, in mare exit mediterraneum. 'Nomen' autem si propria sua significatione hic accipias, Hispali Carmen conveniet magis, quam Emeritæ. Est enim non Hispanum sed Latium vocabulum Emerita: et Hispalim, quam a palis in solo palustri suffixis cognominatam suus divinat Isidorus, purum credo Hiberum Hispanumque nomen, quod legitur apud Silium tertio, 'Hispal,' sive 'Ispal.' 'Et celebre oceano, atque alternis æstibus Hispal.' Sed exemplar idem vetus pro *e* scribebat, *numen* pro *nomen*: ut conveniat cum eo, quod sequitur: 'Summittit cui tota suos Hispania fasces.' Quam urbem, cunctarum Hispaniæ civitatum principem, pro numine habeat universa Hispania, colat, observet, et ipsi cedat. *Idem.*

Nomen Hiberum] Nihil mutandum. Credebam in initio scribendum, *Nomen Hiberum*: inductus in errorem vetustissimi codicis scriptura, utpote in quo *numen* pro *nomen* et vice versa *nomina* pro *numina* sexcenties inveniat: nec non illis Ausonianæ Mossellæ versiculis: 'Insanumque ruens per saxa rotantia late in mare purpureum, dominæ tamen ante Mossellæ Numine adorato, Tarbellicus ibit Aturrus.' Sed tamen in Tolosa: 'Inter Aquitanas gentes et nomen Iberum.' Ubi liquet 'nomen' et 'gentes' idem denotare. Sic ut et hic *Emerita nomen Iberum*, id est, Hispana civitas, dicatur. Quod cum non animadvertissent librarii, pro *Emerita*, *Hispalim*, quod ipsis Hispanum nomen videbatur, cum Latinum esset Emerita, subjecerunt. Sic mox:

Auson.

3 T

'Tectosagos paganica nomina Volcas,' id est, pagum. Item: 'Ioniz populos et nomen Achæum,' id est, Achæos. In Epistola ad Theonem: 'Et villica nomina lini,' id est, linum. Ad Syagrium; 'Sed quo nostrates Aquitanica nomina,' id est, Aquitanos. Paullinus in citatis ab Ansonio versibus: 'Pellæa dedit qui nomina regum,' id est, Pellæos reges.

2 *Æquoreus quam præterlabitur amnis*] Et hoc de Hispalis verius, quam de Emerita. Namque Bætis et Anas tametsi magni sunt, et in æquor uterque exeunt, in Oceanum nimirum Gaditanum, et quum ob alia, tum ob æstum, æquorei recte dici possunt, sicut Garumnæ suam dixit Ausonius æquoream in extremo Mosella, appellatione tamen æquorei magis est dignus Bætis ad Hispalim, quam Anas ad Emeritam. Stadia namque minus quingenta, quæ sunt millia passuum sexaginta duo, et læuæ Hispanicæ quindecim, a mari per fluvium abest Hispalis, auctore Strabone libro tertio: quo spatio magna tolerat navigia Bætis. At Emerita duplo triplove abest: nec in suo amne præter mœnia sua videt æstum, sicut Hispalis in suo. *Vinetus*.

Æquoreus quam præterlabitur] Nisi prima in *Anas* corripere, scriberem: *aq. quam præterlabitur Anas*. Et vix mihi persuaserim, non hoc sibi permisisse Ausonium; utpote in quo idem nomen eodem modo corruptum fuerit, in Epist. ad Paulinum, ubi vetus liber: *Emeritensis Anæ, latæque fluentis Garumnæ*: pro vulgato: *Emeritæque amnes*. Quod recte observavit Heinsius in suis ad Prudentium Notis.

Æquoreus...amnis] *Anas* nempe, qui nunc Hispanis *Guadiana* dicitur, id est, si resolvas, vadum Anæ. Errare quippe tum Scaligeram puto, tum quotquot lexicographi vocem *Guad*, sive *Guada*, vel *Guadi*, Arabicam credant. Nam quod ita rivum seu flu-

men Arabes vocent, verum quidem est, ut ex quamplurimis Hispaniæ fluminum vocabulis etiam Arabicæ linguæ minus callentibus deprehendere est, (sic *Guadalazára*, urbs et fluvius regni Toletani, id est, flumen lapidum: *Guadarráma*, fluvius arenosus prope Madritum: *Guadalabiar*, hodie *Rio blanco*, Urbem Valentiam transiens: *Guadazára*, fluvius epulorum, in Estramadura, quæ veteris Bæticiæ pars, &c.) non tamen origine Arabicum esse vocabulum rō *Guad* existimem; verum potius corruptum e Latino Vadum. Ea enim est Hispanicæ, Italicæ, Gallicæ linguarum ratio, ut literam V, quæ Germanis est W, per Gu scribant. Ex. gr. *Vespæ*, *Wespen* nostris, *Guespes* Gall. *Guespe* et *Vespe* Italicæ. Væ, *Wa*, *Guay* Hisp. *Guai* Ital. *Vagina*, Ital. *Guaina*, Gall. *Gaine*, Hispan. *Vayna*, quod ad Latinam scribendi rationem proxime accedit. Ita vocabulum *Guerra* Hispani et Itali, *Guerre* Galli, ab antiqua Teutonum lingua mutuati sunt; uti ex Anglico vocabulo a *war*, id est, bellum, pugna, didici. Quam quidem linguam maxima sui parte Teutonicam esse nemo dubitat. Superest nobis iatius significationis vestigium in voce *wargeist*: quo nomine homines litigiosos denotamus, ab antiquo *warren*, id est, pugnare: et utimur etiam nunc eo verbo, pro lites querere, et affectare jurgia. Sic et *Guante* Hisp. *Guanto* Ital. *Gand* Gallicæ ab nostro *Waste*, sive chirotheca desumptum. Item *Guardar* sive *Huardar* Hispan. *Guardar* Italice, *Garder* Gall. ab antiquo *wahren*: cujus etymologiæ index est vox Hispanica *Guardabosques*, tutela sylvarum, a Teutonico *Boschwahrer*. Nec non *Guindar* Hisp. *Guinder* Gall. a nostro *winden*, *auffwinden*, levare in altum funibus, vel quo alio instrumento. Item *Guise* Ital. *Guise* Gall. a nostro *wiese*, Germ. *wiese*: *Guiderdone*, Ital. *Guerdon* Gall. remunera-

tio, vox ibrida e Latino 'donum,' et Germanico *wieder*, id est, rursus. Item *Guilhelmo*, *Guillaume* a Teutonico *Will-haym*, *Willem*. Et ne longius, quam par est, exspatiemur, si *Guad* origine Arabicum est, etiam Italarum *Guado*, et Gallorum *Gué* ab Arabica lingua defluxisse censenda sunt: quemadmodum et Germanorum, Belgarumque *Wade*, sive (ut nostri Latina plerumque in nram syllabam contrahere solent, seu per crasin, seu per apocopen) *Waey*: unde *durchwaden*, *doerswaeyen*, transire flumen vado. Illud tantum videtur obstare, quod vadum, *guado*, *gué*, *wade*, non fluvium, sed transitum fluvii significet. Verum id inter Barbaros facile accidere potnit, ut veram significationem huiusce vocis aliquantum depravaverint. Verisimilius præterea est, Arabas suum *Guad* ab Hispanis, quam Hispanos ab Arabibus accepisse. Quum enim in initio, sua, id est, vetere Hispanica lingua uterentur, quam etiam nunc Cantabrigi, hodie *los Biscayos*, sive *Vizcainos*, retinere credantur; postquam deinceps in Romana jura concesserunt, Romana ut plurimum lingua loquuti sunt: atque hinc in eorum sermone 'vadum.' Sed Romanam linguam mirum in modum cum in Hispania, tum in Gallia, et ipsa Italia Barbari Gothi corruperunt. Pulsis tandem Gothis successere Arabes, et quidquid porro incorruptum fuerat, in vecta partim sua, partim vulgari Hispanorum lingua mutata, deformarunt: non ita tamen, ut non et ipsi aliqua alienigena adoptaverint. Ergo e Latina voce Vadum fecere Gothi *Guadam*, sep *Hwadum*, Arabes *Guad*. Nam rō Gx Gothorum veterumque Tentonum (quorum linguæ dialecto tantum differebant, reapae vero unius erant originis) adspiratio est, sed per *H* prolata: quæ scribendi consuetudo cum ex antiquæ Gothorum linguæ reliquiis, tum e permultis Sue-

corum vocabulis animadvertitur, ut ex. gr. *Hwoilken*, *hwoarfore*, *hwoisa*, *hwoart*, &c. Sed et ipsa pronuntiatio, ut olim, quum in Suecia peregrinaretur, quotidie audivi, ex ipsis pæne faucibus deducta multas literas aspirat, quæ tamen in scribendo adspirationis nota carent. Quod Anglis item familiare: unde hisce nulli perfectius aut discunt aut pronuntiant Suecicam linguam, aut Suecis Anglicam. Quin imo quam ad adspirandas literas propensi fuerint ex annalibus antiquis patet, in quibus etiam *Hlotharius*, *Hudovicus*, pro *Lotharius*, *Ludovicus* legitur. Et sunt penes me nummi argentei antiqui idem testantes. Sed ut hæc magis adhuc confirmetur, quæ dixi; ipsa varietas scribendi apud Hispanos evincit rō Gx aspirationem esse. Pro eo enim tam *Hu*, quam *F*, quod Æolicum Digamma est, indiscriminatim ponunt: adduntque Latinis etiam a vocali incipientibus. Ut *Guebo*, *huebo*, ovum: *Huero*, *Gueero*, *Fuero*, foras: *Guesso*, *huesso*, os ossis: *Hurfano*, *Gurfano*, orphanus, *δρπαρός*: *Guarnecimiento* Hisp. *Guarnimento* Ital. *Garniment* Gall. ornamentum. *Huerco*, orcus: *Guarismo*, arithmetica; quod itidem ad Arabismum male refertur, quum sit Græcum *ἀριθμός*. Atque hæc hactenus.

4 *Coraduba non*] Una ex Bæticæ Hispaniæ clarissimis urbibus est Corduba Pomponio Melæ, et Ptolemæo. Cæsar 'provinciæ caput' appellat. Strabo 'Marcelli opus,' Plinius 'Patriciam coloniam.' Martialis libri primi Epigrammate undetricesimo, duorum Senecarum, et unius Lucani patriam. *Cordova* suis hodie vocatur. *Vinetus*.

5 *Quaque sinu*] O quam andum seges est, ubi Troja fuit! Evertunt et hanc cum Emerita barbari. *Braga* hodie Portugallis nuncupatur, parva orbe, in magnæ illius Bracaræ suburbio exstructa. Ad cujus par-

tem, eam, quæ Orientem respicit, effodiuntur subinde veteris urbis insignes ruinae. Fuit autem etiam hæc 'Angusta' cognominata, ut locupletissimi testes sunt Strabo, et Ptolemæus, et antiquæ aliquot inscriptiones, quæ Bracaræ adhuc exstiterunt. Dubito autem, an recte a 'Bracara' legantur apud Ptolemæum *Βρακαριοι*, adjecto i primæ syllabæ, quos Appianus in Hispaniis *Βρακαριους*, Plinius 'Bracaro' appellat. Qui tertio Naturalis historiæ, ubi universam citeriorem Hispaniam divisit in conventus septem, Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Clnniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum, Bracari conventus civitates viginti quattuor, et ducenta septuaginta quinque millia capitum liberorum fuisse scribit: 'Ex quibus præter ipsos Bracaros,' inquit, 'Vibali, Celerini, Gallici, Æquealici, Querquerni, citra fastidium nominentur.' Vetusitissimas duas inscriptiones, ex iis, quas Bracaræ Augustæ ipsi vidimus, hic subjiciemus, quæ et urbis antiquitatem claritudinemque testentur, et illum Plinii locum veluti confirmant et illustrent. Una est in ædícula Laurentii ejusdam Bracarensis Archiepiscopi, quæ sic habet: ISIDI. AVG. SACRVM. LVCRETIA. FIDA. SACERD. PERP. ROM. ET. AVGVVS. CONVENTVVS BRACAR. AVG. D. Altera est extra urbem in pariete ædiculæ, in ea loca ob antiquitatis memoriam aliunde translatis lapidibus: C. CÆSARI. AVG. F. PONTIF. AVGVRI. CALLÆCIA. Adde, quod ex illorum fide, qui antiquam et germanam retinuerunt orthographiam, disci potest, *Braccara*, *Brachara*que vulgo in nostris libris, pro *Bracara*: et *Gallecos* apud Plinium, cum sua *Gallæcia* apud Silium Italicum, Justinum, et alios passim, pro *Callæcia* et *Callæcia* perperam scribi. In his enim secunda syllaba diphthongus esse debet æ: quæ est æ apud

Strabonem, Dionem, et Ptolemæum: quam tamen ubique dissolvunt, qui aliud esse et *Καλλακίδος* et aliud *Καλλακίδος* ignorant. Fit autem 'Callaicus' a 'Callæco,' sicut 'Ἀχαιὸς,' ab eo quod est 'Ἀχαιὸς,' et 'Judaicus' a 'Judæus.' Et quemadmodum qui Achæos debellavit, 'Achæicus' dictus est Lucius Mummius, ita Brutus a subjugatis Callæciis 'Callaicus' cognominatus: ut cum Strabone testatur Ovidius sexto Pastorum. Hinc sunt apud Martialem aliquot locis 'Callaicum metallum,' et 'Callaicus Oceanus.' Quantum vero ad primam litteram attinet, ea in 'Callaico' quidem semper servata eadem, in aliis vero mutata in G ex vulgi errore, quando *Callæcia*, *Galizia* et *Galiza*, et *Callæci*, *Galleci* Hispania dici cœpti sunt. In priori autem inscriptione, miratus sum, quid sibi vellet illud CONVENTVVS Dubium enim, an fabrilis erratum sit, an de industria geminata vocalis, quod veteres Latinos fecisse Quintilianus auctor est, quando syllaba longa esset. In eadem non fuit integrum Bracaræ nomen, neque in multis aliis, sed in columellis (quatuordecim sunt hæc), quas ex antiquæ Bracaræ reliquiis collectas Bracarensis Archiepiscopus quidam (ita andivimus) antiquitatis studiosus circum eandem ædiculam erigendas curavit, sic scriptum offendimus, inter cetera, quæ legi nequibant, BRACARA AVG. Quo autem sinu Oceani se jactitare divitem Bracaram intelligit Ansonius, ea ab illo abest amplius sedecim millia passuum: nec flumine alluitur tanto, ut eo vehi merces possint: sed Bracarorum tunc ager ad sinum usque porrigebatur: in cujus litore portum habuerunt. Et quoniam sita est Bracara inter amnes Duriū et Minium, quæ regione nullam in sua Hispaniæ parte fertiliorem Portugalli vulgo jactant: ea altera divitiarum causa esse potuit. Est in

ædícula, quam diximus, extra urbem, lapis inscriptus: cujus inscriptionis hanc solum postremam partem excerptimus, quum totam legere nequiremus: CIVES ROMANI. QVI. NEGOTIANTVR. BRACAR. AVGVST. *Idem.*

No. 294. 1 *Nunc et terrigenis memoremus*] Legitur et *Trojgenis*. Quæ prior lectio, sed altera, non sine quadam gratiola, remotior; sive ad Romanos, sive ad Athenienses referatur. Constat enim Romanos a Trojanis, unde genus duxerint, Trojgenas nuncupatos. Uti vel a Juvenale non semel dicitur, et Silio, qui etiam nunc 'Dardanios,' nunc 'Laomedontidas,' et 'Tencros,' et 'Trojanos' appellat. Sed quod ad 'Terrigenas' attinet, Livius libro primo sic ait: 'Ne vana urbis magnitudo esset, adiciendæ multitudinis causa (veteri consilio condentium urbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam e terra sibi prolem mentiebantur) locum, qui nunc septus densis sentibus, inter duos lucos est, asylum aperit. Eo ex finitimis populis turba omnis, sine discrimine liber an servus esset, avida novarum rerum perfugit. Idque primum ad cœptam magnitudinem roboris fuit.' Hinc et a Floro dictum videtur in primo bello Punico: 'Ille rudis, ille pastorius populus, vereque terrester.' Neque etiam sum nescius, terræ filios haberi solitos ignobiles; et quorum origo nesciretur. In quam tamen sententiam dictum ab Ovidio non putaverim, quod alii tradidere, 'Juppiter e terra genitam mentitur, ut author Desinat inquiri.' Neque enim par erat, Jovem ipsum ignorare, quibus Iô parentibus orta foret. Quin eam terræ prorsus genuinam credi a morosa, inopportuna, atque incommoda Junone voluit; ut omnem, si fieri posset, ulterius garriendi obtundendique materiam perscrutaturæ, præ zelotypia muliebrique ingenio, etiam quæ Mun-

dius ipse non capiat, præcideret. Si quis autem, 'Terrigenis patribus,' in Atheniensium gratiam, interpretandum putet, (quod minus satis facit,) præsto sunt Plato in Menexeno, Lucianus in Philopseude, Just. lib. II. Censorinus de Natali Die, Apulei. in Metamor. Josephus de Antiq. terram enim Atticam hominem primo genuisse commenti sunt, neque ex adventitia passimque collecta populi colluvie, sed terrigenas Athenienses esse, eosque Autochthonas vocitari: in cujus originis argumentum, patria consuetudine, cicadas in seriem aureas capite gestabant. Quod et Thucyd. tetigit inter operis initia et Virg. quoque in Ciri: 'Ritu Mopsopio tereti nectebat dente cicadæ.' Id autem insectorum genus quomodo e terra proveniat, præter Aristotalem Plato transeunter breviterque in Symposio indicat. 'In terram,' inquit, 'spargentes semina, cicadaram instar, concipiebant atque generabant.' *Accursius.*

Terrigenis patribus] Conditoribus terræ filiis. Cecrops enim Vulcani et Terræ filius, auctore Hygino, opipidum Cecropiam condidit: quæ Athenarum tandem arx tantum fuit, ut scribit Plinius libro septimo. Hic tamen adeo variant auctores, ut affirmare non dubitem, eos prorsus ignorasse, quinam primi Athenarum conditores fuerunt. *Vinetus.*

Nunc et terrigenis] Mallet Turnebus, *Nunc e terrigenis*. Sed mutare non opus est. Quin potius Corn. Nepos glossa liberetur in Attici Vita: 'Pomponius Atticus ab origine ultima stirpis Romanæ generatus: dele cum Lambino, *rd generatus*, quod doctiss. viros tam frustra exercuit. Erat Atticus stirpis Romanæ ab origine ultima, id est, ab ipso gentis primordio e Romanis oriundus erat. Eadem, elliptica nempe, constructio est, de qua caput est singulare Gellii, octavum libri v.

Terrigenis] Clemens Alexandrinus l. II. Παιδαγωγ. c. x. Ἀθηναίων δ' ἑμπαλῶν οἱ ἔρχοντες, οἱ τὸ ἀστυχεὶν παλίνεμα ἐξηλασκότες, ἐκλαθόμενοι τῆς ἀνδροντίδος ἐχρυσόφρου, ποθήρεις χιτῶνας ἐδυσόμενοι, καὶ ποθήρεις ἡμιπλοχοῦτο. καὶ κρέβυλον, ὃ ἡμιπλοκῆς ἐστὶν εἶδος, ἀνεδούτο χρυσοῦν, ἐνέρσει τεττίγων κοσμοῦμενοι. τὸ Γηγενὲς ὡς ἀληθὲς ἀπειροκαλίε τῆς κινωδίας ἐκδεικνύμενοι. Quem locum idcirco adduxi, quod mihi vestis nomen post ἡμιπλοχοῦτο excidisse, et interpret non satis perspicue τὸ Γηγενὲς expressisse videbatur. πέπλους, unde Ionas ab Homero ἑλκεσιπέπλους appellatus ait, aut simile quid reponi poterit. Quare vero Γηγενὲς dicti sint, nemo ferme ignorat; et si quis nesciat, Schollastes inter cæteros Lycophronis docebit, qui varias hujus cognominis rationes adfert. Inde et Δήμος Ἀθηναίων παλαιχθων dicitur in Epigrammate, quod honori Thrasibuli ab Atheniensibus inscriptum Æschines citat Orat. in Ctesiphontem. Et Praxithea apud Euripidem libenter sese filiam pro salute Urbis immolandum exhibere dicit, ὅτι πρῶτα μὲν πόλιν οὐκ ἔν τι' ἑλλασσέτω βελτίω λαβεῖν 'Ἡ πρῶτα μὲν λέως οὐκ ἐπακτός ἔλλασθεν, ἀτόχθονες δ' ἔφουμεν.

3 *Pallados et Cossi*] Nonnulli Codices, insigniori mendæ indole, habent, *Cossi*. Scribe *Cossi*: hoc est, Neptuni. Nota est Neptuni ac Minervæ contentio, uter eorum Athenis imponendi nominis author fieret. Tum Consum, ejus sint solennes ludi Hippocratia, nostris vero Consualia vocati, consiliorum exstitisse Deum, Pompeius Serviusque asserunt: et eundem esse cum Equettri, sive Equite Neptuno, plures arbitrantur. Fuere autem et qui diversum hunc Equestrem a marino Jovis fratre suspicari non desierint. Sed Diodorus inter cætera asseverat, Neptunum primum ea, quæ ad navigandum pertinent, invenisse, a Saturno hujusmodi rebus præfectum:

et primum equum domuisse, ac præcepta equestris artis præbuisse; ex eoque Hippium appellatum. Auctoritatem quorum fidemque secutus Ausonius, etiam in Monosyllabis dixit: 'Tum Jovis et Consil germanus tartareus Dis.' Atque alibi: 'Cænea convertit proles Saturnia Consus.' Eum ubique Consuum nominans, quem equorum domitorem, et marinum pariter agnoscebat. *Accursius*.

Pallados et Cossi] Minervæ et Neptuni. Fabula autem sic habet. Conditis Athenis, quum Neptunus et Minerva, quæ Græcis Pallas, de illarum nomine contenderent, 'placuit Diis, ut ejus nomine civitas appellaretur, qui manus melius mortalibus obtulisset. Tunc Neptunus, percussio littore, equum, animal bellis aptum, produxit: Minerva, jacta hasta, olivam creavit: quæ res est melior comprobata, ut pacis insigne.' Ita Servius in librum primum Georgicon. Hyginus paulo aliter, et Aurelius Augustinus octavodecimo de Civitate Dei. A Minerva itaque dictæ Athenæ. Olivam autem fuisse sacram Minervæ, et primum visam ab Attide, Herodotus, Plinius, Hyginus, ac alii multi tradunt. *Vinctus*.

4 *Attica facunda*] Inter reliquos Græciæ populos, facundia, lepos quidam, et festivitas quasi vernacula, ac peculiaris adest Atticis. In Attica autem seu Attide sunt Athenæ. Vide in Erasmi Chiliadibus proverbialia 'Atticus lepos,' 'Attica eloquentia,' 'Attica Musa.' *Idem*.

5 *Unde per Ioniam populos*] Ion et Achæus, a quibus Iones et Achæi populi dicti, et inde Ionia et Achæia regiones, patrem habuerunt Xuthum: matrem, unam ex filiabus Erechthei, regis Athenarum. Quo pacto autem Iones et Achæi coloniæ sint Atheniensium, quas insulas occuparint, urbesque condiderint, docebunt cum Herodotus, et Marcellinus, tum Stra-

bo in extremo libro octavo, Velleius Paterculus libro primo, et Pausanias in principio Achaïcorum, aliisque in locis. *Idem.*

6 *Versaque*] Valde metuo, ne quid huic loco acciderit. Habent perpaucæ exemplaria particulam *que*; quam si deleveris, *sa* poterit etiam produci propter sequentem mutam cum liquida, sicut est, 'Libra, Scorpïus' in Carmine de signis cælestibus, ubi etiam *que* adjecerunt imperiti, *Libraque, Scorpïus*: et 'populea frons' in versu centesimo et sexagesimo Technopœgnii: et, 'Jane nove primo,' in distichis de mensibus. *Idem.*

Versa Graia manus] Produçitur ultima in 'Versa' propter sequentem mutam cum liquida, sic alibi: 'Libra Scorpïus,' de signis cæl. *Pulmanus.*

No. 295. *Catina et Syracusæ*] Siciliæ insulæ urbes CATINA ET SYRACUSÆ, adhuc clare exstant: quas Romulo regnante conditas voluit Eusebius, seu Hieronymus, et Cassiodorus. Catinam autem Græcos Catanam dicere, monuit Hermolaus in Plinium. *Vinctus.*

1 *Quis Catinam sileat*] Ex Strabone libro quinto, non *quadruplices* legendum videbatur, sed *quintuplices*, quod *πεντάπολις* olim fuerit. Diodorus tamen Historicus *τετράπολις* fuisse eam scribit. Complexas porro Syracusas miracula Arethusæ fontis, et Alpei amnis, eique fonti apud urbem ipsam immiscere sese incorruptum subter tot maria delatum fluvium (quod Strabo fabulosum putat) Aristoteles in naturæ admirandis, et Mela Pomp. sunt authores. Ovid. vero v. Metam. et Maro in Ortygia. Loci, puto, vicinitas variare rem scriptoribus indulerit. Spectant enim Syracusæ insulam Ortygiam, vicinæque sunt adeo, ut ponte iungantur. Nobilem præterea filiorum in Parentes pietatem Catinæ perspectam cum Stra-

bone quoque convenit. Qui ipsos filios, Amphinomum et Anapiam, hoc est, τὸν Ἀμφινόμον, καὶ τὸν Ἀναπίαν, nominat. Clandianus vero 'Onapium' alterum, non Anapiam: 'Cur non Amphinomo, car non tibi, fortis Onapi, Æternum Siculus templa dicavit honos?' Nisi videatur emendandum Anapi. Ut sit tam Anapius, quam Anapias. Quomodo et apud Val. Max. libro v. reponendum arbitrator. 'Notiora sunt,' inquit, 'fratrum paria, Cleobis et Biton, Amphinomus et Anapna,' Aristoteles fulsæ quosdam senes, tradidit, eosque vel adulescentes, vel civitatem ipsam nomine explicat. Silius urbem tantum:

'Tum Catinæ nimium ardenti vicina Typhæo, Et generasse pios quondam celeberrima fratres.' Virgilius, quo opusculo Ætnam canit, hanc eandem, quantum video, historiam inseruit, sed civitatis nomen tacuit, alternumque tantum filiorum, sed Amphionem nominat: 'Amphion fraterque pari sub munere fortes.' Cum sit ut opinor legendum: *Amphinomus fraterque pari sub munere fortes*. paucis literis ob nominis similitudinem interceptis, unde multiplex interpretum hallucinatio. *Accurs.*

Quadruplices Syracusas] Cicero actione sexta in Verrem auctor est, Syracusas constitisse ex quatuor urbibus maximis: quarum una, Insula diceretur, in qua fons Arethusa: altera, Achradina: tertia, Tyche: quarta Neapolis. Florus seu Annæus Seneca libro secundo, triplicem murum Syracusis tribuit. De ea urbe Livius non pauca, ut lib. tricesimoquinto: ubi eam cepit Marcellus. *Vinctus.*

2 *Hanc*] Catinam. Scribit autem Solinus, inter Catinam et Syracusas certamen esse de horum fratrum memoria: 'Quorum,' inquit, 'nomina sibi diversæ partes adoptant. Si Catinenses audiamus, Anapi fuit, et Amphinomus: si, quod malunt

Syracusæ, Æmathiam putabimus, et Critonem. Catuensis tamen regio causam dedit facto: in quam se quam incendia Ætnæ protulissent, juvenes duo sublato parentes evexerunt inter flammam illæsi ignibus. Horum memoriam ita posteritas munerata est, ut sepulchri locus nominaretur Campus piorum.' Hæc ille. Refertur miraculum hoc in eo libro, qui Aristoteli inscribitur *περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων*, et in libro sexto Geographiæ Strabonis. Est quoque Claudiano hoc memoratum in elegia, cui titulus, 'De piis fratribus,' et Severo in Ætne, Valer. Max. lib. v. c. iv. Æliano, Martiali, Pausaniæ in Phocis. *Idem.*

Hanc ambulatorum] Narrant præterea historiam, aut meminerunt, Apuleius de Mundo, D. Augustinus lib. iii. Civ. Dei, cap. xxxi. Photius ex Procopio p. 144. et 449. Lycargus in Orat. p. 159.

3 *Illam*] Syracusas. Hoc miraculum Geographorum nemo non retulit: notique sunt ex poetis Aréthusæ et Alpei amores. Nam in Syracusarum Insula, ut modo dictum est, fons est Aréthusa: in quo visuntur jacta in Alpheum amnem Peloponnesiaco litori infusus: unde ille creditur non se consociare pelago, sed subter maria terrasque depressus, in Siciliam agere alveum, atque illic se rursus extollere: ubi Aréthusæ nomen accipit. *Vinetus.*

4 *Quam maris*] An consociare urbem dici possint fons et annis, qui prope urbem sibi miscentur jungunturque, merito ambigam.

No. 296. *Tolosam*] Teutosagorum urbem, inter Commenum et Pyrenæum, Galliæ Narbonensi attribuit Cæsar, Pomponius Mela, Marcellinus, et alii. Antiquissima clarissimaque urbs, nomen priscum adhuc retinuit. Plurima de Tolosa tradiderunt Strabo libro quarto, et Justinus tricesimo secundo: quorum

hodie paucissima cognoscas. *Vinetus.*

1 *Altricem nostri*] Vide, quæ scripsimus in tertium Carmen Parentalium de Æmilio Arborio. *Idem.*

2 *Cocilibus muris*] Ex cocto latere factis, quales Babylonis Ovidio libro quarto Metamorphoseon, et Diodoro Siculo, lapidum silicumque inopia. *Idem.*

Ambitus ingens] Et nunc ille ingens. Paucas enim habent nostræ Galliæ urbes Tolosa majores: attamen quoniam ipsa cum alias, tum Albigenis dogmatis tempestate, multa et gravia tulit, non est mihi dubium, quin longe major, et opulentior fuerit, quo tempore hæc scribebat Ausonius: qui et eam ipsam quintuplicem appellat in Epistola ad Paulinum, quasi quæ ex quinque urbibus constaret: qua ratione Syracusas esse quadruplices dictas, modo ostendimus. *Idem.*

5 *Ninguida Pyrenes*] 'Ninguida Pyrenæi,' in epistola vicesima tertia ad Paulinum. Nam Pyrene, unde est genitivus Græcus Pyrenes, et Pyrenæus, et Pyrenæi, inveniuntur pro eodem apud Titum Livium, et alios Latinos: sed ut Pyrenæus frequenter, ita Pyrenæi raro sine adiectione. Mons est, qui Hispaniam Galliamque determinat, promuntoriis in duo diversa maria projectis, id est, Oceanum, et Mediterraneum, quod et internum Latinis appellatur. 'Pyrenes' nomen quia ab igne, qui Græciæ *πῦρ* dicitur, factum videri potest, memoris prodiderunt, ut Diodorus Sicul. vi. lib. igne a pastoribus forte injecto, totam eam regionem montanam, ubi plurimæ silvæ, continnis aliquot annis deflagasse, et inde montem Pyrenæum cognominatum. Aliis placet *ἄρδ τοῦ πύρρος* quidem nomen factum, sed alia ratione. Aut enim, quod tempestatum tempore, quæ illic frequentes, cælestibus illis ignibus totus mons diu ardere videatur: aut quod montis innumera juga in

flammæ formam cœlum versus altissima ferantur. Nonnulli item (ex his est Silius poëta Hisp. lib. III.) montem nominatum a Pyrene volunt, Bebrycis cujusdam filia, qui horum locorum rex fuit: ad quem divertit Hercules, quam Hispaniam peteret: et Pyrenem compressit. Quæ quum post Herculis discessum serpentem peperisset, 'patrias exhorruit iras,' et confestim sola profugit in saltum. Ubi reversus Hercules diu quæsitam, quam erat ducturus, a feris laniatam invenit, deflet, sepelit: nomenque inde monti. At hæc fabulosa Plinius judicavit III. Natural. Hist. *Idem.*

[*Cebennarum*] Pauca sunt montium nomina, quæ non utroque numero usurpata reperiuntur. Unus enim mons, quum in multa juga assurgit, et in multa quasi membra diffunditur, multi montes esse videntur. Gebenna ergo et Gebennæ idem. Quod nomen quia C pro G habebat in vetusto Lugdunensi codice, et 'Cemmenum,' id est, *Κέμμενον* Strabonis, Ptolemæi, et aliorum Græca appellant, libellos nostros corripisse facile crediderim: et *Cebennam*, *Cebennas*, *Cebennicosque* montes apud Cæsarem, Melam, Lucanum, Plinium, et alios scribi debere. Ad hæc quum in hoc spondaico versu prima 'Cebennarum' syllaba prodncatur, quæ in Carm. de Narbone, et apud Lucanum corripitur, hæc quoque observasse in eodem codice non tacebimus, hoc loco, ubi ea longa est, diphthongorum primam esse æ, sequenti vero Carmine, ubi brevis est, solam subjunctivam e vocalem. *Idem.*

[*6 Quæ modo quadruplices*] Quæ sint hæc quattuor Tolosatiæ colonie, nemini nunc compertum esse arbitror. Sed nec satis video, quæ sit 'quintuplex Tolosa,' in versu 83. Epist. Ausonii XXIV. Hæc enim urbs, quæ nostris temporibus unæ est ex maxi-

mis Galliæ civitatibus, multo amplior quondam fuit. Et ut in unis Syracusis quattuor quondam fuerunt magnæ urbes, ut modo ostendimus, unde Ausonius 'quadruplices Syracusæ' appellavit, sic una Tolosa quinque urbes potest esse complexa: quare Ausonius quincuplicem appellavit. Tolosam vero appellat coloniam Ptolemæus. Sed quando et ab quo deducta, et qui coloni fuerint, id non memini legisse. *Idem.*

No. 297. 1 *Nec tu Martie Narbo*] Ita quædam urbium nomina terminata apud Latinos, et in *ov* apud Græcos, genere masculino usurpata inveniuntur. Polybius libro tertio: *μερὰ δὲ τοῦ τε Ταρσίου ποταμοῦ, καὶ τοῦ Νάρβου.* Dio tricesimo octavo: *τὸν δὲ δὴ Οὐβαρτίωνα τῆς τῶν Ἀρκουῶν πόλις.* Sic Ovidio patria sua Salmio 'gelidis uberrimis undis' dicitur. Sic 'Ἰππὸν βασιλῆος' et 'Ἰππὸν διδύμους' Ptolemæi et aliorum Græcorum, sunt 'Hippo regius,' et 'Hippo diarrhytus,' Tito Livio, Pomponio Melæ, et aliis Latinis. Martialis tamen in Epigrammate septuagesimo primo libri octavi, Narbonem quoque etiam feminino genere protulit. Dictus est autem hic Narbo, Narbona quoque quondam, inflexione prima, et genere feminino, uti apud Suetonium, Entropium, Marcellinum, legimus. Dictus et *Νάρβωρ*, *Ναρβονία* quoque Græcis, vel Stephano auctore. Quem dicit Isidorus libro quintodecimo etymologiarum a propriis colonis conditum fuisse. Narbonem autem non semel coloniam a Romanis deductam fuisse comperimus. Deduxit primus post domitos a Longinis, Domitii, et Fabii Gallos Transalpinos Lucius Licinius Crassus orator, quum adhuc esset adolescens, ut meminit Cicero in libro de Claris oratoribus, Lucio Porcio Catone, Quinto Marcio Rege Consulibus: quemadmodum Paternulus et Entropius scribunt: quem putamus annum

sexcentiesimum et tricesimum sextum ab Roma condita, et centesimum et quinctumdecimum ante Christum natum. Abs qua prima deductione, non dubito, quin Narbo sit Martius cognominatus: quamvis id cognomentum unde invenerit, compertum non habeam. Cicero pro Fonteio: 'Est in eadem provincia Narbo Martius, colonia nostrorum civium, specula populi Romani, ac propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum et objectum.' Mela libro secundo: 'Sed antestat omnes Atacinorum, Decumanorumque colonia: unde olim iis terris auxilium, nunc et nomen et decus est, Martius Narbo.' A Martia legione 'Martium Narbonem' appellatum potius existimaverim. Sic ut quæ decima numerabatur inter Romanas legiones, Martia etiam fortasse cognominata quondam fuerit: ex cuius veteranis, et Narbonensibus civibus composita colonia, Narbo Martius sit dictus. Deductam vero iterum Narbonem coloniam Caio Julio Cæsare Dictatore, Suetonius Tranquillus in rebus Tiberii Augusti scribit: deduxisseque patrem ipsius Tiberii Tiberium Claudium Neronem. Quod fuit ante Christum natum non plus quadraginta tribus annis. Post quæ tempora invenio non tantum Martium, verum etiam coloniam Juliam Paternam, Narbonem esse nuncupatum. Anno namque a Christo nato millesimo quingentesimo et sexagesimo sexto in eodem ipso Narbone effossum est marmor: in quo hæc insculpta erant. Quæ simul atque in manus Narbonensium antiquitatis studiosorum pervenerunt, ad me Tolosa Bnrdigalam misit scite descripta vir amicissimus Franciscus Roaldes, idemque juris Professor doctissimus. 'Tito Statilio Tauro, Lucio Cassio Longino Consulibus, decimo Calendas Octobres, numini Augusti votum susceptum a plebe Narbonensium in perpetuum. Quod bonum, faustum,

felixque sit Imperatori Cæsari Divi filio, Augusto, Patri patriæ, Pontifici Maximo, Tribunicia potestate tricesimum quartum, conjugii, liberis, gentique ejus, Senatui, populoque Romano, et colonis, incolisque colonię Juliæ Paternæ Narbonis Marcii, qui se numini ejus in perpetuum colendo obligaverunt, plebs Narbonensium aram Narbone in foro posuit: ad quam quotannis nono Calendas Octobres, qua die eum sæculi felicitas orbi terrarum rectorem edidit, tres equites Romani a plebe, et tres libertini, hostias singulas immolent: et colonis, et incolis, ad supplicandum numini ejus, thus, et vinum de suo, ea die præsentent. Et octavo Calendas Octobres, thus, vinum, colonis et incolis item præsentent. Calendis quoque Januariis thus et vinum colonis et incolis præsentent. Septimo quoque Idus Januarias, qua die, primum, imperium orbis terrarum auspicatus est, thus, vino supplicent. Et hostias singulas immolent. Et colonis incolisque, thus, vinum ea die præsentent. Et pridie Calendas Junias, quod ea die Tito Statilio Tauro, Marco Æmilio Lepido Consulibus, judicia plebis decurionibus conjunxit, hostias singulas immolent: et thus et vinum ad supplicandum numini ejus colonis et incolis præsentent. Exque iis tribus equitibus, Romanis . . . . . libertinis una. . . .' Ita hic paucula quædam verba effractum marmor amiserat: sed in ejus dextera facie hæc fuerunt. 'Plebs Narbonensis aram numinis Augusti dedicavit legibus iis, quæ infra scriptæ sunt. Numen Cæsaris Augusti patriæ patriæ, quando tibi hodie hanc aram dabo, dedicaboque, his legibus, hisque regionibus dabo dedicaboque, quas hic hodie palam dixero, Uti infimum solum hujusque aræ, titulorumque est, si quis tergere, ornare, reficere velit, quod beneficii causa fiat, jus fasque esto. Sive quis

hostia sacrum faxit, qui magmentum nec protollat, idcirco tamen probe factum esto. Si quis huic aræ donum dare, augereque volet, liceto. Eademque lex ei dono esto, quæ aræ est. Ceteræ leges huic aræ, titulisque eædem sunt, quæ sunt aræ Dianæ in Aventino. Hisce legibus, hisque regionibus sic, uti dixi, hanc tibi aram pro Imperatore Cæsare Augusto, patre patriæ, Pontifice Maximo, Tribunicia potestate tricesimum quintum, conjugæ, liberis, genteque ejus, Senatu, populoque Romano, colonia, incolisque coloniarum Juliarum Paternæ Narbonis Martii, qui se nmini ejus in perpetuum colendo obligaverunt, doque, dedicoque: uti sis volens propitius.' *Vinet.*

4 *Sequanis*] 'Sequani' et 'Sequana,' apud Lucanum, Martialem, et alios producit: Ausonius in his paullo liberior esse solet: quippe qui in 'Phidia' primam, in 'Scatinia,' et 'trigono' et 'tetragono' secundas natura longas corripnerit: at contra in 'matricida' secundam natura brevem produxit in libro de Cæsaribus, nisi forte *Matricida* scripserit pro *Matricida*. *Idem.*

Allobroges] Olim partes illarum tenuerunt regionum, quas nunc Sabaudiam, et Delphinatum nominamus. *Idem.*

7 *Genitorum Lemano*] Hic est, qui nunc vulgo, aliis *Geneva*, aliis *Lozana* lacus appellatur. Ex Alpibus, quæ supra lacum sunt Lemanium, ortus, per medium ipsum lacum quam celerime Lugdunum contendit. Ita Rodanum non generat Lemanus: nisi forte a lacu gigni fluvium intelligas, qui lacum egrediens, aliquantam ejus aquarum vim cum suis auferat, et sic plenior, tumidiorque exeat, quam sit ingressus. *Idem.*

8 *Interiusque premunt*] Montes Cæbennæ, Galliam Narbonensem ab Aquitania disterrimantes, ipsam intrant Aquitaniam. Hic autem 'Aqui-

tanæ' secundam syllabam corripit Ausonius, quam modo producebat. *Idem.*

9 *Usque in Teutosagos*] Ita omnia Ausoniana exemplaria scribere observavimus: quos omnes Geographi, *Teutosagos*, C pro U scribunt, aliique auctores. *Id.*

Paganaque nomina Belcas] 'Belcas' seu 'Bolcas' vocat. 'nomina pagana,' hoc est, pagos, ut, 'Nomen Aquitanum,' hoc est, Aquitanos ipsos: quod habitarent per pagos, ut Helvetii: late enim patet pagi appellatio, ut et civitatis. Sic in veteribus monumentis Christianorum martyrum semper legitur, 'Pagus Velaunus,' hoc est, tota præpositura Velaunorum: et 'pagus Gabalus:' et sic de aliis: unde Gallica lingua retinuit, sed corrumpens more suo: dicit enim *pays*. Non enim pronunciat *g*, ante vocalem: ut, 'pagare,' quod ductum est a 'pacare,' *payer*: 'plaga,' *plage*, &c. Pleraque Gallia olim non solum per civitates, sed et per pagos habitabatur. Sed apud Plinium 'pagus Gessoriacus' intelligitur non de uno vico, sed de magno modo agri, atque adeo de una gente quantumvis numerosa. Nam sine dubio totus ille tractus, qui pertinet a Normannis Belgis ad Bononiam, dicebatur Gessoriacus pagus, Bononiam vero Gessoriacum dictam fuisse charta notitiæ imperii, quam Pentingerus communicavit Beato Renano, facile declarat. In ea enim, inquit Renanus, scriptum fuit, 'Gessoriacum, quod nunc Bononia.' Ne credas unquam Bononiam Gessoriacum dictum fuisse. Semper enim eam appellationem habuit: sed esse urbem seu civitatem pagi Gessoriaci. Sic possumus dicere, Bituriges Vibisci, quod nunc Burdigala: non quod Burdigala sit Bituriges Vibisci: sed quod Biturigum Vibiscorum. Sic Bononia non est Gessoriacus, sed Gessoriaci pagi. Et non est, quod aliud nomen ei attribuamus,

cum vetus illud sit, patet ex Ammiano, et Olympiodoro, qui scripsit historiam Honorii senioris, et Theodosii, et Honorii junioris. Is loquens de Constantino tyranno, cujus postea constitutionem producemus, ita scribit: τὰς Βρεττανίας ἰάσας περαιούται ἅμα τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ Βουβονίαν πόλιν οὕτω καλουμένην παραθαλασσίαν, καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὄρεσι κειμένην. Ea verba protuli, quia is auctor adhuc in scriniis et armariis Bibliothecarum delitescit. Quare apud Sozomenum lib. ix. loquentem de eadem re error est, *βουβονίαν* pro *βουβονίαν*. Verba sunt hæc: περαιωθείς δὲ Κωνσταντῖνος, ἀπὸ Βρεττανίας ἐπὶ Βουβονίαν πόλιν τῆς Γαλατίας παρὰ θάλασσαν κειμένην, προσήγαγε τοὺς παρὰ Γαλάταις καὶ Ἀκουιανοῖς στρατιώτας. Scaliger.

[*Primævo nomine Belgas*] Sic quædam exemplaria. Alia, *papa* que nomina *Belgas*: alia, *paganæque nomina Belgas*: ubi legendum censuit Beatus Rhenanus libro primo rerum Germanicarum, *Germanæque nomina Belgas*: quod Cæsar in secundo belli Gallici commentario, se a Remis edoctum fuisse scribat, plerosque Belgas a Germanis ortos esse, Renumque antiquitus traductos propter loci fertilitatem ibidem consedis: Gallosque, qui ea loca incoherent, expulisse: sed quid hoc ad Tectosages, et Narbonensis Galliæ terminos? porro membræneus codex, pro *Belgas*, *Belcas* habebat, quos apud Cæsarem, Livium, Strabonem, Trogum, Meiam, Plinium, Silium, Ptolemæum, *Obdalkas* et *Volcas* scriptos invenio, Galliæ Narbonensis gentem: majorum Trogi Pompeii patriam, sicut ipse ait in extremo libro quadragesimo tertio: qui nunc fere *Langodochi* appellantur, inter Rodanum et Pyrenæum. In utraque quidem Rodani ripa constituit 'Volcas' Titus Livius libro vicesimo primo, sed alii omnes, quantum equidem memini, in altera tantum, ea scilicet, quæ Pyrenæum et

Hispaniam spectat. Quos in duo genera distribuunt, in Tectosages et Arecomicos. Sic enim apud Cæsarem, Strabonem, Ptolemæum illi distinguuntur: ut inepti sint Ptolemæi interpretes, qui *Volcæ et Tectosagi*, *Volcæ et Arecomici* interjecta copula scripserunt, pro *Volcæ Tectosagi*, *Volcæ Arecomici*, sine conjunctione: ut ipsa Græca recte habent: 'Teneant,' inquit Ptolemæus, 'partes Galliæ Narbonensis ad Occidentem maxime spectantes, Volcæ Tectosages, quorum urbes mediterraneæ sunt, Iliberis, Ruscino, Tolosa colonia, Cessero, Carcaso, Bætiræ, Narbo Colonia. Post hos autem usque ad Rodanum fluvium, Volcæ Aricomii, [Sic enim sunt apud Ptolemæum Volcæ Ἀρικόμεναι, qui apud Cæsarem 'Arecomici,' et Strabonem Ἀρικόμενοι] quorum urbes mediterraneæ, Vindomagus, Nemanus colonia.' Hæc Ptolemæus, iisque non dissimilia Strabo de Volcis utrisque. Quorum prisca nomina in ore vulgi hodie non agnosco, nisi forte Volcarum, si eodem esse Belcas mihi fatearis. Ea namque pars Galliæ Narbonensis, cujus princeps est Nemausus, urbsque exigua in proxima Rodani ripa, *Belcaris* vulgo appellatur. Narbonensis itaque Galliæ fuerint hi termini Ansonio, mare internum, Alpes, lacus Lemanus, Rodanus, Sequani, Cebennæ sive Cæmnus, Belcæ, Tectosages, et Pyrenæus saltus. *Vinctus*.

[*Paganica nomina Volcas*] Ita procul dubio scribendum: delectatus est Noster eo epitheto. Sic in Mosella: 'Fugit lascivos paganica numina Faunos.' et Epist. ad Theonem: 'Fumantesque nidum paganica lumina tædas.' Et in Præfat. ad Syagrium legendum liquet: 'Sed quo nostrates Aquitanica nomina multos Collatus, non et subditus aspicerem.'

10 *Tu Gallia prima*] Quæ in Galliâ Transalpina Romanorum prima fuisti

provincia. Hæc et *Ἀτρονομαστικὴς* PROVINCIA nuncupata est : quod nomen adhuc servavit ejus pars, in qua Massilia et Aquæ Sextiæ : at ubi Narbo et Bæteræ, vocatur *Languedoc* : ubi Vienna, et Gratianopolis, 'Delphinatus.' Ubi vero Centrones, et Garoceli, et Octodarus, 'Sabandia.' *Vinet.*

12 *Portusque tuos*] Habet Gallia Narbonensis multos quidem, et nobiles portus, sed Narbo ipse, nunc nullum, aut si quem habet, is tam antiquæ urbis claritudine indignus est. A mari autem per lacum, Rubresum Pomponio Melæ appellatum, et Atacem, qui in eum lacum infuit, ascendunt minora navigia usque Narbonem : qui ab eodem mari non plus septem millia passuum abesse putatur. *Idem.*

14 *Paro de marm. templum*] Capitulum : nam et in provinciis urbes clariore sua habebant, ad exemplum matris Romæ, Capitolia, Palatia, Circos, Theatra, &c. Vide quæ M. Velserus in commentar. ad Conversionem S. Afræ num. 32.

16 *Tarquinius, Catulusque iterum, postremus et ille*] Ita legendum. Tarquinius Priscus quinctus Romanorum rex, Capitolium inchoavit. Tarquinius Superbus septimus absolvit. Dedicavit Marcus Horatius Pulvillus. Syllana autem Marianaque civilia bella, annis post quadringentis et viginti quattuor, Scipione et Norbano Consulibus, illud primum incendunt. Instaurare statim Dictator Sylla aggressus est : sed eo morte intercepto, absolutum dedicavit Quinctus Catulus, Quincto Metello, et Quincto Hortensio Consulibus. Incensum fuit iterum annis post centum et triginta sex, anno a Christo nato, sicut in Ensebiî chronicis putatur, septuagesimo secundo, a Vitellio tyranno. Quod restituere orsus Vespasianus, nescio, an ipse absolutum viderit : sed arsit rursus sub Titi

mortem, refecitque, ac consecravit Domitianus Imperator Titi frater, ad annum Christi nonagesimum. Horum, præter Ensebium et Hieronymum, auctores mihi sunt Plutarchus in Publicola, Suetonius, Tacitus, Dio, Eutropius. Narbonensis autem illius Capitolii, et si quod unquam Narbone fuit aliud opus egregium, nullum exstat vestigium. *Vinetus.*

21 *Κατάπλους*] Interpretantur ad navigationem. Volunt Græci esse *Κατάπλους, τὴν εἰς τὸν λιμένα ἔλκευσιν*, id est, accessum seu reditum in portum. Hoc duobus locis apud Sidorium legi verbum, in Epistola octava libri sexti, et in septima septimi. Strabo autem libro quarto Narbonem sic laudat, ut eum dicat esse non solum Volcarum sanorum, verum etiam aliorum Gallorum portum, et mercatum. *Id.* Vindicianus : 'Et quicquid confert medicis Lagea cataplaus.'

No. 298 *Burdigala*] Sita est in Garumnæ dextra ripa ad Pyrenæum pertinente : quo fluvio et monte Aquitaniam Cæsar definit primo commentariorum Gallicorum. Gentem autem, quæ in ea Aquitania Burdigalam condidit, vocant Strabo et Ptolemæus *Βιτούργας*, id est, Bituriges : sicque faciunt duplices in Gallia Bituriges. Alios enim ad Ligerim fluvium ponunt, ubi nunc *Berri*, et *Bourpy* dicimus. Distinguebanturque hæc duo genera cognominibus. Nam Ligerianos Bituriges appellant illi *Κούβους*, id est, Cubos, sicut et Plinius : Garumnanos Bituriges, Strabo *Ἰοσκόβους*, id est, Ioscos, Plinius 'Ubiscos : ' Ptolemæus *Οὐβισκόβους*, id est, Vibiscos, sive Viviscos, v consonante in prima et secunda syllaba, sicut priscæ inscriptiones in ipsa media Burdigala adhuc retinuerunt. Angulorum ipsius ad Garumnam inferior *Ἰπποναῖα* vulgo dicitur. Ibi castellum est, et in eo marmor, in cuius una planitie hæc inscriptio est : AVGVSTO. SACRVM. ET. GENIO. CIVITATIS

BIT. VIV. Quisquis hic Augustus sit, ac quocunque in loco positum, et culcetri usui hoc monumentum quondam fuerit. Effossum fuit nuper e fundamentis antiquorum mœnium Burdigalæ, lapis, in quo sic fuisse scriptum Architectus, qui vidit, mihi asseverabat: IVL. LVPVS. CIV. BITVRIX. BVRDEG. D. M. ANN. XXXV. FIL. EIVS. P. C. Bituriges autem viviscos, hoc est, Burdigalenses, Biturigum Cuborum fuisse coloniam Strabo his verbis mihi innuere videtur: 'Εκβάλλει δ' ὁ μὲν Γαρούνας τρισὶ ποταμοῖς αὐξήσας, εἰς τὸ μεταξὺ Βιτουρίων τε τῶν Ἰουρκῶν ἐπικαλουμένων καὶ Σαντόνων, ἀμφοτέρων Γαλατικῶν ἔθνων. Μόνον γὰρ ὅθι τὸ τῶν Βιτουρίων τοῦτων ἔθνος ἐν τοῖς Ἀκουϊτανοῖς ἀλλόφυλον, καὶ οὐ συνελεῖ αὐτοῖς. Hoc enim loco Strabo sic Aquitaniam et Galliam accipit, quomodo descripserat Cæsar in primo Commentariorum Gallicorum Aquitaniam a montibus Pyrenæis ad fluvium usque Garumnæ. Galliam ab eodem Garumna ad amnes Matronam et Sequanam. In qua Gallia fere media, Liger et Bituriges Cnbi. *Vinetus.*

1 *Impia jandudum*] Impius, inquit, essem in patriam, si tacerem ejus laudes. *Idem.*

2 *Insignem Baccho*] Vino, siviis, et reliquis, quæ hic enumerat Ausonius, adhuc maxime nobilis Burdigala. *Idem.*

4 *Quasi conaciis urbis Exiguæ*] Parva certe urbs Burdigala tempore Ausonii: quod hodieque ex ipsa antiquis mœnibus cognosci potest. Ea non plus centum et quattuor jugera colligebat, quæ multis partibus postea fuit amplificata, ceterum longe alia figura, et mensura difficiliore. Quare hanc haudum mihi vacavit diligentius dimetiri. Tantum nunc de amplitudine ejus tradam, quod ex eorum ichnographia deprehendi, qui muniendæ præfecti fuerunt anno Christi millesimo quingentesimo et

quinquagesimo septimo, nostræ scilicet ætatis Burdigalam quadringenta et quinquaginta minimum jugera obtinere soli. *Idem.*

10 *Ver longum*] Ex Horatio lib. 12. Od. vi. 'Ver ubi longum, tepidasque præbet Juppiter brumas.'

Juga frondea subeunt] *Subeunt* hic pro superiora sunt, supereminent, et se magis attollunt, positum videtur. *Sub* namque præpositio, quæ proprie subter et infra significat, interdum contrariam habere significationem reperitur, ut in 'Subaixo,' apud Gellium libro septimodecimo; et in Gallo Virgillii: 'Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.' Ubi 'subjicit' exponit vetus commentator, sursum jacit, et superjacet. *Vinet.*

11 *Fervent æquoreos*] Garumna, qui Burdigalam alluit, bis quotidie in modum Oceani, in quem se exonerat, refuit: sentitque maris æstum plus quinquaginta millia passuum supra Burdigalam. *Idem.*

12 *Quadræ murorum species*] Non plane quadrata, ut Geometræ quadratam formam accipiunt, sed oblonga, id est, *ερεομήκης*. Nam latna septentrionale et meridianum aliis paullo majora, ex ipsis deprehendi reliquiis murorum. *Idem.*

Turribus altis Ardua] Quæ adhuc ex iis agnoscuntur multæ, omnes truncæ sunt et mutilæ. Muri vero illi pedes circiter triginta alti fuerunt: lati duodecim. *Idem.*

14 *Distinctas interne vias mirere*] *Interne* pro *internus*. Quod non semel supra in Ausonio notamus. Nunc enim internum situm Burdigalæ describit, cum superius externum designasset. *Scaliger.*

Distinctas interne vias] 'Interne' adverbium hic, non autem vocativus adjectivi est. Adverbia vero veteres aliquando corripuisse docebit Gifanius in indice Lucretiano. *Idem* in Nostro correptum quoque exstat in Epist. sec. ad Theonem, ut et in

Heptasticho Thaletis 'amice' et 'inimice.'

15 *Et latas nomen servare plateas*] Ita lege ex vet. libro. Nam *πλατεῖα*, Græce. Sic ad Axium Paulum scribens, conqueritur plateas nomen perdere propter vulgum, ut ipse loquitur, congregem. *Scaliger*.

17 *Per mediumque urbis fontani fluminis alveum*] In Occidentali Burdigalensis agri parte, fontes sunt non pauci: ex quibus aqua quum ad urbem confluit, ejus pars per fossam, secundum muros, in Garumnā fertur. Pars vero ipsam influit urbem, idque duobus locis, inter Episcopi ædes castellumque cognomento *Fari*, ubi *Penga* nominatur, et post adversam earundem Episcopi ædium partem, *DIVICIÆ* nomine. Exit hæc subterraneo rivo, et per Cloacam, in Garumnā, pone Petri Apostoli. Hunc igitur intelligo dici 'fontani fluminis alveum' per medium urbis: in quo tum navale fuisse, satis indicant, quæ subduntur, 'Quem pater Oceanus.' Cujus navalis etiam meminit in Eucharistico auctor anonymus, sed tamen Burdigalensis: 'Tandem autem exacto longarum sine viarum, Majorum in patriam, tectisque advectus avitis, Burdigalam veni: cujus speciosa Garumna Mœnibus Oceani reflus maris invehit undas Navigeram per portam: quæ portum spatiosum Nunc etiam muris speciosa includit in urbe.' Cujus tamen navalis nullum nunc agnoscitur vestigium: sed alterius, quo ampliata urbe Burdigalenses usi sunt in *Penga* supradicto, extra ipsam Ausonii Burdigalam. Hujus clara exstant vestigia cum alia, tum duæ turres: quæ ex utraque parte ostii ejus adhuc stant, præaltæ: ex quibus catena quondam per machinas trucebatur. Nunc nullum navigii genus Burdigalam ingreditur: sed omnibus portus, et navale tutissimum, amplissimumque est totus Garumna. *Vinctus*.

21 *Enripi fervere freto*] Est *Ἐρίπος* angustum fretum Eubœam insulam a Bœotia abaciendens, rapidum mare et periculosum: quod septies spatio viginti quatuor horarum æquinoctialium cursum mutare Strabo scribit libro nono: septies die, ac septies nocte Pomponius Mela libro secundo, alterno cursu fluctibus in vicem versis, adeo immodice fluere, ut ventos etiam, ac plenis velis navigia frustrentur. Titus Livius vero libro vicesimo octavo, ne septies quidem die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocare, sed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc verso mari, velut monte præcipiti devolutum torrentem rapi. Hinc 'Enripi' propter similitudinem quandam angustiarum, fervoris, exundationisque, dictæ aquæ fontium, fluviorumve per fossas, fistulas, tubos, ductæ. Cicero in principio secundi de Legibus, 'Ductus vero aquarum, quos isti Nilos et Enripas vocant.' Plinius, Suetonius, &c. *Idem*.

22 *Quanto agmine*] Quam magna copia, sive, quam rapido impetu: quomodo Servius 'agmen' accipit, quando dicit Virgilius primo Georgicorum: 'Sæpe etiam immensum cælo venit agmen aquarum.' *Idem*.

23 *Marginis contenti bis sena per ostia cursus*] *Marginis contenti*, pro *Marginis contenti*: et *cursus* ablativo casu, pro *cursus*, alii legunt. 'Bis sena' autem 'ostia,' accipio duodecim loca, per quæ aquam fons ille emittebat. *Idem*. [In Tollii nota supra p. 354. pro *extenti* lege *extenti*.]

25 *Rex Medæ*] Xerxes rex Medorum et Persarum. Juvénalis lib. iv. 'Suppositumque rotis solidum mare credimus: altos Defecisse annes, epotaque flumina Medo Prudente.' *Idem*.

28 *Portare Choaspem*] *Xodarns* fluvius ita dulcis est, ut Persici reges, quamdiu intra Persidis ripas fuit, solis sibi ex eo pocula vendicarent:

et quum eundam foret peregre, aquas ejus serum vectitarint. Solinus, Plinius, Ælianus, Athenæus, Herodotus, Tibullus, Clemens Alexandrinus. *Idem.*

29 *Salve fons ignote ortu*] Anno CHRISTI millesimo quingentesimo et quadragesimo quarto quum Burdigalenses propugnaculum ad Eulalianam portam extructuri, jaciendis fundamentis locum foderent, reppererunt ad exeuntis sinistram canalem structilem affabre factum, antiquoque artificio, quadrangula forma, qui in superiore urbem pertinere videbatur. Hic, ni fallor, fons est, quem tantis laudibus effert Ausonius: quemque ideo ignotum ortu dicit, quod raro opere supra terram, sed subterraneo fere, præsertim a capite, ea aqua in urbem perducebatur: sicque videbat nemo, unde conciperetur. *Idem.*

31 *Medico potabilis haustu*] De fontium mira vi et ingenio, multa Plinius. Julius Frontinus de aquis urbis Romæ: 'Fontium memoria cum sanctitate adhuc exstat, et colitur. Salubritatem enim ægris corporibus afferre creduntur, sicut Caius Amaranus Apollinaris meminit.' Horatius in Epistola sextadecima de fonte in fundo suo: 'Infirmo capiti fluxit utilis, ntilis alvo.' *Idem.*

32 *Divona*] Pro *Divona* veteres libri habent *Duionam*, quod videtur magis Gallicum: non enim a *Divis* dicitur. Nam eo etiam nomine civitas Cadurcorum dicta fuit. Apud Ptolemæum legitur *Δουίωνα*. Et: *Civis in hac sum*. Scaliger.

Duiona] *Divona* legendum, pro isto *Duiona*. Nam a *Divis* suum fontem appellatum esse, videtur innere Ausonius. Nec aliter habuit vetus codex Lugdunensis. *Vinctus.*

Celtarum lingua] Habuerunt initio Celtæ et Galli suam linguam a Latina longe diversam: sed postea a Romanis edomiti, eorum sermonem

Latinum didicerunt: quo et hodie fere utuntur, Romanum appellantes. Ita non dubito, quin Celtarum linguam vocet Ausonius, qua suis temporibus, puriore, quam nostris, Celtæ utebantur, hoc est, Romanam et Latinam: ac ita *Divonam* Celtici, Gallicive fontis nomen esse derivatum a *Divis* et *Diis* Latino vocabulo. *Idem.*

Fons addite Divis] Virgilius libro octavo *Æneidos*, ad Herculem: 'Salve vera Jovis proles, decus addite Divis.' *Idem.*

33 *Non Aponus*] Fons est in agro Patavino, et fluvius: cujus aquæ calidæ meminit Lucanus libro septimo. Claudianus in Epigrammatibus, Aurelius Cassiodorus Aloisio architecto libro secundo *Variarum*, Cælius Rhodiginus libri tricesimi capite sexto decimo, et Petrus Bembus in *Ætna*, plura de Apono. *Idem.*

Nemausus] *Νεμαῦσος*, Nemausus, et Nemausum Galliæ Narbonensis urbs. *Ἰραδίας* pro *Γαλλίας* scriptum habet Stephanus. *Nimes*: ubi qui vulgo fons appellatur, sed qui lacus sit potius, quam fons, dubito an sit, quem hic celebret Ausonius. Alium fuisse suspicor, qui ex proximis collibus in urbem ducebatur: sed cui acciderit, quod Burdigalensi. *Idem.*

34 *Timavus*] Fons et fluvius in mare Adriaticum exiens: de quo Strabo, Plinius, Servius in Virgilium, et Valerianus in Pomponium Melam. *Id.*

36 *Utque caput numeri*] Sic legendum: id est Carminis: quo colligitur, Burdegalam (quæ nunc nique Vasconię caput est) postremo loco retulisse, ut celebritate sua non minus urbe Roma censeatur. Quam cum primam constituerit in numero, Burdegalam in infimo, caput et hæc sortita loci videatur, ut primus locus, ac novissimus capita utrinque habeantur. Atque hoc pacto 'anceps vertex' dubiam etiam Poëtæ sedem, domiciliumque repræsentet, ac teste-

3 2044 050 669 639

